This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

MEDDELELSER

FRA

KRIGSARKIVERNE.

UDGIVNE AF

GENERALSTABEN.

SYVENDE BIND.

W YORK
PUBLIC
LIBRARY

KJØBENHAVN.

REITZELSKE FORLAG (GEORGE C. GRØN).

Trykt hos J. Jørgensen & Co. (M. A. Hannover).

1896.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
151554
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
R 1906 L

Redigerede af

Oberstlieutenant **S. A. Sørensen**

under Medvirkning af

Oberstlieutenanterne **P. Fr. Rist,** og **J. A. Lesser** samt af

Kapitajn **A. P. Tuxen.**

Oberstlieutenant S. A. Sørensen døde den 11te Februar 1896, hvorefter Oberstlieutenant P. Fr. Rist overtog Redaktionens Ledelse.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

INDHOLD.

Side

Aktstykker og Breve af blandet Indhold nærmest vedrørende Perioden Juni—August 1813 . . . . 1.

Tillæg til Niels Rosenkrantz's egenhændige Breve til Frederik VI. Januar 1812—April 1813 . . . . 28.

Den bevægelige Armé-Division. Perioden Juni—Juli 1813 . . . . 47.

Auxiliærkorpset 1813. Første Periode . . . . 85.

Private Breve fra Krigsskuepladsen ved Sydgrænsen Juli—November 1813. 237.

Niels Rosenkrantz's egenhændige Breve til Frederik VI. September—Medio December 1813 . . . . 373.

Frederik VI's Breve til Niels Rosenkrantz September—Medio December 1813 . . . . 417.

Frederik VI's Brevvexling med Statholderen i Norge. September—Oktober—November 1813 . . . . 421.

Personal-Register til syvende Bind . . . . 465.

NEW YORK PUBLIC LIBRARY

AKTSTYKKER OG BREVE

AF BLANDET INDHOLD.

NÆRMEST VEDRØRENDE PERIODEN JUNI—AVGUST 1813.

---

1. Fra Kjøbmand Puggaard jun.[1]) til Generaladjudant Frants Bülow.

H. P. **London, den 30te Januar 1813.**

Forvisset om at Deres Højvelbaarenhed deltager med os i den Glæde, vi følte ved at højtideligholde vor allernaadigste Konges Fødselsdag, vil jeg vove at beskrive den, saa vidt min Hukommelse det tillader.

Den 28de Januar samlede alle sig her opholdende Danske, Norske og Holstenere i 2 af Londons første Hotels for at højtideligholde denne de Danskes første Festdag. I denne Anledning var der Udstilling af de danske Krigsfangers Arbejde, hvoriblandt fandtes en Samling af Fædrelandets nationale Klædedragter, tegnede af de Krigsfangne; adskillige af disse Arbejder bleve afsatte ved Terningkast, hvoraf hvert Kast betaltes med ½ Guinée; hvad der indkom herved, saa vel som ved Subskription, tilfaldt Krigsfangerne. Ved denne Lejlighed er jeg saa fri at bemærke, at her er en Bog under Arbejde, som vil indeholde en Beretning om den sidste Udstilling af de danske Krigsfangers Arbejder, hvilken Udstilling bivaanedes af Hs. kongelige Højhed Hertugen af Gloucester med en Del af den høje Adel og flere danske og engelske Herrer. Bogen vil ligeledes opgive Navnene paa de Mænd, som have ved deres Veldædighed bidraget til Fangernes Bedste, og meddele andre Efterretninger dem vedkommende.

---

[1]) Den senere saa bekjendte Kjøbmand og Legatstifter Hans Puggaard, der opholdt sig i Vinteren 1812—13 i London (Lehmann: Hans Puggaard, 30—31).

Efter Bordet holdt en af Forsamlingen en Tale, som viste den kloge Politik, vor allernaadigste Konge stedse havde fulgt, fra det Øjeblik han som Kronprins bestyrede Regeringen, og som Danmark ene havde at takke for at være den eneste Stat i Evropa, som ikke følte Krigens Rædsler, og som uagtet indviklet i en bekostelig Krig saa Manufakturer og Fabrikker blomstre inden sine Grænser, medens Kunster og Videnskaber opmuntredes og beskyttedes af vores vise Konge; han gjennemgik de mange Forbedringer og afskaffede Misbrug under Frederik den Sjette og sluttede med en interessant Oversigt over Danmarks Pengevæsen siden Krigens Begyndelse, da vores Penge vare bedre end Englands og Sverigs, og var han tillidsfuld, de cirkulerende Bankosedler vilde alle kunde indløses med 8 Millioner Sølv Rigsdaler, en ubetydelig Summa i Forhold til den almindelige Velstand, som herskede i Hs. Majestæts Stater. Derpaa bleve følgende Skaaler udbragte, som hele Selskabet med Enthusiasme istemte:

Den bedste Monarks, sit Folks Fader, Frederik den Sjettes Skaal med 9 Gange Hurra.

Hendes Majestæt Dronningens Skaal med 9 Gange Hurra.

Det kongelige Hus med 9 Gange Hurra.

Grev Schimmelmann.

Gehejmekonferensraad Rosenkrantz.

Generalmajor F. Bülow.

Admiral Bille.

Kl. 12 skiltes Selskabet glade og tilfredse fra hinanden, velsignende den Dag, som gav os den bedste blandt Regenter.

Herr Peter de Nully har leveret mig 3 Flasker Opodeldok til Deres Højvelbaarenhed, som jeg herved har den Ære at oversende. Ligeledes er jeg saa fri at indeslutte 2 Aviser, som jeg tror vil have Interesse for Deres Højvelbaarenhed.

Sidst i næste Maaned haaber jeg at være færdig her og anbefaler mig imidlertid Deres Højvelbaarenheds fremdeles Bevaagenhed og tegner mig med sand Højagtelse og oprigtig Taknemmelighed Deres meget forbundne og allerærbødigste

H. Puggaard jr.

P. S. Man taler her meget om Fred med Danmark, og har Aviserne paa den senere Tid daglig Artikler, som søger at bestyrke Publikum i dette Haab.

2. Fra Kapitajn i Flaaden Michael Bille til Kongen.

H. P. Antwerpen, den 20de Februar 1813.

Det skyldes allerunderdanigst at indberette, at Deres Majestæts i Antwerpen værende Officerer have funden sig nødvendigen forpligtede til ligesom deres franske Medtjenende, at ofre 10 Dages Sold, men

paa en for os, Deres Majestæts Undersaatter passende Maade og uden Ytring imod andre end den Fastlandets og Danmarks Fjende, Deres Majestæt har udsendt os imod. Hvorledes dette er udført, derom er Beretning indgivet til det kongelige Admiralitet [1]).

Vistnok nedlægge vi allerhelst vore Ofre for Deres Majestæts egne Fødder; vi have troet i Grunden her at gjøre det, i det vi stræbte at hævde Deres Majestæts Officerers Ære og at hylde vor Konges høje Exempel som Bundsforvandt. Vi tro at have opfyldt vor Konges Vilje og at have iagttaget den Varsomhed, Omstændighederne fordrede. Modtag da allernaadigste Konge denne vor Hyldning med Naade.

Michael Bille [2]).

3. Fra Professor Thomas Thaarup til Generaladjudant Frants Bülow.

I. S. Kjøbenhavn, den 8de April 1813.

Ærbødigst Pro Memoria!

Deres Højvelbaarenhed maa tilgive mig, at jeg ulejliger Dem med følgende Linier, der ikke have andet Formaal end dette saare vigtige: Rekruteringen af Hs. Majestæts Hære!

Hr. Premierlieutenant de Plane [3]) agter at indtræde i den hellige Ægtestand med en vakker og anstændig Pige ved Navn Sophie Boy, en Datter af forhenværende Lieutenant Boy ved de annekterede Batailloner, der formedelst Svaghed søgte og fik sin Afsked. Den lille vingede Person som har sin Contentement og Fornøjelse af at gjøre alle mulige Skabernakker paa denne syndige Jord, saasom at saare Hr. Niels Henningsen Studenstrups Hjærte for Svoger Jacobs kyske Hustru, begge dengang boende i Vestre Paradis, at skyde sin Pil igjennem Støv og Snustobak lige ind i Magister Rosiflengii Hjærte og komme ham til lige saa vel som ethvert andet umælende at føle Kjærlighed, ja det som er det værste at rykke Bryllups- og Barselgilder saa nær tilsammen som mulig til stor Forargelse for Deres Velærværdigheder, hvad Synden, men ikke hvad Indkomsten angaar. Kort sagt, Personen har ogsaa her haft sit Spil. De to unge Elskende elske hinanden som tvende Turtelduer, det er at sige: næbbes og efter Omstændighederne formodentlig hugges lidt imellem; thi alting, siger den vise Salomon (en stor Elsker af Kjønnet i sin Tid efter Skriftens Vidnesbyrd), alting haver sin Tid.

---

[1]) For at bøde paa de store pekuniære Tab, som det ulykkelige Tog mod Rusland havde foraarsaget, foretoges der Indsamlinger over hele Frankrig; Scheldeflaadens franske Officerer ydede deres Bidrag, og de danske Officerer fulgte uden Opfordring deres Exempel (O.Lütken: DeDanske paa Schelden, 144 ff.).

[2]) Bille nævner sig i Underskriften som den ældste af de for Øjeblikket i Antwerpen tilstedeværende danske Officerer.

[3]) François Xavier Joseph de Plane af Danske Livregiment til Fods.

Da Pigen er af skikkelig Familie og paa omtalte lille Skrøbelighed nær et fredeligt og kultiveret Fruentimmer og temmelig vakker, saa tør jeg haabe, at Hs. Majestæt allernaadigst tillader sin Lieutenant paa lovlig Maade og efter den kristelige Kirkes Ritus at bidrage til Højstsamme Rigers Population; hvilket han vist alvorligt vil foretage sig, og hvilket efter alle oplyste Statsmænds Meninger er et saare nyttigt Foretagende.

Men nu kommer Knuden. De Herrer, som have opofret sig til at slaa godt Folk ihjel, maa vente skyldigst Gjengjæld af andre ved given Lejlighed. Heraf kommer: trøstesløse Brude, hvoraf nogle atter efter 3 samfulde Ugers Skrig, Graad og Sukken forlove sig paa ny; dybtsørgende Enker og Almindelige Enke-Kasser.

Jeg tror ikke, at det staar i Hr. Lieutenant de Planes Magt at opfylde dennes billige Fordringer, jeg ved tillige med Vished, at Forældrene, der vel ikke ere fattige, ikke kunne udrede denne Sum. Men hvad kommer nu alt dette mig ved? Derfor skal jeg aflægge pligtskyldigt Regnskab. Jeg kjender Pigen fra sin Barndom af og hun fortjener at være lykkelig. Jeg kjender de Plane fra Cantonnementet af, og jeg kan efter min Erfaring ikke ønske ham andet; men jeg kjender tillige Deres Højvelbaarenheds uforanderlige Attraa til at bidrage til Deres Medmenneskers Vel, jeg ved, at De uden at trættes griber hver Lejlighed for at tilfredsstille denne Hjærtets saa ædle Attraa.

De har dette tilfælles med vor regerende Konge, og det forhøjer det ophøjede Sted, hvorpaa De staar og fortjener at staa. Deres Forbøn for dette unge Par hos Hs. Majestæt vil, det ved jeg, gjøre sin virkelige Virkning. Deres Løn, den eneste som Deres Hjærte kan og vil ønske sig, skal være at tænke Dem:

En diende Søn ved et moderligt Bryst
Som den lykkelige Fader velsigner;
Og knæsætter Drengen og siger saa fro
Bliv Mand! Bliv Din Konge, Dit Fædreland tro,

og end mere at tænke Dem, at De har bidraget til at stifte sand huslig Lykke[1]). Med den sandeste Højagtelse

Deres Højvelbaarenheds højstforbundne, ærbødige

Thaarup.

4. Fra Direktionen for Universiteterne og de lærde Skoler i Danmark og Norge til Generaladjudant Frants Bülow.

H. P. Kjøbenhavn, den 5te Juni 1813.

Til Universitetet i Norge er bestemt en betydelig Bogsamling, som nu skulde sendes til Søs fra Kjøbenhavn til Christiania.

---

[1]) Under 21de April tillodes det Premierlieutenant de Plane at ægte afskediget Lieutenant Boys Datter Anna Sophie og afbetale Indskuddet i Enkekassen i 12 paa hinanden følgende Aar (K II). Deres Søn Jean Baptiste André Xavier de Plane, født den 2den November 1818, blev Oberst i Fodfolket og gift med Bülows Sønnedatter.

Den bestaar af omtrent 40 000 Bind indpakkede i Kasser. Med samme Lejlighed skal ligeledes sendes nogle Bøger og private Ejendomme, tilhørende de Professorer, som nyligen ere afrejste til Universitetet.

Underskrevne Direktører for Universiteterne og de lærde Skoler i Danmark og Norge, have ansét det for Pligt at sørge for, at disse det norske Universitets og dets Professorers Ejendomme gjennem sikker Vej saa snart som mulig komme til deres Bestemmelsessted.

De særegne Baand mellem Videnskaber og Kunster i alle Evropas Stater, hvilke Statsmænd og Krigere hidtil have baaret Agtelse for, i hvilket som helst Forhold Staterne maatte staa til hinanden, have foranlediget den ærværdige Sir Joseph Banks, Præsident i det kgl. Selskab, til efter vor Begjæring at henvende sig til det engelske Ministerium for at udvirke Sikkerhed for 2 Skibe, som skulle føre bemeldte Bøger og Sager fra Kjøbenhavn til Christiania, og fra vedkommende Minister er given officiel Underretning om, at Ordre skal være given til den Højstkommanderende over den britiske Eskadre i Vingøe Sund til at give Beskyttelse for bemeldte Skibe.

Det er i den visse Formodning, om at en saadan Ordre er given, at Direktørerne for det norske Universitet ærbødigst henvende sig til Deres Excellence for at udbede den lovede Beskyttelse for merbemeldte 2 Skibe i de Former, som Deres Excellence maatte finde mest betryggende mod al Slags Opbringelse og Sømolest, af hvad Navn nævnes kan, paa deres Rejse fra Kjøbenhavn til Christiania[1]).

Skibene ere: Herkules 129½ Læster, Kapitajn Lars Evensen, Søblomsten 134 Læster, Kapitajn Johannes Berven.

Malling. Moldenhawer. Rothe. Engelstoft.

5. Fra Kontreadmiral Risbrich til Kongen.

H. P. Aalborg, den 7de Juni 1813.

Efter at Afsejlingerne i Begyndelsen af April Maaned vare standsede, og ingen Skibe mere existerede med gjældende Dokumenter, forhaabede Administrationen at erholde den glade Efterretning om fri Fart. Den troede altsaa ikke at burde vove noget betydeligt, da der allerede til Norge var afskibet 230,000 Tdr. Korn for Deres Majestæts og 267,000 Tdr. for Privates Regning, som for det meste var afsejlet, hvoraf sikkert vidstes over 156,000 Tdr. for Deres Majestæts og endnu mere for privat Regning at være opkommen, i alt omtrent 340,000 Tdr. Korn, og det altsaa formodedes, at Manglen ikke var øjeblikkelig.

Af Resten af det en Gang afkjøbte, men endnu ikke afgaaede, da Forbudet skete, er en betydelig Del endnu beliggende, som blev udlosset paa Magasinerne og lejede Lofter til dets Konservation.

---

[1]) Bøgerne kom først efter Fredsslutningen til Norge. (Daae: Det gl. Christiania 357).

Efter de nøjagtigste Underretninger er det Kvantum, som er opbragt af Fjenden, omtrent 30,000 Tdr. Korn.

Da det opvakte Haab om fri Fart var usikkert, og det syntes, som Krydserne ikke viste sig saa hyppigen paa Østkysten, blev det første Forsøg til Afsendelse her fra Østkysten foretaget med et fortrinlig godt Brigskib, som afsejlede fra Hals den 21de Maj med 2500 Tdr. Korn, som under fuldstændige russiske Papirer og Flag under Anførsel af en særdeles paalidelig Mand blev afsendt. Paa samme Tid afsejlede 2 velsejlende fynske Jagter med Sædekorn til Norge. Ved at komme i Besiddelse af 2 Dokumenter, udstedte af en engelsk Admiral Morris, er det ene afbenyttet til en meget velsejlende Brig, der indtager 2600 Tdr. Korn, for Deres Majestæts Regning; Føreren af samme er en flink og paalidelig Mand; den ligger ved Fladstrand og afsejler med første gunstige Lejlighed. Det andet Dokument vil blive brugt til et Skib, som lader i Aarhus; med dette afsender jeg en Søofficer. Da disse 2 Fartøjer ere forsynede med gode Papirer for Ladningens simulerede Bestemmelse, haabes en lykkelig Ankomst.

I afvigte Maaned ere foruden Afsendelsen fra Jyllands Norvestkyst, hvor Farten gaar levende med smaa Fartøjer, afgaaet fra Fladstrand 1, fra Aalborg 2, fra Assens 3, fra Aarhus 3 og fra Fanø 11 Fartøjer, alle af middelmaadig Størrelse, med omtrent 10,500 Tdr. Korn. Disse Expeditioner ere alle uden mindste Forberedelse saa hastigen udførte, at de ikke forud have kunnet blive Fjenden bekjendte, og haaber saaledes, at de fleste kunde under de anvendte Forsigtighedsregler have naaet deres Bestemmelse. De vare alle gode, udvalgte Fartøjer og Skippere, og indehave saadanne Ladninger, der kunne tjene til Sæd, saafremt de endnu betimelig ankomme. De fra Fanø afgaaede Fartøjer vare bestemte til Bergen.

For ikke at vække Fjendens Opmærksomhed, er det for Øjeblikket befalet, at intet Skib efter disses Afgang skulde afgaa; men ikke desto mindre ere Magasinerne saaledes forsynede, og Foranstaltninger saaledes trufne, at inden 14 Dage kan atter en Del af de mest skikkede Skibe tillades og være afgaaede med 30000 Tdr. Korn.

Saafremt ingen gunstigere Konjunktioner indtraf, skulde med de vigtigste af disse Skibe Søofficerer afgaa under Forklædning som Cargadeurer[1]) eller Styrmænd i Følge Deres Majestæts allernaadigste Befaling af 2den dennes.

Kapitajnlieutenant Holst[2]) og 3 Lieutenanter ere ankomne hertil.

I Magasinerne ved Jyllands Østkyst og Fanø ere for Tiden omtrent 140,000 Tdr. Korn, foruden Beholdningen paa Nordvestkysten af 20,000 Tdr., der i jævnlig uafbrudt Fart afskibes, — da Administrationen ikke har vovet med Posten gjennem Sverig nøjagtigen at underrette Provideringskommissionen i Christiania om hine Foranstaltninger, saa har den afsendt en detailleret Oplysning derom med Divisionsadjudant Kaltenborn[3]), som er afrejst til Løkken for at af-

---

[1]) Handelsbetjente, der havde Opsyn med Ladningen.
[2]) Kapitajnlieutenant Frederik Holst af Flaaden.
[3]) Kapitajn Carl Frederik Ferdinand Vilhelm Kaltenborn.

gaa til Norge, og derhos anmodet denne Officer ved mødende uheldigt Tilfælde at tilintetgjøre samme, der aabent blev ham medgivet, for i alle Tilfælde saa vidt muligen at kunne gjøre sig bekjendt med og meddele mundtlig dens Indhold.

Soldater tør jeg ikke vove at afsende med Kornskibene, thi saafremt disse af fjendtlige Krydsere bleve tagne, var Skib og Ladning strax Prise, og Mandskabet bragt i Fangenskab; desuden er Krydseren altid i Nærheden, saa den snart kan komme sin Baad til Hjælp.

Jeg skal instruere Officererne i, hvad jeg formener at være anvendelig, saafremt Skibet kan reddes. Naar kun Vind og Vejrlig vil begunstige Afsejlingerne, kan Deres Majestæt være forsikret paa, at herfra skal al mulig Flid blive anvendt at fremme Norges Providering.

Risbrich.

6. Fra Professor Brorson[1]) til Kongen[2]).

L. S. Kjøbenhavn, den 11te Juni 1813.

Enhver velsindet og oplyst Opdrager erkjender, hvor vigtigt det er at oplive religiøs Følelse i Livets tidlige Alder, vigtigt naar man vil danne Ungdommen, Menneskehedens Held, men ogsaa vigtigt til Statens nyttige og gode Borgere; thi der gives mange store og hellige Pligter, Lovgiverne ej kan paabyde. og hvis Overtrædelse ingen Dommer kan straffe; mangt et Tilflugtssted, der yder Skjul for den Samvittighedsløse, som der er betrygget for Foresattes og Øvrigheds indskrænkede Blik. Religion er det, som her opliver den gode Vilje, hæver de svage Kræfter, lysner i Livets Mulm og afskrække den forvovne Overtræder af de borgerlige Love; den, Øvrighedens Arm ej kan gribe og straffe, bæver tilbage ved Tanken om Gud, Død, Evighed. Religionen er det, som kyndigen og venligen foredraget, bliver det ufordærvede, ungdommelige Hjærte kjær, og paa det viser sin Indflydelse.

---

[1]) Professor, Christian Frederik Brorson, Præst ved Garnisonskirken i Kjøbenhavn og ved Landkadetkorpset.

[2]) Ovenstaaende Skrivelse er vedlagt en Skrivelse af 14de Juni fra Chefen for Landkadetkorpset Oberstlieutenant Glode du Plat til Kongen i Anledning af en Klage til Kongen af 25de Maj fra Sognepræsten ved Garnisons Kirke Chr. Georg Wilh. Göricke over at Landkadetterne ikke søge Kirken, naar han prædiker, og beder om det maa befales dem at besøge Kirken hver Søndag „und dass diejenigen unter ihnen, welche deutsch sind confirmirt worden, bei mir zum heiligen Abendmahle gehen." Du Plat hævder, at Religiøsiteten overholdes ved Korpset, da uden den „ingen Fædrelandskjærlighed og ingen sand Følelse for Pligtopfyldelse kan finde Sted," henviser til Pastor og Professor Brorsons Skrivelse og „afholder sig fra al Bedømmelse af Pastor Gørickes Fremgangsmaade ved denne Lejlighed samt de mulige Bevæggrunde dertil." Kongen har vedføjet følgende Paaskrift: „Vi finder det rimeligt, at Landkadetkorpset hører Prædiken hver Søndag Formiddag i Garnisonskirken."

Da Deres Majestæt for 7 Aar siden ansatte mig som Lærer i Religion og Moral for Artillerikadetter og de dakaldte Frikorporaler, glædede jeg mig i det Haab at kunne gavne de mig betroede Lærlinge ved den Lære, jeg som Embedsmand forkyndte. Den stille Opmærksomhed, disse muntre Ynglinge skjænkede mig, den varme Følelse, der under mine velmente Formaninger gjennemstrømmede det let rørte Hjærte, den Kjærlighed og Agtelse, de viste mig, mine ædle Foresattes Tilfredshed med mine Bestræbelser, tillader mig den Tanke, at jeg ikke arbejder forgjæves.

Da Deres Majestæt senere ansatte mig som første Religionslærer og Præst ved hele Landkadetkorpset, udvidedes mine Pligters Kreds. Opfordret af Korpsets, for Kadetternes moralske Dannelse omhyggelige Kommandør, Hr. Oberstlieutenant du Plat, Ridder af Dannebroge og Dannebrogsmand, eftertænkte jeg Alt, hvad min allernaadigste Konge nu fordrede af mig. Jeg foreslog Oberstlieutenanten følgende af ham billigede og siden stedse fulgte Plan.

1. Kadetterne vedblive stedse som hidtil at holde Morgen- og Aftensang.

2. Naar Kadetterne af de ældste Klasser hver anden Søndag haver om Formiddagen hørt mig prædike i Garnisonskirken, møder jeg Tirsdag Aften derefter paa Akademiet Kl. 7. Ungdommen samles om mig, vi synge en Salme, jeg holder Katekisation over den af mig holdte Prædiken, Kadetterne gjøre Rede for det af dem hørte Foredrag. Jeg søger at vise dem den Orden og Plan, man bør følge i at udarbejde et Emne, og den værdige Form, hvori det bør meddeles, og slutter med Formaning, Bøn og en kort Sang.

3. Hver anden Søndag, naar jeg ikke prædiker i Garnisonskirken, og de ældre Kadetter høre Prædiken i Kapellet eller tysk Prædiken i Garnisonskirken, møder jeg paa Akademiet Kl. 9 om Formiddagen; de yngre Kadetter og Volontører ere samlede paa Salen, jeg synger en Salme med dem, holder et kort Foredrag over en religiøs eller moralsk Sandhed, passende for den barnlige Alder, og slutter denne Andagtsøvelse med Formaning, Bøn og Sang. Jeg har altid glædet mig over den stille Opmærksomhed, den Andagt, jeg ser udbredt ved denne som ved forommeldte Underholdning, over vor gode Ungdom. De tilstedeværende Officerer kunne bevidne det, og jeg tror, der saaledes gavnes mere, end om Ungdommen sendtes, især om Vinteren til den kolde Kirke, for at høre et Foredrag, der, bestemt for ældre Kristne, ej kan fattes af de yngre.

4. Naar Døden berøver os en af vore Lærlinge, da holder jeg en kort Tale ved hans Grav. Her søger jeg at fængsle Ungdommens Letsind, opmuntre den til Sædelighed og alvorlig Flid, styrke Ældre og Yngre i Pligttroskab og Kjærlighed og Taknemlighed mod Konge og Fædreland, for at vi alle engang kunne gaa roligen til Hvilegraven.

5. Hr. Pastor Blichert[1]), Kandidaterne Fich[2]) og Collin[3]) dele med mig den egentlige Undervisning i Religion og Moral, og at Kadetterne heri have fornødne Kundskaber, kan deres Examen bevidne.

6. Deres Majestæt, som efter den aarlige fuldendte Examen værdiger Akademiet sin allerhøjeste Nærværelse, har hørt der indskærpes Ynglingen, som forlader os, sine hellige Pligter, og set ham inderligen rørt modtage de sidste Formaninger og Velsignelser, og De har lønnet os med Deres allerhøjeste Bifald.

Saaledes sørges der for Landkadetternes religiøse Dannelse, og jeg ved nu intet mere at tilføje. Al Religion bestaar ej i udvortes Øvelse, Bøn og Sang. Har vi opløftet Sjælen til den Evige, saa opnaa vi med velstemt Sind fornyet Lyst, gjenfunden Kraft til Arbejdet og fra det til skyldfri, ungdommelig Nydelse. Ved vore Andagtsøvelser skal Enhver være velkommen Tilhører, der vil have nøjere Overbevisning om, hvad jeg har anført.

I Henseende til Konfirmation ere Deres Majestæts Befalinger nøjagtigen efterlevede. Enhver, der attraar at blive konfirmeret, melder sig til mig; jeg prøver hans Kundskaber, finder jeg ham moden, og tillige Ynglingens Sæder, Tænkemaade og Alder er saaledes, at han bør tilstedes Adgang til denne vigtige Handling, saa indberetter jeg dette til Korpsets Kommandør, som da henviser Kadetterne af første Kompagni til Garnisons Sognepræsten, dem af andet Kompagni til mig, i Fald de selv ønsker det, og alle i de tyske Provinser opdragne og i det tyske Sprog kyndige til Hr. Pastor Göricke. De af Sidste konfirmerede have sikkert, som Kommunikantlisten vil oplyse, ogsaa hos ham kommuniceret. At de fleste maaske siden kommunicere hos mig, er efter deres eget Ønske, og er Følge af, jeg er deres Lærer, som de ogsaa ved denne Højtidelighed ville høre. Alle Deres Majestæts Undersaatter have Frihed at kommunicere, hos hvilken Præst ved Kirken — ja i Byen — de ville, og jeg tør ej tilraade, at heri alene skulde paalægges Kadetterne Tvang, jeg frygter, den højtidelige Handling, den hele religiøse Stemning vilde derved tabe for meget.

Jeg har saaledes fremlagt en Plan, efter hvilken jeg, som Akademiets Præst, understøttet af dets samvittighedsfulde Kommandør, sørger for Religiøsitets og Moralitets Udbredelse og Næring hos Ungdommen, men allernaadigste Konge ogsaa her ville De erkjende min gode Vilje, at yde hvad jeg formaar, for at befordre Deres landsfaderlige Ønsker for Krigsstandens Dannelse og Forædling.

Brorson.

---

[1]) Peter Arnold Blichert, Garnisonspræst i Citadellet, Lærer ved Landkadetkorpset.
[2]) Kand. theol. Hans Jacob Fich.
[3]) Kand. theol. Bernt Møllmann Collin.

7. Fra Kongen til Generalmajor Wegener[1]).

K. II. Kjøbenhavn, den 11te Juni 1813.

Da Vi af Din allerunderdanigste Erklæring af 10de ds. se, at Du hellere vælger at tilkjendes en arbitrær Straf af Os, end at lade de af Dig begangne Forseelser paakjende ved en Krigsret, befale Vi herved at, Du skal udholde 6 Maaneders Fæstningsarrest i 2den Grad i Citadellet Frederikshavn, og haver Du til den Ende at melde Dig til Kommandanten sammesteds, Oberst Würtzen[2]), hvilket saaledes tilkjendegives Dig til allerunderdanigst Erklæring.

Frederik R.

8. Fra Generalkommissariatskollegiet til Generaladjudant Frants Bülow.

I. S. Kjøbenhavn, den 17de Juni 1813.

Da dette Kollegium modtog Hs. Majestæt Kongens allerhøjeste Befaling af Dags Datum om at besørge Hr. Generalmajoren anvist 25000 Rdl., fandtes saa stor en Sum ikke pr. Kasse til den militære Fonds Raadighed.

Man anmodede desaarsag Finanskollegium om at se denne Sum tilvejebragt, og da saadant er lovet, dog kuns paa Vilkaar, at disse Penge igjen blive at dekurtere i de til Armeens Fornødenheder anvisende Summer, saa ser man sig vel i Stand til her indsluttet at at tilstille Hr. Generalmajoren en Anvisning paa 25000 Rdl., men kan tillige ikke forbigaa at gjøre Dem opmærksom paa, at her ved Kollegium ej alene ere henhvilende ikke faa eller ubetydelige Regninger fra Leverandører, der formedelst Mangel paa Penge ikke kunne klareres, men ogsaa betydelige Rekvisitioner fra Regimenter paa Lønninger og Douceurpenge m. v. for indeværende Maaned, som ikke har kunnet anvises, og som Finanskollegium formedelst Terminen ikke kan give Løfte om, naar de kan anvises.

Med Hensyn hertil, maa man overlade til Hr. Generalmajoren allerunderdanigst at melde Hs. Majestæt det foranførte og indhente Allerhøjstsammes nærmere Befaling, om denne Anvisnings Beløb des-

---

[1]) Allerede den 6te Juni var Generalmajor Wegener indtil videre dispenseret fra Tjenesten. En Skrivelse, ligelydende med den ovenfor meddelte, til Oberstlieutenant Haffner, sætter Straffen for denne til 4 Maaneder i 2den Grad.

Den 11te Juli bønfaldt Wegener Kongen om Tilgivelse for „de Fejl, som ere forefaldne ved Førelsen af den mig i Holsten allernaadigst anbetroede Divisionskommando," hvilken Skrivelse Kongen paategner saaledes: „Saa snart Generalmajorens Tid er udløbet at sidde i Citadellet, skal jeg vist aldrig mere give Dem Anledning til at tro, at jeg kunde have noget imod Dem." Paategningen meddeltes Wegener i Skrivelse af 12te Juli 1813.

[2]) Oberst Carl Gottfried Würtzen.

sagtet skal hæves, eller om den kunde os tilbagesendes til andre nødvendige Udgifters Bestridelse.

Falbe. Kirchhoff. Aagesen. Münch. Haxthausen.

9. Fra Prins Frederik af Hessen til Kongen.

I. S. Kjøbenhavn, den 18de Juni 1818.

1. Ved min hastige Forsættelse fra Norge hertil brugte jeg 10000 Rdl. Navneværdi, hvilke jeg erholdt udbetalt af det norske Kommissariatskollegium, men som jeg igjen strax skal betale til det her i Byen værende Kommissariatskollegium, som under nærværende Omstændigheder er mig umulig.

2. Min Gage for indeværende Maaned haver jeg endnu ikke erholdt udbetalt, ved ej heller Beløbet af samme.

3. Til min Rejse og nye Ekvipering i Holsten bruger jeg efter nøje Overregning 10000 Rdl. Sølvværdi.

4. For mit Ophold i Smetzers Gaard kommer jeg sikkert til at betale 600 Rdl.

4. For en Rejsevogn, som jeg haver kjøbt, skal betales 1000 Rdl.

Da jeg haver overladt Hs. Højhed Prins Christian, Statholder i Norge, min hele Indbo for den ringe Summa 60000 Rbd. Sølvværdi, som jeg i Tilfælde at have ladet det sælge paa offentlig Avktion sikkerligen derfor havde erholdt 100000 Rbd. Sølvværdi, beder jeg underdanigst, at de 10000 Rdl. Sølvværdi, samt 16000 Rbd. mig maa blive anvist til Udbetaling, da jeg foruden ikke kan herfra rejse til min af Deres Majestæt allernaadigst udnævnte nye Bestemmelse i Holsten.

Friedrich, P. z. Hessen.

10. Fra Generalpostdirektionen til Kongen.

I. S. Kjøbenhavn, den 20de Juni 1818.

Fra Postkommissær Lorentzen i Helsingborg er indløben en Skrivelse af Gaars Dato saalydende:

„Efter min allerunderdanigste Pligt undlader jeg ikke pr. Estaffette at tilkjendegive den højkongelige Generalpostdirektion, at den herværende Kommandant Schwedenstierne har ladet mig tilkjendegive en ham til Hænde kommen Ordre fra Guvernøren Toll, at de danske og norske Brevposter nu ikke mere kunne passere igjennem Sverig, da Overfarten mellem Helsingborg og Helsingør nu er spærret; hvilket jeg ikke undlader underdanigst at tilkjendegive, og beder derved undskyldt, at jeg sender en aaben Seddel som ikkun er mig tilladt.“

Paa Grund heraf har Kammerraad og Postmester Topp[1]) efter hans Indberetning af Dags Dato indtil nærmere Ordre tilbageholdt Posterne til Sverig, hvilket Generalpostdirektionen ikke alene har bifaldet men og i allerunderdanigst Følge Deres Majestæts allernaadigste Resolution af 5te d. M. beordret ham til at tilbageholde eller foranledige tilbageholdt den svenske Post fra Hamburg, som efter Krigsraad Paludans[2]) Indberetning af Gaars Dato var afgaaet fra Nyborg samme Dags Morgen Kl. 6, samt de fleste svenske Poster, der maatte ankomme fra nogen af Siderne.

Hvilket man ikke undlader herved alleunderdanigst at indberette[3]).

Hauch. Monrad.

11. Uddrag af Sekretær Clausewitz Indberetninger[4]) til N. Rosenkrantz.

H. P. Hamburg, den 25de Juni 1813.

Den 22de kom Guvernøren, General Grev Hogendorp. Jeg gik til ham, men han modtog mig meget tørt, sagde, at Espriten i Danmark men især i Holsten var meget slet, Kongens Forhold derimod meget vist, forudsat at han ikke lod sig forlede af Folkets Stemmer. Jeg svarede, at Kongens eneste Ønske var Fred med hele Verden og Kejserens Venskab. Generalens var indtaget imod Rist....

Clausewitz.

Hamburg, den 2den Juli 1813.

Grænserne for de forskjellige høje Embedsmænds Avtoritet i Hamburg ere vanskelige at bestemme. Hidtil har Guvernøren, General Hogendorp, ingen andre Funktioner, end hvad der vedkommer Kommandantskabet og det militære Politi, men alle øvrige Avtoriteter

---

[1]) Kammerraad Hans Topp, Postmester i Helsingør.

[2]) Krigsraad og Telegrafinspektør Holger Frederik Paludan, Bestyrer af Telegrafen i Korsør m. m.

[3]) I Anledning af, at den norske Postgang gjennem Sverig blev forbudt og danske og norske Rejsende udviste af dette Land, blev Major P. F. Steinmann af Generalkvartermesterstaben sendt til den Højstkommanderende i Skaane, Feltmarskalk Toll, med en Skrivelse af 20de Juni fra Generaladjudant Bülow med Forespørgsel om Grundene til Ophævelsen af Postforbindelsen mellem Helsingør og Helsingborg, og i Løbet af de følgende Dage blev der givet Ordre til ligeledes at gjennemføre Spærringen fra dansk Side. Feltmarskalk Tolls Svar til Bülow af 22de Juni gik ud paa, at han handlede efter Ordre, men at han vilde forespørge den svenske Regering, om det Hele var at betragte som et fjendtligt Skridt fra svensk Side. Som Følge af denne Forespørgsel modtog Generalmajor Bülow den nedenfor meddelte Skrivelse fra Toll af 2den Juli.

[4]) Samtlige Indberetninger fra F. Clausewitz, der bestyrede Generalkonsulatet i Hamburg efter Gehejmelegationsraad Rists Suspension, findes kun i danske Extrakter.

burde egentlig rapportere til ham, hvad Byen betræffer. Prinsen af Eckmühl har ved et Dekret faaet næsten ganske Kejserens Avtoritet, han kan afsætte endog Underpræfekter. Finansintendanten, Grev Chaban, har megen Indflydelse hos Prinsen. Specialkonseillet, hvori Chefen for Prinsen af Eckmühls Generalstab, General Laville, præsiderer, er igjen oprettet — — — —

Clausewitz.

Hamburg, den 13de Juli 1813[1]).

Prins Eckmühl vil ej se mig paa Grund af mine Forbindelser med Rist. Han har sagt til d'Aubignosc[2]), da han talte til ham om mig: „Sig ham, at jeg intet Svar har givet ham." Det er meget fatalt for mig, og jeg ønskede derfor, at Rists Eftermand snart kom.

Clausewitz.

Hamburg, den 13de Juli 1813.

— — — — — — — — — — — — — — —

Kammerherre Blücher har reklameret de Artikler til Marinens Brug, som tilhøre Danske i Hamburg og Lübeck, saa vel som disses Ejendom paa disse Steder i Almindelighed, men har fra Guvernøren, General Hogendorp faaet et meget ubestemt Svar. Jeg har herom talt med Grev Chaban, som forsikrede, at ingen dansk Ejendom endnu var taget, og at man vilde respektere den[3]); ligeledes har han billiget, at det Danske tilhørende Kornforraad, som maatte tages, betales med rede Penge. Man kan med det første vente et kejserligt Dekret i Henseende til det Transitgods, som er nødvendigt for Danmark.

Clausewitz.

12. Fra Divisionskvartermester Major Løvenørn Bardenfleth til Kongen.

I. S. Kiel, den 28de Juni 1813.

Endskjønt med den smerteligste Følelse og den inderligste Sorg holder jeg det dog for Pligt allerunderdanigst at indberette Deres Majestæt den værdige Generallieutenant Ewalds dødelige Afgang.

[1]) Privatbrev.
[2]) Generaldirektøren for det franske Politivæsen i Hamburg og Omegn.
[3]) I senere Indberetninger klager Clausewitz dog over, at dansk Ejendom ikke respekteres. Ogsaa Generalkonsul V. Bokelmann, der omkring ved den 10de Avgust afløste Clausewitz, havde megen Besvær ved at faa de Franske til at tilbagelevere de beslaglagte danske Varer.

Havde Deres Majestæt nogensinde en tro, hengiven og samvittighedsfuld Undersaat, saa var han det. Han levede blot for sin Stand, sin Konge, sit Fædreland, og fra det Øjeblik, han traadte i Deres Majestæts Tjeneste, var Danmark hans Fædreland, som han hvert Minut var beredt til at opofre sit Liv og alt, hvad han ejede. Jeg havde med Kapitajn Baron Liliencron[1]) den Lykke at tjene flere Aar direkte under ham, og ved den daglige Omgang indprentede sig i os de militære Princips, som han ved den lange praktiske Tjeneste og ved hans Iver og Virksomhed i sin Stand havde samlet. Han vandt os, uden Selvros kan jeg sige det, kjær som sine Børn, og dette saa vel som vores inderlige Attachement til hans Person gjorde os det til Pligt, da vi erfarede hans Død, at bede Generalmajor Grev Schulenburg om Tilladelse til at rejse til Kiel for at være behjælpelige ved hans Begravelse og trøste hans af Sorg dybt nedbøjede Søn og fem efterladte uforsørgede Døtre.

I Følge hans Søns, Divisionsadjudant Ewalds Ønske og Begjæring, have vi gjennemset det efterladte Testamente, hvoraf jeg vover allerunderdanigst at vedlægge en verificeret Afskrift[2]) og i Sønnens Navn at bede om Deres Majestæts allernaadigste Konfirmation af samme.

Af dette Testament vil Deres Majestæt allernaadigst se, at den salige Afdøde uagtet hans muligste Sparsommelighed ikke efterlader sig nogen egentlig Formue, men derimod en Gjæld af 200 Rdl. klingende Sølvmønt[3]) foruden Resten af 500 Rdl. som han ved Deres Majestæts Naade har faaet i Forskud[4]). Thi den liden Kapital, han har staaende i Hessen, kan der nu nok ikke gjøres Regning paa, dels fordi den er vanskelig under nuværende Omstændigheder at komme til, og Krigsbegivenheder i Fremtiden maaske kunde gjøre den endnu mere usikker.

Uagtet han har lagt en Sum tilside, for at hans Børn kunde besørge ham begravet uden paa ny at laane Penge, saa vil dog de Udgifter, som ville medgaa for med Anstand at besørge alt, hvad hertil henhører, muligen overstige, hvad blot var bestemt til Begravelsen, endskjønt denne sker i Stilhed og uden militær Pomp.

Uden at være foregribende i Deres Majestæts allernaadigste Vilje, turde jeg derfor vove allerunderdanigst at fremsætte efterstaaende Punkter til Deres Majestæts allernaadigste Resolution.

1. Den afdøde General havde kort førend hans Død modtaget Anvisningen paa sin Gage pro Juli Maaned. Befaler Deres Majestæt, at den skal leveres tilbage, eller at den turde hæves og komme Stervboet tilgode?

---

[1]) Ludvig Carl Christoph Baron Liliencron, Kapitajn ved holstenske Skarpskytterkorps.
[2]) Findes ikke.
[3]) Paaskrift med Bülows Haand: Finanskollegio skrives: 200 Rdl. Sølv udbetales og skjænkes Stervboet.
[4]) Med Bülows Haand: skal eftergives.

2. Da Juni Maaned nu næsten er udløben, og det er vanskeligt for Familien strax at rømme Kvarteret, at sælge Hestene, bortsende Domestikkerne o. s. v., vover jeg allerunderdanigst at forestille, om de Emolumenter, som den salig Afdøde har nydt, f. Ex. frit Kvarter, reglementeret Fourage, Oppassere, kort alt, hvad der fandt Sted ved hans Død, maatte vedblive for Juli Maaned, som om han endnu levede.

3. Hvorledes Deres Majestæt befaler, at der skal forholdes med Resten af den Gjæld, som den afdøde General skyldte Deres Majestæt paa det modtagne Forskud af 500 Rdl.

4. Om Deres Majestæt allernaadigst vilde tillade, at Stervboen, som kun er liden, ikke behøver at forsegles eller tages i formelig lovmæssig Forhandling, men at Oberst Motz[1]) turde efter Børnenes Ønske, som Formynder, i Forening med dem og med Exekutorerne afgjøre Alt, hvad den efterladte Bo betræffer, hvilket ikke vil have nogen Vanskelighed, da Børnene stedse leve i den bedste indbyrdes Forstaaelse.

5. I Anledning af den Afdødes Vilje, at den efterladte militære Bogsamling skulde sælges et Regiment, eller deslige, i Fald Sønnen ikke kan betale den Sum, som deraf skulde udkomme, for at Døtrene kunde faa en liden Sum til Understøttelse, ønskede Sønnen, at denne for ham saa vigtige Bogsamling maatte blive i hans Eje, hvorimod han vilde lade den taxere og, saa snart han kun nogenlunde var i Stand dertil, betale sine Søskende den taxerede Pris, hvor med hans Søstre saa vel som Exekutorerne ere fuldkomne tilfredse. — Bogsamlingen, næsten helt gjennem forsynet med egenhændige Bemærkninger, ligger Sønnen for meget paa Hjærtet til at lade den fare, og uagtet det vil være meget trykkende for ham at betale samme, saa er han dog villig dertil, saa snart det er ham muligt[2]).

6. Sønnen har bedet mig i Forening med ham at gjennemse Deres Majestæts allerhøjeste Befalinger, som endnu maatte forefindes i den Afdødes Gjemmer og ere omtalte i Testamentet. Saa snart dette er sket, skal uopholdelig affattes allerunderdanigst Rapport til Deres Majestæt for nærmere at indhente allernaadigst Resolution.

Slutteligen vover jeg allerunderdanigst at anbefale Divisionsadjudant Ewald, der stedse viser den rosværdigste Iver i Opfyldelsen af sine Pligter og for at forfuldkomme sig i sit Fag, som ogsaa de efterladte fem Døtre, af hvilke den yngste endnu ikke er konfirmeret,

---

[1]) Oberst Motz, der var bosat i Kiel, var en Hesser og en gammel Ven af General Ewald. Han findes ikke i de danske Etater. (Magasin for militær Videnskabelighed, 4 Aargang S. 11 og 99).

[2]) Med Bülows Haand er ved disse Punkter tilføjet: 1. skal skjænkes Stervboen og hæves altsaa mod Sønnens Kvittering. 2. Fourage og Oppasserne kan vedblive indtil 1ste Avgust, men med Kvarteret, som gives af Byen, lader det sig ikke gjøre. 3. eftergives som før sagt. 4. er bevilget ved Reskript igjennem Kabinetssekretæren. 5. af Kapitajn Ewald forlanges ved Bülow Efterretning om hvor højt det Hele er taxeret, for at jeg kan melde Kongen saadant. 6. disse ere alt ankomne, Kongen vil af Amtmand Jessen have en kort Etrakt af Indholdet.

til Deres Majestæts allerhøjeste Naade; de staa nu alle Sex fader- og moderløse i Verden, have Intet, end hvad deres værdige Forældre indprentede dem: sand og rén Følelse for Religion og Dyd, for Gud, Kongen og Fødelandet og haabe med Inderlighed til Deres Majestæts Naade[1]).

L. Bardenfleth.

13. Fra Generalmajor Schulenburg til Gehejmestatsminister Grev Schimmelmann.

Aux. H. P. Den 30te Juni 1813.

Deres Excellence har jeg den Ære at oversende vedsluttede Afskrift af et Brev, som cirkulerer her iblandt Almuen og fører til Underskrift Deres Excellences Navn. Da det indeholder Bemærkninger, som kunde optages ilde saa vel af de Russiske som af de Franske, saa har jeg ansét det for min Pligt at underrette Deres Excellence om dette Papirs Tilværelse, da det muligvis slet ikke er forfattet af Deres Excellence eller sat i Omløb med Deres Excellences Vidende og Vilje. Det er kun aldeles tilfældigt og uden lovlig Hjemmel, at jeg har opdaget dette Papir, som jeg imidlertid har holdt skjult og advaret om at holde hemmeligt, hvorfor jeg ogsaa maa anmode Deres Excellence om at ansé dette for en aldeles privat Meddelelse, som jeg troede at skylde Deres Excellence[2]).

Schulenburg.

14. Fra Kongen til Politimester Bagger i Kjøbenhavn[3]).

K. II. Kjøbenhavn, den 1ste Juli 1813.

Allerede længe har den Uorden funden Sted, at forskjellige Personer handle langt ud paa Aftenen paa Kjøbenhavns Gader, ligesom Amagertorv er bleven Samlingsplads, hvor endog skikkelige Folk drive Gadehandel. Vi ere ikke sindede at tilstede sligt og ville derfor, at Du forhindrer det ved at lade dem overrumple af Politibetjente, hvorefter der strax holdes Forhør over dem, og de skyldige straffes[4]).

Frederik R.

---

[1]) Paa en løs Seddel findes følgende Oplysning om Ewalds 5 Døtre: „Catharina Elisabeth og Sophie ikke i Klostre. Caroline Dorothea, Anna Laura og Marie Vilhelmine Margrethe indskrevne i Roskilde Kloster.“ De fik fra 1ste Juni at regne 100 Rdl. S. V. hver aarlig, indtil de blive gifte eller paa anden Maade forsørgede.

[2]) Det omtalte Brev, som ikke er fundet i Krigsarkiverne, var ikke skrevet af Grev Schimmelmann.

[3]) Justitsraad Rasmus Langeland Bagger.

[4]) Den 23de Juli fik Gouvernementet i Kjøbenhavn Ordre til ved Patrouiller at forhindre Handel og Sammenstimlen paa Amagertorv, Kompagnicheferne skulde ved Underofficerer forhindre Soldaterne i at deltage i disse Uordener.

15. Fra Feltmarskalk Toll til Generaladjudant Frants Bülow.

H. P. Beckaskog, le 2 juillet 1813.

Les ordres qui viennent de me parvenir par suite de la communication que j'ai faite au Roi, mon auguste maître, et à Monseigneur le Prince Royal, Généralissime des forces de terre et de mer, de la lettre, en date du 20 juin que vous m'avez adressée, Monsieur le Général, me mettent à même d'entrer avec vous dans quelques détails sur l'objet de votre lettre.

Ma Cour ne pouvait certainement pas s'attendre à ce que la vôtre, Monsieur, demanderait à connaître les raisons qui ont motivé la cessation des communications entre les deux pays, lorsque cette mesure n'est qu' une conséquence naturelle des procédés hostiles du Danemark contre la Suède, procédés qui, depuis la conclusion de la paix de Jønkjøping, ont donné un caractère si particulièrement équivoque aux relations entre les deux pays. Toute dénégation à cet égard est superflue, lorsque les faits parlent. Plus de cent bâtiments suédois ont été capturés par des corsaires danois, au sein même de la paix. Votre Gouvernement a été sourd à toutes les réclamations ministérielles à cet égard. La forteresse de Kronborg a tiré sur nos chaloupes canonnières, lorsqu'elles escortaient des bâtiments suédois, anglais, russes et prussiens. Vos bâtiments armés sont venus insulter nos côtes; les troupes danoises, agissant avec les Français dans le Nord de l'Allemagne, ont tiré les premières sur une patrouille suédoise.

Voilà, Monsieur, les raisons des mesures de défense et de représsailles que la Suède vient d'adopter, et dont elle a dû croire qu'on avait une connaissance parfaite chez vous.

Malgré toutes ces provocations et ces procédés vraiment hostiles de la Cour de Copenhague, la Suède est encore prête à s'arranger avec elle, et peut-être même à ajourner en faveur de la cause générale ses prétentions particulières. Mais pour parvenir à ce but, il faut que votre Gouvernement, Monsieur le Général, revienne à des sentiments plus pacifiques que ceux qu'il à professés à l'égard de la Suède depuis la paix de Jønkjøping, et s'il a vraiment cette intention, je suis autorisé à transmettre à ma cour toutes les propositions conciliatrices que la vôtre voudrait lui faire parvenir [1]).

Le baron de Toll.

---

[1]) Denne Skrivelse er tildels gjengivet hos C. Th. Sørensen: Kampen om Norge I. 126.

16. Fra Kongen til Danske Kancelli.

K. II. Kjøbenhavn, den 10de Juli 1813.

Ved dette Aars Revue over Vort Livjægerkorps fandt vi samme aldeles ukomplet, og da den Tjeneste, Staden i nærværende Krigstilstand med Grund tør vente af dette Korps, derved saa ganske forfejles, saa ville Vi, at Reglerne for Korpsets nærværende Organisation prøves, og Aarsagen til denne Mangel af Tilgang undersøges. Vi ville i Fald at Forslag til Forandring eragtes nyttigt, at Korpsets Individers borgerlige Stilling, Erhvervsgrene og Frihed, uden for denne Tid samme kaldes til Vaaben mod Fjenden, dem saa lidet muligt berøves, uden at derfor den gode militære Aand og Dannelse, som Korpset fra dets Oprettelse af har udmærket sig ved, i nogen Maade tabes i Sigte eller forfejles, og Vi bør tro, at naar den Pligt at forsvare Staten forenes med saadan Frihed, vil ingen ung Mand, der egner sig for Jægertjenesten, søge at unddrage sig fra at indtræde i dette Korps[1]).

Idet Vi her have ytret Vor Formening over denne Sag, ville Vi, at den overensstemmende hermed tages i Forhandling af en Kommission, som i dette Øjemed skal sammentræde og bestaa af Chefen for Vort Livjægerkorps Oberst, Kammerherre og Ridder Holstein, Generaladjudantlieutenant og Ridder Rømer og Deputeret i Vort Danske Kancelli Konferensraad Monrad. Resultatet af denne Forhandling indsendes gjennem Vort danske Kancelli tilligemed sammes Betænkning.

I Overensstemmelse hermed har Vort Kancelli at besørge det fornødne Kommissorium for de Vedkommende udfærdiget[2]).

Frederik R.

17. Fra Generalavditør Bornemann til Kongen.

I. S. Kjøbenhavn, den 12te Juli 1813.

Allerunderdanigst Betænkning angaaende hvor vidt Grenaderer og Jægere kunne kommanderes til offentlige Arbejder.

Naar Armeen staar mod Fjenden, kan i Følge den 17de Krigsartikel ingen vægre sig ved at forrette de sammesteds specificerede eller lignende Arbejder. Spørgsmaalet, hvis Besvarelse Deres Maje-

---

[1]) Efter en ny Revue, som Kongen afholder over Livjægerkorpset paa Nørrefælled kort efter — den 29de Juli — udtaler han til Chefen sin Tilfredshed og Tak, fordi han fandt alt i bedste Orden o. s. v.

[2]) Korpset blev i Følge Kgl. Reskript givet en ny Indretning og dets hidtil værende Organisation ophørte med 1ste Oktober 1813. (Hedegaards Reskriptsamling).

stæt har ladet mig ved Generalmajor Bülow befale at ytre min allerunderdanigste Formening, bliver altsaa kun: om Grenaderer og Jægere kunne kommanderes til offentlige Arbejder, som ogsaa finde Sted i Fredstid, og som ikke staa i umiddelbar Forbindelse med Krigen? f. Ex. til Skovning, kongelige Bygningers Opførelse, Reparationer af Landeveje, af ikke belejrede eller truede Fæstningers Volde o. s. v.

Hvad angaar Grenadererne, da forbyder Infanterireglementets 3dje Del p. 25 § 3 udtrykkeligen: „at bruge en Grenader i Fredstid til Arbejde“ hvorimod saadant ikke ved nogen mig bekjendt Lovgivning er fastsat i Henseende til Jægerne, hvilket Slags Kombattanter ikke havdes blandt de regulære Tropper, den Gang Infanterireglementet emanerede; men da andre Lovgivninger i Henseende dels til Valget af Jægere, dels til disses Rettigheder, forskrive det samme som gjælder for Grenadererne, f. Ex. den kongelige Resolution af 9de December 1803, hvorved fastsættes, at lige saa lidet i Jæger- som i Grenaderkompagnierne maa findes nogen, der har passeret Spidsrødderne, saa og Exercerreglementet af 1811 for Regimentsjægerne, hvori pag. XIII befales: at for at organisere Kompagnierne skal ske det nøjeste og strængeste Valg af Folk, samt, at naar Frifolkene indkaldes, skal det paasés, at ingen Jæger uden i yderste Nødsfald er fraværende eller henkommanderet andetsteds, saa skjønner jeg ikke rettere, end at Jægerne bør nyde godt af denne Fritagelse for at arbejde, som ved det ovenciterede Sted i Infanterireglementet er berettiget Grenadererne, samt at hverken disse sidste eller Jægerne kunne paalægges andet offentligt Arbejde end det, hvorom den 17de Krigsartikel handler, og følgelig ikke bruges som Kronarbejdere.

Foranstaaende indstilles i dybeste Underdanighed til allerhøjeste Resolution [1]).

Bornemann.

18. Fra Oberstlieutenant d'Aubert til Generaladjudant Frants Bülow.

H. P. Altona, den 12te Juli 1818.

Højstærede Ven!

Disse Linier ere skrevne for Dig alene og have kun Statens Sikkerhed og det almindelige Bedste til Hensigt. Forsigtighed er en

---

[1]) I en Skrivelse fra Kongen af 18de Juli meddeles det Generallieutenant Baudissin, at Kongen intet har imod: „at Cheferne, saa vidt Omstændighederne tillade, skaane Grenaderer og Jægere for at kommanderes til offentligt Arbejde,“ hvilket Generalen mundtlig skal meddele samtlige under hans Kommando værende Chefer.

Borgmesterdyd og er godt for alt; som Kongens Chef d'état major vilde jeg altsaa i nærværende Øjeblik tilraade ham:

1. At samtlige Tropper under det jyske Generalkommando bleve samlede i ikke altfor udstrakte Kvarterer bag Skodborg Aa.

2. At samtlige i Hertugdømmerne Slesvig og Holsten paa Kysterne kantonnerende Tropper, der ikke høre til Auxiliærkorpset, bleve samlet bag Støren mellem Itzehoe og Neumünster.

Dette vil ikke koste Kongen mere end nu, og disse Tropper vilde være ved Haanden i største Hast at kunne føres paa Vogne, hvor deres Nærværelse maatte være nødvendig, og alt efter Omstændighederne kunne bruges til at forstærke Auxiliærdivisionen eller Garnisonerne i Rensborg og Glückstadt.

Skulde Freden ikke komme til Stand, men Krigsflammen lue op paa ny og Kongen ikke intentionere fra Sjælland og Norge at gjøre et Indfald i Sverig, var det ønskeligt, om 10000 Mand af alle Vaaben bleve sendte herover fra Sjælland, eller, om saa mange formenes ikke at kunne undværes, da et Par Kavaleriregimenter og et ridende Artillerikompagni.

Du vil maaske endnu erindre, højstærede Ven, hvad jeg i sin Tid haver haft den Fornøjelse at tilskrive Dig, da Epauletterne skulde afskaffes, især mod Ærmedistinktionen, som overalt kun er en Distinktion for Underklasserne. Ingen fransk Officer finder Smag i vore nærværende Distinktioner; alle finde den for simpel og for vanskelig at skjelne fra Underklassernes. I Bayern have Sekondlieutenanten 1, Premierlieutenanten 2 og Kapitajnen 3 Sløjfer paa Kraven enten af Guld eller Sølv, alt efter Knapperne, og Stabsofficererne Epauletter. Ønskeligt var det, om dette ogsaa kunde indføres hos os, da jeg ikke noksom kan sige Dig, hvor meget vi stikke af blandt de Franske, og hvor nøje vore Stabsofficersdistinktioner ligne Gendarmeriunderofficerernes.

Da jeg tillod mig allerunderdanigst at anmode Hs. Majestæt Kongen allernaadigst at bestemme, hvad jeg skulde have som Pladskommandant, bad jeg at maatte ligesom Officererne ved Auxiliærkorpset erholde min halve Gage i Sølv. Herpaa er aldeles ingen Resolution kommen, og endskjønt Hs. Majestæt naadigst har tillagt mig Diæter, saa tjener jeg med disse, der udbetales i Papir, dog slettere end de herværende Kompagnichefer, der have erholdt den halve Gage udbetalt i Sølv, fordi de høre til den bevægelige Armédivision. Ubilligheden heraf vil indlyse Dig, og jeg tør altsaa forvente, at Du gunstig vil foranledige, at jeg erholder min halve Gage pro Juli anvist i Sølv paa Feltkassen i Auxiliærkorpset.

Jeg anbefaler mig til Din vedvarende Godhed, Venskab og Yndest, og henlever med uindskrænket Agtelse og usminket Hengivenhed.

Din forbundne Ven og Tjener

Aubert.

19. Fra Kammerherre Eyben til N. Rosenkrantz.

H. P. Reinertz, le 16 juillet 1813.

Instruit des mesures rigoureuses prises pour intercepter ma correspondance, et de l'ordre donné de ne pas même laisser dépasser les frontières par des messagers ni par des courriers à moins qu'ils ne soient munis de passeports russes ou prussiens, je dois supposer que depuis quelque temps aucun de mes très humbles rapports ne soit parvenu à V. E[1]). Je fais donc un essai de donner une nouvelle direction à ces lignes afin d'avoir l'honneur de La prévenir que j'ai lieu de croire d'être forcé sous peu de quitter les états prussiens[2]).

Déjà avant l'arrivée du Prince Royal de Suède en Silésie, il avait demandé mon renvoi à deux différentes reprises. On s'y refusa cependant en ajoutant de ne pouvoir s'y prêter aussi long temps que le ministre de Danemark se trouvait à St. Petersbourg, mais on vient de me dire que dans les conférences à Trachenberg le 10 de ce mois, le Prince Royal avait demandé de nouveau le renvoi de M de Blome et le mien, et on prétend savoir que la Russie et la Prusse y ont consenti, en cas que le Danemark agissait hostilement contre leurs troupes.

Il est à supposer que la guerre recommencera sous peu, et que j'apprendrai alors ce que l'on compte me dire. La tournure que l'on donnera à la note qui à cet effet me sera adressée, et les évènements de la guerre décideront de la réponse que je donnerai, et de la résolution que j'aurai à prendre, si on me laisse le choix de retourner en Danemark soit en passant par Berlin, soit en me rendant à Königsgrätz y attendre les ordres ultérieurs de V. E. En tout cas j'aurai l'honneur de mettre dans son temps sous ses yeux la copie de ma corréspondance avec le gouvernement prussien et de la lui faire parvenir par courrier extraordinaire, à moins que je n'en reçoive un de la part de V. E. avec des instructions qui guideront mes pas; aussi long temps que possible je resterai ici à Reinertz à 3 miles de Nachod, ville autrichienne — — — — — — —

F. Eyben.

20. Fra Generallieutenant Walterstorff til N. Rosenkrantz[3]).

H. P. Paris, den 16de Juli 1813.

Næsten dagligen faar jeg Breve fra vore ulykkelige Søfolk i fransk Krigsfangenskab. Endnu har man ej taget Hensyn paa de Skridt,

[1]) 6 af Eybens Depecher bleve opsnappede af Fjenden.
[2]) Under 31te Juli melder Eyben, at der endnu intet er sket, der kunde foranledige ham til at rejse.
[3]) Skrivelsen er betegnet som Extrakt.

jeg til den Ende har gjort. Marineministeren vil ingen Forskjel gjøre paa dem og Englænderne, fordi de til Dels ere tagne paa engelske Skibe, og dog har Hertugen af Bassano selv sagt mig, at han vidste, at Englænderne tvang fremmede Søfolk til at tjene paa deres Skibe. Desuden burde man dele disse ulykkelige Danske i 3 Klasser.

1. De der vare tagne paa engelske Skibe eller Kapere.
2. De der vare tagne paa engelske Kjøbmandsskibe.
3. De der vare tagne paa Skibe, der vare nevtrale, da de toges, saasom svenske, preussiske, russiske.

Disse sidste er der dog ikke Skygge af Grund til at holde tilbage med Ret. Jeg vil atter begynde mine Reklamationer i den Anledning, men jeg haaber kun liden Nytte deraf; tør jeg bede Deres Excellence paa samme Tid at arbejde derpaa gjennem Baron Alquier.

Walterstorff.

18. Fra Kongen til Kontreadmiral Krieger.

H. P. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 21de Juli 1813.

Da det af Din Rapport synes, at de Svenske virkelig have i Sinde at blokere den sydøstlige Kyst af Sjælland, ligesom at det fra Gouvernementet paa Bornholm er meldt, at en svensk Brig blokerer Christiansø, saa kan Hensigten dermed kun være, at ville give Anledning til Fjendtligheders Udbrud, og da det just er det, som Vi for Øjeblikket ville have forebygget, og det tillige er uvist, om Vaabenstilstanden i Tyskland er forlænget eller ikke, saa give Vi Dig herved tilkjende, at hvis de svenske Krigsskibes Station skulde være saaledes, at Du ej kan passere Kysten til Ulfshale uden at risikere at blive insulteret af dem og derved nødes til Fjendtligheders Udøvelse, saa har Du med Konvojen at returnere til Kjøbenhavn, da Vi som sagt have Aarsager for ikke nu at ville have Fjendtligheder begyndt med de Svenske, hvisaarsag man maa vogte sig for at komme i de Tilfælde, hvor man blev nødt dertil.

I det Tilfælde at Du med Konvojen og Flotillen returnerer hertil, da maa Du derom avertere Kapitajn Schumacher, som ligger ved Ulfshale, og befale ham at forblive med Raketflotillen der indtil nærmere Ordre[1]).

Frederik R.

---

[1]) I en Skrivelse af 23de Juli til Guvernøren paa Bornholm i Anledning af en Rapport af 18de Juli fra denne, om at en svensk Brig blokerer Christiansø, paalægger Kongen ham ligeledes under ingen Omstændigheder at begynde Fjendtligheder eller handle offensivt mod Sverig, „da Krig mod Sverig for Øjeblikket strider mod Vor Interesse."

22. Fra Generalmajor H. Beck til Kongen.

I. S. Kjøbenhavn, den 23de Juli 1813.

At det altid bliver en Pligt, især ved hver videnskabelig Læreanstalt at søge at bringe Modersmaalet til den Grad af Fuldkommenhed, som blot Tid og Omstændigheder ville tillade, behøver sikkert ikke at bevises; thi at det meget tidt holdt mangen duelig Mand i de videnskabelige Fag tilbage fra at frembringe hos Efterverdenen mangt og vigtigt Resultat af hans møjsommelige Arbejder og Erfaringer, fordi han i sin Ungdom manglede Vejledning til grundig Undervisning i Modersmaalet, vil næppe kunne modsiges. Saa længe Artillerikadetinstitutet endnu var saa heldig at eje den uforglemmelige Sproggransker og ved en Række af saa mange Aar sjældne Lærer, Oldingen Kapitajn Abrahamson, føltes Tabet [ikke] saa kjendeligt, fordi der endnu altid var nogle faa Elever, som ved udmærket Flid og ved denne saa højst sjældne Lærers kyndige Lærermethode dog bragte det til temmelig Færdighed. Men siden hans Død føles Tabet kjendeligere, uagtet hans Efterfølgere unægteligen arbejde med Iver og vare utrættelige. Dertil kommer endnu, at Timerne, paa Grund at andre nye Undervisningsgrene maatte indføres, blive færre og altsaa saare vanskeligt at bringe nogen Elev til nogen virkelig Færdighed i Sprogets finere Vendinger. Korpset tror, at denne Mangel kunde aldeles afhjælpes, dersom det var saa heldigt, at Deres Majestæt allernaadigst vilde forunde dets allerunderdanigste Forslag Bifald; nemlig: at Professor Guldberg[1]) maatte ansættes som første Lærer i Dannersproget, for at bringe det Sprog til større Fremgang end hidtil er sket, og at han maatte give Undervisning i hver af de to Stykjunkerklasser ugentligen samt tilstaas en aarlig Løn af 400 Rbdl., da i saa Fald Timerne nok skulle indrettes saaledes, at baade Institutet og Professoren kunde være tjent derved, og endeligen at dette maatte tage sin Begyndelse fra 1ste Avgust af at regne.

Saaledes skulle Efterverdenen og sildige Slægter velsigne Deres Majestæt for denne for Artillerikadetinstitutet saa betydelige Vinding i Elevernes videnskabelige Fremgang[2]).

H. Beck.

23. Fra Kongen til Generallieutenant Grev Ahlefeldt Laurvig.

H. P. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 23de Juli 1813.

Din Forestilling af 10de ds. angaaende at forstærke Din Generalkommando have Vi modtaget, men det staar ej i Vor Magt for Tiden

---

[1]) Frederik Høegh-Guldberg.

[2]) Paaskrift med Kongens Haand: approberes. Guldberg var Lærer i Dansk ved Institutet fra 1813—1830 og derpaa i 6 Aar ved den kongelige militære Højskole.

at opfylde Dit Ønske, da Vi ingen Tropper nogetsteds kunne undvære. Du maa derfor behjælpe Dig med de, Du har, og endskjønt det ikke er mange, saa kan de under god Anførsel dog udrette Meget, naar man kun i Tilfælde af Angreb holder dem koncentreret og ej indlader sig paa Cordon- eller Detachementssystemet og altsaa ej besætter andet end de højst nødvendige Punkter saasom Nyborg og Batterierne ved Lille Bælt. I øvrigt vil Du i det fynske Kommandodistrikt finde Vor Instruktion af forrige Aar til Generalmajor Juel og deraf erfare, paa hvad Maade Vi anse det rigtigst at forsvare Fyn.

Hovedsagen bliver altid at søge at holde sig i en Stilling ved Lille Bælt, indtil Succours fra Jylland eller Hertugdømmerne kan ankomme.

Frederik R.

24. Fra Oberstlieutenant Wenzel Haffner til Kongen.

I. S. Citadellet Frederikshavn, den 31te Juli 1818.

I den Tanke ej at turde allerunderdanigst nærme mig Deres Majestæt, medens den mig allerhøjst dikterede Arrest, forinden den halve Tid af sammes Varighed nærmede sig sin Ende, vover jeg nu at indkomme med allerunderdanigst Bøn om sammes naadige Afkortelse. Maatte det behage Deres Majestæt allernaadigst at omfatte med et Blik Hensynene paa min nu mangeaarige saa tro som stræbsomme Tjeneste, den det stedse behagede Deres Majestæt saa naadig at paaskjønne, den overordentlige Anstrængelse, den saa ofte har medført, og som har haft omsider en svækket Helbred og en Øjensvaghed til Følge, som medens denne varme Aarstid og i et saadant Lokale som det herværende ej kan helbredes, fremdeles min saa talrige Families Fraværelse og Underholdning paa et langt fra liggende saa dyrt Sted, medens mine hidtils Indkomster, ved hvilke jeg ene kunde ernære samme, formedelst min Afløsning ere bortfaldne, — saa vil Deres Majestæt formedelst disse Grunde, dem jeg kunde tilføje langt flere, naadigst bedømme, at min Stilling er, hvis min Arrest skal vedvare længere, saaledes, at den vist fortjener Deres Majestæts Opmærksomhed og naadige Deltagelse, og jeg ansøger derfor, tillidsfuld og allerunderdanigst om, at den efter nu at have vedvaret en saa langsom henrunden betydelig Tid, maa naadigst ophøre.

Deres Majestæt var saa naadig Selv at yttre mod mig, at være fuldkommen overbevist om, at jeg ved enhver af mine Handlinger havde ment det paa det bedste.

Naadigste Herre! naar skulde jeg passeligere kunne minde om disse mig nu uforglemmelige Ord end nu, hvor ogsaa Selvbevidstheden om de reneste Hensigter, den bedste Vilje maa nu lede mig til Ønsket, at se ophøre en Arrest, hvis Vedvarenhed maa smerte mig saa meget, hvor skulde jeg med større Haab kunde se Bønhørelse

i Møde, end af en lige naadefuld og retfærdig Konge, der ved saa mange Lejligheder har vist, ugjærne at straffe og gjærne at formilde, hvor prøvende Overvejelse af Hengivenhed, Hensigter og Omstændigheder tilsteder det.

Wenzel Haffner.

25. Anonymt Brev fra en Soldat til Kongen[1].

I. S. Den 6te Avgust 1818.

Deres kongelige Majestæt undrer man storligen paa, at De naadeligen vil tillade Deres Officerer at gjøre ved den gemene Mand, hvad dem lyster; det er ikke at undre paa, at mangen en brav Soldat tager ved Kongens Tjeneste sin Helsot, da Tjenesten er haard og stræng og Officererne ere som Bødler imod dem, og den Lønning man faar er ikke uden til een Dag, de fire har man ikke noget til; kan man faa lidt bart Brød og Vand, det opholder Livet til en Tid, og derefter paa Sygestuen, som mangen en brav Soldat har sagt Verden Farvel, fordi han ikke har haft noget at leve af. Igjen vil jeg sige, at det er ingen Sag for den rige Gaardmandssøn, som slipper hjem bestandig, men den Fattige, som maa blive liggende her, som maa meget lide og døje. Tænk engang, den som ligger her i otte, ni Aar og ikke kommer hjem at fortjene sig noget, men bestandig maa ligge i Kongens Tjeneste, han kan aldrig vente sig noget her i Verden andet end som Usselhed; naar han faar udtjent her, saa skal han til de annekterede Batailloner, saa han maa blive ved at tjene saa længe han duer lidt. Naar han saa engang kommer af Tjenesten, saa er det, han skulde til at fortjene sig lidt, som han skulde have, om en Svaghed skulde ham paakomme, men endog det er næsten for sildig for ham, han kan snarere vente sig Tiggerstaven end som nogen Forfremmelse. Derimod slipper den rige Bondesøn hjem, som har nok Æg og Smør, Lam, Gæs o. s. v. at give sin Kompagnichef. Den Fattige maa blive i Tjenesten baade for sig og den Rige, da den Rige havde bedre Raad og Evne til at ligge her end som den Fattige.

Er der en Karl, som vil give en Ansøgning til Deres Majestæt, det bliver ham slet ikke bevilget; men faar han og en Tilladelse dertil, saa vil Generalen have den at undertegne, og saa beholder han den, og Karlen faar altsaa ingen Redelighed paa samme. Om han end havde den største Ret, der kan findes, saa bliver hans Ret ikke andet end som daglig Prygl, saadan Ret faar Soldaten nuomstunder,

---

[1]) Af de ikke faa anonyme Breve, som blev tilstillede Kongen, meddeles ovenstaaende som et af de interessanteste. Brevets meget primitive Orthografi er ikke bibeholdt. Det blev sendt rundt til samtlige Regimenter og Korps i 1ste Armédivision, men dennes Kommandør, Generalmajor Schmettau, erklærer sig i en Skrivelse af 19de September 1818 ude af Stand til at opdage Forfatteren.

men det var at ønske, at Deres kongelige Majestæt vilde allernaadigst befale, at de skulde slippe os efter Aarstal, da kunde dog ikke Officererne gjøre os saa stor Uret som de gjør, og den fattige Soldat kan jo være lige saa tro til at tjene Bonden end som hans egen Søn. Lad hans egen Søn ligge her, til det kan naa ham at slippe, lad ham blive her lidt at lære at gjøre Tjeneste, da mange af dem næppe kan faa udlært i Skolen, førend de bliver permitterede, fordi de har Raad til at smøre deres Kompagnichefer.

Gud forbyde, nogen Officer skulde faa at vide, jeg har skrevet dette; thi faar de det at vide, kan jeg vente mig den forsmædeligste Død, der kan tænkes.

Uby Kirke (?) [1]) 6te Avgust.

Stoldten-Lund.

Af enhver Soldat bevilget og frembragt til deres allernaadigste Konge at fremvise, hvorledes de behandler enhver Soldat.

26. Fra Kongen til Kommandørkapitajn Rothe, Guvernør paa Bornholm.

H. P. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 15de Avgust 1813.

Duplikaterne af Dine allerunderdanigste Rapporter af 26de og 29de f. M., Din Rapport af 31te f. M. angaaende de fra Bornholm sendte Skibe og endelig Din Rapport af 1ste Avgust have Vi modtaget.

I Henseende til den Affære, som den 25de f. M. har fundet Sted mellem 4 Kanonjoller fra Fæstningen Christiansø og den svenske Orlogsbrig Venta Litet, da ville Vi, at Du tilkjendegiver Kapitajnlieutenant Wulff[2]) saa vel som de medhafte Officerer og Mandskabet, som har deltaget i ovenmeldte Affære, Vor allernaadigste Tilfredshed med deres raske Fremfærd[3]).

I øvrigt bemærke Vi, at Vi blot vente paa Vaabenstilstandens Ende for at agere imod de Svenske, hvilket forinden ej maa ske.

De i Din Rapport af 8de d. M., hvilken nu ligeledes er Os til Hænde kommen, ommeldte 1 Skipper, 1 Styrmand og 4 Matroser, alle Engelskmænd, som vare med det den 3dje d. M. tagne engelske Handelsskib, haver Du at lade aflevere til nærmeste engelske Krigsskib imod Revers, at de ikke tjene, førend de ere udvexlede, hvilket Revers tillige med Kvitteringen for disse Krigsfangers Modtagelse sendes Generalavditør Bornemann.

Frederik R.

[1]) Disse to Ord ere meget utydelige.
[2]) Kapitajnlieutenant Hans Emanuel Wulff.
[3]) Om denne Affære kan henvises til J. T. With: Danske og Norske Søheltes Bedrifter.

27. Fra Kongen til Generallieutenant Grev Ahlefeldt Laurvig og Oberst Grüner [1]).

H. P. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 17de Avgust 1813.

Da det er Os indmeldt, at Vaabenstilstanden er opsagt, og at Fjendtlighederne saaledes atter skulle begynde den 17de d. M., saa ville Vi herved allernaadigst kommunicere Dig saadant med Tilføjende, at Du ikke adspreder de Dig underlagte Tropper for meget, men søger at koncentrere dem det mest mulige, for at de ikke delvis skulde slaas, men at man derimod strax har et samlet Parti ved Haanden mod en mulig kommende Fjende.

Hvilket Vi saaledes allernaadigst tilkjendegive Dig.

Frederik R.

28. Fra Kongen til Major Moltke, Kommandant paa Samsø [2]).

H. P. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 30te August 1813.

Du har først opfyldt Din Pligt ved at indmelde alt om Samsøs Forsvar. Jeg er overbevist om, Du ogsaa vil gjøre den anden, nemlig at forsvare Dig saa godt som muligt. Jeg har vidt udstrakte Kyster at forsvare, men Hovedpunkterne bør jeg ikke glemme; dette er Sjælland, Auxiliærkorpset og Fæstningerne. Havde jeg flere Tropper for Øjeblikket, vilde jeg gjærne forstærke Dig, men for Tiden kan jeg det ikke. Desuden maa jeg gjøre Dig opmærksom paa, at hvor stærk Du end er besat paa Samsø, da vil vor Fjende, som er Herre paa Søen, altid kunne gjøre et overlegent Angreb. Men Sverig vil snart blive godt beskjæftiget dels med at forsvare, dels med at dække deres eget Land med den Armé, de have i Tyskland, som jeg haaber vil faa nok at gjøre; desuden har England flere Punkter at virke paa, at de vel næppe faar noget tilovers for at angribe Samsø med Force.

Frederik R.

---

[1]) Generallieutenant Frederik Grev Ahlefeldt-Laurvig var 1813 under Prins Christian af Hessens Sygdom kommanderende General ad interim over Fyn m. m., og Oberst Frederik Carl Ferdinand Grüner havde, da Generalmajor Lasson afgik til Auxiliærkorpset, overtaget Kommandoen i Jylland.

[2]) Major Andreas Georg Adam Moltke af 3dje jyske Infanteriregiment.

TILLÆG TIL

NIELS ROSENKRANTZ'S

EGENHÆNDIGE BREVE TIL FREDERIK VI.

Januar 1812—April 1813.

De tidligere i Meddelelser fra Krigsarkiverne Bind V og VI gjengivne egenhændige Breve fra Gehejmestatsminister Niels Rosenkrantz til Frederik VI, omfattende Tiden fra Juni 1810 til Avgust 1813, ere alle uddragne af Generaladjudantens Arkiv, hvor de til „Hovedkvarteret", d. v. s. til Kongen, indkomne Skrivelser af militær og politisk Natur i Reglen opbevaredes. I Erkjendelse af disse Breves Betydning for den rette Forstaaelse af Frederik VI's udenrigske Politik i Tidsrummet mellem Freden i Jønkjøbing og Freden i Kiel har Redaktionen ønsket at gjøre Samlingen saa fuldstændig som muligt, og da den fra Rigsarkivet modtog velvillig Meddelelse om, at der i en Pakke mærket: „Kong Frederik VI's Kabinetssekretariat. Ujournaliserede Sager," fandtes nogle Breve fra Rosenkrantz til Kongen, af ganske samme Art som de ovenfor nævnte, har den med Rigsarkivets Tilladelse ikke villet undlade som et Supplement her at bringe disse Breve, der høre til Aarene 1812—13. De under Nr. 1 og 10 opførte Breve ere dog forefundne i Generaladjudantens Arkiv, men ikke i de Pakker, hvortil de kronologisk henhørte.

1.

H. P. Søndag Morgen, den 5te Januar 1812.

Deres Majestæt bør jeg i dybeste Underdanighed berette, at jeg fortroligen har svaret General Walterstorff paa hans under 23de December fremsatte Spørgsmaal.

At jeg naturligvis ikke, uden at have indhentet allerhøjeste Befaling, kunde foreskrive ham, hvad Svar han i det forudsete Tilfælde skulde give, men at jeg ingen Betænkelighed fandt ved at raade Hs. Excellence at ytre: at da Danmark ingen direkte Skade kan tilføje Rusland, saa vilde en Alliance mod denne Magt, saa længe samme ikke har sluttet Fred og Forbund med England, ikke alene være uden Hensigt, men endogsaa være højst skadelig for Danmark, og altsaa ligeledes stridende mod Frankrigs sande Interesse, da deraf uden Tvivl vilde flyde, at Rusland, i Forbindelse med Sverig og England, vilde skille Deres Majestæt ved Deres Kongerige Norge, hvilket vilde tilvejebringe en betydelig Masse af Kræfter særdeles skikket til Modstand mod Kejser Napoleons Planer og nærværende System, da derimod, saa længe Deres Majestæt beholder Overherredømmet over Norge, der intet helt kan samles i denne Udkant af Evropa med Hensyn til Englands Indflydelse og til Modstand mod Frankrig.

Dersom dette foreløbige Svar maatte finde allerhøjeste Bifald, udbeder jeg mig allerunderdanigst Deres Majestæts Befaling til at instruere Generalen i Overensstemmelse dermed i Allerhøjst Deres Navn [1]).

N. Rosenkrantz.

2.

Onsdag Morgen, den 8de Januar 1812.

Deres Majestæt ville allernaadigst bemærke, at det vigtigste, der indeholdes i disse Beretninger [2]), er, at den svenske Regering ønsker at undgaa at sammenkalde Stænderne, og at Kongen derfor skal paa kort Tid igjen antage Regeringen og siden atter overlade den kongelige Myndighed til Kronprinsen paa samme Fod som nu, uden at Nødvendighed udkræver at sammenkalde Stænderne. Efter at den engelske Regering har frigivet de med Beslag belagte svenske Ejen-

---

[1]) En længere Udvikling af Danmarks Forhold under en indtrædende Krig mellem Frankrig og Rusland giver Rosenkrantz i et Brev til Kongen 2 Dage senere (V, 212 ff.).

[2]) De Beretninger, der her omtales, findes nu ikke i Skrivelsen, der kun indeholder det nedenfor aftrykte Bilag, et Brev fra Generalkonsul Holsten i Gøteborg, der er udateret, men maa være af langt senere Datum, vistnok fra Slutningen af Avgust 1812.

domme, kan jeg ingenlunde antage, at de Millioner, som ville udbringes ved Salget af de i Carlshamn konfiskerede Ladninger skulle komme ind i den svenske Regerings Kasse, med mindre det er en Hjælp, som den modtager fra den engelske, af hvilken Mening ogsaa Baron Alquier er; thi ellers maatte man antage, at den engelske Regering [ikke] kunde med Ligegyldighed se, at de engelske Kjøbmænds Ejendomme (thi de ere vist Ejere af de Ladninger, der saaledes konfiskeres paa Skrømt) blev dem frataget.

Deres Majestæt vil af Gehejmelegationsraad Rists ene Beretning se, at Gehejmeraad Levetzau i Pinneberg[1]) er gaaet ivrigere til Værks med at sammendrive og udlevere fremmed ungt Mandskab, som han holdt for franske Undersaatter, end de franske Avtoriteter endogsaa havde ventet. Da der er mange af Deres Majestæts tjenstpligtige Undersaatter i Hamburg og Omegn, som ikke saaledes tilbagesendes, og det ikke er nødvendigt at udlevere andre franske Undersaatter end dem, der ere indkaldte til at underkaste sig Konskriptionen, og naar de fordres udleverede, saa var det maaske passende, at man ikke vendte [d. e. vænnede] de franske Øvrigheder til saadan Forekommenhed, som de lettelig vilde falde paa at ansé som en Pligt, hvilket kan have skadelige Følger.

N. Rosenkrantz.

Bilag.

Den i de engelske Aviser omtalte Thornton[2]) er Ministeren. Han er i strængeste Inkognito rejst her igjennem og er i dette Øjeblik, efter alt hvad jeg har kunnet erfare, i Åbo i Finland. At de Svenske tillige med Russerne have Befuldmægtigede der, synes mig er rimeligt, dog ved jeg intet sikkert derom.

Jeg kan mærke, at de Engelske vil gjærne nærme sig os, og det skulde ikke undre mig, om den engelske Regering snart igjennem den russiske Minister i Kjøbenhavn fik Propositioner fra England til at indtræde i en Koalition mod Frankrig[3]).

Skulde der være en eller anden Føjelighed, vi ville erholde af den engelske Regering, tror jeg dette var det gunstige Øjeblik. Smaa Tjenester kunde vi vel igjen tilstaa, især saadanne, hvorved vi gavnede os mest selv, f. Ex. at tænde Skagens Fyr, hvorved alle danske og norske Søfarendes Ønsker vilde opfyldes. Dette Fyrs Slukning har for en stor Del været Aarsag til, at saa mange danske Fartøjer ere tagne i den svenske Skjærgaard, som de have søgt af Frygt for Skagens Rev. Transportskibene, som ere gaaede herfra, skulle virkelig være bestemte til Preussen, hvor

---

¹) Se V. Reg.
²) I Brev af 4de April 1812 havde Holsten meldt Rosenkrantz Thorntons Ankomst til Sverig. (V, 224).
³) Se Rosenkrantz Brev af 6te September 1812 (V, 255).

vidt de blive antagne, kan endnu ikke bestemmes. London Chronicle detaillerer deres Last, og iblandt andet skal der være Feltkanoner til 13 Brigader.

Kursen paa England falder.

F. Holsten.

3.

Kjøbenhavn, den 5te Februar 1812.

Den kejserlige franske Gesandt har indhændiget mig det herved i Underdanighed føjede anonyme franske Brev[1]), adresseret til ham og tilbragt ved Fodposten. Det er skrevet af en i Sproget ukyndig Person, der beretter uden at have dateret Brevet, at for nogle Dage siden har man ved Vester- (skal formodentlig hedde Øster) ports Toldbod (skal vel være Akciseboden) frataget en Svensker, der kom fra Sverig, 6 Stykker engelske Licencer, udfyldte med Skipperes og her liggende Skibes Navne, hvilke Licencer ere blevne sendte til Politikammeret.

Brevskriveren holder for, at det er en Opdagelse af stor Vigtighed, som bør behandles efter Lovens yderste Strænghed uden Persons Anseelse for at skade den forhadte Fjende. Som oprigtig Patriot beder han Gesandten at underrette Deres Majestæt om denne for Landet saa vigtige Sag. Gesandten har tilstillet mig Brevet, for, om muligt, den elendige Person, som han foragter, ved Haandskriften kunde opdages. Vel kan det være ønskeligt, at den nedrigt tænkende Angiver — der er uforskammet nok til at henvende sig til en fremmed Gesandt angaaende en Sag, der efter hans Formening er bleven bragt for Politiet, hvorved han har villet bibringe Gesandten Mistanke mod Politiets Upartiskhed, — kan ved anstillet Undersøgelse faa Kundskab om Anvendelsen, Gesandten har gjort af hans Angivelse, og han og andre derved tilbageholdes fra at blande de fremmede Ministre i Landets Politisager, men det vilde dog formodentligt ikke være Baron Alquier kjært, omendskjønt han ikke har anmodet mig om Hemmeligholdelse deraf, at hans aabne Fremgangsmaade blev almindelig bekjendt. Jeg indstiller derfor til allerhøjst Bedømmelse, hvor vidt Deres Majestæt maatte allernaadigst finde for godt at lade, ved Hjælp af Haandskriftens Undersøgelse, efterspore den uforskammede Brevskriver [2]).

N. Rosenkrantz.

Bilag.

Il y a quelques jours au soir qu'on a arrêté au comptoir pour la douane de la porte d'ouest à un Suédois qui venait de la Suède 6 pièces

---

[1]) Se Bilaget.
[2]) Sagens Udfald kjendes ikke.

de liecentzes anglais pleines de noms des capitaines et des vaisseaux destiné aux vaisseaux ici et qui sont envoyés à la chambre de police.

Il me semble que cette découverte de grand importance devait être traité de la dernière rigueur du loi sans relation des connextiones pour supprimer un ennemi si généralement hay de tout le monde.

Etant vrai patriote, je supplies votre Exelence de représenter au notre tres gracieux Roi avec votre impartialité ordinaire une affaire si importante pour le Pays.

N. N.

4.

Kjøbenhavn, den 7de Marts 1812.

Under 27de f. M. har Deres Majestæts Gesandt i Kassel, Kammerherre Baron Selbye indberettet, at Grev Fürstenstein paa ny havde ytret for ham, at det for Øjeblikket ikke vilde være muligt at formaa Hs. westphalske Majestæt til at gjøre noget mere for Hs. Durchlauchtighed, Prinsen af Hessen-Philipsthal [1]). Tillige har den kongelige westphalske Overkammerherre tilkjendegivet Baron Selbye, at Kongen havde erklæret ikke at ville tilstaa Prinserne af Philipsthal noget, med mindre en af dem kom til Kassel, og at han navnlig havde betegnet den, som staar i Deres Majestæts Tjeneste, og for hvem han har særdeles Godhed, at han i øvrigt ingenlunde ønskede, at Prinsen skulde blive i Kassel, men at han kunde rejse efter 14 Dages Forløb, og at han vilde blive behandlet paa en Maade, som ikke vilde lade ham fortryde at have foretaget Rejsen.

Baron Selbye anmærker, at Hs. westphalske Majestæt vilde finde sig smigret ved Hs. Durchlauchtigheds Ankomst til Kassel [2]).

Jeg har ansét det for min Pligt i dybeste Underdanighed at bringe disse Ytringer til Deres Majestæts Kundskab.

N. Rosenkrantz.

5.

Mandag, den 16de Marts 1812.

Deres Majestæt oversender jeg i dybeste Underdanighed Brevet fra Greven af Gottorp [3]), som Baron Selbye havde forglemt at lægge ind i hans forrige Pakke. Kongen af Westphalen er den 10de ds. rejst til Paris.

---

[1]) Se VI, 402.
[2]) Prinsen kom ikke til Kassel saa længe Kongeriet Westphalen existerede.
[3]) Gustav IV Adolph, forhen Konge i Sverig, smlg. V, 216.

General Walterstorff melder under 6te ds., at det ikke vil lykkes ham at bringe Handelskonventionen til Ende tillige med den militære eller politiske[1]). Med denne, naar underskrevet, var han sindet at afsende hans Søn.

Vel var det ikke afgjort, at Gesandten vilde blive indbuden til at følge med Kejseren, men Hertugen af Bassano talte dog om at aftale adskillige Ting med General Walterstorff paa Rejsen[2]).

N. Rosenkrantz.

6.

Onsdag Morgen, den 18de November 1812.

Deres Majestæt bør jeg ved i Underdanighed at forelægge Generalkonsul Holstens Beretninger[3]) i lige Underdanighed gjøre opmærksom paa hans Ytring angaaende Tilladelse til Kornvarers Udførsel enten til Sverig eller til Norge. Hans Redelighed og den Kundskab, han maa have om de Handlendes Redelighed der paa Stedet, sætte ham i Stand til bedre end nogen anden at bedømme, hvem der med nogen Slags Sikkerhed kan tilstaas saadan Tilladelse.

N. Rosenkrantz.

Bilag.

Gøteborg, den 14de November 1812.

General Sarrazin var hos mig igjen i Torsdags (12te); jeg havde en i flere Henseender interessant Konversation med ham; men hans Bestemmelse vedblev at gaa til Danmark[4]). Af de Ideer, han i den Anledning ytrede, skulde man rigtignok tro, at han havde en Skrue løs, men i alt, hvad han ellers siger, synes mig at spore et Menneske med meget Geni, mange Kundskaber, et overskuende Blik og en grundig Menneskekundskab. Han viste mig ret interessante Dokumenter og lader til at være en Person, som med Fordel kunde benyttes, om ikke hans foregaaende Opførsel havde saa meget nedsat ham, at Ingen næsten kan være bekjendt at give sig af med ham.

At han forlod England, var fordi Ministrene gjorde ham saa ringe Tilbud, at ingen homme d'honneur (?) med hans Rang kunde være be-

---

[1]) Traktaten af 7de Marts 1812.
[2]) Generalen kom til at ledsage Kejseren (VI, 61).
[3]) Se Bilaget.
[4]) Om General Sarrazin havde Rosenkrantz givet Frederik VI Meddelelse den 10de November (V, 269—270). Generalen kom ikke til Danmark.

kjendt at modtage dem — „C'est bien vrai, j'ai écrit avec un peu de rancune contre l'Empereur, mais les paroles ne tuent pas un homme" sagde han [til] mig. Af hans Brev, som jeg med sidste Post sendte, vil hele Forholdet ses. (Dette Brev ønskede jeg engang ved Lejlighed tilbage for Kuriositetens Skyld).

Jeg formodede, at der snart til den danske Regering vil fra den svenske, enten direkte eller indirekte, blive gjort Propositioner om Korntilførsel og proponeret, at en vis Del af det, som til Sverig bliver fra Danmark tilført, skal igjen faa Tilladelse at passere til Norge. Tingen er at Landshøfdingen, Grev Rosen, har af Saumarez[1]) faaet 40 engelske Licencer in blanco for at føre Korn fra Danmark til Sverig, udstedte af Saumarez, og er rejst til Stockholm i Selskab med Mr. Lang (som Deres Excellence kjender)[2]). Denne sidste havde før under Haanden og under Venskabs Maske talt med mig, først om at skaffe Hvede til England fra Danmark, imod at skaffe engelske Licencer til at føre Rug fra Danmark til Norge. Hr. Lang bad mig i den Henseende om Breve til Ministrene Rosenkrantz og Schimmelmann, som skulde bane ham Vejen til denne Entreprise. Jeg lovede ham min Medvirkning, saa meget mere som det ganske stemmede med mine Ideer og Planer, især da han tillige troede at kunne forskaffe engelske Licencer at returnere med engelske Produkter til Danmark. Nogen Tid efter, da Grev Rosen havde erholdt de bemeldte 40 Licencer af Saumarez, fortalte Lang mig, at han mistvivlede om Expeditionen paa England, men troede han skulde drive det til at erholde svensk Tilladelse at føre en Del af det fra Danmark til Sverig ankomne Korn til Norge, og spurgte mig, om jeg troede, han med disse svenske Tilladelser skulde være velkommen hos den danske Regering. Jeg lugtede Lunten og sagde ham, at jeg ikke tvivlede paa, han hos den svenske Regering kunde erholde deslige Tilladelser, da det smigrede denne Regerings Forfængelighed, men at han ved at præsentere disse Tilladelser for den danske Regering blot vilde forværre sin Sag, da denne sidste Regering var indigneret over den svenske Regerings Fremgangsmaade og fandt det under sin Værdighed i mindste Maade at akceptere nogen Artighed af den Natur fra den svenske Regering. Lang takkede mig for min Underretning (som jeg paalagde ham at holde hemmelig) og rejste med Grev Rosen til Stockholm, hvor Landshøfdingen har i Sinde at producere en Del af sine Licencer fra Saumarez for at gjøre sig vigtig, og en Del har han i Sinde at sælge for at tjene Penge. Jeg gjør mig Umage for at kjøbe en Del af dem, i Fald de ere passende til min Handel (d. e. i Fald jeg finder dem tjenlige).

Konversationen med Lang bliver naturligvis Grev Rosen og den svenske Regering bekjendt. Den danske Regering bør ikke efter min Mening entrere deri, uden under meget fordelagtige Vilkaar, i det mindste det Halve til Norge. Nok derom!

Danmark har i dette Øjeblik flere Ting, som ere vigtige for det og dets Fjender. Iblandt andre: Kaperier — egne, franske, amerikanske —

[1]) Admiral James Saumarez, Chef for den engelske Eskadre i Kattegattet.
[2]) Handelsagent i London.

i dets Havne, Kornudførsel, Trælastudførsel, Kolonialvarers Indførsel, men i Særdeleshed Fiskeudførsel. Efter denne sidste Artikel er stor Søgning i England. Betydelige Ordres at opkjøbe Fisk i Norge ere fra England sendte til Huse her, saaledes at denne Artikel skulde være færdig til i April at udskibes herfra til Corunna. Et eneste Hus her har Ordre at opkjøbe i Bergen 600 000 Pd. Krigen med Amerika og andre tilstødende Omstændigheder, tror jeg, vil sætte det i vor Magt at klemme England noget. Fire og hale er et gammelt Ordsprog.

Gid vore specielle Tilladelser bleve givne til Patrioter eller Mennesker, som bleve tvungne til at handle patriotisk. De kunde udvirke meget for Norges Providering, samt bringe Kolonialvarer til Danmark, men det baade ærgrer og bedrøver mig, naar en saadan Person (paa min Anmodning til ham derom) har svaret mig: „Ah! det Kornvrøvleri gider jeg ikke have med at bestille, det betaler sig ikke!“ Og slige Breve har jeg paa min Tro faaet.

Jo mere jeg overvejer Mr. Mariboes[1]) Opførsel her, jo mere nærer jeg det Haab og det Ønske, at han vil blive alvorligen behandlet af Danmark. En saadan daarlig Person, impertinent og Fusentast kan gjøre megen Skade og gjør under alle Omstændigheder Nationen hverken Gavn eller Ære. Hvordan han end maa undskylde sin Opførsel, og hvad hans Hensigter end maa være, saa tør jeg sige, at intet her skal lykkes for ham.

Hermed de sidste Aviser samt et Stk. Dagligt Allehande.

F. Holsten.

7[2]).

Deres Majestæt er ved Kjøb kommen i Besiddelse af Grevskabet Laurvig, og jeg tror for billig Betaling.

Der formodes dog, at denne Besiddelse ikke kaster store Indkomster af sig, og at den dermed paa Kongsberg i Forbindelse satte Indretning koster meget og vil give ringe Indkomster.

I Betragtning deraf og med Hensyn til Statens Forlegenhed for rede Penge holdes for, at denne Besiddelse kunde med Fordel afhændes til en Fremmed, som derfor burde betale i det mindste een Million Rdl. i klingende Mønt. Maaske kunde et rigt Handelshus i Amsterdam, ved Navn Brauer, blive sindet at kjøbe denne Ejendom. Maaske vilde en eller anden Englænder finde Lyst til at komme i Besiddelse deraf. Betalingen maatte ske i Terminer, og den første betales strax ved Kjøbets Slutning.

I en driftig fremmed Mands Hænder vilde denne herlige Be-

---

[1]) Ludvig Mariboe, oprindelig Handlende, 1807 Kaptajn for et frivilligt Artillerikorps i Christiania, 1817 Adjudant hos Kongen af Sverig.
[2]) Uden Datum, indlagt i foranstaaende Skrivelse af 18de November.

siddelse udbrede en nyttig Rørelse i Omegnen, som vel næppe kan ventes frembragt ved Administration for Deres Majestæts Regning.

Naar det under Anlæg værende Jærnværk paa Kongsberg fulgte med, vilde Grevskabets Værd derved forhøjes og Vindskibelighed end mere udbredes, da derimod dette Anlæg nu formodes at koste betydeligt.

Deres Majestæts Forfædre have afhændet Statens Domæner for at ophjælpe Finanserne. Der er bleven tilstaaet Fremmede, som kjøbte dem, grevelige eller friherrelige Titler og Privilegier. Deres Majestæt har endnu en værdig Embedsmand i Baron Güldencrone [1]), som nedstammer fra en saadan fremmed, den Gang ringe Familie [2]). Vilde Deres Majestæt forunde Kjøberen af Grevskabet saadan Titel, blev Tilladelsen end større.

Skulde dette allerunderdanigste Forslag, om hvis heldige Udfald dog endnu ingen Vished haves, finde allerhøjeste Bifald eller tages i allernaadigst Betragtning, holdes der for, at ingen af dem, der have med Grevskabets og Kongsbergs Bestyrelse at bestille, maatte høres, inden allerhøjeste Beslutning er taget, og det kommer an paa at bestemme Ejendommens Værdi.

Det er muligt, at en fremmed Kjøber ikke strax vilde være sit Navn bekjendt. I saa Fald maatte en bekjendt, vederhæftig Indfødt laane sit Navn dertil [3]).

[N. Rosenkrantz.]

8.

Løverdag, den 5te December 1812.

Deres Majestæt har jeg i Underdanighed at berette, at den franske Gesandt har underrettet mig om, at med den i Gaar til ham indløbne Kurér er ham bleven paalagt at anholde om Tilladelse til at forskaffe 4500 Remonteheste af alle Slags til den franske Armé for Betaling, som han i Morgen nærmere vil bestemt angive.

Atter denne Gang foreslaas, om Deres Majestæt vil lade Hestene levere mod rede Penges Betaling eller kun tillade, at det angivne Antal opkjøbes i Landet.

Jeg har foreløbigen svaret, at naar kun Hestene findes, vilde Deres Majestæt næppe have noget imod, at de udføres, men at lade dem levere i Hamburg vilde Allerhøjst De nok ikke finde gjørligt.

Baron Alquier har Ordre til at frembringe dette Andragende for

---

[1]) Frederik Julius Christian, Baron Güldencrone, Stiftamtmand i Aarhus.

[2]) Godsejer Vilhelm Marselis, der 1673 optoges i den danske Friherrestand, og for hvem Baroniet Vilhelmsborg erigeredes, var en Søn af den hollandske Kjøbmand Gabriel Marselis i Amsterdam.

[3]) Grevskabet Laurvig solgtes først i Aaret 1817 til et Interessentskab i Byen Laurvig. Ved Freden i Kiel havde Kongen i en hemmelig Artikel i Traktaten forbeholdt sig sin private Ejendomsret til Grevskabet. (Kraft: Hist. topogr. Haandbog, 293).

Deres Majestæt selv i en Avdiens, i Fald jeg skulde finde, at Udførselen ikke kunde finde Sted. Efter det foreløbige Svar, jeg har troet at kunne give ham, frafalder han nok Begjæringen om Avdiens. Jeg sagde ham, at Deres Majestæt stedse saa ham med Fornøjelse, og at dertil atter gives Lejlighed i Overmorgen, Mandag, ved Ballet. I Morgen Kl. 10 kommer han til mig igjen for at erfare, om Deres Majestæt vil bevilge, hvad ham er paalagt at forlange. Ved ham erfarer jeg, at General Walterstorff var den 22de i Wilna, men fra Generalen er intet Brev indløbet.

N. Rosenkrantz.

9.

Den 7de December 1812.

Da den franske Gesandt saa vel som hans Regering tro, at det er en Velvillighed fra Deres Majestæts Side, at Udførselen af 4500 Heste tillades, saa maa denne Overbevisning ikke betages dem. Baron Alquier ønsker, at Deres Majestæts Befaling maa udstedes desangaaende. Men da jeg holder for, at dette Opkjøb af Heste bør gjøre saa liden og saa sildig Opsigt som mulig, saa har jeg, under Paaskud af, at naar saadan Tilladelse blev udstedt i den brugelige Form, vilde Hestehandlere og Hesteejere i Jylland faa Kundskab saa betids derom, at Prisen paa Heste vilde drives i Vejret, fraraadet det. Jeg har derfor sagt ham, at det for det første vil være tilstrækkeligt, at jeg i Deres Majestæts Navn giver Løfte om, at Hestene kunne udføres. Hvad han desuden anholder om, er en Eftergivelse af en Del af Toldafgiften.

Jeg har vist ham, at Deres Majestæt selv havde udregnet, at den hele Afgift vil beløbe sig til 36 000 Species — 126 000 Francs, hvilket nærmer sig til den Pris, der skal betales for Hestene, som efter hans Beregning omtrent er 1 991 250 Francs, som omtrent 10 af Hundrede, og derved forestillet ham, hvor trykkende en saadan Opofrelse vilde være for Finanserne, hvis Tilstand han kjender. Men da han paastaar at maatte vente, at naar Deres Majestæt ikke kunde paatage Dem at lade levere Hestene i Hamburg, som jeg har sagt ham at være umuligt, saa vil ham blive paalagt at anholde om Toldafgiftens Eftergivelse, saa holder han for, at det er bedre, at strax tilbydes at eftergive en Del af Afgiften forud, hvorved videre Forlangende kan forebygges.

Nu beløber sig Udførselstolden ved Toldstederne i Jylland til 48 Rdl. dansk for en Hest, og fra Holsten til 6 Rdl. 12 Sk. Slesv.-Holst. Kurant.

Jeg maa i Underdanighed indstille, om enten Afgiften ved Udførselen fra Jylland eller Holsten maa blive eftergiven, eller om den

maaske paa begge Steder maa nedsættes til det halve. Og derefter, ligesom forrige Gang, Generaltoldkammeret maa om 14 Dage paalægges at udstede Passer. Imidlertid maatte Sagen bero.

N. Rosenkrantz.

10.

Torsdag, den 21de Januar 1813[1]).

Deres Majestæt forelægges i Underdanighed Udkast til Svar til den russiske Gesandt paa hans Andragende, hvilket er i Allerhøjst Deres Hænder. Jeg har troet at maatte lægge til Grund, at det svenske Hofs Forslag, som fornemmelig beror paa Kongeriget Norges Afstaaelse, ikke har kunnet komme i Betragtning hos Deres Majestæt, og at derfor Gesandtens Forvending ikke har kunnet finde den Optagelse fra Allerhøjst Deres Side, som De stedse har vist, naar Forslag fra Kejserens Side ere blevne Dem gjorte.

Jeg har løseligen berørt de Prøver, Deres Majestæt har givet Kejseren paa Deres Venskab ved at virke til samme Maal med ham. For at møde Forslaget om at erklære Dem mod Frankrig har jeg vist, at de russiske Vaabens Fremgang langt fra at betrygge Deres Majestæt just opfordrer Dem til fordoblet Forsigtighed.

I øvrigt har jeg undgaaet at berøre Forslaget om Fredsslutning med England, da det staar i Forbindelse med det hele og altsaa med Norges Afstaaelse.

For ikke at igjentage, hvad før er bleven Kammerherre Blome paalagt at frembringe, i Følge af hvad der var bleven ham sagt af Kejseren selv, har jeg kun henvist dertil, allerhelst da det nærværende Svar ufejlbarligen vil blive det svenske Hof meddelt.

Naar dette i Underdanighed forelagte Udkast maatte finde allerhøjest Bifald, bliver det at meddele Gesandten, og Afskrift deraf at sende Kammerherre Blome.

N. Rosenkrantz.

11.

London, den 28de Februar 1813[2]).

Jeg fremsender herved til Deres Excellence et officielt Svar[3]) paa det Brev, som Steen Bille[4]) har indhændiget mig. Jeg undlader

[1]) Indleveret til H. P. den 2den November 1813.
[2]) Det her meddelte Brev er en af Rosenkrantz egenhændig besørget Oversættelse af et egenhændigt Privatbrev til ham fra Lord Castlereagh.
[3]) Se Brev Nr. 12 nedenfor.
[4]) Om Avditør Steen Andersen Billes Sendelse se VI, 16 ff.

ikke at udtrykke den særdeles Tilfredshed, jeg skal med alle Menneskelighedens Venner føle, om denne Ouverture skulde ved Deres Excellences oplyste Forvending bringes til et fordelagtigt Udfald for Evropas Sag og for Nationernes fremtidige Ro.

Castlereagh.

12.

London, den 28de Februar 1813 [1]).

Da jeg intet Øjeblik har tabt for at lægge Deres Excellences Brev af 4de ds. for Hs. Kongelige Højhed [2]), saa er det bleven mig paalagt af samme at udtrykke den Tilfredshed, han føler, ved at erfare, at Hs. Majestæt Kongen af Danmark ønsker at fornye Venskab med Storbritannien.

Efter den fortrolige (konfidentielle) Meddelelse som Hr. Thornton, Hs. Majestæts Gesandt i Stockholm, har været avtoriseret til at gjøre til den danske Minister der, saa vel som efter de Meddelelser, som den russiske og den svenske Gesandt have givet, holder Hs. Kongelige Højhed for, at Danmark er fuldkommen underrettet om de Konnexioner, ved hvilke disse tre Magter ere forbundne med hinanden. Hs. Kongelige Højhed ansér derfor med den største Tilfredshed det Skridt, som Danmark nu har gjort, da han føler sig overbevist om, at da Danmark er vidende om, at Storbritannien ikke kan frafalde sine Forbindelser med disse Magter, saa vil samme ikke endelig (tilsidst) [undlade] at forene sin Interesse med deres.

I Haab om at Omstændighederne (Stillingen) i Evropa og Udsigten til at se sammes Uafhængighed igjen oprettet, vilde lede Danmark til at forandre sin Politik, har Hs. Kongelige Højhed for nogen Tid siden avtoriseret Hr. Thornton at modtage ethvert Forslag, som maatte blive gjort fra dansk Side for at oprette Fred og at forene Storbritannien med de nordiske Magter, og han er bleven forsynet med Fuldmagt dertil, og jeg er bemyndiget til at underrette Deres Excellence om [at] Hs. Kongelige Højhed ønsker, at det danske Hofs yderligere Hensigter maa blive tilkjendegivet Hr. Thornton i Stockholm, hvorved al Tidsspilde ved Meddeling til de allierede Hoffer vil undgaas. Hs. Kongelige Højhed vil skatte sig lykkelig ved at kunne anvende hvert Middel i hans Magt og i Overensstemmelse med hans Forbindelser til at tilkjendegive Hs. danske Majestæt hans Respekt og Venskab.

Castlereagh.

---

[1]) Det her meddelte Brev er en af Rosenkrantz egenhændig besørget Oversættelse af Lord Castlereaghs officielle Svar paa Rosenkrantz Skrivelse af 4de Februar. Jfr. VI, 22 og 48—51.

[2]) Prinsregenten i England.

13.

Tirsdag, den 23de Marts 1813.

Deres Majestæt tilstiller jeg i Underdanighed Afskrift, som Fyrst Dolgorucki har ladt i min Haand af Kejserens Brev, som han har at indhændige Deres Majestæt[1]).

Efter hvad han har sagt, er der ingen Tvivl om, at jo Norge kan blive ude af Spillet, naar Deres Majestæt vil bestemme Dem til at tiltræde de forenede Magters Forbund. I øvrigt gaar Fyrstens Instruktion ud paa det samme, som Kejseren har sagt til Kammerherre Blome, nemlig paa Tilbud af Erhvervning af Hamburg, Lübeck og Holland, med Hensyn af Nødvendigheden af at gjøre Danmark til en betydelig Sømagt[2]).

Fyrst Dolgorucki paastaar, at Østerrig er meget velsindet mod Rusland og for de forbundne Magters Sag. Han har vist mig Repartitionen af de russiske og preussiske Tropper, hvis Antal, med dem der fra Rusland ere undervejs, anslaas til over 500 Tusende Mand.

Han ønsker at opholde sig her nogen Tid for at drage Omsorg for hans Helbred og at tage nogen Hvile. Han taler ikke godt eller flydende. Jeg har foreløbigen gjort ham alle de Indvendinger, som Deres Majestæts System giver Anledning til, og har i øvrigt henholdt mig til de Befalinger, som Allerhøjest De maa finde for godt allernaadigst at tillægge mig. Han har langt fra ingen Forkjærlighed vist for Sverig eller Kronprinsen. Han søger at undskylde med den Forlegenhed, Kejseren var i, de Løfter, som ere blevne gjorte Kronprinsen. Han igjentog ofte, at Venskab og Slægtskab gjøre stor Forskjel mellem Kejserens Hengivenhed for Deres Majestæt og den Tænkemaade, der besjæler ham i Henseende til Kronprinsen i Sverig. Lord Cathcart[3]) er hos Kejseren.

N. Rosenkrantz.

14[4]).

Fyrst Dolgorucki modtog i Forgaars Svar paa hans første Beretning ved den af ham afsendte Officer, som kom tilbage. Han har

---

[1]) Findes ikke. Af denne Passus i Rosenkrantz's Brev ses det imidlertid, at den extraordinære russiske Afsending, Generallieutenant Fyrst Sergius Dolgorucke ikke — saaledes som angivet i „Kampen om Norge I, 100" og derefter gjengivet i VI, 56 Note — er ankommen til Kjøbenhavn den 25de, men senest den 23de Marts. Følgelig er Bemærkningen i den citerede Note om at Rosenkrantz først omtaler Dolgorucki den 29de Marts ogsaa fejlagtig. De nu fundne Breve vidne tværtimod om, at der i den forudgaaende Uge har fundet en livlig Diskussion Sted, Fyrsten betræffende.

[2]) Om denne Plan udtalte Rosenkrantz sig udførligt i Brev af 17de December 1812 (V, 276 ff).

[3]) Den engelske Afsending ved det russiske Hovedkvarter.

[4]) Dette udaterede og ikke underskrevne Brev er skrevet med Rosenkrantz' Haand og er indesluttet i foranstaaende Skrivelse. Efter Indholdet maa det antages at være skrevet sidst i April.

bragt ham Depecher dateret af 10de ds. fra Trachenberg i Schlesien, hvorfra han afgik den 11te. Fyrsten har nøje overvejet de ham tilkomne Befalinger, der paalægge ham at gjøre et nyt Forsøg paa at formaa Deres Majestæt til at tilsidesætte al Diskussion om partikulær Interesse i dette vigtige Øjeblik, da det gjælder om det almindeliges Vel, og at enhver Magt tager en Stilling, som en eneste Mands Ambition ikke kan forstyrre, da han vilde nedtrykkes under Overvægten af alle andres. Han, Fyrsten, skulde forestille, at i Fald ved den almindelige Freds Slutning det offentlige Vel udfordrede, at en af de interesserede Magter maatte gjøre nogen Opofrelse (Renunciation), saa vilde samme derfor blive tilstaaet overflødig Erstatning og saadan, som vilde give den Selvstændighed saa vel i geografisk som militærisk og Handels Betragtning.

Han skulde forestille, at da alt lover at faa Evropa unddraget fra Napoleons Despotisme, er det ikke antageligt, at en eneste Magt forholder sig passiv, allerhelst da ved en blot Bitrædelse (une simple accession) til den almindelige Sag, Danmark strax vilde deraf høste alle Handels og nationale Fordele, som vilde flyde af den strax derpaa følgende Fred med England.

Fyrsten skulde, efter at have fremsat dette i Forbindelse med igjentagne Venskabsforsikringer fra Kejserens Side i de allerforbindtligste Udtryk, i Fald de i min verbale Note til ham fremsatte Vilkaar skulde fremdeles fremholdes som ufravigelige, forlade Kjøbenhavn og derved erklære, at det vil blive ham umuligt at give Deres Majestæt under Krigens Gang, som kan frembringe lykkelige Tilfælde, de Prøver paa hans Deltagelse, som han er beredt til at give, om et andet System antages. Kejseren haaber endnu, at Tiden vil tilvejebringe Beslutninger overensstemmende med Deres Majestæts ophøjede Tænkemaade og Karakter, og Fyrsten skulde udtømme alle Forsikringer om Kejserens uforanderlige Sindelag for Deres Majestæt.

Men Fyrst Dolgorucki finder, at Deres Majestæts Beslutning, at lade Hansestæderne Lübeck og Hamburg besætte ved Deres Tropper, giver ham tilstrækkelig Anledning til ikke at efterkomme de ham tillagte Befalinger, og han vil derfor oppebie nærmere Befaling og Efterretning, om hvad Virkning Grev Moltkes Sendelse har frembragt[1]). Han vil endnu i Dag afsende en Beretning til Kejseren.

Han vil forestille Deres Majestæts Tilbud at besætte de to Stæder som en virkelig Bitrædelse til det Forslag, han har haft at gjøre, og finder, at der nu intet staar i Vejen uden den fordrede Garanti, som Kejseren ikke kan bekvemme sig til, efter hvad der er blevet vedtaget i Åbo og siden stadfæstet.

[N. Rosenkrantz.]

---

[1]) Se VI, 65 og 173—74.

15.

Fredag Aften, den 26de Marts 1813.

Deres Majestæt forelægges herved i Underdanighed Udkast til den verbale Note, som holdes for at burde tilstilles Fyrst Dolgorucki, til Svar paa hvad han i en Note af samme Form har fremsat, hvoraf ligeledes vedføjes i Underdanighed Afskrift[1]). Skulde dette Udkast findes værdigt til allerhøjeste Bifald, vover jeg i Underdanighed at udbede mig, at det maatte behage Deres Majestæt at forsyne samme med Deres allernaadigste Approbation.

Tildragelserne paa Elben og i Hamburg trænge stærkt paa, og der er ingen Tid at spilde for at standse de farlige Følger, som vi paa den Kant trues med.

Jeg vover i dybeste Underdanighed at igjentage det Ønske, jeg før har ytret, at det maatte allernaadigst behage Deres Majestæt at sætte al Ting paa den gamle Fod i Altona og saaledes at afskaffe den der saa forhadte Udførselskommission, som dog skylder sin Tilværelse de Franskes Nærværelse i Hamburg.

N. Rosenkrantz.

16.

Løverdag, den 27de Marts 1813.

Deres Majestæt forelægges herved i Underdanighed Udkast til Svar til Kejser Alexander. Det er saa overensstemmende med mit Svar til Fyrst Dolgorucki, som et Brevs Natur tillader det[2]).

Skulde jeg være saa lykkelig, at dette Svar fandt allerhøjeste Bifald, udbeder jeg mig allerunderdanigst, at samme maa forsynes med allernaadigst Approbation.

N. Rosenkrantz.

17.

Torsdag, den 1ste April 1813.

Deres Majestæt ville allernaadigst tillade, at jeg udbeder mig i Underdanighed allerhøjeste Bestemmelse angaaende nogle Punkter, hvorom Grev Moltke har forlangt bestemt Forskrift, og som jeg ogsaa har stødt an paa ved at opsætte det herved i Underdanighed fremlagte Udkast til Instrux for Grev Bernstorff.

---

[1]) Findes ikke.

[2]) Findes ikke, men Indholdet af dette Brev maa antages at være overensstemmende med Instruxen for C. Moltke (VI, 173—74).

Jeg vover i Underdanighed at antage, at Krigstildragelserne ingen Forandring kunne foraarsage i Deres Majestæts Beslutning, som nu ved Fyrst Dolgorucki er tilkjendegivet Kejser Alexander.

Naar ikke Hovedpunkterne, indeholdte i den for Grev Molkte allernaadigst approberede Instrux, kunne erholdes med nogle Modifikationer i Henseende til Flaadens Tilbagegivelse og ligeledes Besiddelsernes, saa er det et Bevis paa, der intet bliver at udrette for ham[1]). Jeg har i Udkastet til Instrux for Grev Bernstorff bemærket, at Deres Majestæts Ære udfordrer, at i det mindste nogle Krigsskibe gives tilbage. Det staar til Deres Majestæt at bestemme hvor mange, eller om, hellere end at afbryde Underhandlingerne, Paastanden i det hele skal frafaldes. Det samme gjælder om Godtgjørelse saa vel for Flaaden som for det Gods, der blev bortslæbt fra Magasinerne og Værfterne.

Ligeledes i Henseende til Øerne Anholt og Helgoland. Nøden kan tvinge til at lade, især den sidste, for nogen Tid i Storbritanniens Vold.

Det 3dje Punkt henhører egentlig til en definitiv Traktat, men burde dog anføres i et præliminært Arrangement som tilstaaet.

Det 4de bliver at afgjøre med Fyrst Dolgorucki.

Det 5te er at besvare bejaende.

Jeg ønsker meget, at Grev Moltke kunde tiltræde Rejsen i Morgen. Han fremstiller sig i Morgen for Deres Majestæt.

Kejseren af Rusland har skjænket 100 bespændte Kanoner til Kongen af Preussen. Kammerherre Eyben har fordret opnaaet, at Breve til de danske Stater afgaa fra Berlin.

De Franske have trukket sig tilbage fra Dresden efter at have sprængt den prægtige Bro over Elben i Luften. Den ved Meissen have de afbrændt. Russerne have holdt dem tilbage i Haab om at komme til Endelighed med Østerrig, som nu er kompromitteret derved, at polske Tropper have flygtet sig ind over Grænsen. Russerne under Grev Wittgenstein ere rykkede frem. General Blücher staar under hans Kommando.

N. Rosenkrantz.

18.

Løverdag, den 3dje April 1813.

Deres Majestæt ville allernaadigst tillade, at da Grev Bernstorff har, efter Gjennemlæsning af den for ham efter allerhøjeste Befaling forfattede Instrux, bemærket, at der ikke er bestemt, om han skal vægre sig for at afslutte, i Fald Øen Anholts Tilbagegivelse skulde nægtes, jeg i Underdanighed udbeder mig Deres Majestæts

---

[1]) Se VI, 65—66.

Befaling desangaaende. Jeg har antaget, at der fra den engelske Regerings Side ikke kunde tænkes paa at beholde denne Ø; men da det dog er muligt, og Greven forlanger Vejledning desangaaende, saa maa jeg i Underdanighed henvende mig til Deres Majestæt. I Henseende til Øen Helgoland er Bestemmelsen klar.

Grev Bernstorff har ligeledes anholdt om at maatte forsynes med Fortegnelse over de herfra bortførte Krigsskibe.

Han tiltræder Rejsen i Morgen.

N. Rosenkrantz.

19.

Søndag, den 4de April 1813.

Deres Majestæts Befaling efterkommes i Underdanighed, for saa vidt det staar i min Magt, ved at fremsende den westphalske Monitør, som Baron Bigot [1] i Gaar lod mig indhændige ved Baron Alquier, der anmodede mig om at lade den komme til Deres Majestæts Kundskab, hvilket jeg havde foresat mig i Morgen at opfylde. Han undlod ikke derved at ytre, at Angivelsen af det store Antal maaske var noget overdreven, men at man dog deraf kunde se, at der gaas for vidt i at nedsætte den franske Styrke.

N. Rosenkrantz.

20.

Onsdag, den 21de April 1813.

Jeg behøver ikke at søge at bevise Deres Majestæt, at alle Garantier ere kun en tom Lyd, naar den, der paatager sig en Garanti, ikke vil opfylde Forpligtelsen. Alle Tiders Historier frembyder Beviser nok derfor.

Desuden, ved at gjenkalde den mellem Danmark og Rusland bestaaende evindelige (perpetuelle) Alliancetraktat, som stadfæster den i Aaret 1765 sluttede Traktat, finder Garanti for alle Deres Majestæts Besiddelser i Evropa Sted fra Ruslands Side, saa at den Anstødssten, som en udtrykkelig ny Garanti frembyder, muligen ved at nævne den bestaaende Alliancetraktat, kunde, om ikke aldeles ryddes af Vejen, saa dog gaas forbi i en Aftale eller Overenskommelse med Rusland, uden at deraf nogen egentlig ny Fare vilde opstaa, for saa vidt som Udeladelse af Benævnelse af Garanti medbringer Fare, hvilket ikke vilde blive Tilfældet, naar der vedtages, at Deres Majestæts paadragende Forbindtligheder indskrænke sig til Anvendelsen af et vist Antal Tropper paa den Maade, som man bliver enig om. Kejserens ytrede Ønske udsætter desuden til den almindelige Fredsslutning Afgjørelsen af den ubenævnte Renunciation mod ligeledes ubenævnt Erstatning. Men upaatvivleligen vil Grev Bernstorff møde

[1]) Bigot de Villandry, westphalsk Gesandt i Kjøbenhavn.

samme Vanskelighed, samme Anstødssten, og Underhandlingen, som ham er betroet, vil derved blive standset. Fred med Storbritannien er dog uomgængelig fornøden; thi, om endogsaa Følgerne af Krigstilstandens Fortsættelse for Norge ikke medførte dette Riges Tab og tidlig eller sildig Angreb paa andre Punkter af Deres Majestæts Stater, saa vil af den vedvarende nærværende Stilling rejse sig inden føje Tid den mest ødelæggende Forstyrrelse i Finanserne, som den under nærværende Omstændigheder uudførlige Forandring i Pengevæsenet umulig kan forebygge. Jeg holder derfor i Underdanighed for, at da ufortøvet maa tillades baade Grev Moltke og Grev Bernstorff at frafalde Paastand om Garanti, naar kun bestemmes, at Rusland og Storbritannien forbinde sig til ikke at slutte Fred med Frankrig, saa længe nogen Del af Deres Majestæts Besiddelser, som under Krigens Løb maatte være bleven Dem frarevet, ikke er kommen tilbage under Deres Herredømme, og at disse Magter ligeledes forpligte sig til at afværge Angreb paa nogen som helst Del af Deres Majestæts Stater ved enhver anden Magt, medens Krigen, som De tager Del i, finder Sted.

N. Rosenkrantz.

21.

Onsdag, den 21de April 1813.

Deres Majestæt forelægges i Underdanighed den Note, som den svenske Chargé d'affaires i Dag har indhændet mig, hvori føres Klage over, at den 1ste ds. nogle svenske Baade bleve løsskaarne i Sundet paa svensk Kyst[1]), og at den 6te blev der fra Kronborg skudt paa svenske Kanonbaade, som havde Station paa svensk Grund i Sundet mellem den svenske Kyst og den gjennem Sundet sejlende engelske Konvoj. Chargé d'affairen erklærer paa Befaling, at i Følge den nøje Forbindelse, der bestaar mellem Sverig og England, har Hs. svenske Majestæt besluttet at beskytte engelske Konvojer i sine Vande paa samme Maade som svenske Skibe, og at dersom den danske Officer, der har befalet at lade skyde paa de svenske bevæbnede Fartøjer og paa de engelske Skibe, der gik langs med den svenske Kyst, ikke inden 6 Dage bliver stillet for en Krigsret, saa har Chargé d'affairen at forlange Rejsepas og begive sig herfra. For at vinde nogen Tid lod det sig gjøre at stille en eller anden Officer for en Krigsret (i dette Tilfælde vilde det nok blive Kronborgs Kommandant), ved hvilken han naturligvis vilde blive frikjendt. Der kommer kun i Betragtning, hvor vidt et saadant Skridt, en saadan i Øjnene faldende Føjelighed kan forenes med Deres Majestæts Værdighed. Men Tid kan vindes derved, og imidlertid indløbe Efterretninger fra Grev Moltke og maaske fra Grev Bernstorff, og egentlig Fredsbrud finder ikke Sted for det første; thi naar paa Mandag Chargé d'affairen blev underrettet

[1]) Om denne Sag havde Rosenkrantz allerede refereret den 17de April (VI, 126).

om, at den eller den Officer er fremstillet for en Krigsret, saa rejser han ikke.

Et Slags note verbale, som Chargé d'affairen ligeledes indhændede mig, og som indeholder de sædvanlige Vilkaar, paa hvilke Sverig vil forlige sig med os, fortjener mindre Opmærksomhed.

Deres Majestæts allerhøjeste Bestemmelse forventes [1]).

N. Rosenkrantz.

22.

Onsdag Aften, den 21de April 1813.

Deres Majestæt haver jeg i Underdanighed at berette Grev Baudissins Tilbagekomst fra Stockholm. Hans Beretninger forandre intet i Stillingen. Den engelske Gesandt Thornton havde efter nogle Indvendinger bestemt sig til at rejse hid, i Fald Kronprinsen dertil vilde give sit Samtykke. Dertil har denne ogsaa vist sig villig, men paa Vilkaar, at de sædvanlige, ogsaa ofte igjentagne Fordringer skulle først af Deres Majestæt tilstaas, saaledes nemlig som de ere henkastede under Benævnelse af Basis paa det Blad, jeg i Aften allerunderdanigst fremlagde. Thorntons Ankomst kan altsaa ikke ventes.

Det er først i Morgen, at Kronprinsen forlader Stockholm.

Indtil et Svar paa den i Dag af den svenske Chargé d'affaires indgivne Note indløber [2]), ansés Grev Baudissin i Stockholm som uden at være funktionerende eller anerkjendt som Chargé d'affaires. Han har endogsaa sagt til sin Broder i det Øjeblik, at denne skulde tiltræde en Rejse, at han i samme Øjeblik blev averteret om, ved en Bekjendt, at man var sindet at sende ham Pas til Afrejse [3]).

N. Rosenkrantz.

24.

Onsdag Aften, den 21de April 1813.

Deres Majestæts allerhøjeste Befaling efterkommes i Underdanighed ved at tilstille Allerhøjest Dem den Forestilling, som jeg i Morges allerunderdanigst forelagde, og hvormed i Overensstemmelse Deres allerhøjeste Befaling blev mig allernaadigst forkyndt [4]).

N. Rosenkrantz.

---

[1]) En Overkommission blev nedsat for at undersøge Sagen med Kronborg og den svenske Konvoj (VI, 304), men den svenske Chargé d'affaires hjemkaldtes den 22de April.

[2]) Se VI, 128.

[3]) Baudissin fik sit Pas den 14de April.

[4]) Findes ikke. Der hentydes maaske til Affattelsen af de Depecher, som Rosenkrantz den 21de April i Følge Kongens Ordre udfærdigede til den i det russiske Hovedkvarter værende Grev Moltke (VI, 129).

DEN BEVÆGELIGE ARMÉ-DIVISION.

PERIODEN JUNI—JULI 1813.

Traktaten af 7de Marts 1812, hvorefter en dansk Division paa 10.000 Mand under visse Eventualiteter stilledes til Kejser Napoleons Raadighed, var aldrig ret traadt i Kraft. Divisionen stod ganske vist nogenlunde kampberedt ved Monarkiets Sydgrænse, men da den i Foraaret 1813 skulde bruges, veg Kong Frederik tilbage for Konsekvenserne af en væbnet Optræden mod Frankrigs mægtige Fjender og gjorde et Forsøg paa en Frontforandring. Hans Ideal var at opnaa en „aldeles Nevtralitet", men da dette snart viste sig umuligt, opgav han sin afvisende Holdning overfor Tanken om en Tilslutning til England og dettes Forbundsfæller. Endnu inden han havde nogen Sikkerhed for, at Kabinettet i St. James vilde komme de danske Tilnærmelser i Møde, indstillede han Fjendtlighederne mod England og stillede sig endog paa en venskabelig Fod med de mod Hamburg fremrykkende Russere, og alt dette uden at bryde aabent med Frankrig, som vel intet havde imod, at Danmark søgte at opnaa Nevtralitet, men som selvfølgelig maatte føle sig ilde berørt ved de ligefrem fjendtlige Skridt, som dets gamle Forbundsfælle foretog imod det. Uheldigvis var den danske Politik mere Følelses- og Stemnings- end Fornuftpolitik. Da England ikke strax gik ind paa de under Hensyn til Danmarks Tilstand temmelig opskruede Fordringer, der opstilledes, afbrød Kongen alle Underhandlinger og forbød sine Officerer ved Sydgrænsen enhver Omgang med Frankrigs Fjender. Men denne Omgang var bleven saa intim, at Armédivisionen halvt paa egen Haand havde indgaaet Vaabenbroderskab med Russerne og deltaget i Kampen for Hævdelsen af Hamburgs gjenvundne Frihed, og da Kongen midt i Maj paalagde Generalmajor Wegener, Divisionens

midlertidige Kommandør, at gjøre fælles Sag med de franske Generaler mod de fælles Fjender, var Situationen bleven saa indviklet og saa uklar, at det bogstavelig løb rundt for de Befalende, der ikke besad tilstrækkelig aandelig Elasticitet til at skifte System og Parti 3 Gange i Løbet af en Maanedstid. Skjønt Alliancen med Frankrig faktisk var brudt, lod man dog fra dansk Side, som om den stadig existerede, og den krænkede Kejser lod sig tilsidst formilde og sluttede endog den 10de Juli et intimt Forbund med sin for kort Tid siden næsten aabenlyse Modstander. Der hengik imidlertid nogen Tid, inden et virkeligt Tillidsforhold oprettedes; de Franske stillede sig noget skeptisk over for de Danske, som paa deres Side havde nogen Vanskelighed ved at slutte sig fuldt til Kongens ændrede Politik. Ret heldigt var det for saa vidt, at Forholdet fik Lov til at fæstne sig under den Vaabenhvile, der den 4de Juni sluttedes i Pleischwitz, og som kom til at vare henved 2½ Maaned. Nu fik man Tid til at arbejde paa Udjævningen af Modsætningerne.

Den forandrede Situation krævede nye Mænd. Generalmajor Wegener afløstes sidst i Maj midlertidigt af Generalmajor Schulenburg, og hans Stabschef, Prins Vilhelm af Holsten-Beck, veg Pladsen for Major Carl Bardenfleth, medens Altonas i de Franskes Øjne stærkt kompromitterede Kommandant, Oberstlieutenant Wenzel Haffner, samtidig afløstes af Oberstlieutenant d' Aubert. Derimod kunde der paa Grund af Englændernes Blokade ikke være Tale om at ombytte Tropperne, hvilket maaske havde været ret heldigt, da en meget stor Del af Officererne og Mandskabet ved Divisionen hørte hjemme i Hertugdømmerne og nærede levende Sympathi for Tysklands Rejsning mod Napoleon.

I Begyndelsen af Juni havde „den bevægelige Armédivision“ følgende Inddeling og Sammensætning.

Divisionskommando.

Midlertidig Kommandør: Generalmajor G. L. Grev Schulenburg.
Stabschef: Major Overkvartermester Carl Bardenfleth.

1ste Brigade.

Midlertidig Kommandør: Oberst S. Waldeck.

4 Batailloner oldenborgske Infanteriregiment.
2 Batailloner holstenske Skarpskytterkorps.
1ste Bataillon Dronningens Livregiment.
Jyske Regiment lette Dragoner, 2den og 4de Eskadron.
Holstenske Rytterregiment, 2den og 3dje Eskadron.
Husarregimentet, 2den og 6te Eskadron.
Et 6 Pds. Batteri, Koye.
Et 3 Pds. Batteri, Gerstenberg.

2den Brigade.

Midlertidig Kommandør: Oberst F. J. Castonier.

3dje Bataillon holstenske Infanteriregiment.	Holstenske Rytterregiment, 1ste og 4de Eskadron.
1ste og 2den Bataillon slesvigske Infanteriregiment.	Et 3 Pds. Batteri, Gønner.
2den Bataillon slesvigske Jægerkorps.	Et 3 Pds. Batteri, Lohse.
	Et 3 Pds. Batteri, Lundbye.

Ialt 8 Infanteribatailloner, 3 lette Batailloner, 8 Eskadroner og 5 Batterier.

Da Schulenburg overtog den midlertidige Kommando over Divisionen, stod dens Gros i Hamburgs nærmeste Omegn; den 30te Maj vare 4 Batailloner, $5^1/_2$ Eskadron og $2^1/_2$ Batteri marcherede ind i Staden, som de dog forlode, efter at have overleveret Byen til de Franske. Endnu et Par Dage bleve de danske Tropper staaende i det stærkt sammentrængte Cantonnement, som de havde indtaget, medens der kæmpedes om den oprørske Hansestads Skæbne; nu da denne var afgjort, og en fredeligere Tid syntes at skulle oprinde, forlod de deres fremskudte Post og indtog den 2den Juni efter den franske Overgeneral, Fyrsten af Eckmühls Ordre en ny Stilling langs Grænsen fra Lübeck til hen imod Hamburg.

I Følge Schulenburgs Indberetning til Kongen af 4de Juni var Divisionens Hovedkvarter i Wandsbeck, 1ste og 2den Brigade havde deres Stabskvarterer henholdsvis i Ahrensburg og Oldesloe, medens et kombineret Kommando holdt Lübeck besat. Dislokationens Enkeltheder vare følgende:

Hovedkvarteret.

Staben og 7de Komp. af oldenborgske Infanteriregiment i Wandsbeck.
6te Husareskadron i Rahlstedt.

1ste Brigade.

Staben i Ahrensburg.

Forposter.

1ste Bataillon holstenske Skarpskytter og 50 holstenske Ryttere fra Sande til Lüttensee med Repli i Sick, Ahrensburg og Boberg.

4de Eskadron jyske Dragoner, 2 Kanoner Gerstenberg, 2 Kompagnier af 4de Bataillon oldenborgske Infanteriregiment i Boberg som Brigadens højre Fløj med Repli i Rahlstedt og Ahrensburg.

2den Bataillon holstenske Skarpskytter fra Eichhede langs Trave med Repli i Oldesloe og Lübeck. Denne Forpostlinie havde ogsaa været etableret, da Divisionen stod omkring Hamburg.

Brigadens Hovedkorps.

1ste Bataillon oldenborgske Infanteriregiment og Batteriet Koye i Ahrensburg.

2den Bataillon oldenborgske Infanteriregiment og 2 Kanoner Gerstenberg i Ahrensfelde og Meilsdorf.

3dje Bataillon oldenborgske Infanteriregiment i Delingsdorf.

2den Eskadron holstenske Ryttere i Todendorf, hvorfra den skulde forlægges til Elmenhorst, naar 6te Husareskadron var afgaaet fra Hovedkvarteret.

2den Husareskadron i Höysdorf.

Brigadens venstre Fløj.

2den Eskadron jyske Dragoner, 2 Kanoner Gerstenberg og 2 Kompagnier af 4de Bataillon oldenborgske Infanteriregiment i Hammoor.

Brigadens Reserve.

1ste Bataillon af Dronningens Livregiment samt

3dje og senere 2den Eskadron holstenske Ryttere og 4 Kanoner Gerstenberg i Bargteheide og Elmenhorst.

2den Brigade.

Staben i Oldesloe.

Brigadens højre Fløj.

2 Kompagnier slesvigske Infanteriregiment, 20 Mand af holstenske Ryttere og 2 Kanoner Gønner i Fischbeck.

Brigadens Hovedkorps.

5 Kompagnier slesvigske Infanteriregiment og 6 Kanoner Gønner i Oldesloe.

Batteriet Lohse i Poggensee.

4de Eskadron holstenske Ryttere i Rümpel.

Brigadens venstre Fløj.

2 Kompagnier slesvigske Infanteriregiment, 30 Mand af holstenske Ryttere og 2 Kanoner Gønner i Reinfeld.

Lübecks Besætning.

3dje Bataillon holstenske Infanteriregiment, dog med 2 Kompagnier i Travemünde.

2den Bataillon slesvigske Jægerkorps.

Et Kompagni af slesvigske Infanteriregiment.

50 Mand holstenske Ryttere.

Batteriet Lundbye (2 Kanoner i Travemünde).

Altonas Besætning.

Grenaderkompagnierne af Dronningens Livregiment og oldenborgske Infanteriregiment samt Jægerkompagnierne af sidstnævnte Regiments 3dje og 4de Bataillon.

Denne Stilling var i lige Linie 9 Mile lang og alt for udstrakt for den svage danske Division, men den kan ogsaa kun betragtes som en Forpoststilling for den franske Armé, der samlede og organiserede sig omkring Hamburg. Det maa tillige erindres, at Svenskerne, der stode med forholdsvis betydelige Troppemasser i Pommern og Mecklenburg, endnu ikke havde taget Parti, og at de russisk-tyske Stridskræfter paa denne Del af Krigsskuepladsen endnu vare meget løst organiserede.

Det var Kongens Vilje, at hans Tropper skulde stille sig i et venskabeligt Forhold til deres franske Kammerater, men foreløbigt saa det ikke ud til, at denne Sympathi trods Schulenburgs redelige Vilje lod sig fremkalde. I Lübeck kom det strax til uhyggelige Optrin, der ikke lovede godt, men som dog ikke vare saa farlige, som de saa ud til. Divisionen havde befalet, at 2den Bataillon af slesvigske Jægerkorps, hvis Kommandør, Oberstlieutenant Wasmer, var designeret til Kommandant, den 3dje Juni om Morgenen skulde marchere ind i Staden, efterfulgt af 3dje Bataillon af holstenske Infanteriregiment, Batteriet Lundbye og nogle Ryttere; men paa Grund af Jægernes vidtløftige Cantonnement og „Langsomhed og Konfusion i Befalingen" lykkedes det først hen paa Eftermiddagen at faa Korpset samlet i Stockelsdorf, ³/₄ Mil nordvest for Lübeck, saa at Indmarchen først fandt Sted Kl. 7 Aften. De øvrige Tropper ankom 3 Timer senere. Efter Indrykningen herskede grænseløs Forvirring; ingen vidste Besked om Vagttjenesten, Forplejningen o. s. v. Denne Usikkerhed satte Mod i Byens lavere Befolkning; der gik Rygter om, at Napoleon havde lidt et alvorligt Nederlag, og det hed sig almindeligt, at der ikke herskede Enighed mellem de Danske og de Franske. Hele Aftenen var

Staden Skuepladsen for fransk-fjendtlige Pøbeloptøjer, som de danske Tropper, „dels ej kunde styre, dels smittede af politiske Ytringer ej vilde standse". Ved Daggry den 4de Juni viste nogle Kosakker sig udenfor Byen, hvor Tumulten stadig tiltog, medens de danske Officerer „delibererede" om, hvor vidt de skulde skyde paa Russerne og Pøbelen eller ikke.

Den franske Kapitajn Laloi, der af Davout var beordret til at overvære de Danskes Indrykning, var ude af sig selv af Raseri, og hans Medhjælper, den danske Kapitajn Liliencron, søgte forgjæves at faa sine Kammerater til at indsé, at Lübeck var en fransk By, og at det var deres Opgave at hævde Kejserens Avtoritet over den. „Det hjalp ikke: Politikfeberen havde bemægtiget sig Gemytterne." Skandalen naaede sit Højdepunkt, da Pøbelen i Triumf førte en Kosak ind i Byen. Laloi styrtede skummende af Raseri ind i Folkehoben, der nær havde revet ham i Stykker. Tilsidst blev det dog de danske Officerer for galt, de befriede Franskmanden og adsplittede Mængden. Men hvad der var sket, var sket.

Schulenburg blev selvfølgelig ilde berørt ved Efterretningen om Optøjerne i Lübeck; han fratog Wasmer Kommandoen, som han overdrog til Oberstlieutenant Schaumberg af slesvigske Infanteriregiment, og dadlede i skarpe Udtryk de stedfundne Optøjer, medens han dog baade overfor Davout og overfor Kongen søgte at undskylde Officerernes uheldige Optræden. Den 5te Juni forstærkedes Garnisonen i Lübeck med et Kompagni af slesvigske Infanteriregiment og en Eskadron holstenske Ryttere, og i Løbet af de 2 følgende Dage forlagdes 1ste Bataillon af Dronningens Livregiment og hele 2den Brigade dertil, medens mindre Troppeforskydninger fandt Sted paa den udstrakte Linie for nogenlunde at stoppe de ved Brigadens Bortmarche opstaaede Huller. Kommandoen i Staden overtoges nu af Oberst Castonier, som ved sin Tiltrædelse fik en kongelig Advarsel mod at tillade sig politiske Raisonnementer, da Frederik VI, der anerkjendte hans Dygtighed, var bange for hans „Uforsigtighed i Talen".

Skjønt den gamle Alliance ikke mere existerede, og den nye endnu ikke var oprettet, stod det dog fast, at de danske Tropper i Holsten skulde gjøre fælles Sag med de Franske mod Kejserens Fjender, og Davout meddelte den 6te Juni Divisionen, at den snart vilde komme til at marchere, hvorhos han gav Ordre til at patrouillere mod Dassau, Ratzeburg og Schönberg, hvilket foranledigede Schulenburg til at ansøge Landgrev Carl af Hessen om Tilladelse til at samle Korpset; men denne krigerske Luftning døde snart hen. Der var da heller ingen Grund for den dansk-franske Hær til at forhaste sig med at rykke frem; den trængte i

høj Grad til at sammenarbejdes, navnlig vare de improviserede franske Regimenter endnu ikke skikkede til offensive Foretagender. Paa den anden Side behøvede Davout heller ikke at frygte noget Angreb; thi Modstanderen var endnu mindre skikket til at rykke frem, og hans Tropper vare endnu mindre feltdygtige end de unge franske Rekrutter. De Sammenstød, der fandt Sted i de første Dage af Juni, vare højst ubetydelige. Den 5te Juni vexlede den danske Besætning i Lübeck og Kosakkerne gjentagne Gange Skud, og en Uge senere toges udenfor Byen en Del Kosakker til Fange. De bleve dog strax frigivne, da Affæren havde fundet Sted, efter at Vaabentilstanden var bleven sluttet. Ved flere Lejligheder optraadte smaa kombinerede dansk-franske Kommandoer, hvad der foranledigede den bekjendte russiske General Tettenborn til at sende Schulenburg en Skrivelse, hvori han lovede at skyde enhver dansk Soldat, der faldt i hans Hænder, en Trusel, som den danske General afviste, da den „stred mod Retskaffenhed og Ære.“

Ved Overenskomsten i Gülzau af 12te Juni ordnedes Forholdene paa den nordlige Krigsskueplads, og en Demarkationslinie fastsattes. Den dansk-franske Linie gik fra Travemünde langs Grænsen for den 32te Militærdivision til en tysk Mil fra Lübeck, derpaa i en Bue med denne By som Centrum og en Mils Radius til den danske Grænse, som den fulgte til Wentorf, $^1/_2$ Mil øst for Bergedorf, derfra over Rothenhaus og Altengamm til Elben og videre opad denne Flods venstre Bred. De Allieredes Linie begyndte ved Dassau og fulgte den mecklenburgske Grænse til Ratzeburg Sø. Over Hollenbeck gik den langs Delvenau til Elben efter at have beskrevet Buer ved Ratzeburg og Lauenburg af samme Størrelse som ovenfor omtalt. De ovennævnte Stæder, der betragtedes som Fæstninger, tilhørte med deres saaledes begrænsede Opland det Parti, de laa nærmest, men i øvrigt var Terrainet mellem Demarkationslinierne nevtralt og maatte under hele Vaabenstilstanden ikke betrædes af Tropper. Til Davouts store Ærgrelse var Linien, der betegnede den Stilling, som Forposterne den 8de Juni ved Midnat havde inde, trukket saaledes, at den direkte Vej fra Hamburg til Lübeck kom til at ligge paa nevtralt Territorium. „Nous sommes à la merci des Danois,“ skriver han i den Anledning til Fyrsten af Wagram. Danmark var nemlig ikke ved nogen Traktat forpligtet til at give de franske Tropper fri Gjennemmarche. Sagen blev dog ordnet, idet det tillodes de franske Afdelinger at benytte Hovedvejen over Oldesloe, langs hvilken en Del Landsbyer anvistes dem som Nattekvarterer. Forbindelsen mellem de to Hansestæder var nemlig bleven af særlig Betydning for de Franske, da Lübeck, kort efter at Vaabenstilstanden var traadt i Kraft, havde faaet fransk Besætning.

Castoniers Brigade afløstes den 14de Juni af Divisionen Dumonceau, og af danske Tropper blev kun 1ste Bataillon af Dronningens Livregiment og et Detachement af de jyske Dragoner, der havde afløst de holstenske Ryttere, tilbage i Byen. Oldesloe blev paa ny 2den Brigades Stabskvarter, og dens Afdelinger lagdes i temmelig spredt Cantonnement mellem denne By og Segeberg, hvor Batterierne anbragtes.

Da den Del af Holsten, som var belagt af 1ste Brigade, trykkedes haardt af den stærke Indkvartering, gjorde Schulenburg forskjellige Forsøg paa at faa disse Tropper anbragte i Lejr; men hverken Kongen eller Landgreven vare synderlig stemte for en saadan Forholdsregel Først i Slutningen af Juli lykkedes det at faa etableret et Par mindre Lejre, en for Avantgardens Hovedstyrke ved Sick og en for oldenborgske Infanteriregiment ved Glinde.

Divisionens Sammensætning ændredes noget i Løbet af Juni og Juli. 3dje Bataillon oldenborgske Infanteriregiment ombyttedes med 1ste Bataillon fynske Infanteriregiment, det 3 Pd.s Batteri Lundbye afløstes af det 6 Pd.s Batteri Blicher, medens jyske Dragonregiment fik sine 2 resterende Eskadroner, og holstenske Infanteriregiments 4de Bataillon fra Femern vendte tilbage til Fastlandet og indlemmedes i 2den Brigade. Af det holstenske Skarpskytterkorps, nogle Infanteridetachementer, 2 Husareskadroner og en Del af Batteriet Gerstenberg dannedes en Avantgarde, der blev ligestillet med en Brigade og underlagdes Oberst Waldeck, hvem Generalmajor Lasson den 11te Juni afløste som Brigadekommandør.

Divisionens ydre Liv, efter at Russerne havde rømmet Hamburg, var fattigt paa Begivenheder; nogle ubetydelige Forpostfægtninger, Frem- og Tilbagemarcher, Cantonnementsskifte og smaa Forandringer i Styrkens Sammensætning; det var det hele. Tiden gik dog ikke ubenyttet hen; der blev gjort ikke saa lidt for at Divisionen med Rette kunde bære sit Navn; thi hidtil havde den kun i ringe Grad været „bevægelig“. Hertil bidrog forskjellige Faktorer, ikke mindst de uheldige Kommandoforhold. Fra sit fjærne „Hovedkvarter“ havde Kongen personlig villet lede alt, hvad der paa Grund af de slette Kommunikationsforhold havde sine store, næsten uovervindelige Vanskeligheder. De kongelige Befalinger passede ofte kun paa Forhold, der ikke mere existerede, naar Ordrerne naaede Divisionen. Ogsaa Landgrev Carl af Hessen var til en vis Grad Armédivisionens Foresatte. Herpaa raadedes Bod, da Traktaten af 10de Juli gjorde Korpset til en integrerende Del af Davouts Armé. Heller ikke indenfor Divisionen havde Kommandoforholdene været stabile, først da Prins Frederik af Hessen den 23de Juli overtog Kommandoen, fik selve Korpset og Brigaderne faste Kommandører,

hidtil havde de kun haft midlertidige Førere. Ikke engang i ren fysisk Forstand var Divisionen bevægelig; Infanteristerne vare næsten barfodede, midt i Juli maatte Schulenburg rekvirere 5200 Par Sko; der manglede en Mængde Udrustningsgjenstande, og Bataillonerne, navnlig de annekterede, vare ikke tilstrækkelig indexercerede og indmarcherede. Disse sidste Mangler søgtes dog afhjulpne, og der blev marcheret og exerceret flittigt under Vaabenstilstanden; thi naar man i hine Tider tog fat, tog man fat for Alvor. Tropperne bleve stærkt strabadserede ved Manøvrerne paa Hederne, der ofte laa langt fra Cantonnementerne. Vanskeligere var det at bøde paa den mangelfulde Udrustning; thi dertil krævedes Penge, og af dem havde den danske Regering ingen; Papirspengene, som i Kongeriget dog altid havde nogen Værdi, gjaldt intet i Hertugdømmerne, hvor kun Sølvet havde Kurs. „Deres Majestæt gjør Dem ingen Idé om, hvor ussel og elendig de Danskes Tilstand er," skriver Davout til Kejseren den 13de Juni under sit første Indtryk af Forholdene, „den danske Division kan kun bruges, hvis man giver den Lønning og stiller den under de franske Generalers Kommando. Paa Grund af Papirspengenes ringe Værdi gjælder Soldatens ugentlige Lønning ikke engang en Sou." I eget Land lede de menige Soldater ikke ligefrem Nød, da de bespistes af Kvarterværterne; paa fransk Territorium fik de Naturalforplejning, hvilket ogsaa var Tilfældet med Officererne, men disse sidste maatte i Holsten ofte rent ud sulte, da Gagens Værdi var meget nær lig Nul. Tospeciessedlerne gjaldt i Skillemønt 2 Mark og 8 Skilling, og den Officer, hvis beskedne Gage beløb sig til 13 Rigsbankdaler maanedlig, havde i Virkeligheden kun 2 Rigsdaler og 8 Skilling lybsk at leve af. Paa fransk Territorium fik han dog et lille Felttillæg, men paa dansk Grund fik han intet. Schulenburg bad indtrængende Kongen om Hjælp, og i Begyndelsen af Juni fik han Bemyndigelse til at hæve 20,000 Rigsdaler i Sølv ved det kongelige Fiskeriinstitut i Altona samt Ordre til fremtidig at udbetale den halve Fredsgage og Lønning i klingende Mønt. Udbetalingen tog sin Begyndelsen fra 30te Juni, 1 Rigsdaler beregnedes til 48 Skilling lybsk. „Armédivisionen føler levende Deres Majestæts Naade og Omsorg for samme, hvorved den hjælpes ud af Mangel paa de første Fornødenheder," skriver Schulenburg. Kongen, der var meget forbavset over, at Generalkommissariatskollegiet ikke for lang Tid siden havde afhjulpet Manglerne ved Divisionens Udrustning, havde nemlig givet dette Ordre til paa Rekvisition at udlevere de manglende Klædningsstykker, medens han havde befalet Landgrev Carl at lade alle Hertugdømmernes Skomagere sy Fodtøj til Divisionen. Remontekommissionen fik Ordre til at skaffe Schulenburg de manglende Heste. Der blev saa-

ledes truffet en Del Foranstaltninger til at gjøre Divisionen bevægelig; men ikke alt blev udført ganske, som det var befalet.

I en „Divisionsordre“ af 2den Juni havde Schulenburg meddelt, at Divisionen var bleven sat i Forbindelse med den franske Hær, og at han stolede paa, at Officerer og Mandskab vilde bestræbe sig for at fremme det gode Forhold til de franske Tropper. De Optrin, der forefaldt ved Indrykningen i Lübeck, vidnede imidlertid ikke om, at Armédivisionen havde nogen særlig Forkjærlighed for den franske Sag; Kancellipræsident Kaas havde Ret, da han sidst i Maj erklærede, at Aanden ikke duede d. v. s. var antifransk. „Min kjære Grev Schulenburg,“ skrev Kongen den 8de Juni, „De har paa det nøjeste at indføre Disciplinen i Divisionen, som skal være tabt.“ (!) Der blev da ogsaa truet og straffet en hel Del; men Disciplinen var jævnlig noget løs, Officererne gave langt fra ikke altid det bedste Exempel og holdt sig aldeles ikke fra de af Kongen saa forhadte politiske Raisonnementer. Fra deres Side blev der ikke arbejdet tilbørligt paa at bibringe Folkene en bedre Stemning mod de Franske. Det kom ret jævnligt til smaa Sammenstød mellem de Allierede, og det var som oftest fra de Danske, at Forargelsen kom. Dette var saaledes Tilfældet ved Tumulten i Lübeck den 6te Juli, da de jyske Dragoner yppede Klammeri med nogle franske Ryttere under Fourage-udleveringen. Franskmændene ilede hjem for at hente Vaaben, men da de kom tilbage, vare Dragonerne borte paa en Mand nær, som med Nød undslap de ophidsede Kavalerister. Hans Kammerater mødte mod Befaling bevæbnede ved Appellen for at tage Hævn, men Officererne sendte dem hjem til Kvartererne for at aflægge Sablerne. Om Aftenen opstod der Slagsmaal, hvori Soldaterne af Dronningens Livregiment toge livlig Del; Pøbelen blandede sig ogsaa i Striden, men hele Affæren antog ikke større Dimensioner, end at de danske og franske Officerer kunde magte den. Den franske Divisionsgeneral Thiébault, der kommanderede i Lübeck, tog temmelig tungt paa Sagen. Han var yderst heftig og opfarende overfor de danske Officerer og sendte Davout en overdreven Fremstilling af det Skete. Det lykkedes dog Schulenburg at stille Marskalken tilfreds; 8 Dragoner, der meget belejligt vare deserterede, fik Skyld for at være Hovedmændene, og Eskadronerne lagdes ud paa Landet, uden at der anstilledes videre gaaende Undersøgelser mod de Danske. Derimod gik det slemt ud over Lübeckerne; en Slagter, der havde ophidset nogle danske Soldater mod en fransk Patrouille, blev stillet for en Standret og skudt, og en stor Del Borgere slæbtes som Gisler til Hamburg. Kongen var vred over „de idelige Optrin, der finde Sted mellem Vore og vore Allierede, de Franskes Tropper,“ hvilke han tilskrev „de i Tyskland ud-

komne Libeller". I et Reskript, der skulde bekjendtgjøres for alle Armédivisionens Officerer, hedder det videre: „Det er saare bedrøveligt, naar oplyste Mænd lade sig henrive af sligt og derved aldeles glemme deres Pligter. Vi befale herved allerhøjst, at ingen af vore Militære maa indlade sig i politiske Konversationer eller lade sig forlyde med saadanne Principper, hvorved man vil vise sin Klogskab i at ytre andre Meninger end dem, Vi have antaget, hvilke maa være de, der ere til Statens sande Gavn." Men Sympathien for de Franske kunde ikke fremkaldes ved Reskripter. Det var snarere Kongens vaklende Politik, end „Libellerne", der havde kaldt de politiske Raisonnementer tillive. Først da Krigen udbrød, og da de danske og franske Soldater stode Side om Side mod Svenske, Russere, Tyskere og Englændere, vaagnede den sande militære Aand, og den kjendte absolut intet til Politik.

Foruden de i VI Bind, Side 4 og 120 omtalte Arkivalier, er der i de følgende Afsnit benyttet en Del Aktstykker fra Landgrev Carl af Hessens Arkiv, betegnede med „L. A.". Denne Række af Krigsarkivets Sager, er dog, og ikke mindst for Aarene 1813—14, meget ufuldstændig.

Aktstykker

nærmest vedrørende den bevægelige Armédivision.

---

1. Fra Generalmajor Schulenburg til Landgrev Carl af Hessen.

L. A. Wandsbeck, den 2den Juni 1813.

En fra Stralsund ankommen Estafette er bleven indbragt hertil. Ved at aabne Pakken fandtes 4 Breve i samme til Kjøbmænd i Hamburg, som indeholdt Efterretningen fra 31te Maj, at en engelsk Fregat er bestemt at afgaa fra Stralsund til Kjøbenhavn med Fredsunderhandlere, nemlig: den engelske Minister Thornton, General Hope, russisk Minister Suchtelen og svensk Minister Wetterstedt. Disse

Breve indeholdt tillige, at den svenske Kronprins samlede sine Tropper for at gaa frem imod de Franske. Men en fra Oberstlieutenant d'Aubert i Dag indkommen Rapport meddeler, at fra Lübeck har han ved en hensendt Officer faaet Efterretning om, at de svenske Tropper ere i Tilbagemarche til Pommern, og at man ikke ved, hvad Parti de ville tage. Denne Rapport har jeg den Ære allerunderdanigst at oversende. De med den optagne Stafet fra Stralsund fulgte 4 Breve har jeg sendt til Prinsen af Eckmühl, da de vare adresserede til hamburgske Kjøbmænd og indeholdt, foruden ovenanførte, intet uden Kjøbmandsanliggender. I Gaar ankom en Deputation fra Lübeck, bestaaende af de Herrer Raadsherrer Doctor Hack, Kjøbmand Plessing og Platzmann, for at anmode mig om at indlægge Forbøn for Byen Lübeck hos Hs. Durchl. Prinsen af Eckmühl. Jeg svarede, at jeg ikke kunde befatte mig dermed, men henviste dem til at begive sig personlig til Prinsen, og hvis Byen ønskede den danske Regerings Medvirkning, saa troede jeg det rigtigst, at samme henvendte sig direkte til Hs. Majestæt Kongen derom, da jeg ingen Ordre havde at befatte mig med politiske Anliggender, hvorpaa Deputationen begav sig til Hamburg.

En fra Lübeck til Hamburg bestemt Postsæk er i Dag indbragt hertil og af mig strax sendt uaabnet til det franske Hovedkvarter, da jeg ansaa Lübeck ogsaa at være henhørende til de af de Franske erobrede og nu af Fjenden forladte Byer.

Schulenburg.

2. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 8dje Juni 1813.

Ved min Ankomst hertil har jeg fundet, at saa vel Officererne som Mandskabet ved Armédivisionen ere udsatte for trykkende Mangel paa alt saa vel til Beklædning som til Bespisning, og at Officererne i Ordets egentligste Forstand meget ofte sulte, fordi de ikke faa Naturalforplejning eller Bespisning af Værterne som Soldaterne.

Aarsagen hertil er Sedlernes Uanvendelighed her i Holsten, hvor imellem Mand og Mand intet sælges eller kjøbes uden for Betaling i rent Sølv. I Danmark haves intet Sølv, og netop derved nødes enhver til at tage imod Sedler, om end disse slet ingen Værdi have udenfor; men derimod i Holsten er Overflødighed af Sølv, og derfor tager ingen mod Sedler, og under ingen Betingelse gives Sølv, naar man vil vexle Sedler. Derved opstaar, at enhver, som faar Sedler i Lønning, staar sig slettere her i Holsten end i Danmark, hvor dog kan faas Levnedsmidler og Varer for Sedler. De Tospeciessedler, som udbetales her, gjælder kun 20 Skilling lybsk eller 2 Mk. og 8 Sk. Rigsbankpenge i Skillemønt, omendskjønt de skulde gjælde 2 Rdlr. 3 Mk. Rigsbankpenge. Derover ere Officererne i en trykkende Mangel, og jeg ansér det for min allerunderdanigste Pligt, at ansøge Deres Majestæt

om, at Armédivisionen maa erholde Felttillæg og Rationer. Der er tillige truffen en Indretning her, at enkelte Kompagnier faa Felttillæg, medens andre, som kantonnere her, ikke erholde det; hvilket er sket ved allernaadigst Bevilling paa specielle Forestillinger fra Divisionen. Men da der derved foraarsages Mismod hos de mindre begunstigede, saa vover jeg lige allerunderdanigst at ansøge Deres Majestæt om, at alle til den bevægelige Armédivision henhørende Tropper maa sættes paa en og samme Gageringsfod, og bør jeg allerunderdanigst bemærke, at, fordi Indvaanerne i Hertugdømmerne have Sølv og ikkun tage imod Sølv, de Militære derimod blot have Sedler og Kobbermønt, som Indvaanerne ikke tage, uden naar de kjøbe dem for Spotpris for dermed at betale Skatter, saa ere de Militære her meget værre farne end i Danmark, hvor de faa saa mange flere Sedler i Forhold til disses Værds Aftagelse, og kunne ogsaa blive af med dem, fordi ingen Indvaaner har Sølv i daglig Handel og Vandel. Deres Majestæt vilde allernaadigst tillade mig at fremføre et Exempel til Oplysning. En Officer, som i Danmark har maanedlig 13 Rigsbankdaler, har efter Kursen 78 Rdl. dansk Kurant maanedlig. Han kan betale sine Fornødenheder, fordi enhver tager imod hans Sedler, om han end maa indskrænke sig. En Officer i Hertugdømmerne, som har 13 Rigsbankdaler. maanedlig, erholder $5^1/_5$ Tospeciessedler; hver af disse maa han omvexle, og lykkes det ham, da faar han dog kun 20 Skilling lybsk i Sølvskillinger for hver Seddel. Altsaa har han kun 2 Mk. 8 Sk. i Sølv maanedlig at leve af og klæde sig for. Dette er umuligt for ham. I Hertugdømmerne er Sølv i Mængde og validerer alene. Hvis Sedlerne ganske ophævedes, saa bleve alle Skatter indbetalte i Sølv i Stedet for som nu i Sedler, og Gageringen her kunde da ske i Sølv. Men fordi alt er dyrt her efter Sølvværdien, vilde dog Forhøjelse for de ommarcherende Tropper være nødvendig, da man vel i Garnisoner og stadigt liggende kan indrette og beregne sine Udgifter, men ingenlunde saaledes paa en Marche, hvor desuden Klæder og Fødtøj slides mere og Fortæringen er dyrere. Hvilket saaledes allerunderdanigst indstilles til Deres Majestæt allerhøjeste Naade. En Forestilling om samme Gjenstand fra Oberst Castonier har jeg den Ære allerunderdanigst at vedlægge.

Schulenburg.

3. Fra Kongen til Generalmajor Schulenburg.

H. P. Hovedkvarteret Kjøbenhavn, den 4de Juni 1813.

Vi have modtaget Dine 3 allerunderdanigste Rapporter af 1ste Juni. Hvad angaar Din allerunderdanigste Fremsætning vedkommende øjeblikkelige Foranstaltninger i Henseende til Vognbefordring, Rekvisition af Fourage, Levnedsmidler og Heste, da finde Vi saadant aldeles rigtigt, og Vi avtorisere Dig herved til i de nødvendige, paakommende Tilfælde at foretage Dig, hvad Du i saa Henseende tror rigtigst.

Betræffende Indmeldingen af Dit Forhold i øvrigt, da finde Vi saadant, saasom Du med den Dig anbetroede Division staar under Prinsen af Eckmühls Overkommando [1]), at være fuldkommen rigtigt, ligesom at det forstaar sig, at letteligen en eller anden Fjendtlighed paa Grænsen kunde især ved Strejfpartier forefalde. Kun har Du i hvert Tilfælde ufortøvet at indmelde alt, hvad som maatte forefalde, direkte og uden Ophold til Os.

Hvilket Alt Vi saaledes allernaadigst ville tilkjendegive Dig.

Frederik R.

4. Fra Kongen til Landgrev Carl af Hessen.

H. P. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 4de Juni 1813.

Naar Omstændighederne medføre det, at Roflotillens Afdelinger paa Hertugdømmernes Østkyst i Følge Vor allerhøjeste Befaling af 16de Maj forene sig, for at agere imod Fjenden, da maa Vi paalægge Deres Durchlauchtighed at lade et Par Kanonchalouper eller Kanonjoller forblive tilbage til Ekernførde-Havnens Forsvar og ligeledes ved Kiel et Par Kanonfartøjer til Kanalens og Havnens Forsvar, hvilket Deres Durchlauchtighed ville tilkjendegive Vedkommende.

Frederik R.

5. Divisionsbefaling.

Aux. Wandsbeck, den 5ten Juni 1813.

1. Von dem russischen Generalmajor Baron Tettenborn habe ich einen Brief bekommen, worin er droht, jeden dänischen Soldaten zu erschiessen, den er habhaft werden könnte, wenn man gegen seine Truppen feindlich sich bezeigte. Ich habe daher Grund zu vermuthen, dass die Armeedivision wegen ihrer Vereinigung mit der kaiserlich französischen Armee feindlich von den Russen behandelt werden könnte, und erwarte daher von sämmtlichen Truppen Aufmerksamkeit und Muth, jeden feindlichen Augriff zurück zu schlagen; es gilt die Ehre und Sicherheit des Vaterlandes. Eine jede Beleidigung gegen sämmtliche Truppen oder einzelne Militairpersonen, von Russen und deren Allirten ausgeübt, werde ich zu bestrafen wissen.

2. Es thut mir leid zu erfahren, dass von den in Lübeck ein-

---

[1]) I Følge Schulenburgs Skrivelse af 1. Juni (H. P. 572) havde han samme Dag været hos Prinsen, der havde sagt, at de Svenske stode ved Gadebusch, og at han vilde aftale det fornødne med Hensyn til de danske Troppers Opstilling ved Grænsen, som dengang kun var besat af en Observationscordon.

gerückten dänischen Truppen einige sich des Ungehorsams und der Unordnung schuldig gemacht haben, ohne dass dem gesteuert worden ist. Oberstlieutenant v. Schaumberg von dem schleswigschen Infanterieregiment begiebt sich gleich nach Lübeck und übernimmt das Commando über sämmtliche dänische Truppen dort und in Travemünde, auch die 3te Compagnie 2ten Bataillons holsteinischer Scharfschützen in Hamberg steht unter ihm; er giebt, ausser directem Rapport an mich, Nachricht an die 2te Brigade in Oldesloe von allem, was vor oder bei Lübeck geschieht.

3. Alle Eingänge, Brücken und Uebergangstellen müssen gut beobachtet und verschlossen werden. Die Vorposten haben gegen Uebermacht sich von Boberg, Sande und Grande auf Ruhlstedt zu ziehen, von Trittau und Tverkathen auf Sick, wo Soutien steht, welches die 1ste Brigade veranstalten wird.

4. Gegen Cosaquen wird am besten geschlossen gefochten und alsdann sind sie, auch bei grosser Anzahl, leicht zu vertreiben, vorzüglich wenn man sie angreift oder mit kaltem Blute erwartet, welches den Vorposten vorzüglich mithzutheilen ist. Die Officiere müssen besonders streng darauf halten, dass keiner sein Gewehr eher abschiesst, bis er sicher ist, seinen Mann aufs Korn zu fassen; kein Schuss muss verschwendet werden, ohne sich bezahlt gemacht zu haben.

Schulenburg.

6. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 5te Juni 1813.

Efter at Kosakkerne havde 2 Gange indladt sig i Samtale med vore Forposter ved Trittau, sendte General Tettenborn mig vedlagte Brev af 3dje ds. for at forlange Oplysning, om vi vare i Krig med Rusland eller ikke, samt truede med at skyde de af vore Soldater, han maatte faa fat paa. Jeg har derfor givet ham det Svar, hvoraf medfølger Afskrift [1]), at jeg var forenet med den franske Armé og vilde følge den imod de Franskes Fjender, men at jeg ikke kunde indlade mig i politiske Diskussioner.

---

[1]) Tettenborns Brev og Svaret derpaa meddeles ikke, da deres Indhold fremgaar af Schulenburgs Brev til Kongen. Svaret til Tettenborn sluttes med følgende Ord: „Sie, Hr. General, haben zu meiner Verwunderung die Folge dieser Vereinigung der mir allergn. anvertrauten Truppen mit der kajserl. französischen Armee mit dem Ausdruck: Meuchelmord benannt, ungeachtet es bloss ein gewöhnlicher Vorpostenvorfall gewesen sein wird. Sie haben die Drohung hinzugefügt, einen jeden dänischen Soldaten, der in Ihre Hände fallen würde, er schiessen zu lassen. Ich kann nicht glauben, dass Sie eine solche gegen Rechtschaffenheit und Ehre des civilisirten Krieges streitende Handlung ausführen werden; geschieht es aber, so werde ich danach meine Maasregeln zu nehmen wissen.

Jeg har troet at burde svare og handle saaledes efter Deres Majestæts allerhøjeste Befaling af 16de Maj til General Wegener og af 28de Maj til Hs. Durchlauchtighed Landgrev Carl.

Jeg har ligeledes meddelt Prinsen af Eckmühl, at jeg ansaa mig som forenet med ham, og jeg forventer derfor, at vore Forposter nu kan vente at angribes eller behandles fjendtligt af Russerne. I Dag har jeg modtaget Melding, at Lübeck er bleven besat af vore Tropper den 3dje Juni om Aftenen Kl. 7 og Kl. 10. Den 4de Juni viste sig Kosakker for Byen, som vilde parlementere; den franske Adjudant vilde ikke antage Parlementæren og befalede at skyde paa ham, da han ikke vilde bort. I Byen var Folket i Bevægelse; vore Tropper vare ulydige og uordentlige, uagtet mine forhen givne strænge Befalinger; for at vedligeholde den gode Forstaaelse med de Franske og ikke foranledige Mistro hos dem, er jeg nødsaget til at sende en Officer til Lübeck for at kommandere Tropperne i Stedet for Oberstlieutenant v. Wasmer, og har jeg dertil beordret Oberstlieutenant v. Schaumburg — — —

Schulenburg.

7. Fra Generalmajor Schulenburg til Marskalk Davout.

Aux. le 5 juin 1813.

Monseigneur, j'ai l'honneur d'annoncer à Votre Altesse que les troupes danoises sont entrées dans Lubeck avant-hier au soir à 7 heures, j'ai eu beaucoup de chagrin en apprenant par mon aide-de-camp qui y a été envoyé, que les troupes n'ont pas montré la discipline et la précision que j'avais espéré, ce n'est pas de mauvaise volonté mais c'est un manque de subordination, je tacherai mettre de l'ordre en plaçant un autre officier pour les commander. Le général Tettenborn m'a hier adressé une lettre pour demander si les Danois étaient en guerre contre les Russes, je lui ai répondu que nous étions alliés avec les Français et que jevais suivre l'armée française contre tout ennemi des Français, quand il plairait à Votre Altesse de l'ordonner. Mr. le général Dumonceau a demandé au lieutenant-colonel à Boberg de le suivre avec la troupe pour attaquer les Russes à Trittau, j'ai envoyé mon aide-de-camp, comte de Løvendal[1]), à M. le général Dumonceau pour lui observer que la troupe à Boberg était là pour défendre aux Russes de troubler la marche de nos troupes d'Altona qui cette nuit iront occuper la position d'Ahrensbourg et d'Oldesloh et que je lui priais de laisser le lieutenant-colonel à Boberg jusqu'à les

---

[1]) Carl Valdemar Greve af Danneskjold-Løvendal var født i Paris 1778 og blev 1787 Officer i fransk Tjeneste, fik senere Ansættelse i den danske Hær og blev 1807 Kapitain i danske Livregiment. Han blev 1813 kommanderet til Davouts Stab, hvor han forblev under Felttoget.

bataillons seraient aux endroits désignés, sans quoi il n'aurait aucun soutien dans le cas d'attaque du côté de Grande sur Wandsbeck ou Ahrensbourg.

Schulenburg.

8. Fra Kongen til Generalmajor Schulenburg.

H. P. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 5te Juni 1813.

Du har paa alle mulige Maader, og uansét hvad det koster, at skaffe Os igjennem Lübeckkere eller Mecklenburgere sikker Efterretning om, hvad de svenske Tropper i Lübeck [d. e. Mecklenburg] foretage sig, hvorhen de dirigere deres Marche, hvor Tropperne opholde sig, om der tales om at udskibe sig og forlade Fastlandet og da naar, og hvorhen man tror, de ville gaa, samt om der endnu er god Forstaaelse mellem de Engelske og Svenske, og endeligen om preussiske eller russiske Tropper ere forenede med den svenske Armé, og om de staa under Kronprinsens Kommando, samt alle øvrige Efterretninger, de svenske Tropper, deres Hensigt og Operationer angaaende[1]).

Du har til disse Efterretningers Indhentelse at bruge snu og tilforladelige Folk, paa hvis Udsigende man kan forlade sig, og snarest muligt begynde med at forskaffe Os disse Efterretninger. Ved vore Allierede, de Franske, vil Du maaske kunne faa sikre Efterretninger, da disse almindeligen ere godt underrettede.

Naar Du har erholdt Efterretning om fornævnte Gjenstand, da afsender Du dem under 3 Segl til Os og i Duplikater, hvoraf det ene gaar ad Feltpostlinien over Femern og Øerne hertil, og det andet ad den almindelige Vej over Fyn.

Frederik R.

9. Fra General Tettenborn til Generalmajor Schulenburg.

H. P. Den 6ten Juni 1813.

Mein Herr General!

Ihr Schreiben vom 4ten hujus habe ich erhalten. Es kann nicht befremden, dass Sie meine Anfrage wegen Eröffnung der Feindseligkeiten ohne vorhergegangene Kriegserklärung unter die Feinheiten und Erläuterungen der Politik rechnen, indem meine Stellung sowohl als die Ihrige rein militairisch ist, und der militairische Brauch bei den europäischen Nationen und selbst bei den Türken in allen Fällen

---

[1]) Denne Ordre indskærpedes yderligere den 27. Juni, efter at Kommunikationen over Sundet var bleven spærret af de Svenske, og allerede den 9. Juni var et lignende Paalæg udgaaet til Oberstlieutenant Aubert i Altona (H. P. 214), der ogsaa fik det Hverv at skaffe Oplysninger om det svenske Armékorps Styrke o. lign.

der Eröffnung der Feindseligkeiten eine förmliche Kriegserklärung vorangehen lässt. In dieser Hinsicht würde demnach die Behandlung der Gefangenen einer Macht, die gegen alles Völkerrecht handelt, so hart sie auch sei, dennoch nicht anders als von allen civilisirten Nationen gebilligt werden können. Uebrigens ist jetzt diese Kriegserklärung geschehen, und dem zufolge treten nun die gewöhnlichen Verhältnisse und Rücksichten ein, die ich für meine Person ganz so beobachten werde, wie meine Pflicht es mir gebietet[1]).

Baron von Tettenborn.

10. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 6te Juni 1813.

I Dag har Prinsen af Eckmühl befalet, at Garnisonen i Lübeck skal forstærkes til 2500 Infanterister, 300 Kavalerister og 2 Batterier, som skal sende Patrouiller ud imod Ratzeburg, Dassau og Schönberg. Tillige har han meddelt, at Armédivisionen om faa Dage vil vente at komme til at marchere fremad, hvorfor jeg i Aften beder Hs. Durchlauchtighed Landgreven om at turde trække samtlige til den bevægelige Armédivision hørende Tropper, som ligge borte herfra, til mig. Desværre har Arméen store Mangler af Sko, Klæder, Heste o. s. v. Penge have vi slet ikke; paa fransk Territorium faa vi Naturalforplejning baade Officerer og Folk. Bestemmelsen skal jeg nærmere allerunderdanigst oversende, da jeg i dette Øjeblik ikke kan blive færdig med Afskriften deraf[2]).

En Skriver har jeg ligeledes antaget for 20 Rbd. maanedlig; jeg havde kun een, og mine Adjudanter kunde jeg aldrig bortsende, fordi de vare bundne ved Skrivebordet.

Imod Oberstlieutenant Wasmer og Tropperne i Lübeck har jeg maattet bruge alvorlige Irettesættelser for Efterladenhed og Uordener, som ere begaaede af Pøblen.

Garnisonen i Lübeck, som foruden den sidst anmeldte Styrke, havde 2den Bataillon slesvigske Jægerkorps, har i Gaar faaet 1 Eskadron holstenske Ryttere og 1 Kompagni slesvigsk Infanteri til Forstærkning, og i Dag sender jeg hele 2den Brigade samt Dronningens Livregiments 1ste Bataillon til Lübeck, hvorimod Reserven faar 3dje Bataillon Oldenborg til Forstærkning og forlægges til Oldesloe. Garnisonen i Lübeck holder Reinfeld besat.

---

[1]) Indsendt 7de Juni i Afskrift til Kongen.

[2]) Strax efter at Kongen den 9. Juni havde modtaget denne Rapport befalede han Generalkommissariatet at forsyne Divisionen med de manglende Munderingssager, „og at saadant sker med Hast uden at iagttage de sædvanlige Formaliteter med vidtløftige Correspondancer.“ (H. P.). Samme Dag beordres Landgreve Carl af Hessen at lade Sko forfærdige ved Rekvisition hos samtlige Skomagere i Hertugdømmerne og uopholdelig at aflevere, dem til Divisionen. I samme Skrivelse befales det, at Oberstlieutenant Aubert, Pladskommandanten i Altona, skal følge Divisionen, naar denne afmarcherer, som Kommandant og Chef for Artilleriet. (H. P.)

Fra Altona afgaar i Dag Jægerkompagniet af 3dje Bataillon Oldenborg til Bramstedt for at dække Parken. I Lübeck kommer til at være:

2den Bataillon slesvigske Jægere.
3dje Bataillon holstensk Infanteri.
Slesvigsk Infanteri, 1ste og 2den Bataillon.
1ste Bataillon af Dronningens Livregiment.
2 Eskadroner holstenske Ryttere.
Batteriet Lundbye.
Batteriet Gønner.
3dje Kompagni af 2den Bataillon holstenske Skarpskytterkorps.

Denne Brigade har Poster i Reinfeld og Hamberg.

Fjenden staar med stærkt Kavaleri foran os; Desertører angiver det til 50,000 Mand, som nok er overdrevent. Prinsen af Eckmühl faar meget Infanteri, men mangler Kavaleri. Operationerne vil gaa paa Ratzeburg, naar alt er samlet. Kejser Napoleon var den 31te Maj i Breslau; Hertugen af Reggio i Cottbus; Russerne i Neisse, Stettin og Kustrin, nærmet af den franske Armé.

Schulenburg.

11. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 7de Juni 1813.

— — — — — — — — — — — — — —

— — — — — Da vi ikke kan rekvirere mange Nødvendigheder i Lübeck, eller hvor Landet er erklæret franskt, saa er Armédivisionen i en slem Forlegenhed ved at faa meget, som behøves, saasom Beslag, Skosaaler o. s. v., og vi, naar vi komme frem i det Lauenburgske og Mecklenburgske, rykker ind i et af Fjenden udplyndret Land, hvilket Desertørerne beskrive saaledes, at Officererne ikke alene tillade, men endog opfordre Folkene til at stjæle, for at faa Levnedsmidler m. v.; — hvorved for os vil blive nødvendigt at faa Fornødenhederne tilført ved Leverancer herfra. De franske Tropper faar det lettere ved de Krigskontributioner i Sølv, som de udskrive, hvorved de kan faa opkjøbt og akkorderet, foruden hvad der rekvireres in natura, men denne Hjælpekilde mangler os; med mindre der maaske kunde negotieres et Pengelaan i Guld eller Sølv hos den franske Kejser, hvortil Prinsen af Eckmühl endog diskursive raadede, en Gang jeg talte med ham om denne meget betydelige Mangel.

Allerunderdanigst beder jeg Deres Majestæt ikke tage disse Rapporter unaadigt op; vi skal stræbe at slaas som vi bør, uagtet disse Mangler virker paa Folkene; men Armédivisionen vil snart komme til at føle disse Savn og blive meget svækket ved dem, hvilket jeg ikke bør fortie for Deres Majestæt; om Staten end ikke skulde kunne afhjælpe dem; paa det, at Deres Majestæt kan kjende Armédivisionens virkelige Forfatning.

Schulenburg.

12. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

L. A. Wandsbeck, den 7de Juni 1813.

Deres Majestæts allernaadigste Befaling af 4de ds. har jeg modtaget og skal udføre den paa det nøjagtigste.

Den 5te hujus nærmede nogle Kosakker, omtrent 80 i Tal, [sig] Lübeck; efter den franske Kommandants Forlangende blev der skudt med en Kanon efter dem, og en Kosakhest dræbt, hvorpaa de trak sig tilbage. En preussisk Officer skal derved have ytret, at nu vidste de, hvorledes de stod med os. Samme Dag blev af de russiske Forposter skudt efter 2 af vore Officerer, som rekognoscerede Egnen om Trittau.

I Dag blev 2 svenske Militærpersoner anholdt af mine Forposter og bragt til mig; de vare forsynede med kejserlig fransk Pas til at kunne rejse fra Hamburg over Lübeck til Stralsund eller deres Hjem; de tilføjede selv, at de Franske havde anholdt dem ved Zollenspieker, men givet dem Pas med Ytring, at Frankrig ikke var i Krig med Sverig. Imidlertid turde jeg ikke tillade dem at passere den bevægelige Armédivisions Cantonnementer, især da de sagde, at de igjen vilde tage Tjeneste hos de Svenske; for imidlertid at vise det efter Prinsen af Eckmühls Befaling udstedte Pas den vedbørlige Agtelse, tilkjendegav jeg dem, at de maatte gaa tilbage til Hamburg og derfra henvende sig til Overpræsidenten i Altona for at faa hans Bestemmelse, ihvorvidt de maatte fortsætte deres Rejse igjennem Danmark. Dette Tilfælde nøder mig til at forespørge allerunderdanigst, hvorledes herefter skal forholdes med Svenske, som ere forsynede med franske Passer.

I Dag ankom 2 Mademoiseller George med deres Fader til mine Forposter, ledsaget af svensk Kapitajn Baron Arenfeldt [Armfelt?] fra Stralsund, og udsagde at være af den svenske Kronprins saaledes sendt til vore Forposter med Anmodning om at rejse sikkert til Hamburg, hvilket jeg ogsaa tillod.

Efter Opgivelse skal de svenske Tropper være gaaet tilbage til Stralsund for at gaa over til Rügen og maaske til at blive indskibet.

I Dag ere 400 franske Uhlaner, for det meste Polakker, ankomne til Sande, hvor de bivuakere og forpleje sig selv; Chefen er i Bergedorf. De forvente at skulle rykke frem. En Del Infanteri er ligeledes ankommen over Elben til Hamburg, og de paa Øerne Billwerder værende Bataillоner ere rykkede frem. Ogsaa en Del Artilleri var i Fremmarche. I Hamburg var 32 Stykker 6 Pd. Piecer Metal, efter Sigende med Aarstal 1813. De 2 franske Kompagnier samt 8 franske Dragoner ere afmarcherede fra os.

I Lübeck er Oberst Castonier ankommen i Dag, og venter jeg, at alle Tropperne af 2den Brigade i Aften ere ligeledes indtrufne. Roligheden var tilvejebragt i Lübeck; min Adjudant, Kapitajn Baron v. Liliencron, Ridder, har jeg derfor kaldt tilbage. I Morgen afgaar Kapitajn Lundbyes Batteri fra Lübeck til Oldesloe og Jægerkompagniet af 2den Bataillon Oldenborg hertil fra Altona, hvor nu kun er 2 Grenaderkompagnier.

Schulenburg.

13. Fra Kongen til Generalmajor Schulenburg.

H. P. Frederiksberg, den 8de Juni 1813.

Min kjære Grev Schulenburg! De har paa det nøjeste at indføre Disciplinen i Divisionen, som skal være tabt; dette bør ske med Klogskab forbunden med Strænghed; thi uden denne kan intet virke. Jeg har ligeledes bragt i Erfaring, at man tillader sig politiske Raisonnementer; dette maa jeg anbefale dem paa det strængeste at forbyde; de ere desuden ofte ved Parolbefalinger forbudte og bør igjentages, ligeledes bør de Artikler forelæses, som byde til Lydighed og Orden. Officererne bør nøje indskærpes deres Pligter og den af dem aflagte Ed. Officerens Exempel i og udenfor Tjenesten bør særdeles i Felten paasés, thi herefter retter Soldaten sig. Jeg maa herved advare Dem om, at en af mine virkelige gode Officerer ved uforsigtige Ytringer let kan skade, dette er Oberst Castonier[1]). De bør advare ham i mit Navn, og da jeg kjender hans Uforsigtighed i Talen, som han som Officer og Soldat [har] gode Egenskaber, saa bør De sige ham det fra mig som en Advarsel.

Fra det kongelige Fiskeriinstitut i Altona vil De kunne rekvirere det af min Ordre med 3 Segl lovede Sølv; dette anvender De efter Befalingen, nemlig blot den halve sædvanlige Fredsgage og Lønning betales i Sølv; for den forbigangne Tid og det Tab, der er gjort, bør man ej tale om[2]).

Deres hengivne

Frederik R.

14. Fra Kongen til Generalmajor Schulenburg.

Aux. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 9de Juni 1813.

Din allerunderdanigste Rapport af 6te ds. have Vi modtaget. Vi se deraf, at Du af Marskalk Prins af Eckmühl er beordret at forstærke Lübecks Garnison m. v., samt at han har meddelt Dig, at Armédivisionen om faa Dage kunde vente at komme til at marchere fremad. Vi bifalde derfor aldeles, at Du har forlangt af Feltmarskalk Landgrev Carl, at samtlige til Divisionen hørende Tropper maatte rykke an, for at Du kan have Divisionen samlet.

---

[1]) Oberst Frederik Julius Castonier, Chef for fynske Infanteriregiment, midlertidig Kommandør for den bevægelige Armédivisions 2den Brigade.

[2]) Den 29de Juni 1813 skriver Kongen atter til Schulenburg i Anledning af at Kapitajn Wegener havde indberettet, at der hos Officererne i Lübeck ikke fandtes nogen god Tone, hvorfor Kongen anbefaler „at søge med Mildhed, men hvor samme ikke med Nytte kan anvendes, da med yderste Strænghed mod enhver, at frembringe hos Dine Undergivne den Aand og Iver for Tjenesten, der er overensstemmende med den Pligt, enhver dansk Soldat skylder Os og Fædrelandets Interesser.“ [Aux.]

Vi have under Dags Dato reskriberet Feltmarskalken, at den 1ste Bataillon af Fyns Infanteriregiment samt det jyske Jægerkorps under Major Wegener uopholdeligen skulle støde til Armédivisionen, hvortil de en Gang høre; hvorimod Vi tillade, at den 3dje Bataillon af det oldenborgske Infanteriregiment afgaar fra Divisionen for at henlægges til Rendsborgs Garnison.

At Armédivisionen mangler Heste, vide Vi, og saadant vil med allerførste dels ved Udskrivning, dels fra Trainstalden og dels ved Opkjøb af Oberst v. Thienen blive afhjulpen. At Divisionen derimod mangler Klæder og Sko, er Os ubegribeligt, da Generalkommissariatet forlængst burde have sørget for, at ej slig Mangel fandt Sted. I Henseende til Munderingsstykkers Levering, da have Vi tillagt bemeldte Generalkommissariat Vor allerhøjeste Ordre, uopholdeligen at drage Omsorg for, at det manglende leveres; og i Henseende til de manglende Sko, da have Vi befalet Feltmarskalk Landgreve Carl strax pr. Rekvisition at sætte Alt i Arbejde i Hertugdømmerne, for at det nødvendige Kvantum snarest muligt kan blive leveret[1]).

Du har at melde Feltmarskalken samt Generalkommissariatet Antallet paa de Sko og Munderingsstykker, som Divisionen mangler.

At Du har antaget en Skriver med 20 Rigsbankdaler Løn maanedlig, bifalde Vi som en meget nødvendig Betjent.

Frederik R.

15. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 9de Juni 1813.

Allerunderdanigst har jeg den Ære at oversende den fra Lübeck indkomne Rapport, at de Svenske igjen ere i Fremmarche med 20,000 Mand fra Pommern, og at Kronprinsen ventes til Rostock. Vore Patrouiller fra Lübeck ere pousserede til imod Ratzeburg, hvorved en ubetydelig Forpostfægtning har fundet Sted med nogle Kosakker. I Ratzeburg befindes ingen fjendtlige Tropper, men ved Mølln skal staa 200 Kosakker. Fra Lübeck sendes ogsaa Patrouiller til Dassau. For at [faa] nærmere Underretninger om de Svenskes Bevægelser har jeg engageret Spionen[2]), som jeg allerunderdanigst anmeldte i Gaar, men kunde ikke faa ham ringere end 300 Mk. Sølv, naar han kom tilbage, samt hans Kones Forplejning i Rendsborg, hvorhen jeg sender hende som Sikkerhed for hans Tilbagekomst, da jeg har bemærket, at de højst ugjærne skilles ad.

---

[1]) Den 10de Juli laa der 60,000 Par Sko færdige paa Munderingsdepotet i Rendsborg, hvorfra Divisionens Afdelinger kunde lade rekvirere.

[2]) Der udsendtes tre Personer, nemlig en Rosenberg, der opholdt sig i Stralsund fra 12te til 28de Juni, og som derfor modtog 300 Rdl. S.; en Wolf Joachim Coppenhagen fra 12te til 25de Juli og en Hans Christopher Doppelstau til Boitzenburg fra 19de Juli til Begyndelsen af Avgust.

Jeg skal desuden se at skaffe, saa meget jeg kan, Underretning om Fjendens Foretagender.

Harburg befæstes af de Franske.

Schulenburg.

E. S. I Følge Desertørernes Udsigende staa 2 Regimenter svensk Infanteri ved Boitzenburg.

16. Fra Kongen til Generalmajor Schulenburg.

H. P. Frederiksberg, den 12te Juni 1813.

Da Vaabenstilstanden er sluttet, saa retter De Dem aldeles efter den Dem af de Franske anvisende Demarkationslinie, som de nøjagtig lader Dem bestemme; De maa imod de Svenske observere den strængeste Nevtralitet, saa længe de Franske have Vaabenstilstanden, og disse ej ere i Krig med de Svenske; men at De observerer de Svenske og sætter Dem i Defensionsstilling, er fornødent, ligesom at De bør aabenhjærtig herover ytre sig imod de Franske samt stedse holde Forbindelse med dem i disses Hovedkvarter; ligesom De paa ingen Maade bør tro de Svenske, saa bør de dog offentlig ej vises den ellers billige Mistanke til deres Anfører.

Frederik R.

17. Fra Oberstlieutenant Wenzel Haffner til Kongen.

S. S. Kjøbenhavn, den 12te Juni 1813.

Deres Majestæts allernaadigste Skrivelse af Gaars Dato indeholder den allerhøjeste Befaling til mig:

at indmelde, om jeg ønsker at de Forseelser, jeg med Hensyn til Deres Majestæts mig givne Befalinger har begaaet under Førelsen af den mig forhen anbetroede Kommando i Holsten, undersøges og paakjendes ved Forhør og Krigsret, eller om jeg foretrækker, at Deres Majestæt afgjør Sagen ved at diktere mig en Fæstningsarrest,

jeg indmelder da pligtskyldigst og allerunderdanigst, at ligesom ikkun Deres Majestæt alene kan tage Hensyn til og allerbedst bedømme Motiverne for alle mine Handlinger medens den nævnte Tid, jeg ogsaa maa foretrække, at det ene er Deres Majestæt, som værdiger ansé, at følgelig det mig allernaadigst forelagte Valg er mig kjærkomment, og at jeg ej blot med pligtig Hengivenhed, men personlig Tilbøjelighed henstiller min Skæbne i Deres Majestæts Naade, til hvis Retfærdighed og Højmodighed jeg har den fuldkomneste Tillid [1]).

Wenzel Haffner.

---

[1]) Generalmajor Wegener, hvem samme Spørgsmaal var forelagt, havde ligeledes underkastet sig Kongens arbitrære Straf (Se Side 10).

18. Fra Kongen til Landgrev Carl af Hessen.

K. V. Den 13de Juni 1813.

Af Deres Durchlauchtigheds underdanigste Forestilling af 9de d. M. have Vi erfaret den imod god Orden og Subordination stridende Adfærd, som den Rendsborgske borgerlige grønne Garde[1]) har tilladt sig ved Overbringelsen af dens Standarter fra den afgaaede til den nuværende Ritmester.

Vi ville imidlertid for denne Gang skaane Korpset for at opløses, men dersom dette Korps oftere skulde gjøre sig skyldig i en lignende Forseelse, skal samme da indgaa, og dets Standarter afleveres til Arsenalet. I øvrigt bifalde Vi efter Deres Durchlauchtigheds Forestilling, at da Korpset ved forbemeldte Ceremoni har dristet sig til uretteligen at bære de ved vor Anordning afskaffede Epauletter, saa skal samme betydes, strax at aflægge disse Epauletter og derfor gives en velfortjent Irettesættelse for dets urigtige Forhold ved den omtalte Lejlighed.

Frederik R.

19. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 14de Juni 1813 om Aftenen.

I Eftermiddag kom Prinsen af Eckmühls Generaladjudant til mig for at meddele mig den med Fjenden aftalte Demarkationslinie, som gaar paa vores Side fra Travens Udløb langs den lauenburgske Grænse til Bergedorf, og paa den fjendtlige Side fra Udløbet af Traven over Dassau, Ratzeburg, Mølln til Lauenburg, hvorfra Elben opad er Demarkationslinien imellem de franske og russiske Tropper. Landet imellem vor Grænse og den russiske Demarkationslinie er nevtralt og maa ikke betrædes af nogen Tropper. Som en Følge heraf er Landevejen fra Hamburg til Lübeck over Tverkathen og Schönberg ikke tilladt at maatte passeres af Tropperne, hvorfor Prinsen forlangte nogle Bondebyer anviste midtvejs imellem Hamburg og Lübeck, hvor Tropperne, som nu gik til Lübeck, kunde overnatte,

---

[1]) Den „grønne Garde“ var et ridende borgerligt Korps paa 30—40 Medlemmer. Det hørte ikke til den egentlige Borgervæbning og stod derfor ikke under Stadshauptmanden, men direkte under Kommandanten. De grønne Gardister, der kommanderedes af Slagtermester Meggersee, vare jævne Borgere og tjente ellers i Brandkorpset.

dog uden at bespises eller forsynes med Fourage, Befordring eller deslige. Dertil blev Bargteheide, Elmenhorst, Fischbek, Vorburg og Mønkenbrook udsete, og en Officer med et Kommando Kavaleri og Infanteri af 1ste Brigade henlagt som Kommandant i Bargteheide. Dette varer saa længe, indtil Prinsen af Eckmüchl kan faa udvirket, at de Franske maa passere Landevejen over Tverkaten og Schönberg.

Prinsens Generaladjudant meddelte mig tillige, at de Svenske havde bitraadt den almindelige Vaabenstilstand i Følge et Brev fra den svenske Kronprins til General Vandamme; og Generalen tilføjede, at han ikke troede, at de Svenske havde noget i Sinde imod de danske Provinser, saa længe Vaabenstilstanden varer, samt at de vaklede i deres Politik, men at de Franske desuagtet vilde staa os bi, hvis de Svenske skulde vove at angribe os eller gjøre et Anfald paa nogen af Provinserne. Efter Prinsens Forlangende bliver den 1ste Bataillon af Dronningens Livregiment samt en Officer og 50 Dragoner i Lübeck; Staben og alle Tropper af 2den Brigade forlade Lübeck, Travemünde og Hamburg og henlægges paa dansk Territorium.

Jeg har i denne Henseende givet de fornødne Befalinger, forlagt Oberst Castonier til Traventhal, forbudt strængeligen saa vel vore Patrouiller som enkelte Personer af Armeen at gaa over vor Demarkationslinie, men tillige ladet Avantgarden vedblive hyppig Patrouillering langs Linien paa vort Territorium og især forlangt Opmærksomhed samt givet Forsigtighedsregler i Henseende til svenske Officerer, Kurerer eller andre Personer.

Schulenburg.

20. Fra Generalmajor Schulenburg til Generalmajor Lasson[1]).

Aux. Den 20sten Juni 1813.

Mit vielem Vergnügen sehe ich die ernsten Maasregeln, die Ew. Hochwohlgeboren gegen die Indisciplin des 3ten Bataillons Holsteinischer Infanterie nehmen. Die Unordnung des Bataillons auf dem Marsche von gestern rührt bloss davon her, dass nicht ordentlich marschirt gewesen ist, und die Officiere nicht bei den Abtheilungen geblieben sind. Ich wünsche, dass Ew. Hochw. den Bataillons anzeigen möchten, dass wenn ein Officier von seiner Abtheilung auf dem Marsche sich entfernt, soll er gleich arretirt werden; dass wenn in den Abtheilungen solche Unordnungen vorfallen wie gestern, soll der Officier arretirt werden, wenn er nicht die Schuldigen angiebt; dass jeder Soldat, der

---

[1]) Generalmajor Iver Christian Lasson havde været midlertidig Chef for Generalkommandoen i Jylland og blev i Juni Kommandør for Divisionens 1ste Brigade i Stedet for Oberst Waldeck, der overtog Kommandoen over „Avantgarden".

angegeben wird, nach der Strenge der Kriegsartikeln bestraft werden soll, und dass, wenn dass Bataillon fortfährt sich unnütz zu betragen, werde ich es Seiner Majestät rapportiren, damit das Bataillon der Ehre beraubt werde mit der Armeedivision zu marschiren, nach der Festung verlegt und mit ernsten Strafen belegt werden könne[1]).

Der Thäter in Rahlstedt, welcher den französischen Officier gestern thätlich angegriffen hat, wird, da er civil ist, durch meine Verfügung arretirt und bestraft werden.

Schulenburg.

21. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 25de Juni 1813.

Allerunderdanigst har jeg den Ære at melde:

1. Lieutenant Bodal tilligemed 6 Kirurger ere ankomne fra Kjøbenhavn og have i Dag meldt sig.

2. Hs. Højfyrstelige Durchlauchtighed Landgrev Carl til Hessen har naadigst tilkjendegivet, at 1ste Brigade ikke uden Deres Majestæts allerhøjeste Tilladelse kunde faa Telte udleveret for at trække i Lejr; ligesom Hs. Højfyrstelige Durchlauchtighed ligeledes ansér det muligt, at de Franske derved kunde faa Anledning til ligeledes at gjøre Fordring paa at faa Telte fra Arsenalet i Rendsborg; hvorfor jeg allerunderdanigst forventer Deres Majestæts allerhøjeste Resolution, om denne Sammentrækning i Lejr skal bortfalde, da dens Hensigt blot var, at lette Bonden den svære Indkvartering af 20 til 30 Mand paa hver Gaard, der er nødvendig for at være sammen, naar Fjenden, der i to Dagsmarcher kan støde paa vore Forposter, uventet skulde bryde Vaabenstilstanden imod os og gaa igjennem det nevtrale Territorium, som ikke maa patrouilleres af os, hvorfor vi kun ved Bønder og Rejsende kan faa Underretning om Fjendens Nærmelse, som især af det lette Kavaleri kan ske meget hurtig og i Masse uden at finde stor Modstand af vores Kavaleri, der er svækket ved betydelige Detachementer i Hertugdømmerne, som og ved Divisionens Forpostkjæde, der nu staar fra Sande ved Bergedorf til Stockelsdorf og Lübeck[2]).

---

[1]) Holstenske Infanteriregiments 3dje Bataillon fik omtrent ved dette Tidspunkt sin tidligere Kommandør Major Fr. P. V. Molkte tilbage, da denne havde opgivet sine Betænkeligheder ved at deltage i Krigen paa Frankrigs Side. Som midlertidig Kommandør havde Major Carl Ludvig Holten af de vestindiske Tropper fungeret. Holten blev 4de Juli ansat som Generalvognmester ved Divisionen.

[2]) Under 26de Juni meddelte Kongen Landgrev Carl, at Schulenburgs Forslag om at sammentrække Divisionens 1ste Brigade i Lejr maatte udsættes til Prins Frederik af Hessen overtog Kommandoen over Divisionen; men den 29de Juni blev Landgreven af Hensyn til Davout og til den Fordel Forslagets Udførelse vilde have for Tjenesten, bemyndiget til paa Schulenburgs Rekvisition strax fra Arsenalet i Rensborg at udlevere Telte m. m. for at sammentrække Brigaden paa Heden i Nærheden af Sick.

3. Den allernaadigst tilladte Udbetaling af den halve Fredsgage og Lønning paa gammel Fod i Sølv tager sin Begyndelse fra 30te Juni og 1ste Julius, og beregnes som Rigsdaler, hver til 48 Lsk. Sølv. For Julius vil den allernaadigst bevilgede Sum af 20,000 Stykker Species eller 25,000 Mark Sølv og af 600 Louisdor eller 3000 Mark Sølv være tilstrækkelig, og en Del blive tilovers; men denne Rest bliver ikke nær tilstrækkelig for Avgust; uagtet kun den halve Gage og Lønning og intet Tillæg, af hvad Navn være vil, betales i Sølv. Hvorom ogsaa er tilskreven det Kgl. Generalkommissariatskollegium herfra [1]).

Armédivisionen føler levende Deres Majestæts allerhøjeste Naade og Omsorg for samme, hvorved den hjælpes ud af Mangel paa de første Fornødenheder.

4. Da de hertil fra Danmark kommanderede Officerer, Kirurger, Personer og Mandskab ere blottede for Penge, fordi de ikke kan faa mere end 1 Lsk. for 1 dansk Rigsdalerseddel paa Grænsen, og 14 til 16 Lsk. for en Tospeciesseddel, der gjælder 2 Rbdl., saa maa de enten gjøre Gjæld undervejs eller ved Feltkassen, som derved let kommer i for stort Forskud, saa vover jeg allerunderdanigst at indstille, om ikke en allernaadigst almindelig Befaling maatte paalægge alle Vedkommende, som sendes herned, forinden Afrejsen at ansøge og erholde det fornødne Rejseforskud hos det Kgl. Generalkommissariatskollegium [2]).

Schulenburg.

22. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 25de Juni 1813.

Fra Forposterne har jeg i Dag modtaget vedlagte Melding, hvorefter de Svenske skal kun være 15,000 Mand, som staa ved Rostock og Wismar, at Russerne og Kosakkerne staa ved Boitzenburg, og at de tage en truende Stilling.

General Vandamme, som var hos mig i Dag, talte om, at han gik til Magdeburg, at Freden ikke blev sluttet førend efter nogle Batailler o. s. v.; dog bør jeg bemærke, at Generalen sætter tilsyneladende noget i at tale om at slaas, fusillere o. s. v. Prinsen af Eckmühl, der er meget sindig, aaben og ligefrem, sagde derimod i Dag til mig, at der hørte Tid til, inden Kongressen kunde samles, at det var Kejser Napoleons Ønske at slutte Fred, at Vaabenstilstanden gav Kejseren, hvis Stilling desuden var nu den prædominerende, Midler, med hvilke han bedre kunde udføre sine Hensigter, end da han maatte aabne Felttoget, at han var tavs, og Ingen erfarede hans Forehavende, førend han handlede. Prinsen fortalte tillige, at et

---

[1]) I en Skrivelse af 6te Juli reskriberer Kongen til Prins Frederik af Hessen, at ved det danske Auxiliærkorps skal den halve Gage „betales i Sølv paa gammel Fod og saaledes, at for hver Rigsdaler i Sølv aftrækkes 1 Rigsbankdaler i Sedler."

[2]) Kongens Paategning: „Jeg tror, at de have faaet rigeligt Forskud."

Korps Hanseater, bestaaende af 500 Mand, skulde være udskibet i Rostock, at et Korps Preussere under en Herr v. Lützow skal, fordi de ikke har villet respektere Vaabenstilstanden, men er brudt ind igjennem den franske Forpostlinie, være bleven omringet og taget, og har ikke villet trække sig tilbage, uagtet man har givet det to à tre Dages Tid dertil[1]). Prinsen ansaa det for en Partigænger Streick.

Han ytrede Ønsket at faa Styrkelisten af Divisionen til Kejseren, som jeg ogsaa giver ham.

Slutteligen tilføjede han, at der blev samlet betydelige Divisioner i Magdeburg, imellem Magdeburg og Hamburg og i Hamburg og Lübeck, som vilde være stærkere end de Allierede i Mecklenburg. Prinsen tilføjede ogsaa, at man desuagtet burde være meget aarvaagen, og at en Samling i Lejr eller Bivuak vilde være saare at ønske baade for at være ved Haanden som og for at øve Tropperne i Tide, hvilket han anbefalede os for vore Tropper, naar saadant fandt Deres Majestæts Bifald.

I Anledning af Oberstlieutenant og Ridder Haffner sagde han, at han ikke havde formodet, at Oberstlieutenanten havde været Politik hengiven, da det ikke vedkommer en Militær; paa min Ytring, at Oberstlieutenanten tilforn havde bevist sig meget fransksindet, svarede han, at han burde hverken være fransk eller engelsk eller russisk eller tysk sindet, men dansk.

Han viste mig Monitøren og lod strax et Exemplar sende til Præsident Kaas, da han haabede, at den Maade, paa hvilken Danmarks Forhold i denne Tid var fremstillet, vilde finde Deres Majestæts allernaadigste Bifald, da det var den ligefremme Sandhed.

En Afskrift af min Rapport fra Kapitajn v. Wegener med hans Bedømmelser om de franske Generaler i Lübeck[2]) har jeg den Ære at vedføje.

Schulenburg.

23. Fra Oberstlieutenant d'Aubert til Kongen.

H. P. Altona, den 7de Juli 1813.

Da jeg i Formiddags var til Kur hos Prinsen af Eckmühl, indløb en Depeche fra Divisionsgeneral Thiébault i Lübeck, hvori han berettede et meget ubehageligt Optrin, der var forefalden mellem de derværende danske og franske Tropper, hvori og Pøbelen har taget Del. Den første Foranledning skal være givet af noget Mandskab, hørende til de 2 Eskadroner jyske Dragoner ved den bevægelige Armédivision, som brystede sig af deres Størrelse og svære Legemsbygning, skal have gjort Nar af de smaa og lette Franske, og kastet

---

[1]) Herved sigtes til Overfaldet ved Kitzen den 17de Juni, ved hvilken Lejlighed de Franske midt under Vaabenstilstanden tilføjede det Lützowske Frikorps et betydeligt Nederlag.

[2]) En Paategning i Morgen lyder saaledes: Manglede, da dette kom fra Hs. Majestæt Kongen.

med Sten efter dem. Herpaa skulle de Franske have sammenrottet sig og angrebet disse Dragoner, der have erholdt Medhold af Mandskabet ved 1ste Bataillon af Dronningens Livregiment og Pøblen, ved hvilken Lejlighed tvende franske Soldater ere blevne blesserede af Knivstik, som de skulle have erholdt ved Soldater af bemeldte Bataillon. Prinsen var ude af sig selv ved denne Rapport, om saa mere som han erholdt den af en General, der skal være bekjendt for en meget sagtmodig og sandfærdig Mand. Efter at det havde lykkes mig nogenlunde at berolige ham, forlangte han, at jeg skulde følge med General Laville til General Grev v. d. Schulenburg, for at anmode ham enten selv, eller ved Major Bardenfleth at lade undersøge paa Stedet de kommanderende Officerers Fremgangsmaade i denne Sag, paa det de Skyldige kunde blive dragne til Ansvar; samt at forlange af Generalen, at de i Lübeck kantonnerende Tropper blive afløste ved andre af en bedre Esprit, da han ellers maatte udkvartere de danske Tropper.

General Laville og jeg kjørte derpaa strax til Wandsbeck, hvor vi fandt Grev v. d. Schulenburg strax beredt at sende Major Bardenfleth til Lübeck for at undersøge denne Sag, og blev han til dette Øjemed forsynet med et Brev til General Thiébault. Endskjønt Prinsen paa Grund af dette Forfald som flere, der have fundet Sted mellem de Franske og vore Tropper, gjentagende brugte den Ytring, at det paa den Maade var bedre at være Fjender end Allierede, vil denne Sag dog ikke have videre Følger. Ønskeligt var det imidlertid, om der fra oven mere blev arbejdet paa at bibringe vore Tropper en bedre Stemning for de Franske, som uden Tvivl meget vilde fremmes derved, naar Eskadron- og Kompagnikommandørerne ved Samlinger ofte bragte Mandskabet i Erindring, at vi pro tempore ere de Franskes Allierede og bestemte at fægte med dem for et Interesse, samt at hver Militær ved paakommende Stridigheder med de Franske stedse vilde beholde Uret, om endog i øvrigt Retten var paa deres Side, da deres første Pligt var at forliges med dem. Dette er om saa mere nødvendigt, som vore Tropper i alle hidtil forefaldne Trætter have yppet Klammeri. Vel maa det være hver Militær som Menneske tilladt at have sin egen Mening, men da Deres Majestæt nu har bestemt Dem for det franske Parti og befalet Allerhøjst Deres Tropper at gjøre forenet Sag med de Franske, saa er det den første Pligt, saa længe dette Samfund varer, at begegne hinanden med Artighed, Agtelse og Loyauté, om saa mere som en pøbelagtig Opførsel vanærer Standen og under ingen Omstændigheder kan lede til gunstige Resultater. Da Deres Majestæt har gjort mig det til Pligt at gjøre alt for muligst at bidrage til en god Forstaaelse med de Franske, saa har jeg ikke turdet undlade at gjøre ovenstaaende Bemærkning.

Desuden har dette ubehagelige Tilfælde haft den sørgelige Følge, at Prinsen for at straffe Lübecks Indbyggere for den Andel, de have taget i denne Sag, har givet Befaling at lade 600 af dem arrestere og bringe til Frankrig. Om ikke Deres Majestæt ved Deres høje Indflydelse hos Kejser Napoleon og hos Prinsen af Eckmühl kunde bevirke

en Forandring i disse ulykkelige Menneskers Skæbne, som vore Tropper dog egentlig have foranlediget, maa jeg indstille til Allerhøjst Deres bedre Bedømmelse.

Aubert.

24. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 10de Juli 1813.

Major Carl Bardenfleth er kommen tilbage fra Lübeck og har meldt følgende om den paaankede Urolighed imellem vore og de franske Tropper og Borgernes Deltagelse deri. Det hele var ubetydeligt; ved Fouragering om Morgenen var en fransk Sergent, hvis Mandskab maatte bie med at tage Fourage, indtil vore Dragoner havde faaet, gaaet ind imellem vore Folk, hvoraf en havde efter hans Udsigende givet ham et Stød i Ryggen, hvorpaa han havde vendt sig om og grebet den formentlige Gjerningsmand i Brystet; Dragonerne havde taget Parti og kastet Sergenten ud af Kredsen med nogle dygtige Slag; han havde derpaa ladet sit Mandskab gaa hjem for at hente Sabler, men inden det kom tilbage, vare vore Dragoner blevne færdige og borte; kun en var endnu tilbage, som nogle Franske vilde fugtle, men han undløb dem. Dragonerne, der vare blevne befalede at møde til Appel (som for at forebygge Uordener og Desertion saa meget muligt, holdes 3 Gange om Dagen) mødte af anden Eskadron med Sabler i Stedet for i Kittel. Oberstlieutenant Preen straffede strax nogle og jog dem hjem for at aflægge Sablerne; selv fulgte han, hans Officerer og Underofficerer med, og paasaa, at Folkene mødte i Kittel uden Vaaben. Alting var temmelig roligt, men imod Aften begyndte de danske Soldater af Dronningens Regiment at blive urolige, de Franske med; nogle Nævedrag og selv Stenkast, forenet med Pøbelens Tilløb gjorde det nødvendigt at bruge Magt; Patrouillerne fik snart Uordenen standset saa vel ved de franske som danske Officerers Virksomhed, der selv patrouillerede hele Natten ved deres Kompagnier og Folk. En Slagter, som havde hidset vore Folk mod en fransk Patrouille, blev af disse Franske greben og næste Dag skudt efter en militær Kommissions Dom.

Vore Dragoner blev lagt ud paa Landet, og ved Major Bardenfleths Ankomst var alting roligt. General Thiébault som havde befrygtet Folkeopløb etc. og desaarsag været yderst heftig imod danske Officerer, havde ogsaa gjort Melding til Prinsen af Eckmühl derom, som var overdreven, men dog foranledigede Prinsen til at lade tage 5—600 Mand Gisler af Borgerne i Lübeck, der skal bruges ved Skansearbejdet i Hamburg og sættes under Bevogtning paa Wilhelmsburg; da imidlertid alt var roligt, saa har General Thiébault igjen meldt saadant og anført vore Officerers Aktivitet for at standse Uordenerne. Major Bardenfleth, som i Lübeck hørte, at 6 Dragoner af 2den Eskadron og 2 af 4de Eskadron vare deserterede, benyttede denne

Omstændighed for dels at tale med de samlede danske Folk, dels for at forestille, at Desertørerne sandsynligvis vare de skyldige, som af Frygt for Straf og lokkede ved preussiske Hververe, vare bortgaaede; hvilket ogsaa af de franske Generaler blev antaget for tilstrækkeligt for at standse videre Undersøgelse. De danske Tropper viste i øvrigt, at de indsaa, hvor urigtigt de handlede ved at give sig i Klammeri, og hvorledes Følgerne vare slemme for dem.

Prinsen af Eckmühl var ogsaa tilfreds med de skete Undersøgelser og sagde, at sligt paa ingen Maade af ham blev ansét for andet end et øjeblikkeligt Klammeri, som ofte fandt Sted imellem egne Tropper af forskjellige Vaaben, men som dog altid burde standses i Fødselen.

Schulenburg.

25. Fra Kongen til Generalmajor Schulenburg.

Aux. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 11te Juli 1813.

De idelige Optrin, der finde Sted mellem Vore og vore Allieredes, de Franskes Tropper, geraade ikke vore Officerer til Ære og ere en Følge af den tyske Tone og de i Tyskland mod vore Allierede, de Franske udkomne Libeller.

Det er saare bedrøveligt, naar oplyste Mænd lade sig henrive af sligt og derved aldeles glemme deres Pligter.

Vi befale derfor herved allerhøjst, at ingen af vore Militære maa indlade sig i politiske Konversationer eller lade sig forlyde med saadanne Principper, hvorved man vil vise sin Klogskab i at ytre andre Meninger end dem, Vi have antaget, hvilke maa være de, der ere til Statens sande Gavn; saadant tro Vi, at Vore 29 Aars Arbejde for Statens Vel bør være Enhver Borgen for.

Det befales endvidere herved, at samtlige Eskadrons- og Kampagnichefer samt Batterikommandørerne ideligen bør virke paa Mandskabet, ved at forestille samme, at det er Vor alvorligste Vilje, at det skal holde Venskab med de franske Soldater, og at saadant er dobbelt Pigt, da ikkun derved paa Kampens Dag Sejr og Ære kan vindes af vore Tropper[1]).

Dette Vort Reskript bekjendtgjøres for samtlige Officerer af Auxiliærkorpset under Din Kommando til nøjagtigste allerunderdanigst Efterlevelse.

Hvilket Vi saaledes allernaadigst herved tilkjendegive Dig.

Frederik R.

---

[1]) Findes in extenso hos C. Th. Sørensen: Kampen om Norge I. 256.

26. Fra Generaladjudant Frants Bülow til Generalavditør Bornemann.

K. II. Kjøbenhavn, den 15de Juli 1813.

Under Dags Dato har Hs. Majestæt Kongen reskriberet Hs. Højfyrstelige Durchlauchtighed Prins Frederik til Hessen[1]) som følger:

„Af en Rapport fra Generalmajor Grev Schulenburg have Vi med særdeles Velbehag [Mishag] erfaret, at 6 Mand af det jyske Regiment lette Dragoner, henhørende til det i Krummesse under Lieutenant Wandalls Kommando kantonnerende Detachement, ere Natten imellem den 6te og 7de dennes deserterede med Heste og fuld Ekvipage, under Paaskud i et efterladt Brev af, at de ikke skulde have erholdt, hvad der dem tilkom[2]). Vi have befalet Generalmajoren at arrestere Lieutenant Wandall[3]) 8 Dage formedelst hans manglende Tilsyn med det ham undergivne Mandskab, og da det er meget vigtigt i Almindelighed, især ved Auxiliærkorpset, som kantonnerer i mindre Detachementer, til Dels udenfor vore Grænser, at de ved samme ansatte Officerer nøjagtigen opfylde deres Pligter i Henseende til Mandskabet ved at holde over Orden og Disciplin hos deres Underhavende og ved tillige at paasé, at disse virkelig bekomme alt, hvad paa dem godtgjøres, samt at deres Føde er sund og forsvarlig, hvorimod, naar dette iagttages, ingen Undskyldning levnes den Krigsmand, som desuagtet ved at desertere bryder sin Troskabsed og skammelig tilsidesætter sine Pligter mod Os og sit Fædreland, saa er Vor Vilje:

1) at samtlige Officerer ved de Deres Durchlauchtighed undergivne Tropper indskærpes Opfyldelsen af de ovenmeldte Pligter, som paaligge Officererne (enhver for sit Vedkommende) mod Mandskabet, med Tilkjendegivende, at Vi ved indtræffende Opsætsighed eller deslige Forbrydelser agte at kræve Officeren, under hvis Kommando Forbryderen har staaet, til Ansvar, og, naar den paagjældende maatte befindes skyldig i nogen Efterladenhed, at lade ham uden Persons Anseelse exemplarisk afstraffe.

2) at Enhver, som deserterer fra Auxiliærkorpset af Vor Armé, skal efter at være paagreben, stilles for en Standret, og at Dommen over ham strax skal afsiges og exekveres, uden at Deres Durchlauch-

---

[1]) I dennes Egenskab af vordende Chef for Divisionen. Da Kongen i Skrivelsen benævner Divisionen med dets fremtidige Navn, Auxiliærkorpset, har han maaske endog troet, at Prinsen havde overtaget Kommandoen. Prinsen havde imidlertid ikke endnu tilendebragt den Specialrevue, som han efter Kongens Ordre (K. V. 485) afholdt over samtlige Tropper i Hertugdømmerne, og først den 23de Juli afløste han Schulenburg. Prinsens officielle Udnævnelse til „Kommandant og Chef" fandt forøvrigt først Sted ved Armébefaling af 6te August 1813.

[2]) Findes nærmere oplyst i Schulenburgs efterfølgende Beretning af 22de Juli.

[3]) Premierlieutenant Johan Frederik Wandall af jyske Regiment lette Dragoner.

tigheds Resolution i Følge Vort Reskript af 4de [1] ds. først indhentes, hvorimod det øvrige ved samme skal have sit Forblivende.

3) at Deres Durchlauchtighed lader forestaaende bekjendtgjøre ved Parolen, da vedkommende Officerer skulde være ansvarlige for, at Straffens Skærpelse mod Desertører oplæses for Mandskabet.

Hvorefter Deres Durchlauchtighed haver at iagttage det videre Fornødne".

Hvorom jeg ikke undlader at meddele Deres Højvelbaarenhed det Fornødne til behagelig Efterretning.

Bülow.

27. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 19de Juli 1813.

Den franske Chef d'état major, General de Laville, var her i Dag og meddelte, at Vaabenstilstanden endnu ikke var opsagt, at man aldeles intet officielt vidste derom i det franske Hovedkvarter, og at endskjønt det var muligt, at den kunde blive forlænget, saa bød dog den militære Forsigtighed at være beredt paa det modsatte, hvorfor Prinsen af Eckmühl ønskede Auxiliærkorpsets Brigader koncentreret paa følgende Maade:

a) 1ste Brigade til Dels i Lejr imellem Sick og Bergedorf; hvortil jeg har bestemt 4 Bataillоner bag Aaen ved Glinde og Resten af Brigaden i Cantonnementet omkring for at dække begge Vejene over Grande og Sande.

b) Avantgarden ved Sick og sammes Forposter, bestaaende af 2 Batailloner og Husarerne, i Kjæde op imod Traven.

c) 2den Brigade imellem Schwartau og Hamberg med en Forstærkning af 1000 til 1500 Mand i Lübeck.

Hvilken Dislokation vil foretages om nogle Dage, Efter General de Lavilles Opgivende staar en fransk Division ved Bergedorf og Zollenspieker, samt ved Deboucheerne af Elben op ad imod Magdeburg, 1 Division i Hamburg, som om nogle Dage faar en stor Del Kanoner til Voldenes Besættelse, og 1 Division, som var paa Marchen op til

[1] Saa lydende: „Vi have taget i Betragtning, at ved den Deres Durchlauchtighed anbetroede bevægelige Division af vor Armé mulig kunde begaas Forbrydelser, som til Subordinationens og Disciplinens Opretholdelse kræve hurtig og exemplarisk Straf. I et saadant Tilfælde, hvad enten Tropperne, ved hvilke samme forefalde, maatte være paa denne eller hin Side af vor Grænse, bemyndige Vi Deres Durchlauchtighed til at lade Sagen undersøge og godkjende af en Standret samt til enten selv at stadfæste eller formilde den affattede Dom, da Straffen derefter uopholdeligen fuldbyrdes paa den eller de Skyldige uden Persons Anseelse. Denne Vor Befalings Indhold har Deres Durchlauchtighed at lade komme til alle Dem underlagte Troppers Kundskab, hvorhos til Os bliver at melde, hver Gang Tilfældet indtræffer. I alle andre kriminelle Sager skal det derimod have sit Forblivende ved den lovbefalede Rettergangs Orden.

Hamburg, som befæstes vedvarende stærkt og faar en god Kommunikationsbro over Wilhelmsburg med Befæstning ved Elbens Løb imellem Harburg og Wilhelmsburg.

Rygterne sige, at de Svenske skulle trække sig ned mod Magdeburg, fordi de frygte General Vandamme, der samlede betydelige Styrker.

I Lübeck og Hamburg er alting roligt, og ingen Uordener have fundet Sted imellem de danske og franske Tropper, siden de desaarsag tagne alvorlige Forholdsregler saa vel imod Soldaterne som imod Borgerne, der søgte at hidse dem sammen. I øvrigt er Stemningen iblandt Borgerne i disse to Byer meget nedbøjet, og en stor Mængde er udvandret. De som Gisler fra Lübeck til Hamburg henførte Indvaanere maa arbejde uden Persons Anseelse ved Befæstningen af Hamburg; dog er det enhver tilladt at leje andre for sig; dog sker heri ogsaa Undtagelser.

Schulenburg.

28. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

Aux. H. P. Wandsbeck, den 20de Juli 1813.

Allerunderdanigst har jeg den Ære at melde:

1) At den 3dje Eskadron jyske Dragoner er den 19de indrykket i Stockelsdorf og Bønderbyerne langs Grænsen.

2) At efter Prinsen af Eckmühls Forlangende, at lade 2den Brigade rykke frem til Lübeck, har jeg befalet følgende Omkvartering at fuldføres den 25de ds., nemlig:

Brigadestaben til Reinfeld; 1ste og 2den Bataillon Slesvig Infanteri til Lübeck; 1ste Bataillon Fyn til imellem Reinfeld og Stockelsdorf; 3dje Eskadron jyske Dragoner til Krummesse og Batteriet Lohse til Vorwerk bag Lübeck med Bedækning af 1 Kompagni Slesvig Infanteri i Schwartau; Batteriet Gønner til Oldesloe med Bedækning af 1 Kompagni Fyn.

Saa snart 4de Bataillon Holsten og 1ste Eskadron jyske Dragoner ankomme, og Regimentet Oldenborg er rykket i Lejr ved Glinde, agter jeg at gjøre en ny Dislokation for enkelte Korps, for at forstærke dels Avantgarden, dels de Punkter imellem Avantgarden og Oldesloe, som kunne behøve saadant.

3) I det franske Hovedkvarter haves den temmelig paalidelige Efterretning, som er meddelt mig som en Hemmelighed, at Kejser Napoleon i Følge et Brev fra ham til Prinsen af Eckmühl har den 16de Juli om Aftenen formodentligen underskrevet Vaabenstilstandens Forlængelse [1]) og en Fredskongresforsamling i Prag, hvilket Prinsen

---

[1]) Vaabenstilstanden blev forlænget til den 15de Avgust.

af Neufchatel ogsaa har meddelt Prinsen af Eckmühl. General de Laville, som gav mig denne Efterretning, talte om, at den maatte holdes aldeles hemmelig, indtil den officielle Bekjendtgjørelse fandt Sted, da det kunde være muligt, at ubekjendte Omstændigheder kunde have forandret Kejserens Beslutning, og Prinsen af Eckmühl desaarsag vilde være udsat for alvorlige Ubehageligheder, om denne Efterretning blev for tidlig bekjendt.

Schulenburg.

29. Fra engelsk Skibschef A. Jarguhar til Chefen for den danske Flotille ved Glückstadt, Kapitajn Kruse.

H. P. His May.'s Ship Desire off Cuxhaven 21. Juli 1813.

Sir!

I have yesterday received a verbal message (by a Blankenese boatman) in your name, proposing an amicable arrangement for the protection of vessels employed in carrying on a trade, under license to and from Helgoland, and the Danish ports in this river.

I understand from the boatman, that you propose, that the boats of His Britannic Majestys Squadron, under my orders, should give protection, to the trade coming up this river (from Helgoland) as far as Brunsbuttle; at which place they would be met by the Danish boats under your command, who would take charge of the convoy and carry them in safety to their port of destination; promising that no act of hostility should be commited on your part, provided a libre disposition was observed on that of ours.

I beg to assure you, Sir, that it gives me great pleasure to observe a friendly disposition on the part of the Danes toward the English.

I am sure I express the sentiment of my Government, when I say a libre disposition prevails on the part of Great Britain toward your nation; and I hope the day is not far distant, that a good understanding will again take place between the two Governments, which at this moment would not fail to powerfully benifit the cause of the oppressed powers of the continent against the common ennemy.

As verbal messages are at all times subject to misinterpretation and misconception, I request that you will do me the honour to express in writing your proposals, relating to the above mentioned amicable arrangement, respecting the trade of this river.

In the mean time my boats shall protect the trade from Helgoland to Brunsbuttle and shall not commit any hostile act against those of the Danes, unless they are attacked.

But I beg to remarke to you, Sir, that this measure does not extend to any trade, but that passing with a license from His Excellensy the Lieut. Governor of Helgoland to and from that island and the Danish coast; and not to be understood as including any

trade going from one port of Denmark to another, nor from any port to another port both of which are in possession of the enemys of Great Britain, which is a subject beyond the limits of my power to grant.

But if any specific propositions are made to me on the part of your Government for the opening the trade of this lines, so that the English flag may appear in safety, as far as relates to Denmark, I shall without delay communicate the same to my Government and doubt not of receiving a favorable answer [1]).

Arthur Jarguhar.

30. Fra Generalmajor Schulenburg til Kongen.

H. P. Wandsbeck, den 22de Juli 1813 [2]).

I Følge Deres Majestæts allerhøjeste Befaling af 13. ds. har jeg den Ære allerunderdanigst at indsende Oberst Bonnichsens Erklæring [3]) samt det originale Brev [4]), som de deserterede Dragoner har efterladt. At Tropperne i Lübeck af Mangel paa Øl have erholdt $^{1}/_{16}$ Pot Brændevin mere end sædvanlig, er aldeles overensstemmende med det franske Forplejningsreglement, hvilket jeg allerede har allerunderdanigst indsendt, og er saaledes ingen Grund eller Undskyldning for Dragonernes Desertion.

Schulenburg.

Bilag.

Da ieg og mine andre kammerader haver nu lagt i Danmark saae længe og haver faaet ikkun ringe Penge og har dog været fornøj dermed men har nu været Saa uløkelige og er kommen imellem di Franske og skal leve af deres Tractement og troken os øllet fra som i den Tid er det vi skal leve af. Arresterer vores Offecerer, Undere Offecerer, truer os Paa Livet saa er det Best at Rejse. at stri for vort eget Land er ei aa negte men for Fransosen ikke.

Adiø.

---

[1]) I Følge Indberetning fra den Øverstbefalende for Sødefensionen i Hertugdømmerne, Kommandørkapitajn Baron Holsten til Landgrev Carl af Hessen af 24de Juli (H. P. 734), besvarede Kruse denne Henvendelse saaledes: „Med Forundring ser jeg af Deres Brev, hvorledes man har været dristig nok til at misbruge mit Navn til at gjøre Dem Forslag, hvortil jeg ikke er mindre end avtoriseret, da jeg i Følge min Regerings Forslag skal alvorligen søge at forstyrre denne Handel. Med Glæde gribes denne Lejlighed til at bevidne Dem min Højagtelse og forene med Dem Ønsket om Fred mellem vore Nationer."

[2]) Se foranstaaende Brev fra Generaladjudant Frants Bülow til Generalavditør Bornemann.

[3]) Den af Næstkommanderende ved jyske Regiment lette Dragoner, Oberst Bonche Bonnichsen, under 18de Juli indgivne Erklæring er sammenfaldende med, hvad Schulenburg her beretter.

[4]) Se Bilaget.

31. Fra Kongen til Generalmajor Schulenburg.

H. P. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 22de Juli 1813.

Vi have modtaget Din Rapport af 16de d. M., hvormed Du indsender Major Witzendorffs[1]) Rapport af 15de d. M., hvoraf Vi se den Correspondance, som den preussiske Minister Grev Dohna skal have over Stockelsdorf[2]).

Det er en stræng Nødvendighed, at alt anvendes paa den hele Grænse for at forebygge saadant, men især maa et vaagent Øje haves med Stockelsdorf, hvor man nu ved, at saadant er Hovedvejen[3]).

Frederik R.

32. Fra Marskalk Davouts Stabschef til Major Carl Bardenfleth.

Aux. Hamm le 23 juillet 1813.

Monsieur le comte!

Je me suis empressé de remettre à M. le Maréchal prince d'Eckmühl la lettre de Mr. le général Schulenburg qui était jointe à la vôtre de ce jour.

Son Excellence a trouvé la demande de M. le comte fort juste et elle a écrit de suite à M. le général Thiébault pour lui témoigner tout son mécontentement d'y avoir donné lieu.

M. le Maréchal trouve la conduite de ce général si extraordinaire qu'il ne peut se défendre de penser qu'il n'y ait du malentendu, au surplus il lui décrit de manière à ce qu 'un pareil inconvénient n'ait plus lieu.

Recevez, etc.

César de Laville.

---

[1]) Wilhelm August Witzendorff, Major à la suite ved Dronningens Livregiment.

[2]) Overførster Ahlefeldt i Trittau mistænktes senere for at være Medvider om denne Brevvexling med Fjenden, særligt med General Tettenborn, og den 22de Avgust fik Ahlefeldt Ordre at begive sig til Kjøbenhavn for at retfærdiggjøre sig for Kongen.

[3]) Om denne Sag kan yderligere meddeles, at det slesvigholstenske Kancelli under 11. Avgust fik Ordre om at foranstalte, at Kommunikationen hæves imellem Holsten og det Mecklenburgske, for derved at forhindre al Forbindelse med de derværende Tropper, ligesom Vedkommende paalægges at forbyde al Forbindelse mellem Indvaanerne af Hertugdømmerne og Indvaanerne paa hin Side af den danske Demarkationslinie fra Travemünde langs den holstenske Grænse og Elben."

33. Fra Kongen til Landgrev Carl af Hessen.

K. V. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 23 Juli 1813.

Af Deres Durchlauchtighed ønske Vi at modtage en Indberetning, hvor vidt man i Hertugdømmerne er kommet med Organiseringen af den intenderede Landstorm, hvilke Regler man haver lagt til Grund for Inddelingen, hvilke Regler man haver taget til Grund at følge med Hensyn til den Pligt at indtræde i Landstormen, om man haver ladet Kystmilice-Inddelingen forblive uforandret, og om man er sindet at lade samme vedblive at udgjøre et Kystforsvar for sig, og Landstormen at udgjøre et Forsvar for sig; kort — Vi ønske os en udførlig Beretning om den hele Gjenstand, da Vi ere sindet i de danske Provinser at gjøre den samme Indretning og vil at den mest mulige Ensformighed i Indretningen for alle Provinser skal finde Sted og at de paaliggende Pligter blive i alle Provinser lige[1]).

Frederik R.

---

[1]) Landstormen i Hertugdømmerne, som i Følge Kongens Skrivelse til Landgreven af 13de Maj (VI, 197) skulde organiseres af Hertugen af Holsten-Beck, fik ingen Betydning for Forsvaret. Der var dog gjort Forberedelse til dens Oprettelse, idet der blev optaget Fortegnelse over alt vaabendygtigt Mandskab og noteret, hvor mange Vaaben Befolkningen raadede over. Det var Hensigten at anvende de Folk, der paa Grund af deres Livsstilling vare fortrolige med Skydevaaben, saasom Jægere og „Krybskytter", i den lille Krig, medens Hovedmassen kun skulde indkaldes i yderste Nødstilfælde. I Slutningen af Oktober var man færdig med de indledende Skridt og Holsten inddelt i 9 Distrikter, der skulde stille et vist Antal Milits- og Fribatailloner, men da Hertugen af Holsten-Beck, der af Landgreven betragtedes som Landstormens „Generalinspektør" paa dette Tidspunkt erklærede, at disse Batailloner først vilde kunne gjøre fyldest om ½ Aars Forløb, blev en paatænkt Bevæbning af Mandskabet paa Frederik af Hessens Indstilling opgivet.

AUXILIÆRKORPSET 1813.

FØRSTE PERIODE.

I dette Afsnit ere samtlige Redaktionen bekjendte, af Betydning værende utrykte officielle Aktstykker af Generaladjudantens, Auxiliærkorpsets og Landgrev Carls m. fl. mindre Arkiver, for saa vidt de vedrøre Auxiliærkorpset, optagne i bearbejdet Form (se: Program for Udgivelsen af „Meddelelser fra Krigsarkiverne" I). Under Hensyn hertil vil der ikke i det Følgende finde nogen samlet Offentliggjørelse Sted at disse Aktstykker som Bilag til Afhandlingen, men man vil indskrænke sig til i Noterne at give en udstrakt Henvisning til de nævnte Steder, navnlig hvad angaar Frederik VI's egne, ved denne Lejlighed iøvrigt faatallige Breve. Derimod vil et interessant Fund i Auxiliærkorpsets Arkiv af private Breve og Dagbogsoptegnelser fra Personer, der paa forskjellig Maade vare knyttede til Korpset, komme til at slutte sig umiddelbart til Afhandlingen. Da de nævnte Breve m. v., hvortil der ofte henvises, ville blive forsynede med personalhistoriske Noter, har man forment at kunne udelade disse i Afhandlingen for at vinde saa meget mere Plads til de saglige.

Ved Siden af de omhandlede utrykte Kilder, paa hvilke Fremstillingen af selve Auxiliærkorpsets Historie saa godt som udelukkende hviler, er der til Hjælp ved Billedets Afrunding og fornemmelig ved Konstruktionen af det nødvendigste Omrids af de med og imod Korpset optrædende Hærafdelinger benyttet talrige trykte Kilder, hvoraf foruden de til Dels officielle, saasom

„Correspondance de Napoléon", „Correspondance de Davout" etc. kun skal nævnes de 3 Hovedværker fra den nyere og nyeste Tid, nemlig: „C. Th. Sørensen: Kampen om Norge," 1870, „Meddelanden från Kongl. Krigsarkivet," 1894, og „B. v. Quistorp: Geschichte der Nordarmee 1813", 1894. Hvor Redaktionens Fremstilling af Begivenhederne paa et eller andet Punkt væsentlig maatte afvige fra disse 3 Arbejder, er der gjort fornøden Bemærkning herom i Noterne.

I. Indledende Oversigt.

Den 5te Juli 1813 udfærdigede den kommanderende General i Hertugdømmerne, Feltmarskalk Landgrev Carl af Hessen, fra Louisenlund i Følge Ordre fra Frederik VI en Meddelelse til Chefen for det 13de franske Armékorps, Marskalk Davout, Fyrste af Eckmühl, om, at Kongens Svoger, Landgrevens Søn, General Prins Frederik af Hessen, da lige ankommen til Louisenlund, var udsét til at føre Kommandoen over den Armékorpset underlagte danske „bevægelige Division“ [1]). Landgreven tilføjede, at hans Søn, der i nogle Aar havde staaet i Spidsen for den højeste civile og militære Styrelse i Norge, skattede sig lykkelig ved at skulle tjene under en saa berømt Hærfører som Marskalken, og at han strax vilde begive sig paa sin Post, saa snart han havde modtaget sine Heste og foretaget en Inspektion af Fæstningerne og Tropperne i Holsten [2]). Officielt vidste Landgreven dengang ikke, at Divisionen skulde forstærkes og under Navn af Korps have en mere selvstændig Stilling. Først samme Dag som Landgreven skrev til Davout, udgik der i Kjøbenhavn kongelig Reskript om, at „den bevægelige Armédivision, som er forenet med den franske Armé, skal herefter føre Navn af det danske bevægelige Auxiliærkorps“ [3]). Ved Skrivelse af 7de Juli fra Kongen til Landgreven var dog denne Benævnelse forkortet til „bevægelige Auxiliærkorps“ og i Brev til Frederik af Hessen af 11te Juli [4]), Dagen efter Afslutningen af Alliancetraktaten mellem Danmark og Frankrig [5]), ligesom overalt senere til „Auxiliær-

---

[1]) H. P. ad 681/1813. Om Divisionens Styrke, Sammensætning m. v. se VII, 48 ff.

[2]) I høfligt Brev af 8de Avgust (H. P. ad 693/1813) besvarede Davout fra sit Hovedkvarter i Hamburg denne Meddelelse.

[3]) K. V. 485/1813.

[4]) H. P. 261/1813. H. P. 269/1813.

[5]) Om Traktaten, der ratificeredes 20de Juli i Dresden, kan henvises til VI 373, 384 og 417 ff.

korps" og dette, med Tilføjelse af Aarstallet „1813" for at skjælne det fra Hjælpekorpsene i 1814 og 1815—17, er da bleven Navnet, hvor med denne Hærafdeling er indgaaet i Historien. I Skrivelsen til Landgreven bestemte Kongen, at et af Divisionens 3Pds. Batterier skulde afløses af et fra Fyn ankommende 6Pds. Fodbatteri, og at 2 Eskadroner af jyske Regiment lette Dragoner fra Jylland og Langeland samt 1 Bataillon af fynske Infanteriregiment fra Samsø skulde indlemmes i Korpset, til hvilket tillige uopholdelig skulde inddrages samtlige paa forskjellige Steder i Holsten værende Posteringer og Detachementer. Ved den til Alliancetraktaten hørende „specielle" hemmelige Konvention havde Kongen derhos for at hjælpe paa det svage franske Kavaleri forpligtet sig til at afgive et af de paa Sjælland værende Rytterregimenter og lade det føre over til Holsten, saa snart Passagen over Store Bælt var nogenlunde sikker. Fynske Regiment lette Dragoner blev udsét hertil. I alt skulde Korpset i Følge Konventionen bringes op til en Styrke af 10000 Mand Fodfolk, 2100 Ryttere og 40 Kanoner. Hertil kom yderligere 1 Brokompagni paa 120 Matroser, som Frederik VI i sidste Øieblik, sandsynligvis presset af Gesandten Alquier, havde paataget sig at lade oprette [1]).

Alle øvrige „Batterier og Tropper" i Hertugdømmerne skulde i Følge Reskript af 11te Juli til Landgreven vedblive at staa under dennes „imediate" Kommando. De regulære Troppeled af denne Styrke vare følgende:

Jyske Jægerkorps i Altona.
Dronningens Livregiment III [2]) og IV i Glückstadt.
4 Kompagnier af Sjællandske Jægerkorps II i Glückstadt.
Altonas Jæger-Grenaderkompagni paa Femern.
Militseskadronen paa Femern.
Slesvigske Infanteriregiment III i Rendsborg.
Musketerkompagnierne af Oldenborg III i Rendsborg.
3Pds. Batteri Lohse i Rendsborg.
Holstenske Artilleribataillon i Rendsborg med Detachementer i de øvrige Fæstninger og i Kystbatterierne.
Jyske Skarpskytterkorps II i Frederiksort og Omegn.
Garnisonskompagniet i Frederiksort.
Hertuginde Lovise Augustas Livjægerkorps og 2 Kanoner i Eckernførde.

---

[1]) Ordre herom til Admiralitetskollegiet af 6te Avgust (K. I. 220/1813).
[2]) Det bemærkes, at de enkelte Batailloners Nummere i vedkommende Regimenter og Korps stedse i det Følgende, saaledes som her, ere angivne med Romertal.

1 Kompagni af sjællandske Jægerkorps II i Slesvig.
4 Kompagnier af slesvigske Infanteriregiment IV i Husum.
1 Kompagni af slesvigske Infanteriregiment IV i Flensborg.

Med disse Tropper, hvis omtrentlige Dislokation her er angivet for medio Avgust, skulde Landgreven sikre Fæstningerne Glückstadt, Rendsborg, Frederiksort, samt Vollerwick Skanse, medens de øvrige faste Punkter af Kysterne fornemmelig skulde besættes og bevogtes af Kystmilitsen, assisteret af Sødefensionen for Hertugdømmerne. Fortrinsvis skulde Opmærksomheden være henvendt paa Glückstadt, hvilken Fæstning Napoleon tillagde en saadan Betydning, at han ønskede den sat i „formidabel" Forsvarsstand, og som Frederik VI havde paataget sig at armere og proviantere saaledes, at den kunde udholde 6 Maaneders Belejring eller i det mindste en „Berending" af samme Varighed. Til det lokale Forsvar af Hertugdømmerne paaregnede Kongen ved dette Tidspunkt ogsaa „Landstormen", der skulde organiseres af Hertugen af Holsten-Beck; men den fik ingen Betydning [1]).

Auxiliærkorpsets Styrke, Sammensætning m. v.

Den 23de Juli indtraf Prins Frederik af Hessen i den bevægelige Armédivisions Hovedkvarter i Wandsbeck og overtog som „Kommandant en chef", saaledes som den officielle Titel senere blev, Overbefalingen over Divisionen, der fra nu af fører Navn af „Auxiliærkorps". Divisionens midlertidige Kommandør, Generalmajor Schulenburg, blev ansat som Chef for 1ste Brigade, hvilken Generalmajor Lasson fratraadte for at overtage Befalingen over 2den Brigade, der midlertidigt havde været kommanderet af Kommandøren for fynske Infanteriregiment, Oberst Castonier. Oberst Waldeck beholdt Kommandoen over Avantgarden. De nærmere Enkeltheder med Hensyn til Besættelsen af de højere Kommandoposter ville fremgaa af nedenstaaende Ordre de Bataille, der i det Væsentlige giver et nogenlunde tro Billede af Korpsets Ydre i de første Dage af Avgust Maaned.

Korpskommando.

General af Infanteriet, Prins Frederik af Hessen. Kommandant en chef.
Major, Overkvartermester J. Carl Bardenfleth. Stabschef.

---

[1]) H. P. 267/1813. VII, 84.

Major, Divisionskvartermester F. Løvenørn Bardenfleth. Souschef.

Kapitajn, Divisionsadjudant F. C. E Scholten	Adjudanter.
— L. C. C. Baron Liliencron	
— C. F. Malthe Friis	
— A. F. Krohn	
— C. Michaelsen	

Avantgarden.

Stab: Oberst af Infanteriet S. Waldeck. Chef.

Premierlieutenant T. G. Høegh	Adjudanter.
Sekondlieutenant J. Unzer	

Slesvigske Jægerkorps II. Oberstlieutenant L. J. Wasmer.
Holstenske Skarpskytterkorps I. Oberstlieutenant J. Leschly.
— — II. Major C. F. V. Wilckenn.
2den Husareskadron. Major C. L. Späth.
6te — Major E. L. Berger.
Et 3Pds. kjørende Batteri. Kapitajn G. A. N. Gerstenberg.

1ste Brigade.

Stab: Generalmajor af Infanteriet G. L. Grev v. d. Schulenburg. Chef.

Kapitajn, Divisionskvartermester H. C. Rømeling	Adjudanter.
Stabskapitajn C. F. Trepka	
Sekondlieutenant M. Engelsted	

Oldenborgske Infanteriregiment I. Oberst C. F. Abercron.
— — II. Oberstlieutenant A. N. J. Brackel.
— — IV. Major P. U. Scharffenberg.
Jægerkomp. af samme Regiment III. Kapitajn F. Schou.
Holstenske Infanteriregiment IV [1]). Major C. F. W. Lejonstjerna.

---

[1]) Hørte oprindelig tilligemed samme Regiments Bataillon III til 2den Brigade, men blev given 1ste Brigade i Erstatning for Oldenborg III, der, med Undtagelse af sit Jægerkompagni, 10de Avgust afmarcherede til Rendsborg. Prins Frederik, der var Chef for holstenske Infanteriregiment, ytrede i Brev til Kongen af 10de Juli (H. P. 767/1813) Ønske om at faa Regimentets Bataillon I og II indlemmede i Korpset, men Kongen tog intet Hensyn hertil. Grunden har maaske været den, at Prinsen tillige ønskede sin Broder Vilhelm, der var Næstkommanderende, fjernet „fordi ingen Enighed kan komme til Stede i Regimentet, forinden han forlader det“.

Dronningens Livregiment til Fods I. Oberst F. E. H. Cronhelm.
Jægerkomp. af samme Regiment II. Kapitajn D. Flitner.
Holstenske Regiment Ryttere. Oberstlieutenant J. C. Harboe.
Et 6Pds. Fodbatteri. Kapitajn F. V. P. G. Koye.

2den Brigade.

Stab: Generalmajor af Kavaleriet J. C. Lasson. Chef.
Kapitajn, Divisionsadjudant C. Ewald. }
Premierlieutenant W. Lobedanz. } Adjudanter.
— J. F. Lasson. }

Fynske Infanteriregiment I. Oberst F. J. C. Castonier.
— — II. Major G. E. Michaelsen.
Slesvigske Infanteriregiment Oberstlieutenant V. C. Scriver.
— — I. — E. V. L. Schaumberg.
— — II. — N. P. S. Schreibvogel.
Holstenske Infanteriregiment III. — F. P. V. Moltke.
Jyske Regiment lette Dragoner. Oberst N. Engelsted.
Et 3Pds. kjørende Batteri. Kapitajn V. C. Gönner.
Et 6Pds. Fodbatteri. — G. Blicher.

Artilleri- og Trainkommando.

Oberstlieutenant J. d'Aubert. Højstkommanderende Artilleriofficer.
Major C. L. Holten. Generalvognmester.

Rets- og Sjælepleje.

Auditør F. C. Clauswitz. Korpsstabsavditør.
Sognepræst C. L. Strøm. Feltprovst).
Pastor O. Meyer. Feltpræst.

Sundhedsvæsen.

Regimentskirurg I. K. F. Keil. Korpsstabslæge.
— M. C. Hjorth. Felthospitalslæge.
Regimentsdyrlæge M. C. Lund. Korpsstabsdyrlæge.

Forplejnings- og Regnskabsvæsen.

Krigskancellisekretær C. Fischer. Feltkasserer.
— W. F. Fischer. Overmagasinbestyrer.
Kapitajn L. Normand de Bretteville. Felthospitalsdirektør.
Krigsraad H. G. Krebs. Felthospitalsinspektør.

---

[1]) Synes først at være indtruffen ved Korpset i Begyndelsen af September.

Ialt af aktive Tropper 13 Bataillοner og 2 selvstændige Jægerkompagnier, 10 Eskadroner, 4 Batterier med 40 Stk. Skyts, idet der endnu manglede fynske Regiment lette Dragoner og Matroskompagniet.

En Omdislocering af Korpsets Afdelinger var bleven paabudt af Davout faa Dage før Prinsens Overtagelse af Kommandoen og iværksattes tildels i Løbet af Juli Maaned, saaledes at de enkelte Brigader koncentreredes mere: Avantgarden om Sick med Forposter ved Trittau og Detachementer imellem denne By og Traven; 1ste Brigade om Glinde, hvor der var Lejr for oldenborgske Infanteriregiment, med Forposter paa Vejene til Grande og Sande, og 2de Brigade mellem Schwartau og Hamberge langs Traven med Hovedstyrken i Lübeck. I sin Helhed forblev dog Korpset i sin udstrakte Opstilling bag Demarkationslinien Altona—Lübeck, hvilken Frederik VI mente bedst dækkede Landet og var mindst udfordrende mod Sverig, lige overfor hvilket Land han ønskede at forhale den endelige Krigserklæring, og Davout havde ikke noget imod, saa længe Vaabenstilstanden varede, at efterkomme Kongens Ønske. I Altona og Ahrensburg etableredes Forplejningsmagasiner, i Rendsborg var der et Vaaben- og Armaturdepot, i Bramstedt samledes Artilleriparken. Hovedkvarteret forblev i Wandsbeck.

Kongen udviklede stor Energi for at gjøre Auxiliærkorpset, som han satte stort Haab til og gjærne vilde have skulde vise sig Landet værdigt, saa feltdygtigt som muligt. Hans Bestræbelser for at udbedre de Brøst, der vare tilstede i Korpsets Organisation, støttedes med Iver og Duelighed inden selve Korpset, men ikke i lige Grad af forskjellige stedlige Myndigheder i Holsten og i Kjøbenhavn. Navnlig arbejdede Generalkommissariatskollegiet tungt og trægt, og det skulde ikke virke fremmende paa Kollegiets langsomme Forretningsgang, at det hvert Øieblik maatte lade Sagerne gjøre Omvejen til dets Præses paa Louisenlund, Landgrev Carl, for at indhente hans Billigelse af de paatænkte Foranstaltninger.

Nyt Artillerimateriel til Korpset maatte man i sidste Øieblik tænke paa at skaffe til Veje. Napoleon ønskede nemlig, at de 3Pds. Kanoner i Korpsets 2 kjørende Batterier ombyttedes med 6Pds., og tilbød at ville levere 8 Stk. 6Pds. Kanoner og 4 Haubitser, saa at hvert af de 4 Batterier kunde komme til at bestaa af 6 6Pds. Kanoner og 2 Haubitser. Ammunitionsvogne og

Ammunition leverede han imidlertid ikke, lige saa lidt som Bespænding, og under 1ste Avgust fik derfor Artillerichefen i Kjøbenhavn, Generalmajor Beck, Ordre til i største Skynding at lade det nødvendige Antal Vogne med forskjelligt Tilbehør samt Ammunition til det sværere Skyts forfærdige og tilgaa Korpset [1]. Hverken Davout eller Prinsen af Hessen var imidlertid fornøjet med denne Omordning, der krævede forøget Hestebestand og Uddannelse i Kanonexercits, og Kongen egentlig lige saa lidt, da han ansaa „de 3Pds. kjørende Batterier som et fortræffeligt Skyts, der kan tjene ved Auxiliærkorpset som ridende Artilleri", og da det kom til Stykket, gjennemførtes den heller ikke, fordi der ikke kunde skaffes et tilstrækkeligt Kvantum Ammunition til Veje [1].

Trainet var aldrig bleven færdig organiseret ved den bevægelige Armédivision og blev det heller ikke ved Auxiliærkorpset. I Begyndelsen af Avgust Maaned manglede der endnu 332 Stykheste og 166 Stykkuske. Mangelen paa Stykheste blev foreløbig afhjulpen ved at lade Rytterregimenternes brugbare Udsætterheste tjene som Bespænding for Krudtkarrer, Ammunitionsvogne, Brødvogne m. v., og til Stykkudske maatte der udtages Soldater af Geleddet. Krudtkarrerne vare saa plumpe og svære, at de paa slette Veje maatte forspændes med 4 Heste. Frederik af Hessens Klager til Generalkommissariatskollegiet, der af Kongen gjordes ansvarligt for, at Korpset ikke, naar det skulde marchere, havde Mangel paa Sager, der henhørte under Kollegiets Ressort, frugtede intet, og Kongen paalagde derfor Prinsen at henvende sig direkte til Landgrev Carl, der fik Ordre til „strax og uden Ophold" at skaffe Heste og Kuske tilstede [2]. Desuagtet var Trainets Udrustning ved Fiendtlighedernes Udbrud saa ufuldstændig, at en Del holstenske Bønder med deres Heste og Vogne maatte medføres ind i Mecklenburg og forblive ved Korpset, endog efter at det var kommen tilbage til Ratzeburg.

Trainet var inddelt i det store Train, Artilleriets saakaldte „flyvende Park" og Proviantkolonnerne, og i det mindre, Bagagetrainet. Det sidste var forholdsvis kun ringe. Ved Dagsbefaling kort forinden Indrykningen i Mecklenburg [3]) betonede Frederik af Hessen for sine Under-

---

[1]) H. P. 331/1813. J. S. V. 885/1813.

[2]) Frederik VIs Ordre af 8de Avgust til Landgreven har følgende karakteristiske Begyndelse: „Det er bedrøveligt, at der endnu kan være Tvivl om Hestenes Størrelse; naar de blot ej ere under 9 Kvarter 4 Tommer Kavalerimaal, saa skal de antages, naar de i øvrigt ere tjenstdygtige (Aux. Kopi).

[3]) Oldenborgske Inf. Regiments Ordrebog af 14de Avg. 1813.

givne Vigtigheden af at vise Maadehold med Hensyn til Brugen af Train, paaviste, hvorledes stor Bagage og mange Vogne hindrede Troppernes Bevægelighed og krævede talrigt Dækningsmandskab, der gik tabt for Tjenesten i Geleddet, og tilføjede: „Paa Bekvemmelighed og Magelighed maa der overhovedet ikke lægges Vægt; begge Dele ere for Officerer og Soldater lige upassende". Han ordnede ved samme Lejlighed Forholdet saaledes, at hver Stabsofficer reglementeredes med 1 Vogn, Kompagni(Eskadrons)officererne med 1, Regimentsadjudanten og Avditøren med 1, Regimentskvartermesteren med 1, Regimentskirurgen og Bataillonskirurgerne med 1, 3 Kompagnikirurger med 1 (de beredne Eskadronskirurger saa vel som Regimentsdyrlægen skulde lægge deres Bagage paa Officersvognen), Regimentsbøssemageren med 1, Eskadronskursmeden og Sadelmageren med 1. De uberedne Officerer vare derhos reglementerede med en Mantelsæk, der bares af Oppasseren. Hver Bataillon medførte 2 Brødvogne, hvorpaa ogsaa Mandskabets store, tunge Kogekjedler transporteredes, og hvert Kompagni og hver Eskadron 1 Vogn til Spader og Hakker. Det samlede Bagagetrain bestod af ca. 120 Vogne.

Om Retsplejen havde Frederik VI paa Grund af indløbne, overdrevne Meldinger om Insubordination i den bevægelige Armédivision og Mandskabets Hang til Desertion og Had til Franskmændene bl. a. truffet nogle drakoniske Bestemmelser, hvorefter paagrebne Desertører skulde stilles for en Standret, og Dommen over dem strax afsiges og exekveres[1]). Frederik af Hessen, for hvis milde Sind enhver Hensynsløshed laa fjærn, og som snart kom til Erkjendelse af, at der intet var at befrygte for Disciplinen i Korpset, fik imidlertid dette Forhold ændret ved under 9de Avgust at rette følgende smukke Henvendelse til Kongen: „Efter at have søgt at gjøre mig bekjendt med Tænkemaaden hos Officererne ved Auxiliærkorpset, har jeg troet at finde en meget god Stemning i det Hele til med Iver at virke med til Opfyldelsen af Deres Majestæts allernaadigste Befalinger. Kun frygter jeg for, at dette Ønske, at fortjene Deres Majestæts allerhøjeste Bifald ved Vedligeholdelsen af Orden og Disciplin blandt det unge og raske Mandskab, hos enkelte blandt Officererne kunde gaa for vidt, naar det bliver overladt til enhver efter holdt Standret at lade Dommen strax og uden mit Vidende og Bestemmelse udføre, saaledes som Deres Majestæts allerhøjeste Reskript af 15de Juli § 2 befaler det. Især ere Enkelte mig bekjendte som let tilbøjelige til at vise deres Myndighed paa en skadelig Maade. Da Udførelsen af en afsagt Standretsdom ikke kan bie 2 Gange 24 Timer, fra det Dommen er afsagt, og indtil

---

[1]) VII, 78.

min Resolution var falden og bekjendtgjort, men tvært imod ofte inden faa Timer kan bevirkes, saa vover jeg allerunderdanigst at forestille, om den Tilladelse for enhver, strax at lade Standrettens Dom udføre uden min Resolution, maa bortfalde, og at slige Sager ligesom de i Deres Majestæts allerhøjeste Reskript af 4de Juli [1]) efter Dommens Afsigelse først maa meldes mig og min Resolution oppebies. Den store Myndighed, Deres Majestæt allernaadigt har villet betro mig i de foreskrevne Tilfælde over Deres Majestæts Undersaatter, som ere undergivne min Omsorg, gjør mig det til des større Pligt at forestille Vigtigheden af, at den ikke kommer i Personers Hænder, som med den bedste Hensigt kunne misbruge den, og dertil er Deres Majestæts Undersaatters Liv for helligt" [2]).

Om Ordningen af Sundhedsvæsenet havde Stabskirurg Tønder faaet Ordre til at fremsætte Forslag, dels selvstændig dels, for Felthospitalernes Vedkommende, i Forbindelse med Generalkrigskommissær Haxthausen, yngst Deputeret i Generalkommissariatskollegiet, og som første Frugt af disse Overvejelser udkom ved Armébefaling af 23de Juli [3]) en Del Bestemmelser, der navnlig angik Lægernes Tjeneste under selve Kampen, og af hvilke skal fremhæves følgende Punkter:

Kompagni- og Eskadronskirurgerne skulle paa Kamppladsen have hos sig en Samling af de mest brugelige Bandager, til hvis Opbevaring hver forsynes med en Randsel. Ifølge tidligere Bestemmelser medførtes der endvidere af Afdelingerne de saakaldte Feltturniketter — ved en Liniebataillon 20, ved en let Bataillon 60, ved et Regiment Ryttere 30 — i hvis Brug Underofficererne og tildels de Menige vare indøvede.

Der vilde under Kampen være at anvise Lægerne saadanne Standpladser, at de saa vidt mulig kunne være sikkre for Skud.

To eller tre om fornødent flere „bedækkede" Vogne, medførende de Fornødenheder, som henhøre til de Saaredes Forbinding og videre Behandling efter en Affære, skulle opholde sig ved de Lægerne anviste Standpladse.

De Saaredes Transport skal foregaa paa dertil rekvirerede, i Bunden med Straa forsynede Bøndervogne; disse skulle under Kampen anvises et passende Opholdssted og i Reglen sættes under Tilsyn af en Vagt. Naar en Transport af Saarede afgaar til Hospitalerne har den overordnede Læge at paasé, at Transporten medfølges af en eller flere Læger, der efter endt Aflevering uopholdelig vende tilbage.

[1]) VII, 79 Note.
[2]) Aux. K. II a.
[3]) Oldenborgske Inf. Regiments Ordrebog.

Den 10de Avgust indgav Tønder og Haxthausen Forslag, der i det Væsentlige toges til Følge, om Oprettelsen af Felthospitaler m. v. ved Auxiliærkorpset. De skulde kunne optage ca. 1500 Syge og stilles under Tilsyn af 1 overordnet Læge, 1 Direktør og 1 Inspektør. Af øvrigt Personel til Bestridelse af Tjenesten ved Hospitalerne og ved Korpsets Ambulance samt ved de Infirmerier, der maatte blive oprettede, paaregnedes der som Forvaltere, Reserveinspektører, Økonomer og Skrivere ialt 12 duelige og veltjente Underofficerer, endvidere 4 dygtige Kokke og 170 Sygevogtere, hvoraf de 150 ved Hospitalerne, de 20 ved Ambulancen for at komme de Haardtsaarede paa Valpladsen til Hjælp. Med Hensyn til Inventariets Tilvejebringelse bemærkede Forslagsstillerne, at, da det ikke var muligt hverken i Hertugdømmerne eller i Kjøbenhavn at faa alt forfærdiget i den Hast, som fordredes, skulde de henstille, at den første Levering fornemmelig af linnede og uldne Inventariesager toges af Garnisonshospitalets Beholdninger.

Ordningen af Lønnings- og Forplejningsvæsenet voldte store Vanskeligheder. Det danske Korps skulde i Følge den hemmelige Konventions Punkt 6 træde i fransk Sold fra den Dag, Ratifikationen havde fundet Sted, saa snart Tropperne overskrede den danske Grænse og kom ind paa fransk Territorium. Solden skulde betales efter det franske Gagereglement, Grad for Grad, Mand for Mand. Den franske Intendantur paastod dog, at Solden i Følge Napoleons Befaling først kunde udbetales fra den Dag, Marskalk Davout havde holdt Revue over Korpset, og vilde end ikke udbetale Lønning til de danske Afdelinger, der, saaledes som i Lübeck og Omegn, faktisk stode paa fransk Grund og under fransk Kommando. Desuagtet forlangte Davout, at Korpset paa kort Varsel maatte være rede til at rykke i Marken med 10 Dages Proviant pr. Mand — en Fordring, som det trods alle Anstrængelser fra Korpsets og dets flinke Feltkasserers Side var umuligt at efterkomme, da der til Bestridelse af Udgifter udover de daglige Lønninger kun var stillet Korpset et yderst ringe Beløb til Raadighed. Alene om Indordningen af Befalingsmændenes Lønningsgrupper i det franske Gagereglement viste det sig vanskeligt at komme til Forstaaelse, fordi hverken Grad eller Funktion var hinanden tilsvarende i de 2 Hære[1]). Der blev i den Anledning stillet det fornuftige Forslag af Korpset, at der skulde udbetales det en rund Sum maanedlig, og i Princippet akcepterede den franske Generalintendant, Grev Chaban, med hvem Forhandlingerne i Hovedsagen førtes, ogsaa denne Tanke, men vilde, da det kom til Stykket, ikke gaa ind paa det

[1]) Indberetninger fra Frederik af Hessen af 7de og 11te Avg. 1813 (Aux. H. P.).

vel ogsaa noget højt ansatte Beløb af 45,900 Specier, som Korpset efter Brevvexling med Generalkommissariatskollegiet mente at maatte forlange [1]). Forhandlingerne om disse og dermed beslægtede Sager, saaledes det vigtige Spørgsmaal om, hvorvidt den Omstændighed, at Korpset var i fransk Sold, ogsaa medførte, at den franske Regering skulde afholde Udgiften til nødvendige Nyanskaffelser og Reparationer af Over- og Undermundering, lagde stort Beslag paa Korpsstabens Kræfter, og da de laa udenfor Stabens egentlige Opgave og i hvert Fald ikke kunde fortsættes, naar Korpset rykkede i Marken, indstillede Frederik af Hessen, at der fra Kjøbenhavn maatte blive sendt ham en højerestaaende Embedsmand, udrustet med fornøden Indsigt og Fuldmagt til at kunne varetage Korpsets økonomiske Interesser og i saa Henseende danne Mellemleddet mellem de danske og franske Myndigheder. Kongens ikke heldige Valg faldt paa 3dje Deputeret i Generalkommissariatskollegiet, Generalkrigskommissær H. P. Münch, en Mand, der maaske ikke manglede Indsigt, men i høj Grad Iver og Handlekraft, og som i Virkeligheden, saaledes som det lejlighedsvis antydes i det Følgende, snarere blev Korpset, hvis Officerer hjerteligt hadede ham, til Skade end til Gavn [2]).

Paaklædningen og Udrustningen var ved Korpset som i den øvrige Hær for saa vidt feltmæssig, som den tidligere Luxus i Uniformer paa Grund af Landets Pengemangel var bleven afløst af Simpelhed og Tarvelighed. Officers- og Underofficersepauletterne vare erstattede med Distinktionsknapper paa Ærmerne; Skjærfet, alle Sølv- og Guldbesætninger og den opsigtsvækkende Fjeder i Hovedbedækningen vare aflagte undtagen for Enkeltes Vedkommende, og de afstikkende, spraglede Farver tildels afløste af ensfarvet Graat. Den reglementerede Mundering bestod af Chakot (Casque), Hestehaars Halsbind, Kjole, 2 Par Benklæder, et Par af Klæde, Trauser, som de kaldtes, et Par af Ravndug, Kappe og 1 Par Kommissko eller Støvler (Støvletter). Desuden var der i Reglen mod Betaling udleveret Soldaten 1 Par Sko med Træsaaler til Brug udenfor Tjenesten. Disse Sager vare dog langtfra alle tilstede ved Korpset, idet Kjolen i Reglen var afløst af en Trøje, og Trauser og Kapper manglede ved flere Afdelinger, saa Kongen og Frederik af Hessen senere, da Vinteren nærmede sig, maatte gjøre store Anstrængelser for at skaffe disse Munderingsstykker, der til Nød kunde undværes under et Sommerfelttog, til Veje. Manglen paa Fodtøj, der i Begyndelsen af Juli Maaned havde været saa følelig, at Divisionen kunde betegnes som „barfodet“,

[1]) I. S. II a. 1761/1813.

[2]) Breve fra Kapitajn, Divisionsadjudant Scholten og Regimentsavditør Bræstrup af 5te og 18de Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

var derimod paa det Tidspunkt, da Korpset skulde træde i Virksomhed, bleven afhjulpen ved en Leverance af 60000 Par Sko, som Landgrev Carl i Følge Kongens Ordre havde skaffet til Stede.

Infanteriet bar Kalveskindstornyster, Patrontaske, der hang bagpaa, under Tornystret, Feltflaske og Brødpose. I Stedet for Tornyster bar dog Jægerkorpsets Mandskab i bred Rem over højre Skulder en Grævlingeskinds Jagttaske, der var forsynet med et stort Rum til de almindelige Udrustningsgjenstande og endvidere med flere mindre til Opbevaring af Krudthorn, Reservepatroner m. v. De lette Batailloner, Jægerkorpset og Regimenternes Jægerkompagnier havde sort Lædertøj, Grenader- og Musketerkompagnierne hvidt Lædertøj.

Hovedvaabnet ved Infanteriet var den glatløbede Musket af Model 1774 med kühlsk Laas og Døllebajonet. En Del af de lette Batailloner og Jægerne var bevæbnet med Riffel af Model 1804 og bar dertil Hirschfænger, der kunde benyttes som Bajonet. Underofficererne vare i Reglen forsynede med det saakaldte Skarpskyttergevær. Rytteriet var bevæbnet med Pallask eller Dragonsabel, Karabin og 2 Pistoler i Sadelhylstre, Artillerikonstablerne med Sabel. Der var tildelt Korpset dobbelt Ammunitionsforsyning, nemlig 180 Patroner pr. Infanterist, 450 Skud pr. 6 Pds Kanon og 600 Skud pr. 3 Pds Kanon. Halvdelen af denne Ammunition medførtes dels af Afdelingen, dels i den flyvende Park, den anden Halvdel i Depot. Bataillonerne medførte Kvartermærke, Eskadronerne Estandart. En Undtagelse herfra gjorde holstenske Infanteriregiment III, hvem der for udvist Tapperhed 1809 ved Stralsund var tildelt Fane, og Husareskadronerne, der afleverede deres Estandarter, fordi de under Husarernes „idelige Detachementer“ forvoldte Vanskelighed under Feltforhold.

Der var godt Soldaterstof i Korpsets Mandskab. Det bestod gjennemgaaende af unge, raske Folk, der havde staaet flere Aar under Fanerne og gjennem Datidens skarpe og omstændelige Dressur opnaaet en mere end almindelig god Færdighed i de Tjenstgrene, paa hvilke man dengang lagde Hovedvægten. Krigsvante vare de ganske vist ikke, men de havde dog gjennemgaaet en god Forskole for Krigen og vare blevne hærdede for denne ved de hyppige Frem- og Tilbagemarcher og deraf følgende Bivuakeringer, ofte 10 à 12 Døgn under aaben Himmel paa smal Kost, som den bevægelige Armédivision under dens skiftende Situationer i Foraaret og Sommerens Løb havde maattet foretage[1]). Samtlige Vaabenarter stod ogsaa fuldt deres Prøve i det kommende Felttog. In-

---

[1]) Brev fra Kapitajn, Divisionskvartermester Bømeling af 6te Avg. 1813 (Aux. Private Breve).

fanteriet viste sig udholdende paa Marchen, haardført og nøjsomt i Bivuaken, koldblodigt i Slaget; Artilleriet optraadte ved alle Lejligheder, hvor det kunde komme i Brug, med Raskhed og Sikkerhed, men ypperst var Kavaleriet. Den danske Rytter paa sin stærke jyske Hest, som han elskede og plejede som sig selv, med sin uovertræffelige Færdighed i Sablens Brug og i Ridning paa sluttede Geledder, Bøjle om Bøjle, var fra første Færd af en opsigtvækkende Fremtoning i Felttoget, og da den første Ubehjælpsomhed med at færdes i Terrainet paa egen Haand havde fortaget sig og snart var bleven afløst af dristig Selvtillid, var hans Overlegenhed i Vennernes som i Fjendens Rækker sikret og anerkjendt[1]).

Rekruteringen af Mandskabet var bleven ordnet ved Reskript af 21de Juli til Danske Kancelli[2]). Kongen bestemte deri, at Reglerne for den hidtil brugelige Udskrivning af Regimentsdistrikter ved denne Lejlighed ikke skulde følges, men at der til Korpsets Komplettering skulde dannes et for Kongeriget og Hertugdømmerne fælles Rekruteringsfond. For at fylde dette skulde der strax afholdes extraordinære Udskrivningssessioner og til Undersøgelse og Bedømmelse ved disse møde alt Mandskab fra det 24de til det 18de Aar, begge inklusive. En Kommission paa 3 Medlemmer, 1 Medlem af Danske Kancelli, 1 af Tyske Kancelli og 1 af Generalkommissariatskollegiet, blev nedsat for efter de fra de nævnte extraordinære Sessioner indkomne Lister hver Gang at bestemme og lade Land- og Søkrigskommissærerne tilgaa Ordre om, hvor mange Rekruter hvert Distrikt til bestemte Tider skulde udrede. For saa vidt Korpset maatte trænge til Erstatningsmandskab, forinden Resultatet af disse Sessioner forelaa, skulde Land- og Søkrigskommissærerne ved Brevvexling med Amtmændene „foranstalte de Folk udtagne af højeste Alder og nedad, som hver Gang befales leveret til navngivne Steder".

De højere Kommandoposter i Korpset vare gjennemgaaende i gode Hænder. Det var et lykkeligt Greb af Kongen at gjøre Frederik af Hessen til Korpsets Chef. Uden at være udrustet af Naturen med særlig fremragende Aandsevner besad denne General, en smuk og kraftig Mand, 42 Aar gammel, netop de ydre og indre Egenskaber, der udfordredes for under de forhaandenværende Omstændigheder at kunne udfylde denne Post. Ved hans høje Stilling som Prins og Kongens Svoger sikredes Korpset fra første Færd af en høfligere og mere agtelsesfuld Behandling af Franskmændene, end der efter alt det, der var passeret ved den bevægelige Armédivision, stod til at vente, og ved sit bramfrie, jævne

[1]) B. v. Quistorp: Geschichte der Nordarmee 1813 I, 188 og II, 468.
[2]) K. V. 532/1813.

451554

Væsen, sit sunde og forstandige Omdømme og sit indgaaende Kjendskab til Tjenesten i alle dens Detailler vandt han inden kort Tid ganske Davout, hos hvem disse Egenskaber saa at sige vare potenserede. „Dites au roi“, sagde Davout allerede den 20de Avgust til den i hans Hovedkvarter ankomne Generaladjudant Hans Lindholm, „que je suis très content avec les troupes danoises, que tout va bien, depuis que le prince de Hesse a pris le commandement, et que tout ira bien“ [1]). De samme Egenskaber i Forbindelse med hans Ro og Koldblodighed i Faren, hans Retsindighed og store Omhu for Korpsets Vel gjorde ham elsket og afholdt af sine Underførere og af Soldaterne, blandt hvilke han stedse færdedes, i Bivuaken, paa Forpost og under Fægtning, og af hvis Rækker al Insubordination og Misstemning var som bortblæst fra det Øjeblik, han viste sig.

Prinsen havde fortrinlig Medhjælp. Hans første Raadgivere, Brødrene Bardenfleth, den djærve Jens Carl som Stabschef, den statelige Frederik Løvenørn som Souschef, vare tapre, talentfulde Mænd, der vilde have prydet enhver Generalstab. De stode paa Højden af den militære Udvikling herhjemme, havde begge lært Generalstabstjenesten af Binzer, den praktiske Tjeneste af Ewald, og savnede end ikke ganske Krigserfaring, idet de i sidstnævntes Stab havde deltaget i Begivenhederne i 1806 og 1809 ved Lübeck og Stralsund. Saa vel Korpsets Stab som Brigadestabene var rekruteret særdeles godt, dels af Adjoints i Generalstaben dels af praktisk dygtige, vel anbefalede Officerer af Regimenterne. Det var paa Enkelte nær yngre, livsglade, intelligente Mennesker, hvem Tanken om at skulle lære Krigerhaandværket under den berømte franske Marskalk elektriserede, og som erstattede dere manglende Krigserfaring ved den Frejdighed og Dødsforagt, hvormed d gik paa ved alle Lejligheder.

Af Brigadecheferne var Schulenburg, der med Udmærkelse havd tjent i den russiske Hær under Krigen med Sverig 1788—90, en erfare og fortræffelig gammel Soldat, Lasson havde nøje Kjendskab ti Tjenesten i Rytteriet og gjorde trods sine forskjellige Særheder go Fyldest i Spidsen for 2den Brigade, og Waldeck fandt som Avant gardens Fører hyppig Lejlighed til at vise sig som en tapper og indsigts fuld Befalingsmand. Meget dygtige Regimentsførere vare Infanteri oberstene Abercron og Castonier og Rytterobersten Engelsted.

I de lavere Kommandoled vare enkelte af Bataillonerne, flere a Jægerkompagnierne, Eskadronerne og Batterierne ogsaa godt komman derede. Daarligst stod det til med Føringen af Infanteriets Musketer

---

[1]) Brev fra Lindholm til Frederik VI af 21de Avg. 1813 (Aux.Private Breve

kompagnier. Man havde i 1808, da Landeværnsafdelingerne optoges som „annekterede“ Batailloner (3dje og 4de Bataillon) i Linieregimenterne, ved en udstrakt Forsættelse af Liniens Officerer til disse nye Batailloner og omvendt tilstræbt og til Dels ogsaa opnaaet at tilvejebringe en vis Ensartethed i Regimentets 4 Batailloner, men denne Ensartethed kjøbtes dyrt paa Stambataillonernes (1ste og 2den Bataillon) Bekostning, idet Størstedelen af Landeværnsofficererne i en Række af Aar havde været ude af Tjenesten og vare mere eller mindre fremmede for dens Fordringer. Løsheden i Officerskorpsets Sammensætning forøgedes derhos i betænkelig Grad ved at man samtidig i stor Maalestok temmelig kritikløst gav Underofficerer og Personer uden militær Fordannelse Ansættelse som Lieutenanter i Regimenterne. Man havde Øje for Ønskeligheden af stærke Kadrer for at kunne gjennemføre det antagne Forsvarssystem med Kystbevogtning hele Landet over, men man lod ude af Betragtning den gyldne, i øvrigt kun sjældent paaagtede, organisatoriske Grundregel: „Hellere ingen end en daarlig Befalingsmand“. Naar disse uheldige Kommandoforhold ikke særlig traadte i Forgrunden under Auxiliærkorpsets Optræden paa Kamppladsen, skyldes dette dels den Omstændighed, at Musketererne i Reglen kun optraadte i sluttet Orden, dels den ved Korpset indførte Skik, at detacherede eller af Hovedstyrken udsondrede Kompagnier og Batailloner dirigeredes af Stabens Officerer, og endelig, og ikke mindst, det foran berørte solide Stof, der fyldte Kadrene, den helt igjennem disciplinerede og vel indexercerede menige Infanterist. Ved Kavaleriets Eskadroner, der ikke havde undergaaet nogen Omordning af lignende Natur, var Organisationen langt kraftigere, og det var snarest her enkelte af de ældre, under Tjenestens Former stivnede Officerer, der ikke formaaede at gjøre Fyldest.

Auxiliærkorpsets Opgave.

Det vilde have været naturligt, om Prinsen af Hessen forinden eller ved sin Overtagelse af Auxiliærkorpset havde faaet en klar og tydelig Redegjørelse af, hvad der var Korpsets Opgave, hvorledes han var stillet i Kommandoforholdet til Marskalk Davout, og hvad han fortrinsvis havde at fæste sin Opmærksomhed paa, naar Korpset overskred Landets Grænser. Den Mulighed er ikke udelukket, at en saadan Instrux, i hvert Fald delvis mundtlig, kan være bleven givet Prinsen under dennes Ophold hos Kongen paa Frederiksberg Slot i Juni Maaned umiddelbart efter Hjemkomsten fra Norge, men skriftligt foreligger der intet i saa Henseende, naar man bortser fra en Ordre af 11te Juli angaaende Afgivelse af Styrke-

spille under Dække med England og chikanere os, indtil en ny Kontinentalkrig begyndte igjen, hvorved det Hele da vilde begynde paa ny.

De vil, saa ofte som det blot er muligt, tilmelde mig alt, hvad der foregaar, hvilket De efter Omstændighederne enten sætter i eller uden Siffer.

Overbringeren af dette, Generaladjudant Lindholm, har Befaling at gaa til Prinsen af Eckmühl for at tale med ham om nogle anholdte danske Varer, samt at aftale med Dem, Prins Carl og Baron Holsten, om noget var at afgjøre, Søvæsenet betræffende.

Jeg slutter med de varmeste Ønsker for Dem og de Dem underordnede Troppers Held.

Deres hengivne Svoger og Ven

Frederik R."

Som man ser, indeholder denne Instruktion ingen nærmere Angivelse af det Underordnelsesforhold, hvori Auxiliærkorpset og dets Chef var stillet til det af Marskalk Davout kommanderede 13de franske Armékorps. Heller ikke i Napoleons Ordrer til Davout berøres dette Spørgsmaal, der dog ikke var uden Betydning under Hensyn til den ringe Tiltro, som Marskalken i Begyndelsen havde til de danske Befalingsmænd, og til den Tilbøjelighed til Indgriben i Enkeltheder i dansk Kommandoføring, som hans Generaler ved forskjellige Lejligheder havde lagt for Dagen. Sagen ordnedes imidlertid efter Overenskomst mellem Davout og Prinsen paa en for Korpsets Selvstændighed og Selvfølelse tilfredsstillende Maade saaledes, at Afdelingerne, for saa vidt de ikke vare detacherede eller momentant underlagt franske Chefer, fik deres Operationsbefalinger m. v. direkte fra Prinsen efter Anmodning, Direktiv eller Ordre til denne fra Marskalken [1]).

Styrke, Sammensætning m. v. af det XIII. franske Armékorps.

De Tropper, hvormed Marskalk Davout i Slutningen af April og Begyndelsen af Maj Maaned paa ny bemestrede sig og besatte Landene ved Nedreelben, den saakaldte franske 32te „Territorialdivision", hvis faste Punkter vare de gamle Hansestæder Hamburg, Lübeck, Bremen og da fortrinsvis førstnævnte By, hørte til Afdelinger dels af I. dels af II. franske Armékorps; men en fuldstændig forandret Troppefordeling fandt

[1]) Brev fra Overkvartermester, Major C. Bardenfleth af 13de Avg. 1813 (Aux. Private Breve).

Sted i Løbet af Juni Maaned, idet Afdelingerne af II. Korps da vendte tilbage under Kommando af deres tidligere Chef, Marskalk Victor, Hertug af Belluno, medens I. Korps overdroges til Generallieutenant Vandamme, hvorefter begge Korpser indlemmedes i den under Napoleons personlige Befaling staaende Hovedhær i Sachsen. I det Sted oprettedes der ved Udfyldning af Kadre i de tidligere 3dje, 40de og 50de Infanteridivisioner samt ved Formering af en let Kavaleribrigade et helt nyt Armékorps under Navn af det XIII., der fra Juli Maaneds Begyndelse at regne overtog Bevogtningen og Forsvaret af de paagjældende Landskaber, og som altsaa i Forbindelse med Auxiliærkorpset havde at løse de Opgaver, der vare eller vilde blive stillede Davout. *Ordre de Bataille* for den bevægelige eller marchefærdige Del af dette Armékorps var i første Halvdel af Avgust Maaned følgende:

Armekorpskommando.

Marskalk L. N. Davout, Fyrste af Eckmühl. General en chef.
Brigadegeneral C. Baron de Laville. Stabschef.
Generallieutenant Wattier Grev de St. Alphonse. Højstkommanderende Kavaleriofficer [1]).
Oberst Ourié. Højstkommanderende Artilleriofficer [2]).
Major Vinache. Højstkommanderende Ingenieurofficer.
Majorerne Zadera og Brosset, Kapitajnerne Laloi, Chaupin, d'Houdetot og Lieutenant de Villeneuve. } Adjudanter.

3dje Division.

Stab: Generallieutenant O. Baron Loisson. Chef.
Oberst Lecouturier. Stabschef.

---

[1]) Nævnes ikke i den svenske Generalstabs: Meddelanden från Kgl. Krigsarkivet II. Anføres derimod hos: B. v. Quistorp III, 77 som Chef for det i Hamburg tilbageblevne Rytteri, men i Virkeligheden fulgte han Korpset paa Felttoget i Mecklenburg (Bloqueville: Le Maréchal Davout IV, 44 ff.), hvilket ogsaa andetsteds forudsættes hos B. v. Quistorp.

[2]) I „Meddel. från Kgl. Krigsark." II. opføres Brigadegeneral Jouffroy som ældst Artilleriofficer. Det var han ganske vist ogsaa, men Generalen fulgte ikke med paa Felttoget i Mecklenburg, men blev tilligemed Ingenieurgeneralen, Baron de Ponthon, og flere højere Officerer og Embedsmænd tilbage i Hamburg for at bistaa Guvernøren, Generallieutenant T. Grev Hogendorp med Fæstningens fuldstændige Armering og Istandsættelse. (Bloqueville IV, 52).

Infanteribrigade: General Mielzynski. Chef.
15de lette Inf. Regiment paa 4 Bataillоner.
44de Linie Inf. Regiment - 1 Bataillon [1]).
Infanteribrigade: General Grev Leclerc des Essart. Chef.
48de Linie Inf. Regiment paa 4 Bataillоner.
108de Linie Inf. Regiment - 4 Bataillоner.
Artilleri: 1 kjørende og 1 ridende 6 Pds Batteri paa i alt 10 Kanoner og 4 Haubitser.

40de Division.

Stab: Generallieutenant P. C. F. A. H. D. Baron Thiebault. Chef.
Oberst Bellangé. Stabschef.
Infanteribrigade: General Delcambre Baron de Champvert. Chef.
30te Linie Inf. Regiment paa 2 Bataillоner.
111te Linie Inf. Regiment - 4 Bataillоner [2]).
Infanteribrigade: General Baron Gengoult. Chef.
61de Linie Inf. Regiment paa 4 Bataillоner [3]).
Artilleri: 2 kjørende 6 Pds. Batterier paa ialt 12 Kanoner og 4 Haubitser.

50de Division.

Stab: Generallieutenant Vichery. Chef.
Oberst Allains. Stabschef.
Infanteribrigade: General Romme [4]). Chef.
3dje Linie Inf. Regiment paa 3 Bataillоner.
105te Linie Inf. Regiment - 2 Bataillоner.
Artilleri: 1 ridende Batteri paa 6 Kanoner [5]).

30te lette Kavaleribrigade.

Stab: Brigadegeneral C. F. A. Baron Lallemand. Chef.
Kapitajn Carrè. Adjudant.

---

[1]) Mazade: Correspondance du Maréchal Davout IV. I „Meddel. från Kgl Krigsark." og hos B. v. Quistorp opføres 2 Bataillоner i Regimentet.

[2]) Aux. I. S. 33/1813. I „Meddel. från Kgl. Krigsark." og hos B. v. Quistorp opføres Regimentet under Brigaden Gengoult.

[3]) Til Brigaden hørte 33te lette Inf. Regiment paa 2 Bataillоner, men disse vare afgivne som Besætning i Stade, Cuxhaven og Forterne ved Weseren.

[4]) Navnet skrives ogsaa „Rome".

[5]) Til Divisionen — den saakaldte Hamburg Division — hørte ogsaa Brigaderne Osten og Avril paa henholdsvis 7 og 5 Bataillоner — men disse

Ridende Jægere: 28de franske Regiment paa 2 Eskadroner.
Uhlaner: 17de lithauiske Regiment paa 3 Eskadroner [1]).

Reserve Kavaleri- og Artilleri m. v.

3 Marcheeskadroner Kyrasserer.
2 Fodbatterier paa ialt 12 12 Pds Kanoner og 4 Haubitser.
1 Sapørkompagni, 4 Trainkompagnier.

Herefter bestod den bevægelige Del af XIII. Armékorps af 30 Batailloner, 8 Eskadroner, 7 Batterier med 52 Stk. Skyts paa c. 21000 Mand, og føjes hertil Auxiliærkorpset, udgjorde den Styrke, hvormed Marskalk Davout stod rede til at aabne Felttoget i Mecklenburg, ialt:

43 Batailloner, 18 Eskadroner og 92 Kanoner paa noget over 32000 Mand.

Beskaffenheden af Tropperne i det nydannede XIII. Armékorps var alt andet end tilfredsstillende. Omtrent Halvdelen af det Mandskab, hvormed Infanteridivisionernes Kadrer vare fyldte, hørte til Udskrevne af Aargangen 1813 og var højst i 19 Aars Alderen, Resten vare forlods Udskrevne af Aargangen 1814 og endnu 1 Aar yngre. De viste sig at være i Besiddelse af den den franske Nation ejendommelige Spænstighed og naturlige Anlæg for Soldatertjenesten, men de savnede heri saa godt som al Uddannelse og tillige paa Grund af deres Ungdom den fornødne legemlige Udholdenhed. De ringe Fordringer, som Napoleon, samtidig med at han hensynsløst paadrev Masseudskrivningen, stillede til Kampdygtigheden, nemlig at ingen Soldat maatte afmarchere til sit Korps, forinden han havde været en Maaned til Tjeneste, var bleven forsynet

---

vare kun til Dels mobile og forbleve tilligemed 1 ridende 3 Pds Batteri og 20 til Dels uberedne Eskadroner og forskjellige irregulære Tropper, Gendarmer, Matroser m. v. som Besætning i Hamburg (B. v. Quistorp III, 77 ff.) Saavel hos C. Th. Sørensen: Kampen om Norge I, 272 som i „Meddel. från Kgl. Krigsark." II, S. 7 gaas der ud fra, at 50de Division ogsaa rykkede i Marken med Brigaden Avril.

[1]) Kavaleribrigaden kom ikke til at optræde samlet under Lallemands Befaling, idet der strax ved Fjendtlighedernes Begyndelse udskiltes 1 Ekadron ridende Jægere og 1 Eskadron Uhlaner og senere flere Eskadroner af Brigaden for at indtræde i forskjellige kombinerede Kommandoer, som overdroges Lallemand og Wattier. Paa Grund af dette Forhold og støttet til Udtalelser i „Kampen om Norge" har „Meddel. från Kgl. Krigsark. II" troet (S. 7 og 46) at burde placere Regimenterne som Divisionsrytteri.

med Sko og havde faaet nogen Øvelse i Geværets Brug, vare end ikke opfyldte, og om de Udskrevnes Udseende siger et Øjevidne, at det opvækker „Medlidenhed“ et andet: „Hele det franske Infanteri bestaar af lutter svage, elendige Ynglinge paa 15—18 Aar“ [1]). Udenfor Geleddet syntes Lydighed, Mandstugt og Orden i Begyndelsen af Felttoget at have været de franske Infanterister ganske ukjendte Begreber, og værre end en Sværm Græshopper hærjede og plyndrede de i Kantonnementerne og lagde Landet øde, hvor de kom frem. Endnu daarligere paa Grund af den vanskelige Uddannelse stod det i Almindelighed til med Kavaleriet i den franske Hær, der af Mangel paa Heste jo næsten ganske savnede dette Vaaben. I XIII. Armékorps vare de 3 Kyrassereskadroner foreløbig ubrugelige foran Fronten, og af Kavaleribrigadens 5 Eskadroner vare de 2, de ridende Jægere, sammensatte af pur ungt Mandskab, medens derimod Polakkerne i de 3 Uhlaneskadroner vare kraftige, smukke Folk og fortrinlige Ryttere, der havde gjort det russiske Felttog med. Ogsaa i Korpsets forholdsvis talrige og med godt Materiel udstyrede Artilleri fandtes der noget ældre, øvet Mandskab. Paa de saaledes berørte Svagheder, navnlig den menige Infanterists maadelige Tilstand, bødedes der imidlertid meget ved det vel ikke ret talrige, men helt igjennem dygtige, krigserfarne, til Dels fra Hærene i Spanien hjemkaldte Befalingspersonale af alle Grader, der dannede Rammerne, og af hvilket først og fremmest bør nævnes Korpsets Chef, den berømte Marskalk.

Davout, der i den første Halvdel af Felttoget 1813 indtil Vaabenstilstanden i Pleischwitz 4de Juni havde spillet en Hovedrolle paa den nordlige Krigsskueplads saa vel ved sin Okkupation af Landene ved Nedreelben, hvis Besiddelse Napoleon tillagde den største Vægt [2]), som ved sin derpaa følgende geniale Omdannelse af Rigsstaden Hamburg til en fransk Vaabenplads af første Rang, og som, hvis Krigslykken ved Fjendtlighedernes forventede Udbrud føjede Napoleon, skulde føre Overkommandoen over de franske Hærkorpser i Nordtyskland og Preussen, var ved Vaabentilstandens Ophør medio Avgust med sit paa yderste venstre Fløj staaende dansk-franske Korps foreløbig henvist til Optræden af væsentlig demonstrativ Natur. Napoleon stod med sin Hovedstyrke i Sachsen med Dresden som Midtpunkt, kilet ind i Modstandernes Hære, der omgave ham i en stor Halvkreds paa Buen Berlin—Breslau—Prag. Paa den franske Hærs tilbagetrukne Fløje stod yderst til højre Vicekongen af

[1]) B. v. Quistorp I, 172 f. Brev fra Kapitajn Remeling af 26de Sept. 1813 (Aux. Private Breve).
[2]) Correspondance de Napoléon XXV, 41 f. Bloqueville IV, 31.

Italien ved Isonzo, yderst til venstre, som anført, Davout ved Hamburg. Det var nu Napoleons Agt fra sin Opstilling paa den indre Linie at rette et kraftigt Slag mod den ene af de ham omklamrende Arme, medens han parerede mod den anden, og han valgte Berlin som Maal. Slaget skulde føres af Marskalk Oudinot, Hertug af Reggio, med IV., VII. og XII. Armékorps, c. 80000 Mand, og sekunderes af Davout og et ved Magdeburg mellemstaaende Korps paa c. 10000 Mand under Generallieutenant Girard. Efterhaanden som denne Plan modnedes hos Napoleon, udviklede han den for Davout og fremsatte de Direktiver, der i paakommende Tilfælde skulde tjene Davout som Rettesnor. Det første Brev er af 17. Juli [1]). Det anbefales deri Davout at indtage en saadan Stilling paa højre Elbbred foran Hamburg, at han med 20000 Mand dels kan modstaa et Angreb af en overlegen Fjende, dels kan true og fastholde denne saa længe, indtil Hæren, som Napoleon vil lade rykke mod Berlin, har taget Fjenden i Ryggen og skaffet Davout Luft til selv at gaa fremad. Den Davout her tiltænkte Rolle er absolut defensiv. I Brev af 24de Juli gaar Napoleon imidlertid et Skridt videre og udtaler Ønsket om, at Davout vil tage sin Opstilling saaledes, at det svenske Korps, og hvad fjendtligt der i øvrigt maatte være i Mecklenburg, holdes i Skak og forhindres fra at angribe Berliner-Hæren, samt at Davout er i Stand til at følge Fjendens Bevægelser eller angribe ham, hvis han maatte være svagere [2]). I et langt Brev af 8de Avgust [3]), hvoraf gjengives nedenstaaende Brudstykker, betones endnu stærkere Ønskeligheden af Davouts direkte og kraftige Medvirken. „Fjenden maa tvinges til", siger Napoleon, „at lade et Korps paa 30000 Mand staa lige over for Dem. Det vil uden Tvivl ske, hvis han allerede 10de Avgust kan se, at De er forberedt paa at gribe Offensiven. Hvis De er den Overlegne, skal De ogsaa rykke frem; er Fjenden i Overtal, saa indtag en god Stilling til Dækning af Hamburg. — Forfølg Fjenden livligt, tru med at afskære Svenskerne fra Pommern og tving dem at vende tilbage dertil. De vil maaske indvende herimod, at Fjenden saa kan overskride Elben og hærje Landet. Derved er Intet at gjøre. Jeg holder Dem ikke for stærk nok paa Kavaleri til at kunne forhindre sligt . . . Jeg forlanger overhovedet ikke af Dem, at De skal forsvare hele Elben . . . 14 Dage efter Felttogets Aabning vil Situationen være opklaret og Tidspunktet kommen til videre Anordninger . . . . . Østerrig har erklæret sig imod os. Med

[1] Correspondance de Napoléon XXV, 490.
[2]) Correspondance de Napoléon XXV, 506.
[3]) Correspondance de Napoléon XXVI, 13.

hvormange Stridskræfter endogsaa de Forbundne herved ere voxede, befinder jeg mig dog i den Forfatning at kunne byde dem Braadden. Men De vil forstaa, at der hører Energi til, og hvis Deres Korps paa 30000 Mand bliver udstykket eller overhovedet ikke opfylder sin Opgave, nemlig at holde et stort Antal Fjender i Skak, saa vil det kompromittere hele Stillingen . . . . . Min Plan er som sagt, at Deres 30000 Mand og Hertugen af Reggios 80000 Mand, tilsammen 110000, skulle marchere paa Berlin; en Kolonne paa 6000 Mand forstærker fra Magdeburg denne Stridsmasse. Jeg antager, at Berlin vil være naaet i Løbet af 4 Dage, altsaa den 20de eller 21de . . . Forholdene ere meget alvorlige. Den Rolle, jeg har tildelt Dem, kræver stor Daadkraft. Fremfor alt bør De i Tide true Deres Modstander, saa han ikke lader Dem upaaagtet og med fuld Kraft kaster sig over den mod Berlin fremtrængende Hærstyrke. Jeg gjentager endnu engang: Bryd frem fra Hamburg, saa snart Vaabenstilstanden er til Ende, med stor Opsigt.“ I samme Tone fortsættes den 12te Avgust [1]): „Jeg har paalagt General Girard, der udmærkede sig saa meget ved Lützen og nu er helbredet for sine Saar, at gaa til Magdeburg. Han vil der have under sin Befaling for det første General Dabrovskis Division paa 8 polske Batailloner og 2 Kavaleriregimenter og for det andet en Division paa 9000 Mand af Magdeburgs Besætning. Denne General kan altsaa forene 15000 Mand imellem Berlin, Wittenberg og Magdeburg og dermed iværksætte Forbindelsen mellem Dem og Hertugen af Reggio . . . . . Lad Dem ikke skuffe af svagere Kræfter, i Særdeleshed ikke af de mange Skrabsammenhobe, der ikke betyde noget. De vil forstaa, at dette Korps [Hertugen af Reggios], der kun staar 3 Dagsmarcher fra Berlin, trykker stærkest paa Fjenden og derved muligvis trækker alle Kræfter paa sig. Forurolig derfor Fjenden i Flanken og søg Forening med Hertugen af Reggio i Retning af Berlin. Naar De fjærner Dem fra Hamburg, faar De sikker Forbindelse med Magdeburg. Udvikl den største Kraft i Deres Foretagender.“

Mod Sædvane er efter Bogstaven den napoleonske Stil i de 2 sidste af disse Befalinger ikke uangribelig i alle Punkter. Da Oudinot med sin større Styrke kun er 3 Dagsmarcher, Davout derimod med sin mindre 11 Dagsmarcher fjærnet fra Berlin, og Oudinot skal sætte sig i Bevægelse samme Dag som Davout, vil der ikke godt kunne blive Tale om Samvirken endsige om en Forening af de tvende Hærkorpser, forinden der paa en eller anden Maade har fundet en Afgjørelse Sted foran den preussiske Hovedstad. Men Aanden synes for Udenforstaaende klar. Napoleon vil

---

[1]) Correspondance de Napoléon XXVI, 29 og 32.

nu have Davout frem, saa langt som mulig. Han skal ikke som hidtil lægge Hovedvægten paa Hamburgs Forsvar, og hvad dermed staar i Forbindelse, men hensynsløst gaa mod Fjenden, hvor han træffer ham, og om fornødent basere sig paa Magdeburg i Steden for paa Hamburg.

Som det vil ses senere, havde Davout, den skarpeste Fortolker som den punktligste Iværksætter af sin beundrede Herre og Mesters Vilje, imidlertid ikke denne Opfattelse, og det maa indrømmes, at herimod ogsaa taler følgende Meddelelse fra Berthier, dateret 13de Avgust, hvori det bl. A. hedder: „Hvis han [Fjenden] er overlegen i Kræfter, og det ikke blot i Tal, men ogsaa ved sit Kavaleri [!], da skal De kun manøvrere imod ham paa Skrømt. Saa snart han bliver svagere, foruroliger og følger De ham. Deres Hovedopgave bliver at gaa frem i Retning mellem Berlin og Havet for at opnaa Forening med Hertugen af Reggio, kaste Svenskerne i Havet og undsætte Stettin“ [1]).

Disse Forholdsregler vare de sidste, Davout modtog, idet et Brev, der forøvrigt ikke indeholdt noget nyt, fra Napoleon af 17de Avgust blev opsnappet. Begivenhederne paa de mere centralt liggende Dele af Krigsskuepladsen optog fra det Øjeblik af Napoleons Tanke fuldstændigt, og Davout var for Resten af Felttoget hele Aaret igjennem henvist til at føre Kampen efter sit eget Skjøn og Omdømme.

Styrke, Sammensætning m. v. af det fjendtlige Hærkorps Walmoden.

Midt i Marts Maaned 1813 vare Spidserne eller de forreste Sværme af den russiske Hærs højre Fløj, Kosakker og beredne Partigængere, der mere eller mindre vare underlagte daværende Oberst Tettenborn, langt forud for Hovedstyrken naaede til Elbens Munding og havde i de bortdragende Franskmænds Sted slaaet sig ned i Landene om Hamburg og Lübeck og i disse Byer selv, da Frederik VI ved sin kortsynede Iver for Hævdelsen af Nevtraliteten havde undladt itide at sikre sig og Riget værdifulde Panter i de 2 gamle Hansestæder. Bag disse Rytterhorder og under deres Skjærm fik den vakte Frihedsbevægelse i Nordtyskland frodig Væxt, og i Hast dukkede fra By som fra Land den ene Legion, det ene Friskarekorps op efter det andet, forskjellige i Sammensætning, indbyrdes uafhængige, kun forenede i Hadet mod Napoleon. Nævnte tvende irregulære Troppegrupperinger, over hvilke Kejser Alexander i

[1]) Norvins: Portefeuille de 1813. II, 268.

April Maaned, da de Franske paa ny begyndte Offensiven, lod den lige i hans Tjeneste traadte østerrigske General Walmoden tage Befalingen, dannede Grundlaget for det Hærkorps, der stod lige overfor Davout. Det forstærkedes efterhaanden med flere russiske Tropper, med regulære preussiske, engelske og svenske Afdelinger og indlemmedes i Følge den af de mod Napoleon allierede Magter aftalte Felttogsplan, der endeligt vedtoges i Trachenberg 12te Juli, som højre Flankekorps i den af den svenske Kronprins kommanderede Nordarmé.

Korpsets *Ordre de Bataille* var i første Halvdel af Avgust Maaned følgende:

Korpskommando.

Generallieutenant L. G. T. Grev Walmoden-Gimborn. General en chef.
Oberstlieutenant C. v. Clausewitz. Stabschef.
Oberstlieutenant v. Phuel. Souschef.
Oberstlieutenant F. Stülpnagel. 1ste Adjudant [1].

Avantgarde.

Stab: Generalmajor F. C. Baron Tettenborn. Chef.
Kapitajn C. F. Grev Hahn-Neuhaus. Adjudant.

Donske Kosakker.	Regimentet Grebzow II.	Tilsammen c. 1500 Ryttere under Avantgardechefens direkte Kommando.
	— Komissarow I.	
	— Denissow VII.	
	— Sulin IX.	

Lützows Frikorps: Major L. A. W. Baron Lützow. Chef.
Major Petersdorff. Næstkommanderende.
Infanteristyrke paa 3 Bataillоner under Kapitajn Helmenstreit [2].
Kavaleristyrke paa 5 Eskadroner under Ritmester Bornstedt [3].
$^1/_2$ Fodbatteri Fritze paa 5 Kanoner.
$^1/_2$ ridende Batteri Gärtner paa 3 Kanoner.
Pommerske Jægere: 1 Bataillon under Kapitajn Reiche [4].

---

[1]) Walmodens Hovedkvarter var overfyldt med Officerer — Repræsentanter utvivlsomt for de mange krigerske Afskygninger, der fandtes i hans Korps. Der var saaledes foruden de ovenfor nævnte ikke færre end 23 Officerer, nemlig 4 Oberstlieutenanter, 2 Majorer, 12 Kapitajner og Ritmestre og 5 Lieutenanter tjenstgjørende i Korpsets Stab.

[2]) Bataillonscheferne vare Lieutenanter.

[3]) Eskadronscheferne vare Lieutenanter.

[4]) Jægerbataillonen Reiche, der afmarcherede fra Cöpenich 11te Avgust, indtraf faktisk først ved Avantgarden 19de Avgust i Hagenow.

Russisk-tyske Legion (Division).

Stab: Generalmajor W. D. Ahrentsschildt. Chef.
Ritmester Grev C. A. S. Wartensleben } Adjudanter.
Premierlieutenant H. Staff. }
1ste Infanteribrigade: Major F. Natzmer. Chef.
Legionens 1ste, 2den og 5te Bataillon [1]).
2den Infanteribrigade: Oberstlieutenant W. G. F. Wardenburg. Chef.
Legionens 3die, 4de og 6te Bataillon.

Engelsk-tyske Legion (Division) [2]).

Stab: Generalmajor Lyon. Chef.
Ritmester v. Krauchenberg. } Adjudanter.
Lieutenant Richter. }
Lette Infanteribrigade: Oberstlieutenant Martin. Chef.
Bataillonerne Anhalt-Dessau, Lüneburg og Bremen-Verden.
$^1/_2$ Bataillon hannoveranske og russisk-tyske Jægere under Oberst Kielmansegge.
Linie Infanteribrigade: Oberstlieutenant Halkett. Chef.
Bataillonerne Benoit, Benningsen og Langrehr.
Hanseatiske Bataillоner Hamburg og Lübeck [3]).
$^1/_2$ Bataillon engelsk-tydsk Infanteri under Kapitajn Holtzermann.
Artilleri: Hannoveransk Fodbatteri Wiering paa 6 Kanoner.

---

[1]) „I Kampen om Norge" I, 276 saa vel som i „Meddel. från Kgl. Krigsark." II, 48 kaldes disse 3 Bataillоner 1ste Infanteriregiment, de 3 følgende 2det Infanteriregiment. Betegnelsen „Regiment" svarer ogsaa godt saa vel til Styrken som til Chefens Grad, men ligesom B. v. Quistorp III, 26 har man her betjent sig af Udtrykket „Brigade", der svarer til Inddelingen af Styrken i den engelsk-tyske Legion. Det sandsynligste er forøvrigt, at der hverken har været tillagt den nævnte Infanterimasse Betegnelsen Regiment eller Brigade.

[2]) I „Meddel. från Kgl. Krigsark." II, 48 kaldes den russisk-tyske og engelsk-tyske Legion tilsammen for „Hovedstyrken". Der findes dog ikke for denne opført nogen særskilt Kommandør.

[3]) Findes hos B. v. Quistorp III, 28 opført under den „hanseatiske Brigade". Denne er dog vel næppe formeret før i September Maaned, da Oberst Witzleben overtager Kommandoen.

Svensk-mecklenburgske Division.

Stab: Generallieutenant E. G. E. Baron Vegesack. Chef.
Major v. Düben. Overadjudant.
Lieutenant Björcksten. Stabsadjudant [1]).

5te svenske Infanteribrigade. Oberst Bergenstråhle. Chef.
Jönkøpings Regiment paa 3 Batailloner under Oberstlieutenant Hartmansdorff.
Kongens hvervede Regiment paa 1 Bataillon under Oberst Morman.
Søndre skaanske Regiment paa 1 Bataillon under Oberstlieutenant Ankarsvärd.
Smaalandske Dragonregiments Bataillon Stjerngranat [2]).

Svensk Kavaleri og Artilleri under Divisionschefen.
1 Eskadron Kjellmann af Mørnerske Husarregiment.
Skaanske Karabinierregiment Bennet paa 4 Eskadroner.
1 kjørende Batteri Elfving paa 6 Kanoner og 2 Haubitser.

Mecklenburgske Brigade: Generalmajor v. Fallois. Chef.
Grenader Gardebataillonen v. Both.
Musketerregimentet v. Fallois paa 3 Batailloner.
Frivillige Jægerbataillon v. Osten-Sacken,
Ridende Jægerregiment v. Müller paa 4 Eskadroner.
Fodbatteri v. Rhein paa 4 Kanoner [3]).

Preussiske Husarer: 2 Eskadroner under Major v. Schill.

Kavaleridivision.

Stab: Generalmajor F. W. C. Grev Dørnberg. Chef.
Oberstlieutenant F. Nostitz. Stabschef.
Ritmester C. Pflugh. } Adjudanter.
Lieutenant v. Byern. }

Husarer:	1ste russisk-tyske	Regiment	v. d. Goltz	paa	4	Eskadroner.
	2det	—	v. Dohna	„	4	„
	Engelsk-tyske	—	Küper	„	5	„

[1]) Som saakaldte Stabsadjudanter vare endvidere følgende fremmede Officerer, nemlig Major Lützow og Lieutenanterne Bülow og Stenglin tjenstgjørende i Divisionsstaben.

[2]) Hos B v. Quistorp opføres under Brigaden tillige nedenstaaende svenske Kavaleri og Artilleri, men i „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 13 siges det udtrykkelig, at dette stod direkte under Divisionschefen.

[3]) Hos B. v. Quistorp opføres kun 2 Kanoner, men Tallet her stemmer med Opgivelsen saavel i „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ som hos Boddien: „Die Mecklenburgischen freiwill. Jägerregimenter.“

Hannoveranske Regiment Lüneburg paa 3 Eskadroner
— — Bremen-Verden 1 Eskadron.
Hanseatisk Kavaleri: Regimentet Arnim paa 8 Eskadroner [1]).

Reserveartilleri.

Stab: Oberstlieutenant Mohnhaupt. Chef.
Hanseatisk Artilleri [2]): Major v. Opstall. Chef.
$^1/_2$ Fodbatteri Wertheim paa 4 Kanoner.
$^1/_2$ ridende Batteri Spoormann paa 4 Kanoner.
Russisk-tysk Artilleribrigade: Oberstlieutenant Mohnhaupt. Chef [3]).
Ridende Batteri Scheele paa 8 Kanoner [4]).
Ridende Batteri Tiedemann paa 8 Kanoner.
Engelsk-tysk Artilleribrigade [5]): Major v. Brückmann. Chef.
Ridende Batteri Sympher paa 6 Kanoner.
Ridende Batteri Kuhlmann paa 6 Kanoner.
Engelsk Raketbatteri Bogue [6]).

Korpset bestod derefter af 30 Batailloner, 39 Eskadroner, 4 Kosakregimenter, 60 Kanoner og 1 Raketbatteri, hvilket i Tal omtrentlig androg 18500 Mand Infanteri, 7000 Mand Kavaleri og 1500 Mand Artilleri, ialt c. 27000 Mand.

Tropperne vare under Vaabenstilstanden dislocerede dels umiddelbart bag, dels i længere Afstand fra den Demarkationslinie, der var bleven trukken paa Basis af Forpoststillingen 8de Juni og som for Korpsets

[1]) Ligeledes hos B. v. Quistorp III, 28 opført under den „hanseatiske Brigade“. I „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 48 findes under Kavaleridivisonen opført „Batteriet Schultz af den russisk-tyske Legion“ [?].

[2]) Dette Artilleri er hos B. v. Quistorp III, 28 ligesom de øvrige hanseatiske Afdelinger opført under en særlig hanseatisk Brigade, der som tidligere bemærket dog først oprettedes i September.

[3]) Oberstlieutenant Mohnhaupt synes ikke at have havt nogen Stedfortræder i Kommandoen over den russisk-tyske Artilleribrigade.

[4]) Efter B. v. Quistorp II, 27. Batteriet findes imidlertid ikke nævnt hverken i „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II eller i „Meckl. freiwill. Jägerregimenter.“

[5]) I Følge „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 12 ankom Artilleribrigaden, der landede ved Wismar, først til Korpset 23de Avgust.

[6]) „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 50 har kun $^1/_2$ Raketbatteri, men der maa have været et helt, da $^1/_2$ Batteri under Bogue den 7de September, $^1/_2$ Batteri under Lieutenant Strangway den 27de September afgik fra Walmoden Korps til Nordarméen (B. v. Quistorp III, 27, Note).

Vedkommende gik fra Elben et Stykke vest for Lauenburg nordpaa omtrent følgende den gamle Lauenburg-Ratzeburg Landevej over Büchen, Gudow, Hollenbeck til Ratzeburg Sø og derfra langs den mecklenburgske Grænse til Dassau ved Travens Munding. Der var saaledes, da den for Davouts Korps fra Altengamm ved Elben udgaaende Demarkationslinie nordpaa fulgte Billefloden og den danske Grænse for derpaa umiddelbart øst om Lübeck at støde til Traven, et nevtralt Belte, væsentlig omfattende de lauenburgske Lande, paa c. 3. Mils Brede imellem de stridende Parter. Walmodens Hovedkvarter var i Grabow i Mecklenburg.

Som det fremgaar af foranstaaende Ordre de Bataille, var det en broget Samling Krigere fra saa godt som alle Nordevropas Stater, Rusland, England, Sverig, Preussen og de nordtyske Østersølande, Hanseстæderne indbefattede, over hvilken Walmoden havde Overbefalingen, ja i en enkelt Bataillon, sammensat af Fanger fra den franske Storarmé 1812, vare vel endog alle Nationer i Evropa repræsenterede, og med fuld Føje kunde Walmoden, hvad Sammensætningen angik, i en Henvendelse til Carl Johan om at faa en større Kjerne af regulære Tropper tildelt kalde sit Korps for „Militær Mosaik". Med Hensyn til Troppernes Uddannelse og Udrustning, til Forsyningen med Train og Ordningen af Forplejningsvæsenet kunde den samme Betegnelse til Dels være træffende. Navnlig afgav de hanseatiske Tropper i saa Henseende et bedrøveligt Prøvekort. Heller ikke det saa stærkt besungne og berømte Lützowske Frikorps, der selv gjorde Fordring paa at høre til Avantgarden og mente at repræsentere Hærens „Poesi", tilfredsstillede paa langt nær de materielle Krav, som Virkeligheden stillede. Korpset talte utvivlsomt mange raske Krigere i sin Midte, men ved sit af Mangel paa tilstrækkeligt og dueligt Befalingspersonale slapt kommanderede Infanteri, sit udresserede Kavaleri og sit maadeligt udrustede og med Pjecer af forskjellige Kalibre bestykkede Artilleri kom det under sin Optræden ikke sjældent til at bekræfte Rigtigheden af det gamle Udsagn, at ved slige løst sammensatte Troppeafdelinger er den saa ofte paaberaabte „Begejstring" i Reglen nok stor i Cantonnementet, men mindre under Marchen og forsvunden ved det første fjendtlige Kanonskud. Naar Napoleon imidlertid under Henblik paa disse Forhold saa vel i det citerede Brev af 12te Avgust til Davout som ogsaa i det opsnappede af 17de s. M. karakteriserer en stor Del af Walmodens Tropper som noget Rak, Davout let ved det første Sammenstød eller efter et otte Dages Felttog vil kunne have jaget i et Musehul og sprængt fra hinanden, bliver det dog altid et Spørgsmaal, om Walmodens Korps i sin Helhed betragtet, var selve det franske XIII. Armékorps underlegent i Kampdygtighed. Korpsets Artilleri var det

ganske vist, saa vel hvad Kvalitet som Kvantitet angaar; Infanteriet var ikke saa godt kommanderet, men til Gjengjæld vare Walmodens Soldater gjennemgaaende langt mere udholdende og marchedygtige end Davouts unge Rekruter, og med Hensyn til Kavaleri, der under et Felttog som det forestaaende med sine uophørlige Rencontrekampe maatte spille en fremragende Rolle, var Walmoden jo sin Modstander langt overlegen. Desuden maa det bemærkes, at der fra en almindelig nedsættende Kritik af Walmodens Korps udtrykkelig maa undtages den 5te svenske Brigade og de øvrige under Vegesacks Befaling staaende svenske Afdelinger, der vel endnu, ligesom de danske Hjælpetropper, savnede Krigserfaring og kunde lide af forskjellig Brøst, men helt igjennem, saaledes som det var at vente af en Carl Johans Indsigt og Omtanke, vare forsynede med et talrigt og dygtigt Officerskorps og udstyrede paa en Maade, der gjorde dem skikkede til fjærnt fra deres Hjemstavn at paabegynde en længere Campagne. Det, der sikrede Davouts Overlegenhed over Walmoden skyldes i Virkeligheden alene det danske Auxiliærkorps.

Korpschefen, Generallieutenant Grev Walmoden var ligesom sine Modstandere, Marskalk Davout og Prins Frederik af Hessen, i den kraftige Alder af noget over 40 Aar. Han stammede oprindelig fra Hannover, var beslægtet med den bekjendte Minister Stein, og overgik som anført fra østerrigsk til russisk Tjeneste for at overtage Kommandoen ved Nedreelben, hvilken Post krævede diplomatiske Evner. Samtidig tildelte den engelske Regering ham Generalsrang i den Tanke, at han senere med den russisk-tyske Legion vilde overgaa i hannoveransk Tjeneste. Valget af ham til denne særlige Stilling synes heldigt. Han skildres vel som mindre energisk og foretagsom, men tillige som en Mand, der var nøje kjendt med Tjenesten og dens Fordringer, var paapasselig og omsigtig og med Omhu tog sig af sit Hærkorps. Han havde fortrinlig Medhjælp i sin Stabschef, Oberstlieutenant Clausewitz, den senere saa berømte krigshistoriske Forfatter og Militærfilosof.

Walmodens Korps dannede som anført yderste højre Fløj af den i Preussen under Carl Johans Overkommando formerede „Nordarmé", hvis øvrige Korps bestode af III. preussiske under Bülow, IV. preussiske under Tauentzin, et russisk under Wintzingerode og et svensk under Stedingk. Fra Carl Johans Hovedkvarter Demmin modtog Walmoden 9de Avgust sin Instruktion, hvis væsentligste Bestemmelser vare følgende [1]):

[1]) Saa godt som ordret i Overensstemmelse med Gjengivelserne i „Kampen om Norge", „Meddel. från Kgl. Krigsark." II og hos B. v. Quistorp.

„Deres Korps skal dække højre Fløj af den Armé, som jeg samler imellem Berlin og Brandenburg, og iagttage Nedreelben og de fjendtlige Tropper, som ere opstillede mellem Hamburg og Lübeck.

Saa snart jeg underretter Dem om, at Fjendtlighederne begynde, skal De søge at slaa de Tropper, som staa imellem Elben og Traven, eller dog tvinge dem til et slutte sig inde i Hamburg, Lübeck, Glückstadt og Rendsborg. Det stærke Kavaleri, som De har til Deres Raadighed, og Deres Kjendskab til dette Vaaben sætter Dem i Stand til at beherske det aabne Land og til at skyde Detachementer frem til det Indre af Holsten.

Hvis De skulde blive angreben af overlegne Kræfter og ikke tror at kunne modstaa dem, ønsker jeg, at De skal gaa tilbage uden Kamp. De skal i saa Tilfælde beordre General Vegesack til med 10000 Mand, hvoraf 2000 Mand Kavaleri, at dække Svensk-Pommern ved at tage Opstilling bag Recknitz, som han kan passere ved Ribnitz. Bliver General Vegesack der angreben af en overlegen Styrke, maa han ikke udsætte sig for et Nederlag, men skal trække sig tilbage under Stralsunds Kanoner til Brohovedet ved Dänholmen. Støttet af disse Fæstningsværker og en svensk Flaade og i Forbindelse med et i Stralsund staaende Korps paa 4000 Englændere og Svenske maa han være i Stand til at trodse en fjendtlig Hær paa 40000 Mand. Under denne Forudsætning, og hvis De ikke igjen kan befri Pommern, skal De søge at støtte Dem til mig . . . .

Lykkes det mig at gaa frem mod Luckau eller mod Wittenberg—Dessau, stilles det Dem frit, forudsat at De ikke har nogen stærk Fjende ligeoverfor Dem, at gaa over Elben og true Fjendens Forbindelseslinier. De skal dog altid lade General Vegesack blive staaende ved Steckenitz for at holde Besætningerne i Lübeck og Hamburg i Skak."

Denne Ordre lod ikke noget tilbage at ønske i Retning af Tydelighed, men kraftig Modstandsevne hos det Walmodenske Korps var, som man ser, i væsentlig Grad bleven svækket ved Bestemmelsen om, at Vegesacks svensk-mecklenburgske Division paa et givet Tidspunkt, nemlig naar Walmoden var kommen paa Linien Wismar—Schwerin, skulde løsrives fra Korpset for at gaa til Stralsund. Allerede fra Vaabenstilstandens Begyndelse havde Divisionen saa at sige ligget paa Springet til at foretage denne excentrisk-tilbagegaaende Bevægelse, idet dens Afdelinger i Følge Carl Johans udtrykkelige Befaling vare blevne dislocerede stærkt bagud til højre om Grevismühlen, der ligger paa den store Hovedrute langs Kysten: Wismar, Rostock, Stralsund. Det var nemlig Carl Johan,

der ved Overtagelsen af Kommandoen over Nordarméen ikke havde givet Afkald paa at fastholde sine specielle Planer mod Danmark-Norge, i højeste Grad om at gjøre, at de svenske Tropper, overalt hvor de optraadte paa Krigsskuepladsen, bleve skaanede og holdte tilbage saa meget som muligt, for at han kunde have dem intakte, naar Øjeblikket til Indrykning i Holsten var kommet. Et Nederlag af den svenske Armé var for ham det „Skrækkeligste“ og maatte for enhver Pris undgaas [1]). Denne Carl Johans lønlige Tanke var ikke undgaaet Napoleons omfattende Skarpsindighed, og i Instruktionen til Hertugen af Reggio af 13de Avgust [2]) lader han Berthier skrive: . . . „Sandsynligvis vil Kronprinsen af Sverig, om hvem det siges, at han har Overbefalingen, skaane de svenske Tropper ganske særdeles . . .“, men Davout har næppe faaet en lignende Advis. Den kunde dog maaske have været af Betydning for ham ved hans Udkast til og Gjennemførelse af Operationsplanen i Felttogets 1ste Periode.

II. Fremrykning af Davouts fransk-danske Hærkorps til Schwerin.

(17de—23de Avgust).

Medens der ved Auxiliærkorpset gjennem alle dets Kommandoled med Iver og Ihærdighed blev arbejdet paa Korpsets Uddannelse og Organisation, saa at det ved Vaabenstilstandens Ophør kunde staa saa kampberedt som muligt, havde Frederik af Hessen tillige i særlig Grad haft sin Opmærksomhed henvendt paa Tilvejebringelse af den Harmoni og gode Forstaaelse, som Frederik VI saa meget ønskede maatte finde Sted mellem de danske og franske Tropper. Saa vel Prinsens egne Breve som andre Beretninger fra Krigsskuepladsen lade ingen Tvivl tilbage om, at disse Bestræbelser lykkedes over al Forventning, og de 2 Napoleonsfester, der i Stedet for den 15de Avgust af Hensyn til de forestaaende Krigsbegivenheder afholdtes den 10de Avgust i Hamburg og Lübeck, bekræfte til Overflod dette [3]). I Hamburg, hvor Guvernøren,

[1]) „B. v. Quistorp“ I. 29.
[2]) Memoires de Saint-Cyr. IV, 255.
[3]) Breve fra Major C. Bardenfleth og Avditør Bræstrup ved slesvigske Inf. Regiment henholdsvis af 13de Avg. og 6te Sept. 1813. (Aux. Private Breve).

Grev Hogendorp, præsiderede, og hvor 20000 Mand under fortrinli Stemning spiste paa Voldene, var der af Danske fornemmelig kun højer Officerer til Stede, men i Lübeck, hvor Kommandanten, Genera Thiebault, stod for Ordningen, deltog alle de Tropper af Auxiliærkorpsets 2de Brigade, der paa nærværende Tidspunkt hørte til Lübecks Garnison, nemlig slesvigske Infanteriregiment I og II, fynske Infanteriregiment I, jyske Regi ment lette Dragoner og Batteriet Lohse, i Festlighederne [1]). Disse toge dere Begyndelse Aftenen forud med befalet Illumination af Lübecks Borgere der averteredes ved 5 Kanonskud. Om Morgenen og senere paa Dagen afgaves der atter Kanonskud. Om Middagen var der stort Tedeum i Marie Kirke, hvor af danske Tropper slesvigske og fynske Grenader kompagnier uuder Major Bechtolsheim og slesvigske Jægerkompagni under Kapitajn Pristroph dannede Æresvagterne, medens samtlige Musik korps assisterede ved Symfonien. Derefter var der Parade med Revue marche for Thiebault paa Exercerpladsen udenfor Burgthor. De danske Afdelinger tog fuldstændig Têten ved denne Lejlighed, endskjønt det i Lübeck garnisonerende 111te Regiment var en af de bedste franske Af delinger, og de vakte beundrende Opsigt blandt de franske Officerer ved deres fortrinlige Pudsning, stramme Holdning og Marche i snorlige Geledder. Det store Festmaaltid for hele Garnisonen, der var meget overdaadigt, for Officerernes Vedkommende med indtil 60 Retter Mad, afholdtes udenfor Burgthor dels i den store Allé, der fører til Travemünde dels paa en i Nærheden liggende Runddel. Ved Officersbordene sade danske og franske Officerer blandede imellem hverandre; ved Mandskabsbordene spistes der kompagnivis, men de forskjellige Underafdelinger af begge Korps vare ligeledes blandede mellem hverandre. Mandskabets Mad blev tilberedt i de respektive Kompagnikvarterer og derfra bragt ud paa Festpladsen. Hver Mand havde faaet udleveret dobbelt Ration for Dagen og desuden tildelt i Extralønning 10 L/ß til Drikkevarer og til Krydderi paa Maden. Paa Krudt skulde der derimod spares, og under Hensyn hertil blev Skaalen for Napoleon kun saluteret med 21 i Stedet for med 101 Skud, Skaalen for Frederik VI med 9 i Stedet for 27 Skud. Efter Middagen var der stor Lystighed og Dans for Soldaterne hele Natten paa forskjellige Steder i Byen. Thiebault gav Bal for Officererne paa Operahuset [2]).

[1]) Det 3 Pds. Batteri Lohse afmarcherede umiddelbart efter Festen til Rendsborg, og Batteriet Gønner rykkede i Stedet for ind i Lübeck.

[2]) Brigadebefaling af 9de Avg. 1813 (Aux.). Brev fra Avditør Bræstrup af 18de Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

Mellem den civile Befolkning og de franske Tropper lod den samme gode Forstaaelse sig ikke saa let tilvejebringe. Lige over for Befolkningen var Prinsens Ønske ikke i samme Grad Lov som indenfor hans Korps, mange af de holstenske Myndigheder vare desuden for nøje knyttede til deres Frænder paa den sydlige Elbbred, og endelig vare Franskmændene selv ofte hensynsløse i deres Optræden. Et slet Exempel i saa Henseende afgav Divisionen Loison faa Dage før Opbruddet. Denne Division rykkede i Følge Davouts Ordre af 11te Avgust den følgende Dag ud af Hamburg for at indtage et Cantonnement i Landsbyerne, der laa i Vinklen: Hamburg—Lübeck, Hamburg—Lauenburg Vejen, med Divisionskvarter i Kirchsteinbeck og fremskudte Forposter til Glinde. Det var udtrykkelig meddelt Prinsen af Hessen, at Divisionen under dette Cantonnement skulde have fuld Forplejning af de franske Magasiner, og at det kun var den øjeblikkelige Indkvartering, der skulde falde Beboerne til Last. Desuagtet havde Tropperne efter Udsagn, som viste sig troværdige, af 4 fra 4 forskjellige Landsbyer til Prinsen den følgende Dag afsendte Talsmænd huseret, som om de vare faldne ind i Fjendeland. For at faa Brændsel til deres Madlavning havde de i Haverne omhugget Træer og Hække; Frugt- og Kjøkkenhaverne vare blevne fuldstændig udplyndrede, de omliggende Kornmarker nedtrampede og ødelagte. Prinsen lod strax igjennem sin Stabschef General Loison gjøre alvorlige Forestillinger i Anledning af det Passerede, paaviste det Uheldige i, at hans Tropper, der bleve modtagne som Venner, optraadte som Fjender og fremhævede for ham, at Kvarterværterne vare aldeles sagesløse i, at de ikke kunde skaffe de Indkvarterede Brændsel, eftersom de boede i en skovløs Egn og ikke havde faaet mindste Tilhold i saa Hensende. Maaske foranlediget ved denne Henvendelse gav Davout et Par Dage efter Ordre til, at Tropperne skulde bivuakere, og at det paahvilede Beboerne at forsyne dem med Brændsel og Fourage, men at der herfor saa vel som for den Skade, Bivuakeringen forvoldte, skulde gives Erstatning [1]).

Den af Divisionen Loison den 12te Avgust saaledes paabegyndte Bevægelse henimod Grænsen for det nevtrale Territorium havde Davout ladet paabyde under Foregivende af, at Fjenden mulig kunde faa i Sinde at bryde Vaabenstilstanden, men i Virkeligheden for i Tide at henlede Opmærksomheden paa sig, saaledes som Napoleon havde foreskrevet. Det var Begyndelsen til Armékorpsets Koncentration. Samtidig — den 11te Avgust — havde Davout beordret Prinsen af Hessen til at evakuere det Terrain, som nu skulde overlades Loison, og efterhaanden samle sine

¹) Aux. I. S. 27/1813. Aux. H. P. 13. Avg. 1813. Aux. I. S. 32/1813.

danske Tropper om Sick med Observation i Forbindelse med den franske Division ved langt fremskudt Rytteri af Vejene i østlig Retning. Den 13de og 14de Avgust gik Divisionen Vichery med de øvrige i Hamburg værende mobile franske Tropper frem til i Højde med Bergedorf og Winsen. Divisionen Loison og Kavaleribrigaden Lallemand gik den 15de til Witzhave, medens Thiebault samme Dag med sit fransk-danske Kommando paa 2 Kompagnier af slesvigske Infanteriregiment nær forlod Lübeck og Travemünde, for over Oldesloe den 16de at gaa til Wandsbeck, hvor Resten af Brigaden Delcambre samme Dag indtraf. Om Eftermiddagen marcherede Thiebault med sine franske Tropper til Bergedorf, Vichery til Glinde. Davout selv opslog den 15de om Aftenen sit Hovedkvarter i Ojendorf [1]).

For Auxiliærkorpsets Vedkommende vil de nærmere Enkeltheder ved Dislokationen og Koncentrationen den 15de og 16de Avgust til Dels fremgaa af følgende Korpsbefaling dateret Wandsbeck den 15de Avgust:

1. Vaabenstilstanden er opsagt: den 17de begynder Fjendtlighederne. Alt giver os Haab om et sejrrigt Felttog, og jeg forlader mig paa den Tapperhed, det Mod og den Udholdenhed, der findes hos Tropperne i det danske Auxiliærkorps.

2. 1ste Bataillon Dronningen marcherer den 16de til Braak, Stellau og Stapelfeldt.

3. De Kompagnier af oldenborgske Infanteriregiment, der ere Altona, marchere den 16de til Stemwarde og Willinghusen.

4. Holstenske Ryttere trække sig den 16de sammen i Grossen See, Rausdorf og Papendorf; Staben forbliver i Langelohe; en Eskadron afgives foreløbigt til Avantgarden og forlægges til Grande og Trittau.

5. Batteriet Gerstenberg forlægges til Sick.

6. Den flyvende Park marcherer den 16de til Altona. Indtil dens Ankomst dertil forbliver Grenaderkompagniet [af oldenborgske Infanteriregiment] der for at besætte de højst nødvendige Vagtposter, der dog maa formindskes og indskrænkes saa meget som muligt [2]).

7. Oberstlieutenant d'Aubert overtager Kommandoen over Auxiliærkorpsets Artilleri saa vel som over Parken, der tilligemed Bedækningen afgaar fra 1ste Brigade for at stilles umiddelbart under Oberstlieutenanten.

[1]) Ikke, som det siges i „Kampen om Norge“ den 12te, ejheller som hos B. v. Quistorp den 16de Avgust (Aux. I. S. 34/1813).

[2]) Parken stod under Kommando af Premierlieutenant Wittrup af holstenske Artilleribataillon og var eskorteret af Jægerkompagniet Schou af Oldenborg III.

8. 2den Brigade marcherer fra Lübeck hertil og følger General Thiebaults Bevægelser; Infanteriet og Artilleriet forbliver i Nat ved Oldesloe og gaar i Morgen til Landsbyerne imellem Wandsbeck og Meiendorf. General Lasson tager Kvarter i Farmsen. Brigadens Kavaleri forbliver i Egnen om Oldesloe tilligemed 2 Kanoner af det kjørende Artilleri [1]).

9. Kommandantskabet i Bargteheide inddrages. Ritmester Nording de Witt begiver sig den 16de til Ojendorf og melder sig hos Prinsen af Eckmühl og General de Laville foreløbig som Ordonnansofficer, ligesom Kapitajn, Grev Løvendal sendes til det franske Hovedkvarter som Adjudant fra mig [2]).

10. Saa snart Auxiliærkorpsets Fremmarche mod Fjenden begynder, støder det Kommando af holstenske Ryttere, der er i Reinbeck, til Regimentet.

11. Kavaleriet, Artilleriet og de andre Tropper, der have Heste, forsyne sig med Fourage for 2 Dage.

12. Fra den 19de maa der medbringes Brød for 10 Dage.

13. Naar Lejren ved Glinde afbrydes, skulle Teltene samles i Glinde Mølle, indtil Generalvognmesteren kan besørge dem til Hamburg [3]).

14. 1ste Brigades Bagage samles ved Barsbüttel, 2den Brigades ved Wandsbeck og opkjøres saaledes, at de uden at spærre Vejen kunne marchere bort.

Brigaderne udgive de fornødne Befalinger om Bedækning i Overensstemmelse med Dagsbefalingen af Gaars Dato. Bønderne med Vogne og Forspandsheste maa forblive ved Tropperne endnu 24 Timer og Folkene forsynes med Levnedsmidler, Hestene med Fourage paa samme Maade som vore egne Tropper.

Saa snart Brigaderne have samlet de rekvirerede Heste og Vogne, hvilke først nu kunne tages i de nærmeste Landsbyer, opgive de strax Generalvognmesteren Tallet paa disse, og af hvilke Byer de ere tagne. Generalvognmesteren maa da strax meddele dette til de vedkommende Amter og sørge for, at denne Befordring kan blive afløst. Afløsningen maa finde Sted om Morgenen Kl. 6 [4]).

---

[1]) Som Dækning for dette var der afgivet 3dje Musketerkompagni af Holsten III.

[2]) Løvendal havde den 7de Avgust faaet Majors Karakter.

[3]) Hvor Guvernøren havde Ordre til at tage dem i Forvaring.

[4]) Om Eftermiddagen den 16de blev Hovedstyrken af 2den Brigade sammendraget i Bivuak ved Hoisdorf i Højde med 1ste Brigade, der bivuakerede ved Grossen See. Samtidig forlagde Frederik af Hessen Korpskvarteret fra Wandsbeck til Sick; det herværende Batteri gik til Lütgensee.

Avantgarden sørger selv for sin Bagage, men opgiver Generalvognmesteren, hvor mange Heste der er taget og hvor fra, for at han kan meddele dette til de vedkommende Myndigheder.

15. De to Kompagnier og Artilleridetachementet i Travemünde forblive der[1]).

16. 2den Brigade forsyner sig fra Magasinet i Oldesloe med Fourage og Levnedsmidler saa vel for i Dag som i Morgen og Overmorgen. Ordonnatøren vil nærmere anvise Brigaden, hvor fra den efter Ankomsten hertil skal have Brød, Levnedsmidler og Fourage.

Jyske Dragoner skulle have deres Fornødenheder fra Oldesloe, hvis de ikke staa saa nær ved Lübeck, at det er lettere for dem at hente dem fra Lübeck.

17. Jyske Dragoner meddele Oberstlieutenant Wasmer alle de Efterretninger, de modtage, medens Regimentet selv modtager Efterretninger fra Major Späth. Paa Grund heraf ville saa vel Husarerne som Dragonerne forlægge nogle Ordonnanser til Oldesloe, hvilke stilles under Ritmester Carstens og forplejes af ham.

18. Jeg anbefaler alle Forposter den størst mulige Opmærksomhed; de maa saa vel gjensidigt understøtte hinanden som ved flittig Patrouillering sikre sig imod at blive afskaarne eller overrumplede. Angaaende Replieringen vil der blive givet Brigaderne og Avantgarden de fornødne specielle Ordrer. Frederik, Prins af Hessen."

Herefter havde Marskalk Davouts bevægelige Stridskræfter den 16de om Eftermiddagen følgende Opstilling:

Auxiliærkorps:

Venstre Flankegarde Engelsted paa Ruten Oldesloe-Lübeck med 1 Eskadron i Stockelsdorf, 1 i Oldesloe og 2 Eskadroner samt 2 Kanoner Gönner og 3dje Musketerkompagni af Holsten III i det mellemliggende Reinfeld.

Avantgarde Waldeck med Forposter fra Boden til Grande saaledes opstillede: Slesvigske Jægerkorps II og 6te Husareskadron imellem Boden og Oldesloe; holstenske Skarpskytterkorps II og 2den Husareskadron ved Eichede, Sprenge og Dwerkathen;

[1]) Kompagnierne Lützow og Munderloh af slesvigske Inf. Regiment; det 40 Mand stærke Artilleridetachement var afgivet af Batteriet Lohse, og stod under Befaling af Sekondlieutenant Krabbe. Den franske Bataillonschef Bias var Kommandant i Travemünde.

holstenske Skarpskytterkorps I og 1 Eskadron holstenske Ryttere ved Trittau og Grande; Batteriet Gerstenberg ved Lütgensee[1]).
1ste Brigade Schulenburg i Lejr og Bivuak ved Grossen See.
2den Brigade Lasson i Bivuak ved Hoisdorf.
Korpskvarter i Sick.

Division Loison } Ved Witzhave med Forposter fra Grande
Kavaleribrigade Lallemand } og syd paa.

Division Vichery ved Glinde.

Division Thiebault ved Bergedorf med højre Flankegarde Gengoult ved Winsen.

Hovedkvarter i Ojendorf[2]).

General Walmoden havde paa sin Side i Overensstemmelse med de ham ar Carl Johan givne Direktiver taget en Forsvarsstilling saaledes:

Division Vegesack ved Børzow og Grevismühlen, med Forposter fra Dassau og sydpaa.

Avantgarde Tettenborn paa Linien Ratzeburg—Lauenburg med Centralpunkt Büchen.

Kavaleridivision Dørnberg ved Zarrentin.

Division Ahrentsschildt imellem Gadebusch og Wittenburg.

Division Lyon mellem Wittenburg og Lübtheen.

Reserveartilleri Mohnhaupt } i Hagenow.
Hovedkvarter }

17de Avgust.

Kl. 12 Midnat mellem den 16de og 17de Avgust udløb Vaabenstilstanden, og Davout agtede ikke at spilde et Minut med at aabne Fjendtlighederne, men vilde strax ved gryende Dag lade stærke Rekognosceringskommandoer gaa frem mod Passene over Vandløbene Stecknitz og Delvenau, fornemmelig for at skaffe ham Fanger, gjennem hvis Udsagn han kunde kontrollere Rigtigheden af det Billede, han havde dannet sig af Fjendens Opstilling og Styrke. Især var det ham magtpaaliggende at komme til Erkjendelse om, hvor vidt han af svenske Tropper havde det hele i Stralsund landede Armékorps eller kun den ene Division imod sig. Af Udfaldet af disse Rekognosceringer vilde han lade det være afhængig, om han burde foretrække den nordlige Fremrykningslinie, Mølln-Ratzeburg, eller den sydlige, Lauenburg-Boitzenburg, for at naa til det Punkt, han under alle Omstændigheder havde sat sig som sit første Maal: Schwerin.

[1]) Aux. H. P. 791/1813.
[2]) Hovedkvarteret forlagdes den 16de om Aftenen til Witzhave.

Frederik af Hessen var den 16de om Formiddagen bleven indbudt til Frokost hos Marskalken i Ojendorf, og der blev her truffen nærmere Aftale angaaende de til den næste Dag paatænkte Rekognosceringer. Det blev bestemt, at disse skulde udgaa i 3 Hovedgrupper. Fra venstre Fløj: Jyske Dragoner i Forbindelse med 6te Husareskadron mod Lübeck—Krummesse; fra Centrum: et kombineret dansk-fransk Kommando paa 3 Batailloner, nemlig holstenske Skarpskytterkorps I, oldenborgske Infanteriregiment II samt Jægerkompagniet af IV og 1 Bataillon af 48de franske Infanteriregiment, 6 Eskadroner, nemlig holstenske Regiment Ryttere, 1 Eskadron af 28de franske Regiment ridende Jægere, 1 Eskadron af 17de lithauiske Regiment Uhlaner[1]), og Batteriet Gerstenberg, alt underlagt General Lallemand, mod Mølln; fra højre Fløj: fransk Infanteri og Artilleri af 40de Division, underlagt General Pecheux, mod Lauenburg. Sammensætningen af det midterste Rekognosceringskommando med overvejende danske Afdelinger under en fransk Anfører frembyder særlig Interesse. Det er muligt, at Davout ved at foreslaa Prinsen af Hessen denne Ordning fornemmelig har haft de danske Officerers ringe Krigserfaring for Øje, muligt ogsaa, at han har benyttet Lejligheden til at skaffe den talentfulde og ansete Lallemand et Kommando, der svarede bedre til hans Evner end Føringen af den lille Kavaleribrigade, rimeligst maaske, at der er taget Hensyn til begge Dele i Forening. I hvert Tilfælde var den raske 28-aarige franske Ryttergeneral fra dette Tidspunkt og indtil Felttogets Slutning knyttet til de danske Vaaben som Fører for et kombineret Kommando af Størrelse og Sammensætning omtrent som det nævnte og blev sine danske Kammerater en kjær Vaabenfælle. „Avantgardebrigaden Lallemand", saaledes som Kommandoet i det følgende vil blive betegnet, hørte i Reglen under Auxiliærkorpset, men stod til Tider ogsaa under de franske Divisioner, og var nærmest at anse som den fælles Avantgarde for Davouts fransk-danske Korps, saa længe dette bestod. Til „Avantgardebrigaden Lallemand" knyttedes i Virkeligheden fra samme Dag af ligeledes Oberst Waldeck, hvem den direkte Befaling over de danske Tropper i Rekognosceringskommandoet var bleven overdraget. I hans Fraværelse, som Frederik af Hessen næppe havde tænkt

---

1) Hos B. v. Quistorp II, 328, er Uhlaneskadronen ved en Forglemmelse ikke opført. Derimod er her rigtig angivet Jægereskadronen i Modsætning til i „Kampen om Norge" I, 286 og i „Meddel. från Kgl. Krigsark" II, 25 Note, hvor begge de franske Eskadroner kaldes polske Lansenerer. I sidstnævnte Værk er endvidere i Styrkeangivelsen fejlagtig medtaget oldenborgske Inf. Regiment IV.

sig vilde vare. længere end et Par Dage, blev slesvigske Jægerkorps II med Undtagelse af 3dje Kompagni, Kapitajn Wegener, foreløbig underlagt Oberst Engelsted, medens holstenske Skarpskytter II, det nævnte Jægerkompagni og de 2 Husareskadroner stilledes under Major Berger, der afgav Kommandoen over sin Eskadron til Ritmester J. v. Qvalen. Ritmester E. Bennigsen overtog i Stedet for den syge Major Späth Befalingen over dennes Eskadron.

Paa venstre Fløj udgik Rekognosceringerne til befalet Tid. Hverken jyske Dragoner, hvis 3dje i Stockelsdorf kantonnerende Eskadron Guldberg gik til Lübeck og herfra sendte Patrouiller til Krummesse, eller 6te Husareskadron, der sydligere passerede Stecknitz ved Donnerschleuse, stødte imidlertid paa Fjenden, der slet ikke viste sig i Terrainet vest for Ratzeburg Sø, ejheller i Lübeck, hvilket Davout synes at have forudsat som givet [1]). Dragonerne, der efter Ordre i Lübeck udspredte Rygtet om, at hele Auxiliærkorpset var i Fremmarche mod Byen, indtoge derpaa paa ny deres Cantonnementer, medens Husarerne foreløbig holdt Passet besat og derfra strejfede videre i østlig Retning [2]).

Det var bleven aftalt, at den midterste Rekognoscering skulde udgaa fra Grande, og her havde i den Anledning Waldecks egne Tropper, Forstærkningen af 1ste Brigade fra Grossen See og de franske Afdelinger forsamlet sig i en stor Bivuak den 16de om Aftenen. Det viste sig imidlertid, at en Del af denne Marche syd paa kunde have været sparet de danske Tropper; thi det var ikke lykkedes Lallemand i Løbet af Natten at faa den derværende Bro, som under Vaabenstilstanden havde været afbrudt, istandsat, og han maatte derfor marchere nord paa langs Billen for at naa Passet Hamfelde ved Trittau. Først c. Kl. 6 Formiddag passerede han her igjennem, men ikke med hele Styrken, idet han lod sin franske Bataillon og den ene franske Eskadron, 2 Kompagnier Oldenborg og 4 Kanoner af Batteriet Gerstenberg blive tilbage som Repli. Denne Forholdsregel, der mere vidnede om Forsigtighed end Dristighed hos Lallemand, men som maaske skyldtes mangelfuldt Kjendskab til Auxiliærkorpsets Forpoststilling, huede imidlertid, som rimeligt var, ikke Davout, og Marskalken gav, saa snart han var bleven vidende om det Passerede, strax Ordre til, at Replien skulde følge Lallemands Bevægelse mod Mølln. Til Støtte for Lallemand under en

---

1) Aux. I. S. 37/1813 og 43/1813. Meldinger af 17de Avg. 1813 fra Major Høgh-Guldberg til Frederik af Hessen (Aux).
2) H. P. 782/1813 og Aux. I. S. 40/1813. I „Kampen om Norge", I, 287 anføres fejlagtig, at jyske Dragoner forbleve i Lübeck.

eventuel forceret Retræte fik Prinsen af Hessen Anmodning om at lade en Bataillon besætte Passet, ligesom Davout forventede, at Auxiliærkorpset i paakommende Tilfælde vilde ile Generalen til Hjælp[1]). Det ses ikke, hvilken Bataillon der blev sendt frem til Passet, der i hvert Tilfælde var bevogtet fra den foregaaende Dags Aften af Kompagniet Brockdorff af holstenske Skarpskytterkorps II. Da Replien marcherede frem, fulgte dette Kompagni ved en Misforstaaelse med. I øvrigt stødte Lallemand paa sin Fremmarche, under hvilken Uhlaneskadronen og 1ste Kompagni af holstenske Skarpskytter I dannede Fortroppen, ikke paa Fjenden før han naaede Mølln, som kun var besat af en Trop Kosakker. Der blev taget 3 af dem til Fange og gjort et Bytte af 18 Kosakheste. Fangerne udsagde, at der ved Büchen var oprettet en Lejr for c. 8000 Russere og Tyskere. Avantgardebrigaden, der havde tilbagelagt en Vejlængde af henved 4 Mil, gik derpaa i Bivuak ved Mölln. I sin Beretning til Davout om Dagens Begivenhed roste Lallemand meget de danske Tropper for deres Iver og gode Holdning[2]).

Paa højre Fløj blev Maalet for Rekognosceringen ikke naaet, idet General Pecheux lod sig standse af Lützows Korps i nogle foran Lauenburg opkastede Reduter og Løbegrave og ved Nattens Frembrud tog Stilling imellem Grünhof og Schnakenbeck.

18de Avgust.

For at bryde Modstanden ved Lauenburg gav Davout Ordre til at Thiebault med Resten af sin Division skulde gaa frem til Understøttelse af Pecheux, og tidlig paa Formiddagen indfandt Marskalken sig selv ved Grünhof for at overvære Avantgardens fornyede Angreb. Tettenborn trak imidlertid ogsaa Forstærkning til sig, og Dagen forløb uden Resultat. Først om Natten lykkedes det ved et kjækt Stormangreb af en Bataillon, der, efter Davouts Ordre og anført af hans Adjudant d'Houdetot, uden at løsne et Skud trængte igjennem Forskansningerne, at fordrive Fjenden og at faa Fodfæste paa Bakkerne øst for Lauenburg[3]).

Divisionen Loison havde støttet Thiebault ved en fremadgaaende Bevægelse indtil Schwarzenbeck, hvor Marcheforposter udstilledes, og

---

[1]) Aux. I. S. 89/1813. Oberst Waldecks Dagbog (Aux. H. P.).
[2]) Aux. I. S. 43/1813. K. V. ad 1178/1814. Høegh: Vertraute Mittheilungen S. 44.
[3]) Mdm. de Bloqueville IV, 48. Brev fra Davout til Frederik af Hessen af 19de Avgust (Aux. I. S. 46/1813).

Lallemand havde dækket hans Bevægelse ved en Flankemarche til højre over sidstnævnte By til Müssen [1]). Den sidste Del af Marchen, der i det Hele var noget over 4 Mil, og under hvilken holstenske Ryttere havde Têten, skete under let Blænkring med Fjenden. I Müssen gik Brigaden i Bivuak og udstillede Forposter mod Büchen [2]).

Auxiliærkorpsets Hovedstyrke ligesom Divisionen Vichery skulde derimod forblive i deres Stillinger Dagen over. Det var foreskrevet Divisionen, at den af al Kraft skulde understøtte Korpset, hvis dette blev angrebet af Fjenden over Lübeck, og Vichery gav strax Prinsen af Hessen Underretning herom i et forbindtligt Brev, overbragt af en Kapitajn Manuel, som ønskedes attacheret Korpsstaben for at kunne bringe Divisionen hurtig Meddelelse om, hvad der maatte forefalde. Det var Auxiliærkorpset særlig foreskrevet, at det skulde holde alt parat til hurtig Udrykning; det gjaldt om at vogte Adgangene fra Trittau og Lübeck, og det var Marskalken magtpaaliggende hurtigst muligt at faa at vide, om Fjenden, i Særdeleshed svenske Tropper i større Styrke, rykkede ind i sidstnævnte By. Denne, gjentagne Gange fra det franske Hovedkvarter udtalte Frygt for, at der skulde ske noget fra Lübeck, som man for 2 Dage siden unødig havde ladet rømme, foranledigede efter al Sandsynlighed, at Prinsen, strængt taget imod sin Ordre, bestemte sig til at hugge Knuden over paa den Maade, at han tidlig paa Morgenstunden gav Oberst Engelsted Ordre til med den samlede Flankegarde, jyske Regiment lette Dragoner, Musketerkompagniet af Holsten III og 2 Kanoner af Batteriet Gønner, at rykke ind i Byen, sætte sig fast og forskanse sig der, og ved udstillede Forposter bevogte Vejene, fornemmelig i østlig Retning mod Schlutup og Brandenbaum. Til Støtte for Engelsteds Marche og som Soutien for ham i højre Flanke fremsendte Prinsen fra Schønberg og Eichheden Jægerkompagniet Wegener, 1 Kompagni af holstenske Skarpskytterkorps II og 1 Deling Husarer under Befaling af Kapitajn Wegener over Krummesse til Egnen umiddelbart syd for Lübeck.

Den hele Bevægelse skete uden at møde nogen Forhindring fra Fjendens Side. Oberst Engelsted indberettede den 18de om Aftenen og næste

---

[1]) Aux. I. S. 45/1813. Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). I „Kampen om Norge" 1, 288 angives det fejlagtig, at Divisionen Loison ligeledes gik til Müssen.

[2]) Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). Hos B. v. Quistorp II, 380 er det antaget, at en stærk Fortrop under Waldeck samme Dag blev frem sendt til Pötrau, men denne Fortrop, eller rettere højre Sidetrop, thi Lallemand gik fra Müssen over Nüssau, udsendtes først næste Dag.

Morgen tidlig fra Lübeck, at der ikke mellem denne By og Grünau var truffet Fjender, og at hans udsendte Rekognoscerings- og Forpostkommandoer under Ritmester v. d. Recke og Lieutenanterne Warnicke og Wandal først havde set noget til disse ved Selmsdorf og Palingen, hvor der stod Feltvagter af mecklenburgske ridende Jægere og preussiske Husarer. Imellem Selmsdorf og Schönberg fandtes der en Lejr, men dens Størrelse og Beskaffenhed kunde paa Grund af Mørket ikke nærmere angives. Han tilføjede, at Rygtet om, at en dansk Division skulde rykke ind i Lübeck, var bleven saa almindelig der, at Indkvarteringskommissionen havde indfundet sig hos ham for at faa nærmere Opgivelse om denne Divisions Styrke. Kapitajn Wegener paa sin Side meldte fra Krummesse, ligeledes den 18de om Aftenen og 19de Morgen, at han ikke havde truffet Fjender vest for Wackenitz og Ratzeburg Sø imellem Grünau og Einhusen, beliggende $^1/_4$ Mil nord for Ratzeburg, men at der efter Landboernes Udsagn i sidstnævnte By skulde findes Kosakker og blaat uniformeret Infanteri, formentlig Preussere. Wegener, der ved sine Patrouiller hele Tiden havde været i Forbindelse med Engelsted, og hvis Mandskab, inden det atter naaede sit Udgangspunkt Schønberg, vilde have tilbagelagt henved 10 Mil, greb samtidig Lejligheden til at forestille Prinsen, at den for Jægerkorpsets Mandskab i Stedet for Tornyster reglementerede „Skydetaske" — den Grævlingeskinds Jagttaske — var en meget uheldig Udrustningsgjenstand, særlig for lette Tropper, idet Soldatens Bryst ved Bæremaaden blev uforholdsmæssig stærkt trykket. Hans eget Kompagni havde af den Grund faaet flere Syge, og det vilde have været ham umuligt at fuldføre Marchen, hvis han ikke havde rekvireret Vogn til Taskernes Transport [1]).

19de Avgust.

Med Undtagelse af Divisionen Thiebault, der skulde blive staaende i sin vundne Stilling øst for Lauenburg, vare de fleste Afdelinger af Davouts Hærkorps mere eller mindre i fremadgaaende Bevægelse den næste Dag.

Avantgardebrigaden Lallemand, hvis Maal var Büchen, gjorde fra den tidlige Morgenstund Begyndelsen. Lallemand, der paa dette Tidspunkt ikke var vidende om, at Lauenburg var taget, detacherede Waldeck med 3 Kompagnier holstenske Skarpskytter I, 1 fransk Voltigeurkompagni, den franske Eskadron ridende Jægere og 2 Kanoner af Batteriet Gersten-

---

[1]) Aux. I. S. 43/1813. H. P. 784/1813. Meldinger fra Oberst Engelsted og Kapitajn Wegener af 18de og 19de Avg. 1813 til Frederik af Hessen (Aux).

berg til Pötrau som højre Sidedækning, og gik selv med Hovedstyrken over Nüssau. I Têten af Avantgardebrigaden marcherede Kompagnierne Brockdorff af holstenske Skarpskytterkorps II og Cornelisen med Jægerne af Oldenborg IV. Da disse Kompagnier nærmede sig Delvenau, over hvilken Broen var afbrudt, bleve de stærkt beskudte, dels af Artilleri, som havde taget Stilling paa den højtliggende Kirkegaard i Büchen, dels af Kosakker, der som afsiddet Rytteri havde besat Byen. Fjenden, man her havde imod sig, var kun en Arrieregarde, thi Resten af Tettenborns herværende Styrke var paa Efterretning om Lauenburgs Indtagelse gaaet tilbage mod Gresse, men Lallemand, der var uvidende herom, ventede stærk Modstand. Han lod de danske Fordækningskompagniers Ildlinie forstærke med et fransk Voltigeurkompagni og med først 2, senere 3 Kanoner. Sekondlieutenant Müller kjørte med de 2 Kanoner op paa Vejen c. 150 Skridt fra Byen og beskød de bag Hegnene og i Husene staaende fjendtlige Skytter, medens de 3 Kanoner under Premierlieutenant Heltzen placeredes ud til Siden paa en Eng. Denne Udvikling nødte snart Kosakkerne og Lützows Artilleri til at fortrække, og de fulgtes paa Vej af Skyttekompagnierne, der ikke ventede med at passere Aaen til Broen var retableret. De franske Voltigeurer og oldenborgske Jægere med Premierlieutenant Hennings i Spidsen gik først over ved Hjælp af sammenbundne Stiger og Bjælker, og holstenske Skarpskytter færgedes derefter over paa nogle Baade, som Fjenden havde samlet paa den østre Bred. Kompagnierne forfulgte Fjenden indtil Schwanheide, hvor de standsedes af det Lützowske Rytteri. Den raske lille Kamp forhøjede den gode Stemning, der alt var indtraadt i Avantgardebrigaden, og Batteriet Gerstenberg erhvervede sig her Grundlaget for sit under Resten af Felttoget saa smukt bevarede Ry, hvortil den Omstændighed ikke lidet bidrog, at Batterichefen selv saaredes, men desuagtet vedblev at føre Kommandoen. 2 Saarede, en Jæger og en Stykkusk og 1 dræbt Hest var i øvrigt det eneste Tab. Broen over Delvenau blev først efter 4 Timers Arbejde istandsat og passabel for Hovedstyrken, som derpaa tilligemed det fra Pötrau rappellerede Detachement Waldeck gik i Bivuak i Büchen[1]). Holstenske Skarpskytterkorps I og 2 Kompagnier Oldenborg II overtog Bevogtningen i Fronten, medens der til Observation i højre Flanke om Aftenen udsendtes til Niebuhr Sluse et Kommando, bestaaende af 2 Kompagnier Oldenborg II, Kompagniet Brockdorff af holstenske Skarpskytter II og

[1]) Rapport fra Kapitajn Cornelisen til Oberst Waldeck, Dcbr. 1813 (Aux). Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). „Vertraute Mittheilungen" S. 45.

Eskadronen Düring af holstenske Ryttere under Befaling af Major Ahlefeldt-Dehn af oldenborgske Regiment. Kommandoet, der gik over Pötrau, indtraf næste Morgen i Bivuaken.

Divisionen Loison brød op fra Schwarzenbeck til samme Tid som Avantgardebrigaden fra Müssen og fulgte dennes Vej til Büchen. Divisionen Vichery gik til Lauenburg.

Om Auxiliærkorpsets Forhold indløb der 2 Meddelelser, først fra Davouts Stabschef, dernæst fra Marskalken selv. Stabschefen anmodede Korpset om i Løbet af Dagen med dets Hovedstyrke at ville indtage 3dje Divisions Stilling i Schwarzenbeck og anbefalede indstændigt, at der holdtes et Partigængerkorps af Ryttere paa Hamburg-Lübeck Landevej med Observation af sidstnævnte By. Marskalken berørte det samme Skræmmebillede, men saa dog nu ret lyst derpaa, idet han bemærkede, at under den nuværende Situation kunde en Bevægelse mod Lübeck let blive kompromitterende for Fjenden. En anden mindre Uoverensstemmelse, men som fik Betydning for Korpset, mellem Stabschefens og Marskalkens Udtalelser var den, at den første havde tilsagt Major Bardenfleth, at General Lallemand fra den 20de skulde indgaa under Auxiliærkorpset, medens Marskalken skrev til Prinsen, at han den 21de paa sin Rute vilde finde Generalen „avec son avantgarde, qui sera laissée à votre disposition, et qui réunira les troupes danoises qu'il a gardées depuis sa reconnaissance“ [1]).

Der blev stor Jubel i Korpsets Bivuaker, da der kom Ordre om Opbrud. Det havde regnet saa godt som uophørlig fra den Dag af, da 2den Brigade forlod Lübeck, man havde kun ringe Skjærm mod Vind og Vejr, og Bivuakpladsene begyndte at ligne smaa Søer. Rygter om Avantgardebataillonernes raske Soldaterliv og Færden gjennem de skjønne lauenburgske Skovegne forhøjede Ønsket om at forlade de træløse Marker ved Sick. Hen paa Eftermiddagen brød begge Brigader op og marcherede over Trittau, Hamfelde gjennem Sachsenwald til Schwarzenbeck, hvor de gik i Bivuak, Prinsen af Hessen med Stab blev indkvarteret paa Slottet af samme Navn. Af Korpsets Forpostafdelinger bleve tidligere paa Dagen begge Husareskadronerne, de 3 Kompagnier holstenske Skarpskytter II samt Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps II under Befaling af Major Berger foreløbig sammendragne i Sandesneben til Dækning og Observation, medens Resten af slesvigske Jægerkorps II afmarcherede til Lübeck. Oberst Engelsted havde Ordre til, saa snart Bataillonen ankom, at lade 2 Eskadroner af sit Regiment samt de 2 Kanoner af Batteriet

[1]) Aux. I. S. 45 og 46/1813.

Gönner tage Stilling ved Wesloe med fremskudt Piket til Schlutup, hvor til der hidtil havde været patrouilleret, medens de 2 andre Eskadroner samt Musketerkompagniet af Holsten III skulde afløse Major Berger, dog saaledes at Kommandoet tog Post ved Labenz, hvorefter Berger med sit Kommando skulde melde sig til Hovedstyrken i Schwarzenbeck. Under jyske Dragoners Fremrykning til Schlutup vexlede Fortroppen under Lieutenant Ursin Skud med fjendtlige Vedetter ved Lauen og kastede dem tilbage til Selmsdorf. Der indfandt sig herfra en Parlamentær, der angav at være afsendt fra Oberst Müller, Kommandør for Avantgarden af en mecklenburgsk Division, for at fremføre, at Divisionen ingen Underretning havde om Vaabenstilstandens Ophør [1]).

Sent paa Aftenen havde Davouts Armékorps følgende Opstilling:

Auxiliærkorps:

Venstre Flankegarde Engelsted paa Ruten Lübeck-Schlutup.

Detachement Berger ved Sandesneben.

Hovedstyrke }
Korpskvarter } i Schwarzenbeck.

Avantgardebrigade Lallemand }
Division Loison } i Büchen.

Division Thiebault ved Horst og Rensdorf med Flankegarde Gengoult ved Garlstorf.

Division Vichery ved Glinde.

Hovedkvarter i Lauenburg.

Paa Fjendens Side var Opstillingen spaltet i 2 Fløje, hvoraf den højre, den svensk-mecklenburgske Division, havde samme Stilling som den 16de Avgust med Grevismühlen som Centralpunkt, medens venstre Fløj, Walmodens øvrige Tropper, stod koncentreret i 2 Linier, den forreste bag Floden Schall fra Zarrentin til Vellahn med Forposter foran Floden, den bageste imellem Wittenburg og Hagenow. Korpskvarter sidstnævnte Sted.

20de—23de Avgust.

Fra det Øjeblik af, den 20de om Morgenen, da Davout var bleven Herre over Delvenau-Linien, kunde Terrainet ikke frembyde særlige

---

[1]) Rapport fra Frederik af Hessen til Frederik VI. af 19de Avg. (H. P. 787/1813). Melding fra Oberst Engelsted til Frederik af Hessen af 19de Avg. 1813 (Aux.). Brev fra Avditør Bræstrup af 6te Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

Hindringer for hans Fremmarche mod Schwerin, om hvilken han nu giver Napoleon Melding. Af denne og flere Udtalelser erfarer man tillige, at Marskalken gjennem de foregaaende Dages Rekognosceringer havde formaaet at danne sig et temmelig rigtigt Billede af sin Modstander, idet han dog anslog dennes Styrke noget for højt, sin egen næsten jævnbyrdig, og ikke ganske var paa det Klare med Opstillingen af Divisionen Vegesack og med den bag dennes Ryg ved Wismar landende engelsk-tyske Artilleribrigade. Som Hovedfremrykningslinie til Schwerin bestemte han sig for Ruten Lauenburg-Zarensdorf-Wittenburg, og han befalede, at det store Train af samtlige Hærled skulde dirigeres over Lauenburg [1]).

Divisionen Thiebault med sin højre Flankegarde gik frem 1 Mils Vej til i Højde med Schwartau, hvor Davout tog Kvarter; Reservedivisionen Vichery naaede frem til i Nærheden af Lauenburg; Divisionen Loison gik til Gresse.

Avantgardebrigaden Lallemand skulde gaa til Schwanheide og her melde sig til Prinsen af Hessen. Denne Ordre skal imidlertid ikke være naaet Generalen, idet Ordonnansen havde forvildet sig, og da Loison passerede Schwanheide, fulgte Lallemand med til Gresse og deltog personlig i Spidsen for holstenske Regiment Ryttere i en af Loison befalet Rekognoscering udover Boitzefloden. Efter Rekognosceringen, der gav til Resultat, at den fjendtlige Forpostlinie var ved Schallfloden, gik holstenske Ryttere tilbage i Bivuak ved Schwanheide, medens Resten af Brigaden forblev ved Gresse. Laville gjorde en Slags Undskyldning, fordi Lallemand ikke havde sluttet sig til Korpset, og siger, at dennes Brigade nu skal være Mellemled mellem Divisionen Loison og Auxiliærkorpset, men heller ikke dette skete [2]).

Frederik af Hessen marcherede med stærke Patrouiller i venstre Flanke over Müssen og Büchen til Schwanheide, ialt 2½ Mil. Uagtet Korpset havde 3 Brigader foran sig paa samme Rute, var det dog paa den sidste Del af Marchen gjennem den store Slette mellem Büchen og Schwanheide

---

[1]) Correspondance du Maréchal Davout IV, 269. Aux. I. S. 50/1813.

[2]) Aux. I. S. 54/1813. Breve fra Major Løvendal, Auditør Bræstrup og Kapitajn Scholten henholdsvis af 20de, 21de og 27de Avg. 1813. Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). Som man ser, har Avantgardebrigadens Forhold været noget anderledes end antaget i „Kampen om Norge" I, 292. Det skal tilføjes, at Historien om den forvildede Ordonnans herefter maa ansés lidet trolig, om end Laville selv meddeler den. Det Sandsynlige er, at det har været Loison, der i høj Grad havde Davouts Øre, konvenabelt at beholde Lallemand under sig, og at han maaske endog havde Tilladelse hertil af Davout, uagtet denne havde meddelt Frederik af Hessen, at Lallemand vilde melde sig den 21de Avgust.

omsværmet af smaa Kosakhobe. Efter Ordre efterlod Korpset en stærk Postering, bestaaende af III og IV Bataillon Holsten og 4 Kanoner under Oberstlieutenant Molkte i Büchen til Bevogtning af det derværende Bropas, der barrikaderedes. Paa Korpsets yderste venstre Fløj forblev Engelsted staaende med sine Posteringer i Lübeck og øst og syd for denne By, medens Berger med sit Kommando slog ind paa Ruten Mølln-Gallin for at slutte sig til Korpset, som han ikke kunde naa ved Schwarzenbeck.

Det var tilladt Korpset, der for Davout havde fremhævet Umuligheden af at skaffe den befalede 10 Dages Proviant tilveje, under Marchen at tage Kvæg og Levnedsmidler af enhver Slags i de Egne, hvor igjennem det marcherede, mod at give vedkommende Kommuner Kvittering og Anvisning paa Betaling af den franske Kasse. Denne Tilladelse havde dog ikke stor Værdi, thi fra Schwarzenbeck af var det ellers saa frugtbare Landskab bogstavelig som en Ørk, lige blottet for Mennesker som for Dyr og Plantevæxt — hvad Kosakkerne og den dem forfølgende Lallemandske Brigade havde levnet, var bleven fortæret og ødelagt af Divisionen Loisons graadige Tropper[1]). Under disse Omstændigheder skjønnede Frederik af Hessen, hvem det i øvrigt Dagen efter fra det franske Hovedkvarter tilsagdes, at der for hans Korps vilde blive udskrevet 25000 Fouragerationer i Lauenburg og 30000 Portioner Brød, Kjød og Brændevin i Boitzenburg samt udbetalt 10000 Frcs. i Penge, det rettest skyndsomst paa egen Haand at oprette et Forplejningsmagasin foreløbig i Schwarzenbeck, som kunde forsynes fra Hovedmagasinerne i Holsten. Da Prinsen imidlertid heller ikke indenfor Operationsbæltet kunde skaffe Vogne til Levnedsmidlernes Transport, eftersom alle Kjøretøjer vare beslaglagte af de franske Divisioner, maatte han herom tilskrive Frederik VI, der strax paalagde Overretten i Glückstadt at lade tilkjendegive, at paa Prinsens „Rekvisition eller efter hans Ordre skulle samtlige Undersaatter i Holsten være pligtige til uopholdelig og prompte at præstere de Kjørsler til Auxiliærkorpset, som forlanges, være sig til Magasiners Flytning eller Formering eller til hvilken som helst Kjørsel for bemeldte Auxiliærkorps, selv om ogsaa disse Kjørsler forlanges ind i de tilgrænsende fremmede Lande, de skulle og uden Ophold nøjagtigt ske“[2]).

Just den 20de Avgust var det, at Generaladjudant Hans Lindholm indfandt sig hos Frederik af Hessen med den foran berørte „Instruktion“ fra Frederik VI. Generaladjudanten, der som Anledning til sin Rejse blot skulde angive, at han var Overbringer af vigtige Breve til Landgrev

[1]) Aux. H. P. 816/1813.
[2]) H. P. af 25de Avg. 1813.

Carl af Hessen og dennes Søn, havde mangehaande Ærinder at udføre men Hovedformaalet var i Virkeligheden at skaffe Kongen lidt at vide om, hvorledes det egentlig stod til ved Sydgrænsen. Lindholm var den 14de Avgust rejst fra Kjøbenhavn til Slesvig, hvor han skulde træffe Aftale med Landgreven og Kommandør Baron Holsten om Sødefensioner langs Hertugdømmernes Kyster. Derefter havde han at opsøge Davout og paa Rejsen gjennem Holsten udforske Stemningen hos Befolkningen. For Davout skulde han bevidne Kongens Agtelse og store Tillid, fremføre Ønsket om, at der skete en Forandring med Behandlingen af den Mængde dansk Ejendom i Hamburg, som Davout havde lagt Beslag paa — en Sag, hvor om der allerede var aabnet Forhandlinger i Kjøbenhavn mellem Statsminister Rosenkrantz og den franske Gesandt Alquier — og om muligt bevirke, at den af Napoleon lovede og i Amsterdam oplagte Krudtmængde paa 100000 Pd. blev afleveret i Harburg eller Hamburg, samt at der desuden blev afgivet en Leverance Salpeter. Den 19de Avgust ankom Lindholm til Altona og kjørte samme Dag til Lauenburg, hvor han meldte sig til Davout, der modtog ham meget elskværdigt, stillede sig imødekommende lige over for Kongens Ønsker og udtalte sig anerkjendende om de danske Tropper. Efter Davouts Anvisning opsøgte Lindholm den følgende Dag Frederik af Hessen i Büchen, hvor han saa Brigaderne Schulenburg og Lasson defilere forbi Prinsen. Det var den Dag bleven straalende smukt Solskinsvejr, Tropperne saa glade og fornøjede ud, og Lindholm, der i det Hele havde faaet et udmærket Indtryk af Prinsens Kommandoføring, kunde glæde Kongen ved at beskrive Stemningen under Forbimarchen saaledes: „Prinsen tiltalede dem som en Mand, der er sin Konge huld og tro, og som elsker sine underhavende; Tropperne hilste ham, og adskillige tiltalte ham paa en Maade, der tilkjendegav deres Kjærlighed for deres øverste Befalingsmand.“ [1])

Den 21de Avgust var det Davouts Agt ved en koncentrisk Marche med sine 2 forreste Divisioner og Avantgardebrigaden at indtage Linien Kamin-Goldenbow à cheval Wittenburg Vejen. Walmoden, der stadig var i Uvished om sin Modstanders Plan, og som vilde sikre sig frit Valg med Hensyn til Retrætelinien Wittenburg-Schwerin-Stralsund eller Hagenow-Ludvigslust-Berlin, lod paa sin Side Legionen Ahrentsschildt fra tidlig Morgenstund rykke frem til Højderne imellem Marsow og Goldenbow, saaledes at Legionen fik Opstilling imellem Kavaleridivisionen Dørnberg ved Kamin og Avantgarden Tettenborn ved Vellahn. Det maatte altsaa komme til Kamp.

---

[1]) H. P. af 14de Avg. 1813. Brev fra Generaladjudant Lindholm af 21de Avg. 1813. (Aux. Private Breve).

Davouts fremadgaaende Bevægelse, der for de franske Divisioners Vedkommende først begyndte omtrent Kl. 1 Eftermiddag, sikredes i højre Flanke i Retning mod Dömitz af Gengoult, der Dagen forud ved Lauenburg var gaaet over fra venstre til højre Elbbred. Efter at have udført dette Hverv skulde han tage Opstilling ved Boitzenburg til Bevogtning af Etapelinien og Delvenau-Overgangene.

Divisionen Thiebaults Hovedstyrke, hvormed Davout fremdeles fulgte, samt Reservekavaleriet under General Wattier rettede sin Marche over Zarensdorf og Marsow mod Goldenbow, som det imidlertid først efter en lang, men lidet energisk ført Kamp lykkedes at naa ud paa Natten, da Fjenden godvillig rømmede Stillingen. Davout bivuakerede sammen med Divisionen foran Goldenbow indtil næste Dag, da han tog Kvarter i Marsow, hvor til Divisionen Vichery, der havde fulgt Thiebaults Rute, var ankommen om Aftenen.

Avantgardebrigaden Lallemand brød saa tidlig op fra Schwanheide, at den ved Middagstid kunde sætte sig i Têten af Divisionen Loison, der fra Gresse over Gross Bengersdorf skulde gaa mod Kamin. Brigadens Fordækning bestod af den franske Eskadron ridende Jægere som Fortrop, holstenske Skarpskytterkompagni Brockdorff, oldenborgske Jægerkompagni Cornelisen, 2 Kanoner Gerstenberg og et fransk Voltigeurkompagni som Hovedtrop. I Têten af Brigadens Hovedstyrke marcherede Resten af den franske Bataillon og af Batteriet Gerstenberg. Lallemand og Waldeck med deres Stabe red umiddelbart efter Fortroppen. Marchen foregik under den sædvanlige Blænkring med og Omsværmning af Kosakkerne, navnlig ved Schallfloden, hvor over Broen var afbrudt og maatte istandsættes af Gerstenbergs Pionerer, men egentlig Modstand stødte Marchekolonnerne ikke paa, før de henad Kl. 6 Eftermiddag vare komne i Nærheden af Kamin. Stillingen her var foruden af Dørnbergs Kavaleri besat af en Bataillon af Legionen Ahrentsschildt. Kompagnier af denne Bataillon stode i en tæt Bøgeskov vest for Kamin og modtoge Fortroppen, just som den passerede en Lysning i Skoven, med en overvældende Geværild. Saa vel Lallemand som Waldeck, der saaredes af et Strejfskud i Ansigtet, viste stor Ro og Fatning ved denne Lejlighed; hele Fordækningen med Kompagniet Cornelisen i Spidsen og 4 Kanoner under Sekondlieutenant Müller udvikledes i Skoven, medens 6 Kanoner under Premierlieutenant Heltzen og Brigadens Hovedstyrke gik mod Kamin. Kl. 9 Aften rykkede den franske Bataillon ind i Byen, hvor den kunde have taget en fjendtlig Eskadron til Fange, hvis den ikke fejlagtig havde antaget den for dansk. Tabet paa begge Sider var kun ubetydeligt. Divisionen Loison kom slet ikke i Kamp; den opmarcherede til højre af

Lallemand, just som Fjenden gik tilbage i Retning af Hagenow, og gik derefter tilligemed Brigaden i Bivuak ved Kamin[1]).

Frederik af Hessen med Auxiliærkorpsets Hovedstyrke skulde fra Schwanheide gaa til Gresse og indtræffe der umiddelbart efter Loisons Opbrud, Kl. 1 Eftermiddag. Om denne Marche, ved hvilken der intet mærkeligt forefaldt, samt om Korpsets øvrige Forhold havde Davouts meget skrivende Stabschef Laville sendt Prinsen ikke færre end 5 Meddelelser. Hovedordren, afsendt fra Schwartau Kl. 7½ Fm., er ret vildledende, idet deri siges, at Loison, hvem Korpset skal være parat til at understøtte, marcherer over „Zarensdorf"; den næste Ordre, afsendt Kl. 11 Fm., var det for saa vidt ogsaa, som Laville deri meddeler, at Lallemand den Dag skal være Avantgarde for Prinsen og danne Bindeled mellem denne og Loison, medens i Virkeligheden Avantgardebrigaden, som anført, gik foran Divisionen. Prinsen skal inddrage Repliposten ved Büchen, ødelægge Broen, lade de derværende Baade og Færger gaa til Lauenburg og sende sine Proviantkolonner m. v. over sidstnævnte By. Detachementet Berger skal over Mölln og Rosengarten lade Rytterpatrouiller strejfe stærkt ind i Mecklenburg for at skaffe nøjagtig Underretning om de Svenske, og endelig skal venstre Flankegardes Kavaleri — jyske Dragoner — inddrages og afløses af det nu fra Sjælland stærkt ventede fynske Regiment lette Dragoner. Chefen for dette Regiment havde derhos at udsprede det Rygte, at han vilde ankomme til Lübeck i Spidsen af en Styrke paa 4000 Mand Infanteri, 1500 Heste og Artilleri og skulde hos de lybske Avtoriteter udskrive Forplejning og Kvarter til denne Styrke[2]).

Den 22de om Morgenen Kl. 2 afsendte Davout, der havde faaet Indtryk af, at Walmoden længere tilbage sammendrog en større Infanteristyrke til Spærring af Wittenburg Vejen, fra sin Bivuak ved Goldenbow Ordre til Frederik af Hessen om, at han skulde nærme sig Divisionen Loison for at kunne være parat til i Forening med denne at gaa frem mod Wittenburg, og Prinsen brød i den Anledning strax op med Korpset og marcherede til Schildfeld.

Walmoden paatænkte dog mindst af alt sligt. Heller ikke han havde af Gaarsdagens Kamp, hvor vel den paa venstre Fløj ved Goldenbow forløb ret heldig, høstet de glædeligste Erfaringer med Hensyn til sine

---

[1]) Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve.) „Vertraute Mittheilungen" 48 ff. Aux. I. S. 57/1813 Aux. H. P. af 23de Avgust. Hos Mdm. de Bloqueville IV, 45 og B. v. Qvistorp II, 346 opgives det fejlagtigt, at Loison ogsaa besatte Goldenbow.

[2]) Aux. I. S. 51, 52, 53, 54, 55/1813.

Troppers Kampdygtighed og Paalidelighed, og efter nu at være kommen paa det rene med, at Davout agtede sig til Schwerin, var han i Virkeligheden glad ved at kunne slaa ind paa Vejen til Berlin. Han meddeler Kronprinsen, at han om Natten samlede sit Korps ved Hagenow med venstre Fløjs Forposter foreløbig staaende ved Vellahn, og han begrunder denne Retræte saaledes: „Jeg kan ikke binde an med ham (Fjenden) fornemmelig af Mangel paa Artilleri. Jeg tør af den Grund ikke optage nogen Positionskamp, men kan kun søge at opholde Fjenden ved Smaafægtninger. Erfaringen fra i Gaar har lært mig at være forsigtig med mit Artilleri; det er for nyt til at bruges sammen med Kavaleri" [1]).

Da Davout derpaa om Eftermiddagen fortsatte sin Marche, kunde denne ske ganske uhindret. Divisionerne Thiebault og Vichery samt Davouts Hovedkvarter gik til Wittenburg, Avantgardebrigaden Lallemand til Drei-Lützow, Divisionen Loison til Parum, Auxiliærkorpset til Kamin. I Bivuaken her meldte Major Berger sig med sit Detachement til Korpset.

I Følge Operationsbefaling, dateret Wittenburg den 23de Avgust Kl. 2 Morgen, brød det forenede Hærkorps henved Kl. 5 Fm. op fra sine Bivuaker og satte sig i Marche mod Schwerin og Omegn i 2 Kolonner; til venstre: Avantgardebrigaden Lallemand over Dümmers, Dümmerstück, Gross Weltzin, Grambow, efterfulgt, fra Parum af, af Divisionen Loison; til højre: Divisionen Thiebault, efterfulgt af Divisionen Vichery, Reserveartilleriet, det store Train m. v. over Drei-Lützow, Parum, Strahlendorf og Gross-Rogahn. Marchen foregik uden Hindring i Fronten, der var ganske blottet for Fjender, idet Walmodens Hovedstyrke (hele venstre Fløj) stod i Skraastilling bag ud til højre paa Ruten Hagenow-Strohkirchen; derimod stødte et af Lallemand mod Gadebusch udsendt venstre Sidedetachement 2 halve Eskadroner ridende Jægere og Uhlaner samt Eskadronen Düring af holstenske Ryttere, ved denne By om Aftenen paa et stærkt fjendtligt Kommando af Vegesacks Division og blev med Tabet af nogle Mand kastet ind paa Brigaden [2]).

Frederik af Hessen skulde følge den foran givne Rute for venstre Kolonne over Püttelkow og var just ankommen til Wittenburg, da han fik Kontraordre af Davout. Denne havde nemlig maattet lade højre Kolonne standse Marchen paa Grund af store, fra Hagenow udgaaende Kosaksværme, der harcellerede Flanke og Ryg, og gav nu Auxiliærkorpset

---

[1]) B. v. Quistorp II, 387.

[2]) I „Meddel. från Kgl. Krigsark." II, 27 antages fejlagtig, at dette Detachement hørte til Divisionen Vichery.

Befaling til at sikre de franske Divisioners Marche. Ordren var som sædvanlig ledsaget af vidtløftige Anvisninger fra Laville til Carl Bardenfleth om Korpsets Forhold [1]). I Anledning heraf lod Prinsen Hovedstyrken af sine 2 Brigader tage Fægtningsstilling umiddelbart syd for Wittenburg á cheval Hagenow-Vejen, medens en stærk Postering paa 2 Jæger- og 4 Musketerkompagnier, 2den og 6te Husareskadron og 2 Kanoner af Batteriet Gönner under Major Berger blev fremskudt gjennem det c. 1000 Al. syd for Wittenburg liggende Skovparti, hvor et Kosakregiment paa 400 Heste havde Tilhold, til Passet ved Woold Mølle. Posteringen, i hvis Tete de 2 Jægerkompagnier, Pristroph af slesvigske Infanteriregiment og Wegener af slesvigske Jægerkorps, marcherede, naaede Bestemmelsesstedet efter et livligt, men ublodigt Sammenstød med Kosakkerne, og lod herfra Terrainet yderligere afspærre ved stærke Patrouiller til Scharbow, Zapel og Helm. Prinsen havde Ordre til at forblive i Stillingen til Kl. 4 Eftermiddag. Det var da lykkedes ham at faa den over $^1/_2$ Mil lange Trainkolonne, der fulgte efter Divisionen Vichery, paa 4 Vogne nær, samt talrige „Traineurs" gjennem Passet ved Wittenburg, og efter at have ladet et Bagtrav paa 2 Bataillоner, 2 Kanoner og $^1/_2$ Eskadron under Befaling af Oberstlieutenant Scriver foreløbig for Natten blive staaende i denne By, marcherede han med Korpset over Drei-Lützow til Parum og gik her i Bivuak med Front mod Wittenburg [2]).

Oberst Engelsteds Forposter mellem Schlutup og Brandenbaum havde i de foregaaende Dage jævnlig haft smaa Sammenstød med Fjenden. Den 23de Avgust før Daggry blev en fremskudt Postering paa 1 Underofficer, 8 Jægere og 2 Dragoner overfaldet af Schillske Husarer og det mecklenburgske ridende Jægerkompagni Brandt, der vare staaede af Hestene og vadede over den for impassabel ansete „Grænsegrav". Den ene Dragon blev ved denne Lejlighed skudt, den anden og en Jæger saaret. Efter denne Bedrift forlod Avantgarden af Vegesacks Division ganske Egnen. I sin næste Melding kunde Engelsted indberette, at de fjendtlige Forposter havde afbrudt deres Lejre ved Schønberg og Herrnburg og vare Natten mellem den 23de og 24de over Dassau gaaede tilbage til Wismar. Foran Ratzeburg var der heller ingen Fjender [3]).

Om Aftenen den 23de Avgust stod Davouts Hærstyrke saaledes:

---

1) Aux. I. S. 6/1813.
2) Rapport fra Frederik af Hessen til Frederik VI af 25de Avg. 1813 (Aux. H. P.).
3) Meldinger fra Oberst Engelsted til Frederik af Hessen af 23de og 26de Avg. 1813 (Aux). Boddien, S. 84.

Auxiliærkorps:

Venstre Flankerepli Engelsted ved Lübeck.

Hovedstyrke } i Parum.
Korpskvarter }

Bagtrav Scriver i Wittenburg.

Avantgardebrigade Lallemand ved Medewege.

Division Loison ved Lankow.

Division Thiebault:

Hovedstyrke i Schwerin.

Højre Flankerepli Gengoult ved Boitzenburg.

Division Vichery } i Schwerin.
Hovedkvarter }

Af Walmodens nu helt spaltede Korps havde den oprindelige venstre Fløj under Korpschefens direkte Befaling Front mod Nord med Hovedstyrken om Wöbbelin; Avantgarden Tettenborn stod om Kraak med Kosakregimenterne og Lützows Korps fremskudte paa Linien Warsow-Banskow. Højre Fløj under Vegesack havde Front mod Syd med Hovedstyrken imellem Grevismühlen og Wismar og et Rekognosceringskommando ved Mühlen-Eichsen.

III. Ophold i Stillingen Wismar-Schwerin.
(24de Avgust — 1ste September.)

Davout agtede sig foreløbig ikke længere frem end til Schwerin. Han vilde nu forlægge sin Operations- og Etapelinie, der gik over Lauenburg, men som ved Drejningen mod Nordost var bleven for lang og ikke kunde dækkes mod Kosakkerne, til den kortere og sikrere over Ratzeburg eller Mölln, udbrede sig til venstre til Wismar for at komme i Forbindelse med Havet, og i øvrigt forblive staaende i denne stærke, i Fronten næsten uangribelige Stilling, indtil han havde faaet at vide, hvorledes det var gaaet Oudinot ved Berlin, eller til han havde faaet ny Ordre fra Napoleon. At Davout har ment, at han herved opfyldte sin Kejsers Ønske, endog i fuldeste Maal, kan der næppe være Tvivl om. Han havde fast Fod paa alle Veje: fremad til Forfølgning eller Angreb mod Stralsund, Stettin og Berlin, tilbage til Dækning og Forsvar mod Hamburg og Holsten. Det fjendtlige Korps havde han delt og bundet. En Fremrykning længere mod Øst

kunde let blive farlig for hans Forbindelseslinie uden at gjøre Oudinot nogen Nytte, da Afgjørelsen ved Berlin maatte falde nu, og faktisk faldt samme Dag, som Davout rykkede ind i Schwerin; og Napoleons tvivlsomme Anvisning paa Magdeburg som Operationsbasis var værdiløs for ham fra det Øjeblik af, at han havde Fjendens Hovedstyrke sønden for sig. Selv om Davout kunde have naaet Schwerin 1 eller højst 2 Dage tidligere, vilde dette dog ikke have baadet Oudinot, eftersom man vist ikke tør tiltro den kløgtige Carl Johan saa stor Snæversynethed, at han paa Grund af denne ufarlige Nærmelse skulde have ladet Nordarmeens Gros i Stikken for at ile sin svenske Division i Mecklenburg til Hjælp [1]).

Rent bortset fra Sagens strategiske Side turde det forøvrigt være tvivlsomt, om Davout, uden alvorligt at kompromittere sit Hærkorps, kunde have bragt dette synderligt nærmere Oderen Han havde ganske vist — idet der ses bort fra Rekognosceringsdagen den 17de Avgust — kun tilbagelagt en Vejlængde af c. 15 Mil i 6 Dage, men han havde marcheret gjennem fjendtligt, af Vandløb, Moser og Skove stærkt gjennemskaaret Land uden Støtte for sine Flanker, mod en i Styrke næsten jævnbyrdig, i Kavaleri ham langt overlegen Modstander og med Soldater, der, som det viste sig ved Lauenburg og Goldenbow, først skulde lære at slaas og, hvad mere var, først skulde lære at marchere. Under saadanne Forhold bliver en methodisk Krigsførelse en Nødvendighed, og den „Langsomhed og Forsigtighed“ under Bevægelsen mod Schwerin, som gjentagne Gange i ret stærke Udtryk er bleven lagt Marskalken til Last [2]), vil vel, ret beset, uden at derfor hver enkelt Disposition godkjendes, i det Hele og Store snarere være at regne ham til Fortjeneste.

24de Avgust.

Ved Middagstid lod Davout Divisionen Loison, i hvilken Wattiers Kyrasserer indlemmedes, samt Avantgardebrigaden Lallemand sætte sig i Marche nordpaa. Loisons Kolonne, hvormed Marskalken selv fulgte, gik

---

[1]) Saaledes somB. v. Quistorp II, 350 er tilbøjelig til at antage.

[2]) Fornemmelig i tyske Fremstillinger, saasom: Der Feldzug in Mecklenburg und Holstein 1813. Zander: Geschichte des Krieges an der Niederelbe 1813 og nu sidst i B. v. Quistorps i flere Henseender saa fortrinlige Værk: Geschichte der Nordarmee 1813. Fra Davouts nærmeste Forum, repræsenteret ved Napoleon, der dog ikke i de senere Aar var Marskalken synderlig huld eller skyede at holde sine Meninger tilbage, naar der handledes imod hans Ønske, vides der derimod ikke at være fremkommen Ytringer af Misnøje mod Marskalkens Kommandoføring.

ad Hovedlandevejen til Wismar og indtog her Cantonnement; Lallemand gik til Gadebusch og bivuakerede om Natten i Güstow [1]. Til Fjenden saa man intet. Det Rekognosceringskommando ved Mühlen-Eichsen — et kombineret Korps under den mecklenburgske Oberst Müller, som fra Grevismühlen over Rhena havde strejfet mod Ratzeburg og Mölln og var vendt tilbage over Gadebusch — med hvilket Lallemands Sidedetachement Dagen forud havde haft et Sammenstød ved sidstnævnte By, havde nemlig i største Hast ved Daggry fortsat Tilbagemarchen over Beidendorf og Mecklenburg til Schwaan bag Warnowfloden. Ligeledes var Vegesack med Hovedstyrken af sin svenske Division paa Efterretningen om Davouts Indmarche i Schwerin brudt op fra Stillingen ved Wismar og i Ilmarche gaaet ad Kystvejen over Krøpelin til Rostock.

Divisionerne Thiebault og Vichery forbleve i deres Stillinger, der spærrede Adgangen til Schwerin fra Syd, med venstre Fløj støttet til den store Schwerin Sø, højre Fløj til Afløbet af Osdorfer Sø. Den højre Flankerepli Gengoult ved Boitzenburg, fik Ordre til at lade et Detachement gaa til Mølln for at sikre den derover førende Etapelinie.

Auxiliærkorpset gik til Schwerin. I Følge den ham givne Ordre trak Frederik af Hessen Kl. 4 Morgen Bagtravet Scriver til sig fra Wittenburg, lod Trainet, der var bleven forøget med en Snes Oxer, som Scriver til Gjengjæld for Vognene havde taget fra Kosakkerne den foregaaende Dag, følge imellem de 2 Brigader og marcherede derpaa fra Parum over Strahlendorf og Gross Rogahn. Ved Ankomsten til Schwerin blev den lige af Loison forladte Stilling anvist ham og af Korpset indtaget saaledes:

Hovedstyrken, Front mod Nord, mellem Neumühlen Sø og Weger Sø. I Stillingens Midt- og Hovedpunkt, Højderne ved Lankow, vare de 2 6 Pds. Fodbatterier, Blicher og Koye, posterede.

En fremskudt Postering paa 1 Bataillon og ½ Eskadron Husarer ved Hellkrug.

---

[1] Om Loisons og Lallemands Marcherute den 24de Avgust finder der den mærkeligste Uoverensstemmelse Sted i de Relationer, der omtale Begivenheden. Nogle lade Loison og Lallemand gaa sammen til Gadebusch; efter andre gaar Loison til Gadebusch, Lallemand til Wismar, medens atter andre have det omvendt, saaledes som angivet i Texten. At Lallemand gaar over Gadebusch og først den 25de kommer til Wismar, maa imidlertid betragtes som sikkert, idet Oberst Waldeck i sin Dagbog udtrykkelig siger: Den 24sten wurde von Gross Medewege über Gadebusch nach Güstow marschiert; den 25sten von Güstow durch Wismar nach Hornsdorf (Aux. Private Breve). Se ogsaa F. H. Jahn: Der Feldzug an der Niederelbe 1813. S. 58.

En Rygdækning under Major Berger paa 1 Bataillon, 1½ Eskadron Husarer og det kjørende 3 Pds. Batteri Gönner, Front mod Sydvest, imellem Neumühlen Sø og Osdorfer Sø med Poster i Klosternhagen, Gories og Wittenførde.

Det var en i alle Henseender fortræffelig valgt Forsvars- og Ventestilling. Kosakkerne kunde let holdes ude; fra Højderne i Fronten kunde Artilleriet fuldstændigt beherske det foranliggende Terrain, og paa den mod Syd faldende Skraaning med Søer paa begge Sider havde man en heldigt beliggende Bivuakplads. Prinsen fik Kvarter i Schwerin i Enkehertugindens smukke Palæ. En Bataillon gjorde Garnisonstjeneste i Byen [1]).

Korpsets venstre Flankerepli under Oberst Engelsted holdt fremdeles Lübeck med Omegn besat. Engelsted havde tillige faaet Ordre til at lade et Detachement gaa til Ratzeburg til Bevogtning af den nu derover førende Hovedetapelinie og til i Erstatning for denne Afgang at trække et af Kompagnierne Lützow eller Munderloh til sig fra Travemünde, hvilken Plads nu maatte ansés for at være i Ly for Fjenden. Der blev endvidere, efter Anmodning fra Laville, foreskrevet Obersten, at han jævnlig skulde lade Kommandoer gaa mod Wismar og Rhena for at rense det nordlige Mecklenburg for Partigængere, og at han i Landet skulde udsprede Rygtet om, at der i Lübeck snart ventedes Ankomsten af de stærk fransk-dansk Troppestyrke. Dette Rygte vilde vinde i Sandsynlighed derved, at den tidligere franske Pladskommandant ligesom samtlige franske civile Avtoriteter skulde returnere til Lübeck og fra den 25de overtage deres Funktioner [2]).

25de — 26de Avgust.

Avantgardebrigaden Lallemand, der under Marchen nord paa havde dækket Divisionen Loisons venstre Flanke, gik den 25de Avgust fra Güstow over Passow og Wismar til Hornsdorf, opslog her Bivuak og holdt Rast den følgende Dag. Brigaden havde fortjent dette Pust, det første siden den forlod Grande. Den havde i de 9 Dage tilbagelagt ca. 20 Mil i lige Marchelinie, men samtidig maattet marchere med stærke Sikringsdele, hyppigt detachere, hver Nat bivuakere og staa paa Forpost.

---

[1]) Aux. I. S. 64/1813. Rapport fra Frederik af Hessen til Frederik VI. af 25de Avg. 1813 (Aux. H. P.) Tycho Bræstrup: Gehejmekonferensraad Bræstrups efterladte Papirer, S. 111 ff.

[2]) Aux. I. S. 59/1813.

Loison forblev med Divisionen foreløbig i Wismar, hvor han udskrev en Brandskat paa 40000 Thlr., medens Davout for sin Person vendte tilbage til Schwerin og lod Hovedkvarteret indrette i Arveprinsens Palæ [1]).

Auxiliærkorpsets Hovedstyrke havde uden Rast marcheret i 6 Dage og tilbagelagt i lige Marchelinie c. 15 Mil. Korpsets Afdelinger havde ikke som Waldecks haft en anstrængende Forposttjeneste, men som disse bivuakeret hver Nat og med Hensyn til Forplejning været langt daarligere stillet. Med det indførte Rekvisitions- for ikke at sige Plyndringssystem kunde Avantgarden, der marcherede foran Divisionen Loison, til sit Underhold tage, hvad Kosakkerne havde levnet, men Korpset, der marcherede bagefter Divisionen, nøjagtig i dennes Spor, fandt paa sin Vej næsten ikke Fugls Føde. Da Proviantkolonnerne ikke vare komne frem, idet det store Train, som anført, først fra Büchen maatte gaa til Lauenburg og derfra, da Etapelinien paa ny blev forlagt, tilbage til Ratzeburg, var Korpset, efter at den medførte 2 Dages Ration var sluppen op, fornemmelig henvist til at leve af langt ud til Siden gaaende Fourageringer. Hertil kom, at Tillavningen af de Levnedsmidler, der kunde skaffes tilveje paa disse Expeditioner, blev besværliggjort ved den Omstændighed, at 200 store Kogekjedler af Mangel paa tilstrækkelige Brødvogne vare forblevne ved det store Train. „Vi hjælpe os," siger Prinsen i den Anledning, „saa godt vi kan, med at lade de Tropper, som mangle Kogekjedler, laane af de andre, men det er ikke godt, fordi Tropperne som mangle, ofte ikke faa at spise, men maa bryde op, inden Maden er kogt; thi vi ere sjælden længere end 4 à 5 Timer rolige." Paa de sidste Marchedage forinden Indrykningen i Schwerin havde Mandskabet derfor bogstavelig talt sultet.

Desuagtet havde Korpset endnu kun et forsvindende Antal Syge, og Stemningen var udmærket [2]). Ved Schwerin i den prægtige Bivuak, som de Danske hurtigt af Franskmændene lærte at indrette efter Kunstens Regler, og hvor man om Aftenen dansede Pirvals med Damerne fra Schwerin, bleve ogsaa snart alle Savn glemte og de føleligste Mangler afhjulpne. „Auxiliærkorpset," skriver Frederik af Hessen, „nyder godt af den Rolighed, som Opholdet her ved Schwerin foraarsager. Tropperne faa Kræfter igjen, og hvis ikke Kosakkerne forhindrede Tilførselen, saa vilde Korpset snart være forsynet med alt, som udkræves. . . . Med

[1]) Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). Zander, S. 191. „Bræstrups efterladte Papirer" S. 115.

[2]) Rapporter fra Prinsen af Hessen til Frederik VI. af 23de og 25de Avg. 1813. (Aux. H. P.) og Breve fra Major Carl Bardenfleth af samme Datoer (Aux. Private Breve).

Længsel venter jeg paa det jyske Regiment lette Dragoner og paa Brødet og Brændevinen fra Lauenburg, som er undervejs. Den flyvende Park og den store Bagage er beordret til at blive i Ratzeburg, for ikke at tages af Kosakkerne. Her er alt udsuget. De svære Leverancer af Levnedsmidler, Tøj, Læder, Jærn og alle Slags Fornødenheder kan en lille By som Schwerin ikke holde ud mere end et Par Dage. Der rekvireres ogsaa Vin, The, Sukker o. s. v. Folkene faa Tøj til at bøde paa deres Klæder, men da Mængden af Tropper udkræver Mængde af Sager, saa er det kun lidet, hvad enhver kan faa. Det er erklæret fjendtligt Land, og derfor skaanes det ikke; dog maa jeg ogsaa heri rose vore Folk, som paa min Opfordring, ikke at tage noget, endogsaa angive, naar de finde skjulte Sager, og udlevere det til Ejerne, naar disse ere at opdage". Korpsets Officerer fik en rigelig Forplejning efter det franske System. Kjødrationerne vare dobbelte, og af Vin blev der i Følge Davouts Ordre daglig udleveret til Korpschefen 50 Flasker, til Brigadecheferne 25, til Regimentscheferne 12, til Bataillonscheferne 5 og til hver Officer af lavere Grad 2 Flasker [1]).

Men i Pengekassen var der fremdeles Ebbe ved Auxiliærkorpset; siden 1ste Avgust var der ikke udbetalt en Skilling til Mandskab og Befalingsmænd, hverken i Lønning eller i Felttillæg. Korpset havde nok af Davout forskudsvis faaet Anvisning paa 50000 Frcs., at hæve hos Finansintendanten, Grev Chaban i Hamburg, men man mente at burde afvente Ankomsten af Generalkrigskommissær Münch, for at faa hans „Decision om Gageringsmaaden" [2]). Münch, der var afgaaet saa betids fra Kjøbenhavn, at han kunde indtræffe ved Hærkorpset den 17de eller 18de Avgust, havde imidlertid ikke forhastet sig, men rejst langsomt og kommissariatsmæssigt, som det ironisk blev sagt, og først den 22de naaede han til Lauenburg. Her traf han Avditør Clauswitz i Følge med Feltkasserer Fischer, der havde den omtalte Anvisning i Lommen, og med dem tog han tilbage til Hamburg, lod sig indføre hos Chaban og hævede Pengene, men indsatte dem i Altona Bank, da han ikke turde afsende dem uden Kavalerieskorte [3]). Han gav sig derpaa til sammen med Chaban at arbejde paa Lønningsregulativet og syntes uberørt af Prinsens gjentagne Gange udtalte Ønske om snarest at faa Pengesagen bragt i Orden. Foreløbig blev den eneste Virkning af Generalkrigskommissærens Ankomst et

---

[1]) (H. P. 837/1813). Aux. I. S. 65/1813. „Fra Krigen 1807—14" S. 42.
[2]) Brev fra Frederik af Hessen til Frederik VI. af 27de Avg. (H. P. 827/1813).
[3]) Melding fra Generalkrigskommissær Münch til Frederik VI. af 25de Avg. (H. P. 827/1813).

gjennem Ordonnatør Krogh udstedt Paabud, der vakte megen Munterhed i Korpsstaben, om, at Huderne og Talgen af de røvede Oxer skulde under Eskorte sendes til Altona for at sælges for kongelig Regning [2]).

En behagelig Afvexling i Bivuaklivets Ensformighed bragte foruden Pirvalsen de smaa raske Expeditioner, som hver Dag bleve udsendte for dog noget at tæmme de nærgaaende Kosakker eller Lützowske Husarer. For Korpsets Vedkommende gik de i Reglen over Neumühlen-Strahlendorf mod Wittenburg, men undertiden ogsaa over Pampow i Retning af Criwitz eller over Hellkrug-Rosenow mod Gadebusch. Paa sidstnævnte Rute havde Ritmester Henrik Sønnichsen af 2den Husareskadron som Fortrop for en Infanteristyrke den 26de om Eftermiddagen et Sammenstød med Major Lützow, der fra et Baghold i Granskoven ved Rosenow med 200 Kosakker og Husarer havde overfaldet en fransk, fra Gadebusch kommende Proviantkolonne. Det lykkedes Sønnichsen ved et raskt Indhug at fravriste Lützow en Del af Vognene og nogle og tyve Fangne af Dækningsmandskabet, men henved 40 Vogne og en Snes Fanger kunde han ikke forhindre Fjenden i over Wittenburg-Moraas at bortføre til Wöbbelin. For Lützows Korps blev dette heldige Overfald en Sorgens Begivenhed, idet Korpsets afholdte Adjudant, den unge Digter Theodor Körner, faldt under Kampen i Skoven ved Rosenow [3]). For med større Kraft at kunne imødegaa dette Partigængeruvæsen i Hærkorpsets Ryg havde Davout alt ved Ankomsten til Schwerin bestemt sig til at lade de danske Dragoner ved Lübeck afløse af franske Tropper fra Hamburg, og den 25de Avgust gav Frederik af Hessen Engelsted Ordre til strax at afmarchere til Schwerin med Dragonregimentet, de 2 Kanoner Gönner, Kompagniet af holstenske Infanteriregiment III samt Kompagnierne Lützow og Munderloh af slesvigske Infanteriregiment; kun slesvigske Jægerkorps II. skulde forblive tilbage som Infanteribesætning i Lübeck og Travemünde, medens Ratzeburg ligesom Mølln udelukkende fik fransk Besætning. Fynske lette Dragoner, der egentlig ved deres Ankomst vare bestemte til Afløsning af jyske Lette, skulde ligeledes gaa til Schwerin. Men foreløbig kunde man ikke gjøre Regning paa dem. Det havde for det Første været forbundet med ikke ringe Vanskelighed, at faa dem transporteret over Bælterne, og den 19de Avgust, samme Dag som Auxiliærkorpsets Hovedstyrke satte sig i Bevægelse, var Regimentet kun naaet frem: 1ste Eskadron under Oberstlieutenant Bibow til Slesvig, 2den Eskadron

---

[2]) Brev fra Kapitain Scholten af 30te Avg. 1813 (Aux. Private Breve).
[3]) Brev fra Frederik af Hessen til Frederik VI. af 27de Avg. (H. P. 837/1813). „Kampen om Norge" I,301. „B. v. Quistorp" II, 339.

til Haderslev, 3dje Eskadron til Kolding, medens 4de Eskadron lige var kommen over Store Bælt. Dernæst havde den kommanderende General i Hertugdømmerne, Landgrev Carl, standset de 2 forreste Eskadroners Marche, der lød paa Segeberg-Oldesloe. Landgreven var nemlig bleven ængstet ved Rømningen af Lübeck den 15de Avgust, og da der den 19de kom falske Rygter om, at Byen var bleven besat af Fjenden, ansaa han sin Generalkommando for stærkt truet. Han traf i Hast nogle overordentlige Foranstaltninger, navnlig sigtende til at spærre de østlige Overgange over Ejderen og Ejder Kanal for strejfende Kosakker, og lod i den Anledning Størstedelen af Rendsborgs Besætning og de ham lige tilpas ankomne 2 Eskadroner fynske Lette gaa til Kiel, medens Lovise Augustas Jægere besatte Kanalen, og 2 nørrejyske Bataillоner fra Aarhus og Aalborg i Ilmarche kaldtes til Rendsborg. Landgreven, der vel vidste, at Kongen ikke yndede slige paa egen Haand foretagne Troppefordelinger, søgte at gøre ham blidt stemt ved at lade sin Indberetning om det Passerede slutte saaledes: „Jeg tillader mig at tilføje, at jeg hermed tillige har havt den Bihensigt, at give Staden Kiel, som skal bidrage en saa betydelig Sum til det naadigst befalede Laan, et eklatant Bevis paa, i hvor høj Grad dens Sikkerhed ligger En paa Sinde“ [1]). De fynske Dragoner havde sandsynligvis været særlig velsete i Kiel, bleve i hvert Fald holdte tilbage der, efter at Landgreven kunde være kommen paa det Rene med, at Rygterne om Fjenden i Lübeck vare falske, og Frederik af Hessen maatte derfor den 26de Avgust rette en indtrængende Skrivelse til sin Fader om, at lade Dragonerne, Eskadron for Eskadron, uopholdelig fortsætte deres Marche til Schwerin over Lübeck, Ratzeburg, Gadebusch [2]). De to nørrejyske Bataillоner stoppede Kongen i Kolding.

27de Avgust — 1ste September.

Efter at Davouts Tropper paa venstre Fløj havde rastet i og foran Wismar den 26de, fik Divisionen Loison den følgende Dag Ordre af Marskalken til at indtage en Observations- og Forsvarsstilling imellem Wismar og Schweriner Sø med 1 Brigade ved Mecklenburg og 1 Brigade ved Mödenthin, højre Fløj støttet til Søen, medens Avantgardebrigaden Lallemand skulde sætte sig i Fremmarche ad Kystvejen til Rostock for at faa at vide, hvor Vegesack var bleven af.

---

[1]) I. S. V. 920/1813.
[2]) Landgrevens Arkiv.

Lallemand naaede over Alt- og Neu Buckow den 27de om Aftenen Højderne ved Krøpelin og gik her i Bivuak. Den 28de fortsatte han Marchen, idet han strax ved Krøpelin forlod den nordlige Vej over Doberan for at slaa ind paa den sydlige, der nord om Retschow fører over Konow og Wilsen. Generalen ledede selv Fordækningen, der bestod af hans 2 franske Eskadroner, Uhlanerne forrest, 4 Kanoner under Sekondlieutenant Müller, Kompagniet Brockdorff af holstenske Skarpskytter II og 1 fransk Bataillon [1]). I Spidsen af Hovedstyrken, der førtes af Waldeck, marcherede holstenske Ryttere og Resten af Batteriet Gerstenberg. Sidepatrouiller vare udsendte til venstre mod Doberan, til højre mod Klein Siemen. Ved Landevejens Skæring af Vejen fra Retschow til Hohenfelde stødte Fordækningen paa Fjenden, der viste sig at være hele den svensk-mecklenburgske Division.

Vegesack var som anført den 24de gaaet bag Warnow i en Stilling imellem Rostock og Schwaan og havde kun foran Floden efterladt et Forpostdetachement paa de 2 Husareskadroner Schill og 2 mecklenburgske Jægerkompagnier under Oberst Osten-Sacken i Linien Hastorf-Wilsen-Niendorf. Med Hovedkorpset fik han Forbindelse ved, at Walmoden fra Criwitz af øst om Søen ved Schwerin sendte det hanseatiske Kavaleriregiment Arnim til Warin og Gützow. Walmoden, der selv havde givet Vegesack Anvisning paa den hurtige Retræte til Rostock, var imidlertid, da det kom til Stykket, ikke fornøjet med denne og gav den 26de Ordre til, at Vegesack skulde gaa frem til i Højde med Berendshagen. Som Følge heraf satte Divisionen sig i Marche den 28de tidlig om Morgenen; Hovedstyrken med en Avantgarde under Osten-Sacken paa 5 Eskadroner, 2 Kanoner og 6 Jægerkompagnier ad Rostock-Konow Vejen, venstre Flankegarde under Oberst Müller paa 4 Eskadroner og 10 Kompagnier ad Vejen fra Schwaan til Berendshagen [2]).

Fægtningen aabnedes fra svensk Side med en rask Rytterattake af 4 Eskadroner; de Schillske Husarer nord, 2 Eskadroner Karabinierer syd for Landevejen. De franske Eskadroner imødegik ikke Stødet, men vege ud til Siden i Retning af Ivendorf, hvorved de demaskerede Lieutenant

---

[1]) I Kortplan Nr. 17 over Fægtningen ved Retschow gaar B. v. Quistorp ud fra, at denne Bataillon hørte til 48de Infanteriregiment. Den af dette Regiment til Brigaden afgivne Bataillon var imidlertid bleven afløst, sandsynligvis paa Rastdagen ved Hornsdorf, af en anden, men det vides ikke fra hvilket Regiment (H. P. ad 880/1813).

[2]) B. v. Quistorp II, 343. I „Meddel. från Kgl. Krigsark. II" omtales det ikke, at Vegesack havde faaet Ordre fra Walmoden om Fremrykning, men man gaar ud fra (S. 30), at han har foretaget denne af egen Drift.

Müllers 4 Kanoner, der hurtigt havde indtaget en fortrinlig Stilling paa Bakken Kronenberg, umiddelbart nord for Landevejen, og herfra modtog og afslog Attaken med Kardæskild. Imedens opmarcherede Fordækningens Infanteri til højre; Kompagniet Brockdorff til umiddelbar Dækning af Artilleriet, der forstærkedes med 2 Pjecer fra Hovedstyrken, den franske Bataillon syd for Landevejen, hvor den satte sig fast i den nordlige Udkant af den store, mellem Retschow og Hanstorp liggende Bøgeskov. Hovedstyrken, formeret i 2 Træfninger, gjorde Holdt bag Højdedraget nord for Retschow, hvor fra Lallemand om fornødent vilde føre Hovedkampen. Paa svensk Side udviklede Avantgardens Jægerkompagnier sig i Bøgeskoven med det tilbageslaaede Rytteri yderst til venstre; de 2 Kanoner tog Plads paa selve Landevejen, og til Assistance for dem kjørte Resten af Major Elfvings Batteri op paa Bakken syd for Ivendorf. Det var en haard og ulige Kamp, Gerstenbergs Artilleri, 5 Stk. 3 Pds. Kuglekanoner og en 10 Pds. Haubits, nu kom til at bestaa mod Elfvings 6 Stk. 6 Pds. Kanoner og to 8 Pds. Haubitser, men det udholdt den med stor Raskhed og Ihærdighed i halvtredje Time, indtil det næsten ikke havde en Fuldkugle mere. Der blev gjennemsnitlig skudt 100 Skud pr. Piece paa dansk Side; det svenske Batteri gjorde noget over 200 Skud. I denne „Kanonade“ med den forudgaaede Rytterepisode og en samtidig Blænkring i Bøgeskoven, hvor de fjendtlige Jægere fik Overtaget over den franske Bataillon, bestod den i svenske Bulletiner stærkt udhævede Træfning ved Retschow. Paa ingen af Siderne løsnede Hovedstyrkens Infanteri et Skud [1]). Da Vegesack endelig bestemte sig til over Ivendorf at udvikle sine Reserver, havde Lallemand, hvis Hverv var mere end opfyldt, som næsten havde den dobbelte Overmagt mod sig, og som efter Meldinger fra sine Patrouiller kunde vente at blive angreben i højre Flanke af Oberst Müllers Detachement, givet Ordre til Tilbagetog uden at ville optage nogen afgjørende Kamp i sin Hovedstilling. Han trak først Fordækningen bag Hovedstyrkens 2 Træfninger, og med disse 3 Linier gik han derefter skiftevis i største Ro fra Stilling til Stilling indtil Neu-Buckow, hvor han indtog Bivuak. Den svenske Avantgarde efterfulgte ham til Krøpelin, Hovedstyrken forblev ved Retschow [2]).

---

[1]) H. P. ad 858/1813. I. S. V. ad 1129/1813. „Vertraute Mittheilungen“ S. 51. B. v. Quistorp II,345. „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II,30.

[2]) Den Fremstilling som „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 32 giver af Lallemands Retræte, er formodentlig baseret paa en Rapport fra Vegesack, men vildledende. For ikke at tale om Jægernes mærkelige „Storm“ uden en Mands Tab paa Krøpelin, og Rytteriets Omgaaen af Defileet, vil det saaledes med nogen Eftertanke let ses, at Lallemand ikke behøvede at være særlig

Vegesack angiver selv sit Tab i Kampen til 10 Døde og 20 Saarede — hans Intendanturchef har det dobbelte Antal — og Lallemands til „meget betydeligt“, eftersom „253 fiender begrofvos på slagfältet“ [1]). Man tør ikke drage denne Angivelses Rigtighed i Tvivl, hvorvel den lyder mindre trolig, eftersom det med Vished vides, at den franske Bataillon, der saaledes ulykkeligvis maa være bleven mere end halveret i Bøgeskoven, nok saa flinkt deltog i Brigadens Marche de følgende Dage [2]). De danske Tropper have nemlig ikke kunnet yde noget nævneværdigt Kontingent til denne Ligfærd, eftersom hele Tabet bestod af: 1 haardt saaret, senere død Skarpskytte, 1 dræbt Konstabel — Nr. 97 Hans Herbst af 18de Artillerikompagni — 3 dræbte Artilleriheste og 1 ituskudt Lavetvæg [3]).

Den 29de fortsatte Lallemand, uantastet af Fjenden, Tilbagemarchen til sin tidligere Bivuak ved Hornsdorf. Batteriet Gerstenberg blev her forsynet med frisk Ammunition, der i Følge Davouts Anmodning til Frederik af Hessen af denne sendtes fra Gadebusch, hvor den flyvende Park da lige var ankommen, til Sickheusen og her fra under Dækning af 1 Voltigeurkompagni af Divisionen Loison videre nord paa. Den 30te gik Lallemand videre mod Vest gjennem Wismar, men drejede saa, efter at have ladet sin Bagtrop, 1 Eskadron holstenske Ryttere og 2 Kanoner under Premierlieutenant Heltzen, gjøre et midlertidigt Holdt i Rostocker Porten, mod Syd ad Vejen til Schwerin, indtil han naaede Carow, hvor Brigaden, der nu var i umiddelbar Forbindelse med Divisionen Loisons venstre Fløj, gik i Bivuak. Brigaden blev efterfulgt til Wismar af Spidserne for den svenske Avantgarde, der nu kommanderedes af Oberst Müller, medens Vegesack selv med Hovedstyrken forblev ved Neu-Buckow [4]). Lallemand angav til sine Underførere som Grund, hvor-

---

taknemlig for „Mørket“ eller de „skjærmende Højder“ ved Neu-Buckow, eftersom hans Forfølgere bestod af højst 5 Eskadroner og 6 Kompagnier, medens han selv havde en kampdygtig Styrke paa 6 Eskadroner, 14 Kompagnier og 10 med Kardæsk-Ammunition forsynede Kanoner!

1) „Meddel. från Kgl. Krigsark. II, 32.

2) H. P. ad 880/1813.

3) H. P. ad 858/1813. I. S. V. ad 1129/1813. Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). „Vertraute Mittheilungen“ S. 52.

4) Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). Boddien, S. 96. Zander, S. 194. „Kampen om Norge“ I, 311. B. v. Quistorp II, 346. I Modsætning til disse Kilder, der alle angive, at Husarer og Jægere af Vegesacks Avantgarde den 30te om Aftenen eller den 31te om Morgenen rykkede ind i Wismar, meddeles der S. 33 i „Meddel. från Kgl. Krigsark. II“, som jo om dette Punkt maa vide god Besked, at Avantgarden „sökte öfverrumpla

for han uden Modstand havde overladt Wismar til Fjenden, dels den, at Indbyggerne vare saa fjendtlig sindede, at det maatte befrygtes, at de vilde gjøre fælles Sag med Fjenden under et natligt Overfald, dels den, at han skjønnede sig truet i sin højre Flanke. I Virkeligheden skyldtes Marchen til Carow en Ordre fra Loison, hvem den Tanke var paakommen, at Walmoden kunde have i Sinde nord om Schweriner Sø i Forening med Vegesack at falde over ham i hans isolerede Stilling. Davout gav imidlertid Dagen efter Lallemand Kontraordre, og samme Dags Aften rykkede Avantgardebrigaden, der var bleven forstærket med 1 Bataillon og $^1/_2$ ridende Batteri franske Tropper, paa ny ind i Byen, som det fjendtlige Detachement forlod efter en let Gadekamp. 2 polske Uhlanofficerer bleve dog ved denne Lejlighed saarede af Sabelhug. En Tredjedel af Brigaden fik Cantonnement anvist i Byen, foran hvis østlige Porte der blev stillet stærke Vagter, medens Resten indtog Bivuak paa det umiddelbart vest for liggende Højdedrag, Galgenberg, hvor fra Wismar med omliggende Terrain fuldstændig kan beherskes.

Den 1ste September ligesom ogsaa den følgende Dag forblev Avantgardebrigaden i Ro ved Wismar. Den trængte ogsaa nu i høj Grad til Hvile. Med kun 1 Dags Rast havde den uafbrudt i 14 Dage været paa Marche, forfølgende Fjenden eller forfulgt af denne, havde stedse bivuakeret om Natten, staaet paa Forpost og kæmpet. Infanteriets Munderinger, Lædertøj og Sko begyndte at gaa i Laser, og da det store Train stadig udeblev, havde man ingen Erstatnings- eller Reparationssager. Hestene vare for en stor Del stærkt trykkede, en naturlig Følge af de vedholdende Marcher og det strænge, ved Dagsbefaling fra Davout af 29de Avgust yderlig indskærpede Krigsberedskab, i Følge hvilket under Forposttjenesten samtlige, i Cantonnement og Bivuak Halvdelen af Kavaleriets og Artilleriets Heste skulde staa opsadlede eller forspændte[1]). Med Sundhedstilstanden, der hidtil havde været fortrinlig, begyndte det ogsaa at gaa tilbage. Fremkaldt ved det gjennemgaaende fugtige Vejrlig, den idelige Liggen under aaben Himmel og den lette Adgang til fristende Nydelse af Frugt, viste der sig navnlig Tegn til Diarrhoe og Blodgang. For den sidste Sygdom var Kommandøren for holstenske Ryttere, Oberstlieutenant Harboe, ved at bukke under, og Regimentskommandoen var i

---

Staden. Detta misslyckades, och avantgardet återgick til Neuburg". Det havde været interessant at erfare noget nærmere om denne „mislykkede Overrumpling", som ikke omtales i nogen af de nævnte Kilder, vel at mærke for den 30te Avgust, nok for en senere Dag.

[1]) Aux. I. S. 75/1813.

den Anledning overtaget af Major J. Stemann. I øvrigt havde Brigaden holdt Anstrængelserne fortrinligt ud, og Lallemand havde gjentagne Gange udtalt sin største Anerkjendelse af de danske Troppers Optræden saa vel paa Marchen som under Fægtning. Holstenske Ryttere og Batteriet Gerstenberg synes han at have set paa med særlig venlige Øjne. Ogsaa den kyndige, for sine Troppers Vel omhyggelige Waldeck fremhæver i sindige Udtryk Mandskabets gode Forhold. Han omtaler særlig, at Marchedisciplinen hidtil har været god uagtet det slette Exempel, som Folkene faar af Franskmændene, hos hvem „Plyndring hører til Dagens Orden“. Der blev sørget godt for Forplejningen i Wismar. Mandskabet fik varm Mad i rigelig Mængde 2 Gange daglig med tilhørende Drikkevarer, og der blev derhos tildelt dem en Ration Brændevin, som de i den sidste Tid havde savnet, paa c. $^{1}/_{6}$ Pægl (1 Flaske til 16 Mand), hvilket Waldeck imidlertid fandt var lovlig lidt „for vore Folk“. Officererne fik leveret „Bons“, hvor med de kunde betale Indkjøb af forskjellige Smaafornødenheder; Vin blev uddelt til dem i samme Forhold som til deres Kammerater ved Schwerin, og af Fødevarer havde de fra den første Dag, Brigaden satte sig i Bevægelse, stedse faaet leveret en dobbelt Ration, som blev tilberedt i deres smaa Kompagnimesser. „Ingen af dem kan heller have Aarsag til Klage,“ bemærker Waldeck i en Beretning til Prinsen, „og General Lallemand sørger altid for, at de holdes lige med hans egne Officerer“[1]). Det er en Selvfølge, at Byen Wismar helt og holdent maatte udrede disse betydelige Leverancer, og Brigaden inddriver dem med en vis Skadefryd. Den godtgjorde derved temmelig slaaende. at der var noget utilforladeligt i de vilde, i Wismar som i det østlige Mecklenburg omløbende Rygter, hvor efter Divisionen Vegesack havde nedsablet den ene Halvdel af Brigaden ved Retschow, og saa godt som fuldstændig gjort det af med den anden Halvdel paa Retræten til Carow. Den 1ste September indfandt Batteriet Koye under Dækning af 1ste Bataillon af fynske Infanteriregiment sig i Wismar efter Ordre fra Frederik af Hessen og ombyttede om Aftenen ved Vagtildens Blus sine 6 Pds. Kanoner med tilhørende Personel, Materiel og Forspand med Gerstenbergs 3 Pds., idet dog Officerer og Underofficerer forbleve ved deres oprindelige Batteri. Man mente ved denne noget ejendommelige Foranstaltning at sikre Avantgardens Artilleri ikke alene en Ligestilling med, men endogsaa en Overvægt over det svenske, idet de danske 6 Pds. Kanoner bleve ansete for at være saa gode, at de kunde tage det op med korte 12 Pds.

---

[1]) H. P. ad 880/1813.

General Lallemand kom tilstede ved Ombytningen for at tage Afsked med Mandskabet, hvilket han ved Gerstenberg lod sige, at det gjorde ham ondt, at han skulde skilles fra saa tapre Folk, og at han havde været overordentlig tilfreds med Batteriet, der havde præsteret alt, hvad der kunde forlanges af et vel betjent Artilleri[1]).

I Stillingens Centrum fandt intet Sammenstød af Betydning Sted med Fjenden. Auxiliærkorpset udsendte den 27de et Rekognosceringskommando paa 1 Bataillon og 1 Eskadron til Strahlendorf, hvor fra der atter udgik Rytterpatrouiller til Dümmerstück og Warsow. Formaalet for Rekognosceringen, der var et Led af et større Foretagende, i hvilket Thiebaults og Vicherys Divisioner deltoge, var gjennem Fanger eller Rejsende, der alle skulde anholdes, udspørges og derpaa sendes til Davout, at skaffe Underretning om Fjendens Styrke imellem Hagenow og Wittenburg. Man bragte i Erfaring, at samtlige Kosakregimenter og Lützowske Ryttere stod vest for Levitzer Bruch i Højde med Wittenburg, at det hanseatiske Kavaleri var øst for Schweriner Sø, men at der ikke var Infanteri og Artilleri nordligere end Lublow, hvor Lützows stod. Walmodens Hovedstyrke, der blev anslaaet til 20000 Mand, mente man koncentrerede sig om Ludwigslust. Den 29de om Eftermiddagen gik et lignende Kommando til Pampow, hvor det forblev til næste Morgen. Under dette Ophold blev en Del Mandskab af Jægerkompagniet Schou af Oldenborg III, der efter fransk Forbillede ikke havde kunnet modstaa Lejligheden til Plyndring, overfaldet af Kosakkerne og enkelte Folk tagne til Fange. „De Tilbagekomne," skriver Frederik af Hessen til Kongen, „har jeg ladet sætte for Forhør og Krigsret og efter Dommen degradere og sende dem paa Vand og Brød for at standse slige skadelige Uordener"[2]).

Den 31te Avgust indtraf Oberst Engelsted ved Korpset med sit Dragonregiment, de 3 Kompagnier af slesvigske og holstenske Infanteriregiment og 2 Kanoner Gönner. Han var afmarcheret fra Lübeck den 29de og gaaet over Ratzeburg og Gadebusch, hvor fra han medførte en stor fransk Proviantkolonne. Paa den sidste Del af Marchen havde han selvfølgelig været omsværmet af Kosakker. Hans jyske Dragoner, der her saa dem for første Gang i større Hobe, skræmmedes dog ikke af dem; de faldt snarere i Forundring over dem og havde Vanskelighed ved at forstaa, at disse mærkelige Ryttere paa uselige Heste med „Pig-

---

[1]) I. S. V. ad 1129/1813. „Vertraute Mittheilungen" S. 55. „Fra Krigen 1807—14" S. 44.

[2]) H. P. 858/1813. Aux. I. S. 70/1813.

kjæp" i Haanden skulde opfattes alvorligt. Engelsteds medhavende Infanteri og Artilleri meldte sig i Bivuaken til deres vedkommende Afdelinger, men selve Dragonregimentet blev efter Davouts Ønske forlagt til den $^1/_2$ Mil nord for Schwerin beliggende By Kirchenstück for at danne et Bindeled med Divisionen Loison og være noget nærmere ved Haanden, hvis der skulde tilstøde denne noget[1]).

Af det store Train var som anført den flyvende Park indtruffen den 29de, men den blev efter at have forsynet Batteriet Gerstenberg strax sendt tilbage til Lübeck under Dækning af Jægerkompagnierne af Dronningens Livregiment II og slesvigske Infanteriregiment II med Kapitajn Pristroph som Kommandør. Derimod savnede man endnu ved Korpset Major Holten med Resten af det store Train, ligesom ogsaa Generalkrigskommissær Münch med „Feltkassen" stadig udeblev. For at faa Rede herpaa og paa forskjellige andre Ting med Hensyn til fynske Dragoners Marche, sendte Prinsen sin betroede Adjudant, Kapitajn Krohn, til Ratzeburg og Lübeck. Just som Kapitajnen den 31te forlod førstnævnte By, hvor han havde fundet Beboerne under Ledelse af en fransk Ingenieurofficer i fuldt Arbejde med at anlægge Forskansninger, indtraf Holten hertil og agtede sig næste Dag til Gadebusch. Forskjellige Uheld havde forsinket hans Marche nord paa fra Lauenburg, hvor til Ordren om hans Opbrud heller ikke var ankommen i rette Tid, men værst var det, at han havde ladet sig forlede til at afgive 20 af sine Kjøretøjer til General Gengoult, der havde truet med ellers at ville tage dem med Magt. Prinsen, der naturligvis var ked af at have mistet sine „kostbare Vogne", og som gjærne vilde have saa mange som muligt af de stakkels holstenske Bønder sendt hjem, tilføjer i sin Beretning herom til Kongen lidt ærgerligt: „Overhovedet har jeg Vanskelighed ved at gjøre mangen Officer begribelig, at fordi Auxiliærkorpset er forenet med det 13de Armékorps under Prinsen af Eckmühl, har dog ingen fransk Officer noget at befale uden min Ordre over dets enkelte Dele".[2]) I Lübeck forefandt Krohn 2 Eskadroner af fynske lette Dragoner, den 3dje ankom lige, medens den 4de, hvor ved Regimentets Patronkarrer med flere Kjøretøjer befandt sig, først ventedes til Segeberg den 3dje September. Den franske Officer, der havde afløst Oberst Engelsted som Kommandant, vilde holde Regimentet tilbage i Lübeck, men efter en alvorlig Debat satte Krohn dog igjennem, at Oberstlieutenant Bibow med 1ste og 2den Eskadron strax skulde afgaa til Korpset som Bedækning for General-

---

[1]) Aux. I. S. 80/1813.
[2]) H. P. 845/1813.

krigskommissæren, der efter indstændig Opfordring bestemt havde lovet at indfinde sig med Feltkassen i Lübeck den 1ste September om Aftenen. 3dje Eskadron skulde oppebie 4de Eskadrons Ankomst. Bibow skulde tillige medføre en Transport af Udskrevne fra Hospitalerne, Stykkuske og Vognheste, som Ritmester Carstens i Oldesloe havde dirigeret til Lübeck, samt Matroskompagniet, der den 19de Avgust var afgaaet fra Kjøbenhavn, og som ligeledes ventedes til Lübeck den 1ste om Aftenen. Af slesvigske Jægerkorps var Oberstlieutenant Wasmer med $3^1/_2$ Kompagni ved den franske Besætnings Ankomst bleven forlagt til Travemünde, uagtet det nylig var bestemt, at Garnisonen der skulde formindskes, og kun Kapitajn Fischer med $^1/_2$ Kompagni var i Lübeck. Paa Krohns Forlangende blev dog hele Kompagniet samlet der[1]).

Ved sin Tilbagekomst den 1ste September havde Krohn Breve med fra Kongen, der i disse udtaler sin Glæde over Korpsets gode Holdning. Prinsen svarede herpaa samme Dag og kom ved denne Lejlighed ind paa forskjellige Spørgsmaal, vedrørende Forplejnings- og Regnskabsvæsenet. Om Udgifterne til Munderingssagernes Vedligeholdelse skriver han saaledes følgende: „Af Ordonnatør Thomas ved det franske Hovedkvarter erfarer jeg, at de Franske synes villige til, uagtet det ikke staar i Traktaten, at iberegne under *la solde* ogsaa *les masses d'entretiens*, som ere de Betalinger, Regimenterne faa hos de Franske, for dermed at holde deres Munderingssager med videre i Orden. Naar et Regiment behøver slige Sager, saa leveres det ved Ordonnatørens Rekvisition i det erobrede Land for den reglementerede Betaling, som aftrækkes fra disse *masses*, Regimentet faar; ved denne Lejlighed er det Regimenternes Sag at holde sig i Orden, og Kejseren ser igjennem Fingrene, om af de i Rekvisition satte Sager udleveres rundeligt; kun i Frankrig holdes nøje herover. Det er ogsaa Regimenterne tilladt selv at handle sig slige Fornødenhader til, men rekvirere maa kun Ordonnatøren for hele Armékorpset. — Paa Grund heraf vover jeg at forestille, om den *solde* og de *masses d'entretien,* som Generalkrigskommissær Münch skal kræve efter Traktaten af de Franske, maa beregnes enten ganske paa fransk Maade eller efter Rigsdaler à 48 Lsk. i Sølv og ikke efter Rigsbankdaler à 30 Lsk., da baade Deres Majestæts Kasse som og hver Enkelt ved Auxiliærkorpset vilde tabe betydeligt (nemlig 18 Lsk. paa hver Rigsdaler i Sølv) alene til Fordel for den franske Kasse, hvis Rigsbankforordningen skulde anvendes ved denne Lejlighed. — Jeg vil gjøre Generalkrigskommissæren opmærksom derpaa, naar han kommer“[2]).

[1]) Aux. I. S. Pk. 15—17.
[2]) H. P. 864/1813.

Paa Stillingens højre Fløj, hvor Divisionerne Thiebault og Vichery stode, var en daglig Udsendelse af Kommandoer, der i Reglen gik ad Vejene mod Bankow og Criwitz, en Nødvendighed, thi Kosakkerne vare her saa nærgaaende, at de endog en Dag, da 111te Regiment under Oberst Holz exercerede lige udenfor Schwerin, indfandt sig som Tilskuere paa Exercerpladsen og dræbte Adjudanten, Kapitajn Riston, inden de bleve jagede bort.

Med slige Smaaexpeditioner mente Walmoden, der fremdeles holdt sin Hovedstyrke koncentreret om Wöbbelin, at burde lade sig nøje; nogen Lyst til at vove et alvorligt Angreb paa Davouts udstrakte, men dog stærke Stilling, havde han ikke. Kronprinsen af Sverig, der efter Slaget ved Gross Beeren følte sig mere tryg med Hensyn til sin Forbindelseslinie over Stralsund, var imidlertid ikke tilfreds hermed eller med hans Hærledelse i det Hele taget. Da han erfarede, at Davout var rykket ind i Schwerin, dadlede han Maaden, hvorpaa Walmoden havde opereret, meddelte ubarmhjærtigt, at Davout i et Brev til General Lemarrois havde sagt, at han havde banket ham ordentlig af, og paalagde ham at vise større Dristighed. Den 27de Avgust sendte han ham fra Saarmund følgende karakteristiske, i en kort Kommandotone holdte Ordre: „General Walmoden samler sine Tropper, Artilleri, Infanteri og Kavaleri. Han skal forene sig med Oberstlieutenant Marwitz Korps og med disse Tropper, som udgjør en Totalstyrke af c. 20000 Mand, hvor af over 4000 Mand Kavaleri, skal han frejdigt og krigsmæssigt gaa Fyrsten af Eckmühl imøde. Han skal angribe ham, paa hvilket Punkt han træffer ham, og han vil kunne trænge igjennem, da Fyrsten af Eckmühl ikke kan modsætte sig med en større Styrke, selv om man gaar ud fra, at han intet har detacheret mod General Vegesack. General Walmoden giver denne General Ordre til at understøtte sig. Han foretager sine Bevægelser saaledes, at Fyrsten af Eckmühl kan blive angrebet paa alle Punkter. Samtidig med at Angrebet finder Sted i Front og Flanke, skal General Tettenborn udvikle sig i Ryggen af de fjendtlige Kolonner. Den mecklenburgske Landstorm skal rejses, og hvis Hertugen ikke drager Omsorg herfor, skal General Walmoden selv gjøre det og overtage den militære Kommando i Hertugdømmet. Enhver Embedsmand, som ikke vil adlyde General Walmodens Befalinger, skal arresteres og straffes. General Walmoden skal holde Valpladsen, saa længe han ikke har en Tredjedel af sit Korps dræbt eller saaret. General Walmoden maa være gjennemtrængt af Følelsen af, at det er en Nationalkrig, der føres mod Kejser Napoleon, og at man maa forene Masserne for at vinde Sejr. Lægger man ikke tilbørlig Vægt paa dette vigtige Punkt, faar Kejser

Napoleon Overtaget"[1]). Det vides ikke, naar Walmoden modtog denne Tilkjendegivelse, der var skreven samme Dag, som han vendte tilbage til Wöbbelin efter, i Følge tidligere Ordre af Carl Johan, at have foretaget en frugtesløs Expedition til Elben, paa hvis venstre Bred Kronprinsen indbildte sig, at Davouts Hovedstyrke befandt sig, men han synes ikke, som ret naturligt kunde være, at have forhastet sig med at efterkomme den. Noget maatte der imidlertig gjøres, og den 2den September under Skjærm af Tettenborns og Lützows Skarer satte Walmoden sig i Marche i den Hensigt at forene sig med Vegesack ved Warin og om muligt herfra bryde igjennem Loisons Opstilling imellem Hohen-Wiecheln og Wismar. Efter at have passeret Levitzer Bruch indtraf han den 3dje September om Morgenen i Criwitz, men her fik han den overraskende Melding, at Davout i Løbet af Natten og den foregaaende Dag ganske havde rømmet Stillingen Schwerin-Wismar.

IV. Tilbagegang af Davouts fransk-danske Hærkorps til Ratzeburg.

(2den—5te September).

Davout havde næppe næret store Forventninger om Udbyttet af Hertugen af Reggios Fremrykning mod Berlin. Han havde ingen synderlig Tiltro til denne Marskalks Evne til at føre saa store Hærmasser og vidste, at disse lige saa lidt som hans egne Tropper vare i Stand til at marchere og manøvrere med den Præcision, som et saadant Foretagende under normale Forhold udkræver. Hans Anelse fik ny Næring ved den talende Tavshed fra Napoleons Hovedkvarter og ved Vegesacks fremadgaaende Bevægelse fra Rostock, og da han endelig den 29de Avgust i en Avis saa en Meddelelse om, at Oudinot skulde have trukket sig tilbage til Luckau, følte han sig overbevist om, at en Ulykke var indtruffen. Han skrev strax samme Dag fortroligt til Grev Chaban i Hamburg, at han i saa Tilfælde ikke vilde kunne fortsætte sin Marche, men efter nogle Dages Forløb maatte tage en Stilling, der ikke svævede saa meget i Luften, som den ved Schwerin. Han vilde da gaa tilbage til „Stecknitz-

[1]) Recueil des ordres de mouvements etc. du Prince Royal de Suède 1813—14.

Aaen", hvor han kunde støtte sine Fløje til Lauenburg og Lübeck, gjøre Modstand mod en overlegen Fjende og dække Hamburg og Holsten. Blev han fordreven fra denne Stilling, vilde han kun gaa tilbage til Hamburg[1]). Samtidig paalagde han Ingenieurgeneralen at lade Forskansninger anlægge foran Ratzeburg for paakommende Tilfældes Skyld, og Hærkorpsets Divisioner fik Ordre til at lade uddele Brød, Grøntsager og Brændevin til Mandskabet for 4 Dage i Stedet for 2, samt til at have levende Slagtekvæg ved Haanden i samme Forhold[2]). Ingen af Generalerne eller nogen af hans Stab fik det mindste at vide, om hvad der laa til Grund for denne Befaling, og da Marskalken bevarede hele sin tillidsfulde Holdning, blev det almindelig antaget, at nu skulde det gaa fremad, til Stralsund eller Berlin. Den 1ste September fik Davout gjennem General Lemarrois i Magdeburg sikker Underretning om, at Oudinot havde lidt et Nederlag ved Gross Beeren den 23de Avgust og tillige, at General Girard Dagen efter var bleven slaaet ved Hagelberg. Marskalken, der ikke af Napoleon med et Ord var bleven underrettet om, at der paatænktes en ny Fremrykning mod Berlin under Anførsel af Marskalk Ney, tøvede under disse Forhold ikke med at iværksætte sin Beslutning. Den 2den September Kl. 5 Morgen lod han Prinsen af Hessen kalde til sig og satte ham ind i Forholdene. Han gjentog, hvad han havde skrevet til Chaban, at det var umuligt at gaa fremad, unyttigt og farligt at blive staaende, da hans højre Flanke var blottet. Det var hans Pligt mod sin Kejser at bevare Hamburg, mod Kongen af Danmark at skjærme Holsten, og det gjorde han bedst ved at gaa blot 2 Dagsmarcher tilbage til Wackenitz-Delvenau. Ved Ratzeburg vilde han stille sig offensivt, saaledes at han havde det i sin Magt at kunne bryde frem, saa snart Kejseren maatte ønske det. Retræten vilde han foretage i 3 Kolonner. Den sydlige Kolonne, en Slags Flankegarde, skulde gaa over Zarrentin og Gudow til Mölln; den midterste, Hærkorpsets Hovedkolonne, over Gadebusch til Ratzeburg, den nordlige fra Wismar over Grevismühlen til Lübeck. Davout anmodede Prinsen om, at Auxiliærkorpset, der skulde marchere bagest i Hovedkolonnen, maatte staa færdig til Afmarche Kl. 3 Em. ved Hellkrug, dog saaledes, at de derværende og ved Neumühlen staaende Sikringsdele forbleve i deres Stillinger indtil Kl. 8 Aften, hvornæst de skulle danne Led af en under General Delcambre formeret Arrièregarde. Bataillonen Castonier og Batteriet Koye, der næppe kunde naa tilbage fra Wismar inden Afmarchen, maatte aver-

[1]) Correspondance du Maréchal Davout IV, 271.
[2]) Aux. I. S. 73/1813.

teres om at slutte sig til en af General Loisons Brigader. Hærkorpsets store Train ved Schwerin skulde derimod Kl. 2 Em. sendes over Rhena — Schønberg til Lübeck, hvor fra det saa langs venstre Bred af Stecknitz vilde blive dirigeret til Ratzeburg og Mölln. Endelig ønskede Marskalken, som Kl. 2 Em. vilde forlægge sit Hovedkvarter til Lankow, at 1 Eskadron af jyske Regiment lette Dragoner under Marchen maatte blive afgivet til General Vichery, af hvis Division den sydlige Kolonne skulde dannes[1]).

Man havde i det franske Hovedkvarter lagt Vægt paa, at det store Train, med Undtagelse af en Proviantkolonne med Levnedsmidler for 4 Dage, fulgte den nordlige Vej til Rhena og ikke gik over Gadebusch. Parken fra Schwerin, der blev eskorteret af oldenborgske Jægerkompagni Schou, gik dog over Gadebusch, og stødte her paa det fra Lübeck over Ratzeburg tilbagevendende Kommando Pristroph, der medførte 38 Brødvogne. Pristroph fik nu Kl. 11 Aften Ordre af Davout til med sine Jægere at føre begge Konvojer til Lübeck, hvilket ogsaa lykkedes for ham, uagtet han blev overfaldet imellem Gadebusch og Rhena og ved denne Lejlighed fik 2 Jægere af Livregimentet dræbte og 2 saarede samt 1 Hest ihjelskudt[2]).

Hovedkolonnen havde følgende Marcheorden: 40de Division, 50de Division, Auxiliærkorpsets 2den og 1ste Brigade. Den bivuakerede om Natten langs Vejen mellem Gadebusch, hvor Brigaden Leclerc af 3dje Division stødte til, og Rosenow, hvor Auxiliærkorpset standsede, og fortsatte, uhindret af Fjenden, næste Morgen ved Daggry — Auxiliærkorpset brød op Kl. 5, Têten altsaa c. Kl. 2 — Marchen i en kvælende Støv og Hede til Ratzeburg og Omegn. Auxiliærkorpset indtraf her Kl. 4 om Eftermiddagen og indtog i Følge Marskalkens Ordre, dateret Gadebusch Kl. 1 Nat, en Kampstilling med Front mod Kogel imellem de henholdsvis ved Ziethen og Schmielau opstillede franske Divisioner Thiebault og Vichery. Ved Gross Turow var Brigaden Leclerc igjen marcheret ud af Kolonnen og indtog en Optagelsesstilling imellem Røggelin Sø og Schall Sø.

Arrièregarden under General Delcambre var sammensat af Major Bergers Kommando, nemlig holstenske Skarpskytterkorps II, 2den og 6te Husareskadron og Batteriet Gønner, samt af $^1/_2$ Eskadron polske Uhlaner, 30te franske Linieinfanteriregiment og en Bataillon af 111te franske Regiment, der havde afløst den danske Infanteripostering

---

[1]) Aux. I. S. 84, 85, 86, 88, 91/1813. Dagsbefaling, Schwerin den 2den Sept. 1813 Kl. $10^1/_2$ Fm. (Aux.).

[2]) Rapport af 4de Sept. 1188 fra Kapitajn Pristroph til Generalmajor Lasson (Aux.).

ved Hellkrug, medens de der staaende Husarer havde meldte sig til deres Eskadron. Arrièregardens Bagdækning bestod af 30te Regiment og Uhlanerne, Bagtroppen af de 2 danske Husareskadroner. Arrièregarden indtraf ved Rosenow i Løbet af Natten og fulgte efter Auxiliærkorpset til Gadebusch, hvor der blev taget Stilling og holdt Hvil i nogle Timer. Ved Gadebusch blev Arrièregarden indhentet af Kosakkerne og de følgende Mil tættere og tættere omsværmet af dem. Navnlig paa Sletten vest for Roggendorf viste de sig i store Skarer, saa Marchen maatte standses. Berger lod nu hele 6te Eskadron under Ritmester v. Qvalen og Halvdelen af 2den Eskadron Bennigsen under Ritmester Sønnichsen og Premierlieutenant Grev Holstein opmarchere paa Linie, medens Ritmester Bennigsen med den anden Halveskadron stilledes som Soutien bag højre Fløj, og gjorde derpaa et 3 Gange gjentaget glimrende Indhug, der ganske standsede Forfølgningen. Kosakkerne mistede henved 30 Mand, Berger havde 1 dræbt og 2 saarede Husarer. Natten mellem den 3dje og 4de September indtraf General Delcambre ved Ratzeburg[1]).

Den sydlige Kolonne, 105te franske Linieinfanteriregiment og 4de Eskadron Wittrog af jyske Regiment lette Dragoner under General Romme, synes at være brudt op fra Schwerin samtidig med Hovedkolonnens Tête, men derpaa at være bleven staaende i Stilling til henimod Aften imellem Strahlendorf og Parum for at spærre fjendtlige Strejfpatrouillers Indblik. Om Natten indtraf Romme ved Zarrentin og forblev her Dagen over[2]). Ved sit Opbrud herfra den 4de om Morgenen blev han indhentet af et 3000 Mand stærkt, kombineret Kommando af alle Vaabenarter under Lützows Anførsel. Dækket i Flanken af de jyske Dragoner, der under denne Marche første Gang rigtig fik Lejlighed til at vise denne uforfærdede Fasthed og Sikkerhed i alle Bevægelser, som karakteriserede dette fortrinlige Regiment hele Felttoget igjennem, trak Romme sig med

---

[1]) Rapport fra Frederik af Hessen til Frederik VI af 4de September (H. P. 880/1813). I. S. V. ad 1001/1813. Aux. I. S. 89/1813. Bræstrups efterladte Papirer S. 118 f.

[2]) Bestemte Opgivelser om den første Del af General Rommes Marche savnes. B. v. Quistorp, II, 355 gaar ud fra, sandsynligvis ifølge „Kampen om Norge“ I, 312, at Generalens Kommando først er bleven udsondret af Hovedkolonnen ved Gadebusch og herfra Natten mellem den 2den og 3dje marcheret til Zarrentin, men Divisionskvartermester Rømeling siger udtrykkeligt (Aux. Private Breve), at „Armeen afmarcherede i 3 Kolonner“ og at „vore Husarer paa denne Retræte dannede den yderste Spids af Arrièregarden for den midterste Kolonne“.

sit Infanteri sindigt tilbage fra Stilling til Stilling, saaledes fornemmelig ved Gudow og i Passet mellem Lüttau og Drüsen Sø, indtil han var kommen i Nærheden af Mølln. Her sendte General Vichery ham en velkommen Forstærkning, bestaaende af 1 Batteri og 111te franske Infanteriregiment under Oberst Holz, den flinkeste af alle franske Fodfolksafdelinger, og Romme gik nu ufortøvet med stor Kraft over til Angreb. Kl. 9 Aften havde han kastet Lützow tilbage til Bækken ved Lüttau og den næste Morgen fordrev han ham ganske fra Stillingen ved Drüsen Sø. Rommes Tab ved denne Lejlighed var 20 Mand, Lützows 2 Officerer og 67 Mand. Kl. 11 Formiddag vendte Romme tilbage til Mölln[1]).

Den nordlige Kolonne, sammensat af Tropperne i og om Wismar, brød først op om Aftenen den 2den September. Den forholdsvis nære og direkte Berøring, man her havde med Fjenden, gjorde det ønskeligt at benytte Mørket til Afmarchen, og desuden var det af Hensyn til Hovedkolonnens venstre Flanke nødvendigt at være echeloneret bagud. Ordren til Afmarchen kom om muligt endnu mere overraskende for Tropperne her end ved Schwerin, idet General Lallemand netop samme Morgen i stor Maalestok havde ladet udgaa Indbydelse til Bal hos sig om Aftenen og givet Magistraten i Wismar Ordre til at illuminere Byen, alt i Anledning af, at Kejser Napoleon den 26de Avgust havde vundet et stort Slag ved Dresden. I Bivuaken var der Dagen igjennem stor Jubel over denne Nyhed[2]). Kort før Ballet skulde begynde, fik imidlertid Avantgardebrigadens Afdelinger Ordre til at staa færdige til Afmarche paa de vedkommende Alarmpladse, og imellem 10 og 12 satte Brigaden, hvis Bagdækning førtes af Oberst Waldeck, sig i Bevægelse ad den søndre Vej mod Grevismühlen[3]). Forinden var den fra Byen Mecklenburg ankomne Brigade Mielzynski af Divisionen Loison, hele denne Divisions Train paa over 100 Kjøretøjer, samt Oberst Castonier med Fyn I

---

[1]) Brev fra General Laville til Major Bardenfleth af 4de Sept. 1813 (Aux.). B. v. Quistorp II, 355.

[2]) F. H. Jahn: Der Feldzug an der Niederelbe 1813—14, S. 97. „Fra Krigen 1807—14" S. 45. I „Vertraute Mittheilungen" antages det, at Lallemands Forberedelser til Fest var en Finte, hvilket kan være muligt, men naturligvis ikke har været Tilfældet, hvis Efterretningen om Slaget ved Dresden er kommen før til Wismar end Davouts Ordre.

[3]) „Vertraute Mittheilungen" S. 55. Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). Tiden for Opbruddet angives forskjelligt i Kilderne, alt efter den Plads, vedkommende Hjemmelsmand har haft i Kolonnen.

og Batteriet Koye afmarcheret[1]). Efter en anstrængende Marche, først om Natten i stærkt Regnvejr og derpaa den følgende Dag i voldsom Varme, naaede Lallemand, der ved Daggry havde holdt et større Hvil ved Gressow, Grewismühlen, hvor Brigaden rastede til hen paa Eftermiddagen[2]). Hovedstyrken under Lallemands Anførsel gik nu over Børzow og Blüsen til en Bivuak vest for Schønberg, der blev dækket af en Infanteripostering i Skoven øst for Broen over Maurine, medens Waldeck med holstenske Skarpskytter I, Eskadronerne Düring og Wedel-Wedelsborg af holstenske Ryttere, 2 Kanoner Gerstenberg og hele Trainkolonnen under Dækning af Kompagnierne Brockdorff og Cornelisen marcherede ad Hovedlandevejen til Dassau. Som Forposter blev der her af Eskadronen Wedel-Wedelsborg udstillet 2 Feltvagter, hver paa $^1/_2$ Eskadron, foran Stepenitz Aa, den ene under Ritmesteren paa selve Landevejen, den anden omtrent i Højde med Maltzow for at holde Forbindelse med Styrken i Schønberg, medens $^1/_2$ Kompagni holstenske Skarpskytter under Lieutenant Stisser stilledes som Piket bag Broen ved Dassau.

Lallemands tilbagegaaende Brigade havde naaet Schønberg og Dassau uden at være forfulgt af Fjenden. Denne havde samme Nat, som Lallemand forlod Wismar, villet forsøge et Overfald paa Bivuaken paa Galgenberg, men dette Foretagende, som Vegesack havde overdraget Oberst Müller at udføre, mislykkedes i sin Fødsel. De i Skoven ved Goldenbow staaende Forposter, der ingen Underretning havde faaet, om hvad der forestod, skød i den mørke Nat paa de til Overfaldet bestemte Tropper, og der opstod derved blandt disse en saa almindelig Forvirring, at det Hele maatte opgives[3]). Af Beboerne i Wismar fik Vegesack imidlertid samme Nat Underretning om Lallemands Afmarche, og den 3dje om Morgenen rykkede han frem med sin Division. Hovedstyrken gik til Wismar, Avantgarden, bestaaende af Schills Husarer, mecklenburgske ridende Jægere og det midlertidig i Divisionen indlem-

---

[1]) Den nærmere Marcheordre kan ikke angives. Det Divisionen Loison underlagte Reserverytteri samt Bataillonen Castonier og Batteriet Koye synes ligesom Divisionsgeneralen selv at være fulgt med Brigaden Leclerc til den over Gadebusch marcherede midterste Kolonne.

[2]) Det kan ikke ses, om Brigaden Mielzynski fra Grevismühlen er gaaet over Rhena og Røggelin for at støde til Divisionens anden Brigade, eller den er fulgt med til Schønberg. Divisionstrainet gik med Lallemand til Lübeck.

[3]) Boddien, S. 98. B. v. Quistorp II, 346. I sidstnævnte Værk henføres dog Begivenheden til Natten mellem 1ste og 2den September. I danske Kilder nævnes den ikke.

mede hanseatiske Kavaleriregiment Arnim naaede om Aftenen til Grevismühlen. 2 Ryttertroppe, Husarer under Lieutenant Rohr, Jægere under Lieutenant Blücher, tilsammen c. 70 Heste fulgte herfra Waldecks Spor, og den 4de om Morgenen tidlig stødte de paa Rytterfeltvagten foran Dassau. De kom de herfra udstillede Vedetposter saa nær, at de kunde skyde en ned, og joge nu sammen med de flygtende Vedetter i hurtig Gangart ind paa Feltvagten. Denne, der i det overskuelige Terrain og med Dagen for sig, troede sig sikker for Overfald og havde begaaet den store Fejl at lade de trætte Heste aftømme og fodre, blev fuldstændig overrumplet; alle tyede vel til deres Heste, men kun faa lykkedes det at komme i Sadlen, og endnu færre havde Besindelse nok til med Karabinen i Haanden at sætte sig til Modværge. Ritmester Wedel-Wedelsborg, en i Korpset skattet og afholdt Officer, der under Felttoget havde givet flere Prøver paa Mod og Duelighed, forsvarede sig til det Yderste i Døren til den lille Vidiehytte, der var bleven rejst for ham, og vilde ikke tage imod Pardon. Han saaredes dødeligt og førtes i denne Tilstand til Kiel, hvor han udaandede faa Dage efter under de heftigste Selvanklager over sin Uforsigtighed. Foruden ham blev 1 Rytter dræbt, 18 bleve saarede og 30 tagne til Fange; desuden mistede Eskadronen 40 Heste og sin Estandart. Med dette Bytte og efter et Tab af 6 saarede Husarer lykkedes det Fjenden at undslippe inden Infanteripikettet og den ved Efterretningen om Overfaldet i Spidsen for Eskadronen Düring tililende Oberst Waldeck kunde naa frem over det lange Defilé til Undsætning[1]).

Medens dette gik for sig ved Dassau, var den fjendtlige Avantgardes Hovedstyrke gaaet frem i Retning af Schønberg og blev her Kl. 5 Morgen indviklet i livlig Kamp med den franske Forpostbataillon. Denne, der efter hanseatiske Beretninger ved denne Lejlighed skal have lidt det højst usandsynlige Tab af henved 150 Mand, Saarede og Fangne, trak sig efterhaanden tilbage over Broen over Maurine og sluttede sig til Lallemands øvrige Tropper paa Bækkens vestre Bred. Ved sin Adjudant, Kapitajn Carré, gjorde Lallemand Forsøg paa at sætte Ild paa Broen, hvilket dog glippede, medens i det Sted en stor Del af Husene i Schönberg gik op i Luer. Vegesack tog heraf Anledning til fra Grevismühlen, hvor hen han i Løbet af Dagen naaede med Divisionens Hovedstyrke, at tilskrive den i denne Begivenhed aldeles sagesløse Oberst Waldeck et uhøfligt Brev, som, efter at være sendt gjennem

[1]) Rapport fra Frederik af Hessen til Frederik VI af 5te September (H. P. 884/1813). Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). B. v. Quistorp II, 353.

Lübecks Kommandant til Davout og af denne forevist Frederik af Hessen, endelig besvaredes af Davout paa en Maade, som Frederik VI senere med Tak betegnede som „passende“. Arnim paa sin Side havde ved en stærk Udvikling af afsiddet Rytteri søgt at forcere Overgangen over Broen, men opgav dette efter et Tab af 1 Officer og 20 Mand, og foretog nu en Afmarche til venstre for en halv Mil sydligere at passere Bækken ved Gross Siemz. Lallemand, der paa Højderne ved Selmsdorf havde forenet sig med Waldeck, bekymrede sig imidlertid ikke om denne Demonstration og fortsatte Marchen til Schlutup, hvor han lod Brigaden gaa i Bivuak. Den 5te September om Formiddagen rykkede han ind i Lübeck. Han lod dog kort efter slaa Generalmarche, da de hanseatiske Ryttere og Schills Husarer havde den Dristighed at vise sig udenfor Portene, og gik i Spidsen for det danske Infanteri og 3 franske Batailloner, der vare ankomne som Garnisonstropper til Lübeck, samt 4 Kanoner Gerstenberg under Sekondlieutenant Müller, ud imod Fjenden, som han jog tilbage over Schlutup til Selmsdorf. Under denne Retræte blev Major Arnim, der havde vist sig som en energisk Fører, dræbt af en Kanonkugle i Nærheden af Wesloe. Lallemand lod foreløbig Forposter opstille ved Lauen og Palingen og drog henad Aften paa ny ind i Lübeck[1]).

Dette var den sidste Begivenhed under den af Davouts dansk-franske Hærkorps iværksatte Tilbagegang til Stillingen ved Ratzeburg. Walmoden anslog sin Modstanders Tab af Døde og Saarede til henved 400 Mand, sit eget til noget mindre; 600 Mand havde han taget til Fange. Hvis dette forholder sig rigtigt, er det det franske Infanteri, som er bukket under for Anstrængelserne, og som sandsynligvis saa især paa Hovedkolonnens henved 6 Miles Marche har maattet lade talrige syge Efternølere forblive liggende paa Vejene[2]).

Fraregnet den beklagelige Ulykke ved Dassau kunde Auxiliærkorpset med Tilfredshed se tilbage paa sin Færd. Dets Afdelinger, der paa hele Linien havde haft Æren af at marchere Fjenden nærmest, rykkede ind i den nye Stilling saa godt som uden Efternølere og vare overalt gaaede Fjenden i Møde med Fasthed og Dristighed. Davout var den Første til at yde Korpset sin fulde Anerkjendelse. Han sagde til Grev Danneskjold-Løvendal,

---

[1]) I. S. V. 1243/1813. Aux. E. 45/1813. „Vertraute Mittheilungen“ S. 58. B. v. Quistorp II, 354.

[2]) B. v. Quistorp II, 355. Franske Tabslister som Styrkelister kjendes desværre ikke, og der blev herom iagttaget den største Hemmelighedsfuldhed og Tavshed i de franske Armékorps.

der forrettede Adjudanttjeneste hos ham: „Jeg rykker nu, da jeg jeg har lært Eders Tropper at kjende, ligesaa gjærne i Marken med de Danske som med gamle franske Soldater“, og den 4de September lod han udgaa følgende Dagsbefaling: „Mr. le maréchal prince d'Eckmühl s'empresse de faire connaître au corps danois que les hussards danois ont fait hier une charge brillante sur la cavalerie ennemie qui harcelait notre arrière-garde. Cette charge qui a été faite avec toute l'intrépidité possible, a causé beaucoup de dommage à l'ennemi et lui a ôté toute envie de continuer à nous harceler. M. M. les capitaines des hussards Bennigsen et Qualen et le maréchal des logis Vingleiche des chevaux-légers ont tenu la plus belle conduite dans cette circonstance. Mr. le maréchal se fait un devoir dans toutes les circonstances, de faire connaître la belle conduite et le bon esprit de nos alliés“. General Romme fremhævede den fortrinlige Holdning, som den til ham af jyske Regiment lette Dragoner afgivne 4de Eskadron under Ritmester Wittrog havde udvist under hele Retræten. General Lallemand fremhævede med stor Ros Oberst Waldeck, Kommandøren for holstenske Regiment Ryttere, Major Stemann, og Artillerikapitajn Gerstenberg. Idet Frederik af Hessen strax gjorde Indberetning til Kongen om de franske Generalers Udtalelser samtidig med Indsendelse af Afdelingernes Rapporter, hvis Ordlyd ikke kjendes, fremhævede han senere selv følgende Befalingsmænd og Menige:

Major Berger af holstenske Husardetachement for sin fortrinlige Føring af „Arrieregarden“.

Kapitajn Jess af Oldenborg II, hvis „Jægerkompagni stedse udmærker sig“.

Kapitajn Wegener af slesvigske Jægerkorps II, „som med det 3dje Kompagni stedse har fulgt Husardetachementet, lige siden vi forlod Holsten, og især ved forskjellige Strejftog samt ved Schwerin paa Forpost fortjener at anføres som en duelig og brav Officer“.

Premierlieutenant Høegh, Adjudant hos Oberst Waldeck, „som ved hele Toget mod General Vegesack og paa Tilbagemarchen har udmærket sig ved Raskhed, Overlæg, Orden og Mod.

Skarpskytte Nr. 67, Jørgen Daniel Westphal af holstenske Skarpskytterkorps II, „som ved Wittenförde viste personligt Mod og koldt Blod imod en Del Kosakker, som omringede ham, og som han lod komme sig nær paa en Snes Skridt, derpaa dræbte den enes Hest, fordrev de andre ved at fælde Gevær og gaa løs paa een, samt saarede dødeligt en anden Kosak ved et Skud, da de flygtede“.

Sekondritmester Henrik Sønnichsen af 2den Husareskadron „for gjentagne Gange udvist Tapperhed"; Premierlieutenant Posselt af holstenske Ryttere, Premierlieutenant Heltzen og Sekondlieutenant Müller af Batteriet Gerstenberg, samt Sergent Kling, Korporal Sass, Bombarder Andersen, Konstabel Jørgen Jæhde med flere Konstabler af samme Batteri[1]).

Umiddelbart forinden eller under selve Retræten fra Schwerin var der i det franske Armékorps foretaget en stor Ombytning af de højere Kommandoposter. General Thiebault blev saaledes fjærnet fra Kommandoen over 40de Division, uvist om paa Grund af Svagelighed eller fordi han ikke tilfredsstillede Marskalken som Fører, og ansat som Kommandant i Lübeck. Hans Division blev overdraget til General Vichery, hvem General Pecheux, der hidtil ikke havde haft nogen fast Kommando, derpaa afløste som Chef for 50de Division. General Romme blev underlagt Loison, General Mielzynski Pecheux. Divisionen Loison blev forstærket med de 3 Infanteribatailloner samt 1 Batteri, der vare indtrufne i Lübeck, men afgav i det Sted 15de lette Infanteriregiment.

Auxiliærkorpset havde nu ogsaa modtaget sin ventede Forstærkning, idet foruden det nu samlede fynske Regiment lette Dragoner under Oberst B. O. Hedemann tillige Matroskompagniet under Generalkonsul, Kapitajnlieutenant F. Holsten meldte sig ved Korpset, just som dette indtraf i Ratzeburg Stillingen. Kompagniet, der var organiseret i Følge Ordre af 6te Avgust fra Kongen til Admiralitetskollegiet, og som allerede den 19de Avgust, fuldt udrustet, afgik fra Kjøbenhavn over Svendborg, Faaborg, Eckernförde, Oldesloe til Lübeck, gjorde megen Lykke ved Korpset De 120 menige Matroser, nemlig 40 af Holmens faste Tømmermænd, alle „Underkammerater", og 80 Indrullerede, vare unge, kraftige Mænd, smukt og godt paaklædte. De bar blaa Trøje med karmoisinrød Krave og gule Knapper, blaa Pantalons, rund Hat, sort Skuldergehæng med Sabel, graa Infanterikappe, let Tornyster, Halvstøvler, Øxe i Haanden. Underofficererne, 2 af Tømmermændenes, 4 af de Indrulleredes „Formænd", bar Jakke i Stedet for Trøje og som Distinktion et gult Baand om Opslagene. Officererne, Chefen og Sekondlieutenanterne L. Flor og H. Aschehoug, bar Søofficersuniform. Kongen havde gjærne sét, at Kompagniet direkte var bleven underlagt Frederik af Hessen, men den 6te September blev det efter Davouts Ønske foreløbig forlagt til Travemünde[2]), for at organisere en

[1]) Dagsbefaling af 5te Sept. 1813 (Aux.). H. P. 884/1813. I. S. V. 1129/1831 med Bilag.

[2]) K. I. 220/1813. H. P. 384/1813. Brev fra Avditør Bræstrup af 21de Sept. 1813. (Aux. Private Breve).

Flotille, hvis nærmere Ordning skulde bestemmes af General Thiebault. Fynske lette Dragoner indlemmedes i Brigaden Lasson. Tillige skiftede Oldenborg II og holstenske Skarpskytter II Plads og vendte tilbage under Befaling af deres tidligere Chefer, henholdsvis Generalmajor Schulenburg og Oberst Waldeck.

V. Ophold i Stillingen Lübeck-Ratzeburg-Lauenburg.

(4de September—12te November).

Den Stilling mellem Neustadter Bugt og Elben, hvor til Davout havde ført sit fransk-danske Hærkorps tilbage, og i og fra hvilken han vilde dække Hamburg og Holsten, afvente nye Ordrer fra Napoleon og staa paa Springet til paa ny at gaa mod Fjenden, er betegnet ved Vandlinien: Traven—Wackenitz—Ratzeburg Sø—Delvenau, hvor over fører de store, men, især paa venstre Fløj, let spærrelige Bropas ved Travemünde, Lübeck, Ratzeburg, Mølln, Büchen og Lauenburg. Kun i Midten af Stillingen, paa den 1 Mil lange Strækning mellem Sydspidsen af Ratzeburg Sø og Mølln, findes ingen passiv Hindring i Form af Vandløb. Manglen heraf blev dog mere end opvejet ved det brede, det omliggende Terrain beherskende Højdedrag øst for Ratzeburg, der fra Tvillingsøen Mechow-Lankow over Landsbyen Ziethen i sydvestlig Retning strækker sig til Schmielau. Dækket i Siderne af Engdragene og Moserne ved Mechow og Horst, med kun faa Adgange og kunstfærdig forstærket efter Marskalkens egen Anvisning ved allehaande Anlæg, blev dette Terrainafsnit Stillingens stærkeste — et næsten uangribeligt Brohoved, der i sin forskansede Lejr kunde optage det halve Hærkorps, og fra hvilket dette med Lethed kunde falde over en Fjende, der vilde gaa igjennem de sydlige Bropas. Saaledes var Stillingen, trods den 7 Mile lange Front, egentlig kun truet ved Omgaaen syd for Lauenburg langs venstre Elbbred, men da Hærkorpsets Retræte til Holsten lige fuldt lod sig udføre, og Hamburg ved sin Befæstning var sikret mod et *coup de main*, rummede selv en saadan fjendtlig Bevægelse for saa vidt kun Fare, som Hærkorpset eller Dele deraf kunde blive forhindrede fra at naa ind i Hamburg.

Fordelingen af Hærkorpsets Afdelinger m. v. i Stillingen var fra den 7de eller 8de September følgende:

Paa venstre Fløj.

Travemünde: 2 Kompagnier af slesvigske Jægerkorps II; Matroskompagniet Holsten; Artilledetachement Krabbe; 12 Kanoner. Kommandant Oberstlieutenant Loisi.

Lübeck: 15de franske lette Infanteriregiment; holstenske Skarpskytterkorps I og II; Staben og 2 Kompagnier af slesvigske Jægerkorps II; 1 Eskadron af 28de franske Regiment ridende Jægere; holstenske Regiment Ryttere; 1 fransk ridende Batteri paa 6 Kanoner; 1 fransk Fodbatteri paa 8 Kanoner; det 6 Pds. Batteri Gerstenberg. Kommandant, General Thiebault, General Lallemand og Oberst Waldeck med Stabe.

Grünau: Slesvigske Infanteriregiment II; 2 Eskadroner af 17de lithauiske Regiment Uhlaner. Kommandant, Oberstlieutenant Scriver [1]).

Krummesse: Jægerkompagniet Flitner af Dronningens Livregiment II; Artilleriparken.

I Centrum.

Ratzeburg: Slesvigske Infanteriregiment I, sammes Grenaderkompagni Golowin og 1 fransk Grenaderkompagni; Marskalk Davout og Prins Frederik af Hessen med Stabe.

Øst for Ratzeburg i forskanset Lejr ved Ziethen: 44de, 48de og 108de samt et nydannet Linieinfanteriregiment; 1 Eskadron af 28de Regiment ridende Jægere; 5 Marche-Eskadroner Kyrasserer; 1 ridende Batteri à 6 og 2 kjørende Batterier à 8 Kanoner; Generalerne Loison, Wattier, Leclerc og Romme med Stabe. Fra Lejren var der udstillet stærke Forposter mod Schlagbrügge, Lankow og Mustin.

Sydost for Ratzeburg i forskanset Lejr ved Dremin: Oldenborgske Infanteriregiment I og II; Musketerkompagnierne af Dronningens Livregiment I; fynske Infanteriregiment I og II; Batterierne Blicher, Koye og Gønner; Generalerne Schulenburg og Lasson med Stabe. Fra Lejren var der udstillet følgende Forposter:

Ved Salem: 6te Husareskadron og Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps II.

---

[1]) Grünau blev dog først belagt af Slesvig II den 17de September.

Ved Kogel: 2den Husareskadron; Jægerkompagniet v. Qualen af Holsten III og Jægerkompagniet Schou af Oldenborg III.

Ved Horst: Oldenborgske Infanteriregiment IV; 2 Eskadroner af jyske Regiment lette Dragoner.

Ved Weisser Hirsch: Musketerkompagnierne af Holsten III og 3 Kanoner.

Ved Schmielau: Holstenske Infanteriregiment IV; 3dje Eskadron Guldberg af jyske og 2 Eskadroner af fynske Regiment lette Dragoner; Grenaderkompagniet Bruhn af Dronningens Livregiment.

Ved Fredeburg: 2 Eskadroner af fynske Regiment lette Dragoner.

Mølln: 30te og 111te franske Linieinfanteriregiment; $^1/_2$ Eskadron af 17de lithauiske Regiment Uhlaner; 4de Eskadron Wittrog af jyske Regiment lette Dragoner; 2 kjørende franske Batterier à 8 Kanoner; Generalerne Vichery og Delcambre med Stabe. Denne Styrke bevogtede tillige Overgangene ved Büchen.

Paa højre Fløj.

Lauenburg: 61de franske Linieinfanteriregiment; $^1/_2$ Eskadron af 17de lithauiske Regiment Uhlaner; 1 fransk Fodbatteri paa 8 Kanoner; General Gengoult med Stab.

Endelig stod bag denne Fløj uden at være knyttet til Forsvaret, General Pecheux med 50de Division, nemlig 3dje og 105te Linieinfanteriregiment paa 5 Batailloner, 1 Eskadron af 28de Regiment ridende Jægere og 1 ridende Batteri paa 6 Kanoner, bestemt til udgaaende Bevægelser paa venstre Elbbred [1]).

Stillingen blev i hele sin Udstrækning fra Østersøen til Elben, overalt hvor Adgange af Betydning førte ind paa den, styrket og skjærmet ved omfattende Anlæg af Skanser og Forhug. Den fra Hamburg tilkaldte Ingenieuroberst de Castre havde paa hele Linien Tilsyn med Anlæget af Forskansningerne, hvis Beliggenhed og Beskaffenhed i øvrigt, som anført, for en stor Del skyldtes Marskalkens personlige Anvisning, men Udførelsen af selve Arbejderne paahvilede de forskjellige Divisioner. Ved Ratzeburg bleve Arbejderne for Auxiliærkorpsets Vedkommende ledede af Souschefen, Major Løvenørn Bardenfleth, med Assistance af Adjudanterne Kapitajn Malthe Friis af Ingenieurkorpset og Kapitajn

---

[1]) Aux. I. S. 98 og 118/1813. Optegnelser af Premierlieutenant Lobedanz 8de Sept. 1813 (Aux.). Bræstrups efterladte Papirer.

Steffens af Kongens Regiment. Bardenfleth skilte sig fortræffeligt fra sit Hverv og Davout udtalte, at de af Korpset anlagte Værker vare udførte lige saa godt som Divisionen Loisons paa den øvrige Strækning af Ratzeburg Fronten.

Da man var færdig med Forskansningsarbejderne, blev der taget fat paa Lejrslagningen. Davout havde først bestemt, at paa Ratzeburg Fronten skulde hele Infanteriet bivuakere, og kun Rytteriet og Artilleriets Heste saa vidt muligt bringes under Tag i Landsbyerne bag Stillingen, men da han intet hørte fra Napoleon, der kunde tyde paa snarligt Opbrud, og da den alt ved Schwerin begyndte Blodgang blev epidemisk blandt Tropperne, gav han Tilladelse til Bygning af en ordentlig Lejr. Den kom til at bestaa dels af de i Hast ved Ankomsten paa Bataillonernes Bivuakplads rejste Smaahytter, der udbedredes, belagdes med Jord og forsynedes med Vinduer, dels af store og rummelige Barakker. Træmateriale til Bygning kunde i rigelig Mængde skaffes tilveje i Omegnens Skove, men det skortede noget paa Halm til Hytternes Tækning og til Lejrstraa. Den Omstændighed, at man i de talrige Teglværker fandt Overflødighed af Mursten, bevirkede tillige, at der efter stor Maalestok blev bygget Ovne, hvilke under det lange Ophold paa forskjellig Maade kom til god Nytte. I Slutningen af September Maaned var Lejren paa det nærmeste i Orden.

Samtidig med Udførelsen af disse Arbejder i selve Stillingen blev der bag denne truffet Foranstaltninger til en Forøgelse og Udvidelse af Felthospitalerne. Stabskirurg Niels Tønder, der i Slutningen af Avgust var ankommen til Altona, var tilligemed Felthospitalsdirektøren, Kapitajn Bretteville særlig virksom i saa Henseende, og efter en af dem udarbejdet Plan bleve følgende Hospitaler oprettede: i Altona for 1000 Syge, i Pinneberg for 100, i Glückstadt for 210, i Itzehoe for 200, i Oldesloe for 50, i Rendsborg for 250 og i Wulksfelds Fabrik for 250 Syge.

Tilbagegangen fra Schwerin til Stillingen ved Ratzeburg kom overraskende for Frederik VI, der havde troet, at Napoleons Sejr ved Dresden vilde have mere end opvejet Oudinots Nederlag ved Berlin, og som derfor snarere havde ventet at høre, at Auxiliærkorpset var i Fremrykning. Han optog dog Efterretningen om det Modsatte meget godt, ja blev endog glad derover, da han fik at se, at Avantgarden af Vegesacks svensk-mecklenburgske Division var fulgt efter Auxiliærkorpset lige til Lübeck. Det Kongen nemlig mest frygtede for var, at Carl Johan momentant skulde skille sin Sag fra sine Allieredes, vige tilbage til

Pommern og herfra med den engelske Flaades Hjælp kaste sig over Sjælland eller andre af de danske Øer. Den 4de September, 2 Dage før Efterretningen om Davouts Tilbagegang var naaet Kjøbenhavn, skriver han bl. a. saaledes til Frederik af Hessen: „De vigtige Sejre, Napoleon har havt ved Bober og nu ved Dresden, samt at General „Dam“ har besat Defileet, saa bliver de Allieredes eneste Retirade over Ertsbjerget til Bøhmen ved Peterswalde, hvilket nu alt er besat. Imidlertid frygter jeg, at de Franske ikke, som det var bestemt, har faaet Berlin. Maatte blot Kronprinsen ej trække sig tilbage til Pommern. Gud give, at man kunde afskære ham derfra; thi der kan han længe holde sig og gjøre alle Operationer ved enten at debarkere paa andre Punkter som ved Kolberg eller aldeles forlade Kontinenten og kaste sig paa andre Steder . . .[1]). Den 6te September fortsætter Kongen saaledes: „Vi have modtaget Deres Rapport af 2den September i Nat. Da Kejser Napoleon er bleven angreben saa nær Dresden og har maattet trække flere Korps fra Elben til sig for at opnaa den store og lykkelige Sejr, saa er derved General Girard af Kronprinsen af Sverig trængt tilbage, og De [har] derved nødvendigen maattet forandre Deres Stilling. Dette indsé Vi meget vel, men Vi ere glade ved at vide den svenske Kronprinses Fremrykning; dette vil snart bringe ham i Forlegenhed, og da haaber Vi, at De atter kan rykke frem, og han derved hindres fra at naa Stralsund. Kun maa Vi indstændigen anbefale Dem, at Travemündevinklen aldrig forlades, saa at Defileerne, der føre til Lübeck, ere godt besatte; thi det er den sande Nøgle til Holsten og vil, hvis De skulde gaa længere tilbage, være af yderste Vigtighed. De maa gjærne omtale dette i Vort Navn til Prinsen af Eckmühl . . .“[2]). Kongens saaledes gjentagne Gange udtalte Frygt for Landgangsforsøg fra Carl Johans Side, kunde synes noget ubeføjet, men det kan ved Bedømmelsen heraf ikke lades ude af Betragtning, at de stedfindende politisk-militære Forhold vare ejendommelige og uklare. I Følge § 2 af den mellem Frankrig og Danmark sluttede Alliancetraktat skulde Krigserklæring mod Sverig udstedes 24 Timer efter Vaabenstilstandens Udløb den 17de Avgust, men Napoleon, uvederheftig og hensynsløs som sædvanlig mod sine Allierede, undlod det af en eller anden Grund, og Frederik VI ømmede sig under disse Omstændigheder, som naturligt var, ved at lægge for og i Utide bryde med sin Nabo. I Kraft af, at der saaledes var Fred mellem Rigerne kunde svenske og danske Skibe uantastet sejle Side om Side i Øresund og Bælterne, men samtidig

[1]) H. P. 411/1813.
[2]) Aux. E. 41/1813.

sloges fransk-danske Tropper med de svenske ved Østersøens Kyst. Selvfølgelig lod en saadan Dobbelthed for Danmarks Vedkommende sig ikke opretholde i Længden. Den 27de Avgust lod Frederik VI Kaperfarten paa ny tage sin Begyndelse, og Dagen iforvejen havde han givet sine Krigsfartøjer Ordre til „at lade opbringe alle Skibe, som have svensk, russisk, preussisk og mecklenburgsk Flag, ligesom at alle de forbudte Flag, nemlig Pappenburger, Kniphausener og Oldenburger ej anerkjendes; derimod ere alle Skibe, som have Lejdebreve eller andre Tilladne, og de Skibe, som have ført eller føre Korn til Norge, fritagne for al Opbringelse“ [1]). Tillige befalede han, at alle Skibe nu uden Undtagelse skulde svare Øresundstold. Det vedblev dog at gaa ret fredeligt med Søfarten indtil den 2den September, da et konvojeret svensk Skib blev prajet i Øresund for at betale Told. Svenskerne gave ved denne Lejlighed Ild i Stedet for at stoppe op og fik øjeblikkelig Svar paa Tiltale fra Kronborg; et af deres Skibe kom i Brand, Resten undslap [2]). Dermed var Krigen i Gang ogsaa til Søs, og Dagen efter, altsaa paa samme Dag som Auxiliærkorpsets Hovedstyrke ankom til Ratzeburg, kundgjorde Frederik VI det ved Parolen og gjennem „Statstidende“ m. v. Meddelelsen til Frederik af Hessen lød saaledes: „Vi have i Dag ladet befale: Da de Svenske have begyndt Fjendtlighederne, er Krigen nu udbrudt mellem Os og Sverig. Vi stole trygt paa vore Sø- og Landkrigeres prøvede Troskab for Os saa vel som paa deres urokkelige Mod og Standhaftighed. Denne Befaling skal oplæses for samtlige Officerer, Underofficerer og Mandskab“ [3]). Frederik VI kaldte denne Parolbefaling for en Krigserklæring, men en saadan synes i Virkeligheden ikke at være bleven udstedt, hverken fra dansk eller svensk Side, lige saa lidt som det ses, at Napoleon paa noget Tidspunkt har erklæret Sverig Krig.

Fourageringer ved Kogel og Dargau den 4de og 7de September.

Paa Stillingens venstre og højre Fløj ved Lübeck og Lauenburg ligesom ogsaa til Dels ved Mølln fik Tropperne deres Forplejning fra Magasiner, men Hovedstyrken ved Ratzeburg var derimod henvist til

[1]) Egenhændigt Brev til Generaladjudant Lindholm af 28de Avg. 1813 (H. P. 390).
[2]) „Kampen om Norge“ I, 308. „Statstidende“ Nr. 73 af 6te Sept. 1813.
[3]) K. V. 667/1813. „Statstidende“ Nr. 72 af 3dje Sept. 1813.

væsentlig at leve af Rekvisitioner, og under Opholdet i Ratzeburg Stillingen hørte derfor større og mindre Fourageringer til Dagens Orden. „Daglig slaas vi nu om det Brød, som vi spiser; og den Fourage, vore Heste faar, hentes med Sablen i Haanden“, fortæller med bevingede Ord i Brev til Hjemmet en af Auxiliærkorpsets Adjudanter [1]).

Den første Fouragering fandt allerede Sted den 4de September, Dagen efter Ankomsten til Ratzeburg, i Landsbyen Kogel. Dens Dækning bestod af 3dje Eskadron af fynske Regiment lette Dragoner samt 2 Musketerkompagnier af slesvigske Infanteriregiment under Kommando af Eskadronschefen, Major P. U. Bruun. Expeditionen hørte til de mindre, men satte dog Mærke i Auxiliærkorpsets Historie og fik særegen Interesse ved den Omstændighed, at det var de nysankomne fynske Dragoners Debut. Prøven løb saa uheldigt af som vel mulig og lod ane de store Brøst, sem det viste sig, at dette Regiment led af i Modsætning til de andre Rytterafdelingers glimrende Holdning. Major Bruun røbede for det første stor taktisk Ukyndighed med Hensyn til Opstillingen af sit Kommando, ikke alene af Infanteriet, men ogsaa af Kavaleriet, og, hvad værre var, da Kosakkerne, et Par Hundrede i Tallet, viste sig foran Kogel, lod han Fourageringsmandskabet i Stikken og gik med sit Kommando ilsomt tilbage mod Schmielau. Nogle og tyve belæssede Vogne faldt af den Grund i Hænderne paa Kosakkerne, der endvidere fangede 2 Dragoner og 1 Grenader. Frederik af Hessen var dog ikke sen, da han fik Underretning om Skandalen, med at redressere denne. Han satte sig personlig i Spidsen for Bataillonen Molkte og 4 Kanoner Koye, gav Ordre til Major Bruun, at han, forstærket med endnu 1 Eskadron af fynske Lette, ufortøvet paa ny skulde gaa frem til Kogel, og ved denne forenede Fremrykning, under hvilken Prinsen gav Eskadronen Bruun Ordre til Attake, blev Landsbyen med Lethed taget tilbage, og der blev gjort et Bytte af nogle af Fjendens Vogne i Erstatning for de mistede. Prinsen bemærkede med Tilfredsstillelse, at Eskadronen gjorde sin Skyldighed under det nævnte Indhug, og den Omstændighed bevirkede, at han lod Naade gaa for Ret og kun idømte Major Bruun, der havde ønsket arbitrær Afgjørelse fremfor Forhør og Krigsret, 24 Timers Arrest i Bivuaken, fordi han for tidlig havde forladt sin Post i Kogel. Dommen havde følgende Tilføjelse: „Uebrigens ist er für alle weitere Anprache, da er sich nachher wieder gut benommen, befreiet [2]).

---

[1]) Fra Kapitajn Scholten af 5te Sept. 1813 (Aux. Private Breve.)

[2]) H. P. 884/1813. I. S. V. 1243/1813. Brev fra Major Carl Bardenfleth af 12te Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

Det var dog kun den godmodige Prins, der, rørt over at have set Majoren vise sig modig ved Indhugget, saaledes friede ham for videre Tiltale. I den almindelige Mening var han dømt. En Undersøgelseskommission, som det skjønnedes ønskeligt at nedsætte under Forsæde af Generalmajor Schulenburg, konstaterede yderligere hans Udygtighed til at føre noget af forskjellige Vaaben sammensat Kommando, og ved sin for Kommissionen fremlagte, i sit Indhold ganske forvirrede Beretning om Tildragelsen, gjorde han sig til Latter i Officerskorpset, ligesom han ved sin Opførsel alt var bleven til Spot for Eskadronen. Den følgende Maaned afskedigedes han ogsaa af Krigstjenesten. For godt Forhold under Affæren, der foruden de omtalte Fangne kostede 2 Saarede, fremhæver Prinsen i sin Rapport til Kongen særlig Artillerikapitajn Koye, Musketer Mathiesen af slesvigske Infanteriregiments 2det Kompagni og Kjørekusken, den holstenske Bonde Hans Albrecht Brandt fra Wandsbeck[1]).

Fourageringen den 7de September i Dargau og Kitlitz blev dækket af de 2 Husareskadroner, 1 Infanteribataillon og 4 Kanoner under Befaling af Oberst B. O. Hedemann, til hvem Adjudanten ved 2den Brigade, Kapitajn Carl Ewald var afgivet som Medhjælp. Expeditionen havde Ordre til at marchere over Salem. Her efterlod Dækningskommandoet en Repli paa 1 Kompagni og 2 Kanoner; Husarpatrouiller under Sekondlieutenant Flindt sendtes mod Mustin til Dækning af venstre Flanke, medens højre Flanke skjærmedes af den staaende Postering i Kogel; og under fornøden Sikring i Fronten gik nu en Tredjedel af Vognkolonnen til Dargau, Resten over Bertzførster til Kitlitz. Af Fjenden viste sig kun enkelte Husarer og mecklenburgske Jægere, der vege tilbage for Lieutenant Flindts Patrouiller, og med 22, med Fødevarer fuldt belæssede Vogne og c. 300 Stk. levende Kvæg vendte Expeditionen uantastet tilbage til Lejren[2]).

Forholdene ved Walmodens Hærkorps i første Halvdel af September.

Efter at have ladet Brigaden Lallemand forfølge til Lübecks Porte, indtog General Vegesack med sin svensk-mecklenburgske Division en ganske lignende Stilling som den, Divisionen havde inde umiddelbart for-

[1]) H. P. 884/1813. Brev fra Kapitajn Scholten af 29de Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

[2]) Breve fra Kapitajn C. Ewald af 13de Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

inden Vaabenstilstandens Ophør, nemlig med Hovedstyrken ved Grevismühlen og med Forposterne staaende i en Linie fra Travens Munding øst om Palingen til Nordspidsen af Ratzeburg Sø og derfra bøjet tilbage mod Rhena.

Walmoden selv var med Hovedstyrken af sit Korps næsten naaet frem til Warin, da der, som anført, den 3dje September om Formiddagen indløb de overraskende Meldinger til ham, at der ingen Fjender fandtes mellem Schwerin og Wismar, og at hele Davouts Hærkorps var i fuld Tilbagetog mod Vest. Han var ganske i Vildrede om Grunden hertil, men tog foreløbig den Beslutning med hele Styrken at marchere nord om Søen til Schwerin, idet han overlod til Vegesack paa sin højre, til Lützow og Tettenborn paa sin venstre Fløj at holde Føling med Fjenden. I Schwerin, hvor hans anstrængte Tropper rastede den 4de September, blev det ham sagt, at Davout havde ladet sig forlyde med, at det ikke drejede sig om et Tilbagetog, men om en Forening med Hovedarmeen ved Berlin. Walmoden, der vidste, at Davout havde Ordre til at gaa angrebsvis til Værks, hvis han var den overlegne, blev herved bestyrket i sin Formodning om, at Bevægelsen tilbage mod Delvenau kun var en Finte, og at Davout i Virkeligheden nu vilde udføre den tidligere formodede Overgang over Elben og Marche mod Magdeburg. For at komme til nærmere Kundskab om denne Operation og i Tide modsætte sig dens Udførelse bestemte Walmoden sig til at føre sin Hovedstyrke, tilsløret af Tettenborns tætte Forpostkjæder, fra Schwerin over paa venstre Elbbred til Observation af Overgangen ved Winsen og Harburg. Under Marchen tilgik der ham som midlertidig Forstærkning Brigaden Marwitz, og han medtog tillige hele Lützows Korps og af Avantgardens Tropper Kosakregimentet Komissarow. Som Forbindelsesled mellem Vegesack og Tettenborn, hvis Hovedpost paa højre Fløj omtrent stod ved Zarrentin, opstilledes ved Kamin de hanseatiske Afdelinger, der i de samme Dage formeredes som særegen Brigade under Oberst Witzleben. Den 9de September kom Walmoden, der var naaet til Dömitz, imidlertid gjennem Udsagn fra en Desertør til Erkjendelse om, at hans Formodning om Davouts Planer havde været ganske fejlagtig, og at han havde ført et Slag i Luften. Han gik da skyndsomt tilbage, og lod Hovedstyrken indtage sin gamle velkjendte Stilling ved Hagenow, medens Lützows Korps posteredes mellem Tettenborn og Hanseatbrigaden Witzleben. Den 12te September søgte han fra Zarrentin at skaffe sig nøjere Kjendskab til Davouts Stilling mellem Ratzeburg og Mølln, men Tettenborns i den Anledning udsendte temmelig stærke Rekognosceringskommandoer vendte allerede om, uvist af hvilken

Grund, da de vare komne et godt Stykke uden for deres egen over Gudow og Seedorf gaaende Vedetlinie uden at indlade sig i Kamp med de danske Posteringer ved Kogel og Salem. Rekognosceringen gav dog et indirekte Udbytte af stor Betydning, idet man gjennem en Tjenstskrivelse, der blev funden hos en af Kosakkerne i Nærheden af Mølln overrumplet fransk Artilleriofficer, kom til Kundskab om, at Davout sandsynligvis paatænkte at lade General Pecheux med 50de Division en af de første Dage foretage en Expedition syd for Elben med Zollenspieker som Overgangssted. Da denne Formodning blev bestyrket til Vished ved en ligeledes opsnappet Meddelelse fra den franske Division angaaende Forplejningen paa Marchen, besluttede Walmoden paa ny at foretage en Marche over Dömitz til venstre Elbbred, og den 14de September satte han sig i Bevægelse med Legionerne Ahrentsschildt og Lyon; Reservekavaleriet og Artilleriet under Dørnberg og en af Dele af Lützows og Tettenborns Korps sammensat Avantgarde under sidstnævnte General. Den 15de om Morgenen indtraf han ved Dannenberg, hvor han skjærmet og skjult af de store Skove gik i Bivuak og indrettede sig paa at foretage et Overfald i stor Stil paa den forventede franske Division. Tilbage lige overfor Davouts Hærstyrke forblev hele den svensk-mecklenburgske Division Vegesack, med Hovedstyrke ved Grevismühlen; endvidere Størstedelen af den hanseatiske Brigade Witzleben, nemlig 2 Batailloner, 7 Eskadroner og 8 Kanoner med Hovedstyrken ved Roggendorf, og endelig en af Lützows, Tettenborns og hanseatiske Tropper sammensat Styrke under Befaling af Major Petersdorff. Dennes Hovedstyrke, 3 Batailloner, 3 Eskadroner, Kosakregimentet Grebzow og 4 Kanoner stod ved Zarrentin, medens 1 Bataillon og 2 Eskadroner stod ved Boitzenburg observerende mod Büchen og Lauenburg. General Vegesack førte i Walmodens Fraværelse Overbefalingen paa hele Linien [1]).

Fægtning ved Zarrentin og Gudow den 18de September.

Det forholdt sig rigtigt med General Pecheux' Marche. Han havde den 13de September med den bevægelige Del af 50de Division passeret Elben ved Zollenspieker, var den 14de marcheret til Lüneburg og den 15de om Aftenen under Kamp med Patrouiller af Walmodens Korps naaet til Gøhrde. Det var Pecheux' Hverv at tiltrække sig Fjendens Opmærksomhed og bortlede denne

[1]) B. v. Quistorp II, 356 ff. og 377 f. Meddel. från Kgl. Krigsark. II, 35 f. Correspondance du Maréchal Davout IV, 296 f.

fra en stor Krudtforsending, som Davout havde faaet Underretning om skulde afgaa fra Hannover til Magdeburg, og for hvis Skæbne han, skjøndt den var stærk konvojeret, synes at have næret overdreven Frygt. Pecheux gik ikke i den Fælde, som Walmoden havde lagt for ham ved Dannenberg, idet han forblev i sin Stilling ved Gøhrde, men da han her om Middagen den 16de blev angrebet af Walmodens femdobbelt overlegne Styrke, kunde han trods det tapreste Modværge, som Davout med stor Berømmelse fremhævede ved Dagsbefaling af 19de September, ikke undgaa et alvorligt Nederlag og maatte skatte sig lykkelig ved at kunne vende tilbage uden at have sat hele Divisionen paa Spil[1]). Der havde været Anledning for Davout, samtidig med at han saaledes gav Pecheux Ordre til paa Flanken at stille sig blot for Fjenden for at degagere Konvojen, til selv med Hovedstyrken at føre et kraftigt Fremstød mod Fjendens Front for at degagere Pecheux. Dennes Nederlag var utvivlsomt derved bleven forhindret. Med Undtagelse af en Rekognoscering, som han den 16de lader General Gengoult udføre mod Boitzenburg, forholder Davout sig imidlertid rolig, og først da han den 17de om Middagen faar Efterretningen om Uheldet ved Gøhrde, bestemmer han sig for en større Fremrykning, der skulde udgaa den følgende Dag fra Ratzeburg over Kogel mod Zarrentin, og støttes i venstre og højre Flanke ved mindre Kommandoer, henholdsvis af Loisons og Vicherys Divisioner ved Ziethen og Mølln[2]). For Auxiliærkorpsets Vedkommende lød Ordren, der blev givet i Brev fra General Laville til Major Bardenfleth Kl. $2^1/_2$ Eftermiddag saaledes: „Marskalken agter i Morgen at foretage en stærk Rekognoscering mod Zarrentin. Han vil forene hele det franske og danske Kavaleri under Befaling af Divisionsgeneral Grev Wattier. Hs. Excellence ønsker, at hele det danske Kavaleri i Morgen den 18de ved Daggry er samlet i Kogel; han ønsker desforuden, at 4 danske Batailloner og 1 Batteri af det lette Artilleri til samme Tid indtræffer i Kogel. Marskalken vil selv indfinde sig der og give videre Ordre. Der maa drages Omsorg for, at Jægerkompagnierne indbefattes i Styrken, og at denne bestaar af fuldt kampdygtigt Mandskab. Resten forbliver i Lejren med Bagagen. For at Fjenden i Morgen kan være fjærnet fra

---

[1]) Aux. I. S. 119/1813. Correspondance du Maréchal Davout IV, 279. B. v. Quistorp II, 358 ff.

[2]) Correpondance du Maréchal Davout IV, 280. B. v. Quistorp II, 379. I „Kampen om Norge" I, 333 og „Meddel. från Kgl. Krigsark." II, 37 er der gaaet ud fra, at Davout først den 18de om Aftenen fik Underretning om Pecheux' Nederlag. Det Samme blev i øvrigt ogsaa fejlagtig antaget i Auxiliærkorpsets Stab.

Kogel og ikke kan se vor Bevægelse, vil det være nødvendigt at give Ordre til den Bataillon, som De har staaende ved Kogel, at den i Løbet af Natten sender et Elitekompagni frem over Gross Zecker og Seedorf til Rekognoscering mod Hollenbeck. Der medføres 1 Ammunitionsvogn pr. Kanon og 2 Patronkarrer for Infanteriet. Tropperne maa have spist forinden Afmarchen. Alle disse Dispositioner skulle holdes hemmelige" [1]).

Tiden for Auxiliærkorpsets Opbrud fra Lejren den 18de September blev ved en senere Bestemmelse fastsat til Kl. 3 Morgen, og der kunde altsaa ikke godt være Tale om at efterkomme Ordren om at koge og spise forinden Udrykningen og det saa meget mindre, som man ikke havde Kogekjedler. Vognene, hvor paa disse fandtes, vare nemlig i Følge en staaende Befaling for ikke at belemre det smalle Defilé med overflødigt Train, strax efter at Mandskabet havde spist den 17de, blevne dirigerede til den vest for Ratzeburg ved Harmsdorf værende Parkplads. Da Færdselsvogne ikke maatte medføres, og Kogekjedlerne ikke kunde bæres, var Mandskabet under Expeditionen, der varede 2 Dage, væsentlig henvist til at leve af tørt Brød og Brændevin, og de maatte derhos se paa, at deres franske Kammerater kunde gjøre sig til Gode med deres varme Suppe og kogte Kjød. Den danske Styrke, der skulde deltage i Expeditionen, og som Kl. 4 Morgen stod opstillet i Marchekolonne paa Kogelvejen med Têten i den nordlige Udkant af Hunde-Busch, bestod af følgende Tropper: 2den og 6te Husareskadron, 3 Eskadroner af fynske og 3 Eskadroner af jyske Regiment lette Dragoner under Generalmajor Lasson; Jægerkompagnierne Wegener, Schou og v. Qualen, Musketerkompagnierne af Dronningens Livregiment I, oldenborgske Infanteriregiment I og II, fynske Infanteriregiment II samt 1 Batteri paa 6 Kanoner og 4 Haubitser, sammensat af de ikke paa Forpost værende 3 Pds. Piecer af Gönners og Koyes lette Batterier, under Generalmajor Schulenburg. Tilbage i Lejren under Oberst Castonier som Kommandant blev kun fynske Infanteriregiment I og Blichers 6 Pds. Batteri. Ligeledes forblev tilbage Garnisonen i Ratzeburg og de paa Forpost staaende Infanteriafdelinger, med Undtagelse af Jægerne og den fra Weisser Hirsch til Hollenbeck fremskudte Postering. Da Marskalk Davout, ledsaget af Frederik af Hessen, indfandt sig paa Mødepladsen, blev der dog givet Ordre til, at 4 3 Pds. Kanoner samt 2 Haubitser skulde erstattes af 4 6 Pds. og 2 Haubitser af Batteriet Blicher, hvilket foraarsagede en Del Forsinkelse. Af franske Tropper stødte her til 2 Eskadroner Kyrasserer og ved Weisser Hirsch 2 franske Infanteribatailloner. Her meldte sig tillige til Marskalken General Romme, hvem

[1]) Aux. I. S. 118/1813.

hele Infanteriet og Artilleriet blev underlagt, og Generallieutenant Wattier, der fik Befalingen over hele Rytteriet og paa en Maade over hele Styrken, idet Davout og Frederik af Hessen nærmest var Tilskuere. Fremrykningen skete over Seedorf mod Zarrentin. De danske Husareskadroner og Jægerkompagnier samt 2 franske Voltigeurkompagnier havde Têten, derefter fulgte Resten af Rytteriet, saa Hovedstyrken. Imellem ovennævnte 2 Byer paa Linien Marienstädt-Klein Zecker-Tesdorf stødte man paa Fjendens Forposter, Bataillonen Seydlitz af Lützows Korps og hanseatiske Ryttere, der ved en forvoven Attake af den forreste Husardeling, i Spidsen for hvilken foruden Føreren, Sekondlieutenant E. Ewald, red Auxiliærkorpsets Stabschef, Major Bardenfleth, Adjudanten ved 2den Brigade, Kapitajn Ewald og 4 af Davouts Adjudanter, hurtigt kastedes tilbage paa Hovedstyrken ved Zarrentin. Om denne By udspandt der sig nu i Fronten en livlig Kamp, der paa dansk-fransk Side navnlig førtes af de franske Voltigeurer, oldenborgske Jægerkompagni Jess og Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps samt 4 Kanoner Blicher, medens Husarerne i gjentage Attaker prøvede Kræfter med Hanseaterne i Terrainet øst for Tesdorf.

Efter en kort Skydefægtning gik de foran Zarrentin udviklede Skyttekompagnier imidlertid over til Bajonetangreb og kastede ved et rask Fremløb med den behjærtede Kapitajn Jess i Spidsen Fjenden ud af Stillingen. Den syd for Byen værende større Slette egnede sig ikke til Optagelsesstilling, og Petersdorff saa sig derfor tvungen til et almindeligt Tilbagetog, som han lod dække af 3 hanseatiske Eskadroner under Major Stein, til øst for Schallfloden. 1ste Eskadron Bibow og 2den Eskadron Mandix af fynske Dragoner bleve sendte frem til Forfølgning gjennem Byen ad den defilélignende Vej, der i sydøstlig Retning fører til Bropasset Schallmühle. Tæt syd for Zarrentin stødte Bibow paa den fjendtlige Bagtrop, en Eskadron, som han strax lod attakere, og som det lykkedes ham at slaa tilbage, uagtet Attaken udførtes uden synderlig Orden og Sammenhold. Bagtroppen blev imidlertid optaget af Major Stein, der nu paa sin Side gjorde Modangreb og kastede Bibows Eskadron i vild Flugt tilbage paa 2den Eskadron. Denne, der endnu ikke var kommen ud af Defileet, fik derved Vanskelighed ved at udvikle sig, men endelig lykkedes det den at opmarchere til venstre, og efter at Bibow igjen havde faaet nogen Samling paa sine Folk, og Husarerne vare komne til Hjælp paa højre Fløj, gik det paa ny, med 2den Eskadron Fyn i Têten, rask fremad mod Hanseaterne, der ikke kunde modstaa Trykket, men ilsomt tyede bag Schall. De 2 Dragon- og 2 Husareskadroners fremadgaaende Bevægelse blev, i Følge Wattiers Ordre, fulgt af Generalmajor Lasson med de endnu ikke udviklede 4 Eskadroner og af Skytte-

kompagnierne samt af 2 Kanoner Blicher til vest for Floden, hvor der blev indtaget Stilling og afventet nye Ordrer fra Davout eller Wattier. Hovedstyrken havde imidlertid gjordt Holdt ved Zarrentin, hvor det tillodes Tropperne at gjøre sig til Gode med de af Fjenden i Bivuaken efterladte ikke ubetydelige Mundforraad, og hvor Davout selv gav Frokost til Frederik af Hessen, Generalerne Wattier, Romme og Schulenburg med Stabe. Det blev her bestemt, at Hovedstyrken vel skulde forblive ved Zarrentin, men at Fjenden dog skulde fordrives fra Schall, saa at Bropasset ved Schallmühle kunde besættes offensivt. 2 Batailloner Infanteri og 4 Kanoner sendtes derfor frem til Forstærkning af Avantgarden under Lasson, og Wattier begav sig selv frem til Schallmühle for at lede Angrebet. Samtidig bleve 2 Kompagnier, 2 Kanoner Gønner og Eskadronen Guldberg af jyske Dragoner under Eskadronschefens Befaling udsendt over Lüttau mod Kolzin og Pamprin for at true Fjenden i hans venstre Flanke. Lige overfor disse Forberedelser turde Petersdorff ikke vove nogen alvorlig Modstand bag Schall. Efter en kort Artillerikamp lod han Hovedstillingen rømme uden Sværdslag og trak sig over Bækken Schilde ved Waschow, hvor efter han indtog en Observationsstilling over Waschow og Püttelkow, medens Hovedstyrken stilledes ved Wittenburg. Vor Avantgarde havde Rytterfeltvagter fremskudte mod Schildebach, Infanteripiketter ved Schallmühle og Kolzin, Hovedposter bag disse Overgange, medens selve Hovedstyrken, som anført, var ved Zarrentin. Den 19de blev Patrouiller fremsendte mod Wittenburg til Waschow, men da det viste sig, at Fjendens Forposter nu ogsaa havde rømmet denne Stilling og vare gaaede tilbage til Wittenburg, blev Fremrykningen standset og Rekognosceringen betragtet som endt. Tilbagemarchen skete Kl. 2 Eftermiddag fra Zarrentin over Tesdorf, Hollenbeck, Sterley og Kogel. Den dækkedes af Major Späth med begge Husareskadronerne, 1 Eskadron franske Kyrasserer og 1 Kompagni franske Voltigeurer. Endvidere blev en stærk Postering paa 2 franske Batailloner og 3dje Eskadron af fynske Dragoner efterladt i Zarrentin med Ordre til at forblive der og observere mod Schallmühle, indtil Natten brød frem [1]).

At Davout saaledes gik tilbage til Ratzeburg den 19de September og ikke fra sin centrale Opstilling med sin øjeblikkelig ved Haanden havende Styrke kastede sig over enten Walmoden eller Vegesack for at

---

[1]) H. P. 927/1813. K. V. 1129/1813. Breve fra Kapitajn Ewald, Major C. Bardenfleth og Kapitajn Scholten, henholdsvis af 18de, 20de og 21de Sept. 1813. Militært Tidsskr. 1883, S. 9. B. v. Quistorp II, 382.

tage Oprejsning for General Pecheux Nederlag, er fra flere Sider bleven lagt ham til Last[1]). En Diversion over Elben mod Walmodens Korps vilde dog have været unyttig for ikke at sige fejlagtig. Dels havde Walmoden, hvis han ønskede at undvige et Sammenstød, sin Retræte til Berlin ganske sikker og kunde uden Vanskelighed repliere sig paa Nordarmeen, efter at denne ved Dennnewitz havde slaaet Marskalk Neys Hær, dels var hans ved Elben samlede Styrke jo ikke saa lidt stærkere end Davouts ved Schallfloden. Derimod kunde og burde Davout sikkert have gjort Forsøg paa at tilføje Vegesack et, om end kun partielt Nederlag ved en resolut Svingning med sin underhavende Styrke øst om Schallsøen imod den svensk-mecklenburgske Divisions Flanke, samtidig med at han lod Loison fra Ratzeburg og, om skjønnedes ønskeligt, Lallemand fra Lübeck bryde frem mod Fjendens Front. Den største af Davout i disse Dage begaaede Fejl var dog vel som anført den, at han ikke tog Tiden i Agt den 16de September, men den Dag forsømte at foretage sin Fremrykning over Zarrentin eller et andet Punkt til Støtte for Pecheux.

Fjenden angav sit Tab i Fægtningen ved Zarrentin og ved Gudow til 26 Mand Døde, 1 Officer og 100 Mand Saarede og 1 Officer og 8 Mand Savnede. De danske Tropper havde et Tab af 3 Døde, 14 Saarede og 3 Savnede, de franske omtrent det samme. To af de Savnede, 1 Underofficer og 1 Menig af fynske Dragoner, lod Hanseaterne paa barbarisk Vis myrde kort efter deres Tilfangetagelse. Desuden mistedes enkelte Heste; 2 af Stabens Ordonnansheste blev saaledes dræbte af en Granat, der sprang i umiddelbar Nærhed af Davout og Frederik af Hessen, da de overværede Kampen om Zarrentin By. Frederik af Hessen fremhæver i sine Rapporter ti Kongen for deres gode Forhold følgende Afdelinger: Oldenborgske Jægerkompagni Jess, Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps II, begge Husareskadronerne og jyske Dragonregiments Eskadroner. Han navngiver dernæst følgende enkelte Mænd, som særlig have udmærket sig, nemlig: Generalmajor Lasson, som den, der med „Raskhed og Orden førte Kavaleriet frem begge Dage"; Kapitajn Jess, hans Lieutenanter Lüders og Wasmer, Fureren Turs og Jægerne Peter Jæhde, Nicolaus, Martens, Wischmann for „fortrinligt Mod og Raskhed" og endelig Premierlieutenant Krogh af fynske Regiment lette Dragoner for „gjentagne Gange udvist Mod og Overlæg". Premierlieutenant Krogh tog under det sidste Indhug paa Sletten nord for Schallfloden personlig en fjendtlig Officer til Fange, nemlig Ritmester Grev Westphalen, en Mand, der var godt kjendt og

[1]) „Kampen om Norge" I, 333 f. „Meddel. fran Kgl. Krigsarkivet" II, 37. Zander, S. 231.

berygtet blandt de Franske for sin Deltagelse i en Sammensværgelse mod Kong Jerôme og for ved denne Lejlighed at have været Aarsag til, at 24 Franskmænd vare blevne myrdede [1]).

Forøvrigt gav Fægtningen ved Zarrentin Anledning til, at Frederik af Hessen lod udstede følgende Dagsbefaling, der aabenbart henpeger paa den Uro og mindre gode Orden, som navnlig i Begyndelsen herskede i fynske Regiment lette Dragoner, hvis Kommandør i Begyndelsen af Kampen forlod Valpladsen paa Grund af Hovedpine, og hvorved de unge Adjudanter ere blevne fristede over Evne til utilbørligt at gribe ind i Kommandoforholdene: „Naar der fremtidig foretages Expeditioner mod Fjenden, ønsker jeg, at der blandt Tropperne holdes fortrinlig Orden og Ro, og at DHrr. Kommandører ikke tillade Nogen paa ubeføjet Maade at blande sig i deres Kommando. Enhver Chef skal selv have Omsorg for Udførelsen af de ham givne Ordrer og maa ikke tillade, at Underordnede ved Raab og Kommanderen foranledige Uopmærksomhed og Ubestemthed hos Mandskabet, hvilket ofte vilde kunne blive til største Skade for Afdelingerne selv. DHrr. Adjudanter bringe Befalingerne til de Højstbefalende, til hvem de ere afsendte, men have at afholde sig fra selv at kommandere og overlade dette til Kommandørerne“ [2]).

Som anført blev Rekognosceringen over Zarrentin dækket i venstre og højre Flanke ved Udsendelse af Detachementer fra Ziethen og Mølln. I sidstnævnte Detachement dannede 4de Eskadron Wittrog af jyske Regiment lette Dragoner Fortroppen. Denne, der under sin Marche over Gudow Mølle og Wasserkrug mod Gudow havde jaget fjendtlige Kavalerivedetter foran sig, fandt paa Sletten sydvest for Gudow Hovedposten af Kosakregimentet Grebzow II opstillet. Trods Fjendens dobbelte Overmagt betænkte Ritmester Wittrog sig ikke et Øjeblik, men formerede sin stedse slagfærdige Eskadron til Attake og gik i sluttet Kolonne løs paa Kosakkerne. Disse spredtes hurtigt for alle Vinde, og fortsatte, forfulgte til henimod Rosengarten, uden at vove videre Modstand, Tilbagegangen til Gallin og Granzin, hvor andre tilbagegaaende Kosakhobe stødte til og Kosakregimentet dernæst over Kamin sluttede sig til Petersdorffs Hovedstyrke [3]).

Der blev endvidere samme Dag, som de nævnte Rekognosceringer mod Zarrentin og Gudow udgik, foretaget en større Fouragering over

---

[1]) H.P. 927/1813. I. S. V. 1129/1813.

[2]) Oldenborgske Inf. Regiments Ordrebog af 22de Sept. 1813.

[3]) Hos B. v. Quistorp II, 381 forvexles sandsynligvis denne Begivenhed med et om muligt endnu mere glimrende Indhug af samme Eskadron den 26de September, ligeledes ved Gudow — se næste Side.

Stecknitzfloden ad Vejene i Retning mod Lübeck. Fourageringen, hvis Formaal var at skaffe mindst 1000 Stk. levende Hornkvæg til Veje til Extraproviantering af Hamburg, blev dækket af 3 Kommandoer, hvert paa 40 Musketerer og 4 Ryttere, afgivne af den danske Garnison i Ratzeburg i Følge Ordre af den daværende Pladskommandant, Major Brosset [1]).

Fægtning ved Gudow den 26de September.

De fra Mølln saa godt som daglig udgaaende Rekognosceringer mod Terrainafsnittet ved Byen Gudow og Søen af samme Navn vare hidtil blevne førte vest om Drüsen Sø over Wasserkrug. Den 26de September havde General Vichery imidlertid for det den Dag, uvist under hvis Befaling, udsendte Kommando af 3 franske Voltigeurkompagnier og den jyske Dragoneskadron Wittrog anordnet en anden Fremrykningslinie, der gik over den hidtil afbrudte, men nu istandsatte Bro ved Drüsen over Lehmrade. Ankommmen til syd for Lehmrade lagde Voltigeurkompagnierne sig i et af Tuer skjult Baghold, medens Eskadronen, kun med enkelte Blænkere foran, tilsyneladende sorgløst travede til det stedse af Kosakker stærkt besatte Gudow for derpaa ved en forstilt Retræte at lokke disse efter sig. Med høje Skrig styrtede Kosakkerne sig over Eskadronen, der i Galop gik tilbage, men fuldt lykkedes Listen ikke, idet de unge franske Soldater, ivrige efter at komme i Kast med Fjenden, for tidlig sprang op fra deres Skjul og stormede frem mod Kosakkerne. Disse, hvis Anfører, Oberst Cheanichew, fik sin Hest skudt under sig, vendte nu om, men det samme gjorde ogsaa Eskadronen, og i den tæt bevoxede, indgrøftede Allé, der fra Nord fører ind i Gudow, indhentede den Kosakkerne. Fjendens Overlegenhed kunde paa den snævre Vej ikke gjøre sig gjældende; knap kunde Kosakkerne i Trængslen, der stedse blev større og større, idet de jyske Dragoner med Wittrog og Lieutenant Warnicke i Spidsen ustandselig pressede paa, bruge deres Lanser, og, efter at en Mængde var bleven nedhugget, endte det med en vild Flugt af Resten gjennem Byen. Under Forfølgningen, der blev fortsat et Stykke syd for denne, tog Wittrog 5 Mand og 10 Heste til Fange. General Vichery, der aldrig undlod at berømme den tapre Eskadron, paa hvilken han unægtelig ogsaa trak store Vexler, sendte Dagen efter Affæren følgende Brev til

---

[1]) Aux. I. S. 116/1813.

Frederik af Hessen: „C'est avec une douce satisfaction que j'ai l'honneur de rendre compte à V. A. que l'escadron de dragons danois commandé par M. le capitaine de Wittrog a fait hier au village de Gudow une charge digne des plus grandes éloges; ce succès est d'autant plus brillant que l'ennemi était très supérieur en nombre. 50 de ces braves dragons ont chargé 350 vieux cosaques commandés par leur colonel, et les ont mis dans une déroute totale; ils en ont tué plusieurs, blessé un grand nombre, pris dix chevaux, fait cinq prisonniers. Je ne saurai me trop louer de la conduite du commandant et de M. M. les officiers de cet escadron" [1]). Prinsen paa sin Side sendte Brevet til jyske lette Dragonregiment med følgende Paaskrift: „Med særdeles Tilfredshed har jeg modtaget vedlagte Brev fra den franske Divisionsgeneral Vichery af 27de September, hvori han roser Ritmester Wittrogs og den 4de Eskadrons brave Forhold ved Angrebet paa Kosakkerne den 26de ved Gudow. Jeg gjør mig en Fornøjelse af at oversende Regimentet dette Brev in originali til Opbevaring i Regimentets Arkiv som et hædrende Mindesmærke om Eskadronens Officerers og Mandskabs Troskab mod Kongen og Mod paa Kamppladsen" [2]).

I sin Indberetning til Kongen om denne Rytterfægtning ved Gudow fremhævede Frederik af Hessen foruden Ritmester Wittrog og nogle menige Dragoner, særligt Premierlieutenant Warnicke med Tilføjende, at Lieutenanten „for nogle Dage siden ligeledes viste sig brav imod en overlegen Magt, ved hvilken Lejlighed Hesten blev skudt under ham". Prinsen maa herved hentyde til en Kamp, som det 11te franske Infanteriregiment og 4de Eskadron jyske Dragoner under Befaling af General Romme i første Halvdel af September skal have haft udenfor Mølln mod en Del af Lützows Korps, men som forøvrigt ikke nærmere kjendes [3]).

Fægtning ved Klein Zecker den 30te September.

Frederik af Hessen havde til denne Dag anordnet en større Fouragering i Gross Zecker og Hollenbeck. Sikringskommandoet for Fourageringen blev sammensat af de 2 Husareskadroner, de 2 oldenborgske Jæger-

---

[1]) H. P. 947/1813. Det skal anføres, at Ritmester Wittrog selv siger, at han havde fuld Eskadronsstyrke, 100 Mand; Fjendens anslaar han til 240 Mand.

[2]) K. II a. 1771/1813.

[3]) Findes berørt i Breve af 17de Sept. 1813 fra Kapitajn Scholten og Major Bardenfleth (Aux. Private Breve).

kompagnier Jess og Schou og 2 Musketerkompagnier af slesvigske Infanteriregiment I, alt under Befaling af Major Späth. Det var tillige bleven meddelt Majoren, hvem Divisionsadjudanten Kapitajn Scholten af Korpsstaben fulgte som Medhjælp, at 2 Kanoner Gönner skulde deltage i Expeditionen, men da disse af en eller anden Grund ikke indtraf paa Samlingspladsen ved Kogel samtidig med de andre Tropper, satte han sig i Bevægelse til den for Afmarchen bestemte Tid Kl. 1 Morgen uden at afvente deres Ankomst. Späth lod Kommandoet afmarchere i 2 lige store og ens inddelte Kolonner, af hvilke den ene under hans personlige Anførsel gik over Seedorf og Gross Zecker, medens den anden under Befaling af Kapitain Jess, hvem Husarlieutenant Ewald fulgte som Medhjælp, lagde Vejen over Sterley og Hollenbeck; Marienstädt var det fælles Maal for begge Kolonner. De yderste fjendtlige Forposter, Tyrolerjægere, preussiske Husarer og Kosakker, der vare opstillede paa Linien Hollenbeck-Gross Zecker, bleve overrumplede og fordrevne, saa at Fourageringen kunde begynde i de nævnte Byer Kl. 5 Morgen, og Marchen gik nu rask videre mod Marienstädt. Højre Kolonne blev imidlertid, da den var kommen igjennem Hackendorf, beskudt fra Landsbyen Klein Zecker, hvor Fjenden havde stærke Piketter paa 2—300 Mand staaende, og Kapitain Jess lod den derfor udvikle sig til Skydefægtning, der snart blev ret levende, imellem de paa hver Side af Hackendorfvejen liggende Skovparceller. Da venstre Kolonne tillige foran sig fandt en Postering, der skønnedes et Par Kompagnier stærk, staaende i Udkanten af Skoven ved Marienstädt, mente Major Späth det uraadeligt at trænge længere frem. Han gav derfor Jess Ordre til at forblive i og holde den indtagne Stilling, og selv lod han venstre Kolonne formere sig til Fægtning saaledes, at det i Têten marcherende Jægerkompagni Schou og 6te Husareskadron fik Opstilling paa Sletten nord for Marienstädt, Musketerkompagniet i Skovparcellen øst for Hackendorf i umiddelbar Forbindelse med højre Kolonnes Fægtningslinie. Fjenden, der efterhaanden blev temmelig betydeligt forstærket fra Hovedposten ved Zarrentin, forsøgte gjentagne Gange at bryde frem fra Klein Zecker, men afvistes af Jess med vanlig Fasthed, og hele Stillingen blev holdt, indtil Fourageringen var endt, og der fra hver af Byerne var bleven bragt henved 30 belæssede Vogne i Sikkerhed til Kogel Mølle. Først da tiltraadte Kommandoerne over Seedorf Tilbagemarchen, som Frederik af Hessen lod støtte ved et i Sterley opstillet Kompagni, men som forøvrigt kun i ringe Grad blev foruroliget af Fjenden. Højre Kolonne havde under Kampen foran Klein Zecker 7 Saarede, nemlig Lieutenant Funck, 1 Overjæger og 4 menige Jægere af Oldenborg II samt 1 Husar af 2den Eskadron.

Fjendens Tab kjendes ikke. Under Expeditionen, der, som Frederik af Hessen beretter, „blev udført med Overlæg, Mod og Raskhed", fik man Lejlighed til at gjøre forskjellige taktiske Erfaringer. Prinsen anfører saaledes i sin Beretning, at der blandt Tyrolerne „var meget gode Riffelskytter, hvis Skud række meget længere end vore Jægere", og andensteds hedder det om samme Emne: „Disse Tyrolerjægere ere fortrinlige Skytter og derved de farligste af vore Fjender. De skyde 4—500 Skridt, det forstaar sig usikkert, men Kuglerne have dog den Kraft, at de gaa igjennem et Menneske, hvor de endog træffe. Alle vore Blesserede vare ved dem". Man blev ogsaa her, som det synes for første Gang, opmærksom paa, at den røde Farve er meget afstikkende paa lange Afstande i Terrainet, og at de Folk, der alene bar rød Trøje uden at have den graa Kaputkjole (Overfrakke) paa, vare langt mere udsatte for Geværkuglerne end de, der havde Kaputkjole [1]).

For Frederik VI vare Prinsens Beretninger om den gode Holdning, som Auxiliærkorpsets Tropper i det Store som i det Smaa vedvarende udviste lige over for Fjenden, en Kilde til stor Glæde, og i sine Svarskrivelser undlod Kongen ikke, saaledes som efterfølgende Brudstykker vise, at tilkjendegive sin Tilfredshed. I Anledning af Avantgardens Forhold i Mecklenburg skriver han den 7de September „. . . Jeg erkjender mine brave Troppers Troskab, Kjækhed og Mod. Oberst Waldeck beder jeg at forsikre om min særdeles Tilfredshed; thi med saa faa Folk at holde 7000 Mand, fortjener altid Berømmelse. Ligeledes er Major Berger en Officer, som synes meget at udmærke sig. Dersom De ønsker Udmærkelse for nogen af de Dem underlagte Tropper, saa venter jeg Forslag fra Dem ligesom til Avancement for Officerer, som udmærke sig". Kongen henstillede tillige ved samme Lejlighed, om Oberst Waldeck ikke burde forfremmes til Generalmajor, hvilket dog Prinsen fraraadede for ikke at skade Aanden i Korpset, der havde enkelte veltjente Oberster, ældre end Waldeck. Denne anbefaledes derimod til Dannebrogsordenens Kommandørkors. Efter Tilbagetoget fra Schwerin og de første Kampe ved Ratzeburg siger Kongen under 12te og 16de September: „. . . Jeg skal med det Første tilstille Dem Udmærkelserne for de brave Mænd som have vist sig og gjort sine Landsmænd saa megen Ære samt bidraget

---

1) I. S. V. 1124/1813. I. S. V. ad 1127/1813. Scholtens Dagbog (Aux. Private Breve).

til den Berømmelse, Auxiliærkorpset fortjener . . . Det glæder mig, at Alt gaar saaledes, som man kunde vente det af Vore Tropper og deres Fører!" Da han har faaet Efterretningen om Træfningen ved Zarrentin, lader han den 24de September afholde en stor Parade i Kjøbenhavn og her ved Parolen oplæse Navnene paa de Troppeafdelinger, der særligt have været i Ilden, hvornæst han tilføjer: „Med særdeles Velbehag have Vi erfaret disse vore tro Krigsmænds brave Forhold og uforsagte Mod, hvor ved de troligen træde i deres Forfædres Fodspor, og Vi ville, at General Prins Frederik af Hessen skal tilkjendegive samtlige Vedkommende af det danske Auxiliærkorps Vor allerhøjeste Tilfredshed og Tak" [1]). Sin Erkjendtlighed i Ord bekræftede Kongen smukt i Gjerning, og i Løbet af September og de første Dage af Oktober Maaned lod han følgende af Auxiliærkorpsets Befalingsmænd og Menige hædre for deres Deltagelse i Felttoget fra dets Begyndelse indtil September Maaneds Slutning:

Med Kommandørkorset af Dannebroge.

Oberst af Infanteriet Waldeck, Chef for Avantgarden.

Med Ridderkorset af Dannebroge.

Af Stabene: Major, Overkvartermester C. Bardenfleth og Premierlieutenant T. G. Høegh.

Af Kavaleriet: Generalmajor J. C. Lasson. Major Berger, Ritmestrene Bennigsen, v. Qvalen og Sønnichsen, Premierlieutenant Grev Holstein og Sekondlieutenant Edvard Ewald, alle ved Husarerne. Ritmester Wittrog og Premierlieutenant Warnicke af jyske og Premierlieutenant Krogh af fynske Regiment lette Dragoner.

Af Infanteriet: Kapitajn Jess, Premierlieutenant Wasmer og Sekondlieutenant Lüders af oldenborgske Infanteriregiment. Kapitajnerne Wegener og Schnitter af slesvigske Jægerkorps II.

Af Artilleriet: Kapitajn Gerstenberg, Premierlieutenant Heltzen og Sekondlieutenant Müller.

Med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Af Kavaleriet: Major Späth (R*), Premierlieutenant C. L. H. Flindt (R*), Sekondlieutenant Scheelen, Vagtmestrene Ohm og Alers, Korporal Lemke og de Menige Kuhlmann, König jun., Homann, Peers, Puls, Stick og Wulff, alle ved Husarerne. Korporalerne Søren Nielsen Gjurup, Vinger, Rold og Kollerup samt de Menige Aggersund,

---

1) Aux. E. 42/1813. H. P. 419/1813. Aux. E. 45/1813. K. V. 749/1813.

Søren Hillerslev, Christen Nordhoe og Jens Nørholm, alle af jyske Regiment lette Dragoner.

Af Infanteriet: Menig Westphal af holstenske Skarpskytterkorps II; Overjæger Turs og de menige Jægere Gosch, Peter Jæhde, Nicolaus, Martens og Wischmann af Oldenborg II.

Af Artilleriet: Sergent Kling.

Da disse Hæderstegn uddeltes, blev tillige Husar Jasper Krohn, Dannebrogsmand fra Stormen paa Stralsund 1809 og Schills Banemand, fremkaldt for Fronten og for sit fortrinlige Forhold forfremmet til Korporal.

Imidlertid havde Auxiliærkorpset inden Døre forskjellige Gjenvordigheder at overvinde. I første Række stod Penge- og Forplejningsvæsenet. Den vilkaarlige Tilegnelse af Beboernes Forraad, Besætning eller Redskaber, der under Fremmarchen mod Schwerin og Opholdet der til Dels var sat i System, kunde i den faste Stilling, man nu havde, ikke mere benyttes undtagen ved brandskattende Fourageringer i den af Fjenden besatte Egn. Der maatte nu indtræde mere ordnede Forhold, da Fornødenheder for en Del skulde skaffes til Veje fra eget Land og fortæres paa Stedet. Under Opholdet i Mecklenburg havde Tropperne kun lidet følt sig generede af Manglen paa klingende Mønt, idet der ofte ikke en Gang var noget at faa for Penge. Men med Indtrædelsen af den regelmæssige Forplejning føltes Savnet af Midler til ved Kjøb at forskaffe sig de nødvendige eller ønskelige Smaafornødenheder stærkere, og dette, at Soldaterne ingen Penge havde mellem Hænder, bevirkede bl. a., at Marketenderne ved Ankomsten til Ratzeburg forlode Korpset. Generalkrigskommissær Münch, som først personlig meldte sig ved Korpset henimod Midten af September, vedblev at føre endeløse Forhandlinger med Grev de Chaban om Lønningsspørgsmaalet og indsendte Forslag paa Forslag desangaaende til Frederik af Hessen, men han bragte ikke Sagen et Hanefjed videre og stod i Virkeligheden uforstaaende over for dens Realitet. „Det lader“, skriver Prinsen den 5te September til Kongen, „som om Generalkrigskommissæren ved sine Foranstaltninger mere har Hensyn paa den kgl. Feltkasses end paa Officerernes og Mandskabets Tarv. Uagtet mine forskjellige Anmodninger er han endnu ikke kommen til mig og har ingen Foranstaltninger fuldendt til Troppernes Forsyning med Gage og Lønning, saa haardt de end trænge dertil . . . Hovedsagen bør være, at der i Gjerningen sørges for Officerer og Mandskab, at det sker snart og regelmæssigt, at alle Vidtløftigheder ved Correspondance undgaas, hvilket kan ske, da Kommissariatet (nemlig i Münchs Person) er umiddel-

bart ved Korpset, og at Officersfamilierne forsørges paa en for Officererne bekvem Maade. Det allerede hævede Forskud bør benyttes, og den Ulejlighed og det Arbejde, som Kommissariatet senere maatte faa ved Formernes og Listernes Ordning, bør ikke standse Sagen, thi enhver bør ofre Tid og Rolighed for at virke til Gavn for det Hele". Til Münch selv skrev Prinsen Dagen efter et i ret skarpe Udtryk affattet Brev, hvori han udtalte sit Ønske om snarest muligt at se ham i Korpskvarteret, hvor hans Tilstedeværelse var paatrængende nødvendig. Han dadlede Generalkrigskommissærens bureaukratiske Fremgangsmaade, paa talte, at han havde udbetalt Penge til Afdelinger bag Fronten. medens Tropperne, der stode over for Fjenden, lede Mangel paa alt, udtalte en Misbilligelse af hans snæversynede Opfattelse af Auxiliærkorpsets Forhold og paalagde ham med Tilsidesættelse af alle „kollegiale" Formaliteter udelukkende at arbejde for den Hærafdelings Vel, hvis Pengevæsen var ham betroet[1]). Men selv efter at Münch var ankommen til Korpset og personlig kunde forhandle med Ordonnatør Thomas ved det forenede Armékorps, kom Sagen ikke videre, saa at Stabschefen, Major Bardenfleth, og Feltkasserer, Overkrigskommissær Fischer paa ny maatte tage den i deres Haand. Med megen Møje lykkedes det disse tvende Mænd i Begyndelsen af Oktober at opnaa, at der blev udbetalt Lønning og Tillæg for Avgust og September Maaned, foreløbig efter den danske Beregning, og at der for Oktober Maaned blev givet i Forskud til Auxiliærkorpsets Feltkasse et Beløb af 150,000 Frcs., til hvert Kompagni og til hver Eskadron 100 Specier. Disse Summer, der for Feltkassens Vedkommende for en stor Del medgik til Beklædning og Udrustning, vare naturligvis ikke tilstrækkelige, men den værste Trang blev afhjulpen, og forøvrigt søgte man indenfor Afdelingerne at staa hinanden bi, saa godt man kunde. Et smukt Bevis paa den gode Tone, der ogsaa i den Henseende herskede i Auxiliærkorpset, gav holstenske Skarpskytterkorps I, hvis Officerer slog deres Gager sammen for dermed at give Mandskabet Lønning for Oktober Maaned. Selve Forplejningsmaaden var i det Hele ret tilfredsstillende. Hver Mand fik i Reglen daglig leveret mindst $^1/_2$ ℔ Kjød, $^1/_4$ ℔ Risengryn eller andre Gryn, $1\,^1/_2$ ℔ Brød og noget Brændevin. Officererne fik endvidere leveret Vin, men i mindre Kvantum end i Stillingen ved Schwerin. Brødet og Brændevinen kom i Begyndelsen fra Altona, hvor det skulde betales af den franske Kasse. Brændevinen blev imidlertid tilsendt de danske Tropper i altfor ringe Mængde, og Feltkassen

---

[1]) K. II. a. 1514/1813.

overtog derfor Indkjøbet, hvilket dog havde en øjeblikkelig Udgift af 5000 Rbdlr. til Følge, eftersom Leverandørerne, der allerede stode i Forskud for 3 Maaneder, ellers ikke vilde levere Brændevinen. Ligeledes blev der senere truffet den Ordning, at Brødet skaffedes til Veje ved Auxiliærkorpsets Foranstaltning gjennem Leverandører, der kjøbte Kornet i Holsten og saaledes bragte klingende Mønt ind i Landet. Brødene bleve bagte i en Størrelse, der svarede til $7^1/_2$ ℔ Vægt, og der blev derfor erlagt en Betaling af $9^6/_4$ L. Sk.

Korpsets Munderinger og øvrige Udrustning vare allerede under Opholdet i Stillingen Wismar-Schwerin slemt medtagne, navnlig for Avantgardebrigadens Vedkommende. Der blev vel udskrevet Klæde og andet Reparationsmateriale, men de Beholdninger heraf, der fandtes hos Beboerne, vare kun ringe, og det var derfor intet Under, at Tøjet næppe kunde hænge sammen, da Tropperne havde været nogle Dage i Ratzeburg-Stillingen, hvor det navnlig var Hovedstyrken, Infanteriet, der paa Grund af den stærke Bivuakering fik det værst. „Den største Del af vore Kavalerister", hedder det i en Beretning med særligt Henblik paa holstenske Ryttere og Husarerne, „ere i dette Øieblik Sansculotter i Ordets egentlige Forstand"; „mange af Kaputkjolerne", siges det andensteds, „ere rent forvandlede til Spencere, men det værste er, at Ærmerne følge med, naar Armen stikkes ind" [1]). Fra alle Sider indløb der Rekvisitioner paa Munderingssager og Fodtøj. Af Avantgardebrigaden rekvirerer saaledes i Begyndelsen af September holstenske Regiment Ryttere 400 Par Ridebenklæder og lige saa mange Par Støvler, oldenborgske Infanteriregiment II 430 Par Sko, holstenske Skarpskytterkorps I 320 Par Sko, Batteriet Gerstenberg 100 Par o. s. fr. For Fodtøj kunde der nok gjøres Udvej, da man havde Carl af Hessens Depot i Rendsborg, der foreløbig udleverede Sko uden Betaling i rede Penge, at ty til med Hensyn til Nyanskaffelsen, og da man i Altona havde faaet etableret Skomagersale til Reparationsbrug, men værre var det med Munderingsstykkerne. Prinsen søgte at afhjælpe den første Trang, inden den Forsyning af 3000 Kaputkjoler, som Frederik VI havde lovet at sende fra Varedepotet i Kjøbenhavn, kunde komme, ved at lade Feltkasserer Fischer, sætte sig i Forbindelse med de større Klædehandlere i Altona. Fischer ønskede til Trauser og Kapper et Kvantum af c. 1100 Alen blaat og graat Klæde, men Kjøbmændene forlangte herfor den høje Pris af 48 L. Sk. pr. brabantsk Alen, og vilde dog ikke sælge det, medmindre de strax kunde faa et Afdrag og

---

[1]) H. P. 927/1813. Breve fra Major C. Bardenfleth og Ritmester v. d. Recke henholdsvis af 3dje og 12te Okt. 1813. (Aux. Private Breve).

Resten betalt i 2 Terminer inden 3 Maaneder. Feltkassens Beholdning kunde imidlertid ikke taale det mindste Afdrag, og Fischer henvendte sig da til Konferensraad Lavaetz, Medlem af Kommercekollegiet i Altona, for om muligt igjennem ham at faa det ønskede Klæde paa Kredit. Dette lykkedes, efter at Fischer havde maattet love at skaffe en skriftlig Erklæring enten fra Prinsen eller fra Generalkrigskommissær Münch om prompte Betaling i Løbet af 3 Maaneder. En Del af de værst farne, nemlig holstenske Ryttere, bleve forøvrigt forholdsvis hurtigt og godt hjulpne, idet Lallemand lod 2 Eskadroner af Regimentet forlægge til Eutin, og her rekvirere alle Fornødenheder. Beboerne klagede vel over denne Medfart til Frederik VI, men denne afviste Klagen [1]).

Det værste Onde for Auxiliærkorpset var dog den store Sygelighed. Det mærkelig ustadige og usunde Vejrlig i Eftersommeren 1813, hvor Regn og Slud afløstes af enkelte overvældende hede Dage, og den stærke Bivuakering bevirkede, at den ved Schwerin begyndte Blodgang efter Ankomsten til Ratzeburg greb mere og mere om sig, saa vel blandt Mandskab som Befalingsmænd. Midt i September Maaned havde Korpset over 1700 Hospitalssyge. I Begyndelsen førtes de Syge ved de franske Myndigheders Foranstaltning til Hamburg, men da Sygehusene her allerede den 9de September vare overfyldte, overtog Auxiliærkorpset selv Evakueringen til de danske Felthospitaler, der, som foran omtalt, vare etablerede i flere af de holstenske Byer. Den franske Ordonnatør Thomas, der havde beklaget sig over det store Antal danske Soldater, som ved det omhandlede Tidspunkt hver Dag fremstillede sig ved Ambulancen, var i øvrigt tilbøjelig til at tro, at de danske Læger alt for beredvilligt erklærede Soldaterne for Hospitalssyge, og han foranledigede, at der kom en Conference i Stand mellem Korpsstabslæge Keil og den franske overordnede Læge, Layné, for at tilvejebringe større Overensstemmelse i de Principer, der burde følges med Hensyn til Indlæggelse paa Sygehus. De diætetiske Midler, der bleve anvendte for at modvirke Sygdommens Udbredelse, vare fornemmelig Vandgrød, Brændevin og Peber. Dette Krydderi blev indkjøbt i saa store Kvanta, at Frederik af Hessen, der havde set, hvor dybt et Greb i den slunkne Feltkasse man havde maattet gjøre paa Grund af den forøgede Brændevinsration, skjønnede det nødvendigt at indhente Kongens Approbation paa denne Udgift, da ellers, som han siger, „Generalkrigskommissær Münch, endnu

---

[1]) Brev fra Frederik VI til Frederik af Hessen af 25de Sept. 1813 (Aux.) Udateret Beretning fra Overkrigskommissær C. Fischer til Frederik af Hessen (Aux).

ikke noksom kjendt med Auxiliærkorpsets Nød i denne Henseende, maaske kunde finde denne Udgift for stor for den kgl. Feltkasse, uagtet den forsynes med franske Penge“ [1]). Sygdommen var forholdsvis lige saa udbredt blandt Befalingsmændene, trods de gunstigere Betingelser, under hvilke de levede, som blandt Mandskabet, og af de højere Officerer var Prinsen selv og Generalmajor Lasson, om end kun i kort Tid, angrebne deraf. Kommandøren for holstenske Regiment Ryttere, Oberstlieutenant Harboe, der alt var bleven syg ved Schwerin, døde midt i September af Blodgang, og Husarernes kjække Anfører, Major Berger, blev ved samme Tid saa angrebet af Sygdommen, at det stillede sig tvivlsomt, om han kunde gaa den igjennem. En anden højt skattet Underfører, Artillerikapitajn Blicher, maatte Prinsen ogsaa til sin Sorg lade afgaa fra Korpset indtil videre, da han var saa stærkt lidende af Gigt, at Brugen af Bade og derefter „Rolighed i et halvt Aars Tid“ efter Korpsstabslæge Keils Mening var nødvendig. Begge Officerer blev den 21de September sendte til Hospitalet i Oldesloe, hvor fra de afgik i Oktober, Berger til sin Broder paa Mejerigaarden Seekamp, Blicher til sin Familie paa Fyn [2]).

„Imidlertid“, siger Prinsen, „Mandskabets og Officerernes Stemning er uagtet deres Mangler og det Onde, de maa lide, dog meget god og fortrinlig. Tropperne ere muntre, naar der er noget at bestille, og taale roligt de Savn, hvorunder de leve. De holde god Forstaaelse med de Franske, som godt kan lide dem, hvor over Prinsen af Eckmühl gjentagne Gange har udtalt sin Glæde.“ Om Mandskabets Forhold lige overfor Fjenden kunde Prinsen ligeledes kun udtale sig anerkjendende. „Jeg har“, siger han saaledes i en Beretning til Kongen, „flere Gange paa mine Rekognosceringer prøvet vore Folk og fundet dem brave; dog vel hidsige endnu — længere Tid og oftere at komme i Ilden giver dem ogsaa heri Erfaring“ [3]). Kun en enkelt Gang i September Maaned forefaldt der et alvorligt Brud paa Disciplinen, hvor om Prinsen den 30te indberetter saaledes: „Hidtil har jeg haft den Glæde at kunne melde Deres Majestæt Troppernes gode Forhold. Det smerter mig at maatte i Dag indberette den Insubordination, den 1ste Eskadron af Fyns lette Dragoner har vist imod Oberstlieutenant v. Bibow, som havde befalet at arrestere en Dragon, der imod min Befaling til Tropperne i Bivuaken fyrede sine Pistoler af. Da Dragonen skulde bortføres, løb hele Eskadronen sammen imod Oberstlieutenanten. En af Dragonerne, Søren Jensen, traadte

[1]) Aux. I. S. 102 og 107/1813. H. P. 927/1813.
[2]) I. S. V. 1063/1813.
[3]) I. S. V. 1243/1813.

frem, forlangte den Arresterede fri, truede, at de alle vilde arresteres o. s. v. Oberstlieutenanten befalede, at han skulde tie; en anden traadte ogsaa frem, og nu skreg hele Eskadronen imod Oberstlieutenanten, som lod Søren Jensen føre bort som Arrestant og sætte for en Standret, der dømte ham fra Livet. I Haab om, at Benaadning for denne Gang skulde gjøre den ønskede Virkning, skjænkede jeg ham Livet og lod ham lide den af de underste Klasser tildømte 2 Dages Spidsrodsstraf og Bortførelse i Slaveriet. Jeg haaber, at dette skal blive af de sjældne Meldinger, jeg bør gjøre, og beder allerunderdanigst, at det fynske Regiment lette Dragoner derfor ikke maa tabe Deres Majestæts Naade.“ Prinsen, der gjentagne Gange tidligere har haft Lejlighed til at antyde for Kongen, at fynske Regiment lette Dragoner gjennemgaaende var daarligt kommanderet, fremhævede derhos, at det, Regimentet særlig trængte til, var en rask Premiermajor, f. Ex. Høegh-Guldberg af jyske lette Dragoner, „der har Kraft“ til at afløse Major Fabritius de Tengnagel, der ikke havde Gaver til denne Post og selv erkjendte det, idet han i sin Tid ved sin Udnævnelse gjentagne Gange havde bedet sig fritaget for at overtage den. Kongen tog med stor Beredvillighed Hensyn til denne Indstilling, og i Løbet af Oktober Maaned kom, som det senere vil ses, de fleste vigtigere Befalingsmandsposter ved Regimentet paa andre og dueligere Hænder. Den Forandring, der indtil Udgangen af September Maaned var foregaaet i Korpset Personel af Stabsofficerer og selvstændige Underafdelingschefer var følgende:

Major J. Stemann, Kommandør for holstenske Regiment Ryttere i Stedet for den afdøde Oberstlieutenant Harboe.

Major J. A. F. Wynecken, fungerende Chef for Dronningens Livregiment I i Stedet for Oberstlieutenant Cronhelm, der den 23de September var bleven Chef for Kronens Regiment.

Major C. L. Späth, Overbefalingsmand for 2den og 6te Husareskadron, der som tidligere anført kommanderedes henholdsvis af Ritmestrene Bennigsen og v. Qvalen — i Stedet for den syge Major Berger.

Artillerikapitajn J. C. G. G. Friis til Chef for 1ste 6Pds. Batteri i Stedet for den syge Kapitajn Blicher. Det var egentlig Artillerikapitajn Frost, der stod for Tur til at blive Batterichef, men Kongen fandt det ikke „passende“ at lade ham faa Batteri i Auxiliærkorpset, eftersom Kapitajnen havde revolteret mod de Franske, da han stod i hessisk Tjeneste.

Stabskapitajn A. Ahlefeldt til Chef for det midlertidig af Kapitajn Flitner kommanderede Jægerkompagni af Dronningens Livregiment II.

Major C. L. Holten, Kommandør for slesvigske Infanteriregiment II i Stedet for den lige fra Korpsets Opbrud syge Oberstlieutenant Schreibvogel, der hidtil havde været erstattet i Bataillonskommandoen af Major C. L. Bechtolsheim.

Major C. E. Mallesch af oldenborgske Infanteriregiment, Generalvognmester fra den 9de September i Stedet for ovennævnte Major Holten.

Med Korpsets Materiel skete der den Forandring, at Batteriet Koye omtrent midt i Maaneden fik sine 3 Pds. Pjecer saaledes ombyttede med franske Kanoner, at Batteriet kom til at bestaa af 6 Stk. 6 Pds. Kuglekanoner, 2 Stk. 10 Pds. og 2 Stk. 24 Pds. Haubitser[1]).

Den Stilling, Auxiliærkorpset havde indtaget umiddelbart efter Tilbagekomsten fra Schwerin, forblev i Hovedsagen uforandret, men de fleste af dets Afdelinger havde i Løbet af September vexlet Plads i Cantonnementerne som i Bivuak og paa Forpost, og den sidste Dag i Maaneden stode de saaledes:

Travemünde: 2 Kompagnier af slesvigske Jægerkorps II. Artilleridetachement Krabbe.

Lübeck: Holstenske Skarpskytterkorps I og II; 2 Kompagnier af slesvigske Jægerkorps II; 2 Eskadroner holstenske Ryttere; 6Pds. Batteri Gerstenberg.

Grünau: Musketerkompagnierne af Oldenborg IV.

Eutin: 2 Eskadroner holstenske Ryttere.

Krummesse: Jægerkompagniet Cornelisen af Oldenborg IV.

Ratzeburg: Holstenske Infanteriregiment III og IV med Undtagelse af førstnævnte Bataillons Jægerkompagni; Grenaderkompagniet Bruhn af Dronningens Livregiment; 3 Kanoner af Batteriet Gönner; en stor Del Artilleri- og Trainheste.

Mølln: 4de Eskadron Wittrog af jyske Dragoner.

Lejren ved Dremin: Fynske Infanteriregiment I og II; oldenborgske Infanteriregiment I og II med Undtagelse af førstnævnte Bataillons Grenaderkompagni; Musketerkompagnierne af slesvigske Infanteriregiment II; de 6Pds. Batterier Friis og Koye og det 3Pds. Batteri Gönner, af hvilke dog enkelte Piecer vare detacherede; Matroskompagniet Holsten. Det kan ikke ses, naar eller paa hvilken Foranledning Matroskompagniet er vendt tilbage fra Travemünde til Auxiliærkorpsets Hovedstyrke.

---

[1]) I. S. V. 1109/1813. Aux. E. 46/1813.

Paa Forpost i 1ste og anden Linie.

Ved Salem: 2den Husareskadron; 3dje Kompagni Wegener af slesvigske Jægerkorps II.

Ved Kogel og Sterley: 6te Husareskadron; Jægerkompagnierne Pristroph og Schou af Slesvig II og Oldenborg III.

Ved Brunsmark: Jægerkompagniet Ahlefeldt af Dronningens Livregiment II og 40 jyske Dragoner.

Ved Horst: 2 Eskadroner jyske Dragoner; Jægerkompagniet v. Qualen af Holsten III.

Ved Schmielau: 2 Eskadroner fynske og 1 Eskadron jyske Dragoner; Grenaderkompagnierne Golowin og Mechlenburg af slesvigske og oldenborgske Infanteriregiment.

Ved Fredeburg: 2 Eskadroner fynske Dragoner.

Som Forpostreserve.

Paa Vejen til Salem: 80 fynske Musketerer og 2 6-Pds. Kanoner.

Paa Vejen til Kogel ved „Weisser Hirsch" Musketerkompagnierne af Slesvig I; 2 3-Pds. Kanoner og 1 Haubits.

Paa Vejen til Schmielau: Musketerkompagnierne af Dronningens Livregiment I og 2 6-Pds. Kanoner.

Som Forbindelsesled mellem Forpostreserven og Lejrstyrken stod endelig tæt udenfor Dremin en Postering paa 100 fynske Dragoner.

Samtlige Veje vare spærrede ved svære Forhug og indbyrdes forbundne med Skanser og Løbegrave paa hele Linien fra Salem til Schmielau.

Med Hensyn til Opstillingen af Davouts egne Tropper, da undergik denne i sidste Halvdel af September og første Halvdel af Oktober en Forskydning mod Syd, idet Wattiers Rytteri og Reserveparken blev trukket fra Lejren ved Ziethen til Mølln og underlagt General Vichery, medens nogle af Brigaden Delcambres Batailloner og 1 Batteri gik herfra til Büchen, hvor Delcambre personlig tog Kommandoen. Batteriet Koye blev da i Erstatning herfor sendt til Mølln, og hele jyske Regiment lette Dragoner ligeledes underlagt Vichery [1]).

[1]) H. P. 946/1813. Correspondance du Maréchal Davout IV, 209.

Nedenstaaende efter Afdelingernes Meldinger sammendragne Liste giver et Overblik over den effektive Styrke og over Forholdet mellem kampdygtigt og ukampdygtigt Mandskab ved Auxiliærkorpset den 15de September.

Afdeling	Under Gevær: Officerer	Under Gevær: Uoff. Splmd. Menige	Mellemstab	Bøssemagere o. L.	Syge: Officerer	Syge: Uoff. Splmd. Menige	Heste til Tjeneste
Holstenske Skarpskytterkorps I	15	324			1	20	36
— — II	15	529	2	1		134	27
Holstenske Inf. Rgt. III	15	567	3	1	2	111	34
— — IV	14	578	1	1	1	53	35
Slesvigske Inf. Rgt. I og II	31	1331	8	1	5	264	75
Oldenborgske Inf. Rgt. I, II og IV samt Jægerkomp. III	52	2197	11	1	8	303	86
Fynske Inf. Rgt. I og II	25	1277	7	1	4	298	77
Dronningens Livrgt. I og Jægerkomp. af II	22	889	6	1	2	99	36
Slesvigske Jægerkorps II	13	488	2			90	37
Matroskompagniet	4	128	1			3	
Holstenske Rgt. Ryttere	15	502	5	1	4	75	542
Fynske Rgt. lette Dragoner	19	609	6				646
Jyske — —	20	440	7	5	1	68	608
2den Husareskadron	3	122	2	1	2	21	147
6te —	6	132	1	1		22	153
1ste 6 Pds. Batteri Blicher	3	208	2	3		39	184
2det — Gerstenberg	2	227	1	3	1	23	193
1ste 3 Pds. Batteri Gønner	3	138	1	3		29	173
2det — Koye	3	160	2	8		60	174
Reserveparken	1	161	1	4		8	255
Artilleri i Travemünde	1	86				2	1
1ste Brigades Stab	4	22					31
2den — —	4	21					33
Ialt	290	11036	69	31	31	1722	3583

Anm.: Fraregnet er: Uøvede, Absenterede, Arresterede, Permitterede og de, som ere afgivne til Tjeneste udenfor Auxiliærkorpset.

Medregnet er: Skrivere, Ordonnanser, Kuske, Officersoppassere og de midlertidigt Bortkommanderede.

For Korpsstaben findes ingen Styrkeliste; Stabens Underofficerer og Menige, saa vel af Infanteriet som af Kavaleriet, ere medregnede i Regimenternes Styrke.

Walmodens Forsøg i Oktober Maaned paa at bryde igjennem Ratzeburg Stillingen.

General Walmoden havde efter at have tilføjet Pecheux Nederlaget ved Gøhrde den 16de September hurtig ført sine Tropper tilbage fra venstre Elbbred til den tidligere Opstilling, og paa Linien Hagenow-Rhena lod han nu Hærkorpsets Hovedstyrke blive staaende i Ro Resten af September Maaned. Han var ganske vist af Carl Johan bleven opmuntret til at gaa angrebsvis til Værks, navnlig mod Danskerne, dels frontalt mod Stillingen ved Traven, hvor Carl Johan forudsatte, at Auxiliærkorpset stod, dels ved en omfattende Bevægelse om Davouts højre Fløj mod Bropasset mellem Harburg og Hamburg, men efter det Indblik, han ved sine Rekognosceringer havde faaet i Ratzeburg Stillingen, ansaa han et direkte Angreb baade for unyttigt og voveligt og, hvad Bevægelsen mod Bropasset angik, da erklærede han den ligefrem for uigjennemførlig. Carl Johan følte sig dog ikke overbevist eller tilfredsstillet af de saaledes anførte Grunde, og den 28de September lod han Walmoden tilgaa følgende Meddelelse:

„Jeg har modtaget Deres Skrivelse af 26de September, i hvilken De meddeler mig, at, da de Danske staa forenede med Franskmændene i Lübeck, Ratzeburg, ja selv i Mølln, kan De ikke foretage noget Angreb paa dem alene. Fra Lübeck til Lauenburg er 7 Mil; hvis nu de Franske og Danske holde denne Linie besat, ere de svage overalt. Det er derfor let at bryde igjennem paa et Punkt. General Pecheux's Hærafdeling, som Fyrsten af Eckmühl saa uforsigtigt sendte over paa venstre Elbbred, har givet Dem Lejlighed til at opnaa det bekjendte Resultat. Ingen, det kan jeg forsikre Dem, min kjære General, har glædet sig mere derover end jeg. Hvis Beretningerne ere nogenlunde tilforladelige, har Fyrsten ved dette Foretagende mistet henved 4000 Mand af Døde, Saarede og Savnede. Efter den Tid har Fyrsten af Eckmühl kastet 2—3000 Mand ind i Hamburg, og medregner man den Mængde Mennesker, der i de sidste 14 Dage ere blevne syge, kan man vist anslaa Formindskelsen af den Styrke, der staar lige overfor Dem, til 7—8000 Mand. De paa Delvenau-Linien, det vil sige paa en Udstrækning af 7 Mil, staaende Franske og Danske udgjøre altsaa tilsammen ikke 25000 Mand. Hvis De nu i Ilmarche trækker Deres Tropper sammen mellem Schlutup og Schønberg og skjuler Bevægelserne for Fjenden, saa vil De utvivlsomt overraske og slaa de Danske. Kast derfor efter Modtagelsen af denne Befaling 6000 Mand Landstorm mod Boitzenburg og træk General Tettenborn frem i Ilmarche, saaledes at han faar Opstilling foran

den mecklenburgske Landstorm. General Tettenborn skal trække Fjendens Opmærksomhed hen paa den nedre Delvenau i Omegnen af Lauenburg og derved skaffe Dem Mulighed for at trænge Danskerne ind i Holsten. Mine Efterretninger gaa ud paa, at den danske Hær kun venter paa en passende Lejlighed for at trække sig bag Ejderen eller gaa over til os. Hvis den udfører en tilbagegaaende Bevægelse, vil Fyrsten af Eckmühls venstre Flanke blive stillet blot, og De vil da kraftigt kunne angribe ham og forhindre, at han naar Hamburg. I ethvert Tilfælde maa der leveres Danskerne og Fyrsten af Eckmühl et Slag, og det strax. Vil Skæbnen, at det skal tabes, kan Deres Kavaleri dække Tilbagetoget, og De behøver ikke at tage Dem det nær. Hele Befolkningen i Mecklenburg og Svensk Pommern vil understøtte Dem, og, hvis det skulde være nødvendigt, skal De faa 25000 Mand i Forstærkning. Oberstlieutenant v. d. Marwitz har jeg beordret at marchere til Boitzenburg med sin 2500 Mand stærke Afdeling. Han skal dække Dem i venstre Flanke, saa at De ikke behøver at frygte noget fra den Side. Paa den Maade kan De have hele Deres Korps med Undtagelse af de to Kosakregimenter samlet indenfor en Strækning af højst 2 Mil. Sæt Dem derfor tillidsfuld i Marche og grib Fjenden skarpt an; Gud vil velsigne Deres Vaaben! Saa snart De har vundet en Sejr, maa De overlade til General Vegesack med 7—8000 Mand regulære Tropper at forfølge Fjenden, og selv skal De haste med at overskride Elben ved Dømitz for at danne min højre Fløj. Brigaden Marwitz, der imidlertid har forenet sig med Brigaden Putzlitz, som gaar til Havelberg, kan De da trække til Dem, og De faar saaledes et anseligt Korps, hvormed De rykker mod Uelzen og Celle. Begivenhederne følge paa hinanden med en saadan Hurtighed, at der udkræves spændt Opmærksomhed for at overse dem. Øjeblikket er kommet, da vi maa angribe. I Løbet af 4 Dage vil Armeen overskride Elben ved Roslau, Aken eller Ferkland. Dette sidste Punkt vilde jeg vælge, hvis Omstændighederne tillade det, fordi det bringer mig nærmere til Dem, fører mig næsten umiddelbart til Hannover og gjør mig det muligt saa vel at sende Deres Korps derhen som at lade det gjøre en Bevægelse til venstre mod Halle og Leipzig . . . Jeg slutter min Skrivelse med Bøn om at tilføje Danskerne Skade. Det udkræves af den fælles Interesse; det udfordres i Interesse af det Land, Storbritannien, De tjener; det er at anbefale under Hensyn til Gjenoprettelsen af Deres tidligere Fædreland som selvstændig Stat, og endelig beder jeg Dem derom."

Paa denne ret ejendommelige Henvendelse fulgte under 1ste og 2den Oktober fornyede, mere bydende Opfordringer til Walmoden om at tvinge

14*

den fjendtlige Forsvarslinie tilbage enten mod Hamburg eller Lübeck, og de vare ledsagede af Bemærkninger om, at Hærkorpset var for stærkt til alene at spille en passiv Rolle, og derfor, hvis det fremdeles mente, at der Intet kunde gjøres, vilde komme til at afgive hele Lützows Korps, Reiches pommerske Jægere og desuden 2000 Ryttere til Nordarmeen[1]).

Hærkorpsets Levedygtighed stod under disse Omstændigheder paa Spil, og Walmoden, der selv forlagde Hovedkvarteret til Melkhof, tøvede ikke med at paabyde en koncentrisk Bevægelse fremad i Retning mod Ratzeburg. Den 4de Oktober, Aften, havde Hærkorpset i Hovedtrækkene følgende Opstilling:

I 1ste Linie. Oberst Müllers svensk-mecklenburgske Flankegarde ved Schønberg. Den hanseatiske Brigade Witzleben ved Roggendorf. Lützows nu af Petersdorff kommanderede Korps samt Kosakregimentet Grebzow ved Zarrentin. Kavaleridivisionen Dørnberg ved Kamin. Resten af Tettenborns Avantgarde ved Zarensdorf. En Flankerepli under Kielmansegge ved Dömitz.

I 2den Linie: Hovedstyrken af Vegesacks svensk-mecklenburgske Division ved Rhena. Legionerne Ahrentsschildt og Lyon samt Reserveartilleriet om Melkhof.

Walmoden havde derpaa Natten mellem den 4de og 5te Oktober en Sammenkomst i Gadebusch med General Vegesack, og det blev her bestemt, at dennes Division den 6te Oktober om Morgenen skulde staa mellem Röggelin og Schall Sø med Flanke- og Avantgarde samt den hanseatiske Brigade fremskudte mellem Søerne, medens Walmodens Tropper ved en Marche syd om Schall Sø vilde søge Forening med Vegesacks. Flankemarchen langs den franske Stilling vilde Walmoden dække ved forud at fremsende et stærkt Kommando, der skulde tage Opstilling mod Büchen og om muligt tillige forcere det derværende, befæstede Bropas. Disse Foranstaltninger førte den 6te Oktober til Fægtningerne ved Gross Molzahn, Mustin og Büchen.

Imellem Gross Molzahn og Schlagrosdorf stødte den ad Hovedlandevejen fremrykkende svenske Flankegarde Müller — mecklenburgske Jægerregiment, den svenske Infanteribataillon Morman, 2 Eskadroner Schillske Husarer og 2 mecklenburgske Kanoner — paa en fransk Styrke paa 3 Infanteribatailloner, 3 Voltigeurkompagnier, 2 Eskadroner ridende Jægere og 1 ridende Batteri, der under General Romme var fremsendt fra Lejren ved Ziethen over Wietingsbeck for at skaffe nærmere Underretning om Betydningen af den Fremrykning, som Davout vidste, at Vegesacks

[1]) Recueil des ordres etc. du Prince Royal 1813—14. B. v. Quistorp II, 383 ff.

Division vilde foretage. Under den opstaaende Kamp blev Oberst Müllers Kommando, der var overladt til sig selv, medens Romme fik Forstærkning tilsendt af Brigaden Leclerc, fuldstændig sprængt. En Del af Styrken tyede mod Dechow, medens Resten veg tilbage mod Schönberg, forfulgt til Kronskamp, hvor General Romme gjorde Holdt. Talrige Fanger faldt i Franskmændenes Hænder, navnlig af de mecklenburgske Jægere, og det skyldtes kun Ligheden i Paaklædning med de franske ridende Jægere, at ikke hele Jægerregimentet var bleven taget til Fange. Vegesacks Hovedstyrke kom slet ikke, ligesaa lidt som den foran nævnte Avantgarde, bestaaende af 1 Bataillon Jönköping, 1 Jægerbataillon, mecklenburgske Gardebataillon Both og 1 Eskadron Karabinierer under Oberst Both til at deltage i Dagens Kamp. Avantgarden var naaet til Dechow, da Franskmændene viste sig ved Schlagbrügge, men blev staaende her, skræmmet af General Loison, som paa Melding om Svenskernes Fremrykning fra Schönberg og Rhena havde ladet Resten af sin Division opstille sig i Slagorden ved Lankow[1]).

Oberst Witzleben var med Hovedstyrken af sin hanseatiske Brigade tidlig brudt op fra Roggendorf og marcherede over Dutzow, hvor Forposterne stod, mod Mustin. Ankommen vest for Lüneburger Berg saa han imidlertid franske Afdelinger vise sig i Mustin, og han lod nu sin Brigade indtage en Stilling foran Engdraget med en Bataillon og to Eskadroner fremskudte til Goldensee, for her at afvente Kolonnen Vegesacks Indgriben i Fægtningen. Denne udeblev dog, som anført, og Witzleben indskrænkede sig derfor i Hovedsagen til at holde Stillingen ved Lüneburger Berg. Da General Loison paa sin Side heller ikke paa dette Punkt tilsigtede nogen Afgjørelse, blev en let Skyttekamp om den tæt foran Mustin beliggende Burchhorst Skov Dagens eneste Begivenhed. Davout og Frederik af Hessen, der om Formiddagen fra Højderne ved Wietingsbeck havde fulgt General Rommes Kamp, kom om Eftermiddagen til Stede ved Mustin og opholdt sig her i længere Tid i forreste Kamplinie[2]).

Udførelsen af Angrebet mod Büchen var overdraget til et kombineret Kommando under General Dørnberg, hvem Walmoden ved en Sammenkomst i Lübtheen personlig havde sat ind i Forholdene. Dørnbergs Kommando bestod af Infanteribrigaden Wardenburg af den russisk-tyske Legion, den lette Infanteribrigade Martin af den engelsk-tyske Legion,

---

[1]) I. S. V. 1189/1813. Meddel. från Kgl. Krigsark. II, 88. B. v. Quistorp II, 398.
[2]) I. S. V. 1189/1813. Brev fra Kapitajn Scholten af 9de Oktober (Aux. Private Breve). B. v. Quistorp II, 397.

2det russisk-tyske Husarregiment v. Dohna af Kavaleridivisionen og det ridende Batteri Sympher af den engelsk-tyske Artilleribrigade. Dørnbergs Tropper samledes om Natten mellem den 5te og 6te Oktober i Gresse og marcherede over Schwanheide mod Büchen. Dørnbergs Stabschef, Oberstlieutenant Nostitz, førte Avantgarden, og Kapitajn Jacobi Fordækningen, der bestod af Frivillige af Brigaden Martin. Fordækningen naaede ved Daggry Büchen, der var ubesat, men blev standset i sin videre Fremrykning af Artilleri- og Infanteriild fra 2 Skanser, der vare anlagte paa den vestlige Bred af Delvenau, den ene paa Vejdæmningen bag den afbrudte Bro, den anden bag den nord herfor liggende Sluse. Om disse 2 Skanser, der hver havde en Besætning af 2 Kanoner og 1 Voltigeurkompagni af 30te franske Infanteriregiment, udspandt der sig nu en heftig Kamp, idet Dørnberg efterhaanden lod hele Brigaden Martin udvikle sig til Skydefægtning i Udkanten af Büchen og de 2 Batterier kjøre op paa Fløjene, det engelske til højre, det russiske til venstre. Kanonaden var saa voldsom, at General Delcambre i sin samme Aften fra Pötrau til General Vichery indgivne Rapport anslog Antallet af de af Fjenden i Løbet af nogle faa Timer afgivne Fuldkugle-, Granat- og Kardæskskud til mindst 350. Virkningen svarede dog ikke hertil. Infanteribesætningen i begge Skanser holdt tappert Stand trods den overvældende Ild, og det lykkedes ikke Fjenden at demontere de faa franske Kanoner, der ikke kunde optage den ulige Artillerikamp, men fornemmelig rettede deres Ild mod Büchen, som blev skudt i Brand. Under disse Omstændigheder skjønnede Dørnberg, der fandt Delvenau impassabel udenfor de nævnte Overgange, det nødvendigt at opgive Forsøget, og Kl. 7 Fm. trak han sig tilbage til Gresse. Dørnberg blev under Tilbagegangen levende beskudt og havde det betydelige Tab af 7 Officerer og 56 Mand Døde og Saarede. Skansernes tapre Forsvarere havde et Tab af 8 dræbte og 24 saarede Voltigeurer[1]).

Auxiliærkorpsets 1ste og 2den Brigade ved Ratzeburg og Omegn kom slet ikke i Kamp den 6te Oktober, men stode hele Dagen slagfærdige, med Front mod Kogel og Sterley, rede til at tage imod Walmodens Hovedangreb. Fynske Regiment lette Dragoner, der i Følge Anmodning fra General Laville til Major Bardenfleth var stillet til Raadighed for 3dje Division, holdt fra om Morgenen tidlig afsiddet og aftømmet, men for øvrigt færdigt til hurtig Afmarche, i Udkanten af Landsbyen Ziethen som Reserve for General Romme. Derimod deltog Avantgardens Tropper ved Lübeck i en større Fouragering og

[1]) I. S. V. ad 1189/1813. B. v. Quistorp II, 395.

dermed forbunden Rekognoscering, som Davout havde anordnet skulde finde Sted samtidig med General Rommes, og som udgik Kl. 8 Morgen fra Lübeck i 2 Kolonner. Den venstre Kolonne, der bestod af holstenske Skarpskytterkorps I, 1 Bataillon af 15de franske lette Infanteriregiment, $1^{1}/_{2}$ Eskadron holstenske Ryttere, de 2 Eskadroner lithauiske Uhlaner og 2 Kanoner Gerstenberg, og som blev anført af General Lallemand, marcherede over Schlutup til Selmsdorf og tilbage over Bardewik og Palingen. Den højre Kolonne, der var under Anførsel af General Thiebault og bestod af holstenske Skarpskytterkorps II, 3 Batailloner af 15de franske lette Infanteriregiment, $1^{1}/_{2}$ Eskadron holstenske Ryttere og 2 Kanoner Gerstenberg, marcherede op ad Wackenitz til Herrnburg og samme Vej tilbage. Der gjordes et Bytte af 100 Stk. Hornkvæg og 300 Faar, men noget Sammenstød med Fjenden, der en Time forinden venstre Kolonne naaede Selmsdorf, havde forladt denne By, fandt ikke Sted[1]).

Walmoden var ikke med sin Hovedstyrke fulgt efter Dørnbergs Kolonne, men forblev staaende ved Gresse indtil om Aftenen, da han trak sig nordligere og gik i Bivuak imellem Greven og Gallin. Et Brev fra den svenske Kronprins af 4de Oktober havde stillet ham friere i sine Foretagender mod Davouts Stilling, men muligt er det ogsaa, at det slet ikke fra første Færd af var hans Agt at føre hele sit Korps vest om Schall Sø. Det store Apparat, han under Dørnberg lod sætte i Scene mod det forholdsvis uskadelige Punkt Büchen, tydede ikke paa, at han for Alvor sammen med Vegesack vilde rette noget koncentrisk Angreb paa Ratzeburg. Walmoden synes dog at have paatænkt at ville iværksætte et saadant den 8de Oktober, men da han ved Ankomsten til Bivuaken fik Meddelelse om, at Vegesack intet havde udrettet, men stod ved Røggelin, indskrænkede han sig til den 7de Oktober fra sit Korps alene at fremsende en stærk Hærstyrke til Rekognoscering.

Ledelsen af denne Expedition, der førte til Fægtningen ved Weisser Hirsch, blev ogsaa overdraget til General Dørnberg, der havde faaet Paalæg om gjennem Hundebusch at trænge frem mod Lejren ved Ratzeburg. Til Generalens Raadighed stod der den 7de Oktober Kl. 3 om Eftermiddagen opstillet følgende 3 Troppeled. Venstre Kolonne: Infanteribataillonen Bremen-Verden, 2det russisk-tyske (sorte) Husarregiment v. Dohna, Kosakregimentet Grebzow og $^{1}/_{2}$ ridende Batteri — under Oberstlieutenant v. Dohna ved Segran. Højre Kolonne: 3 Batailloner Infanteri af Lützows Korps, 1ste russisk-tyske (grønne) Husarregiment

---

[1]) Aux. I. S. 144/1813. Aux. Extrakt af 6te Okt. 1813.

v. d. Goltz og 1 Batteri — under Oberstlieutenant v. d. Goltz ved Klein Zecker og Marienstädt. Reservekolonne: Infanteribrigade Wardenburg og 1 Batteri imellem Zarrentin og Klein Zecker. Walmoden selv med Korpsets Hovedstyrke havde taget Opstilling og var gaaet i Bivuak ved Lüttau.

Venstre Kolonne fulgte fra Segran Vejen over Gudow og Kersen og naaede uhindret Brunsmark. Her blev Vejen spærret af 1 Eskadron af jyske Regiment lette Dragoner, og efter et let Sammenstød, ved hvilket en Dragon blev saaret, standsede v. Dohna, da Mørket imidlertid var faldet paa, den videre Fremrykning.

Højre Kolonne kom i en alvorligere Kamp. Den trængte frem ad begge Veje til Kogel, nemlig over Seedorf og Sterley, og mødte først Modstand ved sidstnævnte By, hvor Sergent Thiele af slesvigske Jægerkompagni Pristroph stod med en Feltvagt. Denne forstærkedes fra det midtvejs mellem Sterley og Kogel staaende Kompagni, der under Chefens Sygdom blev kommanderet af Kapitajn Licht, med et Peloton under Lieutenant Schmidt, men Fjendens Fordækning omgik Byen, og kun ad Omveje lykkedes det Thiele og Schmidt at naa Hovedposten ved Weisser Hirsch, hvor de senere forenede sig med Kompagniet. Kapitajn Licht havde imidlertid udviklet Resten af Kompagniet til Fægtning og trak sig nu kæmpende tilbage til Kogel. Her, hvor Forpostkommandøren, Major Späth, opholdt sig, stod endvidere som Piket 6te Husareskadron v. Qualen og oldenborgske Jægerkompagni Schou. Späth, der gjennem Melding fra Kapitajn Licht og sine ad Vejene fremsendte Husarpatrouiller var kommen i Erfaring om, at Fjenden rykkede frem i Fronten med en betydelig Styrke, og som tillige synes at have frygtet for et Angreb i Flanken over Dargau, mente det imidlertid ikke raadeligt at optage nogen større Kamp ved Kogel. Han gav derfor Jægerkompagnierne og Husareskadronen Ordre til Retræte, og sendte Kl. $5^1/_2$ Em. Melding til Prinsen af Hessen om, at Styrken i Kogel replierede sig paa Hovedposten i Weisser Hirsch — slesvigske Infanteriregiment I og 2 Kanoner under Oberstlieutenant Schaumberg — og at han tillige vilde beordre 2den Husareskadron Bennigsen og Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps II til at forlade Salem og indfinde sig ved Weisser Hirsch. En stærk Forsvarsstilling blev nu indtaget her, saaledes at de to Husareskadroner, Jægerkompagniet Licht og 4de Musketerkompagni, der kommanderedes af Premierlieutenant Rambusch, samt Kanonerne stilledes bag Forhugget, 1ste og 3dje Musketerkompagni Schulze og Myohl til højre for samme i Teglværket, 2det Musketerkompagni Blücher, Jægerkompagnierne Wegener og Schou i Løbegravene. Frederik af Hessen, der paa Efter-

retning om Fjendens Dagen forud og om Formiddagen ventede Fremrykning i større Styrke strax havde ladet Lejren alarmere og Tropperne tage Opstilling med Infanteriet i Løbegravene, Artilleriet i Skanserne og fynske Regiment lette Dragoner sikrende venstre Fløj, var imidlertid ikke tilfreds med den trufne Ordning. Han lod slesvigske Infanteriregiment II, med hvilken Regimentskommandøren, Oberstlieutenant Scriver, fulgte, rykke frem til Forstærkning af Hovedposten, begav sig selv hertil med sin Stab og sendte Divisionskvartermester Scholten forud med den Ordre, at Posten i Salem strax igjen skulde besættes, at man ikke maatte indskrænke sig til en udelukkende defensiv Besættelse af Stillingen ved Weisser Hirsch, men at man saa vidt muligt skulde tilstræbe atter at faa Kogel By i sin Magt. Som Følge af denne Ordre aftalte Schaumberg og Späth, at den ankommende Bataillon Slesvig II skulde afløse Kompagnierne Blücher og Wegener i Løbegravene, og Schaumberg med disse 2 Kompagnier og $^1/_2$ Eskadron marchere til Salem, medens Späth skulde søge at bemægtige sig 2 smaa, henved 1000 Alen foran Forhugget liggende Granskove for herved at vinde Fodfæste til en videre fremadgaaende Bevægelse mod Kogel.

Oberstlieutenant Schaumberg fandt Salem endnu ubesat af Fjenden, og efter at have posteret sit Kommando der, vendte Schaumberg for sin Person tilbage til Weisser Hirsch.

Major Späth havde imidlertid beordret de bag Forhugget staaende Kompagnier Licht og Rambusch til at gaa frem og sætte sig fast i Granskovene, hvor, som det viste sig, fjendtlige Skytter, Tyrolerjægere af 1ste Bataillon Lützow, just vare rykkede ind. Kompagnierne med Kapitajn Licht i Spidsen udførte Fremløbet med megen Raskhed og Kraft og kastede Tyrolerne tilbage paa deres endnu syd for Skovene værende Afdeling. Denne udviklede sig dog nu helt til Fægtning og trængte, understøttet af 2den Bataillon Lützow og med Kosakpulke paa Fløjene, ind imellem Skovene. For denne Overmagt maatte de danske Kompagnier vige, men kun Skridt for Skridt, og i mønsterværdig Orden fra Stilling til Stilling, beskydende Fjenden med Salveild, trak de sig tilbage mod Forhugget. De fjendtlige Batailloner og Kosakker fulgte hidsigt efter og vare i den indtrædende Aftenskumring komne Forhugget ganske nær, da en heftig Ild fra de i Løbegravene og Teglværket staaende Musketerkompagnier bragte Forvirring i Rækkerne. Premierlieutenant J. Ewald, der med 2den Halveskadron Bennigsen samt en Trop af 6te Eskadron under Sekondlieutenant E. Ewald holdt forrest i Husarkolonnen, bemærkede dette, han bad Major Späth om Tilladelse til at maatte begynde en Attake, og lynsnar fór Halveskadronen ud gjennem

Forhugget. Kapitajnerne Rømeling af 1ste Brigades Stab og Scholten af Korpsstaben deltoge som Amatører i Attaken. Ved vore Husarers Ankomst toge Kosakkerne og de dem følgende Eskadroner af det grønne Husarregiment øjeblikkelig Flugten og overlod Infanteriet, der spredtes for alle Vinde, til dets Skæbne. Det vilde utvivlsomt have været helt fortabt, hvis Mørket ikke havde forhindret vore forfølgende Husarer i at faa det fulde Udbytte af deres raske Indhug og havde begunstiget Tilbagetoget. Fjenden led dog et stort Tab af Døde og Saarede; blandt de første var Kommandøren for 1ste Bataillon Lützow, der blev hugget ned ved Attaken; 2 Officerer, 18 saarede og 34 usaarede Underofficerer og Menige bleve tagne til Fange. Auxiliærkorpset paa sin Side havde i alt kun 6 Saarede, 1 Underofficer, 2 Jægere, 2 Musketerer og 1 Husar.

Efter Fægtningen kamperede vore Tropper saa vel af slesvigske Infanteriregiment I og II som af Husareskadronerne Natten over mellem Weisser Hirsch og Kogel, og først næste Formiddag blev den tidligere Forpoststilling over Salem, Sterley, Brunsmark o. s. v. indtagen. De forefandt her forskjellige mærkelige Spor af den bortdragende Fjende, der bl. a. ved skriftlige Meddelelser, anbragte i Kjæppe, der vare nedstukne i Jorden paa iøjnefaldende Steder, havde gjort sig Umage for at indvirke paa Stemningen i det dansk-franske Hærkorps. Paa Vejen mellem Salem og Seedorf læste man saaledes Følgende, der maa antages at stamme fra General Dørnberg selv, og som vel fornemmelig gjaldt de franske Tropper: „Mein Herr Oberstlieutenant! Ich eile Ihnen die wichtigsten Punkte der neuesten Zeitung mitzutheilen. Der Kajser hat Dresden verlassen und sich über Leipzig nach der Saale gezogen, jedoch sind die Pässe an der Saale mit stärken oesterreichischen Corps besetzt, wo er sich wieder schlagen muss. Baiern hat sich mit Oesterreich verbunden; letzteres giebt 30,000 Mann unter Commando des Generals Wrede, welcher die Baiern kommandirt. Czernicheff ist seit mehreren Tagen in Kassel. Der König hat 3 Stunden Vorsprung gehabt, doch soll er nach unverbürgten Gerüchten eingeholt sein. Uebrigens sind alle Minister und der ganze Hofstaat gefangen. Die Infanterie ist sogleich mit Kanonen übergegangen; die Cavallerie, grösstentheils aus Franzosen bestehend, hat sich tapfer gewehrt, ist aber zusammengehauen. Der sächsische Minister Marcolini ist in Berlin angekommen; es lässt sich daher vermuthen, dass auch Sachsen übertritt. — Pflugh, Brigadeadjudant des Herrn General Dørnberg." Sammesteds ligesom ogsaa Dagen forud ved Mustin saa man opslaaet to særlig paa Auxiliærkorpset møntede Opraab fra en Mand ved Navn Hanfft, der egentlig var Slagter i Hamburg, men som havde faaet Ansættelse i det hanseatiske Rytteri.

Det ene var saalydende: „Holsteiner, deutsche Landsleute, der Augenblick ist da, den Ihr so lange herbei gesehnt! Kommt zu den Fahnen Deutschlands, von denen Euch falsche Politik zurückhielt“. Det andet: „Es wurde sämtlichen Dänen, die zu uns herüber kommen, bekannt gemacht, dass ein Jeder, Infanterist oder Cavallerist, 5 Friederichsd'or Douceur, der Cavallerist überdem aber noch sein Pferd bezahlt erhalten soll. — Hanfft, Rittmeister der hanseatischen Cavallerilegion.“

Over Fægtningen foreligger der Rapporter fra Major Späth og Oberstlieutenant Schaumberg, henholdsvis af 8de og 12te Oktober. Førstnævnte omtaler med særlig Ros begge Lieutenanterne Ewald, Korporalerne Jahnke, Nøcke og Gottschalk, Vicekorporal Barchmann, flere menige Husarer samt Eskadronskirurg Kirchner af Husarerne; Kapitajn Licht, Lieutenanterne Schmidt og Hedemann samt Regimentskirurg Eckel af slesvigske Infanteriregiment I. Oberstlieutenant Schaumberg slutter sig for sin Bataillons Vedkommende hertil og anfører endvidere følgende, der paa forskjellig Maade havde udvist rosværdigt Forhold under Kampen, nemlig Premierlieutenant Rambusch, Underofficererne Thiele, Münster, Bohnsten og Diedrichsen samt Jæger Daniel Nissen og Musketer Claus Schleus. I sin egen til Kongen indsendte Beretning siger Frederik af Hessen: „Især har den yngste Husarlieutenant Ewald udmærket sig ved denne Affære, og tør jeg anbefale ham Deres Majestæt som en kjæk og dygtig Officer“ [1]).

Efter dette slette, men ikke uventede Udfald af to Dages Kampe om Ratzeburg, opgav Walmoden ethvert videre Forsøg paa at bryde igennem eller overhovedet gaa angrebsvis til Værks mod det fransk-danske Hærkorps stærke Stilling bag Delvenau. Den 8de og 9de Oktober lod han Afdelingerne af sit Hærkorps efterhaanden trække sig tilbage til en „med Omstændighederne og Fjendens Foretagender“, saaledes som han i Brev til Vegesack udtrykte sig, „svarende Observations- og Defensions Stilling“, og den 10de Oktober havde Hærkorpset i alt Væsentligt følgende Opstilling:

Højre Fløj under Vegesack. Hovedstyrke og Divisionskvarter ved Rhena. Forposter under Obersterne Müller og Witzleben mellem

---

[1]) I. S. V. 1190/1813. I. S. V. ad. 1191/1813. I. S. V. ad. 1220/1813. Brev fra Major C. Bardenfleth af 8de Okt. 1813 (Aux. Private Breve). „De danske Troppers Hæderskrands“ S. 10 f. B. v. Quistorp II, 396.

Dassau Sø og Schall Sø med Vedetlinien foran Stepenitz og Maurine og Hovedposter ved Schønberg, Carlow, Demern og Roggendorf.

Venstre Fløj under Walmoden selv. Hovedstyrke og Hovedkvarter ved Wittenburg. Forposter, bestaaende af hele Kavaleridivisionen under General Dørnberg, mellem Schall Sø og Elben med Vedetlinien bag Boitze og Hovedposter, hver paa et af Divisionens Husarregimenter og noget Infanteri og Artilleri, ved Zarrentin, Gallin og Boitzenburg.

Udskilt indtil videre af Hærkorpset var derimod saa godt som hele Avantgarden Tettenborn, der var bestemt til at foretage udgaaende Bevægelser paa venstre Elbbred.

Rytterfægtning ved Rosengarten den 12te Oktober.

General Vichery havde Ordre til nævnte Dag at foretage en Rekognoscering ad den sædvanlige Vej i Retning mod Gudow, men med en større Styrke end ellers, for at skaffe Underretning, om Fjenden fremdeles holdt sig rolig i den indtagne Forpoststilling. Kl $3^1/_2$ Morgen afmarcherede Generalen i den Anledning med 4 franske Infanterikompagnier og Engelsteds jyske Regiment lette Dragoner, der nogle Dage i Forvejen helt var underlagt hans Division, fra Mølln over Drüsen og Gudow Mølle, hvor han lod Infanteriet gjøre Holdt og indtage en Optagelsesstilling i det herværende Krat. Med Dragonregimentet, formeret i sluttet Kolonne kun med enkelte Blænkere ude, fortsatte han Marchen over Passet ved Wasserkrug gjennem den store Lyngslette, der fra Gudow Sø strækker sig i Øst til henimod Landsbyen Segran, i Syd forbi den ensomt liggende Schæfergaard Rosengarten. Ved Wasserkrug havde en enkelt Kosakpatrouille vist sig, og ankommen $^1/_2$ Mil syd for Passet saa man Vagtild i østlig Retning. Regimentet svingede nu venstre og stødte imellem Segran og Rosengarten paa henved 80 Kosakker og nogle grønne Husarer, som dog strax ved Dragonernes Nærmelse toge Flugten gjennem en tæt Skov ad en Vej, der fører til Schadeland. Oberst Engelsted med 1ste og 2den Eskadron blev af Vichery sendt frem til Forfølgning, og Engelsted udførte dette saa eftertrykkeligt, at han først efter $^3/_4$ Mils Ridt, under hvilket en Del Kosakker bleve tagne til Fange, standsede foran det af den fjendtlige Infanteribataillon Lüneburg besatte Bropas mellem Segran og Schadeland. 2 Dragoner bleve her saarede, hvoraf den ene dødeligt.

Engelsteds Forfølgning af Kosakkerne og de grønne Husarer, der alle hørte til Feltvagter og Patrouiller, udstillede fra Hovedposten ved Zarrentin, var imidlertid bleven bemærket af v. Dohnas sorte Husarregiment, der dannede Hovedposten ved Gallin. Regimentet satte sig strax i Bevægelse i nordvestlig Retning mod Segran og truede saaledes med at afskære Engelsteds 2 Eskadroner. General Vichery vilde nu have det tilbageværende Halvregiment, der kommanderedes af Major Guldberg, sendt frem til direkte Understøttelse af Engelsted, men Guldberg raadede til i det Sted hellere at lade Obersten gaa skyndsomt tilbage, støtte hans Tilbagegang ved at lade den ene Eskadron imødegaa Fjenden ved en Højresvingning, og holde den anden Eskadron tilbage paa Plænen vest for Rosengarten. Fulgte Fjenden efter, vilde man her have en udmærket Tumleplads for et Modangreb. Vichery fulgte Henstillingen, og snart saa man Trompeterne af 3dje Eskadron — Guldbergs egen — i fuld Firspring ad Vejen til Schadeland for at rappellere Engelsted, medens Eskadronens Blænkere under Sekondlieutenant Wiggers fulgte Vejen fra Besenthal nord om Rosengarten. Tæt øst for Gaarden stødte Lieutenanten paa det sorte Husarregiments Fortrop og Blænkere, som han, trods deres store Overlegenhed i Tal, ufortøvet angreb og kastede tilbage paa Hovedstyrken, der just formerede sig til Fægtning øst for Vejen Leesten-Valluhn. Guldberg var imidlertid kommen til med Resten af sine Folk, han inddrog Wiggers Ryttertrop, lod hele Eskadronen opmarchere paa Linie nogle hundrede Alen vest for nævnte Vej, og forblev her roligt holdende. Der er næppe nogen Tvivl om, at den Sikkerhed, hvormed Eskadronen under sin glimrende Chef kunde udføre enhver Bevægelse tæt foran Fjendens Front, har imponeret det fjendtlige Husarregiment. I hvert Fald blev dette ogsaa holdende stille, og vovede hverken at passere Vejen for at attakere Eskadronen Guldberg eller kaste sig over de i hurtigste Gangart tilbagevendende 2 Eskadroner under Engelsted. Da denne havde faaet Vejen fri, lod Guldberg sin egen Eskadron gjøre omkring og førte den tilbage paa Fløjen af den ligeledes i Linie værende 4de Eskadron, hvorefter begge Eskadroner fortsatte Tilbagegangen. Det fjendtlige Husarregiment forfulgte under jublende Sejrsskrig. Men pludselig kommanderede Guldberg paa ny Omkring, og efter et kort Trav gik han med sin dobbelte Eskadronsfront i „Marche-Marche“ løs paa Fjenden. Engelsted, der ser dette, er ikke sen til at følge Bevægelsen, men han kan ikke faa sine af det lange Ridt trætte Heste op i „Alignementet“, og gjør Attaken med paa venstre Fløj i Marchekolonne. Det voldsomme Chok kan det sorte Husarregiment, der forgjæves har søgt at standse de fremstormende Dragoner ved en

Karabinsalve, ikke modstaa; efter et kort Haandgemæng er det helt adsplittet og maa søge sin Redning i vild Flugt. Det efterlod paa Pladsen henved 60 Døde og Saarede, og 47 Husarer faldt usaarede i Guldbergs Hænder. De tidligere paa Dagen af Engelsted tagne Fjender, 10 à 12 i Tallet, var der overgaaet en ublid Skæbne, der minder om middelalderlig Krigsførelse, idet det herom i en Dagen efter Kampen afgiven Beretning hedder: „De af 1ste og 2den Eskadron gjorte Fanger, som alle vare Kosakker, saa man sig i den sørgelige Nødvendighed at maatte nedsable, da de ikke vare beredne og desaarsag ej kunde medbringes hurtig nok, eftersom en hastig Forening med de øvrige Eskadroner var en uomgængelig Nødvendighed [1]).

Fraregnet dette mørke Punkt, for hvilket Ansvaret synes at maatte falde paa den vist ellers godlidende Oberst Engelsted, var Fægtningen ved Rosengarten, i hvilken jyske Regiment lette Dragoner ikkun havde et Tab af 2 Døde og 3 Saarede, helt igjennem et lysende Blad i de danske Rytterregimenters Historie [2]). Et smukkere indledet og med større Nøjagtighed og Kraft udført Rytterangreb i det Smaa end Guldbergs med 3dje og 4de Eskadron jyske lette Dragoner skal man vanskelig kunne tænke sig. Enkeltmandskampen frembød ligeledes flere Episoder af Interesse. Lieutenanterne Ursin af 1ste Eskadron, Jacobsen og Schaumberg af 4de Eskadron, men fornemmelig Wiggers af 3dje Eskadron, der anførte Blænkerne, fandt særlig Lejlighed til at udmærke sig; i Kamp med 3 fjendtlige Ryttere fældede Wiggers den ene og førte de 2 andre med sig som Fanger. Under Hovedangrebet sprang Buggjorden for Dragon af 3dje Eskadron Jens Andersen Sindahl, som derved faldt af Hesten, men i en Fart var han oppe igjen, skar med sin Sabel For- og Bagtøj af Sadlen og gjorde Angrebet med paa bar Hest. Om Dragon Mads Horsens af samme Eskadron hedder det, at „han hører stedse til de Fortrinligste“. Endvidere fremhævedes Vagtmester Wittrock af 1ste Eskadron, Dragon Hoppelsted af 2den og Dragon Istrup af 4de Eskadron.

---

[1]) K. V. 849/1813. I. S. V. 1221/1813. I. S. V. ad. 1221/1813. Kopi af Brev af 12te Okt. 1813 fra General Vichery til Marskalk Davout (Aux.) Breve af 13de og 16de Okt. 1813 henholdsvis fra Major C. Bardenfleth og Kapitajn Scholten (Aux. Private Breve). B. v. Quistorp II, 400.

[2]) I alle trykte som utrykte danske Beretninger er Rytterfægtningen den 12te Oktober givet Navn efter Landsbyen Gudow, men, det vil være fremgaaet af det Anførte, at den med fuld Ret benævnes efter Gaarden Rosengarten, saaledes som ogsaa er sket hos B. v. Quistorp paa det foran citerede Sted. Denne Forfatters Angivelse af Fjendens Styrke ved den paagjældende Lejlighed er derimod mindre rigtig.

General Vichery, der elskede de jyske Dragoner, undlod heller ikke saa vel for Davout som for Frederik af Hessen at udtale sin særdeles Tilfredshed over deres Forhold, og af hans Beretninger skal fremhæves følgende Brudstykker: „J'ai l'honneur d'informer Votre Altesse que le régiment danois qui est sous mes ordres, a mérité une seconde fois que je fasse mention honorable de sa belle conduite. Hier 12, ce brave régiment chargea au delà du village de Gudow, un régiment entier de hussards de la légion noire et quelques cosaques. L'ennemi fut enfoncé, ses escadrons dispersés, et ne trouvèrent de salut que dans une fuite precipitée. 46 prisonniers, 50 chevaux pris, quelques morts et un grand nombre de blessés sont le résultat de cette brillante charge. Je dois des éloges à tout le régiment, à tous les officiers, mais l'équité me fait un devoir de signaler à Votre Altesse le brave colonel de ce régiment dont le brillant courage a contribué au succès de cette affaire; . . . . on est etonné de trouver dans un âge aussi avancé autant de vigueur et autant d'audace . . M. M. Guldberg, Major, Lewon et Wiggers, Lieutenants, se sont distingués par leur bravoure et ont plus particulièrement merité les grâces de Votre Altesse . . . . J'ai l'honneur de prier Votre Excellence de recommander ces braves officiers à leur souverain". Davout tøvede ikke med at opfylde sin Generals Ønske og lod strax gjennem Guvernøren i Hamburg den danske Regering komplimentere i smigrende Udtryk; Prinsen af Hessen sendte selvfølgelig ogsaa Frederik VI Beretning om Begivenheden, og ved Parolbefaling af 16de Oktober lod Kongen denne bringe til almindelig Kundskab. Parolbefalingen, ved hvilken Oberst Engelsted og Sekondlieutenant Lewon fik tildelt Dannebrogsordenens Guldkors — Sekondlieutenant Wiggers var ved en Fejltagelse bleven forglemt og kom først et Par Dage senere — medens Major Guldberg, der i Forvejen var Ridder, fik Sølvkorset, endte saaledes: „Da Auxiliærkorpset under Hs. Durchlauchtighed, General Prins Frederik til Hessens Anførsel udmærker sig ved alle Lejligheder, saaledes at den Iver, som disse vore Tropper vise, gjør dem værdige til alle deres fraværende Kammeraters Agtelse, saa ville Vi herved allernaadigst tilkjendegive Vort hele Auxiliærkorps Vor særdeles Tilfredshed og Tak for deres Mod, Iver og Raskhed. Vi ere ogsaa forvissede om, at, naar Lejlighed dertil gives, ville vore øvrige Tropper kappes med hine vore brave Krigere i Mod og Tapperhed og følge deres Exempel". Det skal her tilføjes, at det Reskript, som Kongen samme Dag lod tilgaa Ordenskansler Grev Moltke, angaaende Dekorationerne til de nævnte Officerer af jyske Regiment lette Dragoner, ogsaa indeholdt Paabud om, at Dannebrogsmændenes Sølvkors skulde sendes til efternævnte Befalingsmænd og Menige

af Husareskadronerne: Premierlieutenant Johannes Ewald (R.*), Korporalerne Jahnke, Nøcke, Gottschalck, Vicekorporal Barchmann og Husarerne Koch, Ecker, Bauer og Schnoor for deres Deltagelse i Træfningen ved Weisser Hirsch den 7de Oktober. Sekondlieutenant Edvard Ewald var allerede nogle Dage tidligere bleven dekoreret med Ridderkorset for sin Færd nævnte Dag, og Oberstlieutenant Schaumberg fik Ordenen tildelt den 21de Oktober; derimod fulgte Udmærkelserne i øvrigt til slesvigske Infanteriregiment først senere [1]).

I de nærmeste Dage efter Fægtningen ved Rosengarten fandt den bebudede og, som rimeligt var, i Auxiliærkorpset stærkt omdebatterede Udrensning Sted af Kommandoposterne i fynske Regiment lette Dragoner. Den var radikal og viste klart de enkelte Skeptikere i Korpset, at den „blide" Frederik af Hessen ikke skyede at tage Ansvar, naar det gjordes nødigt, og at han ikke vilde finde sig i slap og løs Kommandoføring. Med Undtagelse af den kun midlertidig fungerende Regimentskommandør, Oberst Hedemann, og Regimentets Næstkommanderende, Oberstlieutenant Bibow, som Prinsen skjønnede det hensigtsmæssigt foreløbig at lade forblive staaende, bleve de fleste ældre Officerer i Regimentet fjærnede, nemlig Premiermajoren, Fabritius de Tengnagel, Major P. U. Bruun, Sekondritmestrene Mandix og Hegelund samt Premierlieutenant Fabritius de Tengnagel afskedigede, medens Sekondritmester J. O. Cappeln blev forsat til jyske Regiment lette Dragoner. Til Premiermajor ved Regimentet valgte Kongen Helten fra Rosengarten, „den", som Prinsen udtrykker sig, „meget duelige og netop til Regimentets Ophjælpning brugbare, tapre Major Høegh-Guldberg" [2]). Endvidere indtraadte i Regimentet Sekondritmestrene F. Grev Moltke af Livregiment Ryttere og P. Bardenfleth Adjudant hos Prins Christian af Hessen og Broder til Auxiliærkorpsets Stabschef, begge som Eskadronschefer, samt H. Sønnichsen af Livregiment lette Dragoner, der hidtil under Felttoget paa glimrende Maade havde gjort Tjeneste ved holstenske Husarafdeling. Endelig blev Sekondlieutenant af jyske Lette G. T. Wiggers, der nylig havde udmærket sig saa meget, nogle Dage efter forsat til Regimentet. Med denne Officersbesætning var fynske Regiment lette Dragoner fortrinligt hjulpen, og det varede heller ikke længe, før Regimentet saa vel paa som udenfor Kamppladsen viste sig som sin berømte jyske Kollegas værdige Medbejler.

---

[1]) De samme Kilder som anført i Note 1 paa Side 210 samt: K. II. 3079/1813; K. V. 843/1813; Busky-Neergaard: Historisk Beretning om 5te Dragonregiment, S. 18 f.

[2]) Aux. H. P. af 15de Okt. 1813.

Omtrent samtidig med denne indgribende Personelforandring i fynske Lette skete der ogsaa i flere af de andre Afdelinger paa Grund af Dødsfald, Forsættelser og Afskedigelser en betydelig Omvexling af Befalingsmænd fra Afdelingschefer og nedad, saa at Auxiliærkorpset i saa Henseende i Løbet af Oktober Maaned væsentlig foryngedes. Der skal saaledes anføres følgende:

Oberstlieutenant C. L. Rieck af fynske Infanteriregiment, der hidtil havde opholdt sig i Regimentets Garnisonsby Fredericia som Interimskommandant, overtog den 16de Oktober Posten som Kommandør for Regimentet og Chef for sammes 1ste Bataillon i Stedet for Oberst Castonier, der var bleven udnævnt til Chef for 3dje jyske Infanteriregiment. Samtidig hermed blev

Major P. D. J. Castonier ansat som Kommandør for Regimentets 2den Bataillon i Stedet for Major Michaelsen, der overgik til 1ste Bataillon som Major, medens Kapitajn L. P. Bie blev Major ved 2den Bataillon.

Kapitajn J. D. v. Qualen, Chef for Jægerkompagniet af Holsten III, forfremmedes til Major og Kommandør for Holsten IV i Stedet for Major Leyonstjerna, der den 6te Oktober var bleven forsat til Dronningens Livregiment og kort efter afskedigedes. I v. Qualens Sted forfremmedes Premierlieutenant J. R. C. Joens til Kapitajn og Chef for Jægerkompagniet.

Oberst B. O. Hedemann af Livregiment Ryttere, der var bleven sendt over fra Sjælland med fynske Regiment lette Dragoner som midlertidig fungerende Regimentskommandør, udnævntes den 26de Oktober til Chef for holstenske Regiment Ryttere i Anledning af, at Regimentschefen, Generalmajor Dorrien, var afgaaet ved Døden.

Major C. L. Späth, Overbefalingsmand for 2den og 6te Husareskadron, overtog tillige personlig Kommandoen over sin egen, førstnævnte Eskadron, idet Ritmester Bennigsen, der hidtil under Felttoget med saa stor Hæder havde kommanderet Eskadronen, den 14de Oktober blev forsat til holstenske Regiment Ryttere som Eskadronschef.

Kirurg A. S. Wellerup ved Kronens Regiment blev udnævnt til Regimentskirurg og ansat som Overlæge ved det ny oprettede Felthospital i Kiel.

I Maanedens Løb blev der endvidere Forfremmelse for 7 Officerer, idet der foruden de nævnte afskedigedes 2 Ritmestre, 2 Kapitajner og 3 Lieutenanter af Infanteriet. De herved vakante Nummere bleve strax udfyldte ved Forsættelse af Lieutenanter fra Hovedhæren paa Sjælland, hvor der var stor Rift om at opnaa Ansættelse ved Auxiliærkorpset.

Med Hensyn til Disloceringen er det allerede omtalt, at jyske Regiment lette Dragoner og det 6 Pds. Batteri Koye helt og holdent vare udgaaede af Auxiliærkorpsets Hovedstyrke og indlemmede i 40de Division under General Vichery. Batteriet afmarcherede den 15de Oktober fra Lejren ved Ratzeburg til Mølln i Følge Anmodning af samme Dag fra General Laville til Major Bardenfleth. Laville skriver, at Marskalken har skjønnet denne Forstærkning meget ønskelig for Vichery, hvis Stilling sandsynligvis nu vil være den mest udsatte for Angreb, medens der er mindre Grund til at befrygte noget Overfald paa Centrum. Den 7de Oktober vare Musketerkompagnierne af Oldenbórg IV trukne fra Grünau til Lübeck, hvor fra dog den 19de Oktober 2det og 4de Kompagni dirigeredes til Oldesloe. Endvidere var Kompagniet Holst af holstenske Skarpskytterkorps II tillige med et fransk Infanterikompagni umiddelbart efter Ankomsten af Oldenborg IV bleven forlagt fra Lübeck til Kronsforde. Bortset fra disse Forandringer forbleve i øvrigt Auxiliærkorpsets Afdelinger i Oktober Maaned i det Hele dislocerede saaledes som angivet for Slutningen af September[1]).

Rekognoscering mod Valluhn og Zarrentin den 18de Oktober.

Om Eftermiddagen den 17de Oktober tilgik der Auxiliærkorpset gjennem Stabschefen følgende tvende Ordrer fra General Laville:

1. „Jeg har den Ære at sætte Dem i Kundskab om, at Marskalk Fyrst Eckmühl ønsker, at de danske Husareskadroner maa indtræffe i Morgen den 18de Kl. 4 Morgen ved Brunsmark [Horst] for at deltage i en Rekognoscering, som Divisionsgeneral Vichery skal foretage. Denne General vil give den Officer, som har Kommandoen over Husarerne, nærmere fornøden Ordre. Saa snart Rekognosceringen er tilendebragt, kan Husarregimentet vende tilbage til Cantonnementerne.

2. „Marskalk Fyrst Eckmühl ønsker, at De vil stille 3 Batailloner, 1 Dragonregiment og 1 let Batteri til Disposition for Brigadegeneral Romme for at deltage i en Rekognoscering, som det er paalagt denne General at foretage i Morgen tidlig over Seedorf. Tropperne skulle staa færdige til Fremmarche bag Retranchementet ved Kogel ved Solopgang. General Romme har Ordre til at træffe nærmere Aftale med den højstbefalende danske Officer angaaende disse Afdelingers Opstilling paa Mødepladsen."

---

[1]) Aux. I. S. 158/1813.

Mundtlig blev det derhos meddelt, at det var Meningen, at begge Rekognosceringskommandoer skulde virke i Forening, idet Vichery med sin Kolonne havde Ordre til at gaa over Besenthal mod Valluhn, medens Rommes Kolonne havde Zarrentin som Maal. Man skulde afskære de fjendtlige Forposter vest for Gallin-Zarrentin og søge at komme til Kundskab om, hvor vidt Walmoden endnu havde sin Hovedstyrke staaende paa højre Elbbred. Dette Spørgsmaal havde pludselig faaet Aktualitet for Davout, idet der var indløben Meddelelse til ham om, at Dele af Walmodens Korps — Tettenborn nemlig med den detacherede Avantgarde — havde udbredt sig syd for Elben og den 15de Oktober bemægtiget sig det befæstede Bremen. Der var ikke anordnet nogen fælles Overledelse for de 2 Kolonner, hvilket under Hensyn til disses Størrelse og Opgavens Vigtighed maa synes ret besynderligt, saa meget mere som Marskalken mod Sædvane den Dag ikke fulgte med paa Expeditionen.

Da Major Späth med sine 2 Husareskadroner Kl. 4 den følgende Morgen meldte sig til højre Kolonne i Horst, forefandt han der General Vichery med 2 franske Batailloner, Batteriet Koye og jyske Regiment lette Dragoner. Disse havde Têten under Kolonnens Marche, der foregik temmelig uhindret indtil det mosede Terrain øst for Rosengarten, hvor Broen over Boitze var besat offensivt af Infanteribataillonen Lüneburg og et Detachement af v. Dohnas Husarregiment under Regimentschefens Anførsel. Vichery udviklede den ene af sine Batailloner og det halve Batteri Koye til Fægtning og kastede efter nogen Beskydning ved et Stormangreb, der kostede ham 2 Døde og 30 Saarede, den fjendtlige Styrke i Uorden tilbage over Broen i Retning mod Lüttau. Her blev v. Dohna, der efter eget Opgivende under Kampen havde et Tab af 6 Døde, 16 Saarede og 6 Savnede, optaget af 2 Husareskadroner og 1 Batteri under General Dørnberg selv. Vichery fulgte efter til Valluhn og forblev staaende her i et afskyeligt Vejr med Storm og Slud indtil Aften, forgjæves ventende paa Ankomsten af General Rommes Kolonne. Jyske Regiment lette Dragoner havde under Fremrykningen mod Broen ved Boitze haft et Tab af 2 Saarede[1]).

Den venstre Kolonne, over hvilken som anført General Romme førte Overbefalingen, var sammensat af 2 franske Infanteribatailloner og 2 Eskadroner af 28de franske Regiment ridende Jægere, samt af følgende danske Afdelinger under Generalmajor Schulenburg: Infanteribataillonerne Oldenborg II og Slesvig I, fynske Regiment lette Dragoner og Batteriet

[1]) H. P. ad. 998/1813.

Friis. Prins Frederik af Hessen med saa godt som hele sin Stab og Generalmajor Lasson med 2den Brigades Stab havde givet Møde paa Alarmpladsen ved Kogel om Morgenen tidlig samtidig med Tropperne for at følge med som Tilskuere, i Forventning af, at der endelig den Dag skulde blive leveret en større Bataille. Deraf blev der dog intet. Endnu inden Infanteriet og Artilleriet havde forladt Mødepladsen, og just som fynske Dragoner, der skulde danne Fordækningens Hovedstyrke, var i Begreb med at passere Kogel, kom Davouts Adjudant, Lieutenant de Fayet sprængende med Kontraordre. Denne lød paa, at Fremrykningen øjeblikkelig skulde standse og hele den udrykkende Styrke vende tilbage til Lejren. Marskalken havde, tilføjede Fayet forklarende, paa Grund af det daarlige Vejr og for at skaane Tropperne stillet Expeditionen i Bero: han havde tillige givet General Vicherys Kolonne en anden Bestemmelse. General Romme var, da Fayet ankom, redet forud, men Adjudanten hævdede, at Marskalkens Ordre uden Tøven skulde efterkommes, og gnavne og misfornøjede satte den paa Mødepladsen imellem Schmielau og Kogel under Schulenburgs Befaling staaende Hovedstyrke samt Fordækningen, fynske Regiment lette Dragoner, der indhentedes af Fayet, sig afdelingsvis fra Queuen af i Tilbagemarche til Lejren.

Kolonnens Sikringsdele saa vel ad Hovedvejen til Zarrentin langs Salem Sø som ad Sidevejen til højre gjennem Kogel By dannedes af 1/2 Eskadron af de franske ridende Jægere efterfulgt af en sluttet Fortrop paa 1/2 Eskadron fynske Dragoner under Ritmester Sønnichsen. General Romme selv red i forreste Blænkerkjæde blandt sine Jægere; han paadrev, at de gik hurtigt fremad, men overholdt i øvrigt ingen Orden med Hensyn til Blænkringen og Afsøgningen af Terrainet. Generalen havde allerede passeret den lille Bøgeskov, der ligger i Højde med Sydspidsen af Salem Sø, da Fayet indhentede ham med Davouts Ordre, men blev just da overfaldet i Flanke og Ryg. Det var Oberst v. d. Goltz, som udførte Overfaldet med 2 Batailloner af Petersdorffs (Lützows) Korps under Kapitajn Helmenstreit og 1 Eskadron under Ritmester Simolin, der fra om Morgenen Kl. 4 havde ligget i Baghold i den nævnte Bøgeskov og paa den østlige Skraaning af Højderne syd for Kogel. Generalen undslap, takket være sin gode Hest og den tililende Ritmester Sønnichsen, der med sædvanlig Bravur førte sin lille Ryttertrop frem til Attake, men Generalstabskapitajn Müller og de Fayet bleve dræbte, 7 ridende Jægere og ikke saa faa Heste tagne til Fange; ligeledes blev Sekondlieutenant af fynske Dragoner Levetzau, der havde været udsendt paa Patrouillering og paa Grund af sit daarlige Syn af

Vanvare red lige i Hænderne paa Fjenden, taget til Fange med 2 Dragoner. Ritmester Sønnichsen fik under Attaken for at redde General Romme flere Sabelhug, der slog ham Casquen af Hovedet, men ellers ikke tilføjede ham Skade, og Premierlieutenant Preusser af hans Eskadron fik et Sabelhug over Haanden. Sammenstødet kostede v. d. Goltz af Saarede 1 Officer, 1 menig Rytter og 10 Heste. Da Efterretningen om Katastrofen naaede General Rommes Hovedstyrke, var denne allerede langt paa den anden Side af Forskansningerne ved Weisser Hirsch; der var saaledes ringe Sandsynlighed for at naa Fjenden, hvis Infanteri umiddelbart efter Overfaldet havde sat sig i Marche syd paa, men Frederik af Hessen, der endnu opholdt sig ved Kolonnen, gav dog Ordre til at den skulde gjøre Omkring og marchere frem til Kogel Mølle, medens han sendte fynske Regiment lette Dragoner og Resten af de franske ridende Jægere i hurtig Gangart forud. De forfulgte det fjendtlige Rytteri gjennem Seedorf og gjorde paa dette Ridt 2 Fanger[1]).

Det var hverken af Hensyn til Tropperne eller til det daarlige Vejr, eller fordi Vicherys Kolonne skulde anvendes paa anden Maade, at Davout sendte Kontraordre til General Romme. Grunden, hvorfor dette skete, og hvorved Korpset gik Glip af en smuk Dag, der ellers ved Vicherys raske Fremrykning havde været sikret, var ene og alene den, at Marskalken havde fæstet Lid til et af den forhenværende danske Gesandt i Kassel, Kammerherre Baron Selby, gjennem den franske Kommandant i Eutin udspredt Rygte, i Følge hvilket den svenske Kronprins den 19de Oktober vilde angribe det fransk-danske Hærkorps med ikke mindre end 40—60000 Mand.

Den nærmere Forklaring paa denne Sag fik Davout nogle Timer senere. Kommandanten i Eutin, Major Linard, der havde ansét det for sin Pligt skyndsomst at sætte Marskalken i Kundskab om den overhængende Fare, som han i Følge Baron Selbys Udsagn maatte antage truede Hærkorpset, indsendte da en fuldstændig Rapport om Baronens Besøg og hele Optræden i Eutin. Gesandten var, meldte Linard, den 16de ankommen til Eutin efter Sigende paa Hjemrejse til sin Fader paa

---

[1]) H. P. 998/1813. Correspondance du Maréchal Davout IV, 301. B. v. Quistorp II, 402.

Gyldensten. Han havde forladt Kassel paa samme Tid som Kong Jerôme paa Grund af fjendtlige Friskarers Nærmelse, men i Skyndingen havde han ikke faaet noget Rejsepas. Gesandten havde taget sin Vej gjennem Egne, der var opfyldt med fjendtlige Tropper, var traadt i Forbindelse med dem og undsaa sig ikke ved at fremhæve de Allieredes Overlegenhed i Modsætning til Napoleons Vanmagt. Han bemærkede saaledes, at Kejseren kæmpede en ulige Kamp, og at det lidet vilde nytte ham at gjøre nyt Opbud af Tropper i Frankrig, da de Allierede med Lethed vare i Stand til at rejse mange flere. Kejseren og den franske Hovedhærs Stilling var i det Hele taget fortvivlet, bl. A. paa Grund af det 120000 Mand stærke irregulære Kavaleri, der til Dels bevægede sig i Ryggen af Hæren, hærgede Landene og afskar alle Tilførsler m. v. Davouts fransk-danske Hærkorps vilde ogsaa snart blive nødsaget til at forlade Stillingen ved Ratzeburg, idet den svenske Kronprins havde givet Ordre til, at 40000 Mand den 19de Oktober skulde overskride Stecknitz-Linien for dernæst at falde ind i Holsten og udplynde dette Land. Paa Linards Indvending, at et saadant Foretagende umuligt lod sig udføre med 40000 Mand, svarede Gesandten, at det var Kronprinsens faste Forsæt at føre denne Plan igjennem, og at det forøvrigt ikke kom ham an paa 20000, ja end ikke paa 40000 Mand flere. Tilmed vare de franske Soldater i Davouts Hærkorps jo kun unge Rekrutter og de danske Hjælpetropper ganske uerfarne i Krigen. Linards Rapport om Baron Selbys hensynsløse og upassende Tale sendte Davout i Afskrift til Frederik af Hessen med en egenhændig Følgeskrivelse. Marskalken bemærkede deri, at hvis disse Udtalelser vare fremkomne i en Klub eller paa et Kaffehus, og han gjennem Politiet havde faaet Underretning derom, vilde han have indskrænket sig til at foragte den Talende. Men da Gesandten, der i sin høje Stilling burde antages besjælet af samme Æres- og Pligtfølelse, som enhver anden militær eller civil Embedsmand, havde ført et saadant Sprog til en militær Kommandant, ansaa han det for sin Pligt saa vel mod Kejseren som mod Kongen af Danmark at sætte Prinsen i Kundskab derom. Frederik af Hessen lod selvfølgelig Marskalkens Brev gaa videre til Frederik VI og paapegede ved Fremsendelsen, at Selbys Udtalelser „kun kunde udbrede Frygt og Ængstelighed, fordi Alle, saa vel Fornemme som Ringe, maatte fæste Lid til hvad en Mand i en saa fremragende Stilling udtalte“. Prinsen benyttede Lejligheden til varmt at tage sine Tropper i Forsvar mod Selbys nedsættende Bemærkning om dem og endte sin Beretning med følgende Ord: „Det er i Sandhed haardt, at medens Deres Majestæt gjør alt for at vedlige-

holde god Stemning i vort Fødeland, medens Deres Majestæts Naade opmuntrer Officerer og Folk af Armeen til at gjøre deres Skyldighed, medens alt anvendes fra Deres Majestæts Side for at vedligeholde god Forstaaelse med vore Allierede, virker Deres første Embedsmænd ved saadan Snak til at opvække Mismod, Mistillid, Utilfredshed og deraf flydende Følger. At slige Fortællinger ikke skal virke paa Auxiliærkorpsets gode Stemning, tør jeg imidlertid indestaa for. Deres Majestæt skal altid kunne stole paa os".

Frederik af Hessen havde i sin Indberetning til Frederik VI noget stærkere end nødvendigt understreget Baron Selbys Ytring om Auxiliærkorpsets Tropper; i og for sig var det jo ligegyldigt, hvad Gesandten mente om disse, og han havde kun sagt, at de manglede Krigserfaring, men Prinsen, der var sig bevidst, at han gjorde sit Yderste for at vedligeholde god Forstaaelse med Davout, og som med Rette harmedes over Selbys forstyrrende Indblanding, kjendte nøje sin kongelige Svoger og vidste, at han havde anslaaet de rette Strænge for at faa ham i Tale. Frederik VI tøvede da heller ikke med paa den kraftigste Maade at desavouere Gesandten. Han sendte strax, 24de Oktober, følgende Meddelelse til Udenrigsminister Niels Rosenkrantz: „Det har været Os meget ubehageligt atter at gjøre den sørgelige Erfaring, at en ellers duelig Embedsmand ved Uklogskab har frembragt Rygter, samt at øjeblikkelige Tildragelser have nedrevet hans Mod. Det er vor Gesandt ved det westphalske Hof, Kammerherre Baron Selbys Tilfælde [!], hvilket Du nærmere af tvende Rapporter fra vor Svoger og Kommandant en chef for vort Auxiliærkorps med tilhørende Bilag vil erfare. Det, som Vi, omendskjønt med Mishag og Medlidenhed over ham, selv have bemærket, er de nedværdigende Ytringer, han har brugt over vore brave, tro og modige Tropper. Alt dette har foranlediget Os til allernaadigst at beslutte, at Kammerherre Baron Selby skal rappelleres fra hans nuhavende Mission, samt at Du foreslaar Os en anden Gesandt i hans Sted til det westphalske Hof. Naar Du har gjennemlæst Rapporterne, vente vi disse tilbagesendt. Om denne Beslutning have vi meddelt vor Svoger, Prins Frederik til Hessen, Kommandant en chef for Auxiliærkorpset, det Fornødne". Denne Meddelelse til Prinsen lød saaledes: „Jeg takker Dem meget for Deres Rapporter. Jeg ser deraf, hvorledes Baron Selby har ytret sig; man skulde ej have ventet saa lidet Mod og saa megen Ubluhed hos en Mand af hans Alder og øvrige Brugbarhed. Imidlertid er det ærgerligt, at en Dansk ej har mere Selvfølelse end at tale imod sin Nation og det imod Tropper, som vist have Rangen blandt Evropas

bedste Tropper. Jeg har derfor besluttet at rappellere ham og derved afskære og ende det Hele"[1]).

Denne summariske Afgjørelse kom Prinsen, der strax satte Davout i Kundskab derom, saa meget mere til pas, som han nogle Dage i Forvejen havde haft Bryderier i Anledning af en anden dansk Embedsmands Optræden. Det var Amtmanden i Segeberg, Kammerherre Døring, hvem det paahvilede at besørge en Del af de betydelige Kjørsler, 200 Bøndervogne daglig, som Prinsen havde maattet love Davout til Transport af Korn og Levnedsmidler til den af Marskalken stærkt paadrevne Proviantering af Hamburg. I Brev af 16de Oktober beklagede General Laville sig paa Marskalkens Vegne bittert over denne Amtmand. Han havde hidtil ved enhver Lejlighed gjort Ophævelser og Vanskeligheder med Hensyn til de omhandlede Kjørsler, uagtet Pengene derfor, 18 Frcs. for hver 1500 𝔐, stedse vare blevne ham udbetalte, men nu havde han pludselig nægtet at skaffe Vogne til Veje, medmindre han udtrykkelig fik Ordre dertil af Frederik VI eller Betaling for de rekvirerede Vogne erlagt forud. Dette sidste Forlangende var der saa fra det franske Hovedkvarter givet Ordre til foreløbig at imødekomme, da Provianteringen ikke kunde stilles i Bero, men Marskalken havde fundet denne Handlemaade lidet hensynsfuld og i ringe Overensstemmelse med det tillidsfulde og gode Forhold, der var mellem Prinsens og Marskalkens Suveræner. Alt et Par Dage i Forvejen havde Kammerherre Døring selv indberettet til Prinsen om Sagen. Kammerherren havde faaet meddelt af Doktor Lorentzen i Oldesloe, under hvem de nærmere Enkeltheder ved Transportvæsenet sorterede, at den franske Maire i Lübeck, Heise, var bleven arresteret, og at dette formentlig var paa Grund af Kassemangel. Det var af Mairens Kasse, at Kjørselsgodtgjørelse til de holstenske Bønder hidtil havde været udbetalt, og det stod altsaa til at befrygte, at Betaling fremtidig ikke var til at erholde for Kjørslen, der tilmed efter Doktorens Formening ogsaa var overflødig og urigtig, da der var „udenlandske" Vogne nok tilstede. Som Følge heraf var Kammerherren lige som ogsaa Overretten i Glückstadt kommen til det Resultat, at Kjørslen skulde bortfalde, indtil Kongens „nærmere allerhøjeste Resolution" kunde foreligge. Prinsen gjorde Amtmanden opmærksom paa, at han saa vel som Overretten grundig havde misforstaaet Situationen, idet Ordningen af de omhandlede Transporter var en Sag mellem Prinsen og Davout, og at det overhovedet ikke gik an, at de civile Myndigheder saaledes efter et Skjøn lagde Hindringer i Vejen for Udførelsen af militære Foranstaltninger. Ved at indberette Sagen foranledigede Prinsen

---

[1]) Aux. I. S. 169/1813. H. P. 999/1813. H. P. 468/1813. Aux. E. 54/1813.

dernæst, at Kongen gjennem Landgrev Carl lod Overretten i Glückstadt give Tilhold om, at alle Vedkommende uvægerlig havde at efterkomme de Rekvisitioner, som Auxiliærkorpsets Chef maatte finde sig beføjet til direkte eller indirekte at gjøre til Tjenestens Fremme, og i alle tvivlsomme Tilfælde først henvende sig til Korpset for at erholde nærmere Bestemmelse. Til Prinsen skrev Kongen under 24de Oktober, at han ganske billigede de Forholdsregler, der vare trufne med Hensyn til Kjørsler o. L., og at Embedsmændene skulde komme til at staa til Ansvar, hvis de ikke strax opfyldte enhver Befaling i saa Henseende fra Korpset. Han tilføjede, at han allerede havde ladet sammentræde nogle Mænd for at ordne de civile Administrationer i Holsten mere paa Krigsfod end Omstændighederne endnu havde udkrævet, og haabede, „at intet ved Formaliteter mere skal hindre Troppebevægelserne". Kongen henstillede derhos, om det ikke kunde være hensigtsmæssigt at benytte den som Adjudant hos Davout ansatte Major Grev Danneskjold-Løvendal som Mellemmand ved de „Franskes Rekvisitioner" paa samme Maade som det i 1808 under Prins Pontecorvos Ophold skete ved Generalkvartermesterlieutenant Haffner. Prinsen udtalte sig dog i Brev af 3dje November mod denne Ordning saaledes: „Jeg vover allerunderdanigst derved at formene, at Greven, som i øvrigt er en brav Officer, ikke har de dertil fornødne Egenskaber, samt at en saadan Mellemperson vilde frembringe mere Kollision og Forvirring, end naar de Franskes Fordringer gaa som hidtil enten direkte fra Prinsen af Eckmühl til mig eller fra de ham underordnede Avtoriteter til de under min Befaling staaende forskjellige Avtoriteter, hvorved langt mere Enhed og Hurtighed frembringes, især da alle Civiløvrigheder nu efter den mig af Deres Majestæt anbetroede Myndighed henvende sig i tvivlraadige Tilfælde til mig og derved lettere kan faa Bestemmelserne meddelt" [1]).

Som denne Sag havde faaet sin endelige Afslutning, dukkede der et nyt Tvistepunkt mellem Franske og Danske frem, denne Gang paa de førstes Foranledning. Det var Davouts i hele Evropa Opsigt vækkende Beslaglæggelse af Hamburg Bank Natten mellem den 4de og 5te November. Herom fik Prinsen en Skrivelse af 5te November fra Overpræsident Blücher i Altona saalydende: „I Nat er Banken i Hamburg bleven forseglet og forsynet med Vagt af den franske Guvernør, Grev Hogendorp. I hvad Anledning er mig fuldstændig ukjendt. Deres Durchlauchtighed vil imidlertid vist erindre, at vor Konge der har oprettet et Bankkontor,

[1]) I. S. V. 1243/1813. Aux. H. P. af 4de Okt. 1813. Aux. I. S. 161/1813. K. V. 873/1813. Aux. E. 54/1813.

for hvilket Gebauer er Chef. Denne har været hos mig i Dag og meddelt, at Hs. Majestæt har over 100000 Mark Banco staaende paa Folio, lydende paa en Kjøbmand Lautensach; Fiskeriinstituttet og flere andre kongelige Institutter have ligeledes Penge staaende i Banken, og Bestyrerne for disse have anmodet mig om at henvende mig til de franske Myndigheder for at faa disse kongelige Penge udleveret og til Raadighed. Kjøbmændene i Altona have sluttet sig sammen med Institutbestyrerne og i Forening med dem bedt mig om at være deres Ordfører hos Deres Durchlauchtighed, som de underdanigst haabe vil kunne formaa Fyrsten af Eckmühl til at vise Kjøbmændene i Altona saa meget Hensyn, at de smaa Pengesummer, som de kunne have indestaaende i Hamburg Bank, ikke bliver indbefattede i den Del, som maaske til Brug for den franske Regering bliver udtaget af Banken. De kongelige Institutter som de herværende Kjøbmænd nære i lige Grad Tiltro til, at Deres Durchlauchtighed med Naade og Godhed vil tage sig af dem, som de stole paa Retfærdighed hos Fyrsten af Eckmühl, der tilvisse heller ikke vil give sit Minde til, at mine Altonaer skulde lide dette store Tab i Forbindelse med de Tab, som de allerede have lidt ved deres Varelagre i Hamburg. Jeg vilde føle mig overordentlig smigret, hvis Deres højfyrstelige Durchlauchtighed kunde skjænke min Forbøn nogen Opmærksomhed og Værd og snart glæde mig med et gunstigt Svar". Dette Svar fik Blücher den 7de November, men Prinsen udtalte deri, at han med sin bedste Vilje ikke saa sig i Stand til at yde Altona nogen væsentlig Hjælp. Et saadant Skridt som Borttagelsen af Hamburgs Bank maatte Prinsen opfatte som en „Souverænitetsakt", der kun kunde være sket paa Kejser Napoleons Befaling, og som Marskalk Davout ikke kunde forandre, og han maatte derfor henvise Overpræsidenten til Departementet for de udenlandske Sager.

Kongen, til hvem Blüchers Brev samme Dag var bleven indsendt med Følgeskrivelse, kunde Prinsen imidlertid give en mere beroligende Forsikring, i hvert Fald hvad angik Kongens egne Penge. Davout havde nemlig tidlig paa Formiddagen den 6te November, endnu inden Blüchers Brev var ankommen, opsøgt Frederik af Hessen i dennes Kvarter for bl. a. at sætte ham i Kundskab om Begivenheden og dens Følger, saa Prinsen herom kunde give Kongen følgende Referat: „I Morges Kl. 9 kom Marskalk, Prins af Eckmühl i Fortrolighed alene til mig, for med den ham egne Aabenhjærtighed at meddele mig, at Kejseren var i Vanheld, at Marskalken var nødt til i Dag [!] at lægge Beslag paa Banken i Hamburg; at han vidste, der deri var en Summa, som tilhørte Deres Majestæt, hvorfor Marskalken havde ladet den danske Konsul i Hamburg, Bockelmann, underrette

derom, paa det at han kunde henvende sig til den franske Minister Alquier i Kjøbenhavn med Reklamation, hvor efter Summen vilde blive tilbageholdt til Deres Majestæt. Derimod kunde Marskalken ikke hjælpe noget Individuum til hvad der var i Banken" [1]). Med Kejserens „Vanheld" sigtede Marskalken til det tabte Slag ved Leipzig og den franske Hovedhærs Retræte til Rhinen, hvor om han nu nærmere udtalte sig til Prinsen. Rygtet om, at Napoleon havde lidt et saa uhyre Nederlag ved Leipzig den 17de og 18de Oktober, at 40000 Mand og 200 Kanoner m. v. vare faldne i de Allieredes Hænder, havde vel allerede den 24de Oktober [2]) gjennem Walmodens Tropper ved disses sædvanlige Meddelelsesmiddel: Aviser og Løbesedler i nedstukne Stokke, banet sig Vej til de dansk-franske Forposter. Men om end disse Rygter i de følgende Dage mere og mere syntes at vinde i Paalidelighed, ansaa man dem dog i Auxiliærkorpset for alt for overdrevne, og endnu den 6te November ved Davouts Besøg vidste Frederik af Hessen — lige saa lidt som Frederik VI i Kjøbenhavn — rigtig Besked om Napoleons Stilling. Et Brev, som Frederik VI netop den Dag skrev til Prinsen, begynder saaledes: „Endnu have Vi ingen Efterretninger betræffende Slaget ved Leipzig, men det maa være som det vil, saa er jeg dog forvisset om, at det ej er i den Grad uheldigt, som de Allierede ville skildre det. Imidlertid det være, som det vil, saa vil hans Magt og hans Geni ej sønderknuses, og ved Fasthed og ved at holde sig ved ham, maa det dog tilsidst lykkes Os at beholde vor Selvstændighed. Dette er min Trosbekjendelse" [3]). Kongen fortsatte derefter Brevet, — der meddeles in extenso, fordi det, ganske mærkeligt, drejede sig om de samme Æmner, som kom frem i Samtalen mellem Prinsen og Davout — saaledes: „Det glæder mig meget, at De saa ofte har forsikret mig, at Prins Eckmühl baade skal og vil dække Holsten, men skulde han imod Forventning faa anden Bestemmelse, og Holsten tillige være i Fare for fjendtligt Indfald, da bør vore Tropper dække Holsten; det er ikke alene billigt, men endog som militærisk betragtet, rigtigt. Men jeg er vis paa, at Napoleon baade af politiske og militære Grunde lader Eckmühl blive i og om Holsten. Kapitajn Coopmann, vor Legationssekretær, er kommen paa et Kurérpas; Minister Eyben bliver ej mere erkjendt, og dog opholder man ham imod al Folkeret og slæber

---

[1]) H. P. 1058/1813. H. P. 479/1813. Koncept til Brev fra Frederik af Hessen af 6te Nov. 1813 til Frederik VI (Aux).

[2]) Ikke den 29de Oktober, som anført i „Kampen om Norge" I, 358, ej heller den 22de, som hos B. v. Quistorp II, 411. H. P. 1021/1813. Aux. I. S. 178/1813.

[3]) H. P. 476/1813.

ham omkring fra et Sted til det andet. Det er uhørt og ubegribeligt, at man deklarerer ham, at hans Funktioner ere ophørte, at Grev Dohna er rappelleret, og dog opholder hans Rejse[1]). Om det preussiske Hof tror derved at kaste mig Blaar i Øinene, da tager det i Sandhed fejl, thi deslige Mesurer vise mig blot, at det vil lige som Rusland bedrage Os. Baron Eyben har siden Juni Maaned ingen Depecher modtaget herfra, ligesom Vi intet heller have faaet førend nu: følgelig maa de alle være tagne. Endelig maa jeg i Dag atter minde Dem om en Sag, som er yderst ubehagelig. Det anholdte danske Ejendom i Hamburg er endnu ej frigiven, omendskjønt Baron Alquier har lovet at tage sig deraf og selv føler Ubilligheden deraf. Prinsen af Eckmühl har gjort det samme og Grev Hogendorp ligeledes, men hos Underavtoriteterne, der stokker det. Dertil kommer, at Grev Hogendorp som militær Guvernør over en i Belejringstilstand erklæret Fæstning nu næppe tager Ordre af andre end Kejseren og stoler paa, at Kejseren hverken har Tid eller kan erfare noget om denne Urigtighed. Jeg ønskede derfor, at De ved Prinsen af Eckmühl fik dette ordnet. Jeg véd ikke mere, hvad jeg skal svare mine Undersaatter paa deres billige Klager. Jeg haaber snart bedre Efterretninger fra vore Allierede, de Franske. Lev vel."

Nogen officiel Underretning om Slaget ved Leipzig havde i øvrigt Davout selv endnu ikke modtaget den oftnævnte Dag, men han var paa en eller anden Maade kommen under Vejr med, at Napoleon den 1ste November havde forlagt sit Hovedkvarter til Frankfurt eller Mainz, og at den svenske Kronprins samme Dag vilde indtræffe i Göttingen, og derefter havde han ikke haft Vanskelighed ved at drage sine Slutninger. Under denne Tingenes Tilstand, hvor han snart kunde vente ganske at blive overladt til sig selv, havde han, samtidig med at han af al Magt provianterede og forskansede Hamburg, saaledes at denne Stad, forsvaret af hans Armékorps, skulde blive uindtagelig, ansét det for berettiget Nødværge at beslaglægge Stadens Bank, hvori der fandtes en Beholdning af ikke mindre end 13½ Million Francs i rede Penge og Værdipapirer. Han ansaa det tillige som en Selvfølge, at Danmark vilde falde fra. Frederik VI havde afsluttet Traktat med Frankrig for at faa Beskyttelse, men Napoleon var nu ikke i Stand til at beskytte sig selv, end sige andre, og om end Kongens Troskabsfølelse var nok saa levende, tiltroede han ham dog ikke Kraft nok til længe at opretholde en Politik, som stred

---

[1]) Grev Dohna var den preussiske Gesandt i Kjøbenhavn, Baron Eyben den danske i Berlin og Kapitajn Coopmann dansk Legationssekretær sammesteds.

mod Landets Interesser og var i stærk Modsætning til Stemningen i Holsten, den Del af Landet, han kjendte noget til[1]).

Herom ønskede Davout at sondere Prinsen, og i Samtalens Løb indledede han Sagen ved at fremsætte den Bemærkning, at han, Marskalken, „formodede“, at Legationsraad Coopmann havde medbragt Forslag til den danske Konge om at træde over paa det andet Parti. Prinsen, som næppe den Gang vidste noget om Grunden til Coopmanns Rejse, forsikrede, at dette var ham ganske ubekjendt, og Marskalken spurgte ham da ligefrem, om han ikke havde Ordre til med Auxiliærkorpset at forlade ham. Interessant havde det nu været, om Prinsen, da dette Spørgsmaal blev gjort ham, kunde have haft Frederik VI's ovenfor citerede Brev, der lige skulde til at afgaa fra Kjøbenhavn, i Hænde. Han kunde da have ført det mest utvetydige Bevis for, at Frederik VI paa nærværende Tidspunkt saa lidt tænkte paa at skille sin Sag fra Napoleons, at han tværtimod fremdeles beundrende, ja rørende saa op til den franske Kejser som Redningsmanden, hvis Magt og Geni nok skulde overvinde alle Vanskeligheder. Davout kunde tillige have set, hvorledes Prinsen paa sin Side omtalte og betragtede ham som den paalidelige og sikre Vaabenfælle. Nu kunde Prinsen kun give sin bestemte Forsikring, fuldt tilfredsstillende i øvrigt for Davout, at der ikke var tilgaaet Auxiliærkorpset mindste Antydning af, at det ikke skulde gjøre fælles Sag med Davouts Hær, og at han, Prinsen, ikke kunde tænke sig, at Kongen vilde slutte sig til de Magter, Rusland og England, „der paa en saa skændig Maade havde understøttet Sverig og sammes ærgjerrige Hensigter og Erobringslyst“. Davout bemærkede hertil, siger Prinsen i sin Indberetning, „at han ikke tvivlede paa Deres Majestæts eller paa min ligefremme Handlemaade, men at han blot bad mig, hvis Politikken skulde nøde Deres Majestæt til at afgaa fra Kejser Napoleons Parti, og jeg af Deres Majestæt faar allernaadigst Befaling at adskille mig med Auxiliærkorpset fra Marskalkens Armékorps, jeg da vilde gjøre det paa den loyale Maade, der er anstændig for Soldater og underrette ham aabenhjærtig derom forud — hvilket jeg lovede ham“. Davout kjendte Prinsen saa nøje, at han vidste, Løftet var til at stole paa. I en lang Beretning, ligeledes af samme Dag, hvori han giver Napoleon Melding om Hamburger Bankens Beslaglæggelse, men i øvrigt fortæller om sin Stilling i det Hele taget, giver han ogsaa denne Tanke Luft, idet han bl. A. siger: „La meilleure intelligence existe entre les troupes de

[1]) „Kampen om Norge“ I, 355. „Bloqueville IV, 59 f. „Davout in Hamburg“. S. 108.

Votre Majesté et les troupes danoises. Le général en chef, le prince de Hesse, se conduit on ne peut mieux"[1]).

Noget Sammenstød af Betydning med Fjenden fandt ikke Sted foran Ratzeburg Stillingen efter Affæren mellem Kogel og Zarrentin den 18de Oktober. Walmoden, hvis Tropper begyndte at desertere efter en større Maalestok, og som i den Anledning saa sig nødsaget til helt at opløse det i Begyndelsen saa forroste sorte Husarregiment v. Dohna, formindskede efterhaanden Styrken af Forposterne foran sin venstre Fløj og lod sine Reserver skyde mere til venstre henimod Elben. Af Vegesacks Division viste der sig kun den 21de Oktober et større fra Grevismühlen udsendt Rekognosceringskommando, der imellem Schlagsdorf og Gross Molzahn optog en længere Kamp med Afdelinger af Loisons Division for at faa at vide, om denne endnu stod i Lejren ved Ziethen.

Paa fransk-dansk Side blev der af Delcambres Troppestyrke ved Büchen den 2den November udført et heldigt Strejftog til Lüneburg og Winsen, og samme Dag foretog General Vichery og Oberst Engelsted med jyske Regiment lette Dragoner en Jagt paa nogle Kosaksværme, der, nu undtagelsesvis, havde vist sig i Skovene syd for Mölln.

En livlig lille Fægtning blev leveret den 8de November af et af Auxiliærkorpset udsendt Dækningskommando syd for Herregaarden Gross Zecker, hvor Kapitajn Steffens, der var bleven ansat som Ordonnansofficer hos Davout, skulde hente nogle økonomiske Kort, som Marskalken ønskede. Dækningskommandoet udrykkede nævnte Dag Kl. 8 Fm. fra en Mødeplads bag Forskansningslinien mellem Weisser Hirsch og Salem. Det stod under Befaling af Oberstlieutenant Rieck, hvem Sekondlieutenant Engelsted, Adjudant ved 1ste Brigade, fulgte som Medhjælp, og var sammensat af Fyn I, Jægerkompagniet Wegener, $^1/_2$ Husareskadron v. Qualen og 80 fynske Dragoner under Ritmester Sønnichsen og Major Guldberg, sidstnævnte som Fører for hele Rytteriet. Kommandoet sikrede sin Marche saaledes: en Fortrop, 24 Ryttere og 1 Infanteripeloton Sibbern under Ritmester Sønnichsen, ad Landevejen over Kogel og Seedorf; en højre Sidetrop, 10 Husarer og 1 Infanterikompagni under Ritmester v. Qualen, over Sterley med stærke Patrouiller til Hollenbeck; en venstre Sidetrop, Jægerkompagniet under Wegener, over Salem til Defileet ved Schall Sø, hvor Kompagniet skulde forblive staaende som Repli med

---

[1]) Correspondance du Maréchal Davout IV, 284.

Patrouiller udsendte mod Dargau. Fremrykningen foregik uden synderlig Forhindring til Møllebakken syd for Gross Zecker, men her blev Sønnichsen, der var ilet forud med sin Ryttertrop, stærkt beskudt fra foranliggende Grøfter og Hegn af fjendtligt, afsiddet Rytteri og Tyrolerjægere under Kapitajn Riedels. Den tapre Sønnichsen, der nødig vilde give Slip paa Møllebakken, hvor fra Kapitajn Steffens Expedition skulde dækkes, lod sine Ryttere, formerede i Kjæde, besvare den fjendtlige Ild ved Skydning med Karabin fra Hesten, og det lykkedes ham paa denne Maade at holde Stand, indtil først Fortroppens Infanteri og dernæst Lieutenant Schøller med Resten af fynske Dragoner samt Infanteripelotonnerne Frisenberg og Fremming fra Hovedstyrken vare komne ham til Undsætning. Om Møllebakken og tilstødende Terrain, som Kommandøren for den fjendtlige Hovedpost i Zarrentin efterhaanden lod Størstedelen af sit Infanteri og Rytteri angribe, førte Oberstlieutenant Rieck nu en henholdende Kamp, indtil Steffens havde faaet samlet sine Kort, hvornæst Retræten blev iværksat i god Orden og uden nogen videre Forfølgning af Fjenden. Tabet paa begge Sider var kun ringe[1]).

Endelig havde Forposterne ved Kogel og foran Lübeck den 10de November et Par smaa Sammenstød med Fjenden. Sidstnævnte Sted blev den preussiske Husarmajor Schill taget til Fange.

Den omtalte, temmelig overhaandtagende Desertion blandt Walmodens Tropper virkede til Dels smittende, som rimeligt kunde være, paa Davouts franske Korps, hvor der endnu fandtes ikke faa Tyskere og end flere Polakker og Italienere. General Lallemand havde bl. a. den Ærgrelse, at en af hans egne Adjudanter, Polakken Petrofsky, med 21 Uhlaner den 24de Oktober gik over til Hanseatbrigaden Witzleben, og saaledes maaske tjente den af Ritmester Hanfft udsatte Belønning af 5 Frederiksd'or for hver Desertør og fuld Betaling for hver Hest. Ved Auxiliærkorpset var det derimod rent undtagelsesvis, at Desertion, der havde været almindelig ved den bevægelige Armédivision, nu fandt Sted. Den 30te Oktober havde 2 Underofficerer af slesvigske Infateriregiment absenteret sig, men efter et Par Dages Forløb kunde Regimentet melde, at de vare vendte tilbage. 5 Musketerer af Dronningens Livregiment og af fynske Regiment, som inden Fjendtlighedernes Begyndelse vare deserterede over til Fjenden, hvor de havde maattet gjøre Tjeneste i Bataillonen Lüneburg, vendte ligeledes i de samme Dage tilbage og friede sig for Straf ved at kunne fortælle Nyheder, der vare af Betydning for Davout, om Fjendens Marche over venstre Elbbred ved Dömitz. I det Hele taget vedblev Disci-

[1]) I. S. V. ad. 1393/1813. Militært Tidsskr. 1883, S. 14.

plinen i Auxiliærkorpset at være fortrinlig, og Frederik af Hessen, der i sin Kommandoføring først og fornemmelig appellerede til Mandskabets Æresfølelse, havde den Tilfredsstillelse, at Spidsrodsstraffen, som han hadede og aldrig lod exekvere indenfor Hærkorpset, men som Regel i Rendsborg, sjældent blev idømt. Flest Gange faldt den for ved en Standretsdom i Begyndelsen af November, i Følge hvilken tillige blev exekveret en Dødsstraf, den eneste under Felttoget. Anledningen hertil var følgende: Musketer Johan Mathias Sievers af 6te Kompagni Reusch af Dronningens Livregiment I havde den 30te Oktober efter Retræten forladt Lejren med 8 Kammerater og begivet sig til et 1 Mils Vej fra Ratzeburg liggende Hus, hvor han flere Gange gjæstfrit var bleven beværtet. Han brød her, fulgt af Vicekorporal Claus Stahl ind ad et Vindue, medens de andre lukkedes ind ad Døren eller toge Post uden for Huset for at hindre Beboerne i at undfly. Disse bleve derefter tvungne til at give Ransmændene Mad og Drikke samt til at udlevere Penge, Uhre og Brugsgjenstande til en Værdi af ialt 150 Kr., som Soldaterne saa delte imellem sig. Standretten dømte dem nu i Overensstemmelse med den 114de og 25de Krigsartikel samt Forordningen af 20de Februar 1789 saaledes: Hovedmanden Sievers til at hænges: Vicekorporal Stahl til 12 Gange Spidsrod og Slaveri paa Livstid; Musketererne Hans v. Bergen og Hans Støcker hver til 12 Gange Spidsrod og Musketererne Timm, Delmann, Burmeister, Oelsen og Peters hver til 8 Gange Spidsrod. Dommen blev approberet af Prinsen, dog med den Ændring, at Straffen „at hænges“ i Betragtning af Bataillonens i øvrigt gode Opførsel blev forandret til „at skydes“, samt at Spidsrodsexekutionen for Auxiliærkorpsets Æres Skyld blev foretaget i Glückstadt — Livregimentets Garnisonsby[1]).

Den daglige Tjeneste saa vel for Mandskabets som for Befalingsmændenes Vedkommende var ellers stræng nok i Korpset, navnlig for 1ste og 2den Brigade. Paa Forpost stode nemlig her som anført fra Oktober Maaneds Begyndelse ikke færre end 17 Infanterikompagnier, altsaa næsten Halvdelen, der først afløstes hver 8de Dag, senere hver 4de og endelig tilsidst henimod November, da Kulden tog til, i Reglen hver 2den Dag fra Lejrstyrken ved Dremin. Rytterefkadronerne stode paa en Maade altid paa Forpost uden at blive afløste, men det hjalp noget, at de alle, med Undtagelse af den foran Dremin opstillede Styrke, havde deres Cantonnementer i umiddelbar Nærhed. Til Bestridelse af Vagttjenesten m. v. ved selve Lejren var der daglig afgivet ½

[1]) I. S. V. 1297/1813.

Kompagni paa Feltvagt, 1 Kompagni paa Piket, 1 Kompagni ved Proviantparken og Bagagen, Mandskab af 1 Kompagni til Lejrvagter, Brandvagter og Fanevagter, Mandskab af $^1/_2$ Kompagni til Ordonnanser og til Afhentning af Proviant, Brænde m. v. og endelig 4 Kompagnier paa Skansearbejde, altsaa 8 af Lejrens 22 Kompagnier. Den 7de November afmarcherede ifølge Davouts Anmodning fynske Infanteriregiment II med dens 5 Kompagnier til Lübeck for at underlægges Waldeck og Lallemand, og Forholdene stillede sig altsaa derefter saaledes, at Mandskabet og de yngre Officerer vare paa Vagt og Arbejde omtrent hveranden Dag. De 2 Generaler Schulenburg og Lasson samt de i Lejren værende Afdelingschefer med Obersts Rang skiftedes til at føre Tilsyn med den hele Lejrordning som *General du jour*. En Major var afgivet til Assistance for den Jourhavende. I Ratzeburg By, hvor Garnisonen kun havde at besørge Vagterne for Davout og Frederik af Hessen samt Portvagterne, var Tjenesten forholdsvis let, navnlig efter at Styrken var bleven forøget til 2 Batailloner og 2 Grenaderkompagnier. De store Kommandoer, som Auxiliærkorpsets 1ste og 2den Brigade saaledes daglig maatte udsende paa Arbejde, bleve fornemmelig anvendte til at fuldstændiggjøre de foran omtalte Skanse- og Løbegravslinier, der sikrede Korpsets Front, og som efterhaanden antog voldlignende Ydre og Dimensioner med Banket og Traverser, Skydeskaar for Infanteri og Artilleri m. v. Men i Følelsen af, at en Tilbagegang kunde blive nødvendig, havde Davout ogsaa tænkt paa at skabe Støttepunkter i nye Stillinger og lette Forbindelsen til disse. Fra Midten af Oktober blev der saaledes arbejdet stærkt paa Anlæg af smaa Feltværker bag Stecknitz Floden og paa Istandsættelse af herværende Broer og Sluser, og endog den store Bro ved Grande, der havde staaet ufuldført siden Fjendtlighedernes Begyndelse, maatte Auxiliærkorpset paatage sig at istandsætte. Paa Befæstningen af Lübeck, der under en Tilbagegang skulde holdes af venstre Fløj, havde der hele Tiden været arbejdet temmelig stærkt, og Davout gav nu Ordre til Bygningen af 40 Blokhuse, indrettede til Forsvar og saa store, at de hver kunde afgive Bolig for henved 30 Mand[1]).

Med Sundhedstilstanden, der havde bedret sig en Del i Slutningen af September og Begyndelsen af Oktober, gik det atter tilbage, da man nærmede sig November, og Kulden indtraadte. Prinsen af Hessen var under disse Forhold meget glad over, at han kunde byde sine Syge, hvoraf der den 15de Oktober paa Auxiliærkorpsets Felthospitaler henlaa

---

[1]) Aux. I. S. 160 og 174/1813. Beretning fra Kapitajn C. Trepka af 7de Nov. 1813 (Aux).

1810, paa det franske Hospital i Lübeck 165, i alt 1975, ret gode Vilkaar, takket være den Iver og Dygtighed, der fornemmelig fra Felthospitalsdirektøren, Kapitajn Brettevilles Side var lagt for Dagen ved Hospitalernes Indretning og Bestyrelse. I Indberetning af 7de November finder Prinsen derfor des mere Anledning til at beklage sig over, at Generalkrigskommissariatet havde undladt at tage Hensyn til en for en Maaned siden indsendt Pengerekvisition paa 8000 Specier til Hospitalernes Administration, saa at Direktøren privat havde maattet gjøre et for ham, der var ubemidlet, trykkende Laan af 650 Specier til Afholdelse af de aller nødvendigste Udgifter, da det Hele ellers vilde være gaaet istaa. Af den franske Kasse var der intet at faa til de Syges Forplejning, da denne Branche ikke var omhandlet i Traktaten. Paa Hospitalerne havde der indtil den 15de Oktober ialt været 2759 Syge, hvoraf 6 vare blevne kasserede, 140 afgaaede ved Døden og 803 udskrevne som helbredede [1]. I øvrigt ville følgende Brudstykker af Indberetninger fra Prinsen af 28de Oktober og 6te November give et Overblik over Forholdene ved Korpset ved Begyndelsen af sidstnævnte Maaned. „Vore Forskansninger formeres, og naar vi kun kan faa Levnedsmidler, Fourage og ikke for mange Syge, saa vilde denne Position næppe forlades saa snart. Mandskabet savner i den tiltagende Nattekulde meget varm Beklædning, [hvorpaa man søger at raade Bod ved stærk Benyttelse af Lammeskind til Foder]. Hestene lide ligeledes stærkt, uagtet de ere bragte under Tag. Især ere Stykhestene meget medtagne, fordi de stod saa længe uden at kunne komme under Tag for de franske Trainhestes Skyld og formedelst de slette Veje. Foran os have vi kun nogle Eskadroner Husarer og let Infanteri samt Hanseaterne med nogle Kanoner. De staa meget tilbage i Kvartererne, hvilket de kunne saa meget lettere, som Bønderne ere alle i god Forstaaelse med dem, agere Vedetter og Avertissementsposter frivilligt for dem og underrette dem om alt, og naar de se vore Patrouiller. Da Fjenden er i Avantage og ikke bryder sig om at gaa nogle Mil tilbage ved et Angreb, vi derimod staa i en fast Position og maa forsvare hver Haandsbred Land, da vi ere i defensiv Stilling, saa har Fjenden det betydelige Fortrin at kunne lettere føde og ernære sine Tropper og lade dem hvile godt ud, hvorfor de ikke heller have Syge; hvorimod vore maa ligge i Bivuak, have en svær Tjeneste for ikke at overrumples og maa med Vanskelighed, af Mangel paa Befordringsvæsen formedelst slette Veje — og siden alt er udtæret her indtil den Grad, at Bønderne spise med Soldaten, og deres Køer dele

---

[1]) I. S. V. 1335/1813 med Bilag.

Foderet med vore Heste for at Indkvarteringen kan faa Mælk — forskaffe sig enhver Fornødenhed ved udsendte Kommandoer, som i det vaade Vejr lide meget, hvorover nu haves hver 4de Mand syg i Hospitalerne, og Officerernes Antal ligeledes formindskes ved Sygdommen. Ikke des mindre vedligeholdes den gode Tone og Stemning blandt Officerer og Folk; i Hytterne bygges Skorstene af erobrede Mursten; Mangel paa Lejrstraa afhjælpes ved Lyng saa godt man kan; Skovene hugges i Ordets egentligste Forstand ned for at skaffe Brænde. Levnedsmidlerne ere gode, fordi de leveres af vore egne Kommissærer paa fransk Regning, men jeg har været nødt til at tilstaa vore Folk deres reglementerede Brændevin; thi de Franskes Rationer ere kun det halve, og det kan vore ikke udholde at savne, især da de ere slettere beklædte end de Franske, som ere vel forsynede med Klæder, især med gode Kaputkjoler. De nye Kogekjedler har jeg kunnet forsyne 5 Batailloner med; de ere meget velkomne; alt som Resten kommer, skal de andre ogsaa faa dem, det letter meget paa Bagagetrainet, som altid er i Vejen. Det havde været meget ønskeligt, om Stabskirurg Tønder havde foreslaaet og foranstaltet Medicinkurve til at bæres af en Hest i Stedet for Vogne, der udkræve flere Heste, altid ere i Vejen, kunne ikke følge overalt, brække let og have alle Befordingsvæsenets Mangler, hvorfor jeg ikke har kunnet tage dem i Brug. De Franske have deres Medicinkister paa en Hest; den gaar overalt med; styrter den, haves let en anden til Rede, hvorfra man endog skal tage den, og naar bare Sadlen er god, saa er det en let Byrde; de Franske ere meget vel tilfredse med deres. Hestebeslag og især Stenkul begynder at mangle; det første maa jeg lade hente i Rendsborg, men det sidste er ikke at faa for Betaling, og derfor have Regimenterne, og især til Stykhestene, betydelig Vanskelighed med at faa Hesteskoene passede“ [1]).

Den 11te November fik Davout gjennem Brev fra General Carra St. Cyr i Münster officiel Bekræftelse paa, at Napoleon den 1ste s. M. var ankommen til Mainz med Resterne af Hæren, fra hvilken samtlige tyske Forbundskorps havde løsrevet sig, samt at Kejseren der angaaende Davout havde udtalt, at Marskalken enten burde lægge en stærk Besætning ind i Hamburg og med Resten af sit Hærkorps marchere til

[1]) H. P. 1021 og 1054/1813 Aux. I. S. 176/1813.

Holland, eller, hvis det sidste ikke var muligt, da gaa til Hamburg med Korpset.

En Afmarche til Holland lod sig nu ikke udføre. De fjendtlige Korps Bülow og Wintzingerode, hvis samlede Styrke var ikke lidet større end den, hvormed Davout kunde give Møde, stode alt paa Marchelinien og afskar Marskalken Vejen; i Flanke og Ryg havde han Walmoden med flere Korps. Davout var altsaa henvist til, ganske i Overensstemmelse med sin gjentagne Gange udtalte Tanke, at forblive ved Elben med sin Hær til Skjærm for og selv skjærmet af den gamle Hansestad, som han med saa stor Omhu havde sat i Forsvarsstand og forsynet med Proviant for $\frac{1}{2}$ Aar for en Styrke af over 20000 Mand. Men saa længe det kunde lade sig gjøre, vilde han hævde Besiddelsen af de omliggende Landstrækninger og vedligeholde Forbindelsen med sine danske Forbundsfæller. Det fremspringende Brohoved ved Ratzeburg var imidlertid nu, da enhver Angrebstanke foreløbig maatte være opivet, unyttigt, og Davout bestemte sig derfor strax til, da St. Cyrs Budskab ankom, at lade den i Centrum staaende Hærstyrke gaa bag Stecknitzfloden. For at skjule denne Bevægelse, lod han den 12te November Vichery fra Mølln gjøre et Fremstød med 3 Bataillоner, 6 Eskadroner, hvoriblandt de jyske Dragoner, og 1 Kanon mod de grønne Husarers Forposter ved Valluhn, og den følgende Dag lod han ved et Kommando paa 2 Bataillоner og 3 Eskadroner, der gik over Delvenau ved Göttin, det 3dje Husarregiment Estorffs Forposter kaste tilbage fra Leesten.

Om Davouts Beslutning fik Auxiliærkorpset 2 Meddelelser, først den 12te om Formiddagen i Ordreform fra Laville til Bardenfleth, dernæst om Middagen i egenhændigt Brev fra Marskalken selv til Prinsen af Hessen. Ordren fra Laville lød efter de indledende Bemærkninger saaledes:

„Det danske Korps sætter sig i Marche i Morgen den 13de Kl. 5 Morgen præcis og følger, uden at passere Ratzeburg, Vejen, som fra Lejren fører til Lübeck. Hvis Artilleriet og dets Kjøretøjer ikke skulde kunne benytte denne Vej, gaar det under Dækning af en Bataillon gjennem Ratzeburg ad Lübeck Vejen til Grünau, hvor det oppebier Korpsets Ankomst. Auxiliærkorpset marcherer i øvrigt, saaledes som det alt er sagt, uden at passere Ratzeburg til Grünau, hvor det træffer følgende Dispositioner: En Bataillon og 4 Kanoner følger Vejen til Lübeck, gaar igjennnem denne By og stiller sig til Raadighed for General Lallemand, som selv er under Prinsens Befaling, og som skal sende denne Bataillon eller en anden af Avantgarden til et vigtigt Punkt imellem Lübeck og Travemünde, hvor det kan antages, at Fjenden vil

slaa Bro. Dette Punkt kjender General Lallemand. De andre Afdelinger af Korpset overskride Stecknitz ved Kronsforde, besætte det derværende Brohoved og kantonnere bag Floden med højre Fløj støttet til Steinau, venstre til Lübeck. Alle Landsbyer, som ere beliggende bag denne Linie, anvises det danske Korps til Ernæring. Forposterne ved Kogel inddrages Kl. 6 Fm., Artilleriet dog nogle Timer tidligere, saaledes at det kan slutte sig til Hovedstyrkens Artilleri. Samtlige Bønder i Weisser Hirsch skulle i Nat føres til Schmielau og bevogtes paa det omhyggeligste, saa at Fjenden intet erfarer gjennem dem. Forposterne ved Horst og Brunsmark skulle forblive staaende indtil Kl. 8 Fm., dernæst ad Omveje trække sig tilbage gjennem Mölln og forene sig med deres Afdelinger paa venstre Bred af Stecknitz. I Forskansningerne ved Schmielau skulle enkelte Pelotonner blive staaende indtil Kl. 7 Fm., hvorpaa de afmarchere til Grünau. Marskalken forbeholder sig at sende Hs. Højhed Prinsen af Hessen en Generalinstruktion om Forsvaret af Stecknitz og de Forholdsregler, der her ville være at tage. Hs. Excellence anbefaler Dem at holde Troppernes Bevægelse saa hemmeligt som mulig."

Davouts „Generalinstruktion" for Prinsen er i fortællende Brevform og af følgende Indhold:

Adskillige Gange havde han (Davout) udtalt for Prinsen, hvad der havde været Hensigten med Indtagelsen af Ratzeburg Stillingen, der var svag i og for sig, men var bleven stærk ved de anlagte Forhug og Forskansninger. Det blev nemlig derved muligt at dække Kongen af Danmarks Stater samtidig med, at Marskalken kunde tage Offensiven og være parat til at falde fjendtlige Hærkorps i Flanken. Ved Begivenhederne ved Leipzig var Muligheden for en Offensiv imidlertid bortfalden, og da fjendtlige Hærkorps vare i Anmarche mod Marskalken, maatte han indtage en anden Stilling, hvorfra han bedre kunde udføre sin Kejsers Ønske om at dække de danske Stater. En saadan Stilling var Stecknitz Linien, som han paa bedste Maade havde søgt at udnytte. Lauenburg og Mölln vare forskansede og alle Broer imellem Mölln og Floden Trave ødelagte, naar undtages Broen ved Kronsforde, men her fandtes et Brohoved. End videre var der slaaet Bro over Traven for at Forbindelsen med Lübeck kunde ske langs Travens vestlige Bred. Denne Bro var sikret ved et lille Værk, som dog trængte til at ndbedres. For at kunne forhøje Vandstanden i Stecknitz var der ved dennes Udløb anlagt en Dæmning.

Forsvaret af den nye Stilling vilde Davout lade falde i 2 Dele, hvoraf Prinsen af Hessen med Auxiliærkorpset skulde forsvare Strækningen fra Travemünde til Steinau, medens Resten af Bevogtningen tilfaldt

General Vichery, bag hvis Linie Divisionen Loison skulde opstilles som Reserve. Her vilde Davout selv opholde sig.

Davout gav dernæst Prinsen af Hessen Raad med Hensyn til Opstillingen af de danske Tropper: Han vilde have nogle Kanoner i Moisling til Forsvar af Dæmningen og Brohovedet. Den større Del af Infanteriet, mente han, burde være i Kronsforde med et Par Kompagnier og nogle Kanoner i det derværende Brohoved, medens kun enkelte Kompagnier burde afgives til Forsvar af Sluserne ved Berkentin o. fl. St. Af Kavaleriet burde Husarerne holdes saa nær som muligt Kronsforde og Dragonerne opstilles imellem Kronsforde og Mølln. Davout vilde paalægge sin ældste Ingenieurofficer at rekognoscere Egnen mellem Mölln og Traven i Forening med en dansk Ingenieur for at undersøge, om Forskansningerne burde forstærkes eller forøges, men eventuelle Arbejder maatte udføres af de danske Soldater og Egnens Beboere. I øvrigt var der i Kronsforde en fransk Toldofficer, der var meget flink, og som havde anlagt Brohovedet og udført de øvrige derværende Arbejder ved Stecknitzfloden. Han vilde kunne give Oplysning om Sluser, Vadesteder o. l. Skulde det ikke være Prinsen muligt i Løbet af den 13de at faa samtlige Afdelinger anbragte paa de anviste Steder, kunde de, der havde den længste Vej, belægge Egnen mellem Grande og Kronsforde for derpaa Dagen efter at fuldføre Marchen. Dette burde dog kun meddeles de højere Officerer for ikke at gjøre et slet Indtryk paa Afdelingerne. Om et Strejftog, som Marskalken ønskede at Lallemand skulde gjøre i Egnen mellem Stecknitz og Wackenitz for at bemægtige sig derværende Forraad af Levnedsmidler og Fourage, vilde han senere paa Dagen give Prinsen nærmere Oplysning.

Davout endte sit lange Brev med den Bemærkning, at da St. Cyr i sin sifrerede Skrivelse havde udtalt, at 30000 Mand samledes ved Wesel, og da der fra alle Sider ankom mange Tropper til Rhinen, „nous devons espérer sous quelques semaines, un changement de fortune[1]).

I Anledning af det saaledes Modtagne, der i Afskrift tillige med en lille Følgeskrivelse strax blev tilsendt Frederik VI, kom man i travl Virksomhed i Lejren og i Kavalericantonnementerne, hvor det navnlig gjaldt om at bortskaffe saa megen Fourage som mulig. Den nærmere Marcheordre findes angivet i følgende tvende Korpsbefalinger, som Frederik af Hessen udstedte den 12te om Eftermiddagen, dateret Ratzeburg:

---

[1]) Aux. I. S. 189 og 190/1813.

1.

I Morgen tidlig Kl. 4 staar hele Auxiliærkorpset færdig til Afmarche for at indtage Stilling og gaa i Kvarter bag Stecknitz. Der højreafmarcheres efter nærmere Ordre fra Bivuaken i følgende Orden: Dronningens Bataillon; oldenborgske Infanteriregiment I og II; Matroskompagniet; Fyn I; Slesvig II; Batteri Friis; Batteri Gønner.

Fra i Morgen af underlægges Batteriet Gønner og Fyn Dragoner 2den Brigade; Husarerne og Batteriet Friis 1ste Brigade.

Forposterne ville faa nærmere Ordre.

Provianttrainet og den lille Bagage afgaar Kl. 4 Morgen til Kronsforde.

De Syge i Bivuaken, der ikke kunne marchere, befordres paa de Afdelingerne tildelte Sygevogne. De Syge i Ratzeburg ville i Morgen blive sendte til Altona.

Reserveparken gaar i Morgen til Oldesloe; det herværende Kommissariat til Lübeck.

Mit Hovedkvarter bliver i Kronsforde.

Et Kompagni af oldenborgske Infanteriregiment samt 1 Officer og 8 Dragoner afmarchere i Nat til Gieselsdorf som Dækning for den lille Bagage.

Fourage og Levnedsmidler skulle medføres.

2.

Alle Vogne med Syge, Bagage, Kogekjedler o. L. skulle i Nat Kl. 2 være afgaaede fra Bivuaken til Gieselsdorf for at følges med den lille Bagage.

Saa snart Afdelingerne ere rykkede ud for at afmarchere, skal der fra hvert Kompagni afgives et Par Mand til at samle al Halmen i Bivuaken saaledes sammen, at det ved Kolonnens Afmarche kan antændes af enkelte Kommanderede. Disse føres bort af en Officer, naar Alt er kommen i Brand. Kommandoet maa desaarsag tidligst Kl. 6 forlade den brændende Bivuak for derpaa over Papirmøllen at begive sig til Kronsforde[1].

Frederik, Prins af Hessen.

Den 13de November Kl. $4^1/_2$ Morgen stod den ovennævnte Kolonne opstillet uden for Lejren ved Dremin, hvor den skulde afvente Divisionen Loisons Forbimarche til Mølln, fuldt færdig til Afmarche. I 71 Dage

---

[1]) H. P. 1067/1813. Oldenborgske Inf. Regiments Ordrebog.

havde Auxiliærkorpsets Afdelinger kamperet i Lejren. De havde i denne lange Tid vist den mønsterværdigste Disciplin og under stor Selvfornægtelse døjet mange Savn, men nu begyndte Livet der at blive utaaleligt paa Grund af overhaandtagende Utøj, Kulde og Regn. Intet Under derfor, at der lød et Frydeskrig fra Alles Læber, da de 3 Kanonskud, Signal for de med brændende Fakler i Lejrgaderne opstillede Soldater til at tænde Ild, ved en Fejltagelse faldt, endnu medens Afdelingerne stode paa Mødepladsen, og man et Øjeblik efter havde det glimrende Skue af begge Bivuakers, Loisons og Auxiliærkorpsets, tusinde Smaahytter i lys Lue. Marchen gik syd om Ratzeburg Sø over Papirmøllen og dernæst mod Nord over Harmsdorf langs Søens vestlige Bred.

Kl. 9 Formiddag skulde de i Ratzeburg Garnison værende danske Tropper, 3dje Bataillon Moltke og 4de Bataillon v. Qualen af holstenske Infanteriregiment samt 3 Kanoner Gønner følge Hovedstyrkens Bevægelse og have draget bort under Branden af den prægtige, 450 Alen lange Træbro, der var gjennemhugget paa flere Steder, og under hvilken der laa Tønder og Baade, fyldte med Tjære. Men den af Fugtighed gjennemtrængte Bro vilde ikke fænge, og Mandskabet af de 2 danske Batailloner samt nogle franske Sappører maatte under Ledelse af den franske Pladskommandant, Major Zadera, og den danske Major, v. Qualen, sættes i Arbejde for at skaffe nyt Brændstof til Veje. Marskalken, der endnu opholdt sig i Ratzeburg efter at have set Troppernes Forbidefilering, tog selv med Iver Del i Arbejderne og skal paa ret eftertrykkelig Maade have givet sin Vrede Luft imod Artilleriobersten Ourié, hvem det fra første Færd var overdraget at ødelægge Broen. Mens Arbejdet stod paa, fandt der en livlig Skydefægtning Sted, paa den ene Side af hanseatiske Ryttere og svenske mørnerske Husarer under Major v. Düben, paa den anden Side af Kapitajn Gønners 3 Kanoner. Kl. $2^1/_2$ begyndte der at komme Ild i Broen og Marskalken gav nu Holsten III Tilladelse til at marchere nord paa, medens han selv begav sig til Mölln. Holsten IV og Artilleriet blev derimod tilbage til Kl. 5 Eftermiddag, paa hvilket Klokkeslet v. Qualen, fulgt paa Vej af den for god Bistand taknemmelige Zadera, satte sig i Marche efter at have ladet Fjenden give en Afskedssalut paa 9 Kanonskud.

PRIVATE BREVE

FRA KRIGSSKUEPLADSEN VED SYDGRÆNSEN JULI—NOVEMBER 1813.

De i det Efterfølgende meddelte Breve og Dagbogsoptegnelser ere næsten alle skrevne af Officerer, der gjorde Tjeneste i Auxiliærkorpset, og den langt overvejende Del af Brevene ere tagne af en Samling i Auxiliærkorpsets Arkiv mrkt. Private Breve 1813. Resten hører hjemme i Afdelingsarkiverne eller i Generaladjudantens Arkiv; enkelte af Brevene i sidstnævnte Gruppe kunne vel ikke betragtes som egentlig private, men de passe saa godt sammen med de øvrige, at man ikke har taget i Betænkning at medtage dem.

De fleste af Brevskriverne saa vel som disses Korrespondenter have paa en eller anden Maade ved deres Tjenestestilling været knyttede til Generalstaben, og det kan formodes, at dennes Chef, Generalmajor Bülow, til hvem flere af Brevene ere stilede, ogsaa har faaet de andre til Gjennemlæsning og derefter har opbevaret dem samlede.

Brevene, som overspænde Tidsrummet fra medio Juli til Slutningen af November, gjentage undertiden hinanden, da Brevskriverne jo til Dels oplevede de samme Begivenheder, og Beretningerne om disse ere af ulige historisk Værdi og Paalidelighed. De fleste have dog Interesse for denne Periodes Historie; de give ikke alene gode Bidrag til Forstaaelse af Hærens indre Forhold i mange Henseender og belyse den udmærkede Aand, den uforsagte patriotiske Stemning, der herskede i Auxiliærkorpset, men de kaste tillige et klart Lys over Datidens Officerer, deres aandelige Standpunkt, Tænkemaade og Dannelse.

Brevene ere gjengivne, ganske som de foreligge, og de Unøjagtigheder og Fejltagelser, som af og til forekomme, har Redaktionen ikke berigtiget, fordi der i den forudgaaende Afhandling: „Auxiliærkorpset 1813. I" findes en historisk Fremstilling af Begivenhederne. Derimod er der under Texten givet personalhistoriske Oplysninger om de fleste af de i Brevene nævnte danske Personligheder.

---

1. Fra Kapitajn C. G. G. S. Wegener[1]).

Glassau, den 14de Juli 1813.

I en altfor lang Tid har jeg ikke tilskrevet Dem min Ven[2]). Nu, da jeg har nogle rolige Timer, vil jeg anvende dem til at opfylde denne Pligt. De er formodentlig underrettet om, at jeg nogen Tid har været i Lübeck som Kommunikation mellem Divisionen og de Franske. Skrivelser fra Grev Schulenburg[3]) og senere Hs. Majestæts allerhøjeste Tilfredshed har givet mig tilkjende, at jeg har gjort hvad jeg kunde, og takker jeg min gunstige Stjerne for, at det var rigtig, hvad jeg har foretaget, thi Forstand alene gjør det ej, der skal min Tro Lykke til. Min vigtigste Epoke der var blandt andet Affæren med Postmesteren i Stockelsdorf, den man opfordrede mig til at transportere, og da jeg [ikke] vilde indlade mig herpaa, men foreslog det simple Middel, at lade ham rejse til sin Bestemmelse som kongelig Betjent med Betydende ej at komme til Lübeck og klage til Kjøbenhavn, saa optoges saadant med Koldsindighed. Den Geschäft med samme Postmester er for vidtløftig at skrive, men De vil

---

1) Kapitajn af slesvigske Jægerkorps Christian Gregorius Godenius Salholt Wegener, født den 19de April 1782, Adoptivsøn af Generalmajor Johan Theodor Wegener, der 1788 ægtede Moderen Amalie Dorothea f. Bluhme, Enke efter Dr. med. Eiler Salholt; Fændrik 1809, Sekondlieutenant 1803, Premierlieutenant 1808, Kapitajn 1811, blev paa Grund af sin Tapperhed og fortrinlige Duelighed Adjudant hos Prins Frederik af Hessen under Slaget ved Sehested og var ligeledes 1814 Adjudant hos Generallieutenant Kardorff, men døde allerede s. A. den 21de Juni i Bremen.

2) Det kan ikke ses, hvem denne Ven er, som Wegener skriver dette og det følgende Brev til.

3) Generalmajor Georg Ludvig Grev v. d. Schulenburg, født i Hannover den 21de Maj 1755, kom 1766 til Danmark, udnævntes til Officer 1772 og blev senere naturaliseret. Han var i russisk Krigstjeneste fra 1788—90, blev Generalmajor 1809, overtog i Maj 1813 under General Ewalds Sygdom og efter General Wegeners Afsættelse Kommandoen over den bevægelige Armédivision og beholdt Befalingen, til Prins Frederik af Hessen den 23de Juli overtog Kommandoen over Auxiliærkorpset. Schulenburg fik da 1ste Brigade i Korpset. 1814 blev han Kommandør for Livgarden til Fods og Kommandant i Kjøbenhavn. Han døde den 29de Marts 1828.

lettelig i Kjøbenhavn erfare dens Sammenhæng. Senere var jeg Skyld i, at en Lieutenant Thorup[1]) blev 8 Dage arresteret, og maa jeg dog fortælle Dem saadant, paa det den sande Sammenhæng kommer for Hr. Generalmajor Bülow[2]), paa det ej vedkommende Kavalerister skal bringe den fordrejet an. Premierlieutenant Thorup af jyske Dragoner, som laa detacheret i Lübeck med 50 Mand, sagde i Kapitajn Lowzows[3]) Logis i hans og min Nærværelse, at hans Folk havde sagt, at Infanteriet ej vilde tage imod Portioner eller, som de her kaldes, Rationer, og da 2 af hans Folk ham saadant havde sagt og spurgt, hvad de havde at gjøre, havde han svaret dem, at de saa ej heller havde nødig at tage derimod. Jeg svarede derpaa, hvori Lowzow bifaldt mig, at jeg var overbevist om, at ingen af Infanteriets Officerer vilde taale, at Folkene satte sig op imod Befalingen og at, om saadant af nogen skete, var det en Rettesnor for ham, og at det var en Uforsigtighed af ham at give sine Folk saadant Svar, da han burde jaget dem ud og sagt, at de nok skulde faa Ordre af ham og i øvrigt ikke bekymre dem om noget. Jeg forestilte ham, at i et ulykkeligt Tilfælde, naar Folkene adspurgtes, hvem der havde befalet den Opsætsighed, og de angave deres egen Officer, denne da i det mindste kunde vente Afsked eller haard Arrest. Hermed mente jeg, at Sagen var til Ende, men hvad sker; den anden Dag traadte han frem og siger saadant offentlig med samme Ord i Parolstuen blandt alle Officererne. Nogle Officerer fandt det anstødeligt, at man vilde tro om dem, at det var muligt, at de kunde tillade Folkene saadan fri Vilje og ytrede det, men da ingen alvorligt vilde paatale det, saa traadte jeg frem og sagde her ud over plat min Mening, hvilket jeg, i Følge den mig anbetroede Post, at fundere Harmoni blandt Tropperne ved min Kommunikation, troede mig beføjet at gjøre. Jeg ansøgte her Brigaden om denne Officers Tilbagekaldelse og Remplacering og i et Brev (ikke til Divisionen) men til Generalmajor Schulenburg, hvori jeg forestillede Tingenes Stilling udi Lübeck og udtrykkelig bad om, at dette Brev maatte ansés som en privat Skrivelse, gav jeg ogsaa min Grund an, hvorfor jeg havde søgt denne Officers Afkaldelse og Remplacement. Til min store Forundring ser jeg af Divisionsbefalingen hans Arrestation og en drøj Klausel. Dette var mig ubehageligt; ikke Arresten, som var fortjent nok, men Maaden den gaves paa. Det blev da derved, indtil jeg senere erfarede, at han var dum nok, forledet af slette Raadgivere, dem jeg nok kjender, at ville klage og forlange Sagen undersøgt, da det var

[1]) Premierlieutenant ved jyske Regiment lette Dragoner Frederik Georg Thorup blev Sekondritmester den 9de November 1813, fik som Ritmester Afsked 1816 og blev Konsumptionsforvalter i Hobro. Han døde den 27de Marts 1827.

[2]) Generalmajor, Chef for Generaladjudantstaben Frants Christopher Bülow, født den 25de Februar 1769 i Vejle, død den 12te Marts 1844.

[3]) Stabskapitajn Christian Frederik Lowzow af Dronningens Livregiment, født den 29de Oktober 1782, blev afskediget 1831 som Oberstlieutenant, død ugift den 22de Marts 1848 som Toldinspektør i Glückstadt.

af mig en urigtig Angivelse. Saa snart jeg saadant erfarede, gjorde jeg hemmeligt, at ham blev forestillet, at om han ej villig indsaa sin store Uret, da dog for sit eget Vels Skyld ej indsendte noget saa jammerligt som denne Klage. Thi hele Bataillonens Officerer uden Undtagelse traadte op imod ham, og da det er anden Gang, han sidder for en lignende Historie, saa vidt mig er sagt, saa vilde dette, tillige med denne Klage, der skulde gjøre mig til Løgner og faa hele Verden til at træde op imod ham og ingen for ham, knækket hans Hals. Saaledes var den Sag. Han tog da Klagen tilbage. Jeg har uden noget Hensyn handlet efter bedste Overbevisning, og det er mig nok.

Efter Dumonceaus Afrejse kom Divisionsgeneral Thiebault, for hvem jeg læste Altonaer Mercur fra Bladet paa Fransk (en ej let Opgave), men som ej bekymrede sig om mig og ej heller om min Eftermand, Major Witzendorff[1]), indtil at det franske Kavaleri maatte afsted, og det danske rykkede ind, da han var Helvedes galant mod ham (Witzendorff), og denne har et Fandens Arbejde. Det var for mig en Sag af den største Nødvendighed at komme igjen til mit Kompagni, som i alle Henseender var blevet faderløst. Min Fourer, som blev skudt en Finger af ved Lübeck, er endnu syg. Min Premierlieutenant giver Kompagniet Fanden, og Økonomien var ganske i desordre; altsaa maatte jeg give Slip paa Lübeck og ej tabe ved Kompagniet i Penge og Dadel, hvad jeg i Penge og mine Foresattes Tilfredshed vandt i Lübeck. Naar der bliver Noget at gjøre, hvor Kompagniet kan følge med, haaber jeg, at man tænker paa mig.

Nu min Ven! til andre Ting. Der har da i Familien været mange Forandringer i en kort Tid. Min Faders[2]) Skæbne har jeg hørt. Det er mig ubegribeligt, at jeg siden Midten af April ej har set en Linie fra nogen af min Familie hinsides Bæltet. Det var dog vel Jost's[3]) Skyldighed at erindre sin ældre Broder og give ham nogle Efterretninger om mine Forældre og hans, men alle mine Breve ere omsonst. Jeg maa fortvivle paa nogensinde at se Svar. Nu beder jeg Dem paa det indstændigste om at bevise mig det Venskab snarest at give mig Efterretninger og at berøre andre Forhold, som maatte interessere mig. Af Parolbefalingen ser jeg, at General Bau-

---

[1]) Major à la suite ved Dronningens Livregiment, Johan Vilhelm August Witzendorff, født 1775, blev 5 Aar gammel Sekondlieutenant à la suite. 1819 Oberstlieutenant og Bataillonskommandør i Dronningens Livregiment. Han fik Afsked 1824 som Oberst og døde 1838.

[2]) Fornævnte Generalmajor Johan Theodor Wegener, født i Trittau den 6te Marts 1752. Han blev den 1ste April 1812 Kommandør for den bevægelige Armédivisions 1ste Brigade og fik i Begyndelsen af Maj 1813 under General Ewalds Sygdom Overbefalingen over hele Divisionen; som Følge af Begivenhederne ved Grænsen blev Kommandoen ham fratagen den 23de Maj, og han fik en kort Fæstningsarrest, hvorefter han overtog Generalkommandoen i Nørrejylland. Han døde den 8de Marts 1819 i Fredericia.

[3]) Brevskriverens Broder, Kapitajn, Divisionskvartermester Just Eiler Salholt Wegener, født den 21de Avgust 1783. Afsked som Major 1824, død den 12te Juni 1844 som Kammerherre og Amtsforvalter i Nyborg.

dissin[1]) ved Manøvrerne aldeles intet Kommando har, hvordan hænger det sammen? Er der noget galt i min Familie, Sygdom, Død eller hvad andet ondt, da skriv mig det dog. De har dog vel en Time tilovers for Deres oprigtige Ven

Chr. G. Wegener.

Send mine Breve kuverterede til Trepka[2]) i Wandsbeck, derfra faar jeg dem sikrest og snarest.

2. Fra Kapitajn C. G. G. S. Wegener.

Glassau, den 17de Juli 1813.

I Følge en allerhøjeste Parolbefaling se vi Kongens Misnøje med de mange Optrin, som finde Sted mellem franske og danske Soldater. Hvilket tilskrives for en Del Officererne. Da jeg har været i Lübeck, kan jeg godt give Oplysninger om Grunden til disse Optrin, hvori egentlig Officererne ere indviklede.

Nr. 1. Vores første Entré i Lübeck, da en vis Bataillon, den jeg vel ej behøver at nævne, er vel tysksindet, var med, og Borgerne i Lübeck meget bidroge ved deres Godhed mod vore Folk, som de og opirre og klage mod de Franske, at gjøre hine tysksindede;

Nr. 2. De franske Rationer af stundom bedærvet Kjød med Tilbehør, da har han først efter megen Møje omsider faaet et ofte maadeligt Maaltid (vel at bemærke om Lübeck er her ene Tale, da det egentlig er det eneste Sted, hvor Tropperne staar i nær Berørelse) og meget sjælden deres Ration Øl. Brød er overflødigt; og saa

Nr. 3 ej at glemme, blotte Horehusaffærer, hvor begge Parter have Skyld. Det er mig ubegribeligt, at endog Nationaljyske ere deserterede, og var det godt, at Thorup toges med en Trumf, da saadanne Herrer ved Malkonduite meget kunne bidrage til Disharmoni. I øvrigt ere Officererne paa det fuldeste bestemte og overbeviste om Nødvendigheden af god Harmoni, og ere de i Lübeck i Harmoni med de Franske, da de Franske og vore Officerer uden Hensyn paa Rang paa Paraden gaa Arm i Arm.

Jeg tror en saadan liden Oplysning er ej af Vejen, og vil De nok anbringe den paa behørige Steder. Kongens Ord maa dog virke paa enhver Officer, han være sig nok saa tysk, naar han blot har Begreb om Pligt og Ære. Vi havde 3 Udlændinge i Bataillonen. Den ene

[1]) Generallieutenant Carl Ludvig Greve af Baudissin, Kommandør for Livgarden til Fods, Guvernør i Kjøbenhavn, Kammerherre, født i Sønderjylland den 4de September 1756, død den 1ste Marts 1814 i Kiel.

[2]) Stabskapitajn ved Kjøbenhavns Infanteriregiment Christian Frederik Trepka, Adjudant ved Auxiliærkorpsets 1ste Brigade, døbt den 7de April 1779, Generalmajor 1842, Kammerherre, afskediget som Generallieutenant 1848, død den 29de Oktober 1864.

var et Fæ, han tog Gud ske Tak af Patriotisme Afsked for at nytte hjemme, men de to andre, som erklærede, at nyder man blot en Fyrstes Brød 8 Dage som Officer, saa var man siden pligtig at staa ham bi i Liv og Død.

Jeg anbefaler mig min ædle Ven og haaber snart at se nogle Linier fra Dem.

Hengivenst

C. G. Wegener.

3. Fra Kapitajn H. C. Rømeling[1]) til Major J. G. Lesser[2]) i Kjøbenhavn.

Alt Rahlstedt bei Wandsbeck, den 6ten August 1813.

Unendlich viel Freude machte es mir, lieber Hr. Major, einmal wieder einige Zeilen von Ihnen zu sehen; es war mir wie jemand, der ganz unvermuthet einen alten, werthen Freund wieder findet, wie ich Ihren Namen zum Gesicht bekam.

Ja wohl geht es bei uns munter, doch ist es auch mitunter sehr katerbunt zugegangen; seit Anfangs März sind wir beständig in Bewegung gewesen und haben auf dem Schnee und manche Nacht bivouacirt, während die Russen und Franzosen uns mit Kanonendonner unterhielten; doch haben wir selbst noch nicht viel Pulver gerochen; doch dies wird auch gewiss nicht lange ausbleiben, denn Niemand von uns zweifelt jetzt mehr daran, dass wir in 14 Tagen gegen den Feind agiren; alle Friedenshoffnungen sind verschwunden, und aufrichtig gesagt, habe ich unter jetzigen Umständen niemals an die Möglichkeit eines Friedens geglaubt.

Vorgestern theilte Prinz Eckmühl unserm Prinzen ein eigenhändiges Schreiben von Napoleon mit, welchem zufolge der Herzog von Dalmatien die Spanier bei den Pyrenäen wieder geschlagen hat und ihnen 5000 Mann und 16 Kanonen abgenommen.

Die beständigen Bewegungen und Märsche dieses Frühjahrs haben uns recht gut gethan, denn die Truppen sind dabei abgehärtet worden, da sie mehrere Male 10 bis 12 Tage unter freiem Himmel bei

---

[1]) Kapitajn Hans Christian Römeling, Divisionskvartermester og 1ste Adjudant ved Auxiliærkorpsets 1ste Brigade, født den 23de Marts 1786, Feltjæger 1802, Sekondlieutenant 1807 i „Betragtning af udmærket Tjenstiver, Kundskab og god Konduite"; Oberst i Generalstaben 1840; var Chef for Generalkommandostaben i Hertugdømmerne ved Oprørets Udbrud; død den 1ste September 1856 i Kjøbenhavn.

[2]) Major Joachim Gottfried Lesser, Overkvartermester ved Generalstaben, født den 17de December 1770, fik Afsked som Oberst den 1ste April 1832 og døde den 11te September 1835 som Postmester i Kiel.

schmaler Kost zugebracht haben, und ich und meinesgleichen haben uns angewöhnt, unsere Geschäfte zu simplificiren, damit selbige auch bei fortwährenden Bewegungen mit Ordnung und Bestimmtheit fortgehen können. Übrigens habe ich öfters, besonders während dem der seelige General Ewald[1]) noch lebte und Wegener den Neutralitätscordon kommandirte, übertrieben viel zu thun gehabt, denn manchmal musste ich nicht allein Generaladjutant und Quartiermeister, sondern in der ersten Zeit auch Ordonnateur und öfters auf eine Weise Diplomatiker agiren, aber ich habe recht gern gearbeitet, denn ich habe doch wenigstens die Satisfaction von meinen Anstrengungen, dass mir meine hiesigen Chefs, weder einen durchaus unbrauchbaren Menschen schelten, noch dafür halten.

Gewiss ist es, dieser Sommer ist für uns sehr wichtig und für den beobachtenden, denkenden Mann sehr interessant gewesen, besonders wenn man wie ich in einer Lage war, welche einen im Stande setzt, so ziemlich die Ursachen zu jeder Handlung zu übersehen; ich habe über alles, was gemacht ist, über alle erhaltenen und gegebenen Befehle, über jeden von mir selbst geschriebenen Dienstbrief von irgend einer Wichtigkeit ein doppeltes Protocol geführt, einmal für das Bureau und zum 2ten mal für mich selbst, und wenn ich einmal so glücklich bin, einige Zeit wieder in ihrer Nähe zu wohnen, so sollten wir uns einmal vom Sommer 1813 mit einander unterhalten, und ich zweifle nicht daran, dass Sie sich über einige, vorgefallene wundern wollen.

Recht unendlich leid thut es mir zu erfahren, dass ein Mitglied Ihrer Familie kränkelt; ich weiss aus Erfahrung, wie sehr eine gute Mutter bei den Leiden ihres Kindes leidet und welchen Einfluss die Sorge für Mutter und Kind auf das Humeur des, seine Familie liebenden Vaters haben muss. Meine Frau[2]) ist in Rendsburg; seit wir so in steter Bewegung gekommen sind, konnte ich sie nicht länger bei mir haben, so gern wie sie auch wollte, doch im Bivouac und auf dem Strohlager, womit wir Officiers vorlieb nehmen müssen, ist eine Frau sehr überflüssig.

Wollten Sie mir die Freundschaft zeigen und die 278 Rdl. D. C. nach Fyhn zu meinem Schwager, dem Pastor Erik Friis[3]) in Marslev bei Odense senden, so würden Sie mich sehr verbinden; mit dem Geld sind wir hier seit vorigem Herbst und besonders seit der Verordnung vom 5ten Januar über die massen übel daran; denken Sie sich: für die blauen Zettel, die wir für 75 Lß. annehmen müssen,

---

[1]) Generallieutenant Johann Ewald, Chefen for „den bevægelige Armédivision", født 1744, var død den 25de Juni 1813.

[2]) Kapitajn Rømeling var gift med Annette Marie Æreboe (født 1782, død 1850), Datter af Justitsraad J. S. Æreboe, Amtsforvalter i Segeberg.

[3]) Erik Friis, Præst i Marslev 1808. Født den 10de Oktober 1776, død den 16de Juni 1836, gift med Eleonore Æreboe.

können wir nicht mehr als 6 L*ß*. in Silber erhalten, und man kann auch keinen Semmel beim Bäcker für Zettel kaufen, so dass ich öfters bedeutenden Geldmangel ohnerachtet aller Sparsamkeit gehabt habe.

Wenn Sie Hamburg jetzt wieder sähen, so kennen Sie es gar nicht mehr. Alles was Handel und Wandel heisst, hat gänzlich aufgehört, und die Stadt selbst ist in einer unglaublich kurzen Zeit zu einer bedeutend starken Festung umgeschaffen worden; es haben aber täglich gegen 8000 Menschen daran gearbeitet, die aus dem Hannöverischen und Lauenburgischen mit Gewalt zusammen getrieben worden sind, ja selbst Hamburger und zwar von den vornehmsten haben mitschanzen müssen und nicht allein die Herren, auch die Damen und das in Person. Doch sehr stark wird die Festung immer nicht, da die alte fehlerhafte Construction des Hauptwalls hat immer dieselbe bleiben müssen, und ist eine Zusammensetzung von der alten holländischen Manier mit Faussebraie und der fehlerhaften italienischen Manier mit sehr spitzen Bullwerkswinkeln und daher sehr grossen Second-Flanken. Von Hamburg nach Harburg sind über die Elbe von einer Insel zur andern zwei Brücken gebaut, eine für die Ebbe, eine für die Fluth, welche wahrliche Meisterstücke sind *und* ohnerachtet ihrer grossen Länge von einer solchen Suffisance sind, dass die Franzosen mit ihren 36 ℔digen dicht hinter einander darüber fahren.

Adieu lieber Major, erinnern Sie sich zuweilen meiner mit Freundschaft und seien Sie recht überzeugt, dass ich nie aufhören werde mit aufrichtiger Hochachtung zu sein

Ihr Freund

Rømeling.

Wenn wir zu operiren anfangen, hoffe ich soll es recht gut gehen; ich habe recht guten Glauben, auch haben wir die Uebermacht, denn allen Nachrichten zufolge stehen die Feinde nicht stärker als höchstens 18000 Mann uns gegenüber; wir sind aber jetzt effective 21000 Franzosen und 9000 Dänen stark, dabei angeführt von Eckmühl, der gewiss ein ganzer Kerl ist. Ich habe jetzt an dem General Schulenburg recht einen Biedermann zum Commandeur, und an dem Capitain Trepka einen rechten tüchtigen, braven Gehülfen; der 3te Adjutant ist ein Lieutenant Engelsted[1]), der aber noch erst flinck werden soll, aber alle Anlagen dazu hat. Die Franzosen, vom ersten bis zum letzten, sind ausgezeichnet artig gegen uns.

[1]) Sekondlieutenant Malthe Engelsted af fynske ridende Jægerkorps, Adjudant ved Auxiliærkorpsets 1ste Brigade, født 1789, Søn af Oberst Niels Engelsted; fik Afsked som Major den 1ste Juli 1842 og døde den 25de Avgust 1862 i Kjøbenhavn.

4. Fra Major C. Bardenfleth[1]) til Ritmester Lillienskjold[2]), Oberstlieutenant Gløersen[3]), og Ritmester P. Bardenfleth[4]).

Den 13de Avgust 1813.

Om et Par Dage vil ventelig Fjendtlighederne begynde; endnu er Vaabenstilstanden ikke opsagt. Det danske Auxiliærkorps er koncentreret i Lübeck, Oldesloe og ved Sick m. v., de Franske i Bergedorf, Glinde m. v. Travemünde er stærkt besat, alle Fartøjer trukne sammen; Hamburg beholder en svær Besætning. I Wismar er landet 500 engelske Husarer, en Del Armatur til de mecklenburgske Batailloner. De Svenske have sendt den største Del af deres Armé ned til Berlin.

I Lübeck er den bedste Forstaaelse mellem de danske og franske Tropper. Alting længes efter at bryde op mod Fjenden. En Del af de danske Tropper staar i Lejr. Alle Befalinger gives af vor Prins, som faar Anmodning af Prinsen af Eckmühl, naar denne ønsker noget. Alting harmonerer godt, enkelte smaa Ubehageligheder kan ikke undgaas ved et Armékorps af 12—13000 Mand, men de ere ubetydelige; f. Ex. 3 Soldater, som i et Værtshus havde drukket sig fulde, prygledes med 3 Douaniers, indtil Patrouillerne arresterede dem; en Officer sendt paa Fæstning for Misbrug af sin Myndighed mod Undergivne o. desl. Disse Tilfælde ere yderst sjældne og standses strax. Stemningen er god, den virker endog paa Indvaanerne. I Hamburg celebreredes Napoleonsfesten meget brillant; 20000 Mand spiste paa Voldene ved Borde; alle Officererne vare samlede i Mairiet; Guvernøren havde alle Generalerne hos sig; danske og franske Officerer vare sammen; Tedeumet blev bivaanet af alle Officerer i Pomp.

Jeg hilser venskabeligst mine kjære Venner[5]).

C. B.

---

[1]) Major og Overkvartermester Jens Carl Bardenfleth, Stabschef ved Auxiliærkorpset. Han var født den 26de Februar 1780, blev Kornet 1792, Generalmajor 1841, fik Afsked som Generallieutenant den 16de December 1845 og døde den 24de September 1855.

[2]) Ritmester Anton Christian Lillienskjold af jyske Jægerkorps, født den 16de November 1778, død som Oberst og Kammerherre den 21de Avgust 1843.

[3]) Oberstlieutenant Jørgen Gløersen, født 1758, havde fra Korporal ved holstenske Ryttere tjent sig op til Eskadronschef ved Feltjægerkorpset, blev 1811 Oberstlieutenant i Kavaleriet, afgik efter Ansøgning 1812 og blev den 10de November 1813 ansat som Overbefalingsmand for Kystmilicen i Flensborg og Aabenraa Amter. Han døde i Aabenraa den 31te Maj 1830.

[4]) Ritmester Poul Christian Ditlev Bardenfleth til Harridslevgaard, Broder til Brevskriveren, Adjudant hos Prins Christian af Hessen i Odense, var født den 22de Marts 1774. Han blev Oberstlieutenant 1827 og døde den 25de Juni s. A. i Holbæk.

[5]) Fra Major C. Bardenfleths Haand forefindes en Række kortfattede Breve og Billetter, der undertiden kun bestaa af faa Linier paa Papirslapper; han har paa den Maade ved disse „Rundskrivelser" vedligeholdt Correspondancen med sine Nærmeste.

5. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester Lillienskjold i Slesvig, Oberstlieutenant Gløersen i Aabenraa, Ritmester P. Bardenfleth i Odense, Lieutenant F. Schmidten hos Prins Ferdinand i Kjøbenhavn[1]), som besørger dette til mine Svigerforældre[2]).

Den 15de [Avgust 1813].

Den 17de begynde Fjendtlighederne; Vaabenstilstanden er opsagt; i Dag er det os meddelt. Alting trækkes sammen og gaar herfra frem mod Fjenden; vi haaber at, skjønt Lübeck rømmes og kun faar Bedækning udenfra, at vore Operationer herfra skal hindre Fjenden i at komme ind i Landet; i det mindste skal han ikke komme længere end over Grænsen, da vi saa skal se at faa ham saa godt modtaget, at han ikke skal komme videre, men vi ledsage ham paa hans Tilbagerejse.

Vores Prins har faaet et meget høfligt og kjønt Brev fra Kejser Napoleon, der kun underskriver sig N.[3]). Lev alle vel!

C. B.

6. Fra Major C. Bardenfleth til Gløersen, Poul Bardenfleth, mine Svigerforældre, Afskrift ved Poul til min Moder[4]).

Sick, den 19de Avgust 1813, Efterm. Kl. 3.

Vi marchere til Schwarzenbeck; vore Tropper have taget Mølln og Lauenburg, hvor Eckmühl [er]. Vi have fortrængt Fjenden og besat Lübeck; nogle Saarede ved Affæren ved Lauenburg. De Danske ere flinke. Nu hører Brevvexlingen op; lev vel! Alle Breve til Altona.

C. B.

---

[1]) Premierlieutenant Frederik Carl v. Schmidten af slesvigske Rytterregiment, Adjoint ved Generalstaben. Han var født den 14de Maj 1787, fik Afsked som Major den 1ste Juli 1842 og døde den 17de Juni 1844 i Horsens.

[2]) C. Bardenfleth blev 1811 gift med Elisabeth Charlotte v. Schmidten, Datter af Joh. Fr. v. Schmidten til Villiamsborg ved Horsens og Christiane Elisabeth f. Harboe.

[3]) Rimeligvis det Brev, som er anført i Correspondance de Napoléon XXVI Side 23, men som der (i Registret) angives at være skrevet til en Prins Frederik af Hessen i Darmstadt, „commandant le corps würtembergois de la Grande Armée".

[4]) C. Bardenfleths Moder var Sophia Magdalene de Løvenørn, Datter af Konferensraad, Amtmand Frederik de Løvenørn.

7. Fra Generaladjudant Hans Lindholm[1]) til Kongen.

Hamburg, i Grev Hogendorps Hovedkvarter,
den 19de Avgust 1813.

Allernaadigste Konge!

Jeg har den Ære allerunderdanigst at melde Deres Kongelige Majestæt, at jeg ankom til Altona Kl. 2 i Eftermiddag. Jeg kunde ingen bestemte Efterretninger faa i Altona, hverken hvor det franske eller danske Hovedkvarter var. Jeg red derfor hertil og erkyndigede mig hos General Hogendorp, hvor Hovedkvarteret var; han sagde mig, at at han ikke vidste, hvor Prins Frederiks Hovedkvarter var, men at Prinsen af Eckmühl var i Lauenburg, og at han blev der til i Morgen tidlig.

En polsk Officer er i dette Øjeblik ankommen med den Efterretning fra Prins Eckmühl, at Lauenburg er tagen af de Franske. Prinsen skriver følgende:

Les hostilités ont commencé par repousser les avant-postes ennemies; la cavalerie danoise a sabré une trentaine de casaques et s'est très bien comportée. Le 19 au matin à trois heures S. E. le maréchal prince d'Eckmühl a fait attaquer les trois redoutes qui défendaient Lauenbourg, par le 3me bataillon du 30 régiment de ligne qui les a emportées à la bajonette, et l'ennemi s'est retiré en grande confusion au delà de la Stecknitz.

Jeg kjører i dette Øjeblik til Lauenburg, hvor Prinsen af Eckmühl er, og hvor jeg bedst faar at vide, hvor Prins Frederik er at finde.

Jeg haaber at være her tilbage i Morgen Aften. General Hogendorp har overvældet mig med Høflighed. Lübeck er evakueret; den ligger ikke i Operationslinien. Naar jeg kommer tilbage fra Prins Eckmühl, haaber jeg at kunne give Deres Kongelige Majestæt en Rapport, som kan give Oplysning.

Allerunderdanigst
Lindholm.

8. Fra Major C. V. Greve af Danneskjold-Løvendal[2]) til Major C. Bardenfleth.

Lauenburg, den 19de Avgust [1813] Eftermiddag.

Jeg beder Hs. Durchlauchtighed saa vel som Dem, Hr. Major, om at tilgive, om jeg ikke saa tidt, som det var min Pligt, giver Dem Efter-

[1]) Generaladjudant, Kommandør i Søetaten, Kammerherre Hans Lindholm var af Kongen sendt til Sydgrænsen med en Instruktion til Frederik af Hessen og for at skaffe paalidelige Efterretninger om de politiske Forhold. Se VII, 135. Lindholm var født den 26de Januar 1757 i St. Petersborg og døde den 5te September 1821 som Kontreadmiral.

[2]) Carl Valdemar, Greve af Danneskjold-Løvendal, født i Paris den 30te Januar 1773, Kammerherre, Major ved Danske Livregiment, forrettede Tjeneste som Adjudant hos Davout. Han fik Oberstlieutenants Anciennitet 1826, Afsked 1828 og døde i December 1829.

retninger og Meldinger, men jeg kan forsikre, at det er en Umulighed formedelst Distancerne, Hestene, Strabadser, det Uvisse om alting, der hersker her ved hver Lejlighed lige til det Øjeblik, hvor det skal udføres, at man er 12 à 14 Timer til Hest en suite og derpaa ligger 2 à 3 Timer i Straa midt iblandt Heste, Svin og do. Mennesker uden den mindste Mulighed at skrive; jeg svær Dem paa min Ære, at jeg har hverken haft Skjorte, Strømper eller Buxerne af, siden jeg forlod Wandsbeck forrige Lørdag, førend dette Øjeblik, da jeg har den Glæde at være ganske nøgen, medens jeg skriver dette. At man har skærmyslet den 17de og 18de, og taget Lauenburg i Nat med Bajonetten par surprise, vilde jeg have meldt Dem, da General Laville skrev i Morges til Dem det Brev, som De har faaet med Lieutenant Deichmann[1]). I Dag have vi pousseret vore Forposter en Mil frem og besat alle Broerne paa Stecknitzen. Prinsen var med i Spidsen af Avantgarden, og vi vare omkring ham, men vi fik ikke mere end 6 Kanonskud, som faldt os meget nær. Han vedbliver at vise mig meget Venskab og Tillid, og jeg lider vel af Omstændighederne og Strabadser, men jeg klager langt fra ikke derover og ønsker at blive derved. Nu tror jeg ikke, at De er uvidende om noget af det passerede. Indtagelsen i Nat af Lauenburg har kostet meget lidt; man har taget 5 Officerer og 45 Mand. Det franske Tab i de 2 første Dage har været omtrent 150 Mand; men det vigtige, hvorfor jeg maatte skrive Dem til, er for at underrette Dem om, at man lever aldeles her som i et pays conquis; undtagen lidt Brød og Kjød bliver Intet leveret, ingen Fourage, og det er Princip, at Tropperne tage alting selv; de fouragere i Haverne, Husene, Markerne, hugge alting paa Marken og skove Brænde til at koge og varme sig [ved] alt hvad de kan finde, og er nødt til at have Lov til. — Da det er nødvendigt, at De ved dette og tillader Tropperne det samme, da de ellers med Hestene vil sulte ihjel, saa skynder jeg mig at underrette Dem derom. Jeg har i to Dage holdt over Mandstugt med Ordonnanserne, men maatte nu sige dem selv, at de maatte gjøre som de Franske, og jeg forsikrer Dem, at jeg ej vilde give Dem dette Raad, dersom det ikke var uundgaaeligt. Kartoflerne og Gulerødderne give nu en stor Hjælp. I Morgen rykkes frem imod Boitzenburg og Büchen; De bliver formodentlig siden beordret til at virke med, men jeg har ikke villet undlade at skrive Dem til først om det omtalte. To Divisioner ere i Dag rykkede frem imod Büchen, men jeg ved endnu intet af Udfaldet. Jeg slutter dette Brev Kl. 3 Eftermiddag, og jeg vil se om jeg kan sove et Par Timer.

Deres ærbødige

G. D. Løvendal.

---

[1]) Jean Bartholomé Deichmann, Sekondlieutenant ved holstenske Regiment Ryttere, fik Afsked som Premierlieutenant den 24de Marts 1821 og ny Afsked som Ritmester 1822.

9. Fra Major C. V. Danneskjold-Løvendal til Major C. Bardenfleth.

Schwartau, Lørdag den 20de [Avgust] Kl. 4.

Vi ere passerede i Gaar Boitzenburg, have kun set nogle hundrede Kosakker og forfulgte dem til 1/2 Mil herfra, hvor vi have taget Hovedkvarteret Kl. 9 1/2. Nu staar alting færdig til at bryde op, men Prinsen har ikke befalet Afmarchen endnu; Adjudanten Herveau har faaet en Kugle i Siden af en af vore egne, og en lille Expedition, som gik i Nat for at ophæve en russisk Post, fandt Fuglene borte. En fransk Kurér er kommen i Nat fra Kjøbenhavn, men mig er Intet kommuniceret, ligesaa lidt som jeg ved endnu om de faa nogen Ordre. Tag Dem i Agt for Deres venstre Flanke. Jeg har i Gaar udskrevet i Boitzenburg 30000 Portioner Brød, Brændevin og Kjød.

Ærbødigst

G. D. Løvendal.

10. Fra Generaladjudant H. Lindholm til Kongen.

Altona, den 21de Avgust 1813.

Allernaadigste Konge!

Jeg er i Morges kommen tilbage fra min Rejse til Lauenburg, og jeg er meget tilfreds med den Maade, Prinsen af Eckmühl modtog mig. Jeg forebragte Prinsen Deres Kongelige Majestæts Hilsen og Forsikring om Deres Majestæts Agtelse og store Tillid til ham, at Deres Majestæt var vel tilfreds, at Deres Kongelige Majestæts Tropper vare under Befaling af Prinsen af Eckmühl, hvis militære Talenter og Retskaffenhed var bekjendt i Evropa. Han svarede mig, at det vilde glæde ham at gjøre alt til Deres Majestæts Fornøjelse. „Dites au roi," sagde Prinsen, „que je suis très content avec les troupes danoises, que tout va bien, depuis que le prince de Hesse a pris le commandement, et que tout ira bien." Jeg sporede i alt en god Harmoni mellem Prinsen af Eckmühl og Hs. Durchlauchtighed Prinsen af Hessen, som har den bedste Indflydelse i de underordnede Klasser. Hs. Durchlauchtighed Prins Frederiks blide, gode og retskafne Tænkemaade er en vigtig Ting i det høje Kald, han beklæder, thi vore Tropper, som ere vante til god og ordentlig Føde, have i disse Dages Marche allerede savnet det, men Prinsen har ved stærke Transporter fra Holsten søgt at hjælpe det. I disse Dage har uheldigvis en fransk Kolonne gaaet foran det danske Korps, har taget alt, hvad den kunde faa, følgelig have de sidste savnet, men Prins Frederik har gjort al mulig Anstalt at forebygge Mangel.

Da jeg i Gaar anbefalede mig hos Prins Eckmühl i Lauenburg, spurgte jeg ham, om han havde noget at befale til Hs. Durchlauchtighed

Prinsen af Hessen, da jeg nu vilde bringe ham et Brev fra min Konge. Prinsen sagde mig, at det danske Korps var paa Marchen til Büchen, en Bondeby ved Stecknitz 2 Mil fra Lauenburg. Prinsen gav mig sin Hest at ride, og en Ordonnans fulgte mig. Da jeg kom til Büchen, var Prins Frederik ikke kommen, men en fransk Bataillon havde besat Byen; en fransk Konvoj, eskorteret af 30 Dragoner, marcherede ud af Byen; uformodentlig lod sig et Detachement Kosakker se, og i vores Paasyn tog [det] 3 Vogne. Strax efter kom det danske Korps; jeg bragte Prinsen en Ordre fra Prins Eckmühl at marchere igjennem Büchen, holde Büchen besat og poussere sit Korps til Schwanheide. Den franske Division under General Loison skulde sætte sig ved Gresse. Prinsen af Eckmühl vil nok i Dag angribe Boitzenburg, hvor der staar et Korps Russere og Preussere, med sit Korps marchere over Wittenburg og attakere Svensk-Pommern og siden at sætte sig i Forbindelse med Stettin. I Svensk-Pommern ere faa svenske Tropper; den største Del af dem under Kronprinsens Kommando skal staa ved Fehrbellin, forenet med Russere og Preussere. Fehrbellin ligger 7 Mil fra Berlin. Kurfyrsten af Brandenburg Frederik Vilhelm har en Gang slagen de Svenske ved Fehrbellin; det kan maaske atter hændes en fransk Marskalk.

Jeg overleverede Hs. Durchlauchtighed Prinsen af Hessen Deres Majestæts Brev; han var inderlig glad, at Deres Majestæt var tilfreds med ham. Jeg stod ved Siden af ham, da hele Infanteriet marcherede forbi. Prinsen tiltalede dem som en Mand, der er sin Konge huld og tro, og som elsker sine Underhavende. Tropperne hilste ham, og Adskillige tiltalte ham paa en Maade, som tilkjendegav deres Kjærlighed for deres øverste Befalingsmand.

Stemningen i Holsten har meget forbedret sig, hvortil den nye Finansforordning meget har bidraget.

Prins Eckmühl sagde mig, at Grev Chaban[1]) havde Ordre at paasé, at virkelig dansk Ejendom ikke blev lagt under Beslag. Men ved denne Lejlighed rækker den ene Kjøbmand Haanden til den anden, og det bliver vanskeligt at bestemme, hvilket der virkeligt er dansk Ejendom.

Jeg sagde til Prins Eckmühl, at Deres Majestæt ønskede at de 100 000 Pd. Krudt, som laa til Deres Majestæts Disposition i Amsterdam, maatte modtages i Hamburg, da det var umuligt for os at lade det transportere fra Amsterdam. Han bad mig at give ham et Par Ord derom; han tillod mig at skrive det i hans Stue; han skrev strax til Kejseren, lagde mit Brev i samme Kuvert og anbefalede Kejseren Sagen[2]). Prinsen haabede om 8 Dage at faa Svar fra Kejseren. Prinsen af Eckmühl var ogsaa villig at forsyne det danske Korps med 6-Pds. Kanoner, naar han fandt, at det var nødvendigt.

---

[1]) Grev François Louis René Mouchard Chaban var det 13de Armékorps Finansintendant i Hamburg.

[2]) Se VI, 395.

I min Note til Prinsen anførte jeg, at Deres Majestæt ønskede Salpeter. Prinsen sagde mig, om jeg vilde tilkjendegive Prins Frederik, at han vilde tage i Beslag i Mecklenburg og Pommern alt det Salpeter, han fandt, til Deres Majestæts Tjeneste, hvilket jeg har gjort. Prins Eckmühl vidste intet af noget dansk Korps af Søfolk, og han forsikrede mig, at jeg var den første, som har sagt ham det[1]). Jeg sagde ham, at Deres Majestæt ønskede, at Søfolkene vare annekterede Auxiliærkorpset; hvilket Prinsen fandt meget passende, naar Korpset kom til Oderen og i Nærheden af Stettin.

De Folk, som ere fangne i Reduterne ved Lauenburg, ere af det Lützowske Korps og nogle Kosakker, som ere oprettede i Petersborg. Man siger, at det hanseatiske Kavaleri er gaaet ud af hinanden, da de ej bleve betalt; en Del af dem er bleven engageret hos de Engelske.

Prinsen længes meget efter Heste; han forsikrede mig, at han havde 6000 uberedne Kavalerister[2]). Kyrassererne, baade Folk og Heste, ere store, men Chasseurs à cheval ere smaa; der er ikkun lidet Kavaleri ved Prinsen af Eckmühls Korps.

Allerunderdanigst

Lindholm.

11. Fra Major C. Bardenfleth.

Den 21de Avgust 1813.

Fjenden have vi jaget ud af Boitzenburg; Landet er udplyndret. Vi gaa rask frem. Den 19de i Schwarzenbeck, den 20de i Schwanheide; den 21de i Gresse; i Gaar den 20de havde vi Kosakker; vi joge 3 Eskadroner og 1 Bataillon med 20 Ordonnanser.

C. B.

12. Fra Major C. Bardenfleth[3]).

Kamin, den 23de Avgust 1813 i Bivuak paa Straa.

Alting gaar ypperligt frem; Fjenden holder slet ikke Stand; Kosakkerne falde ind i vor Bagage med 10—12 Mand, men løbe for 2 Mand. Vi stode i Gaar i Schildfeld; Eckmühl med Thiebault i Goldenbow; Loison i Kamin, og i Marsow General Vichery. Wittenburg er indtaget af os. Schwerin gaa vi løs paa i Dag.

Alt er ved godt Mod, men lider Mangel og Strabadser; Syge have vi omtrent 20 ved hele Divisionen. Landet er udplyndret; vi se intet Menneske; Alle ere flygtede, ligge i Skovene eller ere slæbte bort af Russerne; Koner og Børn — alt er borte, de dejlige Bønderbyer og

---

[1]) Se VII, 167.
[2]) Se VI, 396 f.
[3]) Brevet er ikke skrevet med Bardenfleths Haand, men er rimeligvis afskrevet af en af hans Korrespondenter.

Herregaarde tomme, brækkede op og plyndrede; brændt er intet. Vi blive daglig mere bekræftede i Ønsket at fordrive Fjenden fra vores Grænse, thi Ødelæggelserne ere store.

C. B.

13. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester Lilienskjold i Slesvig, Oberstlieutenant Gløersen i Aabenraa, Ritmester P. Bardenfleth i Odense, Hr. von Schmidten paa Sophienborg ved Frederiksborg.

Schwerin, den 25de Avgust 1813.

Vi rykke rask frem; Fjenden jages overalt tilbage; de Danske ere brave; vi lide meget af Strabadser og Sult, men alle ere ved godt Mod, og naar Fjenden ses, vil alt derhen. Vi inkommoderes daglig af Kosakkerne, som dog ikke holde Stand, naar man rykker imod dem. Vore Husarer under Major Berger[1]) havde den 23de paa Marchen et Engagement med dem, hvorved de mistede et Par Mand, vi ingen. Derimod myrde og plyndre de vore Traineurs og Syge, hvis de falde i deres Hænder. De sværme rundt om os Nat og Dag. Vi ere gaaede over Schwanheide, Schildfeld, Wittenburg, Parum, Lankow ved Schwerin, hvor vi have en dejlig Position. Eckmühl er i Schwerin; Loison og Oberst Waldeck[2]) med en Del danske Tropper gaar i Dag mod [de] Svenske, 3000 Mand, for at jage dem fra Gadebusch; de ere efter Meldingerne allerede borte og retirere overalt. Oberst Waldeck har for 3 Dage siden faaet et Strejfskud paa Kinden, dog uden Fare. Alle vore Landsmænd hilses hjærteligt fra os; vi ligge i Marken og glæde os til at hindre Fjenden i at gjøre de Ødelæggelser, som her finde Sted, hjemme hos os. Kommunikationen er vanskelig formedelst Kosakkerne, som jage alle enkelte Personer; derfor kan kun sjældent gives Meddelelser.

Carl Bardenfleth.

14. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester P. Bardenfleth.

Schwerin, den 25de August 1813.

Vi rykke rask frem; Fjenden forjages overalt; 3000 Svenske ved Gadebusch ere i Gaar forjagede af de Danske og Franske. Vi staar

---

[1]) Major i Husarregimentet Ernst Ludvig Berger var født 1777, blev Sekondlieutenant den 31te Oktober 1788, Inspektør over Kavaleriet 1831, Generalmajor 1840 og fik Afsked 1842. Kammerherre. Død den 31te Januar 1851 i Bückeburg.

[2]) Oberst Samuel Waldeck, født i Hessen 1751, kom 1788 i dansk Tjeneste som Kapitajn; han var Chef for holstenske Skarpskytterkorps og kommanderede 1813 Auxiliærkorpsets Avantgarde. Han blev senere Kommandant i Frederiksort, stilledes 1817 i Armeen à la suite og døde den 4de Januar 1828 i Altona.

bestandig i Bivuak; alting er godt ved Mod. Kosakkerne sværme om os og dræbe enkelte, som forvilde sig, men et Par Mand kan jage mange. Vi have daglig Affærer med dem. Lieutenant Deichmann og 1 Rytter sloges med 6 Kosakker; Rytteren stak de ned af Hesten, men Lieutenanten jog de andre bort, og Rytteren, som kun var saaret, er hos os og reddet. I Anledning af Ove[4]) vil jeg skrive en Forestilling til Kongen; jeg har maattet mod min Villie tage ham med, fordi Stykkuskene udebleve, som vi skulle have; han er brav, tak Oberstlieutenant Raben for ham og sig, jeg skulde skaffe, naar jeg fik Tid, Ordren om Karlens Tilstedeværelse. Anbefal mig hos Generalen, jeg har yderst travlt, derfor kan jeg selv ikke skrive. Farvel, hils alle.

Din tro Broder

C. B.

15. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten[1]) til Kapitajn J. N. B. Abrahamson i Kjøbenhavn[2]).

Slottet i Schwerin, den 27de Avgust 1813.

Kjære Ven og Kammerat!

Da en Krig paa den saa at sige rædselsfulde Maade, den her føres, er en ukjendt Ting i Kjøbenhavn, og da jeg trænger til en, som har Forkjærlighed for Soldaterhaandværket, til at meddele de Bemærkninger, vigtige og uvigtige, jeg kunde finde Lejlighed at gjøre, saa udkaares Du, Hr. Joseph, til at modtage disse Breve og om ikke at læse dem, saa bruge Papiret til det Brug, man almindeligt bruger gammelt Papir til. Det overlades Dig at vælge. For nu dog imidlertid at gjøre disse Breve maaske lidt antagelige, vil jeg forklare Dig min Plan dermed. Jeg er kommen hertil for at lære, og desaarsag er endog den ringeste Detail mig vigtig; at erindre alt uden at skrive det op, vilde være umuligt, og bliver det skrevet, da kan jeg her ikke gjemme det, da man ikke ved, om de ædle Kosakker ikke ved uforsigtig Omgang med deres Lanser gjøre en Ende paa mig og plyndre den Rest, man fra de øvrige Ture har tilbage; for altsaa, i Fald Livet ved et lykkeligt Tilfælde skulde spares, jeg da

---

[4]) Rimeligvis en Karl i Bardenfleths Tjeneste.

[1]) Kapitajn Frederik Carl Emil Scholten, Søn af Oberst og Kommandant i Vestindien C. V. Scholten, født den 23de Oktober 1786, var 1813 Divisionsadjudant og ansat i Prinsen af Hessens Stab. 1815 fulgte han Frederik VI til Kongressen i Wien. Han blev afskediget den 15de Juni 1822 som Oberstlieutenant og gik til Østerrig. Han døde 1872 eller saa omtrent.

[2]) Kapitajn, Divisionsadjudant Joseph Nicolai Benjamin Abrahamson var ansat i Generaladjudantstaben i Kjøbenhavn. Han var født den 6te December 1789, blev 1830 Direktør for den militære Højskole, 1835 Overkvartermester i Generalkvartermesterstaben og Chef for Landets Udskrivningsvæsen, 1840 Oberst, 1842 Kammerherre. Han døde i Odense den 6te Januar 1847.

hos Dig kan opfriske Erindringen om de Ting, jeg har oplevet, og tilbagekalde de Ting, jeg vilde erindre som belærende, skrives dette.

Altsaa, jeg vil, saa vidt Lejlighed gives, og saa længe jeg har Liv og Hænder at skrive med, daglig anføre de Ting, som forefalde, og de Stillinger, vi indtage, samt de fjendtlige Positioner etc. etc.; derpaa anføres de Vogne, Maskiner etc. etc., som maatte være os i Kjøbenhavn ubekjendte, og derpaa Anekdoter og en Smule Skildring af de Scener af Rædsler og Ulykker, som vort Haandværk og den Maade, det føres paa, medbringe; thi ej Striden selv, som jeg troede var den Ting, der var mest rædsom, nej de medfølgende Scener, den systematiske Plyndren, Kommissæren, Ordonnatøren etc. etc., hvad alle disse Hyæner hedde, og derpaa Soldaten, som Hunger og Plyndrelyst gjør til det skrækkeligste Rovdyr, gjør de skrækkeligste Ulykker; alt i de faa Dage, jeg har været her, har jeg ved Gud ofte ønsket mig død for ej at se eller bidrage til, at et helt Land vorder i flere Generationer gjort ulykkeligt; dog ikke om dette, før Tid er; nu til min Fortælling om de daglige Begivenheder fra Begyndelsen af Toget indtil nu.

Undertiden vil dette blive skrevet paa Marken ved Bivuakild, undertiden i et hertugeligt Palæ som nu, eller paa Straa i en Bondehytte; altsaa vil Stil, Skrift etc. ikke være Ting, hvorpaa maa ses; naar Du blot af en hel Side kan slutte Dig til Meningen, da være det Dig nok. Svare behøver Du ikke, uden Du selv har Lyst. Altsaa Begyndelse.

Den 19de Avgust stødte jeg til Auxiliærkorpset med 1 Bondevogn og min Bagage ved Trittau og fulgte det derfra til Slottet Schwarzenbeck i det Lauenburgske; her tog Korpset Position og bivuakerede, og vi bleve paa Slottet. Den 20de Avgust marcherede vi videre for at bivuakere ved Büchen, en Landsby ved en Bro over Stecknitzen. Broen var afkastet, og Fjenden havde besat Byen. Slesvigske Jægerkorps og 1 Bataillon holstenske Skarpskytter samt Gerstenberg[1]) med sit Batteri angreb denne By i Forening med et Korps under General Lallemand. Vi erholdt nogle Saarede, hvoriblandt Gerstenberg let saaret; en Kugle traf paa en Knap af hans Buxer og trængte derfor kun ubetydeligt ind; han forblev paa Hesten; og inden 3 Timer marcherede vi i Stedet for den gamle Bro over to nye, en Skibsbro og en anden, ind i Büchen, og det Korps, der havde forsvaret Byen, trak sig til venstre ud, hvor det tog Stilling og sendte Kosakker mod os. Vi dreve disse tilbage, bød det fjendtlige Korps Front, men da de ikke havde Attraa at komme, fik vi Ordre at gaa videre til Schwanheide. Imidlertid, da vor Bagage kom, behagede det Major Lützow[2]), der kommanderede det fjendtlige Korps, at

---

[1]) Kapitajn Georg Adolph Vilhelm Gerstenberg af holstenske Artilleribrigade, født i Lübeck den 24de Januar 1778, død som Major den 17de Januar 1830 i Rendsborg.

[2]) Baron Ludvig Adolph Wilhelm Lützow, preussisk Major, Chef for det Lützowske Frikorps, død som Generalmajor i Berlin 1834.

angribe denne; dog blev han efter nogle Skud og et lidet Kavaleriangreb dreven tilbage, og vi bivuakerede i en særdeles god Position ved Schwanheide. Det hele gaar omtrent som et Høstmanøvre, og de Kavaleriangreb, som jeg haver ansét saa skrækkelige, ere omtrent som Du ser en Kavaleriexercerskole blive præsenteret, paa det nær, at kun sjældent den ene Rytter kommer den anden saa nær, at de kunne gjøre Hug efter hinanden, men derimod skyde de med Pistoler paa 2 à 3 ja undertiden 600 Alen; heri have især de sorte Husarer og Kosakkerne stor Force. Imidlertid ere vore Kavalerister, især Husarerne, raske og jage dygtigt løs; og naar de sætte ind paa de andre, saa faa de Ben at gaa paa; rappelleres de derimod, saa følger strax Kosakkerne efter igjen, ligesom man jager Fluer bort og da strax plages af dem igjen. Dog en nærmere Beskrivelse, naar mine egne Erfaringer, da jeg ved Dagens Lys agerede mod disse Karle, kommer for Turen, skal vise Dig disse Personer i deres sande Lys. Büchen forblev besat af en Bataillon, 2 Kanoner og 50 Mand Kavaleri for at dække de Transporter af Stude og Levnedsmidler, som skulde følge. Saa meget være foreløbigt sagt, at Büchen først den 2den Dag efter forlodes af vore Tropper, efter at begge de nye Broer igjen af os selv vare afbrændte.

Eckmühls Stilling var denne Aften saaledes: han selv i Schwartau; Lauenburg og Lübeck besatte af hans eller vore Tropper, samt Travemünde af Oberst Engelsted[1]).

Alle Byer, alle Stæder, vi passere igjennem, ere forladte af Indbyggerne; intet Menneske ser man, undtagen Hungeren driver dem ud af Skoven at betle Brød af Soldaterne. I Kamin — en By, jeg i næste Brev skal omtale — var som alle Steder alt udplyndret eller ruineret, ikke et helt Stykke at finde, alle Køer slagtede og de stinkende Indvolde spredte omkring paa Gaderne. Rovgjærrige Mennesker styrtede fra et Hus til et andet for at sønderslaa alt, for om ikke nogle ubetydelige Skillinger skulde findes i skjulte Sprækker. I et Hus i denne By havde en ulykkelig Kone, som Hungeren havde dreven ud af Skoven, hvor hun to Dage havde været, skjult sig med sit Barn. Ved vor, med de Franske blandede Indrykning fandt nogle franske Soldater hende; de plyndrede hende alle Klæder, men da Blufærdigheden bød hende med Anstrængelse forsvare sit sidste Skjørt, bleve Barbarerne rasende og gjennemstak hendes Barn, der laa skrigende paa Gulvet, saaledes at Bajonetten igjennem Barnet trængte dybt i Gulvet.

Saaledes handlede Mennesker, Soldater, der faa Øjeblikke derefter igjen marcherede ud af Byen for at gaa Døden i Møde. Hvad er for dem da Tanken om Evighed???

---

[1]) Oberst Niels Engelsted, Chef for jyske Regiment lette Dragoner, født den 27de Juni 1759 i Fyn. Han var først Søkadet, blev Sekondlieutenant ved Husarerne 1778, Oberst og Regimentschef 1812, fik Afsked som Generalmajor 1816 og døde paa sin Ejendom Ølundgaard paa Fyn den 17de April s. A.

Vor Divisionskirurg kom strax til dette Hus, som vi anviste ham, og efter det første Forbind at slutte vil maaske Barnet endda leve.

Saa langt Øjet rækker, er al Sæd nedtraadt, alle Heste og Vogne bortførte, og 2 Nætter have vi set Himlen rød af brændende Byer.

Sværmende Kosakhorder plyndre overalt og mishandle Bønder og Borgere. Bliver en Soldat træt, da er han tabt; alt 2 have vi fundet elendigt myrdede, da de uforsigtigen om Natten havde fjærnet sig lidt fra Bivuaken. Enhver By, vi forlade, er strax besat af Kosakker, og naar nogen udsendes med Meldinger, Rapporter etc., da maa Sablen hænge ved Haanden og Pistolen i Haanden, da Egnen er meget skovrig, og man i hver Busk maa vente at finde en Kosaktrop.

Det nærmere i Morgen, om jeg endnu er i Live. Anbefal *mig* Generalen[1]). Hils min Marie[2]). Lev vel og hils alle fra Din tro Kammerat og Ven

Emil Scholten.

I øvrigt ere alle ved godt Mod og Folkene muntre! Hvordan lever Peter?

16. Fra Kapitajn C. Ewald[3]).

Schwerin, den 28sten August 1813.

Da jetzt wieder einige Ruhe für uns da ist, so muss ich Ihnen, werthester Freund, doch einiges von uns, die wir schon im eroberten Lande stehen, mittheilen. Unsere, d. h. des Armeecorps Prinz Eckmühls Stellung ist Wismar-Schwerin-Boitzenburg. Die unsrige Division steht $^1/_4$ Meile nordwestlich von Schwerin zwischen Neumühlen und dem See, worum Lankow liegt, im Bivuak in zwei Treffen. Die Avantgarde hat ihre Front gegen Westen, das Corps gegen Norden. In Wismar sind Dänen unter Waldeck bei der Division Loison oder Lallemand. In Lübeck haben wir auch noch 4 Eskadrons, die jetzt zu uns sollen. Zwischen uns sind kleine Pulks Cosacken, welche dicht vor uns bisweilen einen umbringen oder einen Wagen nehmen, und wogegen täglich Parteien ausgehen. Es ist infames, verächtliches Zeug, die aber jedem Wehrlosen oder einzelnem so auch Convois

---

1) Chefen for Generaladjudantstaben, Generalmajor Frants Christopher Bülow.

2) Kapitajn Scholten blev gift 1810 med Anna Justa Marie v. Schmidten, fra hvem han blev skilt 1821. Hun var født 1792, en Datter af Generalkrigskommissær Ulrich Chr v. Schmidten. Scholten blev senere gift to Gange: 1823 med Baronesse Thecla v. d. Lust, med hvem han fik Godset Cicklini i Galizien; efter hendes Død 1844 ægtede han en Frøken Blankowic fra Kroatien.

3) Kapitajn og Divisionsadjudant Carl Ewald, en Søn af General Johann Ewald, var født i Kassel den 1ste Marts 1789. Han var 1813 første Adjudant ved Auxiliærkorpsets 2den Brigade (Lasson). Han blev 1839 Generaladjudant hos Christian VIII, 1840 Kammerherre, 1842 Generalmajor og døde i Kjøbenhavn den 18de Marts 1866.

gefährlich sind. Behält aber nur die Escorte Contenance, so können zwei Mann 10 Cosacken vom Leibe halten. Sonst sind die Rackers so dick angezogen, dass letzthin einer zwei Säbelhiebe und einen Pistolenschuss auf dem Rücken ohne zu fallen in Empfang nahm.

Gestern exercierte das 11lte Regiment bei Schwerin. Auf einmal bemerkt der Obrist, dass er Cosacken zu Zuschauern hat. Dies war ihm doch zu kühn, und er ging mit einer Compagnie drauf. Der brave Kerl Colonel Holz reitet aber mit seinem Adjutanten zu weit vor der Compagnie her. Auf einmal prellt eine Hetze heraus, erstechen den Adjutanten, blessiren den Obristen, und weg waren sie. Das Fatalste ist, dass der Soldat im Allgemeinen die Race fürchtet.

Um hierher zu gelangen, haben wir stark lavirt von Lübeck nach Oldesloe, nach Ahrensburg, nach Hoisdorf, dann die ganze Division über Trittau ins Lauenburgische, nach Schwarzenbeck, nach Schwanheide, nach Gresse über Wittenburg nach Parum, so hierher. Überall im Bivouac. Nun geht es. Unsere Leute sind nun Feldsoldaten; sie wissen zu bauen ihre Hütten und zu kochen, kurz sich zu helfen. Aber sollen Sie einmal mit neuen Truppen vor, so denken Sie an mich; welche Mühe, Sorgen und Ärger es kostet, ehe man sie so weit bringt. Ich habe manchmal mein Dasein verwünscht, wenn ich so Tag und Nacht gearbeitet und gegrübelt hatte, um alle Befehle in Ausführung zu bringen und alles zu arrangiren, und durch Dumheit und Nachlässigkeit dennoch meine Arbeit vereitelt sah. Gegenwärtig sei Gott der Herr gelobt!

Was mich betrifft, so ertrage ich alle Strapatzen gut, habe mich schon ein Bischen probirt und bin ganz ruhig, meine Schuldigkeit einigermassen thun zu können. Wegen meines unermüdbaren Diensteifers habe ich schon manches Compliment erhalten. Kurz, ich bin recht glücklick. Im Bivouac frier ich und hungerte ich bisweilen und war doch froh; hier fress und sauf ich und lebe hoch und bin es nun den 3ten Tag schon müde, sondern wünsche vorwärts.

Wie wir Wittenburg passirten, hatte ich einen kleinen Spass, den ich Ihnen doch erzählen muss. Unser Armeecorps machte Halt vor Wittenburg um zu ruhen und zu kochen. Sogleich liessen sich Cosacken aus den Gehölzen sehen. Zwei Compagnien Jäger wurden dagegen geworfen; ich führte sie; Wegener hatte die eine. Wir jugen die Cosacken durchs Holz, und ich liess sie verfolgen bis ich auf 400 ohngefähr stiess. Da das Terrain plaine wurde, und wir bloss unserer Colonne Ruhe erhalten sollten, liess ich retiriren; gleich folgten uns die Rackers. Bei meiner Retraite stiess ich auf Succours: 1 Eskadron, 2 Piecen, 4 Compagnien; ich konnte mir nun nicht das Vergnügen versagen, wieder vorzugehen. Berger commandirte den Succours. Hinter einer Höhe bat ich Berger in einem Gliede die Eskadron aufmarschiren zu lassen; wir rückten vor. Hinter der Linie liess ich die zwei Piecen abprotzen, richtete sie — und auf ein Signal öffneten sich die Husaren, und die Herrn Cosacken erhielten 2 Schüsse ganz unerwartet, worauf sie zum Teufel jagten. Die beiden Jägercompagnien waren auf den Hügeln. Wir erhielten Ordre zurück

Herregaarde tomme, brækkede op og plyndrede; brændt er intet. Vi blive daglig mere bekræftede i Ønsket at fordrive Fjenden fra vores Grænse, thi Ødelæggelserne ere store.

C. B.

13. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester Lilienskjold i Slesvig, Oberstlieutenant Gløersen i Aabenraa, Ritmester P. Bardenfleth i Odense, Hr. von Schmidten paa Sophienborg ved Frederiksborg.

Schwerin, den 25de Avgust 1813.

Vi rykke rask frem; Fjenden jages overalt tilbage; de Danske ere brave; vi lide meget af Strabadser og Sult, men alle ere ved godt Mod, og naar Fjenden ses, vil alt derhen. Vi inkommoderes daglig af Kosakkerne, som dog ikke holde Stand, naar man rykker imod dem. Vore Husarer under Major Berger[1]) havde den 23de paa Marchen et Engagement med dem, hvorved de mistede et Par Mand, vi ingen. Derimod myrde og plyndre de vore Traineurs og Syge, hvis de falde i deres Hænder. De sværme rundt om os Nat og Dag. Vi ere gaaede over Schwanheide, Schildfeld, Wittenburg, Parum, Lankow ved Schwerin, hvor vi have en dejlig Position. Eckmühl er i Schwerin; Loison og Oberst Waldeck[2]) med en Del danske Tropper gaar i Dag mod [de] Svenske, 3000 Mand, for at jage dem fra Gadebusch; de ere efter Meldingerne allerede borte og retirere overalt. Oberst Waldeck har for 3 Dage siden faaet et Strejfskud paa Kinden, dog uden Fare. Alle vore Landsmænd hilses hjærteligt fra os; vi ligge i Marken og glæde os til at hindre Fjenden i at gjøre de Ødelæggelser, som her finde Sted, hjemme hos os. Kommunikationen er vanskelig formedelst Kosakkerne, som jage alle enkelte Personer; derfor kan kun sjældent gives Meddelelser.

Carl Bardenfleth.

14. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester P. Bardenfleth.

Schwerin, den 25de August 1813.

Vi rykke rask frem; Fjenden forjages overalt; 3000 Svenske ved Gadebusch ere i Gaar forjagede af de Danske og Franske. Vi staar

---

[1]) Major i Husarregimentet Ernst Ludvig Berger var født 1777, blev Sekondlieutenant den 31te Oktober 1788, Inspektør over Kavaleriet 1831, Generalmajor 1840 og fik Afsked 1842. Kammerherre. Død den 31te Januar 1851 i Bückeburg.

[2]) Oberst Samuel Waldeck, født i Hessen 1751, kom 1788 i dansk Tjeneste som Kapitajn; han var Chef for holstenske Skarpskytterkorps og kommanderede 1813 Auxiliærkorpsets Avantgarde. Han blev senere Kommandant i Frederiksort, stilledes 1817 i Armeen à la suite og døde den 4de Januar 1828 i Altona.

Hr. Biørn takker jeg for hans venskabelige Breve. Alle hilses paa det bedste.

C. Bardenfleth.

18. Fra Major F. L. Bardenfleth[1]) til Ritmester P. Bardenfleth.

Schwerin, den 30te Avgust 1813.

Du faar, min ejegode Broder, kun disse to Ord fra mig i Dag. Jeg vedlægger mit Brev til Mutter aabent, for at Du kan læse det først. Vi have nu ligget 8 Dage stille her, ædt, drukket og sovet og skrevet. Jeg tænker, vi bryde snart op og gaa frem mod Fjenden, der samler sig ved Ludwigslust, 4 à 5 Mil sydlig for os. Divisionen Loison er i Wismar, og General Lallemand med et detacheret Korps, ved hvilket Holsten Ryttere, Gerstenbergs 3-Pds. Batteri, Bataillonerne Leschly[2]) (1ste Batl. holstenske Skarpskytter) og 2den Batl. „Oldenborg“ befinde sig, marcherer mod Rostock. Disse Tropper have haft nogle smaa Fægtninger med Fjenden. Oberst Waldeck, som kommanderer de nævnte danske Tropper, har faaet en let Blessure paa Kinden. Vore Tropper, som ere samlede her, have siden vor Udmarche bivuakeret under aaben Himmel, bygge sig herlige Løvhytter, som de gjøre tætte med Korn fra Marken, og holde denne Levemaade godt ud, saa længe de have godt at leve af. Men Ulykken er, at Kosakkerne hindre al Tilførsel, saa at vi maa føre alle Levnedsmidler med os, hvilket formerer vort Train betydeligt. Var dette forbandede Train ikke, saa vilde jeg være let om Hjertet, thi det udfordrer bestandig god Bedækning for ikke at tages af Kosakkerne, og det generer vore Bevægelser i højeste Grad. Nu Farvel! Du gode Broder! Hils Din Christiane[3]) kjærligst, saa og underret Fritz[4]) om hvad Du faar at vide fra os. Carl og jeg ere raske. Lev vel og glem aldrig Din Dig evig tro

Løvenørn.

---

fik Ordre til at begive sig til Rendsborg for der at gjøre Tjeneste. Han blev afskediget 1816.

[1]) Major, Divisionskvartermester Frederik Løvenørn Bardenfleth var Souschef ved Auxiliærkorpset. Født den 15de Juli 1781; Generallieutenant 1849; død som kommanderende General i Holsten den 19de Avgust 1852. Han blev 1816 gift med Sophie Evald (født 1792, død 1829), Datter af Generallieutenant Johann Ewald.

[2]) Oberstlieutenant Jens Leschly, Chef for holstenske Skarpskytterkorps 1ste Bataillon, født den 13de Juli 1759, var senere Chef for Dronningens Livregiment fra 1817 til sin Afsked som Generallieutenant den 30te September 1841. Død den 20de December 1843 i Glückstadt.

[3]) Poul Bardenfleth blev 1808 gift med Christiane Albertine Benzon, Datter af Kammerherre P. M. Fr. Benzon til Christiansdal.

[4]) Kapitajn af Søetaten, Ordensviceceremonimester Johan Frederik (Frits) Bardenfleth, født den 19de Avgust 1772, 1810 Hofchef hos Prins Ferdinand, død den 3dje Februar 1833 som Ordensceremonimester, Kammerherre og Kontreadmiral.

19. Fra Avditør F. C. Clauswitz[1]) til Major C. Bardenfleth.

Hamburg, den 30te Avgust 1813.

Kjære Hr. Major!

Undres ikke over og vredes ikke paa Avditøren, at han endnu ikke er tilbage i Hovedkvarteret. Afhang det af ham, var han allerede hos Dem. Pligt holder ham endnu i Hamburg; i det mindste tror han, det er hans Pligt.

Efter mange Omstændigheder med adskillige franske Avtoriteter lykkedes det endelig Fischer[2]) og mig at erholde de 50000 Fr., vi havde at oppebære hos de Franske i Afslag paa Armeens Sold.

Da mit egentlige Ærinde derved var tilendebragt, havde jeg jo atter kunnet rejse til Hovedkvarteret, men Generalkrigskommissær Münch[3]) havde fra først af draget mig ind i Reguleringsaffærerne af det danske Korps' Besoldning og ytrede gjentagne Gange, at han ønskede, at jeg vilde være ham behjælpelig deri, fordi Kasserer Fischer ikke kunde Fransk. Imidlertid erfarede jeg, at Kosakken sværmede omkring paa de Ruter, vi kunde tage for at komme tilbage, og at hverken Kassen eller nogen af os for Øjeblikket kunde naa Hovedkvarteret. Under disse Omstændigheder holdt jeg det for det bedste at nytte, hvor jeg var, og indlod mig derfor end mere i Reguleringsaffæren, hvorvel jeg hverken af Kongen var beskikket eller af Prinsen beordret dertil. Jeg var derfor med Münch og Kasserer Fischer hos Grev Chaban, og Fischer og jeg have været hos Monnoye og Caire. Nu, jeg er midt inde i det, føler jeg ret, hvilket forbandet Arbejde det er at regulere Gagerne saaledes, at det bliver fordelagtigt for de danske Tropper.[4]) — — —

Kassereren hilser mangfoldig; han er ligesom jeg uendelig kjed af de forbandede Omstændigheder, det volder at faa Korpsets Gagerings-

---

[1]) Avditør ved 2det jyske Infanteriregiment Frederik Carl Clauswitz, født 1783, blev den 14de Juli 1813 Avditør ved Auxiliærkorpset; fik Afsked 1819 og blev Censor i Kiel; 1839 blev han Administrator for Dronning Anna Sophies Stiftelse. Død den 20de Marts 1865 i Kjøbenhavn.

[2]) Overkrigskommissær Carl Fischer, født den 26de Juli 1787, blev 1810 Fuldmægtig i Generalkommissariatskollegiet, 1813 Feltkasserer ved Auxiliærkorpset og 1821 Justitsraad og Departementschef. Død den 10de December 1828. Hans Broder, Overkrigskommissær Vilhelm Frederik Fischer, født 1790, Overmagasinbestyrer ved Auxiliærkorpset, fik Afsked 1815 og blev Told- og Amtsforvalter i Nordborg, senere Kasserer ved Centralkassen i Rendsborg. Han blev Generalkrigskommissær 1831 og døde den 4de April 1857.

[3]) Generalkrigskommissær Hans Peter Münch, Deputeret i Generalkommissariatskollegiet, født den 14de September 1758, død den 2den Marts 1836 i Kjøbenhavn.

[4]) Herefter følger Anmodning om at faa tilsendt forskjellige Dokumenter, bl. a. en Afskrift af Traktaten mellem Danmark og Frankrig angaaende Auxiliærkorpsets Gagering, samt Forespørgsler, om hvem der fra begge Sider ere bemyndigede til at afgjøre Tvivlsspørgsmaal om Gageringens Størrelse m. m.

væsen afhandlet med de Franske; thi det er kun altfor tydeligt, at de gjærne vil sætte os paa saa lidt som muligt; vi bør derfor stride for den danske Sag af alle Kræfter.

Hvorledes bliver det med Munderingssagen? Skal Kejseren ikke ogsaa betale Over- og Undermundering? Han gjør det vist, thi han trænger til de danske Tropper.

Tilgiv, hvad jeg af Iver for Sagen har henkastet paa Papiret, kun lidet ordentligt, men i Hast.

Ret meget beder jeg Dem at fremstille for Prinsen, hvorfor jeg endnu ikke er vendt tilbage. Befaler han, saa kommer jeg strax, hvilket ogsaa ganske stemmer overens med mit Ønske; befaler han, at jeg fremdeles skal blive hos Münch, saa adlyder jeg, skjønt nødig, thi mine Forretninger som Avditør ved Staben ere mit egentlige Embede og ligge mig meget paa Hjærtet. Skrækkelig ubehageligt vil det være mig, om der forefalder noget ved Staben, hvori Prinsen benytter en anden Avditør til at referere Sager for sig. De ved nu, at jeg ønsker at komme tilbage, og jeg haaber derfor at De, skjønt jeg kun kort Tid har haft den Fornøjelse at være kjendt af Dem, er saa god at mage det saa, hvis De for Resten finder det rigtigt. Hils inderligen Løvenørn og hils alle ved Staben fra Fischer og mig.

Ærbødigst

Clauswitz.

20. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Schwerin, den 30te Avgust 1813.

Kjære Ven!

Endnu staa vi her, og i 2 Dage havde jeg villet begynde en Fortsættelse af mit foregaaende Brev; men da jeg[1]) af de til Kongen indsendte Rapporter, som Du nok læser, saa vil Du kjende Hovedstillingerne, vi have haft[2]). Den Stilling, vi nu staa i, er fortrinlig, ja næsten uangribelig, som Du af et lidet Croquis, jeg har gjort, og som jeg sender med næste Brev, skal se. Tag imidlertid Kortet, og Du skal se hvor sejrrig vi staa mellem hinanden; lidt over 1½ Mil sønden for os staar Walmoden med 15000 Mand, 3 Mil norden for os staar Baron Vegesack i Wismar og Omegn med 6 til 7000 Mand, og i Ryggen af os staar Tettenborn med 2000 Kosakker, som strejfe os ganske tæt paa Livet, hvilket de dog ere mere forsigtige med, siden et Par forleden Aften brølede som to Tyre, da vore Jægere lode dem komme ganske nær og joge dem derpaa en Del Kugler i Livet. Du kan tro, de Karle brølede og alle de andre med. I øvrigt ere de nogle

[1]) Eftersætningen mangler.
[2]) Kapitajn Abrahamson førte den „hemmelige Protokol" og Kongens Geheime-correspondance.

pudsige Personer; de indlade dem aldrig i Fægtning, undtagen de ere en hel Del om enkelte, og ere de en Gang paa Flugten, da forsvare de sig aldeles ikke, de jage løs, alt hvad strække kan, dukke Hovedet mellem Skuldrene og lade saa skyde, hugge og stikke løs paa sig uden at mukke. Ved den sidste Rekognoscering var en Husar efter en Kosak; Husaren huggede, alt hvad trække kunde, paa Kosakken, men han havde et Dusin Kjoler paa og blev siddende paa Hesten og gjorde intet andet end pryglede med Kantschuken paa Hesten. Vi raabte til Husaren, han skulde skyde ham ned; Husaren skød lige paa Pelsen af Kosakken og, Fanden tage ham, han red dog væk. Derimod skød en Husar i samme Skjærmydsel paa vist 100 Skridt med Pistol, og den Kosak, han skjød efter, tumlede med Hest og alt omkuld, som om han var slaaet af Torden; men strax derpaa tog Kosakken til Bens ind i nogle Buske, og væk var han. Et snurrigt Træk maa jeg dog fortælle Dig om disse Karle. Eckmühl er en Hund til hverken at skaane sig eller andre; paa vor Marche blev sagt, at en Skov var besat af Kosakker; strax befaler han sin Adjudant, Major Brosset at ride alene derhen og undersøge det. Han kommer til Skoven og træffer rigtig Kosakkerne. Idet han vender, holde de stille og raabe paa utydeligt Tysk: Kom, kom! og vinke ad ham. Han beder Satan komme og rider løs, men hans Hest styrter, og han forslaar sit Ben; naturligvis toge Kosakkerne ham. To staa af, tage ham under Armen og føre ham ind i Skoven paa et mørkt, afsides Sted. Her fordre de Penge, han giver dem 10 Louisdorer; men de true ham, sætte ham ned og begynde at klæde ham af og rulle og trykke hans Tøj meget nøje, for at se, om intet Guld er indsyet; hans Orden tog den ældste og hængte ind paa sit blotte Bryst. Omsider, efter at han var ganske afklædt, Skjorten med, finde de en Pung med 40 Louisdorer; de truede ham da meget stærkt, for at han vilde narre dem. Efter at de have raadslaaet en Tid, kaster en hans Støvler til ham, saa hans Buxer, og han begynder at trække det paa; de vedblive at raadslaa, og imedens fatter han Mod og klæder sig ganske paa. De se forundret paa ham; den ældste tager derpaa hans Hest og hjælper ham op, de stige alle op og ride med ham ud af Skoven. Han siger dem ved Tegn og ved at nævne „Officer", at han vil til deres Officer, men de sige „nichts Officer!" og føre ham til Stedet, de tog ham, og betegne ham der at ride tilbage igjen. At han vel forundredes, men dog red hvad Remme og Tøj kan holde, vil Du vel indsé — og glad var han at slippe dem saa.

Dog ere de ikke altid saa; thi da forleden en sort Husar var bleven skudt af Vore og laa paa Vejen, saa, da de traf en enkelt, træt Soldat af oldenborgske Regiment, slog de ham ihjel og lagde ham til Forsoningsoffer ved Siden af den sorte Husar midt paa Vejen.

Vore Tropper vare gaaet, nemlig Avantgarden, frem mod Rostock; men de traf Vegesack og maatte gaa tilbage igjen levende forfulgt. Gerstenbergs Batteri har udmærket sig meget derved. Hvad ellers Resultatet af 8 Timers Kanonade og Geværskyden, nemlig af 3 12 Pds. og 4 6 Pds. Kanoner fjendtligt og paa vor Side af 8 3 Pds. Kanoner,

der forskød 115 Skud pr. Piece, altsaa omtrent 2000 Skud fra begge Sider, da er det paa vor Side 1 død Artillerist, 1 saaret Rytter og 2 døde Stykheste og maaske paa fjendtlig Side dobbelt saa mange.

Saa der skal Du se, at alle Kugler træffe ikke; uagtet der virkelig blev skudt meget godt, det vil sige, altid forandret Retningen, eftersom Skudene saas at træffe.

Kosakkerne alarmere nu vore Forposter, altsaa vil jeg stoppe; saa meget imidlertid endnu. Generalkrigskommissær Münch bærer sig fuldkommen kommissariatsmæssigt ad, thi han rejste 2 Dage før jeg fra Byen og er endnu ikke ankommen hertil fra Altona, uagtet der har været Brev paa Brev efter ham, da alle Penge etc. ligge færdige, og de Franske ville strax betale Gage og Lønninger ud, saa snart blot Münch vilde i Naade bestemme, hvor meget der skal gives, som da vist bliver sat bravt knap for at spare den franske Kejsers Penge. Imidlertid er det haardt, at saa mange Mennesker skulle sættes i haard Nød og ikke i en hel Maaned (thi siden 1ste Avgust have baade Officerer og Folk til Gode) se en Skilling; en Del Officerer have ingen Penge til at lade vaske for og især de gifte Officerer, hvis Koner slet intet have faaet at leve af. Jeg tvivler, at Münch kan erstatte disse Mennesker deres Tab og gjøre den Utilfredshed blandt Folkene, der begynder at rejse sig, god igjen ved at fortælle dem den Morskab, han nu i 14 Dage har nydt i Hamburg.

Endnu et Kommissariatstræk. Vi maa slaa os igjennem med al vor Proviant, vi bruge, og Oxerne leveres eller rettere sagt plyndres her; og nu er kommen Ordre fra Ordonnatør Krogh[1]) at Huderne og Tællen af disse Oxer skal sendes til Altona for at sælges for kongelig Regning. Vilde det ikke være dejligt at se daglige Konvojer under stærk Bedækning og idelig Kamp med Kosakker at bringe nogle Oxehuder og nogle Lpd. Tælle til Altona. Det er Krigskommissariats Manér, men ikke fransk Kommissariats. Vær saa god og besørg indlagte Brev til Marie og besørg hendes Breve adresserede til Kommandantskabet i Altona. Anbefal mig General Bülow. Et Slag maa komme en af Dagene; overlever jeg det, skal Du faa at høre, hvordan saadant et Dyr gaar til. Lev vel, og falder jeg, da hils min Marie fra Din Ven

Emil.

Sørg for at, om jeg falder, Marie ikke erfarer min Død for pludseligt. Hils Peter.

---

[1]) Ordonnatør, Ritmester Godske Hans Ernst Krogh, født den 1ste Januar 1778, blev afskediget 1815 og 1816 Overvejinspektør i Slesvig. 1826 Kammerherre og Amtmand i Husum og Bredsted Amter. Han døde den 3dje September 1852.

21. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester Lillienskjold, Oberstlieutenant Gløersen, Ritmester P. Bardenfleth, Hr. v. Schmidten paa Sophienborg.

Schwerin, den 1ste September Kl. 6 om Morgenen.

Den 26de og 27de Avgust er forefaldet en stor Bataille, hvori de Franske have sejret. Batatillen stod imellem Dresden og Prag. Den 26de blev 7000 Russere og Preussere gjort til Fanger; den 27de blev en Feltmarskalk med over 2000 Mand afskaaret og gjort til Fange. Denne Meddelelse er i Dag gjort vores Prins med en Adjudant fra Prinsen af Eckmühl. Detaillet véd man ikke.

Den 28de har vore danske Tropper under Oberst Waldeck udmærket sig i en Affære foran Rostock mod de Svenske; vore Troppers Forhold roses særdeles af General Lallemand; med 3 Pds. Batteriet Gerstenberg blev 3 12 Pds. og en Del 6 Pds. fjendtlige Kanoner angrebet med meget Held; Fjenden var 7000 Mand, vores Korps kun 2500 Mand stærkt, hvorfor General Lallemand igjen trak sig tilbage igjennem Wismar til General Loison, som staar imellem Schweriner Sø og Wismar. Vi have mistet én Død og et Par Saarede; Fjendens Tab kan vi ikke angive, men at det maa have været betydeligt, sluttes deraf, at kun med Blænkere har Arrieregarden været paa Tilbagemarchen efterfulgt, uden at disse have vovet sig nær paa vore Blænkere.

Batteriet Gerstenberg, holstenske Ryttere, 1ste Bataillon holstenske Skarpskytter, 2den Bataillon Oldenborg, vare de Tropper, som Oberst Waldeck fører. De forrige Rygter om betydelig Tab ved Korpset har ikke bekræftet sig; en Officer, som fra Korpset kom hertil i Gaar, og som bragte de første Efterretninger, fordi Kosakkerne hidtil have hindret Kommunikationen, meddelte Ovenanførte. Disse brave Tropper bære med godt Mod de svære Strabadser, de har, Dag og Nat. Siden den 19de Avgust har ingen Officer og ingen Soldat set Bagage eller Tøj og maa derfor endnu gaa i de samme Klæder og Linned og ofte med tom Mave, indtil noget kan blive samlet fra de rømmede og udplyndrede Bønderbyer.

Fjenden staar i Lublow med 15000 Mand under Walmoden, med 2000 Kosakker ved Warsow under Tettenborn, med 7000 Svenske ved Wismar under Vegesack, men vover ikke at angribe vor ypperlige koncentrerede Stilling imellem Wismar og Schwerin; selv Vejen over Gadebusch, Ratzeburg til Lübeck er vores, og ingen vover sig derhen; bemeldte Vej er godt besat, og der gaar vore Konvojer; vi længes efter at høre, hvad der sker ved Berlin; thi derpaa beror vore offensive Operationer imod Walmoden og Vegesack.

Schill er flygtet fra Dassau med sine Mænd til Rostock.

C. B.

Kl. 10. I dette Øjeblik kom vedlagte detaillerede Meddelelse. Kosakkerne have paa en Stang sat en lang Fortælling paa Fransk,

som vore Blænkere have bragt tilbage, hvor Fjenden fortæller med megen Omstændighed netop det modsatte, og fortæller at de Franske ere slaaet!! Men deres Datum er ældre; jeg advarer derfor ikke at tro den, hvis den bliver bekjendtgjort underhaanden.

22. Fra Samme til Samme.

[Ratzeburg], den 5te September [1813].

Vi staa: Lallemand og Waldeck i Lübeck.
Loison norden for Ratzeburg.
Pr. Hessen mellem Ratzeburg og Kogel.
Vichery ved Mölln.

Fjenden: Vegesack ved Schlutup.
Tettenborn, Dörnberg ved Rosenow.
Walmoden ved Gudow.

Vore Tropper slaas overmaade godt og taale ondt Nat og Dag.

RitmesterWedell blev overfalden foranSchlutup og med $^1/_2$ Eskadron nedsablet; Wedell er stærkt saaret[1]). Uforsigtighed og Fatigue var Aarsagen.

v. Qualen og Bennigsen have jaget 3 à 400 Kosakker bort med 100 Husarer. Fyn Dragoner ere endnu ikke ret vante til at slaas; Mandskabet er imidlertid tappert og har slaaedes ret bravt under Prinsens egen Anførsel.

Bardenfleth.

23. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 5te September 1813.

Kjære Ven og Kammerat!

Kun faa Ord skal Du faa i Dag, først besørg mig indlagte Brev til min inderlig elskede Marie og erindre Dig, at min sidste Bøn er, lad der bruges Forsigtighed med at lade min Marie vide, om den Død, der saa daglig bortriver snart en, snart en anden, ogsaa ramte mig; for mig er det intet, kun min Marie vilde jeg ikke have bedrøvet mere end nødvendigt.

---

[1]) Frederik Christian Gottlob Baron Wedell-Wedellsborg, Sekondritmester ved holstenske Rytterregiment, født 1786, død i Kiel i Oktober 1813.

Daglig slaas vi nu om det Brød, som vi spiser, og den Fourage vore Heste faa, hentes med Sablen i Haanden. I Gaar hele Dagen førte jeg en Kolonne for at kaste det fjendtlige Kavaleri tilbage, saa længe indtil Fourage og Kreaturer vare bortførte fra ulykkelige Bønder, der nu blive, som allerede en Del ere, Røvere, der væbnede med de faldne Soldaters Vaaben, skjult i Skoven skrækkeligen myrde hver enkelt Vandrer; endnu i Gaar, da jeg fra en By, Schmielau, havde fordrevet en Pulk Kosakker, fandt vi en fransk Grenader, hvis Blod endnu rygende viste over 30 Stik i Ansigt, Bryst og Underlivet. Wedell af holstenske Ryttere er med næsten 70 Mand ved uforsigtigt Forhold blevet nedhugget, han selv er dødelig saaret ført til Lübeck. I Nat er det tredje Nat jeg vaager, da vi hver Nat angribes. Major Bruun[1]) af fynske Dragoner lod sig drive ud af en By, hvor han var posteret, og var derved Aarsag i, at jeg mistede 2 Dragoner og en Grenader, og Prinsen en Del Vogne og Infanterister.

Dog jeg er for træt til at skrive videre, lev vel; vi venter Angreb i Nat eller i Morgen tidlig; jeg er her for at vise mig brugbar i Alvor, og ved Gud enten død paa Pladsen eller med Ære se Solen gaa ned i Morgen skal Din Ven

Emil Scholten.

Anbefal mig Generalen og bed ham erindre min i mit Brev anførte Bøn.

Vore Folk ere prægtige; Husarer, fynske Dragoner have i Gaar hugget ind, saa det var stolt at se paa, men lide gjør de betydeligt; thi Jorden til Natteleje, Himlen til Loft og ingen Ro hverken Nat eller Dag; det giver Sygdomme; stærk Diarhoe og Blodgang er stærkt begyndt. Og disse Mennesker, som Døden truer, og som frejdigen søger den, begynder Münch fra Altona af (thi videre har han ikke vovet sig, uagtet Feltkassen er her, og Ingen har en Skilling i Lommen) at ville bedrage for det lidet Sølv, de ved deres Blod fortjener, og som da vilde tilfalde Deres Koner og Børn. Prinsen har nemlig befalet, at en Del af det Sølv, som skulde føres fra Hamburg hertil, skulde blive i Altona for at betales de efterladte Koner; der har Münch proponeret at udbetale Sedler fra Rendsborg til en vis moderat Kurs til Konerne i Stedet for Sølv.

Det er tungt, at saa brave som Folkene ere, skulle de se sig lønnede ved selv intet at faa og Deres Koner Sedler. Vore Marketendere ere gaaede bort, da Folkene ingen Penge have. Gid Münch sad blandt en Flok Kosakker, og næst Guds Hjælp bliver det nok Tilfældet; thi de ere paa alle Veje.

---

[1]) Major Peter Urban Bruun, Eskadronschef ved fynske Regiment lette Dragoner. Han blev afskediget den 2den Oktober 1813, fik 1832 Generalkrigskommissærs Karakter og døde den 14de Maj 1852 i Sollerup.

Nu lev vel og god Nat, sov rolig og tænk undertiden paa, at Du har og maaske „havde" en Ven i

Emil Scholten.

Hils alle.

24. Fra Kapitajn H. C. Rømeling[1]).

Im Bivouac vor Ratzeburg, den 5ten September 1813, Abends 9 Uhr.

Lieber Herr Major!

Meinen herzlichsten Dank für Ihre freundliche Zuschrift vom 29sten August, die ich gestern erhielt, und welche gleich zu beantworten ich mir selbst nicht die Freude versagen kann.

Auch ich fand, dass unser erster Vormarsch gegen den Feind glücklicher und mit weniger Beschwerligkeit von Statten ging, wie ich vermuthet hatte; doch im Kriege geht es auf und ab, bald vorwärts, bald rückwärts und so auch mit uns.

Die Nacht zwischen dem 16ten und 17sten August, wissen Sie, dass die Feindseligkeiten ihren Anfang nahmen; mit dem Schlage 12 des Nachts ging eine Recognoscirung von uns gegen die Stecknitz vorwärts, welche von dem General Lallemand kommandirt wurde. Wir gaben zu dieser Recognoscirung unter dem Oberst Waldeck das holsteinische Reuter Rgt., die 3 ℔. Batterie Gerstenberg, das 2te Bataillon Oldenburg und das 1ste Bataillon holsteinscher Scharfschützen. Dieses Corps, zu welchem eine gleiche Stärke Franzosen stiess, marchirte auf Mölln uud vertrieb den Feind von diesem Ort. In derselben Nacht wurde das dänische Auxiliaircorps in zwei Bivouacs bei Grossensee und Sick concentrirt. Die französische Armee concentrirte sich zwischen Wandsbeck und Reinbeck. General Loison marschirte mit seiner Division auf Lauenburg. Mit unserem linken Flügel dehnten wir uns vermöge 2 Bataillons leichter Infanterie und des jütschen Dragonregiment nach Lübeck und Travemünde aus.

Den 18ten August wurden die Verschanzungen von Lauenburg mit Sturm genommen, wobei eine Escadron holsteinischer Reuter sich besonders auszeichnete. Den 19ten August hatte ein ernsthaftes Gefecht bei Büchen an der Stecknitz Statt, wo die Batterie Gerstenberg vorzügliche Dienste leistete und der Capitain leicht blessirt wurde. Am selben Tage brach die dänische Division auf und marschirte nach Schwarzenbeck. Den 20sten marschirten wir nach Büchen, wo wir auf einige feindliche Cavallerie trafen, mit der scharmützelt wurde. Wir trafen am selben Tage in Schwanheide ein und

---

[1]) Brevet maa ligesom det af 6te Avgust antages at være skrevet til hans Korrespondent Major Lesser.

wo wir uns mit dem Corps von Lallemand und der Division Loison vereinigten. Der Prinz Eckmühl war mit den Divisionen Thiebault und Vichery bei Lauenburg. Den 21sten marschirten wir nach Gresse, den 22sten nach Kamin, den 23sten über Wittenburg nach Parum. Bei Wittenburg erhielt die dänische Division Befehl eine Arrieregarde zu machen und Front gegen Hagenow zu nehmen, bei welchem Ort ein feindliches Corps stand, das Eckmühl vorbeigegangen war. Von Parum marschirten wir auf Schwerin, wo die ganze Armee concentrirt war, und wo drei französische Divisionen nebst dem dänischen Corps Position nahmen. Das Corps von Lallemand nebst der Division Loison wurden aber gleich gegen Gadebusch detachirt, um ein 4000 Mann starkes Corps Schweden zu vertreiben. Zu dem Ende marschirte Lallemand auf Wismar, Loison auf Gadebusch; doch die Schweden rochen den Braten und kamen zu ihrem Glück früher in Wismar wie Lallemand. Bis zu diesem Augenblick hatte unser linker Flügel in Lübeck und Travemünde fest gestanden, und wir hatten uns gleichsam um denselben herumgeschwenkt. Da nun aber Wismar von uns besetzt war, erhielten die Dragoner Jütland nebst dem 2ten Bataillon holst. Scharfschützen Befehl zu uns zu stossen. Auf dem ganzen Marsch nach Schwerin waren wir fortwährend von Cosackenhaufen umgeben, die uns selten beunruhigten, immer aber beobachteten, und denen wir vermöge des Mangels an Cavallerie nichts thun konnten, und denen die vielen Hölzungen zu Schlupfwinkeln dienten.

Den 26sten August war unsere Stellung folgende: wir mit 4 Divisionen unter Eckmühl bivouacquirten in der genommenen Position um Schwerin. Die Division Loison stand an der nördlichen Spitze des Schweriner Sees, und das Corps von Lallemand stand in Wismar und hatte eine ziemlich starke Abtheilung über Doberan gegen Rostock hinaus poussirt.

Der Feind stand mit 15000 Mann unter Walmoden zwischen Ludwigslust und Schwerin bei Buchholz und hatte ausserdem General Tettenborn mit 2000 Mann, lauter Cavallerie, gröstentheils Cosacken, bei Warsow im seiner linken poussirt. Unsere Stellung bei Schwerin war augenblicklich von feindlichen Cosacken umschwärmt, die uns alle Zufuhr sehr beschwerten, und es durfte sich niemand ausser der Vorpostenkette ohne bedeutende Bedeckung sehen lassen, wenn er nicht bestimmt von den Cosacken genommen sein wollte. Ihre Dreistigkeit ging z. B. so weit, dass sie eines Tages an der Spitze eines französischen Infanterieregiments, das aus dem Bivouac zum Exerciren ausgerückt war, dessen Oberst schwer verwundeten und den Adjutanten tödteten, weil sie sich ein Paar hundert Ellen von der Front entfernt hatten in der Nähe eines Gebüsches.

Die Position bei Schwerin war folgendermassen besetzt. Die Franzosen stützten ihren linken Flügel an den grossen Schweriner See, ihren rechten an den Ablauf des langen Sees bei Neumühlen, Front gegen Ludwigslust. Die Dänen hatten Front gegen Gadebusch,

den rechten Flügel am grossen Schweriner See, den linken am Langen See bei Neumühlen, und [um] die linke zu decken, war Neumühlen stark besetzt. Der sogenannte Weinberg, den Sie auf Schmettaus Karte finden, war der Hauptpunkt unserer Stellung, und von diesem predigten wir mit einer 6 ℔. Batterie, und sein ganzer, obgleich flacher Abhang wurde ausserdem von beiden Seiten mit einer andern 6 ℔ Batterie bestrichen. Die Position bei Schwerin gewährt, sobald man auf die Vertheidigung in derselben während der Schlacht allein Rücksicht nimmt, ausserordentliche Vortheile, und ist ausserordentlich schwer auzugreifen; sie hat aber den Nachtheil, dass man sich nicht leicht aus derselben bewegen und leicht in derselben belagert werden kann, wenn man nicht die Uebermacht hat. Doch dies war mit uns der Fall; indessen waren wir doch augenblicklich von Cosacken eingeschlossen, und wir konnten keinen Courir wegsenden, der nicht Bedeckung mithaben musste, und dies doch einzig auf der Strasse über Gadebusch. Wir standen in dieser Stellung bei Schwerin bis zum 2ten September; der Feind wagte uns nicht auzugreifen, sondern ging um uns herum wie die Katze um den heissen Brei, und in all dieser Zeit fiel nichts vor als dass täglich Recognoscirungen gegen Strahlendorf und überhaupt westlich ausgesandt wurden, theils um Nachrichten vom Feinde zu erhalten, theils um Lebensmittel und Fourage, Schlachtvieh, Bauern mit Pferden und Wagen aus den benachbarten Dörfern für die Armee einzutreiben, wobei nichts als Plänklereien mit dem Feinde vorfielen, welches beständig die Husaren und Scharfschützen, mitunter auch ein Bataillon Infanterie von der Linie beschäftigte. Den 31sten August erhielten wir die Nachricht, dass bei Doberan ein sehr ernsthaftes Gefecht zwischen dem Corps von Lallemand und den Schweden unter Vegesack, der mit 7000 Mann in der Gegend von Güstrow gestanden hatte und nun vormarschirt war, Statt gefunden hatte, bei welchem sich unsere Truppen unter Waldeck (der leicht im Gesicht früher blessirt worden war) sich sehr brav gehalten haben; besonders hat die Batterie Gerstenberg und das holst. Reuter Rgmt. Gelegenheit gehabt sich auszuzeichnen und sind vom General Lallemand ganz ausserordentlich gerühmt worden Doch haben die Unsrigen sich bis hinter Wismar zurückziehen müssen.

Den 1sten September wurde der Armee bekannt gemacht, dass der Kaiser Napoleon einen grossen Sieg bei Dresden über die vereinigten Oestreicher, Russen und Preussen erfochten habe; am selbigen Tage wussten die Feinde uns durch Bauernjungen, die beschriebene Papiere an die Vorposten abgaben, die Nachricht mitzutheilen, dass der Kronprinz von Schweden den Marschall Oudinot zwischen Magdeburg und Berlin total geschlagen habe, dass der Kaiser Napoleon ebenfalls geschlagen sei und dass Wellington über Bayonne in Frankreich eingerückt sei. Mittlerweile erhielten wir den 2ten Sept. unerwartet Befehl zur Retraite. Die Armee marschirte in 3 Colonnen ab, eine auf Mölln, eine auf der grossen Strasse über

Gadebusch nach Ratzeburg (bei dieser war das dänische Corps), und die 3te Colonne auf Grevismühlen und Schlutup nach Lübeck. Bei dieser Retraite machten unsere Husaren die äusserste Spitze der Arrieregarde von der mittleren Colonne, und sie haben sich mit dem verfolgenden Feinde, der ihnen immer wenigstens 4 Mal überlegen war, dermassen brav geschlagen, dass der Prinz Eckmühl sich bewogen gefunden, dieses der französischen Armee in einer besonderen Ordre du jour bekannt zu machen, in welcher er zugleich bekannt macht, dass der Husarenrittmeister v. Bennigsen[1]) und v. Qualen[2]) von der Garde zu Pferde die ausgezeichnetste schönste Conduite bewiesen hätten.

Jetzt ist unsere Stellung von Lübeck über Ratzeburg bis über Mölln hinaus. Das dänische corps d'armée und die Division Loison stehen östlich auf den Höhen vor Ratzeburg. Der Feind sitzt unseren Vorposten beständig auf dem Nacken; gestern überfiel derselbe einige kleine Fouragirungen, die ausgeschickt waren und nicht gehörig unterstützt wurden von den Vorposten, welches uns einige Leute kostete. Indessen rückten wir mit 2 Eskadrons Fyn Dragoner, die eben zum Auxiliaircorps gestossen waren, einem Bataillon und 4 Piecen zur Unterstützung und vertrieben den Feind. Die neulich angekommen Fyn Dragoner waren ausgezeichnet brav (ich führte die eine Escadron auf dem linken Flügel); uns kostete der Spas ohngefähr 8 Mann und 3 bis 4 Pferde. Gestern haben wir auch bei Dassau, unweit Lübeck das Unglück gehabt, dass der Feind die 4te Escadron Holstein Reuter überfallen und fast gänzlich niedergehauen hat. Die Standarte ist genommen und der Commandeur der Escadron, der ein braver Officier ist, Ritmeister Baron Wedell-Wedellsborg, ist sehr schwer blessirt.

Hier, lieber Hr. Major, haben Sie denn eine kleine historische Darstellung von den Hauptsachen, die während der Dauer der jetzigen Campagne passirt sind, so entworfen wie mein subordinirter Posten es mir erlaubt (indem ich alle Ordrer und auch Erzählungen vergleiche und darauf auf die Bewegungen des Ganzen schliesse) und möglich macht, die Sachen darzustellen. Was jetzt aus uns werden mag, mag Gott wissen; viele behaupten, wir werden uns hinter der Stecknitz verschanzen. Gott gebe dass wir bald wieder vorwärts marschiren, und er verhüte, dass der Kriegsschauplatz sich in Holstein hineinziehe.

Was die Verpflegung der Truppen anbelangt, so überzeuge ich mich immer mehr und mehr, dass dies die schwerste Aufgabe bei der

---

[1]) Sekondritmester ved Husarregimentet Ernst v. Bennigsen, der først havde været i preussisk Tjeneste, blev 1790 Kornet à la suite og 1797 Sekondlieutenant i Husarregimentet. Den 14de Oktober 1818 blev han Eskadronschef ved holstenske Rytterregiment. Han fik Afsked 1816.

[2]) Ritmester ved Garden til Hest, Kammerjunker Josias v. Qvalen til Borghorst, født den 24de September 1782, tjenstgjørende ved holstenske Husarafdeling. Han fik Afsked 1815 og døde den 18de Marts 1823. Kammerherre.

Führung eines Krieges ist; und wahrlich, wenn die Truppen nicht essen müssten, wäre es Kinderspiel eine Armee zu commandiren; aber im Magen da liegt der Hund begraben. Für sehr grosse Armeen kann ich mir gar keinen Begriff machen, wie die Verpflegung in allen seinen Theilen sich bewerkstelligen lässt, denn wenn wir mit unserem, 40000 Mann starken Corps nicht in einem so kornreichen Lande wie Mecklenburg wären, hätten wir, glaube ich, schon verhungern müssen.

Von dem Augenblick ab, von da wir Holstein verliessen, ist den Truppen eigentlich nur selten etwas ordentlich geliefert worden, sondern zu unserem Unterhalt nehmen wir alles, was wir vorfinden; wir sind wie eine Heerde Heuschrecken; das Vieh treiben wir zusammen, schlachten es in einer Stunde, fressen es in der andern; die Fourage nehmen wir auf dem Felde und in den Scheunen; wir haben 3 bis 4 Tage kein Brot, kein Branntwein, kein Salz gehabt und allein von frischem Fleisch gelebt, und das vom General bis zum Pfeifer, dann aber auch Tage, wo wir sogar Wein geliefert erhielten. Uebrigens ist das Requisitionssystem eingeführt; wir requiriren alles, inclusive Bartseife, doch selten ist alles zu haben, und wo nichts ist, hat der Kaiser sein Recht verloren.

Seit dem 18ten August sind keine unserer Truppen unter Dach gewesen und bivouacquiren beständig, und fast immer müssen dies die Brigadegenerale auch; aber die Truppen erhalten dadurch eine Force im Hüttenbauen, die bewunderungswürdig ist. Ich versichere Sie, dass so wie wir Halt machen, und die Truppen finden nur Materialien in der Nähe, so haben sie in einer Stunde Hütten, und bleiben wir auf einer Stelle einige Zeit, so verwandeln sich diese augenblicklich in kleine dichte Wohnungen, und es ist ganz ausserordentlich interessant zu beobachten, wie die Menschen immer auf neue Einfälle fallen, um sich fehlende Bequemlichkeiten zu ersetzen. Auch versichere ich Sie, dass wir Bivouacs gehabt haben, die ein malerisches Schauspiel darboten; besonders nehmen die Wachtfeuer in der dunklen Nacht, die man so weit umher vom Freund und Feind sieht, sich prächtig aus. Bei allem dem ist diese Lebensweise ganz ausserordentlich fatigant, und Diarrhoe, zum Theil auch rothe Ruhr sind sehr Gang und Gabe, doch halten unsere Truppen alle Strapatzen prächtig aus; sie sind beständig guter Dinge, ausgezeichnet brav gegen den Feind, und der meist unparteiische Beobachter muss sagen, dass, was jede Waffe anbelangt, so dürfen die Franzosen sich gar nicht neben uns sehen lassen in keiner Rücksicht.

Die ganze französische Infanterie besteht aus lauter schwachen, elenden Jungen von 15 bis 18 Jahren, aber lauter altgedienten, kriegsgewohnten Unterofficieren und Officieren. Indessen ist es schrecklich, was diese Menschen hausen in Feindes Land; dies übergeht alle Beschreibung. Was sie nicht gebrauchen können, verderben sie. Ich habe noch kein Bauerndorf gesehen, in welchem die Franzosen waren, worin nicht alles ruinirt und in Stücken geschlagen war; ja es geht so weit, dass in Kamin ein einjähriges Kind von unserem Divisions-

chirurg Keil[1]) verbunden wurde, dem ein Franzose ein Bajonet durch die Schulter gestossen hatte. Ich habe die Erfahrung gemacht, dass unsere Leute eben so schlimm und noch schlimmer sein würden, ganz besonders die Jütländer, wenn wir sie den Zügel schiessen liessen; doch in der Hinsicht werden unsere Soldaten strenge gehalten. Lebensmittel müssen wir unserer Subsistence wegen nehmen, doch sonst wird nichts genommen, noch weniger etwas ruinirt von den dänischen Truppen, ja wir haben Exempel, dass Leute vom holst. Scharfschützencorps vergrabene Sachen, die sie gefunden haben, angegeben, damit sie dem Eigenthümer zugestellt werden könnten.

Obschon unsere Bagage so sehr eingeschränkt ist wie nur irgend möglich, denn kein Officier hat mehr als nur seinen Bedienten ohne Wagen; zum Transport von Kranken und Blessirten haben wir pr. Brigade nur 3 Wagen u. s. w., so macht uns diese kleine Bagage doch vielen Kummer, und manchmal schnappt uns der Feind eine Verstärkung. Ich kann es daher gar nicht begreifen, wie man es in alten Zeiten machte, da die Bagage, indem man Lebensmittel, Zelte u. drgl. der Armee nach führte, so ungeheuer gross war.

Wenn Sie sich das Bild eines in allen Begebenheiten des Lebens recht ruhigen, dabei mit Scharfblick versehenen Mannes denken wollen, so müssen Sie sich den Prinzen Eckmühl denken; dabei hat er eine unbegrenzte Thätigkeit und ist persönlich brav wie wenige Menschen. Er ist immer dem Feinde am nächsten und hat an seiner Seite in diesem Feldzuge, in welchem doch noch keine Affaire, die im Ganzen etwas entschieden [hat], bei seiner Armee vorgefallen ist, schon 2 seiner Adjutanten verloren. Es ist eine Freude ins Feld zu gehen, wenn man das Bewusstsein hat, von einem solchen Manne commandirt zu sein, denn da mag nun gemacht werden, was da will, so denke ich immer, Eckmühl hat es befohlen, und so ist es gewiss das beste, was gemacht werden könnte.

Das mehrste, was ich bisher von dem Feinde gesehen habe, sind Cosacken gewesen, und es ist ja nicht zu läugnen, dass die Franzosen Recht haben, wenn sie diese Waffe eine elende Canaille nennen. Doch ist es auf der andern Seite auch unumständlich wahr, dass die Armee, welche diese Waffe hat und sie richtig anwendet, ganz ausserordentliche Vortheile vor der andern hat, die keine Cosacken bei sich führt. Die russischen Truppen zu überfallen, glaube ich ist eine platte Unmöglichkeit, denn über die Wachsamkeit der Cosacken geht nichts, und das versichere ich Sie, lieber Hr. Major, wir sind nicht vermögend einen einzigen Marsch zu machen, wovon der Feind nicht genau durch Hülfe seiner Cosacken unterrichtet wäre. So lange man avancirt, hat man keinen Widerstand von diesen Menschen zu fürchten, denn wo man sich nur zeigt, laufen sie weg, aber

[1]) Overlæge Johan Carl Frederik Keil, født den 6te Januar 1764, 1802 Regimentskirurg ved oldenborgske Infanteriregiment, 1813 overordnet Læge ved Auxiliærkorpset. 1815 Dr. med. 1832 Justitsraad. Død den 1ste Juni 1833.

so wie man sich zurückzieht, so sitzen sie einem beständig auf den Fersen, und dann kann man ihnen nicht läugnen, dass sie sehr brav verfolgen.

Ich merke mit einem Male, lieber Hrr. Major, dass ich Ihnen hier im Bivouac unter einem Zelt, welches wir in Schwerin genommen und glücklich mitgeführt haben, einen recht langen Sempf geschrieben habe. Ich will nur wünschen, dass Sie sich bei der Lesung dieser Zeilen nicht gar zu sehr langweilen, und mit dem schlechten Styl müssen Sie auch nicht unzufrieden sein, denn ich sitze so unbequem auf Gottes Erdboden, dass ich froh bin, wenn ich nur einigermassen verständlich meine Gedanken zu Papier gebracht habe.

Meine Frau lebt in Rendsburg und befindet sich recht wohl, ich bitte mich Ihrer Familie recht herzlich zu empfehlen. Recht vielen Dank, lieber Hr. Major, für die Güte, die Sie haben Geld für mich in Empfang zu nehmen, und wollten Sie die Güte haben 300 Rthlr. D. C. an meinen Schwager nach Fühn zu senden, und das Uebrige an meinen Onkel den Conferensrath Hauser[1]) in Kopenhagen auszuzahlen, so würden Sie mich sehr verbinden. Von letzterem müssen Sie sich aber Quittung geben lassen, er wohnt in Aabenraa grade vor der reformierten Kirche. Recht von ganzem Herzen wünsche ich Ihnen, dass Sie neben ihrer Familie einige Zeit auf Sophienberg zubringen könnten, ich begreife recht gut wie nöthig es Ihnen sein muss, einmal das liebe Kopenhagener Steinpflaster nicht mehr treten zu dürfen, denn ich selbst habe erfahren, wie ich mich so ganz anders befinde, seit ich aus der Residenz weg bin, und selbst das Leben, welches wir jetzt führen müssen, so angreifend es für manche Andere ist, bekommt mir nicht allein gut, sondern mir däucht, dass ich mich je länger, je besser befinde. Adieu lieber Hr. Major; von den beiden wackeren Bardenfleths kann ich grüssen, beide arbeiten mit den rühmlichsten Eifer für uns alle, und sind wirklich ein Paar ausgezeichnete Officiere. Auch Carl Ewald grüsst Sie von ganzem Herzen. Wir alle unterhalten uns öfters von Ihnen und wünschen, dass Sie hier bei uns wären, ich darf Sie wohl nicht bitten, Jemanden von mir zu grüssen, denn es ist wohl niemand mehr, der ausser Sie sich meiner erinnert. Der Burgwedel[2]) ist ja wohl in Preussen. Es wäre doch sonderbar, wenn ich ihm gegenüber käme.

Rømeling.

---

[1]) Konferensraad Conrad Casper Hauser, født i Basel 1743, død 1824, Administrator ved det vestindiske Handelskompagni.

[2]) Premierlieutenant i holstenske Infanteriregiment Carl Frederik Wilhelm Burgwedel, Adjoint ved Generalkvartermesterstaben havde ligsom hans Broder Premierlieutenant Frederik Wilhelm Burgwedel været Officer i den preussiske Hær, men kom efter Ansøgning i dansk Tjeneste og fik Indfødsret 1808. I Anledning af Krigen søgte han nu sin Afsked „paa Grund af den Pligt, der paalaa ham som preussisk Undersaat". Han fik sin Afsked den 19de Avgust 1813, men Kongen tog ham hans Ansøgning unaadigt op: „da Vi ikke have Krig med Preussen,

25. Fra Avditør C. J. C. Bræstrup[1]) til Premierlieutenant F. v. Schmidten.

Ratzeburg, den 6te September 1813.

Megen Tak, kjære gode Schmidten, for Deres sidste Brev, som jeg nu vil stræbe saa godt som mulig at gjengjælde. Den svenske Pjece, for hvilken jeg ogsaa meget takker, skal jeg, om De vil have den igjen, sende Dem. De ser, at vi nu have forladt vort Fædreland, udenfor hvis Grænser vi alt have gjort en artig Spadseretur. I Korthed vil jeg meddele Dem vore Fata. Paa Pronsdorf[2]) tilbragte jeg nogle af de behageligste Dage i mit Liv til den 25de Juli, da vi ved Udløbet af den første Vaabenstilstand fik Ordre til at besætte Lübeck, hvor vi med hele Regimentet holdt et stolt Indtog, der endnu vilde have været smukkere, naar vore Grenaderer, som faa Dage før vare stødte til os, havde været med, men de vare ad en nærmere Vej gaaet til den eutinske By Schwartau, som de besatte. General Lasson tog ogsaa sit Brigadekvarter der i Byen, hvor efterhaanden ogsaa fynske Infanteriregiment som, paa det paa Omø værende Jægerkompagni nær, alt er her, og jyske Dragonregiment rykkede ind. Til den 15de Avgust bleve vi der; men paa denne Dag, da Fjendtlighederne den næste atter kunde løsbryde, rykkede pludseligen alle danske og franske Tropper ud af Byen, hvilken ogsaa alle franske Civilavtoriteter forlod. Man tog Vejen til Blumendorf, hvor den første Nat bivuakeredes; jeg var ikke med her, da jeg i 2 Dage havde været paa Pronsdorf og ved min Hjemkomst om Aftenen den 15de til min store Forundring fandt Byen tom, hvorefter jeg næste Dag maatte rejse med Bagagen. Den 16de gik vor Stab til Gross Hansdorf, en hamburgsk By nær Ahrensburg, som aldrig før i Mands Minde havde haft Indkvartering. Den 17de gik vi til Hoisdorf en Mil derfra, hvor vi bleve indkvarterede, men den hele øvrige Del af Brigaden bivuakerede. Den 18de maatte vort Regiment afløse fynske i Bivuaken, hvor der var meget ubehageligt, da man intet tilstrækkeligt Ly havde, og det næsten i 24 Timer skylregnede, saa at man om Natten laa som i Vand. Den 19de brød vi, tilligemed det øvrige af det her samlede Auxiliærkorps, hvis Avantgarde stod i Lütgensee, 1ste Brigade mellem Grossensee og Glinde (hvor Brigaden hidtil havde staaet i Lejr), og hvis Hovedkvarter var i Sick, op, passerede Hamfelde nær ved Trittau, hvortil Vejen gaar igjennem meget dejlige Skovegne, Billen og vort Fædrelands Grænse og gik

---

saa leder hans Ansøgning til den Formodning, at det Forhold, han tror endnu at staa i til den preussiske Stat, hindrede ham fra at tjene mod enhver anden Magt, der var i Krig med Danmark".

[1]) Christian Jacob Cosmus Bræstrup, født den 26de December 1789, død den 11te Juli 1870, den senere Gehejmekonferensraad, Minister o. s. v., var Avditør ved slesvigske Infanteriregiment fra 1810 til 1815.

[2]) Et adeligt Gods 2 Mil N. V. for Lübeck, der ejedes af Familien Buchwaldt.

igjennem Gadebusch, et Kanaille lille Hul, dog lidt bedre end Wittenburg, og med en smuk gammel Borg med et afbrudt, meget tykt, rundt Taarn, hvilket ser meget romantisk ud; vi saa den for de Danske saa sørgelige Mark, der for 100 Aar siden gødedes med vore Forfædres Blod[1]). Gjennem en Herregaard, Roggendorf, hvor Lützow[2]) traf Beslægtede, en Herr Fabrice og hans Kone, født Lützow, gik vi derpaa ad Veje, som, jo nærmere vi kom hertil, altid blev mere og mere romantiske. Fra Schwerin til Gadebusch kommer man for det meste igjennem overmaade smukke Skove, for en stor Del af Gran, i hvilke man paa enkelte Steder, hvor der var høje Bakker, Dale og smaa Søer, finder overmaade smukke Steder. Noget paa denne Side Roggendorf finder man igjen en meget stor Slette, som hører op ved de smaa Søer ved Lankow, hvor Egnen igjen bliver yderst bakket, og Vejen gaar derfra næsten lige hertil igjennem idelige Granskove.

Den 17de [September].

Endelig kan jeg efter endte Forretninger i disse Dage fortsætte med Brev. Vi marcherede tæt her udenfor Byen bag Landsbyen Dremin op paa en meget stor Slette, hvor vor Bivuak blev opslaaet, og hvor den endnu er. Ryggen have vi mod Dremin og Søen; foran os en liden Granskov, som desværre er for det meste gaaet i Løbet til vore Hytter, og lidt foran os, for Enden af højre Flanke, ogsaa en Skov. Vi have haft mange Fægtninger med Kosakkerne og sorte Husarer, som sværme om her i Egnen, og som fulgte os i Ryggen og paa begge Sider paa vor Marche fra Schwerin. I Gadebusch rykkede de ind meget kort efter os og havde der en temmelig heftig Fægtning med Thiebaults Division og vore Husarer, hvor de sidste skal have holdt sig meget bravt og Kosakkerne tabt adskilligt. Vi maa fra Bivuaken foretage Fourageringer og andre Expeditioner fremad, og herved forefalder næsten altid noget, nogle Kosakker har man fanget og dræbte, andre, iblandt hvilke en i Forgaars faldt for vor Sergent Pocomandys Haand. Vort Kompagni mistede ved denne Lejlighed 2 Folk. Denne første Nat efter vor Ankomst hertil bivuakerede vi alle, uden Kapitajn Schmidts[3]) Kompagni, som besatte Forstaden, og da jeg just kom i Besøg til ham og Stemann[4])

[1]) Den svenske Hær under Stenbock sejrede den 20de December 1712 over den danske ved Gadebusch.

[2]) Kapitajn Gotthard Lützow ved slesvigske Infanteriregiment, født 1784, blev 1839 Kommandør for Regimentet, 1ste Juli 1842 Generalmajor og Chef for 4de Infanteri-Brigade, 1846 kommanderende General ad interim i Hertugdømmerne. Nedlagde ved Oprørets Udbrud 1848 Kommandoen og tog først Ophold i Slesvig, derpaa i Kjøbenhavn. Han døde her den 25de April 1850.

[3]) Stabskapitajn ved slesvigske Infanteriregiment Henrik Ferdinand Schmidt, født 1774, blev Kompagnichef 1821, fik Afsked som Major 1828 og døde den 3dje December 1855.

[4]) Sekondlieutenant ved slesvigske Infanteriregiment Henrik Hirnklau Stemann, blev afskediget 1818 og fik Krigsraads Karakter 1819.

derpaa gjennem Sachsenwald, den største og mest majestætiske Skov, jeg da havde set, til Schwarzenbeck i det Lauenburgske, hvor vi alle bivuakerede. Næste Formiddag marcherede vi over Büchen, hvor vi passerede Stecknitz, til Schwanheide i Mecklenburg. Derfra gik vi næste Dag til Gresse, en Landsby med en Herregaard, som tilhører en Kammerherre v. Schill, der er i preussisk Tjeneste, formodentlig en Broder til den afdøde og til en af vore Modstandere, som ved Lübeck stod lige for os. Næste Dag gik vi til tæt ved Landsbyen Kamin; overalt havde vi, siden vi forlod vort Fædreland, bivuakeret, og det meste under aaben Himmel, da man gjærne brugte den korte Tid, man var paa hvert Sted, til at koge i, og ej havde Tid til at bygge Hytter. Den 23de gik vi fra Kamin til Wittenburg, den første Kjøbstad, vi paa vor Udenlandsrejse traf, et lidet Hul, ej meget bedre end Ringsted eller Nysted. Medens Divisionen havde en Affære med Kosakkerne for Byen, hvorved vort Regiment savnede en Jæger, blev Byen besat af vor 2den Bataillon og Staben, som derefter blev der, medens Bagagen og Divisionen marcherede igjennem, og derefter til om Morgenen Kl. 3 den 24de. Strax efter Divisionens Gjennemmarche havde vi atter en Affære med Kosakkerne, som fra en $1/8$ Mil fra Byen liggende Skov alt foer hen over Halvdelen af det mellem Byen og Skoven liggende Rum, men de bleve drevne tilbage. Om Morgenen forramlede vi ved vor Bortgang, — som skete under Kommando af Scr[iver][1]), der vel skreg uhyre og derved let voldte lidt Konfusion, men dog var overordentlig virksom og syntes ret uforsagt ved denne Lejlighed, — for at have Ryggen fri. Tæt ved Byen saa jeg den første Døde, en sort Husar eller mecklenburgsk Jæger, som laa midt paa Vejen, halv nøgen, blot bedækket med sin Dolman og lidt derfra en Tømmermand af fynske Regiment, som havde Panden kløvet med et Sabelhug og et Skud igjennem Munden, et ubehageligt Syn for den, der ej før har set det. Vi passerede igjennem en smuk Herregaard, Drei-Lützow, som tilhører vor Grev Bernstorff, og som, Gud ved om af Agtelse for ham, var temmelig skaanet. Ved Kirkebyen Parum traf vi Divisionens Bivuak, og herfra marcherede den samlet til Schwerin. Ved Møllen Neumühlen, ved hvilken en Bro og et Defilé fører ind til den Jordtunge, hvorpaa Byen, omtrent $1/4$ Mil derfra, ligger, begyndte Prins Eckmühls Korps's Bivuak, som gik til omtrent Halvvejen fra Byen til Møllen. Denne Plads blev dog strax af de Franske rømmet for os, og de beholdt paa denne Side af Byen blot en Bivuak nærved Byen, hvorimod nogle af deres Tropper laa i Byen, andre bivuakerede ved Slottet og atter andre paa hin Side Byen. Vi laa her til den 3dje d. M., da om Eftermiddagen hele vor Bivuak og alle franske Tropper brød op, og Schwerin ganske blev forladt. Vi gik første Dag til Rosenow, hvor atter det franske Korps gjorde Plads i Bivuaken for os. Om Morgenen Kl. 5 brød vi op,

[1]) Oberstlieutenant Vilhelm Christian Scriver, Kommandør for slesvigske Infanteriregiment, født 1764, Generalmajor 1832. Afsked som Generallieutenant 1834, død den 18de November 1848 i Slesvig.

i deres Kvarter, blev jeg af Værten inviteret, først til et meget godt Aftensmaaltid og siden til at ligge der om Natten, hvilket jeg med stor Taknemlighed tog imod, da jeg, siden vi vare i Hansdorf, havde, paa 2 Timer i Wittenburg nær, ikke været i Seng. Næste Dag, den 4de, fik vor 1ste Bataillon og Staben den meget behagelige Ordre at rykke herind til Garnisonstjeneste, og siden have vi levet et ordentligt Liv. I Dag er vor 2den Bataillon, som hidtil bestandig har bivuakeret, tilligemed nogle Dragoner under Scrivers Kommando gaaet til Grünau og skal bevogte Wackenitz. Vi andre blive her under Schaumberg[1]).

Jeg maa efter denne korte Krønike berøre enkelte af de interessanteste Punkter i vor Historie.

I Lübeck stod alle der liggende danske Tropper aldeles under fransk Kommando og hørte til den store Armés 13de Korps 3dje Division under General Baron Thiebault. Foruden os laa i Byen det 111te Liniegiment, med hvilket vi i Forening gjorde Garnisonstjeneste, og maatte paa den Maade, som jeg før har fortalt Dem om Dronningens Regiment, lære at følge det franske Kommando, hvilket gik ret godt. De Franske maatte igjen, naar en dansk Officer havde Vagten, paa hvilken de vare, adlyde dansk Kommando. Der var den bedste Forstaaelse mellem os og de Franske. Regimentet var efter Omstændighederne et af de smukkeste, jeg har set af den store Armé; dets Officerer vare i det Hele meget vakre, som næsten alle havde været i Rusland.

Den 18de [September].

Regimentet bestod næsten ganske af Piemontesere og andre nordlige Italienere; mange Officerer havde før været i sardinsk Tjeneste. Fra Rusland vare, efter Officerernes Fortælling, af dette Regiment, som paa Henmarchen altid havde hørt til Avant- og paa Retiraden til Arrieregarden, af 4444 Mand kun 1—200 komne tilbage. General Thiebault, som var kommen direkte fra Spanien, var, som det syntes, en meget fin og vakker Mand. Regimentet, som naturligvis havde lutter ungt Mandskab, exercerede fra Morgen til Aften; men deres Exercits, som jeg bl. a. ved en Revue for Thiebault betragtede, var uhyre langsom og kjedsommelig og slet ikke udmærket, uagtet den Umage, som Officererne efter hver Vending eller Greb gave sig for at rette og ordne alt, og uagtet de slet ikke fine Apostrofer, som Obersten bestandigen brugte til Officererne, f. Ex. „Voulez-vous donc toujours dormir, messieurs!“ Regimentet fik i Lübeck meget god Janitscharmusik, som kom direkte fra Frankrig.

---

[1]) Oberstlieutenant Ernst Vilhelm Ludvig Schaumberg, Kommandør for slesvigske Infanteriregiments 1ste Bataillon, Hofjunker, var født 1763 og døde den 26de Juli 1839 som Kommandør for holstenske Infanteriregiment.

Opholdet i Lübeck var mig meget behageligt, da jeg logerede hos overmaade gode Folk, en Kjøbmand Eckmann, som havde mange Handelsforbindelser i Danmark, og som paa Falster, Laaland og mange flere Steder kjendte næsten hver Familie af nogen Distinktion. Vi havde foruden vor Gage og Felttillæg i Sølv daglig $3^1/_2$ Frank, ɔ: 36 Lsk. daglig i franske Diæter; og da jeg i mit Logis havde alt for 24 Lsk. daglig, beholdt man dog altid noget tilovers. Hvad der derimod ikke var behageligt, var at være Vidne til den yderst nedslagne Stemning, som herskede blandt Indbyggerne.

Den 10de Avgust blev Napoleonsfesten fejret[1]). Aftenen før ved Solnedgang blev Festens Begyndelse forkyndt ved 5 Kanonskud, og strax efter blev Byen — paa Kommando — illumineret, dog saa slet, at jeg aldrig dertil har set Mage. Næste Morgen gik atter ved Solopgang 5 Kanonskud. Kl. $11^1/_2$ samlede alle franske og danske Officerer, alle Civilavtoriteter og de dertil indbudne Indbyggere sig hos General Thiebault, alle en grande parure. Det var ret interessant at se dette blandede Selskab af forskjellige Nationer; og til at gjøre sig bekjendt med de mangfoldige franske Uniformer, af hvilke nogle, f. Ex. Tribunalets Medlemmers, ere meget kuriøse, var her meget god Lejlighed. Paa Gaden stode alle Elitekompagnier, ɔ: Grenader- Voltigeur- og Jægerkompagnierne af vort fynske og 111te Regiment, opstillede en haye fra Thiebaults Port til ind i Koret i Marie Kirken, og igjennem disse gik vi med det 111te Regiments Musik foran os en cortège til Kirken, for at høre Te Deum. Toget gik ellers — pr. Parenthes — overmaade lidet højtideligt, og lige saa lidet højtideligt var Te Deum'et, under hvilket man sad i Koret og passiarede som i et andet Selskab.

Vore og de fynske Hautboister toge Del i Musiken, som var ret god. Da Gudstjenesten efter $^1/_2$ Times Forløb var endt med en Hvirvel i Kirken af, jeg tror, alle Garnisonens Trommer, gik alt i samme Orden tilbage, og man begav sig nu udenfor Burgthor, hvor under Tedeum'et hele den øvrige Garnison havde staaet opmarcheret en ordre de bataille. Da Generalerne — Deres, kan De tro, kroede sig ikke lidt[2]) — med hele deres Suite og Eskorte ankom, begyndte den store Parade, som bestod i at, efter at Generalerne havde redet om foran alle Tropperne og af dem modtaget Salut, hvert Regiment for sig gjorde adskillige Greb med Geværerne og derefter defilerede i Revuemarche forbi Generalerne. Jeg kan ikke nægte, at vore Tropper ved denne Lejlighed toge sig superbe ud, og de Franske gave ogsaa lydeligen deres Bifald til Kjende over dem. Generalerne toge derpaa tilbage, og Soldaterne, som denne Dag fik dobbelte Portioner Levnedsmidler og hver 1 Frank, spiste derefter kompagnivis i Alleerne, som

---

[1]) Af Hensyn til at Krigens Udbrud hver Dag ventedes, blev Kejserens Fødselsdag højtideligholdt den 10de i Stedet for den 15de Avgust. De nedenfor meddelte Festligheder afholdtes i Følge detaillerede Ordrer fra de Kommanderende.

[2]) Generalmajor Iver Christian Lasson, Chef for slesvigske Regiment Ryttere, født den 20de Juni 1755 paa Uggerslevgaard, kommanderede i 1813 2den Brigade af Auxiliærkorpset. Han døde i Horsens den 16de Januar 1828.

omgive Pladsen, ved der opslaaede Borde. Denne Beværtning, som syntes ganske at være efter Franskmændenes Smag, tror jeg gefaldt ikke saa meget vore Soldater, der vist hellere havde ædt sig mætte i deres sædvanlige Kjældere. Klokken henved 6 ankom Generalerne atter i Kareter og bleve i det Telt, hvor vi skulde spise, modtagne med Musik. Bordene for Officererne vare dækkede i denne Figur ; for Midten af det runde sad begge Generaler, og ved det var ikkun de indbudne Indbyggere og Civilavtoriteter, alle Stabsofficerer og nogle af de ældste franske og danske Kapitajner; de andre gemene Kanailler vare ved det firkantede. Over det hele var et Telt, udenfor hvilket smaa Træer vare plantede. Generalens Bord var 3 Trappetrin højre end det andet. Bordene vare meget smagfuldt dækkede, og den ret behagelige Indretning truffen, at Sedler paa Tallerknerne betegnede, hvor danske og hvor franske Officerer skulde sidde, og at disse vare rangerede mellem hinanden, fuldkommen Bunterad. Jeg traf med Golowin[1]) ret behageligt Selskab Franske. Paa fransk Manér var Bordet saa overlæsset med Retter, som alle paa en Gang fremsattes, at man ikke kunde sætte en Tallerken fra sig. Retterne skal, som jeg ogsaa tror, have været over 60 i Tallet, men dog fordrog min skandinaviske Mave uden mindste Ulejlighed at nyde af dem alle. Dette Maaltid var den morsomste Del af hele den ellers temmelig flove Fest. Vejret var hele Dagen superbt, og en uhyre Mængde Tilskuere omgav Teltet under Maaltidet. Kejserens Skaal blev udbragt af Thiebault, ledsaget af 21 Kanonskud, og vor Konges af Oberst Holz, Chef for det 11lte Regiment, ledsaget af 9 Skud. Da Bordet, under hvilket megen Munterhed herskede, var endt, og Generalerne havde ladet de endnu paa Pladsen opstillede Tropper raabe „Vive l'empereur", tog man ind til Byen, der denne Aften var noget bedre illumineret end den forrige, og gik Kl. 10 paa et Bal, som General Thiebault gav i Operahuset. Der var uhyre fuldt og hedt, og af den Aarsag ej meget behageligt at danse før mod Slutningen, da man begyndte at tage hjem. Værten var yderst galant og førte selv næsten alle Danse op; han var civil klædt. Man spiste koldt. Kl. 4 var det forbi. Det syntes paa de tilstedeværende Indbyggere saa temmeligt, at deres Glæde var dem befalet.

Jeg hører nu, da jeg har endt denne Beskrivelse, af Myohl[2]), at han alt har givet Dem den, og jeg beder derfor meget om Forladelse for den Kjedsommelighed, det maa foraarsage Dem her atter at finde den.

Den 21de [September].

De kan ikke tænke Dem, uden at have set det, hvad Krig er en frygtelig Plage. Vi have her endnu ikke lært dens egentlige Rædsler

[1]) Kapitajn Adolph Vilhelm Schack Frederik Golowin af slesvigske Infanteriregiment, født den 6te Juni 1778 i Kiel, afskediget som Major den 22de Juni 1831 og død i Juli 1856.

[2]) Sekondlieutenant Simon Mathias Myohl af slesvigske Infanteriregiment, afskediget som Premierlieutenant 1816, s. A. Krigsraads Karakter.

at kjende, men blot set dens Virkninger for de Lande, hvori den føres, men disse allerede ere oprørende. Paa Marchen fra Schwarzenbeck til Wittenburg fandt vi næsten i alle de Byer, vi passerede, intet Menneske, ja næsten intet levende Væsen uden Dyr, som ikke kunde fortæres, og det lidet, som fandtes af Fødemidler, blev frataget de ulykkelige Indbyggere. Alt Korn, som paa Marken fandtes, blev ogsaa borttaget til Fourage eller til Brug i Bivuakerne. Ved Schwerin fik vi vor Bivuak i en Kornmark, hvor vi vare nødte til at bruge den superbeste Hvede, Havre og Byg til at ligge paa og bygge Hytter af. Jeg kan ikke beskrive Dem alle de sørgelige Scener, man ved hvert Skridt blev var, saaledes som jeg ønskede det; men om De erindrer Beskrivelsen i „Rückzug der Franzosen“ over Virkningerne af en Armés Fremmarche, har De et Begreb om, hvorledes her paa mange Steder ser ud. Det ubehagelige for mig ved at se alt dette, blev endnu meget forøget ved, at jeg gjorde adskillige Bemærkninger, som nødsagede mig til for en Del at forandre de Begreber, jeg hidtil havde haft om mine Landsmænds Moralitet. I det hele har man paa denne Tur lært dem at kjende — uden Fornærmelse mod deres Bravur — som rene Sancho Panzas.

Her i Ratzeburg er ogsaa en meget smuk Domkirke. — — —[1]) Udenpaa Bygningen sidde i Murene en Mængde danske Kugler, som under Byens Belejring — var det ikke under Christian V eller Frederik IV? — ere blevne indskudte. Domkirken med nogle omkring den paa den saakaldte Domplatz liggende Huse hører til Fyrstendømmet Ratzeburg, altsaa til de mecklenburg-strelitz'ske Besiddelser, men det øvrige af Byen til Fyrstendømmet Lauenburg, altsaa nu til det franske Rige. Her er endnu nogle Kaserner, Kasematter og nogle Stumper af Volde, men i det hele kan man ej synderlig mærke, at Byen har været en Fæstning, hvilket den sikkert ogsaa altid har været meget slet, da Søen, i hvilken den ligger paa en Ø, er omgiven paa alle Kanter af Højder, der fuldkommen dominere Byen. Den er vel dobbelt saa stor som Nykjøbing, men til Dels bedre bygget. Egnen er ganske guddommelig. Indkvarteringen er frygtelig stærk, da alt hvad der hører til Eckmühls og Prins Frederiks Stab og deres Garder, som for hver bestaar af et Grenaderkompagni, det af Dronningens og et af 15de lette Infanteriregiment, vor Bataillon, 1 Kompagni af oldenborgske Infanteriregiment og en Mængde syge Officerer, ligge her. Jeg logerede med Lützow, Seydewitz[2]), Lewetzow[3]) og en Artillerilieutenant Heboe[4]) hos en mecklenburg-strelitz'sk Amts-Hauptmann

---

[1]) En vidtløftig Beskrivelse af Byen Schwerins Kirker og andre Bygninger er udeladt.

[2]) Stabskapitajn Hans Joachim Seydewitz af slesvigske Infanteriregiment, døde som Oberstlieutenant den 1ste Juli 1842 i Rensborg.

[3]) Premierlieutenant Diderik Vilhelm Levetzow af slesvigske Infanteriregiment, født den 21de Januar 1786 paa Bessestad, blev 1826 Toldkasserer i Ringkjøbing. Kammerherre. Død i Aarhus den 6te Juni 1849.

[4]) Premierlieutenant Jørgen Seiersted Heboe af det kgl. Artillerikorps, fik Afsked 1816 og 1822 ny Afsked som Kapitajn. Han blev 1821 Landmaaler og 1825 Branddirektør paa Femern.

Dankwerth i et meget brillant Hus paa Dompladsen; men da Divisionsgeneral Loison fandt dette Logis mere passende for sig end for os, maatte jeg flytte hen til en Enke, i hvis Hus, som ej er af de største, foruden en fransk Employé, som logerer hos en Familie, der bor her til Leje, er indkvarteret: Grev Løvendal, Kapitajn Steffens[1]), begge Ordonnansofficerer eller noget sligt hos Eckmühl, 2 franske Apotekere, en af vore Officerer, Myohl, og jeg; videre 3 af Eckmühls Tjenere og 6 af vore, — hvilke sidste dog nu ej længer spise her; — men desuden spise her: 8 polske Lanciers og i Begyndelsen endnu 4 franske Sergenter, som dog nu ere borte. Levnedsmidler leveres os, og hidtil have vi ej manglet, men for Indbyggerne bliver nok ej andet tilbage end at dø af Sult i Vinter.

Det smager meget godt efter lang Tids Bivuakering at komme i Hus; thi skjønt man let bliver saa vant til at ligge paa Jorden i sine Klæder, at man slet ej savner Senge, og den første Nat, man kommer i dem, sover langt slettere end i sit Straa, savner man dog meget de Bekvemmeligheder, som man ellers plejer at ansé for aldeles nødvendige, f. Ex. at sidde paa Stole, sidde og skrive ved Borde, have Tallerkner, Fade, Skeer, Thekopper m. v., i Stedet for hvilke Sager: Feltkjedler og Feltflasker med deres Laag maa tjene os inden vi komme i Orden, vaske sig med Haandklæder, p . . . . paa Vandhuse m. v.

De Tropper, som her nu ligge i Bivuak, have nu faaet temmelig rummelige og efter Omstændighederne tætte Hytter i Stand, dog klage de over, at de i disse Dage bestandigen ere vaade, da det regner uophørligt. Vor 2den Bataillon er for nogle Dage siden gaaet til Grünau for at dække Wackenitz, og Scriver har faaet Overkommandoen der. Da vi forlode Lübeck, blev Lützow og Munderloh[2]) tilbage i Travemünde som Garnison, men ved Schwerin stødte de til os igjen.

Diarrhoe og Blodgang rase i høj Grad blandt Tropperne, især vore; en Mængde Officerer, jeg blandt andre 2 Gange, have haft den første Sygdom; Suhr[3]), og jeg tror ogsaa Levetzow, som hele Sommeren har været syg, ligge af den anden. Nogle betale ogsaa endnu de Forlystelser, de have nydt i Lübeck, hvor der var den overflødigste Lejlighed, jeg nogetsteds har set, til just ikke den sikreste Fornøjelse med det smukke Kjøn. Eckmühl bor her skraas overfor mig, saa jeg har meget jævnlig Lejlighed til at se ham. Det er en tyk Mand, omtrent paa Figur som Major Muderspach[4]) i 3dje

---

[1]) Stabskapitajn Peter Frederik Svane Steffens af Kongens Regiment, født i Stavanger 1776, fik 1820 Afsked som Major og blev s. A. Guvernør i Guinea, hvor han døde 1822.

[2]) Stabskapitajn i slesvigske Infanteriregiment Frederik Ludvig Munderloh, født 1769, fik simpel Afsked 1828, men kort efter Afsked i Naade med Pension; han døde i Flensborg i Januar 1856.

[3]) Sekondlieutenant ved slesvigske Infanteriregiment Johan Nikolaus Suhr, født 1792, død den 29de Marts 1847 som Kapitajn ved 14de Linie-Infanteri-Bataillon.

[4]) Major i 3dje jyske Infanteriregiment Frederik Christian Muderspach, født den 15de Avgust 1768 i Jylland, død den 11te November 1821.

jyske Infanteriregiment, men lavere og mere korthalset og rundrygget med et tykt, rødt, ej meget udtryksfuldt Ansigt. Han bærer altid Briller og er meget simpelt klædt. Den 18de og 19de blev herfra foretaget en Expedition i Nærværelse af begge Prinser med næsten hele vor Division og nogle Franske til Zarrentin og derfra hen mod Wittenburg. Man drev en Del af det Lützow'ske Frikorps tilbage, dræbte nogle og fangede 13 Jægere af Lützows foruden nogle Saarede samt en Grev Westphalen, Ritmester i den hanseatiske Legion (af hvilken noget Kavaleri var med her) og Broder til Chefen for Legionens Kavaleri. Om hvem der har fanget ham, enten Lieutenant Ewald af Husarerne eller en Lieutenant Krogh af fynske Dragoner, som nu ere stødte til os, føres der Proces for en i den Anledning nedsat Kommission. Greven førtes strax i Lænker til Hamburg og bliver nok arkebuseret, da han, saa vidt jeg ved, er dømt in contumaciam i Westphalen.

— — — General Loison (der kun har een Arm) blev for noget siden, da han, blot bedækket af 20 chasseurs à cheval, rekognoscerede i nogen Afstand fra Byen, overfaldet af 80 sorte Husarer, men huggede sig dog med ubetydeligt Tab igjennem. Ved Schwerin derimod dræbte Kosakkerne en Adjutant-Major af 111te Regiment, Kapitajn Riston, da han ved Exercitsen ej langt fra Byen red hen mod en Landsby, i hvilken de vare, og Regimentchefen Oberst Holz, som alene ilede ham til Hjælp, fik, inden hans Folk kom til, adskillige Lansestik i Underlivet, dog ufarlige. Generalkrigskommissær Münch er som Præses for vort Kommissariat kommen hertil og har allerede frembragt adskillige Generalkommissariatsideer, f. Ex. at ville lade det, som de Gifte her i Sølv lade staa af deres Gage til deres Koner, udbetale til Konerne i Sedler, men da man her ikke er Elsker af disse Grundsætninger, er alt sligt ikke gaaet igjennem — —. Her er ankommen et meget smukt dansk Matroskorps, som skal gjøre Tjeneste som Pontonniers. Det franske Kavaleri her bestaar af chasseurs à cheval, Dragoner, Kyrasserer og polske Lanciers. De sidste ere smukke, stærke og adrætte Folk og sikkert prægtige Soldater, men for Resten de plumpeste og brutaleste Bæster i Kvartererne. De andre Kavalerister ere for det meste ogsaa større og ældre Folk end Infanteriet, og Kyrassererne især lade til at være dygtige Soldater, men i det hele gefalder vort Kavaleri, af hvilke især Husarerne ere ganske udmærkede Folk, mig langt bedre — — —[1]).

Nu maa jeg endelig engang slutte.

Skulde De træffe nogen af mine Bekjendte, beder jeg at hilse. Selv hilses De fra Lützow, Myohl, Golowin og andre Bekjendte, men mest fra Deres hengivne Ven

Bræstrup.

---

[1]) Det Udeladte er tidligere fortalt i andre Breve.

26. Fra Major C. Bardenfleth.

Ratzeburg, den 8de September [1813].

Hertugen af Reggios Uheld nødte os til at trække os her tilbage. Vi bleve forfulgte af let Kavaleri, som vore Husarer paa en udmærket Maade angreb og holdt tilbage. Vi samlede vore Tropper, som vare bag os, bragte alting lykkelig hertil, og staa nu tilligemed 2 Divisioner Franskmænd her. Waldeck gik fra Wismar til Lübeck. I Maltzow blev Wedell overfalden og mistede en Del Folk og Heste. Ved Lübeck hævnede vort Infanteri ham; Fjenden kom paa 30 Skridt nær og fik først det glatte Lag og derpaa Bajonetten, hvorved han blev kastet. Her gik Prins Frederik frem med et Par Eskadroner og jagede Fjenden efter en Del Hug og Skud bort, to Kanoner gave Rejsepas. Lieutenanterne Krogh[1]) og Preusser[2]) have vist sig brav. Major Bruuns Ukyndighed i Krig kostede os 16—18 Vogne, som skulde hente Fourage, den vi maa have ud af de fjendtlige Bønderbyer, og altsaa daglig slaas om den. Blodgang er indreven, dog er den nu standset en Del. Oberstlieutenant Harboe[3]) er død deraf. Alt er ved godt Mod og ønsker at gaa frem.

C. B.

27. Fra Oberst S. Waldeck til Prins Frederik til Hessen.

Tagebuch der Begebenheiten seit dem Ausmarche von Holstein[4]).

Nachdem die Truppen Ew. Hochfürstl. Durchl. Befehl zufolge bei Grande koncentrirt waren, blieben sie die Nacht zwischen 16. und 17. im Bivouac bei Grande stehen. Den 17. Morgens 5 Uhr marschirte der General Lallemand mit dem Bataillon Oldenburg, der Jäger-

---

[1]) Premierlieutenant Christian Gregers Frederik Krogh af fynske Regiment lette Dragoner, født den 17de April 1791, fik 1830 Afsked som Major og blev Told- og Konsumptionskasserer i Odense. Kammerherre. Han døde 1851.

[2]) Premierlieutenant Carl Andreas Leopold Preusser af fynske Regiment lette Dragoner fik Afsked 1816 som Ritmester og døde den 8de Oktober 1817 paa Barløsegaard.

[3]) Oberstlieutenant Julius Christian Harboe af holstenske Rytterregiment, født 1759 og død i Lübeck 8de September 1813. Han var gift med Forfatterinden Johanne Christine Falsen (født 1763, død 1843).

[4]) Dagbogen er indsendt til Kongen med en Følgeskrivelse af 10de September 1813.

compagnie des 4ten Bataillons Oldenburg, dem Batataillon Leschly, der Batterie Gerstenberg, dem holsteinischen Reuterregiment, einem französischen Bataillon vom 48sten Regiment und 1 Escadron vom 28sten Regiment über Trittau nach Mölln. In Trittau liess der General Lallemand das französische Bataillon, 4 Piecen, die französische Escadron und 2 Compagnien von Oldenburg als Replie zurück. Mölln war nur mit einigen 20 Cosacken besetzt; die Einrückung in Mölln ging also leicht von Statten; ein Cosack und einige Pferde wurden gefangen gemacht. Die Truppen bivouacquirten vor der Stadt. Der General zog in der Nacht sein Replie aus Trittau an sich, und dabei geschah es, dass die Compagnie Brockdorff[1]), die zu Besetzung von Trittau geschickt war, wie das Bataillon Leschly weggezogen wurde, mitkam und seitdem der Avantgarde gefolgt ist.

Den 18ten Morgens früh wurde über Schwarzenbeck, wo die Division Loison postirt stand, nach Müssen marschirt; die Vorposten wurden ausgesetzt; die Avantgarde biouacquirte hinter Müssen. Die Vorposten hatten kleine Scharmützeln mit dem Feinde, aber ohne Erfolg.

Den 19ten wurde von Müssen naeh Büchen marschirt. Büchen war vom Feinde besetzt; der Feind wurde vertrieben, hatte aber die Brücke zerstört und hinderte dadurch auf einige Stunden die Passage über die Stecknitz. Ich war mit dem Bataillon Leschly, 2 Piecen von Gerstenberg, einer Voltigeurcompagnie und einer französischen Escadron über Pötrau detachirt, um die rechte Flanke des Generals zu decken und diese Position zu halten, indem er, wenn er gedrängt würde, diesen Punkt zum Pivot haben wollte, wenn er seinen linken Flügel refusirte. Von den Truppen, die im Feuer waren, hat die Batterie Gerstenberg einen Mann blessirt und ein Pferd getödtet. Der Capitain wurde selbst von einer matten Kugel, aber sehr leicht blessirt, so dass er sein Commando beibehalten konnte. Wie die Feinde sich zurück zogen, wurde an die Wiederherstellung der Brücke gearbeitet, und nach einigen Stunden ging ich, nachdem ich Ordre erhalten hatte nach Büchen zu kommen, mit dem Bataillon Leschly und 2 Compagnien Oldenburg über den Fluss und besetzte jenseits. Des Abends um 7 ging unter Major v. Ahlefeldt[2]) vom Regimente Oldenburg eine Recognoscirung von 2 Compagnien Oldenburg, der Compagnie Brockdorff und der Escadron Düring[3]) über Pötrau

---

[1]) Kapitajn Wulff Heinrich Batavus Brockdorff af holstenske Skarpskytterkorps. Han fik Afsked 1816.

[2]) Major Cai Georg Wilhelm Ahlefeldt-Dehn i oldenborgske Regiment, født den 26de Oktober 1780, à la suite 1814, Afsked 1816, ny Afsked som Oberstlieutenant 1830, død den 18de April 1834 i Lübeck.

[3]) Wilhelm Düring til Vamdrupgaard, født 1782, havde været Ritmester i preussisk Tjeneste, men blev 1807 Ritmester à la suite i holstenske Regiment Ryttere. 1838 blev han Præses i Remontekommissionen, fik 1852 Afsked som Generalmajor og Kammerherre m. m. Han døde 1860.

nach Niebuhr Schleuse. Des Nachts wurde vor Pötrau bivouacquirt. Des Morgens mit Tagesanbruch kamen diese Truppen zurück.

Den 20sten Morgens wurde von Büchen nach Schwanheide marschirt, ohne dass etwas merkwürdiges vorfiel weiter als dass einige Male Position genommen wurde, weil der Feind sich in der Nähe zeigte. Am Mittag traf die Division Loison ein, und am Nachmittag wurde über Gresse hinaus eine grosse Recognoscirung vorgenommen. Der Feind hielt keinen Stand und liess die Division Loison sich im Besitz von einer Position vor Gresse setzen; von französischer Seite geschahen einige Kanonenschüsse, sonst nur Tirailleurfeuer. Von dänischen Truppen waren nur mit das holsteinische Reuterregiment unter General Lallemand, der den linken Flügel der Recognoscirung commandirte. Der General Lallemand ging mit der dänischen Cavallerie am Abend zurück nach Schwanheide, und wie ich von der Recognoscirung zurück kam, wo ich als Zuschauer mit gewesen war, hatte ich die Ehre, mich Ew. Hochfürstl. Durchl. zu presentiren.

Den 21sten gegen Mittag wurde von Schwanheide über Gresse nach Kamin marschirt. Des Nachmittags engagirte sich in dem Holze vor Kamin ein sehr lebhaftes Tirailleurfeuer, indem der Feind im Holze gerade vor einer Ebene, die wir passiren mussten, eine Embuscade gelegt hatte. Obgleich wir plötzlich eine Menge Kugeln erhielten, so wurde doch nur ein Mann von der Compagnie Brockdorff blessirt im Bein; die Truppen behielten bei den unerwarteten Schüssen doch sehr gut die Fassung. Der Feind wurde aus dem Holze vertrieben, und von der Batterie Gerstenberg, die unterdessen aufgefahren, wurden ihm einige Schüsse nachgeschickt. Bei Kamin hatte der Feind eine Position genommen und schien Anfangs, uns erwarten zu wollen, aber wie Anstalten zum Angriff geschahen, retirirte er sich. Wie das 48ste französische Bataillon ins Dorf einrückte, befand sich da noch eine Escadron von den Verbündeten, aber durch eine Irrung wurden sie nicht für Feinde gehalten und entkamen. Des Nachts wurde bei Kamin bivouacquirt.

Den 22sten ging der Marsch von Kamin durch Wittenburg nach Drei-Lützow, wo ein Bivouac genommen wurde. Vom Feinde war auf diesem Marsche nichts zu merken.

Den 23sten wurde von Drei-Lützow durch Schwerin nach Gross Medewege marschirt, ein Bivouac da bezogen und nichts vom Feinde bemerkt. Eine Recognoscirung ging am Abend nach Gadebusch unter Commando von einem Oberstlieutenant des polnischen Lancierregiments; sie bestand aus einem Detachement Lanciers, einem Detachement reitender Jäger und der Escadron Düring. In Gadebusch stiessen diese Truppen, vermuthlich durch den Fehler des Commandeurs, plötzlich auf ein Bataillon preussischer Infanterie und einige Escadrons, und mussten sich eilig auf den Rückweg begeben. Wie die Truppen auf dem Platze aussen vor Gadebusch Front machen wollten, bereitete die Infanterie sich ihnen auf die Flanke zu mar-

schiren, und der Rückzug ging dann nach Schwerin in ziemlicher Eile. Der Feind verfolgte mit seiner Cavallerie lebhaft $^3/_4$ Meilen.

Den 24sten wurde von Gross Medewege über Gadebusch nach Güstow marschirt; vom Feinde war auf dem Marsche nichts zu sehen.

Den 25sten von Güstow durch Wismar nach Hornsdorf.

Den 26sten Rasttag in Hornsdorf; dort stand das Bivouac.

Den 27sten von Hornsdorf über Alt und Neu Bukow, Neuburg nach Kröpelin; der Feind war einige Stunden vor unserer Ankunft mit einer Cavalleriepatrouille in Kröpelin gewesen. Vorwärts Kröpelin wurde ein Bivouac auf den Höhen bezogen. Der Feind liess nichts von sich merken.

Den 28sten wurde von Kröpelin der Weg gegen Rostock eingeschlagen; ungefähr $^1/_2$ Meile vorwärts, nachdem ein Holz passirt war, engagirte sich ein Gefecht mit dem Feinde, der eine vortheilhafte Position genommen hatte und schien, einen Angriff von uns zu wünschen. Der General Lallemand aber, der nicht ein ungleiches Gefecht engagiren wollte, und da er wusste, dass der Feind bedeutend stärker als wir war und ausserdem Mine machte, unsere Rechte zu umgehen, liess die Batterie auffahren, und beide Partien kanonirten sich ohngefähr 2 Stunden; obgleich der Feind überlegen an Geschütz war, so litten wir doch wenig; die Truppen hielten mit der grössten Ruhe die Kanonade aus, und nachdem der General Lallemand den Rückzug anordnete, so wurde er en échiquier von Position mit der grössten Ordnung und Ruhe vollzogen. Die Retraite ging durch Kröpelin auf Neu Bukow, wo ein Bivouac bezogen ward; der Feind verfolgte mit Tirailleurs bis hinter Kröpelin ziemlich lebhaft; ein französisches Bataillon, das die letzte Arrieregarde machte, tiraillirte gegen ihn. Unser Verlust ist ein todter Artillerist, ein todtes Kanonenpferd und von der Compagnie Brockdorff 1 Jäger blessirt, dem in der ersten Position durch eine Kanonenkugel das Bein abgeschossen wurde. Von der Batterie wurde eine Lavettenwand von einer Kugel entzwei geschlagen. Der Feind wurde auf 7000 Mann Infanterie unter General Vegesack und auf 3 12 ℔dige und einige 6 ℔ Piecen geschätzt.

Den 29sten zog sich der General Lallemand von Neu Bukow nach Hornsdorf zurück, ohne vom Feinde beunruhigt zu werden; bei Hornsdorf ward ein Bivouac bezogen.

Den 30sten zog sich der General von Hornsdorf auf Wismar, und da der Feind sich vor Wismar zeigte — der General nicht stark genug war, sich in Wismar zu halten, und da die Einwohner alle gegen ihn waren, und er also befürchten musste, dass der Feind durch Hülfe der Einwohner die Stadt leicht in der Nacht angreifen, er sie aber schwerlich halten könnte, und er ausserdem in seiner rechten Flanke bedroht wurde, — zog er sich, nach dem die Batterie den Feinden einige Schüsse gegeben hatte, unter einer Arrieregarde von Wismar nach Carow, wo ein Bivouac bezogen wurde.

Den 31sten nachdem der General Lallemand Verstärkung erhalten hatte, und nachdem eine Brücke, die über einen Mühlenbach,

der zwischen Wismar und Carow fliest, wieder in Stand gesetzt war, rückte der General gegen Wismar, welches die Feinde, wie sich's zeigte, abandonnirt hatten bis auf eine Arrieregarde von wenig Cavallerie und Infanterie, die in Wismar postirt war. Eine Kolonne zog sich nach Hornsdorf zu, ohne sich in Gefecht einzulassen; mit der Arrieregarde fielen kleine Scharmützel vor. 2 polnische Lanciersofficiere wurden von Säbelhieben verwundet. Am Abend war der General ganz Herr von der Stadt; die Aussenposten wurden stark jenseits der Stadt ausgestellt und auf dem Galgenberge hinter der Stadt eine Hauptposition genommen.

Seit dem 31sten August, 1sten und 2ten September sind die Truppen ruhig in und um Wismar, und die Truppen benutzen diese Ruhe, um sich von ihren Fatiguen zu erhohlen; besonders ist diese Ruhe der Cavallerie zuträglich, da die Pferde nun bis auf 25 pr. Escadron, die gesattelt bleiben, absatteln können. Die Cavallerie hat sehr viele gedrückte Pferde, welches hauptsächlich davon wohl herrührt, dass die Nähe des Feindes das Absatteln nicht erlaubt hat.

Da die Truppen keine regelmässige Affaire oder Schlacht mit den Feinden gehabt haben, so ist von ihnen nichts weiter zu sagen, als dass sie gute Ordnung auf dem Marsche und im Bivouac gehalten haben, dass eine gute Stimmung zwischen den französischen und unseren Truppen auf dem ganzen Marsche geherrscht hat, und dass die Truppen in den verschiedenen Gefechten das Feuer des Feindes mit Ruhe und kaltem Blute ausgehalten und mit Entschlossenheit erwidert, wo sich Gelegenheit dazu gab.

Den 2ten Abends 9 Uhr versammelten die Truppen sich in der Stille im Bivouac bei Wismar; um 12 Uhr wurde abmarschirt über Grevismühlen nach Schönberg und Dassau, in welchem letzteren Orte ich mit dem leichten Bataillon[1]), 2 Piecen von Gerstenberg, 2 Escadronen, der ganzen Bagage und zu ihrer Bedeckung die Compagnien Brockdorff und Cornelisen[2]) detachirt wurde. Ich kam da den 3ten Abends 8 Uhr an. Die Truppen wurden in Bivouac hinter der Stepenitz gestellt, und Rittmeister Baron Wedell bildete vor der Stepenitz mit seiner halben Escadron die Vorposten. Die Stellung war so, dass der Rittmeister nur ein starkes Piquet und einige Vedetten zu halten nöthig hatte. Ich setzte diese Vorposten aus, um frühzeitig Nachrichten vom Feinde zu erhalten und um mit Sicherheit Lebensmittel aus Dassau für die Truppen zu erhalten. Die andere Hälfte der Escadron war auf Befehl nach Maltzow detachirt, um mit den von Schönberg ausgestellten Posten Communication zu halten. Der Ritmeister wurde den 4ten am Morgen 5 Uhr überfallen. Sein Verlust beträgt 1 Todten; er selbst und 18 Reuter sind

[1]) Holstenske Skarpskytterkorps I.
[2]) Kapitajn Cornelius Cornelisen af oldenborgske Infanteri-Regiment, født 1773, Premierlieutenant 1808, fik Afsked 1816 og blev senere Toldforvalter i Wilster.

blessirt. Vermisst wurden 1 Compagniechirurg, 1 Thierarzt, 1 Trompeter, 2 Unterofficiere und circa 24 Mann und 40 Pferde. Der empfindlichste Verlust ist, dass die Estandarte, die der Ritmeister die Unvorsichtigkeit gehabt hatte mit auf Vorposten zu nehmen, in die Hände des Feindes gerathen ist.

Den 4ten griff der Feind bei Schönberg an und zeigte sich oft vor Dassau. Der General Lallemand befahl den Rückzug über Selmsdorf nach Schlutup. Bei Selmsdorf wurde erst Position genommen, dann durch Schlutup marschirt und hinter Schlutup bivouacquirt. Die Vorposten hatten Plänklereien mit den feindlichen Tirailleurs; von uns ist keiner blessirt worden. Ein Infanterist vom Bataillon Fühn ist vor Schlutup von einem französischen Posten aus Misverständniss todt geschossen worden, da er auf den Anruf „halte-là, qui vive!“ nicht sich zu erkennen gab.

Ich schliesse diesen Rapport heute Mittag 3 Uhr; bis jetzt ist alles ruhig, und der Feind hat sich diesen Morgen und vorige Nacht nicht merken oder sehen lassen.

Unterthänig

Waldeck.

28. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten.

Ratzeburg, den 12te September 1813.

Mon ami.

Under 7de havde jeg skrevet Dig til, men det har Kosakkerne taget, og det var dog just et langt Brev. Dersom de Slyngler kunde læse det, saa skulde det ikke fortryde mig, da de maaske kunde være nysgjærrige, men de rive alle Breve itu; kort, det er nogle Bæster. Altsaa jeg faar at begynde igjen. Først vil jeg sige Dig, at jeg havde som saa mange andre lidt Blodgang, det gik bort og — begynder nu igjen; — det faar nu at blive som det er.

Saa vidt jeg erindrer, har jeg i Nr. 2 af mine Breve fortalt Dig om Affæren ved Kröpelin, og af Rapporter etc. vil Du vide vor berømmelige Flankemanøvre (eller Krebsegang) hertil. Vor Stilling i Forening med de Franskes er nu følgende (tag Kortet til Haands): Den danske Division staar med højre Fløj ved Schmielau og venstre Fløj ved Dremin ved Indgangen til Ratzeburg. Vi have desuden besat Ratzeburg og sydlig Salem, Kogel, Horst, Brunsmark og Schmielau. Divisionen Thiebault staar østen for Ratzeburger Sø og har besat Mölln, og General Romme trækker omkring og slaas med Kosakkerne ned mod Büchen. Paa vor Fløj staar Fjenden med Kosakker, Hanseater, Schiller og endelig „das schwarze Corps der Rache“ i Seedorf, vesten for Schall Søen, Sterley og Kehrwedder; ogsaa somme Tider smide de os ud af Brunsmark og Kogel, hvor vi da ufortøvet klappe dem ud igjen. Divisionen Loison staar for vor

venstre Fløj med Forskansninger fra Lankow til Skoven ved Salem. Kobbermøllerne norden for Ratzeburg og Mechow ere stærkt besatte af Divisionen Loison. Derimod ere Byerne Neuhof, Campow, Schlagsdorf, Schlagbrügge, Lankow etc. etc. besatte af forbemeldte Tropper samt Preussere og Svenske. Divisionen Vichery samt 2 andre franske Divisioner staa bag Wackenitz fra Ratzeburger Sø til Lübeck og derfra til Travemünde. Det fjendtlige Korps, vi indtil videre have den Ære at kjende, er Vegesack med 8 til 9000 Mand i Dassau og Schönberg, og Walmoden med 15 til 16000 Mand fra Zarrentin til Wittenburg. For Resten er Hs. Excellence Hr. Tettenborn, Lützow og en Sværm af Frikorps „überall und nirgendswo;“ thi kan man par hasard ikke hente dem ind med en Kanonkugle, ellers ser man dem blot, og de ere borte. Kun naar de, som nylig, kan staa paa den ene Side af Schall Søen og vi paa den anden Side, begge uden Kanoner, saa kan Du tro, de ere friske Fyre, især das schwarze Corps der geschworenen Rache, som ved Bønderne lade os vide „dass sie nehmen kein Pardon und geben kein Pardon“. Det første er ganske vist, thi de komme aldrig saa nær, at der kunde være Kvæstion om Pardon, og det sidste vise de ved ikke alene at dræbe værgeløse, marode Soldater og Bønder, men ogsaa deres egne Folk. I øvrigt saa kom vi af Vanvare til at skyde 29 Stykker ned forleden, de kom ikke gesvindt nok afsted, vore Kanonkugler hentede dem. Du spørger, om jeg har været i nogen Fægtning siden; gjærne vilde jeg fortælle Dig dem, men da de nu ere daglige, — thi de os til Fouragering anviste Byer ere de af Fjenden besatte, nemlig Sterley, Hollenbeck etc. etc., — saa vilde det blive et og det samme. Kun paa Dumheder fra vor Side, f. Ex. at formere med Infanteriet Karré paa en lille fri Plads midt i en Skov og lade Kavaleriet holde rundt om Karréen med Hestehovederne mod Karréen og en med Lanse gjennemstukken Dragon ud imod Fjenden; — at marchere ud paa en Plæne af over $^1/_4$ Mil til alle Sider med et Peloton Infanteri paa hver Fløj af 2 Kanoner og lade Kavaleriet blive et Par tusend Alen tilbage i Reserve; — alt dette mod Kosakangreb! Men det maa jeg da ogsaa sige bemeldte Kosakker til Ros, at de vare lige saa velsignet dumme, at de blot skreg dygtigt og svingede Lanserne, men angreb ikke. Formodentlig har denne nye Taktik skræmmet dem. — Imidlertid ere Folkene min Sjæl saa brave som muligt, og kan vi kun holde dem friske, saa skal Du se, at det danske Navn skal skrives med blodige Bogstaver her.

I Gaar red General Loison $^1/_4$ Mil herfra Ratzeburg over Kobbermøllen lidt ud for at se sig om. Han træffer en 60 Mand, som han synes Chasseurs, hans Adjudanter advare ham, at de synes ikke, det er franske, men han, som er lidt muggen af sig, beder dem holde Kjæft. Da han imidlertid kommer dem nær, bede de ham velkommen ved at hugge 7 af hans Ordonnanser ned, og han selv undgik med Nød og næppe. Du maa nu vide, han selv kan ikke forsvare sig, da han kun har en Arm, hvorved er det mærkelige, at den samme Arm er to Gange skudt af; thi da Haanden var skudt af, saa det første

Slag, han var i, tog en Kugle ham Stumpen bort indtil tæt ved Skulderen. Foruden disse har han 22 Blessurer. Naar Du vil notere Dig vor og de Franskes Stilling paa Kortet, saa vil Du finde Rede i, hvad jeg, naar vi blive angrebne, skal fortælle videre herom.

At Vandamme er i Vagten, det vide vi desværre. Som Svar paa dine Spørgsmaal tjener: Hos Waldeck er ingen uden Høegh[1]), men Krudtrøgen gjør ham god, han er ikke vov. Prinsens Adjudanter ere følgende: Begge Bardenfletherne, Baron Liliencron[2]), Kapitajn Malthe Friis af Ingeniørerne[3]) og en Kapitajn v. Krohn[4]) af oldenborgske Regiment, en dygtig Fyr. Desuden er der et Bæst som Oberhofmarskalk, en Kapitajn Michaelsen af holstenske Regiment[5]), en Hund af en Karl; han forestaar Økonomien; Gud lade Djævlen brække hans Sjæl, den Rad! Dog nok om saadan en Sjæl.

De 2 Sjæle Reimers og Baggesen ere paa deres Rejse hertil faldne i Hænderne paa Kosakkerne. De ere tagne liggende paa en Bondevogn og rigtigen bragte i denne Kvægtilstand til Tettenborn.

Ved de Danskes Afmarche fra Schønberg vare de i Klammeri med Hanseaterne og Kosakkerne, og da de ikke vilde have dem med til Lübeck, hvor de andre absolut vilde med, stak de Ild paa Broen og derved brændte nogle Huse. Men som bemeldte Kosakker og Hanseater havde Lyst til at plyndre, stak de for dansk Regning Ild paa flere, og derved [er] en stor Del af Schønberg brændt. Herover havde vi en Parlementær fra Vegesack i Gaar; men da vi ikke ansé os som et isoleret Korps, blev Brevet sendt Eckmühl at besvare.

---

[1]) Premierlieutenant Tyge Gregorius Høegh af Kongens Regiment, født den 31te Oktober 1786, Adjudant ved Auxiliærkorpsets Avantgarde, blev Kapitajn den 22de November 1813. Han var 1848 Oberst, Kommandør for 5te Jægerkorps og Kommandant i Kiel; da Oprøret udbrød, og hans Afdeling erklærede sig for dette, nedlagde han Kommandoen og fik sin Afsked den 1ste April s. A. Kammerherre. Han døde i Kjøbenhavn 1865.

[2]) Kapitajn Ludvig Carl Christoph Baron Liliencron af holstenske Skarpskytterkorps, født 1777, Adjudant hos Prins Frederik af Hessen. 1820 Oberstlieutenant, Afsked den 16de December 1843, Landkrigskommissær i 2det slesvigholstenske Distrikt. Kammerherre. Død den 24de Maj 1846. Han blev den 26de November 1796 udnævnt til Fændrik a la suite ved slesvig-holstenske Bataillon med følgende Bemærkning: „Bataillonen skal ikke bekjendtgjøre dette Avancement uden for Baronen selv, som indtil videre ej skal betjene sig deraf".

[3]) Kapitajn i Ingenieurkorpset Christian Frederik Malthe Friis, Adjudant hos Prins Frederik af Hessen, født den 3dje Marts 1782, død som Oberst den 14de Juli 1844.

[4]) Stabskapitajn August Frederik Krohn af oldenborgske Infanteriregiment, født 1781 i Neustadt, Musketer i oldenborgske Infanteriregiment 1795, Sekondlieutenant 1803, Adjudant hos Prins Frederik af Hessen 1813, Oberst à la suite 1843, 1848 slesvigholstensk Generalmajor og Chef for Insurgentarmeens 1ste Brigade, senere Chef for Insurgenternes „Departement des Krieges". Han blev slettet af den danske Hærs Lister og døde i Ballingstedt den 12te Juni 1856.

[5]) Stabskapitajn, Regimentsadjudant Christian Michaelsen af holstenske Infanteriregiment, født i Neuenbrook den 31te Avgust 1776, Adjudant hos Prins Frederik af Hessen, død som Major og Bataillonskommandør i holstenske Infanteriregiment den 3dje April 1832.

For Resten vilde jeg nu ønske, at jeg havde Dig her; saa skulde Du sendes Kosakkerne i Lanserne i Øjeblikket. Hvorfor har Du fortalt Marie, at jeg havde været i en Fægtning, da vi saa gjærne ville skjule for hende, at jeg er i Fare. Se nu til, Du kan snakke om og sige, at det var Løgn, og at jeg havde blot skrevet derom. I den Tilstand, hun er, er det bedst at hun tror at have saa lidt at frygte som muligt.

Jeg haaber, at General Bülow har modtaget mit Brev fra forrige Maaned; min Anbefaling til ham.

Hils Jost[2]), Peter[3]), von Qualen[4]) og alle, som erindre sig Din Ven og Kammerat

Emil Scholten.

Om Gud vil, mere i Morgen, da Du skal faa lidt om Eckmühls private Liv her, samt om de franske Generalers Liv i Felten i det Hele.

29. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester Lillienskiold, Oberstlieutenant Gløersen, Ritmester P. Bardenfleth, Kammerherre F. Bardenfleth paa Sorgenfri og „mine gode Svigerforældre".

Ratzeburg, den 12te September 1813.

— — — — — — — — — — — — — — —[5])

— — — Vore danske som og de franske Forposter slaas daglig med Fjenden, dels ved Fourageringerne, dels naar vore Generaler gjøre Rekognosceringer. Vor Prins gjør ofte Ture med vore Tropper, som staa paa Forpost, imod Kosakkerne og jager disse Banditter, som kun plyndre og mishandle Indvaanerne. Især ere Hanseaterne slemme heri og give os Skylden. I øvrigt staar Fjenden i Forbindelse med Indvaanerne, f. Ex. ved Kogel, (hvor Major Bruun mistede henimod en Snes Vogne af Ukyndighed i Krigen, thi Mod har han selv og er bestandig med), er en Vejrmølle, sønden for Gross Zecker ogsaa en. I Kogel staar vore Forposter; i Seedorf Fjenden. Naar vi forlade Kogel, saa gaa begge Møllerne, og de staa, naar vi komme

---

[1]) Modtageren af Brevet (Abrahamson) har forsynet dette med nogle Bemærkninger af mindre Interesse.

[2]) Brevskriverens Broder Jost Gerhard Scholten til Lundbygaard, født den 7de Juli 1783, Kapitajn a la suite i sjællandske Jægerkorps, blev 1823 Regeringsraad i Vestindien. Død den 28de April 1824.

[3]) Brevskriverens Broder Peter Carl Frederik Scholten. født i Viborg den 17de Maj 1784, Stabskapitajn i sjællandske Jægerkorps, Kammerjunker, Adjudant hos Generaladjudant F. Bülow. Afsked 1814. Generalguvernør i Vestindien 1827—48. Generalmajor. Død i Altona 1854.

[4]) Overadjudant i Generalstaben, Major, Kammerjunker Rudolph Anton Ludvig v. Qualen, født den 19de Juni 1778 i Holsten. Han blev den 22de Oktober 1819 afskediget med Oberst Karakter og udnævnt til Ministerresident i Eutin, hvor han blev myrdet i sin Have den 21de Februar 1830.

[5]) Det Udeladte indeholder kun bekjendte Ting, mest om Krigsbegivenhederne i Evropa.

med Forstærkning! Derved have vi selv lokket Kosakkerne til os og givet dem nogle Kugler. Vi fouragerede forleden i Kogel, efter at have jaget Fjenden bort. Kvæget blev drevet ud ved vore Folk; Hyrden raabte med eet: „Kosakker! Kosakker!“ i Haab om at faa os til at gaa bort. Ogsaa viste sig 3—4 Kosakker paa Skriget, og han drev allerede Kvæget tilbage, men da vi sendte 3—4 Mand imod Kosakkerne, som jog dem bort, saa maatte Hyrden se sin List omsonst. Prinsen var imidlertid saa naadig, at lade Kvæget, da det var kommet i Sikkerhed, give tilbage til Bønderne, der ved dets Tab ellers vilde blive rent ødelagte. Det var rørende at se Konerne og Mændene komme grædende tilbage og takke for Gaven. Præsterne ere især slemme med at forraade os. Dog sejgpines de ogsaa af Hanseaterne. F. Ex. den Dag, vi havde denne lille Kvægexpedition, var en Præst fra Sterley hos os under Opsyn; han havde forlangt sine Heste tilbage, men var ellers mistænkelig. Imidlertid kommer Hanseaterne og bortføre hans Datter, fordi de ikke fandt ham, som de havde truet med at hænge. Nogle Omstændigheder lade mig formode, at det var en List for at faa ham fra os; dog er det ogsaa muligt, at det var nedrig Hævn.

Landet lider meget ved disse Strejftog og ved Armeerne er Blodgang, som dog ikke er farlig og blot Forkølelse, temmelig almindelig blandt os. Vore danske Tropper vise sig meget rolige ved Strabadserne og ofte Mangel. De ligge paa Jorden under fri Himmel uden Lejrstraa, fordi det ikke er at faa. Alle ønske med Længsel efter at komme fremad igjen. Fjendens Hovedmagt staar endnu bagud: Vegesack i Wismar, Walmoden paa hin Side Zarrentin. Schwerin er besat af dem. Alle hilse vi vore kjære Landsmænd hjemme og glæde os til, at Krigen føres paa fremmed Land, thi ingen har Begreb om dens Ødelæggelser, og ingen Dumhed er større og straffes græsseligere end den Grundsætning, som saa mange ret ville bramme med, at føre Krigen paa sine Grænser!!! Jo længere fra Grænsen, desto sikrere for Landet, man forsvarer, desto mindre ødelæggende for samme, ihvor kostbar den er. Farvel! Løvenørn er frisk og min tro Medhjælper. Lev vel!

Carl Bardenfleth.

30. Fra Kapitajn C. Ewald.

Dremin, en Forstad af Ratzeburg,
den 13de September 1813.

Min gamle Dreng. I Forgaars modtog jeg dit Brev; jeg takker Dig for det, og med Fornøjelse har jeg i Dag rejst mig en Times Tid før fra mit Leje for, som Du ønsker, at fortælle Dig, hvorledes det er gaaet mig og gaar. Det er ellers en Regel, jeg har foreskreven mig, ved vort Felttog lidet at tale og lidet at skrive om mine

Bedrifter. Jeg holder meget akkurat en Dagbog, hvori jeg noterer Fakta og mine Ideer stundom over en eller anden Ting, og deraf skal jeg meddele nogle Smaating, jeg har haft at bestille. Egentlig i Ilden har jeg ej været for min Person, med mindre en Snes Skud, jeg har udholdt, og et Par hundrede, jeg lod give igjen, kunne kaldes saaledes. Alligevel har jeg altid lært noget derved.

1. Den Gang vi havde passeret Stecknitz ved Büchen, faldt det i min Lod at besætte dette Pas med 2 Bataillоner, 4 Piecer og at undersøge derfra Vinzier, om der fandtes noget fjendtligt. Derved saa jeg ingen Fjende. Det var den 20de Avgust.

2. Ved Marchen fra Gresse til Kamin, den 22de, blev Alarm, at Kosakkerne vare i Færd med vores Bagage. Jeg tog, hvad mig var nærmest, og gik i Løb imod, men det var sandsynligvis kun blind Alarm; omendskjønt flere Karle ville have set Kosakker, bemærkede jeg ingen. Imidlertid eskorterede jeg Bagagen gjennem Skoven.

3. Den 23de gjorde Korpset et Holdt udenfor Wittenburg. Nogle Kosakker præsenterede sig ud af Skovene; jeg gik dem med 2 Jægerkompagnier (hvorimellem Wegener) i Møde, jagede dem gjennem Skovene henad Perdøl. De vare kun en Snes Stykker, men den Gang vi vare komne Skoven igjennem, saa vi paa en 1000 Alen eller 1500 en Bivuak af et Par hundrede. Ordren lød kun at holde dem fra os, men ej bortfjærne os for meget, for ej at opholde vores Kolonne i Marchen, som Prinsen strax vilde fortsætte. Jeg besatte da Terrainet. Vi plaffede en Del, dog uden Virkning, paa en Jæger af os nær, som siden fejlede, og Kammerater ville have set falde. Terrainet var saa kuperet, at jeg ofte maatte fra Hesten. Da jeg derpaa gik tilbage for at støde til Korpset, mødte jeg Major Berger med 1 Eskadron Husarer, 2 Piecer og et Par Kompagnier, og da vores gode Kosakker fulgte, som de stedse gjøre, igjen i Hælene paa os, saa bad jeg Berger, om vi ej skulde give os en liden Plaisir endnu, omendskjønt vi havde Ordre at gaa strax tilbage. Vi passerede Skoven, højre og venstre Jægerne, derpaa marcherede Berger i en Mand høj op, og jeg lod der bagved 2 Piecer protse af, rettede dem selv; paa Signal gjordes Aabning, og saa fik de 2 Skud; de tøflede da ad Helvede, og vi maatte nu lystre Ordre og gaa tilbage.

4. Den 7de September beordrede Prinsen Oberst, Kammerherre Hedemann[1]) herfra med de 2 Husareskadroner, 1 Bataillon og 4 Piecer, for at gaa over Salem til Dargau og Kitlitz (paa nogle Kort Køttelsen) og der udfouragere de gode Byer. Prinsen befalede mig at følge Obersten og forrette paa dette Togt Adjudanttjeneste hos ham. Jeg tror, at Obersten og jeg vare lige glade derved. At søge om at komme med ved saadanne Lejligheder er saa sin egen Sag, thi har man Malheur, saa hedder det: hvad vilde han der, og man bliver let

[1]) Oberst Bernhard Otto Hedemann af Livregiment Ryttere, midlertidig Kommandør for fynske Regiment lette Dragoner, Kammerherre, født den 30te Oktober 1768 paa Hemmelmark, blev i Oktober 1813 Chef for holstenske Rytterregiment, fik Afsked som Generalmajor 1816 og døde den 10de Januar 1818 i Slesvig.

lét ud til. Men at Hjærtet banker i mig, mens Prinsen ser sig om efter én, han vil saadan give med, det tilstaar jeg gjærne. Ved Mustin og Dutzow skulde muligt være noget fjendtligt. Holder Du det Umagen værdt at se Kortet, saa finder Du, at jeg nødtes til at gaa i en ren cul-de-sac. Min Trøst var, at Hedemanns Korps var stærkt nok i sig selv mod det, der kunde ventes imod os. Tilligemed 16 Vogne marcherede vi af i den behørige Orden, at Vaabnene kunde gjensidig understøtte hverandre. I Salem blev et Kompagni og 2 Piecer staaende for at observere Vejen til Mustin og dække os Retræten i Fald det kneb. (I Kogel stod et dansk Detachement i Forvejen). Et Detachement Husarer og Infanteri blev sendt direkte til Dargau tilligemed 6 Vogne med Ordre, der at fouragere og oppebie nærmere Ordre. Lieutenant Flindt[1]) af Husarerne blev sendt med en Husarpatrouille mod Mustin med Ordre, i Fald han intet traf, da at gaa til Mustin og derfra til Kitlitz, hvor han vilde træffe os. Med Resten af Korpset gik vi da over Bertzførster til Kitlitz og, medens der blev fourageret, toge vi 2 Stillinger, en mod Mustin og en mod Dutzow paa hin Side Kitlitz for derved at dække. I Bertzførster havde vi og ladt et lille Detachement staa som Repli o. s. v. Dengang vi havde fuldendt Fourageringen, sendtes Ordre til Dargau, at de med Fangsten skulde gaa til Salem og der oppebie os. Fjenden saa kun Lieutenant Flindt: 6—8 Husarer eller mecklenburgske chasseurs à cheval, som strax tøflede til Dutzow. Vi gik derpaa ligeledes tilbage til Salem. Her traf vi de andre, og Kl. 9 om Aftenen holdt vi vort Indtog i Lejren med 22 Vogne fulde af Fourage, 59 Stude og Køer, 39 Svin, 221 Faar. Disse gode Dyrs Skrig maatte neddysse de arme Bønders o. s. v. Sukke over det tabte. Dog ere de alt saa vante dertil, thi da vi paa et Sted af 50 Bæster, der fandtes, af Medlidenhed, da vi alt havde behørigt, gave 20 Stykker tilbage, saa velsignede [de] os og sagde: „Die Herren Dänen sind doch immer noch die mitleidigsten". Da nu tillige Preusserne skulle have ytret, at „die Herren Dänen sehr derb und grob wären, und sie nichts mit ihnen gerne zu thun hätten", saa haaber jeg, naar dette bliver fremdeles ved, at vi ej gjøre vore Brødre Skam.

Dette, min Broer, er med al Vidtløftighed den Smule, jeg, siden Divisionen stødte sammen, for min Person har haft at bestille, og skjønt jeg ej har kunnet udmærke mig, haaber jeg dog, man har været tilfreds med mig.

Det værste er, at Blodgangen saa stærkt hersker blandt os; min General havde selv en stærk Diarrhoe, dog er han bedre. Da jeg ej sparer god Rødvin og Rom paa mig, staar jeg mig hidtil godt. Da jeg derved nu kommer til at leve meget godt [og] min Kone er vel opbevaret, saa skulde Du tro mig meget fornøjet, og dog har jeg nogle Gange været nær ved, ja næsten at ønske mig bort herfra.

[1]) Premierlieutenant Carl Ludvig Henrik Flindt af Prins Frederik Ferdinands Dragonregiment, til Tjeneste ved holstenske Husarafdeling, født 1792, blev den 22de November 1813 forsat til sjællandske Husarkorps. Generalmajor 1849. Højstkommanderende Kavaleriofficer 1850. Død den 3dje Marts 1856.

Aarsagen er den unge Lasson[1]). Mod mig vover han intet aabenbart. Men hvor megen Galde et saadant Menneske kan sætte i en ærlig og derved saa heftigt følende Karl som mig, derom vidne følgende Træk, som ved min Ære ere sande. Vi havde en Lieutenant Ludvigsen[2]) hos os med et Detachement Dragoner attacheret Staben af Brigaden. Først ønskede han sin Ven Willemoes[3]) og fortalte mig og Faderen, at Ludvigsen drak o. s. v. Imidlertid blev Ludvigsen, fordi jeg vilde det, og det befandtes et dygtigt, villigt Menneske at være, som intet gjorde mindre end drikke. Derpaa vilde han behandle ham à la Skobørste. Da nu han ej lod sig knuge, og jeg lagde en Blok for, gaar han hen at bagtale ham for hans Chef. Dog denne kjender Fuglen, fortæller mig det og spørger mig; jeg var da saa lykkelig at forhindre, at en Slyngel gjorde en ærlig Karl Skade. Vi ligge her hos en Møller; denne finder sig kristelig i alt og behandler os paa det bedste. Den unge Lasson piner ham, hvor han kan, med urimelige Fordringer, og da Værtinden, en gammel Kone, sidst ej havde sat ham en varm Frokost paa Bordet, tager han denne gamle Kone ved Armen og slænger hende mod en Dør, saa hun endnu bærer to blaa Pletter paa Armen. Til Ulykke var jeg ej hjemme. Konen klagede hos Generalen; denne har nok sagt ham lidt, men Du ved jo, hvordan Manden er. Derpaa besørger han ganske lumsk, for at hævne sig, Manden udfourageret en god Slump fra Loftet. Og da jeg, den Gang det kom mig til Øret og lagde en Blok derfor, saa har han endnu i Gaar fortalt Oberst Engelsted, som nu staar for Fourageringen, at hos vores Vært der skulde han kun tage, der var nok. Ser Du, min Ven, saadan en Slyngel har jeg daglig for Øjnene. Dertil kommer en Ting — Faderen er gjærrig. Havde han mere med mig at bestille, saa kjender jeg ham og forhindrer hans upassende Ting, men nu faar Slynglen af Søn Faderen til mange smaa Ting, som han ellers aldrig faldt paa. I øvrigt er han bekjendt, — ligesom jeg — og det er mig næsten ubehageligt, at dagligt Historier blive bragt mig om den stygge, lumpne Dreng. Kommer han med en eklatant Slyngelstreg endnu, saa har jeg foresat mig at sige Generalen, at enten skaffer han Drengen bort, eller jeg giver paa denne Grund Ansøgning ind om at blive forsat til Divisionsstaben, eller hvor man vil i Auxiliærkorpset. Sig mig, min Ven, snarest Din Mening, og om der ej er nogen Mulighed i, at denne Køter kan sættes andetsteds hen, uden

---

[1]) Sekondlieutenant Jens Frederik Lasson af slesvigske Rytterregiment, født 31te Juli 1785, Adjudant ved Auxiliærkorpsets 2den Brigade, der stod under hans Fader, Generalmajor C. L. Lassons Kommando. Fik Afsked den 31te December 1814 som Krigsraad, blev Ejer af Ørkel Mølle ved Svendborg og døde den 9de Juli 1855.

[2]) Premierlieutenant Anton Peter Ludvigsen af jyske Regiment lette Dragoner, fik Afsked som Oberstlieutenant 1842. Død den 28de November 1852.

[3]) Martin Willemoes, Premierlieutenant ved Livregiment lette Dragoner, født 1787, blev 1820 adlet med Navnet Willemoes-Suhm. Fik Afsked som Oberstlieutenant 1842. Han blev 1843 Land- og Søkrigskommissær i 2det slesvigholstenske Distrikt; sluttede sig 1848 til Oprøret. Død 1865.

at jeg har nødig at træde frem. Du begriber min ubehagelige Stilling. I øvrigt viser mig Generalen i alle Tjenestesager alt, hvad jeg kan forlange. I privat Henseende forbyder hans Gjærrighed ham at vise mig Galanterier, ellers er jeg sikker for, det ej heller manglede derpaa, dog er dette mig det mest ligegyldige. Med ham kommer vi nok ud af det. Lobedanz[1]) kalder den unge Lasson: „unsre böse Frau". Han er mig en tro Ven. Du maa endelig faa mig ham til Kapitajn om saa mere, da det i Følge den franske Plan udgjør ham over 30 Rdlr. Sølv om Maaneden Forskjel. Dette mellem os sagt.

Jeg kan hilse Dig fra mange gode Venner; Rømeling, Scholten og jeg ses daglig. Marskalken skal have ytret i Gaar, at vi nok snart gik fremad igjen. Maatte vi det! Og maa Gud saa staa bi at vise sig den Post, han beklæder, og den Tiltro, han nyder, værdig

Din tro Ven og Broder

Carl.

31. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten.

Ratzeburg, den 14de September 1813.

Kjære Ven!

I Gaar skrev jeg Dig et langt Brev til, og til Tak modtog jeg i Dag et fra Dig med et fra Marie. Hav Tak for begge. Da vor Stilling er uforandret, kun at Du kan anføre et Batteri for 5 Piecer imellem Salem Skoven og os, og Vejene fra Schmielau til Salem og fra Salem til Ziethen ere gjorte impassable og spærrede ved svære Forhug, og for den sidste Vej er anlagt en Redoute, saa er herom intet at skrive. — I Anledning af, at General Loison sidst nær var taget, som mit Brev fra i Gaar viser, skal jeg fortælle Dig om et „Attention" af en anden Art, end naar vi spille Basset til Monsieur le Banque. Loisons maréchal des logis mærkede Uraad, da Loison red saa rask løs paa den mistænkelige Trop Kavaleri; han red altsaa til Siden af ham, idet Loison begyndte at foutre, fordi at Kavaleristerne begyndte at blænkere frem, og spurgte den preussiske Officer, hvorfor han nu vilde øve sine Folk. Imedens var en fjendtlig Chasseur paa Siden af Loison og vilde just hugge til ham, da ovennævnte maréchal des logis raabte „Attention, mon général" og skød den fjendtlige Chasseur paa Pelsen, saa han styrtede paa Hovedet ned af Hesten, hvorpaa General Loison havde Attention. Dette

---

[1]) Premierlieutenant August Vilhelm Lobedanz af Dronningens Livregiment, født 1784, var 1813 Adjudant ved Auxiliærkorpsets 2den Brigade og blev Kapitajn den 24de December s. A. Blev den 10de Januar 1843 Oberst og Kommandør for 17de Bataillon. Han forblev i Holsten 1848 og blev derfor slettet af Listerne over Hærens Personel, men da han ikke deltog i Oprøret, fik han 1852 efter Ansøgning Afsked i Naade og med Pension. Død 1857 i Altona.

til Forøgelse af Brevet fra i Gaar. I øvrigt har jeg en Frygt, at der, naar vi *en masse* ryge sammen en Gang, da vil der ske mangen Fejltagelse for at skjælne Fjende fra Ven; thi de franske Chasseurs og de mecklenburgske ere aldeles ens klædte, saagar Valdrapperne ere af hvide Lammeskind ved begge, og Forskjellen er blot, at de Franske have Nationalkokarden paa Chakoten, men da begge Parter bære næsten altid Voxdug over Chakoterne, saa er dette ogsaa intet at regne.

I Nat var Ordre at ophæve nogle fjendtlige Patrouiller, men Fanden tog dem; de kom ikke nær nok, før Fanden tog dem afsted, som om en ond Aand havde sagt dem Hensigten.

Eckmühl har befalet, at herefter skal hele Arméen fouragere paa en Gang ved at kaste hele Fjendens Linie; han selv vil være derved. Der vil være noget at lære.

I Dag, den 15de, have vi en Fouragering i fjendtlige Byer, og i Morgen eller Overmorgen en stor Fouragering, da nærmere. Lev vel, min gode Mand. Anbefal mig General Bülow; jeg haaber han har modtaget mit Brev.

Hils Jost, Peter og sig Hr. Hagerup[1]), han er en Flynder, da han, som er Sekretær, skal skrive et og andet nyt; og nu i al Hast hils von Qualen og alle, som ville hilses af Din Ven

Emil Scholten.

Indlagte Brev til Marie maa Du endelige besørge sikkert og ordenligt.

Ser Du, min Blodgang gaar over, og nu er jeg immer munter, lustig etc. etc. etc.

Du skal besørge en Generalkommissariatsordre til at vi skal angribe her, og at Oudinot skal gaa frem, da skal Du fra Berlin høre videre.

32. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten.

Ratzeburg, den 17de September 1813.

Kjære Ven!

Her er intet Nyt! En som det synes mere politisk end militær Rolighed lader os blive staaende, muret fast paa dette Punkt, der er godt at slaa Fjenden fra, men som gjør os aldeles tabt, om vi slaas.

Ritmester Warnicke[2]) har med en Eskadron af jyske Dragoner

---

[1]) Mathias Hagerup, født i Norge 1763, Lærer ved det militære Institut, 1811 Krigsraad og ansat ved Kjøbenhavns Politikammer, Sekretær ved de Rejsendes Kontor. Død i Christiania som Chef for Statsraadsafdelingens Kancelli i Stockholm den 10de November 1822.

[2]) Nicolaj Ludwig Warnicke af Livregiment Ryttere, tjenstgjørende ved jyske Regiment lette Dragoner, Premierlieutenant (ikke Ritmester), blev den 22de November 1813 forsat til sjællandske Husarkorps; Oberstlieutenant 1838 og afskediget 1842. Død 1851.

udmærket sig ved Mølln. En utidig Beskedenhed har ladet ham undlade at indsende Rapport, og desaarsag er det først ved Eckmühls Ros, at Prinsen erfarer Affæren. Vi have haft en Del Saarede; men det 111te Regiment og denne Eskadron have tilbagekastet 3000 Mand, største Delen det Lützowske Korps, og dræbt 11 Officerer. Warnicke har faaet et Skud igjennem Buxerne, der dræbte hans Hest.

I Gaar have vi tabt 2 Mand af slesvigske Infanteriregiment ved en Fouragering mod Dargau.

De Franske bleve kastede ud af Byen Schlagsdorf, men toge den igjen henimod Middag. Der faldt en Del, dog mest Preussere.

Du kan ikke tro, hvad disse franske Drenge paa 16 til 17 Aar slaas med et Raseri; naar de øjne en Fjende, saa blive de som rasende. De have faa fysiske Kræfter, men et ubetvingeligt Mod.

Forunderligt er det, at naar først Tonen i et Regiment er god, saa kan dette Regiment 2 à 3 Gange fornys, og det bliver virkelig det samme brave Regiment. Det 111te Regiment er nu 3 Gange fornyet og dog stedse næsten uovervindeligt.

Den nuværende Ro er skadelig for vore Folk; den trætter dem denne Nærhed af Fjenden, uden at vi maale os med ham. Give Gud, at dette snart ske; thi Desertion begynder fra begge Sider stærkt; hvad Vildtysker er, gaar sin Kurs.

Gid mit næste Brev maa kunne melde Dig noget mærkeligere; thi nu kjeder jeg mig.

Eders Avisskrivere kunne herligt lyve; saa forbandet har jeg aldrig troet, det var. Den store Fægtning ved Wittenburg var en Kosakjagt, hvor 400 Kosakker fløj bort som Avner for Vinden. En liden Kolonne blev sendt imod dem; jeg førte den; men det var mindre end et Høstmanøvre, — som overhovedet det hele, vi endnu have haft, som egentlige Affærer betragtet ere ubetydelige.

Fra Kapitajn Wilster[1]) indkom nu nogle Fanger, elendige Hanseat-Kosakker, som ere tagne ved et Baghold.

Vi besætte i dette Øjeblik i Følge Eckmühls Ordre Grünau imellem Lübeck og her med 1 Bataillon.

Min Hilsen til alle, der ønske at erindres af

Din Ven
Emil Scholten.

32. Fra Major C. Bardenfleth.

Ratzeburg, den 17de September 1813.

Vi forskanse vor Position stærkt, store Forhug hugges i Vejen igjennem Skovene til Kogel, Salem, Horst, Lankow o. s. v. Tropperne bygge Hytter, men lide en Del ved Mangel paa Straa, og derved at

---

[1]) Kapitajn i oldenborgske Infanteriregiment Julius Frederik Ferdinand Vilhelm Wilster, født den 2den Februar 1782, fik Afsked som Major 1814.

Klæderne slides saa stærkt, naar de længe bruges, ved at ligge med dem paa Jorden. Blodgangen er temmelig almindelig, men ikke slem. Vore Tropper slaas bravt og næsten daglig. For et Par Dage siden drev General Romme med 4de Eskadron jyske Dragoner under Lieutenant Warnicke og med det 11lte Infanteriregiment 3000 Mand bort, en Del Franske faldt; Warnickes Hest blev skudt under ham, 1 Dragon blesseret. I Gaar tog vi en Kosak ved Kogel, skjød 2 ned af Hestene og jagede de andre bort; vi mistede 2 Mand, som ventelig ere tagne til Fange. Vi have stærke Poster i Kogel, Grünau p. p. og i Horst, Schmielau, Mølln. Endnu er Vejret taaleligt. Vi længes efter at komme frem og hævne de Franske, som faldt under Vandamme. Stemningen er god blandt Folkene, og naar vi faa Gagen, som vi endnu ikke have faaet siden 1ste Avgust, fordi man ikke, ved Kollegiets Skyld, er i Rigtighed med Bestemmelserne af Graderne, saa ville Folkene blive endnu muntrere. Major Fabritius[1]) er kommen til os; Lieutenant Fabritius[2]) er derimod i Itzehoe med kongelig Tilladelse! Den unge Krogh er flink. Barestens vi kunde komme igjen fremad!

Alle hjemme hilses paa det bedste.

C. B.

34. Fra Kapitajn C. Ewald til Major J. G. Lesser.

Den 18ten September.

Gestern Abend erhielten wir Ordre, nachstehende Truppen marschfertig heute früh 4 Uhr zu stehen: die 2 Eskadrons Husaren, Jütland Dragoner, Fühn Dragoner unter Kommando meines Generalen. Die Batterie Gönner[3]), beide Bataillons Oldenburg, Bataillon Königinn und zweites Bataillon Fühn unter Graf Schulenburg. Der Obrist Castonier[4]) mit seinem 1sten Bataillon und der Artillerie hütete

---

[1]) Premiermajor Mathias Leth Fabritius de Tengnagel af fynske Regiment lette Dragoner, født den 11te August 1770, blev afskediget den 2den Oktober 1813. Han var Besidder af det Rosenfeldske Fideikommis. Død den 7de Maj 1859.

[2]) Premierlieutenant Frederik Michael Ernst Fabritius de Tengnagel af fynske Regiment lette Dragoner, født i Fyn den 2den Januar 1781, blev afskediget den 2den Oktober 1813 og helligede sig Malerkunsten. Han blev Krigsraad 1823 og døde pludselig den 27de Maj 1849 i Kjøbenhavn som Medlem af Akademiet.

[3]) Stabskapitajn i Artilleriet Vilhelm Christoph Gønner, blev 1827 Major og Overtøjmester i Holsten, fik Afsked den 27de April 1831 og døde i Februar 1832.

[4]) Oberst Frederik Julius Christan Castonier, Kommandør for fynske Infanteriregiments 1ste Bataillon, blev den 16de Oktober Chef for 3dje jyske Infanteriregiment. Han var født i Fredericia den 16de April 1761 og døde sammesteds den 20de Maj 1838 som Generallieutenant og Kommandant.

unterdessen Feuer und Licht im Bivouac, welches übrigens durch die vor uns stehende Division Loison, wie durch unser Vorgehn selbst gesichert war.

Um 4 Uhr hielt unsre Tête, welche die Husaren machten, vor dem Holze auf dem Wege nach Kogel. Uns angeschlossen hatte sich das französische Kürassierregiment. Das Ganze wurde eigentlich vom Cavallerie-Divisionsgeneral Wattier (unter dem wieder der Brigade-General Romme) commandirt.

Prinz Eckmühl wie Friederich waren mit, aber obgleich ersterer wohl die Bewegungen im Grossen leitete, so wurden sie doch eigentlich nur als Zuschauer betrachtet.

Wie der Marschall kam, befohl er die 3 ℔dige Batterie mit einer 6 ℔digen zu vertauschen. Gotte gebe, dass überhaupt der Teufel die 3 ℔dige und besonders die verfluchte fahrende Geschichte holen möchte, welche nicht Fisch und nicht Fleisch, ebenso wie die Person des Einführers derselben bei uns ist.

Wir marschirten. Als wir beim Weissen Hirsch kamen, trafen wir Wattier, ein sehr wackrer Mann. Sein bescheidenes Wesen stach etwas ab gegen das Gepräge Anderer, welche den Mangel an Grütze im Kopf unter Brüsten und Augenverdrehen cachiren wollen. Bei der Mühle wurde Halt gemacht, 1000—1500 Schritt vor Kogel. Die Mühle liegt, wie gewöhnlich, hoch auf einem flachkopfigen Berge an dem Salem See. General Wattier liess hier die Cavallerie aufmarchiren; ich kann nicht glauben, dass er etwas anders im Sinne hatte, als diese ein Mahl en linie zu sehen. Es wurde darauf abgesessen. Eckmühl war auch da, und ging eine halbe Stunde ganz allein mit seinem chef d'état major General de Laville vor uns mit der Charte auf und nieder. Endlich war auch mitlerweile die Infanterie, zu welcher zwei Bataillons Franzmänner zugekommen waren, herangerückt. Es wurde etwas Infanterie vorausgesetzt, und mit der gehörigen Precaution wälzte sich die 3—4000 starke Colonne gegen Seedorf zu. Als wir näher kamen, bemerkten wir wohl 50 Hanseaten a la cosacke bei Seedorf. Sobald wir nahe genug waren, ging ein Trup Husaren darauf, doch der Teufel holte sie gleich. Weiter vorwärts auf der Strasse gen Zarrentin, wohin wir zogen, diesseits Marienstädt zeigte sich wieder etwas, auch Infanterie, doch es zog sich zurück. Ich hielt mich gerne bei Wattier auf, denn er war gerne voran, und da er das ganze leitete, lernte ich dabei am meisten. Auch erhielt ich dabei einen kleinen Spass. Als wir bei Marienstädt waren, kam Rapport, dass rechts bei Kl. Zecker ein kleines feindliches Bivouac wäre. General Wattier beordete mich, 20 Husaren zu nehmen und mich von der rechten Seite an das Ding zu machen und wo möglich gefangen zu nehmen.

An der Spitze meiner Husaren, die Lieutenant Ewald[1]) junior anführte, liess ich, da es noch ein schönes Stück hin war, gehörig

---

[1]) Sekondlieutenant Edvard Ewald af Husarregimentet, fik Afsked 1814, men blev optaget igjen som Premierlieutenant à la suite 1815 og derpaa endelig Afsked

austraben. Auf einmal kamen 4 Adjutanten Eckmühls: Lafayette [Fayet], Touton [Houdetot], Laloy, den vierten kannte ich nicht. Man sage von den Franzosen was man will, brav sind die Kerls und in dieser. Bravour setzen sie alle andere Rücksichten bei Seite. Diese 4 Guten erzählten mir, sie wollten mit, und da mein gestrakter Trab dem Franzosenblut nicht schnell genug war, und wir ohnedem unseren Freunden, die schon anfingen Reissaus comme à l'ordinaire zu nehmen, indess näher gekommen waren, so gings gestrakten Galop, wir zogen Degens und Pistolen, was nun einjeder hatte und unsre Husaren weit hinter uns setzten wir, wozu sich Carl Bardenfleth ebenfalls mit gezogenen Schwerdt auch unterwegs gesellet hatte, wie toll durch Klein Zeckern durch, hinter sie her, und machten 6 Mann feindliche Infanterie, die das auf 150 Schritte liegende Holz nicht erreichen konnten, zu Gefangenen — hätten diese 6 Bengels Contenance gehalten, oder wären gar 6 Jäger gewesen wie wir 6 tolle Husaren, so hätte jeder den seinen von uns aufs Korn nehmen und sich noch immer vor den Husaren retten können; doch die Partie war zu ungleich. Indess kamen unsere Husaren heran, und da wir noch 3—4 zu Pferde vor uns sahen, die auf uns schossen, so liessen wir Attaque darauf machen, aber plötzlich erhielten wir ein Dutzend Kugeln aus dem Holze, wodurch denn die Paar feindlichen Cavalleristen Zeit erhielten zu entkommen, und worauf wir, da wir gar keine Infanterie hatten, uns hinter dem Hügel gegen das Feuer deckten und dem darauf fliehenden Feinde eine goldne Brücke schlügen.

Es ist keinem Zweifel unterworfen, dass wenn wir statt hier zu glubsch darauf zugehen eine Partie von dem Colonnenwege nach Zarrentin dieser feindlichen Partie, die ungefehr 50 Mann sein möchte, auf der anderen Flanke oder eigentlichin den Rücken geworfen hätten — der Fang grösser geworden wäre. Genug von diesem kleinen Vorfall, wobei ich eine Pistole löste, die aber zu meinem Vergnügen nicht traf.

Ich musste nun machen, dass ich wieder die Tête der Colonne erreichte, wo meine Generäle waren. Diese war nahe bis vor Zarrentin gekommen und im vollen Feuer. Ein äusserst herzhafter Angriff des Capitain Jess[1]) mit der braven Compagnie von Oldenburg zweiten Bataillons, unterstützt von den unter Futter! Sacre! Au nom de Dieu! herankommenden Franzmännern schmiss die feindliche Infanterie.

Über 1000 — es wollten mehrere behaupten, es waren 14—1600 — Mann war die Stärke bei Zarrentin des Feindes doch gewiss, die grösste Hälfte war Cavallerie; dabei 7 Piecen, wovon aber nur 2

1816 som Ritmester. 1822 fik han nyt Afskedspatent som Major med den Tilføjelse: „som dog aldeles ikke gjælder her i Landet"; han forlod paa den Tid Danmark.

[1]) Kapitajn Marcus Jess af oldenborgske Infanteri-Regiment, født 1772, blev Oberst 1835, og fik Afsked som Bataillonskommandør i ovennævnte Afdeling den 1ste Juli 1842. Død den 20de December 1848.

— und recht brav auf uns feuerten. Nachdem die Infanterie das Dorf einigermassen gereinigt hatte, ertheilte **Wattier** den Befehl, mit unsren 7 Escadronen, die wir eigentlich ausmachten, auf beiden Seiten des Dorfs aufzumarchiren; „vous y aurez quelque chose à faire, vous y trouverez de l'ennemi“, sagte Wattier. Meinem General, dem meine lange Abwesenheit bei dem kleinen Zuge so schon nicht behagte, hatte ich versprechen müssen bei ihm zn bleiben. Daher wurde Lieutenant **Lasson** beordert, den 2 hintersten Escadrons die Ordre zu bringen, links vom Dorf aufzumarchiren, so wie wir rechts, auf einer schönen hohen Plaine und dann den noch stehenden feindlichen Escadrons eins anzuhängen. Nachdem wir einen Graben, der einzeln passirt werden musste, und während welchem uns die beiden feindlichen Pjecen salutirten — glücklich passirt hatten, gingen die Husaren vor, diesen folgte eine Escadron zum Soutien. Mit dem beiden andern rieth ich dem General langsam nachzufolgen.

Die Husaren kamen den beiden Escadrons von Fühn links zu Hülfe, und obleich das Regiment Fühn sich hier wie schon öfterer vermöge des Mangels an guter Führung eben keine Ehre einlegte, so wurden doch die 3 Escadrons Hanseaten, die sich hansärschig betrugen, geschmissen und ein Officier Graf **Westphalen** durch den Lieutenant **Krogh** von Fühn Dragoner gefangen. Da indessen die feindliche Artillerie noch immer uns in der Linken fasste und einige Kugeln gar hübsch vor uns her ricochettirten, so erhielten wir Ordre uns hinter einer langen flachen Höhe zu setzen und bloss Plänkler vorzuhaben. Das Artilleriefeuer schwieg darauf, nachdem die unsrige im Vorwege bei Zarrentin es hatte zum Auffahren und Anbringen einiger Schüsse bringen können. Vom Feinde hatten wir nur Plänkler vor uns, jenseits Schall Mühlen bewegte es sich.

Es wurde hierauf gefüttert, und wer einen Schnaps hatte, der soff ihn. Bis 4 Uhr Nachmittags gegen 5 vielleicht geschah weiter nichts. Das Plänkern kostete uns einen Mann. Nach 1 Uhr war es aber schon vorbei, indem sich alle feindlichen Plänkler jenseits Schallmühlen zogen. Dann kam **Eckmühl** mit **de Laville** und promenirten wie des Morgens. Kleine Cavallerietrups waren nach Lüttau und Gallin gesandt worden um zu recognosciren.

Nach längerem Deliberiren unsers Marschalls gab **Wattier** die Ordre, Schallmühlen solle forcirt und der Feind ins Holz gejagt werden. Zwei Piecen, unsre 7 Escadrons und 3 Compagnien setzten sich in Marsch, einige Bataillons folgten ausserdem. Der Tanz fing mit den beiden Piecen an, durch einige zwanzig Schüsse zogen sich die feindlichen Plänkler und die bei dem Hügel stehende feindliche Cavallerie eiligst zurück. Die 3 Kompagnien passirten die Brücke, welche zwar abgeworfen, doch mit Infanterie zu passiren war und auch bald wieder belegt war, da nur die Bretter ab waren. Die Cavallerie passirte die Fuhrt — 4 Dragoner Escadrons blieben da halten. Die beiden Husarescadrons prellten vor, warfen Plänkler aus. Man wollte einige Gefangene haben, aber der Feind machte sich zu schnell davon.

Eine Escadron Jütland Dragoner wurde gegen Kolzin poussirt, dieses durchsucht, aber nichts gefunden. Auf der andern Seite der Aue, die von Boitze her kömmt, wurde die Jägercompagnie Jess in gleicher Höhe mit den Husaren vorgeworfen. Die beiden französischen Compagnien folgten zum Soutien. Die Plänkler der Husaren meldeten, dass im vorliegenden Gehölze feindliche Infanterie sei. Jedoch gab diese keinen Laut von sich. Alles dieses geschah nach den Dispositionen des Generals Wattier, der bei uns war[1]).

Der Abend nahete nun heran, und es ward Ordre zum Rückzug gegeben. Ich erhielt Ordre eine Feldwache bei der Schallfuhrt von 40 Mann zu placiren. Der Rest der Cavallerie ging über die Fuhrt zurück. Ich setzte 4 doppelte Vedetten einige hundert Schritte vor der Fuhrt und placirte die Feldwache diesseits der Fuhrt. Die 3 Compagnien Infanterie besetzten die Mühle und setzten 3 Posten vorwärts. Kolzin wurde mit 2 Compagnien und 25 Pferden besetzt. Der Marschall beritt nun noch diese Vorpostenlinie — während dem erhielt er den Rapport vom Pecheux Niederlage bei Lüneburg und gab ein Beispiel des alten ruhigen Soldaten. Darauf begab er und unser Prinz sich nach Zarrentin. Die nicht auf Vorposten stehenden Truppen bezogen das verlassene russische Bivouac, plünderten dabei aller unsrer Vorsorge dagegen zum Trotz, dem Beispiele der hohen Alliirten getreu, Zarrentin tüchtig aus. Es wurden noch 2 Infanterie und 1 Cavallerie Feldwache, wovon ich zwei postirte, zur Sicherheit vor uns ausgesetzt. Graf Schulenburg und Lasson nahmen Quartier in Zarrentin. Es wurden noch einige Officiers mit 20 Pferden in der Nacht ausgeschickt zum Recognosciren und um einige Herrn Beamte einzuziehen.

Den 19ten September. So weit war ich Augenzeuge und Theilnehmer dieser Expedition, die vor der Hand den Nahmen einer Recognoscirung führte. Eine Diarrhoe, die mich schon mehrere Tage incommodirt hatte, war durch die Strapatzen des Tages noch heftiger geworden, ich litt viel die Nacht, die Ruhr stellte sich ein, und da meine Kräfte sichtbar abnahmen, so gehorchte ich zuletzt dem Befehle unsers guten Prinzen und liess mich nach Ratzeburg heute Mittag fahren. Ich beruhigte mich in der Hoffnung, dass nichts weiter vorfallen würde. Dieses ging auch in Erfüllung, und füge ich eine Relation der Art und Weise des Zurückgehens von meinem Freund Lobedanz hier hinzu:

„Auf Befehl des Generals Wattier musste am 19ten die Division des Nachmittags 2 Uhr von Zarrentin aufbrechen um die Retirade über Schadeland, Tesdorf, Hollenbeck, Sterley und Kogel nach dem Bivouac vor Ratzeburg anzutreten; es erhielt demnach die Cavallerie Befehl sich in 2 Linien zu stellen und zwar auf einer Anhöhe mit dem

---

[1]) Fremstillingen er i Brevet ledsaget af et flygtigt Croquis svarende til Bogstaver i Texten, men begge Dele er her udeladt.

rechten Flügel gegen das Dorf Lüttau, dem linken gegen Pamprin; die 1ste Linie bestand aus den Husaren und Dragonern, die 2te aus den Cürassieren. Während dieser Zeit beobachtete Prinz Eckmühl von einer Anhöhe die ganze Gegend. Indessen hatte die Infanterie mit ihr die Artillerie ihren Rückzug über Lüttau und den oben erwähnten Orten angetreten. Nachdem die Infanterie abmarchirt war, musste die 2te Linie sich auf eine Anhöhe zwischen Zarrentin und Lüttau, Front gegen Pamprin, setzen, hier eine halbe Stunde halten, und dann erhielt sie Ordre links abzumarschiren; die 1ste Linie mit Ausnahme der Husaren rückte in die jetzt verlassene Cürassier-Linie ein, hielt da $^1/_4$ Stunde und marchirte links gleichfalls über Schadeland u. s. w. ab. Den Cürassiers war eine Compagnie Voltigeurs mitgegeben worden. Der Major Späth[1]) muste bis 5 Uhr die erst erwähnte Position halten, um dann dem Ganzen zu folgen.

Ein Rittmeister und 100 Dragonern, welche Vorposten gegen Schallmühle hatten, wurden so wie 2 Bataillons französischer Infanterie in Zarrentin zurückgelassen um spät in der Nacht erst der Division zu folgen. Der Wegweiser, um die Cavallerie den nächsten Weg nach Hollenbeck zu führen, führte uns, des Wegs nicht genau kundig, durch ein Holz für Fussgänger, worüber wir mit der Artillerie und Infanterie zugleich bei Hollenbeck eintrafen und eine halbe Stunde vor der Infanterie im Bivouac ankamen. Alle russischen Bivouacs wurden beim Abmarsch dem Feuer geopfert".

Hiermit war diese Expedition glücklich beendigt, die Anzahl unsers Verlustes so wie Gewinns werde ich hier eintragen, wenn wir es erst selbst genau wissen.

Obgleich diese Tour nur für eine simple Recognoscirung ein Bischen lange dauerte, so wusste doch keiner von uns, was die eigentliche Absicht sei. Verschwiegenheit, diese Haupttugend unsres Standes, Du bist in allen französischen Hauptquartieren zu Hause! Ausser dem Marschall und seinem Chef d'état major, sind alle anderen vom ersten General bis auf den Pfeiferjungen in Betreff von dem was geschehen soll u. s. w. vollkommen Ignoranten.

Später, einmal bei Tafel, erzählte der Marschall mit seiner gewöhnlichen Kürze und Ruhe, dass diese Expedition so wie die verunglückte Expedition Pecheux gegen Lüneburg zum Zweck gehabt hätte, die Aufmerksamkeit des Feindes auf diese Puncte und gegen uns zu ziehen, damit ein grosser Pulvertransport nach Magdeburg glücklich gehen sollte, welches auch gelungen wäre.

War nun freilich diese Affaire nicht bedeutend, um so mehr da der Feind nicht einmal that, was er konnte, so war sie mir, wie jedem aufmärksamen Zuschauer doppelt lehrreich, ich lernte selbst und lernte andere kennen. Manches sah ich, was ich gern anders gesehen hätte.

---

[1]) Major Christian Ludvig Späth af Husarregimentet, født i Altona den 6te Maj 1775. Han stod i mange Aar à la suite i Kavaleriet og fik Generalmajors Anciennitet den 10de Februar 1840. Udgik af Hærens Personel, da han under Oprøret 1848 forblev i Holsten. Død 1854.

An unserem Marschall sah ich eine seltene Ruhe und Verachtung jeder Gefahr — zugleich ausserordentliche Bedachtsamkeit. Wären wir für uns allein gewesen, wir hätten uns bei weitem nicht so oft und so viel bedacht. Allein gebrantes Kind scheut das Feuer.

Die Franzosen, worüber so mancher wegen ihrer freilich auffallenden Jugend spottet, zeigten uns was für Kerls sie sind. Ein Schuss und Foutter! Foutter! fuhr es ihnen wie Feuer in die Adern und ohne dass es Worte brauchte, stürzte alles vor. Ferner beim Marschiren gingen sie unsere viel stärkeren und leichter bepackten Burschen zu Schanden. Lachend liessen sich diese Jungen, die was weg gekriegt hatten, die schwersten Wunden nachsehen und verbinden.

Das Plündern ausgenommen, so stehen wir noch in vielem zurück, obgleich die Leute zum Theil gleich unerfahren sind. Das machen aber die Officiere und Unterofficiere, die die Franzosen haben.

Es freute mich für die Spötter, die wir unter uns haben, die ohne Erfahrung nur das glauben, was sie am liebsten wünschen, und wovon mir doch mehrere hernach gestanden — das hätten sie sich von den Franzosen nicht gedacht.

Auch hatte ich einen kleinen Triumph, indem ich mehreren, die es mir vorhin nicht hatten glauben wollen, nun zeigte, wo alle elegante Schrägmärsche und die meisten Exercirkünste abblieben.

Es wurden von unserer Seite mehrere Fehler gemacht, ich hatte zu viel um die Ohren um alles beobachten zu können, doch habe ich mir manches ad notam fürs nächste Mahl hinters Ohr geschrieben. Besonders voreiliges Aufmarschiren und dadurch langsamer schwankender Vormarsch. So viel ist aber auch gewiss, dass — so viel ich nach einem Male beurtheilen darf — die Bewegungen auf den Feind nach französischer Art nichts weniger wie künstlich sind, d. i. in tactischer Rücksicht; die ganze französische Tactik besteht — glaube ich — in dem einem Worte: „drauf!“ Auch verleitet ihre Hitze sie d. h. im Kleinen, wenn sie den Feind sehen mit dem, was sie am nächsten haben, darauf zu gehen, statt mehr auf die Verbindung der Waffen zu warten. Doch rede ich nur nach dieser einzigen kleinen Affaire, die ich hier so weitläufig beschreibe, weil meine Krankheit mir Müsse dazu gestattet. Ich zweifle selbst gar nicht, dass ich einen Theil des gesagten wieder zurücknehmen werde. Aber ich schreibe treu nun das, was ich jedesmahl sah und dachte.

Carl Ewald.

35. Fra Major C. Bardenfleth til A. Lillienskjold, Gløersen, P. Bardenfleth, F. Bardenfleth og mine Svigerforældre.

Ratzeburg, den 20de September 1813.

Den 16de blev Divisionsgeneral Pecheux angreben af General Walmoden og Lützow ved Dahlenburg og slaaet. Pecheux havde

kun 4 Batailloner, 6 Kanoner og 80 Kavalerister; Fjenden havde 20 Kanoner og en stor Del Kavaleri. Pecheuxs Korps var 2000 Mand, Fjendens over 8—9000. Dog er Pecheux efter en fortrinlig Modstand trukken mod Lüneburg uden at miste mere end 5—600 Mand. Lützow er dødelig saaret. Fjenden gik over Elben for at forhindre Pecheux i at forene sig med os. Den 18de brød vi op med 4 Batailloner, 8 Eskadroner, 10 Kanoner, 4 Haubitser, alt dansk, samt 2 Eskadroner, 2 Batailloner Franske herfra mod Seedorf og Zarrentin, hvor vi overrumplede Fjenden i sin Bivuak, jagede ham fra Kogekjedlerne, som hang endnu over Ilden, fordrev ham fra Zarrentin, Lüttau og jagede ham til Kitterburg. Vi gik til imod Gallin efter at have renset Kl. Zecker. Til samme Tid gik General Vichery fra Mølln til Gudow. Fjenden stod under Major Petersdorff, var Arrieregarden af Lützow og var en 12—1400 Mand stærk i Zarrentin foruden en Del Kavaleri og Artilleri. Fjenden mistede en Mængde Folk; vort Kavaleri, nemlig 2 Husareskadroner, 3 fynske og 3 jyske Dragoneskadroner vare under General Lasson og det samlede franske og danske Kavaleri under General Wattier. Infanteriet bestod af 1 Bataillon Dronningen, 2 Batailloner Oldenborg, 2den Bataillon Fyn, 4 Piecer Blicher[1]), 2 Piecer Gønner, Haubitser af begge. Alt under General Schulenburg. Det samlede franske og danske Infanteri under General Romme. Artilleriet og Kavaleriet samt Jægerkompagnierne vare alene i Ilden og i Haandgemæng, Infanteriet kom sig ikke saa nær, at det kunde angribe hinanden. Vi havde 3 Døde og 14 Saarede af Danske. De Franske have ogsaa omtrent ligesaa mange og deriblandt en af Prins Eckmühls Adjudanter, som har en Kugle igjennem Livet. De fjendtlige Granater slog ned iblandt Prinsens Omgivelse og saarede et Par Heste. Vore Granater jagede herligt Fjenden paa Flugt. Lieutenant Krogh af fynske Dragoner huggede ind og tog personlig en Officer fangen, den berygtede Grev Westphalen, som vilde have gjort Opstand i Westphalen og havde ladet 30—40 Franske masakrere. Fjenden tog en Husar og 2 Dragoner til Fange, hvilke 2 sidste de sablede ned siden efter. Samme Skæbne frygte vi for, at Husaren maaske har faaet. Vi bleve Natten over ved Zarrentin, fortsatte Rekognosceringen den 19de mod Wittenburg og gik over Hollenbeck og Sterley her tilbage. Alting er vel til Mode; kun begynder Fouragen at mangle stærkt; vi maa hente den 1 à 2 Mil herfra i de fjendtlige Bønderbyer. Pengevæsenet gaar ogsaa langsomt; endnu ere vore Herrer Civile ikke i Orden dermed. Alle vore Tropper udmærke sig, især Husarerne, jyske Dragoner (som har i Guldbergs[2]) Eskadron 7 Saarede, der ikke ere angivne, fordi de

---

[1]) Kapitajn i det kgl. Artillerikorps Gustav Blicher, født 1779, blev afskediget 1833 som Oberstlieutenant og døde i Kjøbenhavn den 28de Februar 1849.

[2]) Major Christian Høegh-Guldberg, født i Fredensborg den 1ste Avgust 1777, Søn af Gehejmeraad Ove Høegh-Guldberg, blev 5 Aar gammel Sekondlieutenant i

kan og vil blive ved at gjøre Tjeneste). Adskillige Officerer og Folk af fynske Dragoner ere raske; den unge Krogh, Schulz[1]), Schøller[2]) især.

Alle hjemme hilses ret paa det bedste fra alle her.

Om Berlin ved vi intet.

C. B.

Fjenden har mistet en Del Officerer, og saa forhen har vore Husarer hugget 2 Dørnbergs, Brødre, ned — i en Affære imellem Boitzeaaen og dette. Moreau er ikke død Straadød, men af at faa begge Ben saaret, saa at de maatte afsættes.

36. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 20de September 1813.

Kjære Ven.

I Eftermiddag skriver jeg Dig de nærmere Efterretninger om Fægtningen ved Klein Zecker og Zarrentin m. v.; i dette Øjeblik afgaar Rapporten til Kongen og derfor vilde jeg særdeles gjærne have indlagte Brev til Marie besørget, og da Dit bliver for langt til den Tid at blive færdigt, saa sendes dette forlods. Lev vel og hils alle fra Din Ven

Emil Scholten.

I Morgen skal vi, haaber jeg, klø Hr. Vegesack. I Nat Kl. 3 kom jeg først hjem efter 2 Dages og 3 Nætters Marche. Du kan tro, at disse Ture give mere Straadød end store Slag. Thi Himlen til Tag og den vaade Jord til Leje, i Regn og Slud uden varm Mad, det holdes ikke længe ud. Ewald blev kjørt i Gaar Morges meget syg hjem her til Ratzeburg. Dog haaber jeg, han kommer sig igjen;

Livgarden til Hest og var allerede 22 Aar gammel Ritmester i jyske Regiment lette Dragoner. Han blev 1811 Major og under Krigen 1813 forsat til fynske Regiment lette Dragoner. 1848 Generallieutenant og kommanderende General i Jylland og Fyn; stillet à la suite i Maj s. A. og afskediget den 15de August 1850. Død den 31te Oktober 1867 paa Frederiksberg.

[1]) Premierlieutenant Johan Philip Schultz, Adjudant ved fynske Regiment lette Dragoner, født 1780, blev den 2den Oktober 1813 Sekondritmester og døde den 3dje September 1843 som Oberstlieutenant ved samme Regiment.

[2]) Premierlieutenant ved fynske Regiment lette Dragoner Christian Schøller, født den 19de Avgust 1791 i Aalborg. Afsked som Oberstlieutenant 1842, arvede Margaard 1821, Kammerherre, Stænderdeputeret, død den 30te December 1858.

Du ved, at han er meget svagelig, og denne Tur var ham for stræng. Anbefal mig Generalen og hils Marie.

37. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten og Ritmester E. D. v. d. Recke til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 21de September 1813.

Før jeg begynder den belovede Zarrentiner-Affære, Plyndring etc. etc., vil jeg give Mons. Recke nogle Linier Plads for i dem at kunne trykke sig ud, hvad han føler m. m.

„Min Herre! Af indsendte Lister vil Du formodentlig have erfaret, hvor jeg for Tiden er; Du paalægges derfor paa det forbindtligste at takke Generalen for den Prinsen tilsendte Rekommendation, som sikkert har bidraget mest til denne for mig saa højst behagelige og lærerige Post[1]). Min Stilling er nu saa behagelig, som jeg nogensinde kunde ønske mig den, og den Maade, hvorpaa saa vel jeg, som i det hele enhver dansk Officer behandles, vil Du alt af Emil have erfaret. Lad os vide noget nyt, hvis Du har noget, som NB. Din diplomatiske Post ikke forbyder Dig at aabenbare; vel ved jeg, at Du ingen Hund er i at ville berette politiske Ting, men nulla regula sine exceptione siger Latineren, og at vi i fremmed Land vansmægte efter nyt fra vort kjære Hjem, kan Du vel selv begribe. Hvorledes lever de velsignede Danneskjolds? Min Hilsen beder jeg Dig formelde til disse Ædle, hvis min ringe Person erindres af dem. Om vor Stilling her vil jeg ikke berette Dig noget, da Du af Emil Scholten vil have erfaret alt dette omstændelig nok. Endnu engang beder jeg Dig takke Generalen for hans Godhed for mig og forsikre ham om, at jeg haaber at kunne faa Lejlighed til at vise mig hans Tillid værdig. Hils Peter Scholten og Frue[2]) og sig dem, at jeg endnu er frisk og vel, men ikke har været saa heldig at have gjort nogen af disse Heltegjerninger, hvoraf de danske Provinser, i Følge Efterretninger fra deres respektive i Felten staaende Sønner, skulle vrimle. NB. om disse Sønner, f. Ex. Major Bruun, Ewalder etc. Sig P. at jeg haaber Kaffe, Tobak etc. stige bestandig og hans Oplag ikke falde. Jeg forbydes at skrive længere for ikke at optage Pladsen for værdigere

---

[1]) Ritmester af jyske Regiment lette Dragoner Ernst David v. d. Recke, født i Kjøbenhavn den 1ste Januar 1785, død i Fredensborg den 8de Juli 1836. Han blev 1813 ansat som Adjudant hos Davout og derefter Kommandør for det i November s. A. oprettede sjællandske Husarkorps. Han fik 1828 Afsked som Major paa Vartpenge.

[2]) Kapitajn P. C. F. Scholten var gift med Anna Elisabeth Thortsen (født paa Christianshavn 1786, død i Kjøbenhavn 1849), Datter af Kapitajn Johan Thortsen.

Ting, altsaa adieu! Hils Grand Oncle H. Rømeling[1]) og sig ham, naar jeg erfarer noget vigtigt, skal han faa det at vide.

Din
E. Recke.

Og nu vil jeg da begynde med vor Zarrentin-Historie. Themaet kjender Du af Rapporten, som her blev skrevet om Natten, men nu skulle Variationerne komme. Dog for rigtigen at give disse, saa maa Du ikke kjedes ved at høre enkelte Stykker af bemeldte Thema gjentaget. Altsaa:

Vi marcherede i følgende Orden fra Byen Kogel en colonne ad Vejen til Seedorf, nemlig: til Avantgarde 2 Eskadroner Husarer med Blænkere bestandig ude, da i Seedorf vare nogle Piketter Hanseatkosakker, eller som Egnens Folk her kalder dem Hansarscher, efter Husarerne fulgte jyske Dragoner, fynske Dragoner, et Regiment franske Kyrasserer, derpaa 2 kjørende Kanoner under Bedækning af 2 Jægerkompagnier, saa Infanteriet, franske og danske Regimenter mellem hinanden, og saa skulde tilsidst have fulgt 4 6 ℔dige Kanoner, men de kom for silde, og først efter at Zarrentin var taget. Saaledes fortsattes Vejen, til hvor Vejen bukker om til Klein Zecker; her stødte vi paa en Bivuak af 3 Kompagnier Jægere og noget Kavaleri; de vare ved at koge, men Du kan tro, de fik Ben at gaa paa. Husarerne kastede sig ind paa dem og nogle franske Voltigeurkompagnier og Jægerkompagniet af Oldenborg; her blev gjort 6 Fanger. Disse Fanger bleve gjort af en Del af Adjudanterne som Tilskuere og Efterjagere af Recke og nogle Husarer med mere, nemlig begge Husar-Ewald'erne[2]), men hvem der gjorde Blæsten derfor, det var begge sidstnævnte, som Du overhovedet kan tro skryde noget umenneskeligt, dog nærmere herom; vi gik herfra frem mod Zarrentin, kastede dem ud af alle deres Bivuaker, toge Zarrentin og en Bivuak foran samme og fulgte Fjenden ned over Schallmühlen til Skoven mod Wittenburg. Fjenden havde 7 Kanoner, og vi havde kun 2 i Brug, men han brugte sine som et Bæst. Dette var Themaet, nu kommer Variationerne.

Vi kunde have fanget alle 3 Kompagnier, naar blot Eckmühl ikke havde været for forsigtig; thi i Stedet for at lade Voltigeurerne stikke tværs over Marken for at afskære Fjenden fra Skoven, saa var han egensindig og sendte dem en Omvej — og vi fik kun ovenanførte 6. Disse 6 Personer vil jeg forsøge at beskrive Dig. Alle klædte i graa Kaputkjoler havde de to ingen Buxer; røde engelske Kjoler med

---

[1]) Oberstlieutenant Hans Henrik Rømeling, Generaladjudantlieutenant ved Generalstaben. Han var født i Norge den 24de April 1770, fik Afsked 1838 som Generalmajor og døde i April 1840.

[2]) Premierlieutenant Johannes Ewald, født i Hamburg 1778, afskediget som Oberstlieutenant ved Livregiment lette Dragoner den 1ste Juli 1842 og død i Itzehoe den 11te April 1858. Sekondlieutenant Edvard Ewald, se Side 300.

Tresser paa, hvoraf paa den ene Ærmerne vare saa lange, at Hænderne paa Karlen sad i Albuerne af Kjolen. Alle havde de Sandaler i Stedet for Sko og somme kun én slig. De to vare Polakker og bleve strax antagne som Lanciers, armerede og gik strax med mod Zarrentin mod deres for $^1/_2$ Time siden værende Kammerater.

Uordenen med de Fjendtlige ved Zarrentin var betydelig, uden Orden fægtede de lidet ved Bivuaken for Byen. Her blev en af Eckmühls Adjudanter skudt igjennem Livet. Han red med Tirailleurerne og red til Bivuaken, da man fra alle Sider saa dem flygte, men i en lille Hytte var endnu sex Tyrolerjægere (hvorom mere siden), disse skød ham én Kugle gjennem Livet, én gjennem Chakoten og én igjennem Armen og smurte derpaa Haser. Bemeldte Kapitajn lever imidlertid og kommer sig.

Fjenden pillede altsaa ud af Byen efter en Del Kanonskud. Fynske Dragoner kom frem og skulde efter; det gik ogsaa godt i Byen, men udenfor Byen formere Hansarscherne sig, og fynske Dragoner fik et Par Skud i Næsen; som en Vind gjorde de Omkring og vilde tilbage, men bleve stoppede i Farten og maatte herind paa Hansarscherne. Disse, da de saa Dragonerne komme i et Slagtertrav til dem, holdt det ikke for et Choc, men holdt ganske stille, og da Dragonerne kom dem paa 25 Skridt nær, holdt ogsaa disse mekanisk. Nu begyndte Hansarscherne at skrige: „Kom über, kom über, Ihr sollt Pferd, Zeug, alles bezahlt kriegen“, og sligt alle i Munden paa hinanden. Fynboerne, forbavsede herover, vidste slet ikke, hvordan de egentlig havde det, men til sidst skød den, der først kom sig af Forbavselsen, sin Karabin af paa dem, og dette Exempel fulgte flere, og i en Snup vare Hansarscherne paa Flugten og Fynboerne, som begyndte at komme sig, efter dem, som Satan var løs. En lignende saa Carl Bardenfleth og jeg paa den venstre Fløj lidt efter, der holdt nogle polske Lansedragere og nogle hanseatiske Desertører paa en lille Høj og havde posteret en Del Husarer i Skjul bag Banken, raabende bestandig til Hanseaterne: „kom hierhin, hierhin! hier könnt Ihr Gefangene machen. Kom Kammeraten, darauf los! etc. etc. Hansarscherne kom vel nærmere, men lugtede Lunten og skød paa Polakkerne, Du skulde da have hørt et Væld af polske Eder, der i en Strøm paa engang fløj ud, og saa Lansen langt ind og midt iblandt bemeldte Hansarscher, der som sædvanlig smurte Haser.

Den egentlige Fægtning gik saaledes for sig i smaa Partier, thi da vi efter Eckmühls Ordre stod i den af ham bestemte Ordre de bataille, var Fjenden over alle Bjerge og stod bag en Dal med en afkastet Bro for sig, hvorfra han vældigen kanonerede os uden at træffe et Skud.

Nu befalede Eckmühl at ville spise Frokost i den fjendtlige Bivuak, hvor vore Folk allerede levede bon med den Suppe og med det Brød og Brændevin, vi fandt der efterladt, thi Fjenden havde just været ved at koge, da vi kom. Vi fandt tillige megen Havre etc. for vore Heste; og Eckmühl besluttede tillige at ville blive i denne Position Natten over.

Ovenomtalte Frokost blev altsaa dækket paa Ruinerne af nogle Brændevinstønder. Men Du maa derfor ikke tro, en Maréchal de France lever daarligt. 2 Pakheste med store Kurve paa Siderne bleve fremførte, og deraf udpakket Postejer, Stege, Kager, alle Slags Brændevin etc. etc., Sølvbægere, en hel Snes, samt 2 ud af puren Guld for sig og vor Prins. Disse 2 satte sig altsaa ved Brændevinstønden, og vi andre langede til, og i en Cirkel om Parret aad [vi] af alle Kræfter. Imedens havde en Adjudant hentet Amtmand og øvrige Magistratsvæsen fra Zarrentin. Til Intermezzo blev Amtmanden fremført, og næppe ser Eckmühl ham, før han, med særdeles Grâce med den venstre Haand førende til Munden af og til en Krebs, med den højre griber Amtmanden ved Næsen og rystende ham ved den frem og tilbage, tiltalte ham med følgende, meget langsomt udtalte Ord: „Mr. le Baillif, vous êtes un coquin — connaissez-vous — la dernière affaire — de Schwerin" (nemlig bemeldte Amtmand havde ved vort Ophold i Schwerin stærkt understøttet Fjenden med alt muligt). Dog hvad kan tænkes forunderligere end at se en Maréchal de France, prince de l'Empire, siddende ved en omvendt Brændevinstønde, i den ene Haand en Krebs og i den anden en Amtmands Næse! og alt dette med megen Alvor og Gravitet, imedens Fjenden kanonerer vort Kavaleri, som stod omtrent 1000 Alen borte.

Strax paa denne Scene fulgte en alvorligere; man bragte fra fynske Dragoner en fangen Officer i det Hævnens Korps Uniform, aldeles sort med sort Flor om Armen. Han var med blottet Hoved og blødte stærkt af et Saar i dette. Prins Eckmühl spurgte ham om Navn, og han stammede, teede sig meget dumt og gav sig tilsidst ud for en Bajrer, men fangede sig selv snart, da han ikke kjendte et Sted i Bajern, og heller ikke en Gang i sin Forplumring kunde sige et Sted, hvor han var fra. Med Kulde sagde Marskalken: „De er altsaa en Forræder. [da] De ej tør nævne Deres Navn; man skyde ham strax!" Tænk Dig nu, for os som ikke kjende slige Ting saa nøje, at se Marskalken meget rolig vedblive sin Frokost. Officeren blev bragt bort, og da han saa, det skulde være Alvor, bekjendte han, at han var den ene af disse bekjendte Grever Westphalen, som nok kjendes af de Oprør, han og Broder havde villet opføre i Westphalen[1]). Han blev ført bort igjen og med 3 Gendarmer sendt tilbage for at sendes til Westphalen og stilles for en Krigsret. Han maatte barhovedet spadsere til Fods til Ratzeburg.

Lidt efter kom en Desertør; han blev spurgt, hvorfor han deserterede fra sit Frikorps, og hans meget naive Svar var: „Wir sind nun schon zwei Mal überfallen worden, und ich mag lieber bei denen sein, die angreifen, als bei denen, die überfallen [werden]". Det var en virkelig Tyrolerjæger af denne Andreas Hofers Brodersøns Korps og bar den samme Uniform, som Du paa Tegninger ser den bekjendte Hofer i, med gamle Ridderhatte med grønne Grene i.

---

[1]) I en anden Afskrift af dette Brev: „de havde hjulpet Dørnberg i Forræderiet mod Kong Jerome" — —

Hansarscherne toge 2 Mand af fynske Dragoner til Fange, men massakrerede dem 1/2 Time efter. Ligeledes beskylder man denne nu fangne Westphalen for at have ladet, efter at de 4 Timer havde været fangne, en fransk Officer og 12 Mand [skyde]. Det sorte Flor, de bærer om Armen, skal være Tegn til, at de ingen Pardon giver, og heller ingen burde tage, men som de dog gjør. Dog jeg haaber, at vi kommer efter dette, og da skal vi nok gjengjælde disse Blodhunde.

Og nu lev vel! Jeg har i 6 Dage intet Brev faaet; min Marie er dog vel ikke syg, for Guds Skyld min Ven lad mig ikke være uvidende endog om Uheld, hører Du! Jeg stoler vist derpaa. Marie er min eneste Lykke.

Hils Peter og Kone, von Qualen og Alle, som ville modtage en Hilsen fra mig.

Anbefal mig Generalen, og lad mig endelig vide om han har modtaget mit Brev.

Emil Scholten.

38. Fra Kapitajn C. Ewald til Major J. G. Lesser.

Ratzeburg, den 28de September 1813.

Kjære Ven. Dit sidste Brev har jeg modtaget. En Del af Dine venskabelige Bebrejdelser haaber jeg at have slaaet paa Øret ved mit sidste lange Brev, og at Du sætter mig i Parallel med Scholten er meget uretfærdigt; thi i Almindelighed hviler der vistnok en Del mere Beretninger paa mig end bemeldte tykke Karl. Men da jeg pro tempore er sengeliggende, eftersom jeg har faaet den her grasserende Blodgang, saa har jeg da god Tid til at tale en Stund med Dig, og maa Du da tage til Takke med interessante Ting og odiosa, ligesom de falder. — Hvad min Sygdom angaar, saa er jeg alt udenfor al Fare, har overstaaet det Værste, kun at jeg i nogen Tid derved er utjenstdygtig, da denne forbandede Sygdom udfordrer især som Rekonvalescent al mulig Forsigtighed.

Ved Prinsens Rapport ved Du allerede, at vi sidst havde en lille Affære. Da General Lasson kommanderede Kavaleriet, hvilket i det Hele taget havde Têten, saa var min Post behagelig, og lidt smagte jeg dog til Kuglerne af begge Slags. Desforuden fik jeg paa egen Haand en lille munter Tur. Den franske Divisionsgeneral Wattier kommanderede egentlig Tingen, da begge Prinser kun vare med som Tilskuere. I Særdeleshed var Kavaleriet underlagt Wattier. At insinuere mig hos de franske Generaler er en Ting, jeg er stedse efter, og siden jeg nu ej ser mere saa vred ud, naar jeg taler Fransk og derved er from i Øjeblikket, saa lykkes det og for det meste. „Eh bien", sagde da Wattier, „tag en Snes Husarer, og se om De her bag om kan komme ind paa den lille fjendtlige Bivuak, De der ser." Den stod foran Zecker. Der var endnu et godt Stykke hen, jeg lod

altsaa staa til i strakt Trav. Men paa en Gang har Satan fire af Eckmühls Adjudanter ved min Side, som fortæller mig, de vil med, trækker Sabler eller drager Pistol, og saaledes styrter vi fem os i Spidsen ind paa dem. Fra en anden Side kom Carl Bardenfleth og blev den sjette. Fjenden tøflede [af] hvad den kunde, vi styrtede som gale Mennesker tæt efter igjennem Bondebyen. Husarerne kunde ej følge os. Først, dengang vi vare paa hin Side Byen, naaede et Par af de bedst beredne os. I det samme var vi mellem 6 gode Russere eller Preussere, som vi paa Stedet toge til Fange, og som til Dels ynkelig bade om Pardon. Imidlertid kom vore Husarer til, og, efter at vi havde ordnet dem lidt, gjorde vi en Attake paa nogle Kosakker eller Hanseater, som endnu syntes at byde Têten. Og i det samme fik vi en forbandet Ild af en 150 Alen nær liggende Skov i Næsen, og da vi intet Infanteri og kun 20 Husarer havde, saa slap de andre. Imidlertid havde vi de 6, og jeg havde moret mig godt.

Den egentlige Affære viste sig ved Zarrentin, her styrtede Kapitajn Jess' Jægerkompagni af Oldenborg med Hurra og Raskhed ind paa Fjenden, og ej aldeles uden Tab fra vor Side drev han de første tilbage. Vi rykkede da alle frem. Kavaleriet fik Ordre at marchere en Del til venstre, en Del til højre af Byen paa en superb Plæne. Til højre blev Generalen, og jeg, som han helst ser, hos ham. Tilvenstre blev Lieutenant Lasson sendt for at bringe de to Eskadroner Ordre at tage direkte derhen og kaste sig paa Fjenden, hvor han fandt ham. Til venstre forefandtes 3 Hanseat- eller saadanne Eskadroner. Vi svinge imidlertid til venstre, og vore Husarer, som havde Têten, kom til Hjælp. Hanseaterne blev kastet. Imidlertid enfilertes vi af nogle Pjecer fra venstre Haand, som dog især truede vor venstre Flanke; nogle Kugler rikochetterede i superb Retning lige foran Fronten. Imidlertid rykkedes frem med Orden. Vort Artilleri smurte ogsaa paa. Men da det fjendtlige Korps mellem 14 og 1600 Mand stort (vi vare vel 3000) havde paa Blænkere nær trukket sig tilbage bag Vandløbet, som falder i den sydlige Spids af Schall-Søen, hvorved Zarrentin ligger, og vi kun saa den paa hin Side bag Schall Mühle, saa befalede Wattier Kavaleriet at sætte sig bag en lille Høj, for at være sikker mod Kanonilden, som endnu sporedes, og kun at lade Blænkerne være ude. Dette skete, og der blev ene blænkret, hvorved vi tabte en Dragon, som fik en Kugle lige igjennem Hovedet. Saaledes tilbragte vi nogle Timer i Rolighed. Fjenden, som aldeles havde retireret sit Artilleri, saa vi nogle Troppe af paa hin Side Schall Møllen. Om Eftermiddagen fik vi Ordre at drive Fjenden ud af Møllen. Artilleriet begyndte og nødte alt af det fjendtlige Kavaleri paa Plænen foran os paa hin Side Aaen. Derpaa eller med det samme rykkede vi frem med Infanteriet i Møllen og Skoven paa venstre [Haand] og Husarerne passerede en Furth og kilede efter. Husarernes Blænkere vare lige til den foranliggende Skov og meldte, at denne var besat med Infanteri. Dog nu vilde man slutte Tingen, som blot førte Navn af en Rekognoscering. Vi trak os til Vandløbet, tog med Grosset Position ved Zarrentin. Jeg havde den Fornøjelse

at besørge en Del af Feltvagterne, som overalt blev sat ud, og vi bivuakerede i den Bivuak, hvori de gode Russere eller Preussere havde lagt. Næste Middag gik vi paa en Omvej og for at bilde Fjenden ind, at vi vilde tage en anden Kurs over Lüttau og Vallnhn tilbage, dog brændtes samtlige fjendtlige Bivuaker i Forvejen. Nøje kan jeg ej angive vort Tab og Gevinst, men haaber at se dem i Dag af Listen, der herover skal indgives af Korpserne. En Grev Westphalen, en Slyngel af en Karl, fik vi og til Fange.

Der ved jeg da, min Broer, at Du har faaet en behørig Fortælling — men nu kommer odiosa. Du véd ved min sidste Fortælling det Kors, jeg her har ved min Stilling mellem Fader og Søn. Lad den Første være som han vil, — der skulde aldrig være Noget i Vejen, jeg skulde selv holdt ham fra et og andet, som ej duer, men den forbandede Dreng, som er Faderens Afgud, fordærver Alt. Da han er overbevist om, at jeg hindrer ham, da han har gjort alle Forsøg forgjæves i Tjenesten at løbe bort med mig, og da jeg derved stedse binder ham saa meget som mulig Hænderne, at han ej kan skade, saa er han naturlig fuld af Had imod mig. Direkte kan han intet gjøre imod mig, altsaa sætter han ondt i Faderen for mig, bagtaler mig og lyver, hvori han har god Force. Jeg kjender mine Forretninger, og, naar det kommer til Stykket, saa har General Lasson set, at jeg ved, hvad jeg har at gjøre og endnu desforuden har et godt Raad tilovers. Derved er min Adfærd privatim saa galant, at Manden med al Umage indtil sidst ej har kunnet faa Lejlighed at chikanere mig.

Imidlertid saa jeg det ved enhver Lejlighed, at under Galanteriets Maske Vulkan brændte af Had mod mig. Lad bryde! tænkte jeg. Torsdag den 16de begyndte min Diarrhoe. Lørdag den 18de var Turen mod Zarrentin. Jeg havde Umage at holde mig tilsidst paa Hesten, alligevel gjorde jeg med yderste Anstrængelse meget mere, end man kunde forlange af mig. Dog man kunde se, at det kostede mig Umage mod Aftenen. Da vi nu om Aftenen skulde i Bivuaken ved Zarrentin og jeg virkelig var tilfreds, at jeg med Ære kunde faa en Times Hvile, skulde endnu en Feltvagt udsættes. Generalen forbyder mig at gjøre dette selv, jeg skulde sende En. Da nu Lieutenant Lasson var blevet brugt stedse, hvor den Gamle troede noget var at fiske, saa befalede jeg Lobedanz at besørge dette. Saa brød Vulkan! Tænk Dig, i Nærværelsen af General Wattier, Sønnen, Lobedanz og flere farer General Lasson paa mig, og i en Tone, som om man taler en Korporal til, siger han: „Hvorfor bruger De ej min Søn? De kan tro, han er at bruge, men De bruger ham ej“ o. s. v.! En større Sottise kan en Mand dog min Sjæl ej begaa paa det Lag. Daarlig og syg var jeg, jeg svarede ganske kort, men hvad jeg ej var daarlig, blev jeg af Ærger, at den Mand, som jeg samme Dag, samme Time havde staaet bi af alle Kræfter, nu til Taksigelse taler mig saaledes til. Men jeg kunde se tydelig, at Sønnen saaledes havde bearbejdet ham, at Harmen imod mig løb bort med Forstanden.

Om Natten blev jeg daarligere og daarligere, næste Morgen begyndte der at gaa Blod fra mig, jeg kunde ej mere, og Prinsen af Hessen som saa og havde set mig, befalede, at jeg strax skulde kjøres hjem til mit Kvarter. Jeg kom da hjem Søndag Eftermiddag Kl. 5 i Stedet for de Andre om Aftenen sildig, men var dog trøstet, at jeg intet havde forsømt derved.

Hør nu videre. Mandagen rygtes det for mig, at General Lasson har givet en Rapport ind til Prinsen, hvori der er vedlagt en Rapport fra Lieutenant Lasson. Jeg forskaffer mig dem fra Hovedkvarteret, og voilà en Rapport fra Faderen, givet ind bag min Ryg, hvori man omtaler min Adjudant Lieutenant Lasson, og en Rapport fra Sønnen, hvori han taler om sig selv, som om han havde kommanderet de 2 Eskadroner paa venstre [Fløj], river disse dygtig ned og staar der frem som Lyset. Saa længe jeg har været hos Lasson, er aldrig en Tøddel gaaet fra Brigaden uden gjennem mine Hænder. Generalen taler om den mindste Ting med mig, inden hanociderer den, og beviste mig stedse uindskrænket Tiltro. Men nu i det Øjeblik, jeg ligger, giver Generalen en saadan Rapport ganske lumskt ind, uden at tale med mig eller nævne den for mig, som var ved hele Affæren og hos ham. Ja selv da han to Dage derpaa besøgte mig, fortalte han mig intet derom, skjønt dette nok var af Skam, da han kjender min forbandede Ligefremhed. At i øvrigt baade Papa og cher fils begjorde sig ved denne Rapport, derom forsikrer Dig Carl Bardenfleths Tænkemaade. Paa Sønnens uforskammede Rapport kom en Parolbefaling fra Prinsen, hvori Kommandørerne blev paalagt at kommandere selv, og Adjudanterne ej at befatte dem med andet end bringe deres Ordrer. At Lieutenant Lasson er Aarsagen i denne Befaling, er almindelig bleven bekjendt. Desforuden lovede Carl Bardenfleth, at Faderen og Sønnen skulde have deres, især den sidste, derfor aparte. Familien gaar da og skammer sig bansat og brygger da nok paa Planer at redressere eller hævne dem. At jeg derimod, i Overbevisningen om, at enhver General gjærne kan være tilfreds med mig, ej har Lyst at lade mig sige Grovheder og være til dupe for en saadan uforskammet Dreng, at selv Tjenesten ej kan bestaa paa denne Maade, men at jeg bestemt enten vil have Drengen bort eller selv bort fra de Skurke, det vil Du, min Ven, skjønt Du er langt borte fra dette Væsen, fuldkommen begribe.

Derved er jeg overbevist, at ene kun, at de ved, at jeg i Kjøbenhavn har Støtte, at Prinsen holder af mig, at Bardenfleth som alle Adjudanter ere mine gode Venner, holder dem tilbage at begaa alt mulig imod mig for at rive mig af Pinden. Carl Bardenfleth har jeg fra Begyndelsen stedse sagt Alt, hvad passerede. Da jeg nu i Gaar, han var hos mig, fortalte ham, at min Taalmodighed var til Ende, fandt han dette billigt. Jeg vilde skrive med største Ligefremhed til General Lasson og Bülow. Dog Bardenfleth raadede mig at bie, til jeg var frisk, og da ved første Lejlighed deklarere den Gamle, om han vilde skaffe Sønnen bort, eller og jeg gav Ansøgning om min Forsættelse, og var da nødt at forklare mine Grunde for

Bülow. Imidlertid kunde jeg jo skrive Bülow til og prævenere ham, hvorledes Tingen stod, og at med det første en saadan Ansøgning vilde komme.

I Stedet for at skrive Bülow til, saa har jeg skrevet Dig og beder Dig paa den Maade, Du finder tjenligt, at fortælle Tingen til Bülow. Drøj er Tanken om, at jeg skulde vige for saadan en Slyngel som Lieutenant Lasson, men blive kan jeg ej. Jeg vilde gjærne gaa til Waldeck, men da dette ej kan ske, uden at præjudicere Høegh[1]), som fører sin Post meget brav, maa jeg slaa Tanken af Hovedet, og der bliver da ej andet, end at jeg kommer til Prinsens Stab, som, ligesom Bardenfleth, gjærne tager mig. Kun saa meget forlader jeg mig paa Dig, at dette sker paa en Maade, hvorved ej min udvortes Ære lider; thi haardt var det for mig, naar jeg til Løn for $^1/_2$ Aars Anstrængelse og bevist Brugbarhed skulde maatte indtage en inferiør Post, og Verden tro: han duede ej til hin.

I saa Fald skulde det glæde mig, om Lobedanz kunde følge med mig til Prinsens Stab, thi kun ved mig kan han soutenere sig her, er jeg borte, saa falde de Djævle over ham paa Timen. Skulde derimod, og hvilket unægtelig var billigere, Drengen tøfle [af], da lad ham komme langt herfra, og var det en Mulighed, saa lad mig faa Colditz[2]) igjen, som vist gjærne kommer. I det mindste sørg for, at den ny indtrædende bliver besørget fra Kongen af og kun en honnet Karl! Resten finder sig. Hvor længe jeg kommer til at ligge, ved jeg ej min Ven, kunde jeg have Dit Svar, forinden jeg satte den Gamle Stolen for Døren, var det mig kjært. Jeg er rolig i Overbevisningen, at Alt er i Dine Hænder. Jeg maa nu slutte, lev vel, og svar snart Din tro Ven

Carl Ewald.

39. Fra Major C. Bardenfleth til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 25de September 1813.

Kjære Abrahamson!

Jeg takker Dig venskabeligst for Dit Brev af 20de, hvorved Du har glædet mig saa meget. I den Fraværelse, vi ere fra vore Kjære hjemme, og i den ubehagelige Stilling, en Defensionskrig medfører, er det ret saa kjært at faa Efterretning fra dem, man holder saa meget af, og hvoriblandt den Nørrebroske Kreds er for mig saa fortrinlig. Tak skal I derfor have, kjære Venner, at I mindes mig med Godhed.

Det er ret saa kjedsommeligt for os, at Vandammes og Neys Tab har kastet os ind i den saa ødelæggende og ubehagelige Forfatning, vi nu ere i. Dette Tilbagetog hjælper rigtignok til nu endelig

---

[1]) Se Side 290, Note 1.

[2]) Premierlieutenant ved slesvigske Jægerkorps Frederik Colditz, Adjoint ved Generalstaben, født den 28de Oktober 1791, død den 5te December 1813.

at faa Auxiliærkorpsets Dele samlet. Men langt hellere havde jeg set dette, førend Vaabenstilstanden var forbi, og da det nu ikke blev Tilfældet, saa at det var sket ved Stralsund eller Oderen og ikke ved Ratzeburg og Wackenitz.

Vores Position er ikke efter mit Tykke; vi forskanse os af alle Kræfter, og dette er nødvendigt, thi vi slaas daglig med Fjenden for at faa den usle Fourage, vi behøve, og for at drive Kvæg sammen. Vore Forposter ere derfor i uafbrudt Bevægelse; Bondebyerne ere allerede ødelagte, thi enten ere Lützows Tropper eller vore deri, og altid fourageres der, fordi vi paa begge Sider mangle. En bestandig Blænkring er derfor ogsaa naturlig. Skovene hugge vi rent om, dels til Forbrug, dels til Brændsel og Hytter. Hestene have vi stoppet sammen i Laderne og Husene, kastet Fouragen og Folkene ud og stillet Grundsætningen frem: „intet helligt uden Armeen". Imidlertid lide vore Folk stærkt ved at ligge i usle Hytter, som ikke kan tækkes med Halm, fordi vi bruger det Straa, vi kan faa, til Foder og Lejrstraa. Desværre have vi Danske maattet lade komme Fourage fra Holsten, som lider overmaade meget, ved at Krigen er kommet Landet saa nær. I vore Folk er der Mod, og ved ikke at exaltere dem med sværmeriske Ideer, som lede til Uorden og Ulydighed (hvilket viser sig saa tydeligt hos Fjenden), stræbe vi at vedligeholde god Stemning for at taale Savnet af mange Fornødenheder. Kongen hjælper os af alle Kræfter, og det føle alle levende, men da Kongens Evner ikke staa i Forhold til hans Anstrængelser, saa lider Mandskabet dog; imidlertid føres aldrig Klage. Blodgangen, som er en Følge af at ligge i forslidte Klæder i raat, fugtigt Vejr o. s. v., griber stærkt om sig. Jeg sørger for Peber og Urter, Brændevin o. s. v., for at stoppe samme. Kaputkjoler og Trouser fejle os; Folkene slide i 4 Uger, hvad de skulde have godt af i hele Aar. Reparere kan de ikke, dels have de ingen Penge, dels kan Klæderne ikke mere sys sammen. Der er mange Spencermænd[1]). De nye Munderinger, nogle have faaet, og Skoene hjælpe meget; men Kaputkjolen er altfor vigtig. Pengevæsenet er endnu ikke i Orden; siden Avgust har jeg ikke faaet en Skilling. De Summer, der anvises fra Kongen, ere Byrder for Danmark, men forslaa slet ikke. Vi maa bruge af Gagepengene, som vi have Forskud paa af de Franske, for at skaffe de første Nødvendigheder til Veje, f. Ex. Brændevin, Reparatur paa Lædertøj, Armatur, Hestebeslag p. p. Alt det skal Kongen betale, thi desværre taler Traktaten slet intet derom; med Møje har jeg faaet de Franske til at indvillige i at give masses d'entretien[2]), men det er kun de hos os saakaldte Undermunderingspenge og Kur- og Beslagpenge, og de ere langt mindre end vore. Endnu kan jeg ikke drive Münch til at skaffe os et Endeligt paa Bestemmelsen af Gagen p. p.,

[1]) Kaputkjoler (af det franske Ord: capuce, deraf Kabuds) Kapper med Hætte. — Trouser (engelsk: Trowsers) lange Buxer. Spencermænd kommer af Spencer, en Trøje uden Skøder.

[2]) Masses d'entretien o: Slidpenge.

og i Grunden burde sligt have været en Gjenstand for Traktatens Artikler, thi Udtrykket „grade pour grade“ og „homme pour homme“ siges om Udvexling af Fanger, men ikke i Bestemmelser om Gagering af Tropper af forskjellig Indretning. Vore Ministre ere ikke heldige i Valget af deres Udtryk!

Vi nyde af de Franske den mest udmærkede Høflighed og Velvilje, og jeg kan ikke sige, at vi ere Stedbørn; kun forstaa de Franske bedre at plyndre og hjælpe sig end vi. De holde af os, fordi vi gaa lystige i Ilden. Men Penge holde de paa som Fanden paa en ung Sjæl, og Münch er slet ikke Manden til at gjøre Gavn; langsom af Begreb og meget indskrænket, siger han hverken ondt eller godt, og det er slemt.

De Franskes Forplejningsmaade er meget ussel. Formen er god, men Udførelsen meget slet; Alt er arbitrært; derfor maa der plyndres, og med de Kilder, andre kunde holde længe ud, ødelægges Land og Tropper hos dem. Deraf det ubegrændsede Had, de tilvejebringe imod sig, hvor de komme. Vore commissaires de guerre ere ganske andre og dygtige Folk; vi have i den ene Fischer (Overkrigskommissæren) en sjælden driftig, villig, ufortrøden og indsigtsfuld Mand. Naar jeg siger ham et Ord, saa have vi alt; men han kan ikke gjøre noget imod de Franske. Ogsaa hans Broder, den forrige Feltkasserer, er en sjælden duelig Mand i sit Slags Forretninger. Jeg vilde ret ønske, at Kongen vilde lægge Mærke til dem; det er to duelige Embedsmænd og derhos redelige.

Vi have i disse Dage en Insubordinationshistorie ved Fyns Dragoner. En Karl skulde arresteres for at have fyret sine Pistoler af i Bivuaken, som er strængt forbudt; men hans Kammerater modsatte sig Oberstlieutenant Bibow[1]). Sagen bliver meldt Kongen; Standret bliver holdt. Overhovedet er dette Regiment i ussel Forfatning. Oberst Hedemann, prægtig ved et Bord og en Revue, fik Hovedpine i Affæren ved Zarrentin og kjørte som syg hjem; Bibow og Bruun ere sande gamle Stabsofficerer, og Fabritius blev jo syg i Odense; nu er han her! Hvorfor gav Kongen dog ikke Bechtolsheim[2]) Lov at komme hertil. Det var stor Synd imod Bechtolsheim og Regimentet; og Kongen vil lide selv derved.

Løvenørn hilser Dig og Guldbergs! Lev vel, og ønsk os en snar Fremmarche! Du tror ikke, hvor meget det ønskes af Din oprigtige Ven

Carl Bardenfleth.

Nyt kan vi ikke erfare, thi vi ere dels ganske afskaarne fra Storarmeen og omgivne af Kosakker, dels er Eckmühl tavs som en

---

[1]) Oberstlieutenant Johan Vilhelm Christopher Bibow af fynske Regiment lette Dragoner, født 1758, afskediget som Oberst 1814, død den 24de April 1837 i Pedersborg ved Sorø.

[2]) Ritmester Ludvig August Bechtolsheim af fynske Regiment lette Dragoner, født 1781, Kavaler hos Prins Christian af Hessen, kommanderende General i Fyn, blev Major den 25de September 1813 og døde 1816 som Premiermajor.

sand Soldat, der tier og handler. Med Tapperhedsanekdoter vil [jeg] ikke plage Dig; dem faar Du vist nok af fra Scholten og Konsorter.

40. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Generalmajor F. C. Bülow.

Dagbog over det Forefaldne ved Prins Eckmühls Armékorps eller det 13de Korps[1]).

Den 27de [September]. Denne Dags Morgen forefaldt Affæren ved Gudow som Deres Højvelbaarenhed sikkert saare nøje kjender af de indsendte Rapporter og Aviserne. Dog være det mig tilladt at gjentage denne efter flere Øjenvidners Fortælling, og efter saaledes som det i Egnen selv blev mig vist. De Rekognosceringer, som dagligen sendes fra Mølln mod Gudow, pleje stedse at gaa ad Wasserkrug og Landevejen til Gudow. Denne Gang lod derimod General Vichery om Natten en Del franske Sapører istandsætte Broen ved Drüsen og marcherede derover med 3 Kompagnier Voltigeurer og den 4de Eskadron jyske Dragoner over Lehmrade og Klinkrade og paa denne Maade en modsat Vej til Gudow. Voltigeurkompagnierne bleve lagte i Baghold foran

---

[1]) Denne Dagbog indsendte Scholten fra Ratzeburg den 1ste Oktober tillige med følgende Brev til Generalmajor Bülow: „Med den største Glæde modtog jeg Deres Højvelbaarenheds mig meget ærede Brev af 22de September, og aflægger jeg min inderligste Taksigelse, at De, uagtet Deres særdeles mange og vigtige Forretninger, har erindret Dem mig; intet skal være mig helligere end at fortjene denne Godhed og at gjøre mig værdig til Deres Højvelbaarenheds Tillid. Jeg skal sikkerligen gribe enhver Lejlighed her for at vise, at De ikke mod en aldeles Uværdig viser saa særdeles megen Godhed.

Den befalede Dagbog over de her forefaldne smaa Affærer skal jeg for den forbigangne Tid søge at samle; derimod skal den fra den 27de September og fremdeles videre blive ført og oversendt Deres Højvelbaarenhed. Dog vover jeg i denne Anledning at bede at, da alt af mig skrives som Tilskuer. de forefaldende Ting, der maaske af mig kunde tages fra et urigtigt Synspunkt, aldeles maa være forebragte Deres Højvelbaarenhed som privat Mand og ikke som min høje Foresatte, og der altsaa, hvor Rapport og Relation ikke stemme, min Forestilling maa anses som usket. Da jeg ofte er fraværende og ikke ser de til Prinsen indsendte Rapporter, saa vil dette Tilfælde maaske ofte indtræffe.

At Deres Højvelbaarenhed i øvrigt vil overse, om Stilen ej altid er korrekt, og at Skriften undertiden maa desifreres, det vover jeg at haabe, da Tid og Lejlighed ej altid ere paa det Bedste for, naar man desuden ingen stiv Skribent er, at kunne udføre det saa godt, som mit Ønske er.

Vedlagt følger Fortegnelse over det Forefaldne fra 27de September indtil Dato; samt en Detaille over det Forandrede i vor Stilling, samt nye anlagte Værker.

Anbefalende mig o. s. v.

Emil Scholten.

Byen paa en Hede, hvor der er meget store Tuer, og skulde forblive rolige der, indtil Rytterne ved forstilt Retræte havde lokket Kosakkerne henimod dem. Rytterne gik med Blænkere frem mod Byen, og Kosakkerne, aldeles forvirrede ved det, at de bleve angrebne fra en anden end den sædvanlige Side, sendte blot nogle Blænkere ud mod Rytterne. Disse trak dem nu noget tilbage. Kosakkerne, nu samlede, fattede Mod og styrtede med Skrig efter Rytterne, der stedse retirerede mod de skjulte Voltigeurer. Dog, Kosakkerne vilde ikke ret følge, og de unge franske smaa Drenge vare saa hidsige og kunde ikke vente længere, men styrtede frem mod Kosakkerne og skød og traf deres Oberst Cheanichews Hest. Dette forskrækkede dem, og de tog Flugten, medens den gamle Oberst flygtede til en lille Skov, hvor Voltigeurerne i $^3/_4$ Time søgte ham, og, uagtet han paa ingen Maade kunde komme bort, ikke kunde finde ham. Gud ved, hvor han er krøben hen. Rytterne sluttede sig nu og gjorde et Choc af næsten $^1/_4$ Mil i strakt Karriere efter dem, men stødte dog først paa dem i en tæt bevoxet og aldeles indgrøftet Allé, der gaar til Gudow. Her kunde Kosakkerne ikke røre dem eller føre deres Lanser og bleve saaledes huggede sammen og forfulgte helt igjennem Byen indtil langt paa den anden Side, uagtet de letteligen kunde have sat sig. Dog det gjør Kosakkerne aldrig; ere de først paa Flugten, saa hænge de Lansen paa Armen og bruge blot Kantschukken paa Hesten for at fly. Som overhovedet naar man vender en Kosak Ansigtet, saa naar han kommer paa 30 til 50 Skridt nær, saa holder han, svinger Lansen, stikker om sig i Luften og skærer nogle forskrækkelige Ansigter med nogle græsselige Vræl. Den, som skræmmes heraf og vender, er forloren, da Kosakken øjeblikkelig er efter ham og jager Lansen igjennem Livet. Sætter man derimod efter dem, da fly de strax. Blandt alle de Dræbte og Saarede, jeg har set, har ingen haft Lansestik forfra, men alle igjennem Ryggen.

Deres Heste ere smaa, springe og klavre overordentlig vel, men løbe i Hensyn til Hurtigheden kun slet; thi enhver af vore Heste kan paa fri Mark øjeblikkelig hente dem ind. De trave aldrig, men stedse er deres Løb en lille Jagtgalop. At Kosakkerne saa fortrinligen skulde kunne støde med deres Lanser, er ikke saa; thi ofte ere Lansestødene de letteste Saar; og jeg har set flere, som have 5, 6, ja En er paa Hospitalet her nu, som har 17 Saar af Lansestød og ingen farlige.

Den 28de og 29de passerede intet. Folkene skansede hele Dagen, og Prinsen lod alarmere og udmarchere for at øve Folkene. Den 30te ligeledes.

Den 1ste Oktober Kl. 2 om Natten rykkede Major Späth ud med 3 Kompagnier Musketerer, 2 Jægerkompagnier og 2 Eskadroner Husarer. Den [ene] Halvdel gik over Sterley, Hollenbeck, Hackendorf til Marienstädt, og den anden Halvdel gik over Seedorf og Gross Zecker til Marienstädt. Forposterne bleve af begge Parter kastede tilbage indtil Marienstädt, men denne kunde vi ikke tage, da den var meget stærkt besat og desuden Hensigten, nemlig Fouragering,

var opnaaet, saa trak vi os med Tabet af en Del Blesserede tilbage, levende forfulgt af sorte Husarer og Tyroler-Jægere, som overhovedet disse Tyroler-Jægere ere fortrinlige Skytter og derved de farligste af vore Fjender. De skyde paa 4—500 Skridt, det forstaar sig usikkert, men Kuglerne have dog den Kraft, at de gaa igjennem et Menneske, hvor de endog træffe. Alle vore Blesserede vare ved dem. Hvad dog virkelig smaa Ting kan gjøre betydeligt, vises ved dette Tilfælde; det at Kapitajn Jess, en særdeles duelig Mand, der førte det ene Jægerkompagni, havde ladet Kompagniet gaa uden Kaputkjoler med de røde Munderinger, og hans Kompagni fik næsten alle Blesserede som vare, hvorimod det andet Jægerkompagni ingen fik. En ung Officer trak sin blaa Chenille ud og gik i Surtout'en, og han fik et Strejfskud imellem Armen og Brystet, saaledes at begge Dele læderedes ubetydeligt. Jeg fulgte denne Rekognoscering.

Den 2den Oktober kom 4 russiske Husarer som Desertører. De sagde at være af General Arnheims Korps, der staar 3 Mil sønden for os med 2 Regimenter engelsk og 2 Regimenter russisk Kavaleri samt Infanteri og Kanoner. Desertørerne vare Bajrere og Franske, som vare tagne i Rusland. De havde haft en Fægtning med Kosakkerne, der stedse staa paa Forpost, da disse ikke vilde tillade dem at gaa ud over Forpostlinien. Her kommer i det Hele mange Desertører, hvoraf de fleste ere fangne franske Soldater; Officerer er ogsaa nogle komne af.

Med alle Desertører omgaas de Franske meget uforsigtigt; thi de blive strax givet Vaaben og, er der strax derpaa en Fægtning, sendt ud i den. Saaledes rider Loison stedse med 1 Officer og 8—10 sorte Husarer i deres fulde Uniform, og han bruger at sende dem med Breve og Depecher endog til Forposterne. Loison er ellers bekjendt som en meget forsigtig Mand; Erfaringen maa have lært ham, at Faren ikke er saa stor herved.

Den 3dje Oktober. Major Späth var beordret til om Natten at gaa frem til Dargau for at fouragere. Rapporten herover er nok indsendt til Kongen. Det var ganske en sædvanlig Fouragering, der forefaldt intet, uden at de stødte paa en Patrouille af 1 Officer og 20 Mand Hanseater, og disse bleve saa forskrækkede, at de fløj saadan igjennem Skoven tilbage, at adskillige rendte deres Heste ihjel mod Træerne; to af saadanne Hanseater, hvis Heste vare redne ihjel, kom ilde forslaaede og angave sig som Desertører. De udsagde at være af et Korps, som Grev Westphalen, en Broder til den tagne, kommanderer. Det bestod af 2 Batailloner og 8 Eskadroner, men hvoraf hver kun skal bestaa af 40—60 Mand. De vare brudte op om Natten fra Roggendorf for at marchere lige til Ratzeburg, da der var kommen Melding om, at vi havde allerede forladt vor Position. Det skulde have været os kjært at hilse paa ham, men han har ikke fundet for godt at komme.

Denne Grev Westphalen er egentlig den, der skulde kommandere, men forstaar slet intet, og under ham er en Major von Stein, der skal være dygtig, og som ogsaa kommanderer det hele.

Ritmester Hanfft, som er bekjendt af sin Proklamation, er en meget rig Slagter fra Hamburg, som ligeledes intet forstaar og er en stor Kujon. Det eneste, han bestiller, er at han rider en Gang hver Dag fra Gadebusch, hvor han logerer, med 3 Ordonnanser, som ere Desertører fra de danske Husarer, til Bivuaken ved Roggendorf, holder Taler til Folkene, fortæller dem, at de Franske og Danske lade ihjelskyde enhver hanseatisk Desertør, at de sende dem til Slaveri i Frankrig etc. etc.

Hr. Hanfft's Rolle er ellers snart forbi, da hans Penge ere til Ende, og han selv et for stort Bæst til at kunne bruges til noget. Overhovedet er den hele hanseatiske Kommers noget elendigt Pak, en Samling Aventuriers; iblandt andet er den bekjendte rige Grev Hahn[1]) deres Ordonnatør, men skal udstaa meget i denne Post, da han nu heller ingen flere Penge har og intet kan skaffe; iblandt andet fortalte Præsten i Zarrentin, at Grev Hahn maatte i 2 Nætter ligge udenfor Huset, da Majoren og han var uenige, og denne ikke vilde se ham i Stuen.

Prins Eckmühls hele Korps er nu efter aldeles bestemte Detailler, jeg saa i hans Bureau, men som jeg ikke turde afskrive, af virkelige Kombattanter 28000 Mand. Dog er heri ikke Hamburgs Garnison og ikke de nu ankomne Rekonvalescenter; i øvrigt er alt regnet af Danske og Franske. De Franske have over 4000 Syge og vi 2200 Mand. De under Eckmühl staaende Divisionsgeneraler ere Loison, Vichery, Thiebault, Pecheux og Wattier. Af Brigadegeneralerne ere le Clair [Leclerc], l'Allemand, Romme de bekjendteste. Den største Division er Loisons, der bestaar af 8000 Mand, derimod er kun Vichery's henimod 3200. Overhovedet er en fransk Division en aldeles ubestemt Størrelse.

Alt vort Skansearbejde er nu fuldendt, og vil Kapitajn Steffens, som har faaet laant et Kort fra Eckmühls Arkiv, indsende til Kongen en Plan over vor Stilling. Jeg havde begyndt et Kort, men da Steffens er efter et virkeligt Originalkort, saa har jeg ladet det bero.

Grev Westphalen har ogsaa begyndt foran for Loisons Lejr at gjøre Modforskansninger; men saa vidt kan ses, er det noget daarligt Gods. I dette Øjeblik skal jeg ud for at rekognoscere dem, og skal jeg da have den Ære nærmere at indmelde, hvad derved maatte passere.

Ærbødigst

Emil Scholten.

---

[1]) Om ham se VI, 190.

41. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester A. Lillienskjold, Oberstlieutenant Gløersen, Ritmester P. Bardenfleth, Kammerherre F. Bardenfleth, mine Svigerforældre.

Ratzeburg, den 28de September 1813.

Vores Stilling forstærkes ved svære Forhug og Skanser, som Løvenørn og Ingenieurkapitajn Friis opkaste foran for vores Auxiliærkorps. De franske Divisioner forskanse sig ligeledes, og derfor er en skjøn Forskansning og Forhug gjort lige fra Mölln til norden for Ratzeburg Sø. Lübecks Værker sættes ogsaa i en skjøn Forsvarsstand. Vi Danske slaas daglig om Fourage og Kvæg med Kosakkerne. Vedlagte Roes fra General Vichery over 4de Eskadron jyske Dragoner viser, hvor raske Folk og Officerer ere mod Fjenden. Jeg kan ikke lade være at tilføje en Rapport over en Jæger Westphals Konduite[1]). Hos Fyn Dragoner har været en slem Insubordinationstildragelse. Det var forbudt at skyde Pistoler og Geværer af i Bivuaken; en Dragon af 1ste Eskadron gjør det. Oberstlieutenant Bibow lader ham arrestere, hele Eskadronen kommer derover løbende og skrigende til for at hindre det. En træder frem og truer med, at de alle ville arresteres, og da Oberstlieutenanten viser ham tilbage, træder nok En frem og ægger de andre op; Oberstlieutenanten arresterer den første, og hele Flokken følger efter, truende og skrigende, indtil en Officer truer med at arrestere dem alle; derpaa gaar de tilbage, fordi de frygtede Vagten og de øvrige Tropper; men Nogle gik strax hen og fyrede Pistolerne af i Luften. Standretten dømte den første Oprørsmand til Døden, Prinsen benaadede ham med Spidsrod og Slaveri; den anden med Spidsrod. Ved Exekutionen vilde Folkene ikke slaa, indtil en Bataillon rykkede frem imod dem, og de Modsætsige bleve truede med strax at komme i Raden uden Forhør og Krigsret. Folkene ere ulydige, ellers vil jeg nok tro, at de kunne være lige saa tapre, som de andre, men de følge ikke deres Officerer, føres ikke, og vil selv alle kommandere. Jeg tror, at det havde været godt, om den første Oprørsmand var bleven skudt uden Naade. Auxiliærkorpset er ellers ret vel; Blodgangen synes endnu ikke at være forbi, men tager dog af. Vi staa i den bedste Forstaaelse med de Franske. Fra Hovedarmeen ved vi intet. Det hedder, at Napoleon har kastet Østerrigerne aldeles tilbage til Bøhmen; Rygter haves nok af. Vi have nu ægte Russere for os; i Dag deserterede 4 preussiske Husarer fra Oberst Goltz's Husarregiment; de maatte slaas igjennem deres egne Kosakforposter, dræbte en Kosak og kom

---

1) Om ham se S. 166.

saa til os. Der er flere som ønske, at komme til os, det er fangne Schweitzere og Franskmænd, som tvinges til Tjeneste hos Preusserne, lide Nød og komme til os, hvor de engageres til Lancierregimentet.

Lev ret vel.

C. B.

41. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 29de September 1813.

Kjære Ven!

Formodentlig har Du nu modtaget mit Brev om Zarrentin-Affæren[1]). Modtag altsaa dette som et Supplement, et Intermezzo og en Forløber til de Affærer (eller maaske Singularis), som forefalde i Morgen tidlig. Altsaa Supplementet er: At det er en stor Ulykke for fynske Dragoner, at det har saa daarlige Officerer; f. Ex. (ikke at tale om de Syge) Major Bruun, der endog siden hans Affære ved Salem er til Latter for Folkene; men saa Hedemann! Den første Rekognoscering, han var udi, fik han Hovedpine og red hjem. I Affæren ved Zarrentin fik han, da Opmarchen skulde ske i Kanonilden, saa stærk Hovedpine, at han tog en Vogn med den eneste Medicinkiste, der var med for alle vore Tropper, og som skulde være til Nytte for alle vore Saarede, samt Doktoren, der var paa Vognen, og kjørte til Ratzeburg med; tænkende ikke paa, at denne Vogn var til Brug for flere tusende Mennesker og ikke for en enkelt, med Hovedpine i ubelejlig Tid plaget Mand. Og dette gik uanfægtet an; men bemeldte Mand fortalte i Dag ved Prinsens Taffel om en Dragon, der var skudt igjennem Hovedet ved hans Side. Tykkes Dig ikke, at dette er vel stift? Men det forstaar sig, derfor kunne ogsaa disse Mennesker i deres Breve hjem til Fyn fortælle Heltegjerninger, som ere mærkelige. Major Bruun har fortalt i et Brev, at han i den Affære, hvor han viste sig saa godt, personlig tog en Kosak til Fange; og Oberstlieutenant Bibow skriver, at Kuglerne hvine ham Dag og Nat uophørligt om Ørene. Sligt er derfor ogsaa returneret fra Fyn hertil.

Jeg erindrer ikke, om jeg i Anledning af Major Bruuns Affære har berørt hans Rapport til den nedsatte Kommission over denne Affære. For Sikkerheds Skyld skal jeg gjentage det, saa vidt jeg kan Ordene. Dog foreløbig vil jeg forsikre Dig, at jeg ved min Ære ikke

[1]) Se Side 308.

skal outrere det mindste. Den lød nemlig omtrent midtvejs som saa: „Imidlertid havde jeg, efter fra om Morgenen Kl. 6 og indtil Kl. 4 Eftermiddag at have med Anstrængelse bekæmpet disse vilde Kosakker, faaet saa megen Avantage, at naar jeg endnu retirerede til Skoven ½ Mil tilbage eller maaske til Lejren og derfra fik Soutien, da saa jeg mig i Stand til [at] drive Fjenden ud af min Post Kogel.“ Nu kommer en hel Del Sludder, og saa Enden som saa: „Deres højfyrstelige Durchlauchtighed ville naadigst undskylde, at jeg ikke egentlig handlede efter nogen Plan; men da disse vilde Mennesker handlede aldeles uden Plan, var det mig umuligt at gjøre nogen Kontraplan; som overhovedet dette er altfor ryggesløse Mennesker, til at det er værdt at have noget med dem at bestille.“ Dette er aldeles Sandheden, tro Afskrift. Tror Du ikke, Manden har Ret?

Schulenburg som Præses af Kommissionen deklarerede, at Major Bruun havde vist sig udygtig til at føre noget Korps af kombinerede Vaaben, men i øvrigt nok kunde være god til at føre en Eskadron i Ilden. Det vil sige, som Falstaff siger, han er god nok til Føde for Kuglerne.

Men hvad er Følgen af dette: at Folkene tabe Agtelse for deres Officerer; det er, at for nogle Dage siden vilde Hedemann lade arrestere en Karl, der havde affyret en Pistol i Bivuaken; hele Eskadronen kom da og erklærede, at han skulde ikke arresteres, og skulde han arresteres, vilde Alle arresteres, og de skulde nok finde Obersten etc. etc. Ordføreren blev da langt om længe arresteret og en Standret nedsat, der dømte ham til Strikken; vi ventede at se ham skudt; om saa meget mere, da en stor Del Fyn Dragoner om Eftermiddagen satte sig til Hest og skød deres Pistoler af i Luften for at trodse; men han blev benaadet med 2 Dages Spidsrod og Slaveri i Livstid. Da han løb, maatte oldenborgske Regiment staa opmarcheret bag Dragonerne for, om de skulde have nægtet at slaa, da at skyde paa dem. Dog væk med disse ærgelige Scener!

Jeg vil fortælle Dig en Parlementering, jeg saa ved Lübeck. Nemlig: nogle Depecher skulde leveres de preussiske Forposter. Dette havde været meget simpelt, men de Franske vilde rekognoscere tillige paa en ikke farlig Maade. Et Regiment polske Lansedragere rykkede da ud og gik mod de preussiske Forposter og meget pænt i Skridt, trykkede saaledes Vedetkjæden og Feltvagterne tilbage, indtil Korpset kom i Aande. Saa snart Preusserne skjød første Skud, for som et Lyn Trompeteren frem, og Depecherne bleve overleverede. Nu kom den preussiske Underofficer med sin Feltvagt og bad at maatte indtage sin gamle Plads, og det blev da tilladt, men Polakkerne vilde være høflige og bød ham og Husarerne Brændevin; de drak, men saa forbandet surt derved og saa, det var hans egen Flaske, som var taget i hans Bivuak af Polakkerne. Du tror ikke, hvad Preusserne skar et komisk Ansigt.

En af vore Skildvagter ved Schlutup ved Lübeck var forleden Dag særdeles brav.

Den 31te[!] September.

Jeg fik Ordre at følge Major Späth Kl. 2 om Natten paa en Rekognoscering for at kaste Fjenden ud af Marienstädt ved Schall-Søen og tillige fouragere; men det lykkedes ikke ganske; thi ind i Marienstädt kom vi ikke, da Fjenden var her koncentreret og for stærk. Dog kastede vi ham ud af Hollenbeck, Gudow, Seedorf, Gross- og Klein Zecker. Vi fik 7 Blesserede. Fourageringen herved gik meget godt. Det nærmere om dette, som jyske Dragoners Affære skal følge i Eftermiddag til General Bülow, der har befalet mig at føre en Dagbog over de smaa Affærer, der forefalde, og tilstille ham. Særdeles gjærne og med stor Glæde udfører jeg denne Befaling, naar kun jeg maa ansé det som private Skrivelser, hvor mangt et Ord skrives hen, uden at det vejes saa nøje, og hvor personlige Bemærkninger, som maaske ere fejlagtige, ikke regnes mig til Last. Jeg skal i øvrigt stræbe at samle alle mulige Dataer, som forefalde.

Nu til Skildvagten. Bemeldte Skildvagt fandt om Morgenen, da det blev Dag, at 4 Kosakker vare komne mellem ham og Feltvagten og nu gik løs paa ham. Han lod den forreste komme sig indtil paa 20 Skridt nær, skjød derpaa Hesten under ham, sprang frem og gav Kosakken et Par Nakkedrag med Kolben af Geværet, retirerede i Hast til nogle Træer og vendte omkring imellem disse, indtil at han havde ladet sit Gevær, skjød derpaa den anden Kosak igjennem Brystet, hvorpaa de to øvrige toge hver sin Kammerat paa Hesten og spaserede weiter in die Welt.

Og nu lev vel. Hils min Marie og skriv noget godt Nyt. Snart vil Scenen her blive alvorligere, Fjenden samler sig stærkt i vor højre Fløj ved Zarrentin etc. etc. Prins Eckmühl har været 2 Dage borte, og vi vide ikke hvor han har været; nogle sige i Lauenburg og Boitzenburg, andre stadfæste Din Mening om vort gode Holsten, at han der har besét Positionen ved Traven. Vor Stilling er nu meget stærk. Kapitajn Steffens kopierer et Kort af en fransk Adjudant over hele Positionen her ved Ratzeburg, som bliver indsendt til Kongen[1]). Styrken af de Franske har jeg begyndt at liste mig til og skal da indsende den.

Lev vel, hils alle fra Din Ven

Emil Scholten.

43. Fra Kapitajn C. Ewald til Major J. G. Lesser.

Ratzeburg, den 30sten September 1813.

Schmollen Sie mir nicht lieber Freund, dass ich so lange nichts von mir hören liess; die erste Schuld hat Römeling. Wir hatten

[1]) I en Skrivelse til Prins Frederik af Hessen af 14de Oktober skriver Kongen: „Vi have med megen Fornøjelse modtaget et til Os af Kapitajn Steffens indsendt Kort over de danske og franske Troppers Stilling ved Ratzeburg,“ og det paalægges Prinsen at „tilkjendegive ham Vor særdeles Tilfredshed og Tak for dette interessante Arbejde“.

beide auf einmahl die Freude, einen Brief von Ihnen zu erhalten; als ich damit umging, Ihnen recht ausführlich antworten zu wollen, sagte mir Römeling, als er von seiner jour im Bivuac abkam: nun habe ich Lesser diese Nacht einen recht langen Brief und alles wissenswerthe von hier geschrieben. Da dachte ich, denn mit meinem Briefe zu warten bis ich Ihnen mahl etwas interessantes mittheilen könnte. Nun habe ich freilich ziemlich lange gewartet. Von meinem Geheimschreiber habe ich anliegend wörtlich aus meinem Tagebuche, welches ich bloss militärisch und mit grosser Genauigkeit halte, das merkwürdigste, was sich seit meinem letzten Schreiben zugetroffen. d. h. wo ich bei gewesen bin, abschreiben lassen. — Das 1ste vom 7ten September ist eine Fouragirung, die ich unter dem Nahmen eines andern führte. Es ging mir damit comisch. Der Prinz befohl bei der Parole 4 Piecen, 1 Bataillon, 2 Escadrons hierzu unter Oberst Hedemann; ich dachte, wie wird das dir ergehen, Du armer Hedemann. In demselhen befohl mir der Prinz ihn zu begleiten; ich sah H.'s Gesicht sich erheitern, freute mich auf die Tour, aber da ich gar nicht leichtsinnig bei so was bin, und es das erste mahl war, wo ich ein solches Detachement führen sollte, so war mir das anfänglich nicht so ganz leicht dabei.

Es geht mir überhaupt so, bekomme ich einen Auftrag, so verliere ich zwar keineswegs die Contenance, aber werde doch ernsthaft dabei; geht es aber erst an, so heitert es sich auf bei mir, und nach einer halben Stunde ist alles mir leicht und mit Spass und Lust und meinem Bischen Kenntniss geht alles bis Dato gut von statten. Ich hoffe dass Sie mit der Art, wie ich diese Parthie machte, zufrieden sind — — — — —[1]).

Meine Frau ist wohl, sie ist in Eckernförde, meine jüngste Schwester bei ihr, da ich für Logis, Essen, kurz Alles in Allem für beide nur 12 Rthlr. Silber den Monath gebe, und sie dafür alles aufs beste haben, so steht, so schlötrig es mit unserm Gagiren geht, meine Oeconomie sich ordentlich.

Politisches neues weiss ich nichts, als dass nirgends toller gelogen wird wie in Copenhagen. Wir stehen unverrückt hier, haben uns tüchtig verschanzt und werden sonder Zweifel die Winterquartiere ohngefähr hier behalten. Möge dann der nächste Feldzug fruchtbarer sein, denn das jetzige Leben ist weder Fisch noch Fleisch.

Ich will wünschen, lieber Major, dass es mit Ihrem kleinen Wilhelm in Besserung ist, so wie dass Ihre liebe Frau so wie Elise und Harald frisch auf sind.[2]) Wie herzlich werde ich mich freuen, hievon die Bestätigung von Ihnen zu hören. Vermuthlich sind Ihnen von Halle 600 Rthlr. d. C. zugesandt worden. Diese bitte ich meinem Schneider in den Rachen zu werfen. Sollte er noch mehr zu Gute

---

[1]) Det Udeladte indeholder væsentlig kun fornyede lidenskabelige Udbrud af Ewalds langtfra altid beføjede Forbitrelse mod den yngre Adjudant ved Brigadestaben, Premierlieutenant Lasson — se S. 295 og 314 f.

[2]) Lesser var gift med Sophia Amalia Caroline Ploto, Datter af en Major Ploto i Braunschweig-Lüneburg.

haben, so bitte ich ihm es zugleich zu bezahlen. Ich werde die Auslage sogleich remittiren. Ebenso Cohn.

Römeling empfielt sig bestens, er besucht mich während meiner Krankheit alle Abend.

Bald werde ich Ihnen einmahl wieder schreiben, empfehlen Sie mich den Ihrigen und bleiben mein Freund, so wie mit der aufrichtigsten Ergebenheit stets der Ihrige ist

Ihr
Carl Ewald.

44. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester Lillienskjold, Oberstlieutenant Gløersen, Ritmester Bardenfleth, som ville være saa god at sende det ene Bilag til min Lotte, Kammmerherre F. Bardenfleth og mine Svigerforældre.

Ratzeburg, den 2den Oktober 1813.

Endnu staa vi roligt; vore Forskansninger ere overmaade gode og gjøre Løvenørn og Ingenieurkapitajn Friis Ære; de arbejde utrætteligt fra om Morgenen tidlig til sildig paa Aftenen. Prins Eckmühl roste Arbejdet meget; det kan sættes ved Siden af de Forskansninger ved Mølln og foran os ved Loisons Division. Vore Forposter slaas bravt. I Gaar Nat var Major Späth med 3 Kompagnier og 150 Husarer og Dragoner ude at hente Fourage; han overrumplede Fjenden, mod hvem han var gaaet i 2 Kolonner. Efter at have jaget dem ud af Hollenbeck p. p., lod han Vognene, som han havde med, belæsse, og Fourageringen dækkede han imens med sit Kommando ved at slaas bestandig, indtil Vognene vare belæssede. Derpaa gik han tilbage; han havde 1 Officer, 4 Husarer, 5 Jægere saarede, men dræbte en Del Fjendtlige, som ere dels Russere, dels Preussere, Tyrolere, Hanseater. Expeditionen var meget lykkelig. Hvad usle Midler Hanseaterne bruge for at forføre vore Folk, viser vedlagte Opfordringer fra en Slagter fra Hamburg, som er Ritmester for Hanseaterne. Slige Sedler sende de enten ved Bønder, som de prygle dertil med deres Kantschu, eller ved at kaste Pakken hen paa Marken, for at vore kan tage den op, naar de flygte fra den. Om de store Begivenheder vide vi intet, fordi vi have Fjenden imellem os og Storarmeen. Man siger, at Kejseren skal være gaaet over Elben. Blandt Fyn Dragoner har været Insubordination imod Oberstlieutenant Bibow, som vilde arrestere en Dragon, fordi denne fyrede imod Befalingerne sine Pistoler af i Bivuaken. Hele Eskadronen løb sammen, skreg, at han skulde være fri etc. En af Hovedmændene blev sat for Standret og dømt til Døden, men blev benaadet med Spidsrod tilligemed en anden Medhjælper. Nu er Regimentet roligt, men Folkene ere altfor kosmopolitisk opdraget for at være af de bedste. Det er Følgen af den Svaghed og Mangel paa Straf, som Pædagogerne hjemme skrige saa meget ud; i Alvorstilfælde viser det

sig bedst. Naar man gjør Nar af den usle Beskjæftigelse at trække paa Vagt, faa Tøjet pudset og pyntet o. s. v., saa beder jeg blot om at komme med en 14 Dage mod Fjenden uden [andre] Hjælpemidler end dem, man ved at tage dem fra Fjenden eller ved nøje Eftersyn og Punktilitet i alt, for at holde Klæder og Sko sammen paa Folkene, og man vil selv bele slige Domme, der ere Følge af Ukyndighed og Mangel paa Velvilje mod vores Stand. — Man fortæller os her, at i Holsten udbredes de hæsligste Rygter om os her; det faar vi at finde os i. Stemningen her er god, og man ønsker kun at maale sig med Fjenden. Jeg har fra Løvenørn de bedste Hilsener til alle gode Venner hjemme, han er rask og vel. Jeg maa nu slutte og gjør det med de hjærteligste Hilsner til Dem alle.

Carl Bardenfleth.

45. Fra Major C. Bardenfleth til Generalmajor F. C. Bülow.

Ratzeburg, den 3dje Oktober 1813.

Højvelbaarne Hr. General!

Deres bevaagne Tilladelse at meddele Dem privat et og andet herfra, giver mig den Frihed paa ny at ulejlige Dem. Vores Stilling bliver temmelig alvorlig, vi ere afskaarne fra Hovedarmeen; Fjenden rykker os daglig nærmere, og Forposterne forstærkes. Efterhaanden fortæres det Forraad, vi have, og uagtet vi daglig hente Fourage og Levnedsmidler fra de af Fjenden besatte Bønderbyer, efter at have bortjaget Fjenden, saa forslaar det dog ikke uden for en kort Tid. Vores Position er godt forskanset, men vores Tilbagemarche er yderst vanskelig, da vi have to meget snævre, særdeles lange og for Artilleriet især besværlige Defileer at trække os igjennem. I det Indre af vores Auxiliærkorps gaar det ret godt; Blodgangen synes ved Vejrligets Forandring at begynde at standse. Officerer og Folk ere vel til Mode, endskjønt de lide Kulde af Mangel paa tilstrækkeligt Straa og paa Kaputkjoler. Ved daglig at ligge paa Straa og i de samme Klæder, slides de særdeles meget, og mange af Kaputkjolerne ere rent forvandlede til Spencere, men det værste er, at Ærmerne følge med, naar Armen stikkes ind; dette er ren Sandhed uden Overdrivelse. Vi føle alle Kongens store Naade og Omsorg for os og de Anstrængelser og Vanskeligheder, der haves for at tilvejebringe Klæder og øvrige Fornødenheder. Det er altid en stor Velgjerning mod os, at det tilvejebringes, som er muligt; og hvad der ikke kan faas, bør man finde sig i; men det værste er, at disse Mangler medføre Sygdomme blandt Folkene, og nu Blodgangen er forbi, og Kulden indtræder, er jeg bange for Koldfeberen. En Udskrivning imod Bons eller Kvitteringer, at saa og saa meget Klæde har den Kjøbstad leveret imod at faa Klædet betalt efter de løbende Priser i sin Tid, er haardt, men dog maaske det eneste Middel for at tilvejebringe Klæder. Denne For-

holdsregel vilde ellers opvække stor Misfornøjelse, saa længe der ingen Mulighed var i at skaffe Pengene til Veje. Saa længe Kejseren er i Uheld, kan vi ikke haabe at komme frem eller faa Fornødenheder fra Fjenden; og naar vi igjen skulde komme i Gang fremad, saa har Fjenden allerede tømt alle Forraadskamre paa bedste Maade. Alle Fanger, vi faa, se forrevne ud; kun have de ypperlige Kaputkjoler, store, varme, lange, stærke; det er Hovedklædningen for Soldaten. Vores røde Munderinger tjene Fjenden slemt til Skive. Naar Folkene have Kaputkjolerne paa, komme de langt nærmere, og forleden Dag vare alle Saarede kun af dem, som ikke havde Kaputkjoler paa. Vore Officerer og Folk ere modige og vakre; dog mangler dem endnu Rolighed og den Lydighed, der uden Overvejelse strax udfører hvad der befales. De Franskes militære Bevægelser ske meget sindigere og roligere end vores; derover ere de ved Opmarcher, Deployeringer o. s. v. sildigere oppe end vores, men de komme alle, i Stedet for at vore ofte blive liggende ved at have løbet for vedvarende eller for tit. Men derimod parere de Franske ved alle Lejligheder meget hurtigere end vore; de Franske gjøre øjeblikkelig, hvad man siger dem, selv i Tumulten, men vore høre enten slet ikke, eller lystre ej strax, og Hovedaarsagen er Tanken hos dem, at de ikke kan straffes og allermindst arbitrært. Det stole de paa og sige det højt, indtil en eller anden uheldig Erfaring viser det modsatte. Anledningen til Optøjet hos Fyn Dragoner laa alene deri; Folkene troede at kunne skræmme deres Oberstlieutenant, og derfor truede de. I Standretten erklærede de det rent ud. Det er ingen god militær Aand, og den kunde maaske hidledes af den liden Myndighed eller den Mangel paa Tillid, der gives Officererne, fra Obersten af og igjennem alle Klasser. Hos de Franske er Obersten Vorherre for Soldaten, som ikke kjender andet end hans Myndighed og derfor punktligt adlyder. Unægtelig ere vore Stabsofficerer for en stor Del gamle og uvante til selv at tage Haand i med; de yngre Officerer skulle gjøre alt, især Adjudanten, og det er et daarligt Kommando. Hos de Franske er Avancementet, især til Generaler, aldeles vilkaarligt, og ingen Regel eller Anciennitet gjælder. Det er Marskalkernes Anbefaling, der gjør Generaler og Stabsofficerer, og enhver vil nok til sit Korps' Fordel sørge for at faa brugbare Mænd; thi af Forkjærlighed for en eller anden eller for at hjælpe gode Venner og Slægt, at sætte uduelige eller slette Folk paa de første Poster, det vogter hver Marskalk sig nok for, thi han faar det strax betalt, naar det gaar imod Fjenden, og han har Uslinger til at føre Folkene. Konnektioner hjælpe her ikke, hvor de fjendtlige Kugler give Skolepenge. I den franske Armé er en net, anstændig militær Tone, der er lige langt fra fin Sleskhed og gemen Grovhed. De franske Generaler og Officerer ere i Almindelighed ligefremme, høflige, rolige, ikke familiære og ikke heller frastødende. Der er megen esprit de chevalerie iblandt dem, som ytrer sig ved hver Lejlighed. Vore Officerer komme nu meget godt til Rette med dem og begynde at antage deres Tone. Mangel paa Sprogkundskab og paa Penge gjør

ellers, at de ikke meget komme sammen. Vore Soldater forliges meget godt med de Franske. Det politiske Had er dæmpet meget og ytrer sig aldrig offentlig. Man lever vel sammen.

Med vores Pengevæsen ere vi endnu langtfra ikke i Orden. Münch forstaar slet ikke denne Sag, og efter i al den Tid, han har været her, daglig at have talt med Hr. Thomas, er Resultatet blevet — at jeg nu maa begynde Arbejdet, hvilket rigtig er mig svært ved mine øvrige overhyppede militære Forretninger. Siden Avgust var intet reguleret, ingen Gage betalt, ingen Bestemmelse truffen. Officerer og Folkene begyndte at blive utilfredse; de Franske fordrede Ende paa Væsenet, og jeg saa intet Middel uden at tage selv fat paa det. Allerførst maatte Folk og Officerer have Penge; de jævnlige Forskud hjalp ikke, men forvildede alt mere og mere. Med vores vakre Feltkasserer Fischer gik jeg derfor en Nat alle de, af de Franske gjorte Bestemmelser igjennem, og fandt strax en Mængde Indvendinger, som burde gjøres, og som ikke var tænkt paa. Jeg foreslog Prinsen at lade Officerer og Folk først faa Gage og Tillæg paa dansk Fod for Avgust og September, indtil den franske Solds Udbetalingsmaade var afgjort; saa var Korpset hjulpet, og jeg fik Tid til at bearbejde de franske Bestemmelser. Disse ere særdeles vidtløftige og indeholde den gamle Mønsterfod, vi havde i gamle Tider. Om nogle Dage (hvis Fjenden lader mig Ro) skal jeg have Ende derpaa og indsende alt til Kongen. Det værste er, at Traktaten binder os Hænderne saa ubeskriveligt. Den Minister, som har gjort den 6te Artikel, har rigtig ikke kjendt noget til, hvad der udfordres ved Bestemmelsen af Gagering af et dansk Korps i fransk eller fremmed Sold. Langt simplere havde det været (og deri stemme baade Eckmühl og Thomas), hvis Ministeren havde sagt: 12600 Mand p p. fra dansk Side og N. N. Sum maanedlig fra fransk Side. Denne Summa kunde let have været opgjort af General-Kommissariatskollegiet, og Gageringen m. m. havde gaaet paa dansk Fod og hævet alle nærværende Vanskeligheder. Naar Arbejdet kommer ind, vil Deres Højvelbaarenhed se det. Udtrykkene i Traktaten lægge Hindringer i Vejen for hvert af Kongens Ønsker, saasom at den højeste Gage skal gives, at der skal betales Grad for Grad og Mand for Mand, men en Major er mere end en Oberstlieutenant og der er et mindre Antal Kapitajner, Korporaler p. p. hos de Franske end hos os, o. s. v. Jeg skal udvikle dette nærmere, da Rummet ikke tillader mig at være udførligere.

Alle anbefale vi os i Deres Højvelbaarenheds Godhed og Yndest, og især beder jeg derom. Hr. Generalens ærbødigste

Carl Bardenfleth.

46. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester A. Lillienskjold, Oberstlieutenant Glørsen, Ritmester Bechtolsheim, Kammerherre F. Bardenfleth, mine Svigerforældre.

Ratzeburg, den 8de Oktober 1813.

Efter at det var mislykket for Fjenden at kaste os ud af vore Stillinger ved Lübeck og Lankow og Carlow den 5te og 6te, hvorved det, af blot unge adelige Mænd bestaaende, Regiment Mecklenburgere blev sprængt, og de Franske toge dem en 100 Mand af til Fange, foruden Mængden af Dræbte, forsøgte Fjenden, da ogsaa Overgangen ved Büchen over Stecknitzen var tilintetgjort, at kaste os Danske ud af vor Stilling her ved Ratzeburg; den 6te samlede sig Fjenden stærkt i Dargau, Seedorf, Hollenbeck, Zarrentin. Forposterne sloges lidt paa flere Punkter. Om Aftenen den 7de Kl. 10 blev anmeldt at Fjenden kom i 3 stærke Kolonner frem, Kavaleri, Artilleri og Infanteri, fra Niendorf og Dargau, fra Seedorf og Kl. Zecker. Det gjaldt os Danske, som de vilde omgaa og kaste os ud af. Paa Salem, Kogel, Horst og Brunsmark begyndte Angrebet, især stormede en stærk Kolonne understøttet af 6 Kanoner løs paa Kogel, fordrev vore Husarer og Jægere derfra, hvilke satte sig ved Weisser-Hirsch, Indgangen til Skoven fra Kogel hertil, hvor 1 Bataillon og 3 Kanoner staar under Forhug og Skanse til Soutien. Fra Salem bleve vore Forposter ogsaa trængt tilbage. I Brunsmark var Angrebet svagt. Nu posterede vore Jægere sig i Skoven foran ved Kogel, Husarerne besatte Vejen og oppebiede saaledes Fjenden, som med Skrig og Hurra ubesindigvis stormede ned af Banken i Dalen. Saa snart de vare forbi Jægerne, fyrede disse, og til samme Tid gjorde Husarerne under Major Späth et superbe Angreb, hug ind og omringede Kolonnen, som nu forandrede Skriget til Jammer og Bøn om Pardon. Bataillonskommandøren blev sablet ned tilligemed en stor Mængde. 1 Lieutenant, 33 friske og 18 saarede Fanger blev Resultatet af denne skjønne Fægtning. Ved Mørket undkom mange, især fordi Nogle ikke vilde give Fangerne Pardon, hvorover Kolonnen løb ud af hinanden. Ellers havde vi faaet 2 à 300 Fanger.

Til samme Tid sendte Prinsen 2 Kompagnier til Salem, som tog Byen, forjog Fjenden, men gjorde ingen Fanger. Vort Tab er 1 dræbt Dragon, 1 saaret Husar, 2 saarede Jægere og 2 saarede Folk. Fjendens Styrke gjorde det umuligt at forfølge, som og Kogel blev i Fjendens Magt, fordi denne By kan beskydes ved hans Artilleri. I Dag er alt roligt. 4 Eskadroner staar ved Kogel, Resten er gaaet tilbage. Det var Preussere under Dørnberg, som kommanderer det hele, Major Petersdorff med Kosakker, Hanseater og Tyrolere af Lützows Korps. Hele Styrken var 1ste, 2den og 3dje Bataillon russisk-tysk Legion, 2det Husarregiment, 4 Eskadroner, 6 Kanoner, som angreb os. Denne og sammes Repli i Zarrentin anslaas til 1800 Mand; alt fra Vegesack til Tettenborn til 14000 Mand.

Fjenden staar meget nær med sine Forposter foran os. Han lader til blot at have Kavaleri. Det begynder at blive slet Vejr, og vore Folk lide en Del; dog have vi gode Barakker. Alt er godt tilmode, og naar vi kun kunde gaa fremad, saa var alting herligt, men vi maa stedse se paa Udfaldet af Begivenhederne i Tyskland, om hvilke jeg intet ved, fordi Fjenden er mellem os og Storarmeen. Desertører kommer jævnlig over til os og klage over slet Behandling, de tage Tjeneste her.

Vores Prins er altid med og i Spidsen og animerer Folkene; alle ere vel; det kniber paa Fourage, og Hestene lide meget, ogsaa ere Folkene temmelig tilbøjelig til Sygdom, dog lader det, som om Kulden stanser samme en Del.

Løv. er rask. Paul venter jeg hver Dag, han kommer i Stedet for Mathias Fabritius som gaar af.

Lev vel

Carl Bardenfleth.

47. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Generalmajor F. C. Bülow.

Ratzeburg, den 9de Oktober 1813.

Den 4de og 5te Oktober gik, uden at noget nyt forefaldt her. Den 6te Oktober om Morgenen Kl. $6^1/_2$ var Fyn Dragoner beordret at holde i Reserve ved Ziethen, for, om fornødent gjordes, at støde til én fransk Kolonne under General Romme. Af Prinsen var jeg beordret at følge denne General, for at melde det forefaldende og avertere Fyn Dragoner, naar de skulde rykke frem.

Kolonnen bestod af 3 Batailloner fransk Infanteri, 3 Voltigeurkompagnier og 6 ridende Kanoner, samt 2 Eskadroner chasseurs à cheval. Marchen gik fra Wietingsboeck over Schlagbrügge til Gross Molzahn. Her traf vi paa nogle fjendtlige Trops, som bleve kastede tilbage over Kühlrade; hvorpaa nogle gik til Støve, andre til Klocksdorf. De til Klocksdorf bleve forfulgte af en Bataillon, imedens Kolonnen gik til Kronskamp og tog der Position. Da en Baron, som boede i Støve, blev hentet, gav han den Underretning, at Fjenden alt i nogle Dage havde talt om at angribe den franske og danske Armé i Ratzeburg, og at de nogle Timer før vor Ankomst til Kronskamp havde modtaget Ordre til at afgaa alle til Vejen fra Rhena, hvor Vegesack koncentrerede sin hele Magt. General Romme befalede mig at vende tilbage til Wietingsboeck og advare General Loison samt vor hele Lejr. Paa Tilbageturen havde jeg det Held at ride igjennem Kühlrade, der alt var paa den ene Side besat af mecklenburgske Jægere, som vel skød efter mig, men kunde ikke hente mig. General Loison blev underrettet, og vi opmarcherede alle. Prinsen forblev hos Prins Eckmühl paa den meget høje Banke ved Wietingsboeck (eller -bech). Fjenden angreb General

Romme, da de bleve ham vaer, men saa konfus og saa forstyrret over at se ham i Ryggen, at han afskar næsten hele det mecklenburgske Jægerkorps. General le Clair fik Ordre at rykke ud og soutenere General Romme, og herved kom atter den fordømte Lighed i Uniformen af de franske chasseurs à cheval og de Fjendtliges til at forstyrre en Del af de vundne Fordele; thi le Clair ansaa de med Romme udrykkede franske Chasseurer for fjendtlige og begyndte at manøvrere mod dem, og derved undslap 3 Kompagnier Jægere; det 4de derimod og en Del af det 3dje bleve tagne og en 50 Stykker nedhuggede. Grev Westphalen marcherede i en meget kunstig Slagorden og med sit Korps i Flanken paa General Romme; men det blev ogsaa derved.

Det er overhovedet forskrækkeligt, hvor megen Konfusion der er i deres Manøvre. Den ene lader altid den anden i Stikken. Efter alle, saa vel fangne Officerers som Soldaters Udsagn, skulde Angrebet have sket fra alle Sider af General Vegesack, Dørnberg, Walmoden, Tettenborn og Westphalen; men de kom ikke.

Deres og vore Forposter stod denne Nat saa tæt sammen, at man godt kunde tale til hinanden. Henimod Aften gjorde Prins Eckmühl med Prinsen af Hessen en Rekognoscering ud mod Mustin, og her holdt paa en Højde lige over for allerede en fjendtlig General med en stor Suite. Det saa forunderligt ud, at se tvende Generaler kun skilt ved en Mark, begge stærkt demonstrerende med Bønder, Vejvisere etc. om Terrain og Veje paa deres modsatte Sider. Prins Eckmühl er forskrækkelig forvoven ved sine Rekognosceringer, og kjendte Fjenden, hvor han vilde hen, da kunde man let frygte at se ham tagen; men det ved man aldrig. Det gaar altid i Karriere gjennem Skove, Gjærder og Grøfter; 2 Adjudanter og 2 Lanciers forud, en Adjudant eller Ordonnans paa hver Side som Sidepatrouiller; kommer man saa til en Højde, han vil se sig om fra, saa er i et Øjeblik alle Adjudanter og Ordonnanser i en stor Vedetkjæde om Højen. Kommer noget fjendtligt, da blænkrer man lidt paa den Side, Fjenden kommer fra, og i et Øjeblik er alt som det var blæst bort. Men hans Suite er ogsaa altid saa stor som $^1/_2$ Eskadron, og desuden har hver Adjudant en Haandhest med.

De mecklenburgske Jægere, som bleve tagne, vare alle af meget god Familie og meget kjønne, prægtigt klædte Folk, men de havde intet spist og vare meget for hidsige. Da Øjeblikket kom, at de skulde manøvrere, vare de for trætte og faldt om af Mathed. De løb for meget og for tidlig og faldt derfor som Offer for deres Officerers blinde Iver og Uforstand, samt som skjændig forladte af de Svenske, der overhovedet med deres Allierede blive deres Karakter tro. De Svenske ligge altid i Ro i gode Kvarterer og lade Frikorpserne have Forposter og gaa foran, hvor det gjælder.

Den 7de Oktober. Denne Dag gik meget rolig hen indtil Kl. 7 Aften, da paa en Gang Melding indtraf fra Salem, Kogel og Sterley, at Fjenden rykkede frem fra Dargau, Seedorf og Hollenbeck.

Hovedkolonnen rykkede frem fra Seedorf. Prinsen gav mig Ordre at alarmere Lejren og lade Tropperne indtage den befalede Stilling imellem Skanserne. Dette skete, og jeg red til Weisser Hirsch for at rekognoscere Fjenden. Med en Husarpatrouille og Lieutenant Ewald gik jeg frem til Skoven[1]), men blev stærkt beskudt derfra, og da Prinsen ingen Ordre havde givet, meldte jeg ham dette. Han befalede at tage Skoven og Salem, det koste, hvad det vilde. Skoven blev taget blot med Tirailleurild, da den kun var besat af 60 Mand Tyroler Skarpskytter, der forsvarede sig kun nogenlunde. Da Skoven var tagen, besattes den. Knap var dette sket, før et forskrækkeligt Hurraraab begyndte, og en mørk Kolonne bevægede sig frem ad Vejen; for Resten kunde man paa 50 Skridt ikke skjælne en enkelt Mand og endogsaa nærved ej kjende Ven fra Fjende. Vi lod dem rykke ganske tæt paa, og da først gaves de Ild fra alle Sider, og efter 7 til 8 Salver fra begge Sider lod Major Späth hugge ind, og i et Øjeblik var Hurraraabet blot: „Pardon, Pardon, wir sind brave Deutsche, biedere Deutsche, Pardon, Pardon!“ Pladsen var strax bedækket med Døde og Saarede og med dem, der af Frygt for at hugges, havde kastet sig ned. Den eneste Maade, som man kunde kjende Ven fra Fjende, var at løfte Sablen og høre Pardonraabet eller Dansk. De Fanger, som havde kastet sig ned, naar de hørte, at der blev nævnt af Husarerne Major til Major Späth og Kapitajn til Rømeling og mig, saa sprang de op og bad om at faa fat i en Stigbøjle eller en Rem paa Hesten for at reddes fra Hug, og vi havde nok at bestille med blot at fri dem, da Mørket var saa stærkt, at man ikke kunde se sig for.

De to Husareskadroner, som skulde tjene Fjenden til Soutien, formoder jeg, ikke saa meget af Fejghed er bleven tilbage, som, da de ikke kunde se, har de troet, at det var vores Folk, som raabte Pardon og har derfor ikke turdet hugge ind i et Kaos, hvor Intet saas, men blot Skræppet af Sabelhug, de Saaredes Skrig og Pardonraab hørtes.

Da Pladsen var ryddelig, hørte vi Deployer-Marchen af den 2den Bataillon Fjendtlige, som skulde hjælpe denne, som var slaget; ukjendt [med] den fjendtlige Styrke satte vi os ned bag Barikaderingen ved Weisser Hirsch. — Fjenden benyttede Tiden til at rense Valpladsen fra sine Døde og Saarede og kjørte disse bort paa 13 Vogne.

General Dørnberg var selv med, og jeg haaber, han stedse vil vise slig Dumhed, da derved spares mange af vore Soldaters Liv. Det er i øvrigt ubegribeligt, at vi i den virkelig stærke Kugleregn kun have 2 stærkt Saarede. Fjenden lærte slet ikke at kjende vore Batterier, da ikke et Skud blev ført derfra paa ham, som overhovedet

[1]) Her henvises ved Bogstaver til en medfølgende Skitse, som dog ikke gjengives her.

synes det mig, at det er urigtigt at føre saa brave Soldater som vore bag Forskansninger.

I alt øvrigt vil Deres Højvelbaarenhed have tilfulde erfaret af Major v. Späths Rapport.

Underdanigst

Emil Scholten.

Vedlagte Brev til min Kone vover jeg at anmode Deres Højvelbaarenhed om at overlevere min Kone. Jeg haaber, at De, Hr. General, med Familie befinder Dem i højeste Velvære, og kan Ønsker bevirke, at dette stedse bliver saa, da kan ingen ønske det mere end Deres ærbødigste og taknemmelighedsfulde

Emil Scholten.

48. Fra Oberst N. Engelsted til hans Hustru[1]).

Mølln, den 12te Oktober 1813.

Kjæreste Kone.

Dit Brev af 6te ds. Nr. 21 modtog jeg i Gaar, men, formedelst jeg ikke havde Tid, kunde jeg ikke strax besvare det, og alskens Ting er der mødt i Dag til Ære for mit Regiment, som nok nærmere vil blive offentlig bekjendt; nemlig i Dag Morges Kl. 3 marcherede jeg med mit Regiment med General Vichery ud paa en Rekognoscering; en god Mil herfra ved en By, Gudow, stødte vi paa fjendtligt Kavaleri, nemlig 100 Kosakker og de sorte preussiske Husarer; vi vare omtrent lige stærke. Jeg attakerede strax med Regimentet, efter at der var fyret $^1/_4$ Time; en 10—12 Mand blev tagne til Fange og lige saa mange saarede og nedhuggede. Derpaa gjorde vi en maskeret Retirade, og de fik Forstærkning og forfulgte os med Støjen og Jægerild. Da de nu kom os saa nær, at de ikke kunde løbe fra os, da de ere kun maadelig beredne, attakerede jeg dem; de begyndte at retirere, kom i Uorden, og der blev i en halv Time taget 46 Kavalerister til Fanger og 47 Heste, og en Hoben nedhugget og blesseret, saa alt, hvad man hørte, var Pardon! Pardon! Kl. 9 kom vi med denne Fangst her tilbage, og Kl. 10 spiste jeg med alle 4 Eskadronschefer eller Kommandører, da Bonnichsen[2]) og Kammerherre Prehn[3]) ere syge, hos General Vichery, 8 Retter

---

[1]) Oberst Niels Engelsteds Hustru, Cornelia Maria, f. Abel, født 1762, død 1850, Datter af Kjøbmand og Gjæstgiver Jacob Abel i Hillerød, havde med deres mange Børn Ophold paa deres Avlsgaard Ølundgaard paa Fyn.

[2]) Oberst Bonche Bonnichsen, Næstkommanderende ved jyske Regiment lette Dragoner, født i Bogense 1756, Sekondlieutenant 1776, faldt i Træfningen ved Rahlstedt den 6te December 1813. Kosakkerne begravede ham i Sick.

[3]) Oberstlieutenant Carl Albrecht Cordt Prehn, Premiermajor ved jyske Regiment lette Dragoner, 1809 Kammerherre hos Landgrev Carl af Hessens Gemalinde, Prinsesse Louise af Danmark. Han fik Afsked som Oberst den 25de Januar 1816 og døde o. 1838.

Mad, tillige med en Del franske Stabsofficerer. Ved Bordet drak han Regimentets Skaal, og han vil nok nærmere indgive Melding derom til Prinsen. Min Rapport derover til Prinsen sidder Rosenørn[1]) og skriver i det rene. Alle mine Officerer opførte sig som sande raske Gutter, og saa længe jeg vil og kan tjene, forlader jeg aldrig det jyske Dragonregiment. Dette er nu i Korthed Dagens Nyhed her. Hvad Du skriver om Forpagteren, da er det besvaret i mit forrige Brev, nemlig at Etatsraad Hansen er overdraget at berigtige alt. At handle med Hofman, ved Du jo efter Erfaring, duer ikke. Har Du faaet dine Penge for Sibøtterne? Wittrog[2]) og en Lieutenant Warnicke[3]) har faaet Orden. Kapitajn Friis er kommen. I Eftermiddag Kl. 4 sælges alle de fangne Heste; ingen Officer vil tage Del i disse Prisepenge, men offereres til Underofficererne og Dragonerne; min Part var ellers ikke saa ubetydelig, men lige som jeg proponerede det for Officererne, vare de alle enige med mig at give det til Folkene. Min Tid er knap, og jeg er ogsaa noget træt. Galnere har jeg aldrig reden, min brune Hoppe var hvid af Sved. Af Regimentet fik jeg en Mand skudt tværs igjennem Livet, 2 blesserede, 1 Hest skudt og 5 blesserede. Hils Børnene og gode Venner fra Din oprigtige Mand

N. Engelsted.

Du ved vel, at Fabritiusserne ere gaaede af og Major Bruun, Mandix[3]) og Hegelund[4]); de tre sidste uden Ansøgning, som gjør mig ondt for Mandix. Dog har alle faaet Pension, men hvor meget vides ej. Cappeln[5]) og Poul Bardenfleth samt en Grev Moltke[6]) har faaet Eskadron i Regimentet.

---

[1]) Premierlieutenant Peter Otto Rosenørn, Adjudant ved jyske Regiment lette Dragoner, født paa Katholm den 15de November 1778, blev den 24de December 1813 Sekondritmester. Han blev 1829 Land- og Søkrigskommissær i 2det sjællandske Distrikt, fik 1838 Generalkrigskommissærs Karakter og døde den 31te Oktober 1847.

[2]) Sekondritmester Johan Georg Wittrog af jyske Regiment lette Dragoner, født o. 1767, indtraadte 1788 som Kornet i sjællandske Regiment Ryttere. Han var den 5te Juni 1813 bleven gift med Cornelia Engelsted, en Datter af Oberst Niels Engelsted, og døde den 28de December s. A.

[3]) Sekondritmester Edvard Mandix af fynske Regiment lette Dragoner.

[4]) Sekondritmester Michael Hegelund af fynske Regiment lette Dragoner.

[5]) Sekondritmester Johan Otto Cappeln af fynske Regiment lette Dragoner, født i Oktober 1757 i Trondhjem, blev den 6te Oktober 1813 forsat til jyske Regiment lette Dragoner, fik Majors Karakter den 18de Juni 1816, men styrtede den 19de November s. A. med Hesten under Øvelserne ved Randers og slog sig ihjel.

[6]) Ritmester Ferdinand Greve af Moltke, født den 26de Juli 1775, blev Eskadronschef ved fynske lette Dragoner den 2den Oktober 1813. Død som Premiermajor 1825.

49. Fra Ritmester E. D. v. d. Recke til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 12te Oktober [1813].

Kjære Abrahamson!

Endelig ser Du da et ordentlig Brev fra mig; næst min egen Lyst til at underholde mig med Dig, min gode Ven, er dette ogsaa fremskyndet ved min Attraa til at takke Dig for den Opmærksomhed, Du har vist for mig og mine Forældre ved at lade dem faa en Kopi af mit Sludder til Dig i Milles[1]) Brev, — dette var mig saa meget mere kjært, som de i den Tid: fra den 17de September til den 1ste Oktober, ikke havde hørt fra mig og altsaa været urolige for mig. Aarsagen til dette lange Mellemrum af Efterretning var, at der med Feltposten er udebleven 2 Breve; formodentlig har en eller anden Feltpostexpedients overvættes politiske Nysgjærrighed foraarsaget, at han har aabnet mine Breve og maaske ikke siden trøstet sig til at forsegle dem igjen, imidlertid er min Hr. Politikus bleven bandsat narret, da Politika ikke gjærne er den Ting, hvormed fraværende Ægtefolk pleje at underholde sig.

Alting er her ved det gamle, d. v. s. overmaade godt, naar jeg undtager den vigtige Ting, at vi have en Mængde Syge, hvis Antal næsten daglig forøges. En vigtig Grund hertil ligger vistnok i de saa yderst slette Kaputkjoler, Ridebuxer og Trouser. Den største Del af vore Kavalerister er i dette Øjeblik Sansculotter i Ordets egentligste Forstand.

Kollegiets gode Økonomi har beordret Buxefoderet at holde op ved Knæerne. Slet Bonitet og stærk Brug af Ydertøjet har beordret dette at vige for udvortes Indtryk, og som en naturlig Følge af disse Ting, forenet med de korte og aldeles iturevne Støvler, maa der fremstaa et uopfyldt Rum, hvor Karlens Skind spiller Hovedrollen og altsaa paa dette Sted maa agere baade Foder og Klæde. Dog Spøg à part! Forestil Du, gode Abrahamson, Generalen disse Mangler, som berøve Kongen og os andre mangen en brav Karl fra Tjenesten.

Ligeledes er Infanteriets Kaputkjoler og adskillige Regimenters Munderinger i meget slet Stand, og det er ikke muligt, at de kan udholde nogen Slags Fatigue i denne Paaklædning. Da Bülows hele Liv har været en uafladelig Bestræbelse for sine Kammeraters Vel og for Armeens bedre Indretninger, saa vil han sikkert indsé, hvor yderst vigtig denne Sag er, og ved Lejlighed gjøre den gode Konge opmærksom herpaa. Hr. Oberkrigskommissær Münch kan ingenlunde tro, at herved kan gjøres noget, da han siger: „At flere af disse Korpsers Munderingsterminer ej ere komne og i eet Aar endnu ej komme“. Disse Mandens egne Ord ere mig for skjønne, til

---

[1]) En spøgefuld Form for Emil, ɔ: Scholten.

at jeg ikke skulde anføre Dig dem, da de baade vise hans kollegialske Værd og ligeledes vidne, at han næsten ganske har truffet det høje Kollegiums Aand, hvoraf han er Repræsentant.

Det Forhold, som finder Sted imellem os Danske og de Franske, lige fra Marskalken og Prinsen til den danske og franske Tambur, er saa ønskeligt som nogen god Dansk kan attraa; dette vil Du vist af alle sande Efterretninger have erfaret. Vel søger nu og da en enkelt Tysker (Dine og mine gode Venner) om muligt at fordreje en eller anden Hændelse, og den holstenske Fama (en fordømt Mær) udbasuner ofte disse Herrers Historier, der da med engelsk Tillæg naar Eder i Hovedstaden. Men Gud være lovet; de indsé dog, hvor nødvendigt det er, at de ere artige, og de have altsaa næsten intet Parti, og højst sjældent vove de at lade deres gode Tanker blive lydelige.

Takket være den gode, danske General Bülow, der vistnok ved Udvalget af Pluraliteten af Prinsens Stabs Personale har bidraget sit til at faa saa lidt Tyskere som muligt ind i den; en Ting, der for os Danske har de behageligste Følger. Din flittige Korrespondent Emil Scholten har vel underholdt Dig med alt, hvad Krigen i disse Egne angaar, og jeg forbigaar dette derfor. Vor gode Svigerfader i Slesvig[1]) kommer nu og da frem med en Ordre (eller hvad sligt Tøj skal kaldes) om Syge, som vedkommende Amtmænd etc. ikke ville modtage, om Rejser, Transporter etc., som de og Bønderne i Holsten aldeles ikke ville have at bestille med, og flere saadanne Ting; men Prinsen har paa den herligste Maade fejet sin Hr. Papa og fortalt ham, at det i Følge den ham af Kongen givne Fuldmagt skulde gjøres. Dette er langt mere end jeg nogen Sinde havde kunnet tro om den gode Prins Frederik. Emil har først i Dag behaget at give mig Din liden Seddel, det er en herlig Kommissionær. Den Renselsesfest, som er foretaget i fynske Dragoner, vil sikkert have ønskelige Følger. Jeg haaber, at vi ogsaa faa lidt, men en saa radikal Kur behøver vi dog, Gud ske Lov, ikke.

Til Slutning vil jeg meddele Dig en Ting, som Du ved Lejlighed efter bedste Skjønnende kan benytte, da der paa denne Maade kan undgaas Ubehageligheder længere hen i Tiden; da Tingen maaske kunde give en Del Mistvivl i det Forhold, der er imellem os og Kejseren, ansér jeg den ikke uvigtig, men dog faar Du den blot af mig som venskabelig Meddelelse; Du vil som fornuftig Karl enten bruge den eller lade være.

Prinsen af Eckmühl har i disse Dage adskillige Gange med Harme udladt sig om Redaktøren af „Altonaer Merkur“ for hans upassende og stiklende Udladelser ved flere Lejligheder om de Franske, Kejseren etc. Hans egne Udtryk i Gaar ved Bordet vare: „Jeg ærgrer mig over, at den infame Karl ikke bedre ærer de Forhold, som hans Konge saa samvittighedsfuldt stræber at vedligeholde“. Eckmühl har i Schwerin opfanget et Brev til denne

---

[1]) D. e. Frederik VI's Svigerfader, Feltmarskalk Landgrev Carl af Hessen.

Herre fra Hr. v. Alopæus med Anvisning paa en Pension, som han hvert Fjerdingaar faar fra Rusland, for at være den behjælpelig. Denne Sag er positiv vis. Maaske kan et lidet Ord i rette Tid faa denne Herre til at være roligere eller forsigtigere.

Eckmühl er en Karl med det mest udmærkede Hoved. Han forekommer mig yderst veltænkende, tillige ogsaa kjender han til den mest frappante Grad af Nøjagtighed de fleste betydelige Holsteneres Tanker og Handlinger. Han underholder os nu og da dermed, og hans Bedømmelser over flere Indretninger i vort kjære Fædreland ere som oftest rigtige.

Hils Peter Scholten, og spørg ham fra mig, hvorfor han lader Varerne falde. Sig ham, at jeg venter, han og de andre Jøder, Pugere, Prangere etc. ville gjøre deres til at Danmark ikke skal opleve den Ulykke, at Pengene skulde blive bedre, som de have været paa Veje til. Hils hans skikkelige Kone mange Gange, og sig hende, at jeg ofte tænker paa hende (forstaar sig i al Tugt og Ære), og om jeg til Vinter tør vente en Barselstads i Huset igjen o. s. v. Hvordan gaar det i denne Henseende med Lovise v. Schmidten? Hils ligeledes hende og Markus[1]), og lad mig igjennem Dig (naar Du en Gang glæder mig med et Brev) faa en oprigtig og virkelig Hilsen fra dem. Lise Scholten[2]) har vist givet hendes Hr. Gemal i Kommission at hilse mig; i det mindste har jeg indbildt mig dette, skjønt der i Brevet intet er mentioneret herom.

Er Kaas endnu ej offentlig Hanrei? Er han det ikke, saa haaber jeg dog, han bliver det med det første. Men det er uforsvarligt, hvis hun har ladet ham gaa saa længe foruden Horn.

Min Hilsen til Generalen. Sig ham, at jeg samler, hvad jeg kan, af Sadler, Pistoler, Rifler etc. for at bringe hjem med en Gang og vise ham de Forbedringer, som disse Ting have, for at vore derefter kunde rettes, naar Landet faar bedre Penge.

Hils Grandonkel og sig ham, at jeg glæder mig inderligt over den anstændige Present, men er ej misundelig, om den end var 3 Gange saa svær. Naar det gaar ordentlig løs herfra, skal jeg skrive ham til; han har ikke en eneste Gang ladet mig hilse, det er ej ret smukt; det Nyt, her nu er, kan ikke interessere ham.

Til den ædle Danneskjold og Familie beder jeg Dig formelde min ærbødige Hilsen, ligeledes til Adolf og den gode Jette; lad dem begge vide, at jeg lever vel og fornøjet.

Skriv snart til mig og lad mig erfare lidt Politik, men meget chronique scandaleuse.

Stedse Din hengivne

Recke.

---

[1]) Lovise Augusta v. Schmidten, født Bjørn, gift med Cand. jur. Kammerjunker, senere Etatsraad, By- og Herredsfoged Markus Pauli Carenus Holst v. Schmidten, Broder til Kapitajn C. E. Scholtens Hustru.

[2]) Peter Scholtens ovennævnte Hustru.

50. Fra Major C. Bardenfleth til Ritmester v. Lillienskjold, Oberstlieutenant v. Gløersen, Lieutenant v. Wandler i Odense, der bedes om at afskrive Bilagene og tilsende minKone samme, Kammerherre v. Bardenfleth i Kjøbenhavn, mine kjære Svigerforældre.

Ratzeburg, den 12te Oktober 1813.

I Morges har jyske Dragoner gjort et Par skjønne Angreb paa et fjendtligt Husarregiment, har dræbt en Del, saaret mange og taget 46 Mand til Fange og 50 Heste. Den franske General Vichery roser især Oberst Engelsted, Major Guldberg og Lieutenant Lewon[1]) for deres Mod.

Alle her glæde sig over de lykkelige Udfald, vore Smaaexpeditioner have; og vore Officerer og Tropper ere meget brave.

I Gaar rykkede en Feltvagt af 60 Mand Fyn Dragoner frem imod 2 Eskadroner fjendtlige Husarer, som dog ikke oppebiede Angrebet, men toge Flugten, førend det kom til Haandgemæng.

Overjæger Bergman af 2den Bataillon slesvigske Jægere 3dje Kompagni gik med sin Feltvagt, bestaaende af 12 Mand, frem imod 20—30 Jægere og 60—70 Kosakker, opholdt Sværmen ved godt rettede Skud, indtil Kapitajn Wegener kom til med 50 Mand og forjagede Fjenden.

Alle hjemme hilses venskabeligst fra os.

C. B.

51. Fra Major C. Bardenfleth til Generalmajor F. C. Bülow.

Ratzeburg, den 13de Oktober 1813.

Højvelbaarne Hr. General.

Den Melding vores Prins' indsendte forleden til Hs. Majestæt Kongen, hvori Prinsen omtaler det gode Kammeratskab og Forhold, som finder Sted imellem Adjudanterne, saa vel hos Prinsen som hos Brigadegeneralerne, kunde maaske synes uoverensstemmende med Kapitajn Ewalds Skrivelse til Hr. Generalen om det spændte Forhold, som finder desværre Sted imellem ham og Lieutenant Lasson. Jeg har derfor ansét det for Pligt at meddele Hr. Generalen, at jeg først Dagen efter Rapportens Afgang erfarede dette; at vores Prins intet ved deraf, og endelig at denne Spænding hverken forstyrrer de andres indbyrdes venskabelige Forhold eller har Indflydelse paa Tjenesten.

---

[1]) Sekondlieutenant Carl Peter Frederik Lewon ved Livregiment lette Dragoner, til Tjeneste ved Auxiliærkorpset, afskediget som Ritmester 1830.

Jeg ser ellers meget ugjærne dette Uvæsen, som hidrører mest fra min kjære Hr. Fætter[1]), der ikke er vel lidt, mest fordi han ved Faderen, som naturligvis tror Sønnen bedre end en Fremmed, saa tit forvolder de andre Ubehageligheder. Sønnen har et godt Hoved, har gode Sprogkundskaber, skriver godt for sig, har Opdragelse og været omkring blandt Folk, er rask; men er meget ærgjærrig, tror sig let tilsidesat, er ikke aaben og ligefrem, men meget snarere tilbageholden, endskjønt han ikke synes det; dermed herskesyg; — og stikker sig gjærne bag sine Foresatte, for at fremme sit Maal, samt vil gjærne vise sig som den, der fører og leder alt. Derover er Misforstaaelse imellem ham og Ewald, som er ofte vel hidsig og fremfarende, men aaben og ligefrem.

Kunde jeg faa nogen af de andre til at bytte med ham, saa var det godt, men det vil ingen ved nogen af Brigaderne eller Avantgarden, fordi de befrygte, at han ved Faderen skulde volde dem Fortræd. Det duer rigtig ikke, at en Søn er Adjudant hos sin Fader; men det vilde krænke Faderen, der er en duelig og brav Mand, naar hans Søn kom til et Regiment nu; — dersom Hr. Generalen tillader, saa vil jeg se endnu, hvorledes Tingene vil gaa, og hvad Midler jeg kan finde for at afhjælpe denne Spænding, min kjære Hr. Fætter forvolder, og da tager jeg mig den Frihed at forelægge Hr. Generalen min Mening.

Med alle de andre kan jeg ikke andet end være særdeles fornøjet; der er et Kammeratskab og en venskabelig Fortrolighed imellem dem alle, baade indbyrdes ved hver Stab, som imellem hinanden, som ret er glædelig, og som fremmer meget Sagernes Gang. Baade dem hos Eckmühl, hos vor Prins, hos Waldeck, hos Schulenburg og Lasson ere alle i skjøn Forstaaelse; ingen Knuder, Historier, usle Kabaler, Spytteslikkerier eller deslige; det er virkelig alle vakre Folk. Det eneste, jeg maa stoppe, er deres umaadelige Iver at komme afsted, naar noget kommer paa, farlige Sendelser skal finde Sted, lange kjedelige Natte- og Dagture forefalde; thi saa vil de alle afsted. Jeg har en fast Orden og maa holde over den, thi de ansé det alvorligt for en Fornærmelse, hvis en eller anden bliver sendt bort udenfor Turen, om det end er af Skaansel, naar en saadan forud har haft en svær Tur. De ere alle meget forekommende imod min Broder, hvis Bryst er daarligt, men han er paa ingen Maade at faa til at skaane sig, endskjønt han, formedelst hans Erfaring under salig Ewald og formedelst hans meget gode Indsigter og Vedholdenhed, er mig baade i Marken og ved Bordet af megen Vigtighed og den, hos hvem jeg faar de bedste Raad i tvivlsomme Tilfælde. Han har derfor ofte dobbelt Arbejde end de andre, fordi han gjør sin du jour og sine Ture med de øvrige og desuden arbejder med mig. Scholten er rask og strax ved Haanden, naar det gjælder, og jeg maa kun tage i Agt, at han ikke rejser afsted,

[1]) Bardenfleths og Lieutenant Lassons Mødre vare Søstre.

naar noget er paa Færde. Ved Skrivebordet er han ikke saa gjærne, fordi han ikke kan fransk og kun lidet tysk, men i Marken er han brav. Liliencron er en meget flink lille Officer; han skriver bedst fransk; utrættelig i Marken og villig til sine Forretninger. Krohn er en særdeles duelig og solid Officer baade ved Skrivebordet og i Marken, rask og determineret; han kan ikke fransk, men det er mest af Undseelse, fordi han ikke kan det godt. Friis af Ingenieurerne er en meget duelig Officer, noget flygtig, men rask i alle sine Foretagender, og hvad han paatager sig, gjør han meget godt. Skrivebordet er ikke hans Passion, men naar han skal, er han duelig, men kan kun maadelig fransk. Dette er Prinsens Adjudanter. Jeg bør nu ogsaa anføre de andre. Først hos Eckmühl: Løvendal er villig og kjender sin Infanteritjeneste godt; han er meget nøjagtig i sin Tjeneste og en Mand af Ære; tysk kan han ikke synderlig, men dansk og fransk. Steffens er en indsigtsfuld Officer og meget brugbar og solid. Recke er en dygtig Officer, har gode Indsigter og er determineret. Alle tre ere raske Officerer, især Recke. Hos Schulenburg: Rømeling, en meget solid Officer, fortrinlig duelig Manøvrerer paa Marken, indsigtsfuld og brugbar ved Skrivebordet. Trepka, en sjælden rask, solid Officer med gode militære Indsigter, utrættelig, villig. Engelsted, en særdeles vakker ung Officer; han er ikke stærk i det tyske, men determineret, har skjønt Overlæg og er meget flink. Hos Lasson: Ewald, en rask Officer, fuld af Ærekjærhed, noget vel hidsig og fremfarende, men af militærisk Dannelse. Lobedanz, overmaade solid, paalidelig, brav Officer, brugbar og rask. Lasson, meget godt Hoved, gode Sprogkundskaber, rask, men ikke vel lidt af de andre, fordi han gjærne vil bemærkes fremfor dem. Hos Waldeck: Høegh, en sjælden duelig Officer, rask, paalidelig og meget brugbar. Unzer[1]), en flink ung Officer af Kundskaber og Indsigter, dygtig Soldat.

Om dem alle maa jeg sige, at de ere modige, raske, duelige Officerer, fulde af Lyst og uden Knuder, Lumskerier, Hofvæsen eller sligt, overhovedet et Korps vakre, udvalgte Officerer. Det mindste Antal af dem kan Fransk til Gavns; men de hjælper sig godt, brække løs paa det, naar de ere hos de Franske, og ere alle vel lidt af disse. De ere beskedne, uden Pretensioner, villige i Tjenesten, indbyrdes i god Forstaaelse, skyr ingen Fare, tvært imod maa man ofte holde dem tilbage fra at gaa uden Forlov ind i Ilden eller imellem Kosaksværmene paa egen Haand; kort: Officerer, der ikke prale, men gjøre deres Skyldighed, ingen Selvklogskab har, men anvende villig og rask, hvad de ved, uden ved Fanfaronnader og Blændværk at ville bilde Folk ind, at de ere store Lys; de prale ikke med andres Fjer, men vil selv være Mænd for at gjøre, hvad de bør.

---

[1]) Justus Unzer, født i Ottensen den 29de Marts 1788, Premierlieutenant ved fynske Regimentet lette Dragoner 1813. 1837 Major. 1839 Chef for Grænsegendarmeriet i det sydlige Holsten. 9de Avgust 1841 Afsked. Død før 1856.

Saaledes er min private Mening om disse Herrer, som jeg skylder en sjælden Medhjælp, og som jeg anbefaler Hr. Generalen som Officerer, der ere uden Skryderi, og som man kan lide paa.

I Deres Højvelbaarenheds Gunst anbefaler jeg mig fremdeles som Hr. Generalens

ærbødigste

Carl Bardenfleth.

52. Fra Major C. Bardenfleth.

Ratzeburg, den 18de Oktober 1813.

Det var en Lieutenant Wiggers[1]) af jyske Dragoner og ikke Lewon, som udmærkede sig fortrinlig i Attaken i Gaar. Han førte Flankørerne, blev afskaaren og angreben af 3 Kosakker, hvoraf de 2 jagede Pikerne igjennem Kavajen paa ham, dog uden at saare ham, men dermed holdt de ham fast imellem Lanserne; den 3dje styrtede løs paa ham for at støde ham ned, men forfejlede ham, som derved fik Lejlighed til at hugge ham ned af Hesten, hvorpaa de andre to raabte om Pardon og gave sig til Fange.

Guldberg angreb 4 Eskadroner med 2 Eskadroner og kastede dem ganske; Engelsted forfulgte personlig Kosakkerne. Alle gjorde deres Skyldighed. Engelsted fortjener al Ros. I Dag haves intet nyt. Vi ventede et Angreb i Nat, men der blev intet af. Vejret er slemt, og vore Folk lide derved, og Vejene ere slette, men de ere det lige saa meget for Fjenden som for os. Om Storarmeen vide vi kun, at den 29de September var Kejseren endnu i Dresden, at stærke Troppeafdelinger ere paa Marchen, og at man venter snart noget afgjørende.

Lev vel

C. B.

53. Fra Oberst N. Engelsted til hans Hustru.

Mølln, den 15de Oktober 1813.

Gode Kone.

Dit Brev af 9de Oktober Nr. 22 modtog jeg i Aftes; siden mit sidste Brev er her ikke forefaldet noget. Den hafte Affære staar alt i de tyske Aviser, som Prins Eckmühl saa ilfærdig afsendte med

---

[1]) Sekondlieutenant Georg Frederik Wiggers, blev i Slutningen af Oktober Maaned 1813 forsat fra jyske til fynske Regiment lette Dragoner, afskediget 1815, og s. A. Krigsassessor og Toldkontrollør i Egernsund paa Broager, senere i Husum. Han døde 1888.

en Estafette til Hamburg for at lade det indrykke, uden først at vide, hvad Regimentet kaldes, eller mit Navn eller Guldbergs eller Lieutenant Wiggers, som han giver Ros. Han siger deri om mig, at han beundrer min Raskhed og Klogskab paa den Alder imod Fjenden. Kancelliraaden, som holder de tyske Aviser, vil sikkert nok fortælle Dig det. Den franske Adjudant hos General Vichery var hos mig i Gaar og fik Optegnelse paa Regimentets og mit Navn samt paa Guldbergs og Lieutenant Wiggers, som i næste Avis bliver forandret og indrykket. Jeg har faaet saa mange Gratulationer for denne Affære, saa det halve kunde være nok. Malthe[1]) var hos mig i Gaar, og han sagde mig, at han havde sendt Dig Gjenpart af Dagsbefalingen, men deri er for megen Urigtighed og Ros over Guldberg; dette er sket ved hans Vindmageri; vel er det, at jeg er bleven ham løs, da han er bleven Premiermajor i fynske Dragonregiment, og Cappeln er igjen bleven Eskadronschef her, som vel ikke vil vare længe, og Wittrog, venter jeg, snart skal faa Eskadron. Bibow bliver nok ej ret længe i Tjenesten. Angaaende Kancelliraadens Fortælling om, at Kejseren havde givet mig et Landgods, da er det en skammelig, dum Sludder; thi sligt gives kun til Feltmarskalkerne efter store Feltslag og Erobringer af hele Lande, og det tegner [i] denne Krig ikke til at blive Tilfældet. Der er endnu længe til Paaske, saa Du faar nok Klæder til Trine Littes Konfirmation. Det er mig kjært, at Du har sendt en Tønde Æbler til B. . . , at det nu kuns ikke gaar med den som med den sidste for 3 Aar siden. Wittrog hilser ligesom jeg til Børnene og gode Venner; fra din oprigtige Mand

N. Engelsted.

Da jeg fik fat paa den tyske [Avis], skrev jeg Afskrift af General Vicherys Rapport. Colberck skal være Guldberg, og Lieutenant Levon skal være Wiggers.

Du talte en Gang til mig om det Stykke højrøde Klæde, som ligger paa Ølundgaard, kunde være godt til et Shawl; ja gode Kone, tag Du det, og gjør Dig det saa nyttigt som Du vil, og bær det med Sundhed og Helsen i mange Aar.

Klip det Stykke ud af Aviserne, som er oversat af det Tyske, og send mig.

54. Fra Kapitajn C. Ewald til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 15de Oktober 1813.

Endnu et lidet Ord i Fortrolighed. I Lørdags gav jeg mit Brev til Generalen samt de Par Linier til Dig til Carl B. Denne vilde

---

[1]) Oberstens Søn, Sekondlieutenant Malthe Engelsted.

ligeledes skrive nogle Linier til General Bülow, og jeg rejste i Lørdags paa 4—5 Dage til Pløen, hvor min Kone ligeledes kom hen. I Gaar, Torsdagen, kom jeg tilbage. Carl B. fortalte mig, at i min Fraværelse havde General Lasson været hos ham og talt med ham angaaende sin Søn og beklaget sig over min Hidsighed, hvormed jeg omgikkes hans Søn, som og Lieutenant Lobedanz. Bardenfleth har derpaa talt med Lobedanz; denne fortalte ham, at han aldrig havde haft Aarsag at beklage sig over mig, og at jeg aldrig var saaledes sammen med Lieutenant Lasson, at han kunde spore nogen Hidsighed hos mig. Lobedanz fortalte mig dette igjen under Løftet ej at lade mig mærke dermed for Bardenfleth, hvilket jeg naturligvis heller ej gjør, omendskjønt det krænkede mig lidt, at Bardenfleth fandt fornøden at tale med Lobedanz derom. Og omendskjønt Bardenfleth aldeles ej giver Drengen Ret, saa er han — thi Mennesker ere vi alle — dog ved Faderens Tale bleven anderledes, noget mildere, stemt. Inden dette svarede Bardenfleth mig, da jeg proponerede at forsætte ham til Avantgarden: „Nej, lad ham komme tilbage til Regimentet“. I Gaar derimod fortalte Bardenfleth mig, hvordanne man dog ej kunde jage ham aldeles bort o. s. v. Tillige sagde Bardenfleth mig, hvorledes han ønskede, jeg blev paa min Post, da alting gik saa godt, og spurgte mig, om jeg havde nogen, jeg ønskede mig, naar Drengen kom bort. Jeg svarede ham, at i saa Fald Colditz skulde være mig den kjærkomneste.

Du kan ej tro, hvor højst ubehagelig mig det hele er; efter at have gjort min Pligt og mere, nu have med saadant forbandet Tøj at gjøre. Man giver mig vel Ret, men vil dog ej gjærne gjøre Faderen ondt. Denne fortæller mig hele Dagen om sin Søns Fuldkommenheder. Drengen kryber snart, snart bagtaler han og gjør Manøvrer. Og til et godvilligt Bytte vil ingen tage det-gode Menneske. Bardenfleth talte med Rømeling, om han ej vilde tage ham og give mig Engelsted i Stedet. Men han vilde Fanden. Han er forhadt overalt.

Bardenfleth og jeg havde en lang Conference i Gaar om det, men vi kom ingen Veje. Til sidst sagde jeg ham: han vidste jo alt, hvad jeg havde gjort og skrevet desangaaende, og jeg vilde nu overlade Resten til ham, eller hvem der skulde decidere det. Skal jeg blive og Faderen ej saares, saa er der vist nok ingen anden Middel end at sætte Sønnen til Avantgarden under Høegh, som man da kan gratulere, med mindre man kunde employere ham hos en fransk General, hvilket ej godt lader sig gjøre, da Eckmühl alt har tre[1]). Paa den daglige Ærger nær er jeg vel, min Kone er meget rask — om 6—7 Uger haaber jeg at være Fader til en sund og flink Gut.

Brænd dette Brev min Ven og bidrag Dit for at frelse mig fra en saa ubehagelig Stilling, jeg i Sandhed ej har fortjent.

Din

Carl Ewald.

---

[1]) Løvendal, Steffens, Recke.

55. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Generalmajor F. C. Bülow.

Ratzeburg, den 16de Oktober 1813.

Deres Højvelbaarenhed

vover jeg at bede om Tilgivelse, at jeg siden den 9de d. M. ikke har skrevet; men min eneste Undskyldning er, at jeg i de sidste Dage og endogsaa nu er meget ilde plaget af den her moderne Sygdom, Blodgang, vel kun i ringe Grad, men dog saaledes, at den kræver Forsigtighed. Jeg haaber nu at have overstaaet det værste og skal for Fremtiden stedse dagligen følge Begivenhedernes Gang.

For den forløbne Tid, fra den 9de dennes til i Dag, være det mig tilladt blot at følge Begivenhederne korteligen og kun anføre de enkelte mærkelige Træk, som i denne Tid ere forefaldne, især fra Affæren, som jyske Dragoner have haft ved Gudow.

Over denne Affære er indkommen saa detaillerede Rapporter, at Deres Højvelbaarenhed deraf tilfulde kjender Dispositionen samt Affærens Løb og Udfald. Kun følgende Ting tror jeg ikke at være kjendt og som virkeligen fortjene det.

Da Oberst Engelsted med de 2 Eskadroner ankom til Gudow, vare de 3 fjendtlige Eskadroner ikke opsadlede, og den 4de, der som Vagteskadron var opsadlet, tog Flugten. De fjendtlige Husarer holdt sig altsaa i Husene; nogle enkelte, som kom frem, bleve nedhuggede paa Gaderne. Obersten, som intet Infanteri havde med, kunde ikke faa dem ud, og lade sidde af vovede han ikke, da saa deres Antal var stærkere. Han satte altsaa efter den flygtende Eskadron, der jog ind i Skovén og førte Obersten mod en Hulvej, hvor han blev modtaget af en Løbeild af Infanteri, hvorved 2 Mand faldt. Han trak sig altsaa tilbage og søgte den fjendtlige Eskadron, der imidlertid havde kastet sig ad en Bivej og gaaet tilbage til de 3 Eskadroner i Gudow, der nu vare samlede og opmarcherede for Byen. General Vichery, som med de 2 tilbageblevne Eskadroner ventede Engelsteds Tilbagekomst, der formedelst den Hidsighed, hvormed han forfulgte de Flygtende, blev meget længe borte, troede ham afskaaren og vilde paa nogle Biveje søge at lette ham hans Tilbagetog, men udsatte derved Engelsted for at blive trængt af hele det fjendtlige Kavaleri.

Major Guldberg bad derfor Generalen tillade, at han ind i Skoven sendte nogle Trompetere for at rappellere Obersten, samt at han imedens maatte opholde det fjendtlige Husarregiment ved at blænkre mod dem og tage en saadan Stilling bag Gudow Gaard, som laa imellem Fjenden og Dragonerne, at Fjenden ikke kunde overse hans virkelige Styrke, men tro at Regimentet var samlet. Generalen tillod det, og Majoren tog nu saaledes Stilling, at den ene Eskadron viste sig bag den ene Ende af Gaarden og den anden ved den anden Ende, hvorved Fjenden blev sat ud af Stand at se de store Intervaller mellem Eskadronerne. Lieutenant Wiggers blev derpaa ud-

sendt med Blænkerne af Major Guldbergs Eskadron og Lieutenant Ursin[1]) med de af den anden Eskadron. Lieutenant Wiggers var for hidsig og kom for langt ind imellem det langt overlegne Antal fjendtlige Blænkere; en Dragon blev herved skudt og en blev tagen, da hans Hest løb durch med ham. Wiggers blev omringet af 3 Kosakker, hvoraf en jog ham Lansen under Armen igjennem Chenillen og ud af Ryggen paa hans Kjole; den anden jog Lansen langs indenfor Ryggen af Kjolen og Chenillen og ud paa den anden Side, dog begge uden at saare ham. Den tredje kom lige forfra, kunde ikke styre sin Hest og løb derfor med Lansen forbi ham, men med sin Hest lige mod Wiggers, der hug Kosakken med Sablen over Hovedet, saa han drat af Hesten. De 2 andre Kosakker, der begge troede at have gjennemboret Wiggers, men saa ham desuagtet hugge en tredje ned, bleve forskrækkede og raabte Pardon, gave sig begge til Fange og bleve førte af Wiggers med en i hver Haand ved Nakken til Eskadronen. Næsten synes denne Hændelse utrolig, men General Vichery og alle Øjenvidner fortælle den aldeles saaledes, og altsaa tør jeg aldeles indestaa for Sandheden af den. Ligesom det er mærkeligt, at de faa Blænkere, der fra dansk Side vare ude, i næsten $^3/_4$ Time opholdt et næsten 5 dobbelt Antal.

Endelig kom de 2 Eskadroner tilbage, og Major Guldberg lod strax kalde Blænkerne, satte sig i Karriere og gjorde næsten alene Choket mod hele det fjendtlige Husarregiment, da de øvrige Eskadroner ikke kunde komme saa hurtig op. Fjenden gjorde efter de første Hug Omkring og ud til alle Sider paa Flugten, alt hvad deres Heste kunde løbe; og herved gjordes det muligt, at der blev alene tagen til Fange 47, foruden 16 Kosakker, men som, da de i samme Øjeblik søgte at sætte sig i Frihed igjen, bleve masakrerede paa en Officer nær.

Ved Guldbergs Chok sprang Buggjorden paa en Dragons Sadel, og Dragonen[2]) faldt under Hesten; som et Lyn var han oppe igjen, skar med Sablen For- og Bagtøjet af Sadlen fra Hesten, sprang op paa denne og gjorde hele Affæren med paa bar Hest.

Major Guldberg tog en Fange og vilde levere ham til en Dragon for at føre ham tilbage, men Dragonen bad saa meget og sagde: „Hr. Major, maa A itt selv tage nogle; aa lad mig det“. Han fik Tilladelsen og tog dem rigtig. Det var ellers en Karl, som man i Eskadronen troede var bange.

Standarten af Eskadronen var den Dag givet til en ung Karl, da den gamle var syg. Denne nye Standartdrager kunde ikke blive tilbage, da Choket gjordes; han lod altsaa Standarten hænge i Bæltet og ved Bøjlen, trak Sablen og gjorde dygtig Indhug og tog Fanger. Major Guldberg, som saa Standarten midt i Klyngen, jager tilbage

---

[1]) Sekondlieutenant i jyske Regiment lette Dragoner Albrecht Stephan Henry Julius Ursin. Han faldt den 6te December 1813 i Træfningen ved Rahlstedt paa Marchen fra Wandsbeck til Rendsborg.

[2]) Dragon Jens Andersen Sindahl, som blev Dannebrogsmand 12te November s. A.

og tordner løs paa Karlen, at han skulde bringe Standarten tilbage; han fulgte da, men forsikrede, at Standarten skulde ingen Skade faa af det.

I øvrigt er det forunderligt, at vi i denne som i de foregaaende Affærer have saa ubetydeligt et Antal Saarede og Døde i Forhold til det virkelige fjendtlige Tab.

I Forgaars den 14de var Prins Eckmühl ved Forposterne i Kogel Mølle, da der fra Seedorf ankom en fjendtlig Parlementær, en Officer med en Trompeter. Eckmühl sendte Bud, at vi ikke vilde modtage Parlementæren, men at han vilde tale med Officeren. Dog denne havde aldeles ingen Lyst at komme, hvorpaa Trompeteren blev hentet. Prinsen tiltalte ham med følgende Ord, der bleve oversatte og lærte ham udenad:

„Saa længe at General Walmoden, fra hvem Parlementæren var, erkjendte en Forræder som Prins Pontecorvo for sin Chef, vilde og skulde ingen Fransk eller Dansk modtage nogen Parlementær eller i mindste Maade have noget Samkvem med ham uden med Vaaben i Haanden. Derimod skulde det være ham kjært at modtage og have Samkvem med endog den ringeste Troppekommandør, der ikke stod under Pontecorvo. I øvrigt kunde de, naar de følte Trang til at sende Breve, sætte dem paa Stænger som deres Proklamationer etc., som de for at forføre Tropperne til Desertion imod al Krigsbrug havde gjort.“ Da Trompeteren havde modtaget denne Besked, maatte han jages bort til Officeren og begge da videre. Det Brev, Officeren bragte, var til Prinsen af Hessen og, som han sagde, fra en høj Person i Berlin, hvilket Brev altsaa returnerede.

Prinsen af Hessen er syg og har været syg i 8 til 10 Dage; nu er han vel i Bedring, men det skal dog letteligen blive slemt igjen, om han paa ny blev vaad og kold, som her desværre gives saa megen Lejlighed til.

Vore Fjender ere nu igjen nogle Mil borte, og vi ser ingen uden de daglige Patrouiller, som hver Dag kommer i Dagbrækningen mod vore Forposter, raabe et „Guten Morgen“, skyde deres Pistoler af og gaa tilbage. Forleden Morgen bleve de ellers narrede betydeligt; da de ved Salem kom frem, havde Kapitajn Wegener faaet de nye Rifler og for at prøve dem posteret sig saaledes at, naar Patrouillen kom og gav „Guten Morgen“, da at hilse igjen. Det lykkedes ogsaa, thi ved vort „God Morgen“ styrtede 2 af Hestene, og Resten tog Flugten. Nu hilse de meget længere fra.

Ved Kogel Mølle have vi fundet 2 Grave, der stadfæste det betydelige Tab, Fjenden ved Weisser Hirsch har lidt; thi i disse Grave er et betydeligt Antal Døde, og naar man nu regner det Antal Saarede, de paa 13 Vogne kjørte bort, samt 17 Saarede vi tog, foruden Fangerne, saa maa deres Tab ikke være lille, og vort kun 2 Mand, som virkelig er utroligt i den Kugleregn, der var, og paa den meget nære Distance. Dog tror jeg, at just det, at de vare saa nær paa os, har ladet dem skyde aldeles over; thi de havde et meget

stort Viser paa deres Geværer, og da de ikke rettede under, men lige paa, saa var det en Selvfølge.

Forleden hørtes her et bon mot, nemlig: efter Fjendens Angreb blev befalet, at der i Bivuaken ikke maatte findes mere end 30 Syge, Resten skulde strax føres til Hospitalet. Den, som var Oberst du jour den Dag, kalkulerede derimod anderledes og sluttede at, da der var 10 Batailloner, saa maatte der kun være 3 Syge pr. Bataillon, og der blev altsaa befalet, „at der for Fremtiden i Følge Marskalkens Befaling kun maatte være tre Mand syge pr. Bataillon“. Men desværre er aldrig nogen Befaling slettere efterlevet, thi vi have nok næsten 4000 Syge og faa flere, da Vejrliget her er saa slet. I 8 Dage have vi nu uafbrudt Regn og Storm, og ved de mange Syge er Tjenesten meget stræng. Hver anden Nat paa Vagt og da kun 2 Mand til hver Post, saa hver Post staar i 4 Timer og 4 Timer fri.

Uagtet dette er Folkene muntre og flinke og ønske blot at slaas. Vore smaa heldige Affærer have lært dem meget og de more sig nu derved. Naar blot dette Vejr ikke vil bringe de frygtelige Nerve- og Forraadnelsesfebere.

Anbefalende mig Deres Højvelbaarenheds Bevaagenhed har jeg den Ære at forblive

Deres underdanige
Emil Scholten.

56. Fra Oberst N. Engelsted til Major C. Bardenfleth.

Mølln, den 20de Oktober 1813.

Fra Hr. Kammerherre Prehn skal jeg hilse Dem og bede, at Hr. Divisionskirurg Keil maatte blive jo før jo hellere hidsendt, da han er helt maadelig, saa jeg snart begynder at frygte for den gode Mand. Den 18de var det en vaad og varm Dag; ved at forsvare en Bro fik det franske Infanteri 1 Mand død og 32 Blesserede og jeg 2 Dragoner haardt blesseret, da Kavaleriet holdt henimod $^1/_2$ Time temmelig exponeret; en Kugle strejfede mig paa min Kaske, og en mat Kugle slog paa min Hest, og ligesaa en paa Rosenørns Hest. Det er en slem Sag at holde stille og ikke at kunne slaa igjen. Kan jeg ikke snart vente mig nogle af de Kommanderede tilbage, men helst dem i Brunsmark og Grünau? Hils Deres gode Broder fra Deres timelige og evige Ven

N. Engelsted.

57. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Generalmajor F. C. Bülow.

Ratzeburg, den 21de Oktober 1813.

Fra den Dato mit sidst ærbødigst indsendte Brev og indtil den 18de om Morgenen var aldeles intet forefaldet, undtagen at uafbrudt Regnskyl og Storm formere vore Syges Antal betydeligt.

Til den 18de om Morgenen var befalet en Rekognoscering fra Mølln og herfra mod Zarrentin. General Vichery rykkede ud Kl. 4 om Morgenen og vi Kl. 6, da vi havde nærmere Vej. Da Kolonnen var passeret Weisser Hirsch og var i Fremrykning mellem Skovene, kom Prins Eckmühls Adjudant, Kapitajn Fayette, med Ordre at, da Vejret var saa slet, og General Vichery havde faaet en anden Bestemmelse, skulde Tropperne marchere tilbage. Fayette begyndte urigtigvis at udføre sin Ordre til det bageste af Kolonnen og stoppede Tropperne alt som han kom fremefter; derved blev betydelige Aabninger, og da han kom til Teten, var denne langt fremme. General Romme, som førte Kolonnen, var som alle franske Generaler foran i Spidsen med nogle enkelte Blænkere helt oppe mod Kogel Mølle; derimod havde Fayette stoppet Kolonnen bag de smaa Skove. Som nu altsaa Fayette kommer med Ordren til Romme, styrter ud af den lille Skov ved Salem Søen et fjendtligt Baghold og skar dem af fra Weisser Hirsch. Romme, der havde en meget god Hest, slap lykkeligt derfra, omendskjønt han blev fulgt som af 2 Ordonnanser af 2 Kosakker, der stedse stak efter ham og raabte: „Franzos, Pardon", men han svarede med at vise Pistolen. En fransk Chasseur styrter lige for Generalen, hans Hest sætter over den Styrtede, derimod parere Kosakhestene og dette reddede Romme. Fayettes Hest havde derimod den Vane ikke at ville gaa fra andre Heste, og da de Fjendtlige komme, førte den sin Rytter ind imellem dem, og han blev taget. Rommes Adjudant reddede sig med en fransk Oberst, der var ved Generalen, ved at ride den modsatte Vej og svømme igjennem Salem Søen. Lieutenant Levetzau[1]) af fynske Dragoner, der kom med 10 Dragoner for at melde sig hos Romme, red med Sablen i og tænkte, at den hellige Grav var vel forvaret, og da han ser slet, tog han den fjendtlige Kolonne for vores og red til dem. 8 Dragoner kom lykkelig bort, men Levetzau med 2 blev taget, — og saaledes vandt Fjenden en Fordel ved Rommes Uforsigtighed, i Stedet for at hele Bagholdet havde været taget, om Fayette ikke havde stoppet Kolonnen, før han havde meldt Romme det, og denne ikke havde været for langt fra sine.

Fjenden trak sig derpaa tilbage, efter at vi hilsede ham med en Snes Kanonskud. General Dørnberg var selv i Seedorf.

Det var overalt et uheldigt Indfald, som Eckmühl har vaagnet op med, thi var Tingen blevet, som det var befalet, var det Korps, Dørnberg var fremme med, bleven afskaaren, og vi havde gjort betydelig mange Fanger. General Vichery var alt trængt frem over Valluhn, havde forceret en Bro med en Skanse for, der kostede de Franske 2 Døde og 32 Saarede, hvorimod Fjenden efterlod i Skansen henimod en Snes Døde, og maa altsaa have en betydelig Mængde

[1]) Sekondlieutenant ved fynske Regiment lette Dragoner Christian Sophus Carl Ernst Siegfried Levetzau til Kragsborggaard, født den 18de Juli 1785 paa Brahesborg, Kammerjunker, blev afskediget 1814 og døde den 6te Januar 1835 paa St. Hans Hospital.

Saarede. Med Sandhed kan man sige, at naar de Franske først ere i Farten, saa sky de hverken Ild eller Vand, thi her havde det stormende Voltigeurkompagni først forsøgt at sætte Broen i Stand, men fik derved de 32 Saarede; paa en Gang sprang en Officer med et „Sacré Dieu, foutre! allons camarades!“ i Vandet til op over Brystet; igjennem Mudder og Vand sprang Alt efter og ind paa Siderne af Skansen, hvorfra Pokker tog 400 engelske og hannoveranske Jægere. En Del Fanger toges, hvoriblandt nogle virkelige Englændere. Deres Rifler, hvoraf jeg faar en, vare af særdeles net Indretning, med Bajonetten fast paa Riflen men til at slaa ned, og af særdeles skjønt Arbejde. Tillige har jeg faaet et Par Pistoler af engelsk Arbejde, som de engelske Husarer have. De ere af en net Indretning med Ladestokken, der er fast til Pistolen, og kan dog bruges meget nemt, ja endog meget bedre i Mørke end den løse Ladestok. Saa snart Lejlighed gives, skal jeg sende disse Ting til Deres Højvelbaarenhed.

Fra denne Affære til i Dag er intet forefaldet; kun have vi modtaget nogle Breve fra Lieutenant Levetzau. De bleve i Gaar Aftes ved en Trompeter satte paa en Stang imellem Seedorf og Kogel Mølle. Trompeteren raabte stedse: „kommt, brave Kammeraden, hier sind Briefe!“ men da det var mørkt, vilde man ikke tro disse brave Kammerater, og Brevene bleve altsaa først afhentede i Morges. Lieutenant Levetzau er bleven vel behandlet og har faaet til Laans 10 Louisdorer af Grev Walmoden, som vi nu vel en af Dagene lade ham stage til igjen. Vor Feltpost er en stor Stang med et hvidt Klæde paa; i Enden af Stangen er en Kløft, og deri sættes Brevene.

Vor nærværende Stilling er nu her som sædvanlig; blot den franske Brigade, som staar ved Büchen, har faaet et Batteri, og derfor er Batteriet Koye[1]) afgaaet igjen til Mølln. General Gengoult i Lauenburg skal have faaet Forstærkning. General Wattier er rejst til Hamburg for at imodtage et Korps af 5000 Kyrasserer. Styrken af alle Korpserne er ellers nok omtrent at angive saaledes:

General Thiebault i Lübeck . . . 5 à 6000 Mand,
General Loison her . . . . 9 à 10 000 Mand og betydeligt Artilleri,
General Vichery i Mølln . . . . . . 6 Batailloner, 3 Batterier, 1 Kyrasserregiment og jyske Dragoner,
ved Büchen 4 Batailloner og 1 Batteri,
i Lauenburg en Division af omtrent 3 eller 5000 Mand. Hertil kommer endnu den Styrke, som vi staa her med, nemlig 9 Batailloner, 6 Eskadroner og 2 Batterier.

---

[1]) Stabskapitajn i Artilleriet Frederik Valentin Peter Gottfried Koye, født 1782, blev Oberst i Artilleriet den 1ste Juli 1832, fik Afsked den 3dje Januar 1849 og døde 1863.

I dette Øjeblik ankom hertil 2 Desertører af 1ste russisk-tyske Husarregiment. De ere deserterede paa en forunderlig Maade. De vare i Nat Patrouille fra Marienstädt til Seedorf; i Seedorf bleve disse to Arrieregarde. Den ene, en Franskmand, havde allerede forud aftalt med den anden, en Preusser, at de vilde desertere. I Seedorf deklarerer den Franske „nu vil jeg desertere". Preusseren har betænkt sig og vil ikke; den Franske river derpaa i en Ruf Sablen fra ham og nøder ham med Pistolen i Haanden til at desertere, og jager ham helt ind til Weisser Hirsch.

Prins Eckmühl har i Nat ladet afgaa herfra nogle af sine Rideheste samt en af hver af sine Adjudanters til Zollenspieker. Gud ved, hvad Hensigten dermed er.

Ærbødigst
Emil Scholten.

Da jeg siden den 4de denne Maaned ikke har modtaget noget eneste Bogstav fra Kjøbenhavn, og jeg altsaa er i megen Angst, at der skulde være hændet min Kone en Ulykke, saa vover jeg at bede Deres Højvelbaarenhed om, at jeg ved Dem turde haabe at faa et Brev tilsendt fra min Kone eller Brødre, som kunde enten hæve min Bekymring eller — give mig Vished om min Ulykke.

Deres Højvelbaarenheds ærbødigste og taknemligste
Emil Scholten.

Jeg har haft et Anfald af Blodgang, men er nu igjen bedre.

Abrahamson og min Broder Peter beder jeg ret meget at hilse. Den førstnævnte skal jeg tilskrive, naar jeg er ganske frisk.

58. Fra Major C. Bardenfleth til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 23de Oktober 1813.

I fuld Galop takker jeg Dig for dine venskabelige Breve og sender Dig et fra vores gode Recke. Han har et godt Forslag om at oprette en Eskadron Kavaleri, som siden kan blive en Undervisning par exemple til Regimenterne. Læs selv, naar det kommer; Kongen faar det fra Prinsen. Jeg har meget liden Tid; hils Lesser, Guldberg, din gode Moder[1]), Steinmann[2]). Vi her ere friske og vel til Mode; thi jeg skjuler for alle de slemme Efterretninger, vi have fra Armeen. N. er slaaet djærvt. Vi se nu i Møde, hvilke

[1]) Abrahamsons Moder var Benedicte Rosine Marie Rothe, født 1761, død 1830; hans Fader var død 1812.

[2]) Major Peter Frederik Steinmann, Divisionskvartermester, født den 13de Juni 1782 i Kjøbenhavn, død sammesteds den 11te December 1854 som Generallieutenant; Ejer af Tybjerggaard.

Midler han har til at hjælpe Tingene i Gang. At Tyskland er opbragt mod ham, er naturligt. Naar I Godtfolk saa, hvorledes det ser ud i disse ellers dejlige Egne!! Ingen Mennesker, Kvæg, Heste, Korn, Bønderbyerne tomme, uden Døre, Vinduer paa Husene etc. etc. Det giver ingen Kjærlighed. Farvel! Næste Gang mere. Ridderen havde jeg ønsket at faa paa Kamppladsen, ikke just som Naade uden Fortjeneste[3]). Naa, Farvel!

Din tro Ven
Carl Bardenfleth.

Du taler meget om tysk Tone; det er Din Kjæphest. Slet Tone er her ikke; Insubordinationen er jaget ud, og en god Tone er i Officerer og Folk; de lystre, taale ondt, slaas godt, ere ordentlige og deres Konge hengivne. Jeg ved ej, om alt det findes blandt de andre Regimenter og Officerer, in specie i Staben hjemme hos Jer.

59. Fra Ritmester E. D. v. d. Recke til Generalmajor F. C. Bülow.

Ratzeburg, den 23de Oktober 1813.

Hr. General.

Den Godhed, hvormed De stedse har behandlet mig, gjør, at jeg tager mig den ærbødige Frihed, at henvende mig til Dem i en Sag, der for mig har megen Interesse. Fra Prins Frederik vil i Dag være indkommen en Plan eller løst Forslag til Oprettelsen af en ny stærk Husareskadron, hvis Stamme skulde bestaa af gode Folk og Heste af de i Sjælland og paa Øerne staaende Kavaleriregimenter, 3 à 4 Mand af hver Eskadron; Auxiliærkorpset og det hele under Eckmühl staaende Armékorps mangler stærkt Kavaleri. Fire Mand af hver Eskadron vilde sikkert ikke kunne mærkes som Afgang fra Regimenterne; Prinsen af Eckmühl vil lade 200 Mand paa det allerbedste klæde i Hamburg og Lübeck, hvis Kongen, og De, Hr. General, synes om denne Idé. Eckmühl har flere Gange erklæret det danske Kavaleri for udmærket godt, og sikkert vil et saadant udsøgt Korps, som det foreslagne, ikke blive slettere end det andet. Kongen vilde ogsaa spare Munderingen ved at levere Folkene og Hestene med Sadeltøj og Armatur, som intet vilde koste, da de jo dog have dette ved Regimenterne. Af det til Frankrig lovede Antal Heste kunde sikkert erholdes Tilladelse at tilbageholde saa mange, som til Korpsets Komplettering behøvedes. Prins Frederik vil, i Tilfælde af at hans Forslag antages, foreslage mig til Chef. Jeg vover derfor at udbede mig Deres gunstige Medvirkning hertil, og forsikrer Dem paa, at jeg i denne Post ikke skal gjøre min Konge eller mine

---

[3]) Major J. C. Bardenfleth blev Ridder af Dannebrog den 11te Oktober.

Landsmænd Skam. Dog erklærer jeg højtideligen, at hvis De, Hr. General! skulde finde dette Kommando for stort for mig, saa er jeg meget vel fornøjet, naar jeg blev sat som Næstkommanderende derved. Da Kongen vel næppe vil skille sig ved noget af sit paa Sjælland værende Kavaleri. Prins Frederik gjærne ønsker flere Husarer ved Korpset og dog ikke gjærne vilde have nogle hele Eskadroner fra Sjælland, da han saa maatte fratage Major Späth Kommandoen, eftersom de øvrige Husar-Eskadronschefer ere ældre end han, saa vover jeg ærbødigst at udbede mig Deres Rekommendation; forudsat, at De synes om Ideen og ansér den nyttig.

Jeg skal strax indsende Plan til Munderingen, som skulde blive hensigtsmæssig og smuk og bestaa af de danske Husar-Kulører, lyseblaat og kraprødt, blot med nogle Forandringer, og med gule Snorer i Stedet for de hvide ved Regimentet. Jeg skal sikkert gjennem Eckmühl udvirke, at Korpset blev et Sted samlet saa længe, til at det kunde være vel exerceret, som ved Flid fra min Side ikke skulde vare længe.

Prins Frederik har nogle flere Officerer, som han vil udbede sig herved, hvoriblandt Lieutenant Flindt af Prins Ferdinands Dragoner, og at Korpset maatte faa Navn af: „Sjællandske Husarkorps“ eller noget lignende. Ligeledes, at de ridende Jægerkorpser ogsaa maatte afgive Folk hertil, da gode Jægere ved et saadant Korps kunde være af stor Nytte.

I Haab at De, kjære Hr. General, ikke fortryder paa, at jeg var saa fri at henvende mig til Dem, og at De ikke vredes over dette, er jeg

Deres ærbødigste
Recke.

Hvis Hs. Majestæt ved en endelig Fred vilde lade Korpset igjen ophøre, saa havde Regimenterne den Fordel at faa gode og til Krigen vante Folk tilbage igjen[1]).

60. Fra Ritmester E. D. v. d. Recke til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 23de Oktober 1813.

Kjære Abrahamson.

Tak for begge Dine Breve, som jeg med megen Glæde har modtaget. Det er mig ret meget kjært, at Generalen tager sig af saa-

[1]) Allerede den 3dje November befalede Kongen Oprettelsen af et let Kavalerikorps under Navn af „det sjællandske Husarkorps“ med en Styrke af 200 Husarer o. s. v. E. D. v. d. Recke blev udnævnt til Sekondritmester og Kommandør for Korpset.

danne Ting f. Ex. med den Hund af en Altonaer. Igjennem den kollegiale eller overalt civile Vej vil sikkert intet udrettes, da Præsidenten (NB. i Altona) og i øvrigt Borgmester og Raad i de fleste Stæder hellere ansé slige Handlinger etc. for rosværdige end strafværdige og aldrig vide at beregne den ubodelige Skade, en saadan Slyngel kan gjøre Landet.

Eckmühl er en fortræffelig Karl, en sand Soldat med et godt Hjærte. Hans Hengivenhed for Danmark er uskrømtet, og herpaa vilde jeg lade mit Liv. Heller ikke vil jeg nægte, at jo Hr. Frederik, skjønt Du ved, at hans Sjælsevner ikke just ere udmærkede, inderlig meget bidrager til hans (Eckmühls) Velvilje for, hvad der er dansk. Prins Frederiks Opførsel er saa klog og saa hjærtelig, at Eckmühl ikke kan andet end fatte Agtelse for ham. Han udlod sig nyligen omtrent saaledes: „For omtrent 2 Maaneder siden vil jeg ikke nægte, at jeg ikke havde megen Tiltro til Deres Tropper, i Særdeleshed da de vare anførte af en hessisk Prins, som jeg ikke troede i Følge Tingenes Natur kunde have noget tilovers for min Kejser eller overhovedet for nogen Fransk. Jeg har nu indsét, at jeg har fejlet. Min Opførsel mod Prinsen af Hessen skal bevise, at jeg er hans oprigtige Ven, saa sandt som jeg tror han er min; og uden at fornærme mine egne Landsmænd sætter jeg dem ved Siden af de bedste franske Tropper“. Disse Ord bleve frembragte i Samtalens Hede, og mange lignende Udladelser ere mig Borgen for, at han mente, hvad han her sagde. I Gaar sagde han til de forsamlede Officerer af Ingenieurkorpset ved et Skansearbejde, som han ej var fornøjet med, idet han henvendte sig til Obersten, som vilde undskylde sig: „Hr. Oberst! De behøver intet videre end at se det Geni og den Lyst, hvormed de Danske arbejde paa deres Forskansninger, og De vil da finde en Model for Dem“; og utallige flere Tilfælde, som jeg forbigaar.

Lüneburg blev i Forgaars tilbagetaget af en af Eckmühls Adjudanter med 3 Batailloner af det 30te Regiment. Man gjorde nogle Kosakker og preussiske Husarer til Fange, som i Dag ere ankomne hertil. De brave Tyskere desertere i Skokketal hertil; i Dag er her kommen 6 indfødte Tyrolere af Hr. Hauptmann v. Riedels (bekjendt som Adjudant hos Hofer). De staa ved Zarrentin. Omtrent 400 Mand Svenske kom i Gaar Morges til General Loisons Division paa vor venstre Fløj og angreb Byen Schlagsdorf, hvor et fransk Grenaderkompagni [banke] de dem dygtig af; de retirerede i Hast og [efterlod] sig 5 Mand Døde og en Blesseret, som ud [sagde, at] de vare komne fra Grevismühlen, da de troede, at Lejren ved Ratzeburg var forladt.

Men nu til mine egne Affærer. Du vil formodentlig som særdeles betroet Mand erfare, at Prins Frederik har givet et Forslag ind om et vist Husarkorps paa c. 200 Mand, som skulde oprettes af gode Folk af de sjællandske Kavaleriregimenter. Jeg har i Dag ogsaa skrevet derom til Bülow. Prinsen har bestemt mig at foreslaas til Chef derfor, og Eckmühl vil lade dem klæde for fransk Regning i Hamburg og Lübeck. At Du ogsaa kan bidrage til at

Ideen udføres, tvivler jeg ej paa; og at Korpset skal gjøre Danmark Ære, forsikrer jeg Dig som ærlig dansk Mand. Jeg beder Dig derfor efter Evne hos Bülow at understøtte Planen og at, hvis det lykkes, der da maa befales gode Folk af Blænkerdelingerne, da man ellers vist tog af Skrabet til Korpset. Lev vel!

Din hengivne

E. Recke.

Svar mig endelig snart igjen, og for al Ting ren Mund om Planen. Hils de sjældne Danneskjolds. Kongens Lyst til nye Korps og Uniformer haaber jeg, understøttet af Dig, vil bidrage til Planens Fremme. Korpset kan jo gaa tilbage efter Freden.

61. Fra Stabskapitajn Peter F. Svane Steffens til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 24de, 25de og 26de Oktober 1813.

Kjære Abrahamson! At jeg ikke før har skrevet Dig til, er ikke Ret, thi jeg burde gjort det uden at være opfordret; om saa mindre fortjener det Undskyldning, da Du allerede anden Gang skriver mig til; men det første til Recke og mig fik vi formedelst Scholtens Akkuratesse først for 8 Dage siden. Efter at jeg har aflagt min skyldige Taksigelse for disse 2 Breve, skrider jeg strax til Besvarelsen.

Kortet, som den franske Officer Roloff havde optaget, og som jeg, hvad den danske Stilling angaar, havde suppleret, har Du formodentlig set, da Hs. Majestæt saagar har haft den Naade at sende mig en Tak, hvilken jeg ikke fortjente, da Kortet selv er, som Du ser, Hastarbejde, og Forskansningerne tage daglig til. Saaledes er i Kanonskudsvidde bag de ved Weisser Hirsch anlagte Forskansninger anbragt en Travers. Vejen er sammesteds saa bred, at [der] i Midten er Skydeskaar for 2 Piecer. Ligeledes er paa Vejen, som gaar i Fronten af Loisons Lejr og fører til Mustin og Lankow, anlagt nogle Traverser eller Coupurer. Endelig er paa nogle Højder, som ligge mellem Schmielau og Kogel, anlagt en Redute, og 2 Veje etablerede forbi Papirmøllerne omkring Ratzeburg Sø; thi forhen var al Kommunikation over Broen og Byen. Disse Ting kunde Du maaske anbringe paa Kortet. Vi arbejde for nærværende Tid paa et ordentligt Kort over det Lauenburgske; thi paa Schmettaus Kort over Mecklenburg fejler aldeles alt, hvad som hører til denne Provins. Vi skrabe alle økonomiske Kort sammen; jeg hjælper paa Reduktionen, paa Kondition at jeg faar Tilladelse at kopiere alle de andres Arbejder, og vi ere alt saa vidt, at der paa det Terrain fra Lübeck imellem Stecknitz og Wackenitz til Mølln og Ratzeburg ikkuns fejler en enkelt By. Saaledes har jeg faaet noget at bestille, da jeg ellers

virkelig vilde være forlegen. Jeg er nemlig den yngste af Ordonnansofficererne, og altsaa falde kun faa Forretninger i min Lod, og omendskjønt jeg ikke kan nægte, at jeg har en behagelig Post, saa er det ikke behageligt at se, man er overflødig. Dog vilde dette nok give sig, dersom Krigen blev alvorlig. Men nu begynde de Franske at bygge transportable Blokhuse. Det ser altsaa ud efter Vinterkvarterer og Vinterposteringer, saaledes at Krigen begynder at gaa sin gamle Gang, siden de Franskes Kvægsølv frøs i Siberien. Kjære Abrahamson! Jeg vilde gjærne fortælle Dig noget om vore Heltegjerninger, men endnu har jeg sandelig ingen bedrevet, og det er ilde — ej at kunne, naar man gjærne vilde. Vore Folk ere imidlertid virkelig brave og Officererne i det hele ogsaa, og godt at vi saa lidt efter lidt vænnes til Krigen; dog maatte den nok blive lidt alvorligere, dersom det skal hedde Krig. Det fjendtlige Korps, som foruroligede os, har trukket sig tilbage. Den sidste Affære var en svensk Patrouille, som havde trængt ind i Schlagbrügge, nær de franske Forposter, og blev dreven tilbage med Tabet af 1 Død og nogle svært Blesserede. Vi rekognoscerede om Dagen denne By med Prinsen, som Affæren havde været om Morgenen, og fandt den døde Svensker, som er den første af denne Nation, vi have haft i Skudvidde. Prins Eckmühl er rejst til Hamburg og kommer formodentlig i Dag. Qvalen er kommen hertil. I øvrigt ved jeg intet nyt.

Din Ven

Peter Steffens.

Kjære Scholten![1]).

Du maa hjælpe mig ud af en meget ubehagelig Affære, som jeg meget beklager, men ikke kan ændre. Et Par nye Støvler er en altfor kostbar Ting i disse Tider, og omendskjønt han er et ungt Menneske af god Opdragelse, og jeg vel kan tænke, at der slides meget paa Støvler ved at gaa snart til Frederiksberg, snart til Østerbro, snart til Nørrebro, ved at lege med Professor Guldbergs[2]) Børn og de norske Drenge, saa synes mig dog, det er for grovt at stjæle mig mine Støvler; han kan jo tage paa Puf og betale ved Lejlighed. Sagen er nemlig denne: Abrahamson har paataget sig at besørge mine Breve. Jeg fik sidst et Brev fra Kommandersergent la Roche, hvori der staar „Hermed følger et Par Støvler".

Abrahamson har taget mod Brevet! Støvlerne ere borte, det er klart! Hvad er rimeligere, end at han i disse dyre Tider har fundet det belejligt. Da nu Tingen er opdaget, og han ikke kan nægte et saa aabenlyst Faktum, saa vil jeg bede Dig, kjære Scholten,

---

[1]) Dette Brev, som er skrevet til Kapitajn Peter Scholten, findes paa samme Ark Papir og umiddelbart efter det første Brevs Underskrift.

[2]) Professor Frederik Høegh-Guldberg, født i Kjøbenhavn den 26de Marts 1771, blev 1813 Lærer i Dansk ved Artillerikadetinstitutet i Kjøbenhavn og 1830 ved den militære Højskole. Død i Kjøbenhavn den 21de September 1852.

at Du vil se at forskaffe mig mine Støvler, hvis han ikke har lejet dem ud, men ikke at gjøre ham rent ulykkelig; han kan jo forbedre sig. Sig ikke heller Din Kone noget derom, thi ellers vilde hun lukke sine Gjemmer for ham, og det vilde dog se slemt ud, naar der var Fremmede. Men det kommer af det forbandede Komediespil derude hos Guldbergs. Og jeg maa tilstaa Dig, at jeg er glad over at være sluppen saaledes fra disse ugudelige Mennesker og kommen herud til disse gudfrygtige Franskmænd, hvor jeg ikke lærer andet end Dyd. Men hvor vidt jeg alt er kommen, kan Du tænke Dig, naar jeg forsikrer Dig, at det kommer mig for, som om jeg længtes efter Fastelavnsmandag og de ugudelige Komedier. Kjære Scholten, jeg har mange Ting i Hovedet, men Posten gaar i dette Øjeblik. Derfor adieu! Hils Konen og giv hende et Kys — paa Haanden, men Lise og Adelgunde[1]) et paa Munden fra

P. Steffens.

Hils alle.

Abrahamson og Peter Scholten hilses især med Koner og Børn fra Recke og Emil.

62. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 25de Oktober 1813.

Kjære Ven!

Jeg har gjort urigtigt i, at jeg saa længe ikke har skrevet Dig til, men jeg har været syg og i ilde Humør, og endnu er jeg ikke ganske vel. I nogle Dage bidrog Du dertil, thi Du havde opholdt 2 Breve fra Marie til mig, og derved fik jeg i hele 20 Dage ingen Efterretning fra hende.

Her er aldeles intet nyt forefaldet, andet end [at] vi have modtaget de Efterretninger, som i Dag ere oversendte Kongen, om [det], som det synes, ikke lykkelige Slag den 20de ds. Her kjender endnu kun 4 à 5 Stykker disse Efterretninger. Vi ville haabe, at de befindes falske. Ere de sande og med store Resultater, da gaar Vejen til Danmark over vores Lig, og da bliver Turen til Jer at slaas.

Dog vi ville haabe det bedste, og kan vi kun holde vore Folk friske, mod Fjenden skal de ved Gud staa som Mænd.

---

[1]) Scholtens Døtre: Elisabeth Cathrine, født 1811, død 1859, gift med General du Plat, der faldt ved Dybbøl 1864, og Adelgunde Elise Marie, født 1813, død 1842, gift med Generallieutenant Bülow, dansk Minister i London.

Naar noget vigtigt forefalder, skal jeg, om jeg derved beholder Arme og Ben i Orden, ufortøvet skrive Dig Detaillerne derover. Til Generalen har jeg i nogle Dage ikke skrevet, da intet er forefaldet. Anbefal mig til ham og hils alle fra

Din Ven og Kammerat
Emil Scholten.

Major von Qualen af Staben rejste i dette Øjeblik herfra; i Morges bered vi vor Stilling og Forposterne.

63. Fra Premierlieutenant Chr. Wedel-Jarlsberg[1]) til Generalmajor F. C. Bülow.

Paa Forpost ved den hvide Hjort,
den 27de Oktober 1813.

Bedste Cousin! Herved tager jeg mig atter den Frihed at inkommodere Dig med mine Kragetæer, for at underrette Dig om, at jeg efter Omstændighederne endnu befinder mig temmelig vel. Jeg er nu (efter Ønske) forsat fra 2den Bataillon til 1ste Bataillon slesvigske Infanteriregiment, som Du ved Oberstlieutenant Schaumberg er Chef for. Jeg har nu lagt her paa Forpost i 13 [Dage] en suite, 5 Dage med den 2den Bataillon og 8 Dage med den 1ste. Da denne Post naturligvis er af megen Vigtighed og af betydelig Omfang, men derimod kuns besat med 4 svage Musketerkompagnier og 2 Jægerkompagnier samt 24 Kavalerister, saa følger heraf, at Tjenesten er meget stræng, og jeg tør sige, at Fatiguerne overgaa det, man med Billighed kan fordre af Folk, som man dog ønsker at bruge oftere. Jeg staar ved det 5te Kompagni, hvis Kapitajn er Lützow. Dette Kompagni har ikke mindre end 2 syge Officerer og 71 Gemene syge. Den Nat, Angrebet skete herpaa, var jeg ogsaa her, idet at den 2den Bataillon strax rykkede herud som Soutien. I Salemaffæren deltog jeg for saa vidt ikke, da jeg ikke kom til at give Ild paa Fjenden, endskjønt at jeg stod i 36 Timer med 60 Mand udenfor Forhuggene lige for Skanserne. Hvad dette Angreb (den 7de Oktober) i øvrigt angaar, og hvor-om Major Späth af Husarerne allerede har indgivet Rapport, som vi ogsaa have erholdt trykt her fra Dig, saa kan jeg med Rette paastaa (saa vel som alle Tilstedeværende), at Majorens Rapport langtfra ikke er som den burde være, ja endogsaa til Dels falsk. At de Husarer, som hug ind paa et fjendtligt Kompagni, gjorde deres Sager ypperligt, det er sandt; men det er ogsaa Sand-

[1]) Premierlieutenant à la suite ved Kongens Regiment Christian Baron Wedel-Jarlsberg afgik i Følge Ansøgning til Auxiliærkorpset den 24de Avgust 1813. Han blev 1814 ved en Overkrigskommissions Dom frakjendt sin Charge og udslettet blandt Ridderne af Dannebrog. Han fik dog senere (1815) ny Afsked som Kapitajn „at gjælde udenlands“, men denne Afsked blev kasseret 1823.

hed, at det var Infanteriet, som først bragte Uorden iblandt Fjenden, og som forvoldte, at Fjenden havde saa mange dræbte etc. etc. De Fangnes Udsagn saa vel som siden ankomne Desertører bevidne alle enstemmig, at det egentlig var Infanteriets Ild, som forvoldte deres Ulykke. Jeg har selv ofte siden Affæren været i Kogel, hvor de Fjendtlige den Nat havde deres Standplads, og der have de Fjendtlige selv fortalt, at næsten alt, hvad de havde tabt, var sket ved Infanteriets Ild, som ydermere kan bevises derved, at deres Døde næsten alle vare dræbte ved Kugler og saare faa med Sabel; ligeledes have vi siden opgravet Lig, som ogsaa vare dræbte ved Skud, og Husarerne have blot hugget, ikke skudt. Hvad jeg her, endskjønt uopfordret, beretter Dig, er fuldkommen Sandhed, men dog maa jeg tillige bemærke, at jeg aldeles ingen Bihensyn har ved denne Erklæring og heller ikke har noget at udsætte paa den ældste Lieutenant Ewald, som var den, der med en svag Eskadron Husarer hug ind paa et fjendtligt Kompagni (hans eget Udsagn). Endvidere ere disse 2 herværende Husareskadroner altfor bekjendte for deres virkelig sjældne Duelighed i alle Henseender, til at noget fornuftigt Menneske kunde dadle dem, men Major Späth har indgivet en Rapport, som han en Gang vil komme til at gjøre nøjere Regnskab for, og det oven i Kjøbet en uretmæssig Rapport. Dog mit Brev vilde blive Dig altfor vidtløftig, naar jeg endnu nøjere vilde detaillere denne Sag, og desuden vil Du sikkert snart erholde den retmæssige Rapport fra den Højstkommanderende ved denne Affære, nemlig Oberstlieutenant Schaumberg. Kapitajn Wegener vil maaske ogsaa skrive Dig desangaaende.

Endskjønt det virkelig meget gode Forsvar havde vi dog ogsaa meget Held (som vi hidindtil næsten have haft ved alle Lejligheder), som ogsaa kan ses deraf, at Fjenden tabte 56 Fanger, hvoraf de 19 blesserede, foruden de 13 Vogne med Blesserede, som han bortkjørte om Morgenen, begravne Døde etc., og vi kun havde 2 let blesserede Jægere. Dette Forhold, som næsten synes utroligt, havde da for en Del sin Grund deri, at Fjenden var slet underrettet, havde slette Vejvisere, stod, og maatte staa, højere end vi, idet han kom ned fra en stor Banke, og alle hans mange Kugler gik os over Hovedet. Nu kom dertil, at den fjendtlige Bataillonskommandør faldt i Grøften og brak en Arm eller Ben; nogle Desertører paastaa, han var blesseret og er siden død. Fjenden skød ogsaa med Skraa, Kugler skaarne i 4 til 8 Parter, og det syntes, som han brugte dette Skraa paa for lang Distance, hvorimod vores Kugler gjorde bedre Virkning.

I dette Øjeblik ankommer der atter 2 Desertører af det 3dje Husarregiment af den russisk-tyske Legion. Mange er der allerede komne, og disse paastaa, at der endnu vil komme mange flere, naar de blot faa Lejlighed; de klage i Almindelighed over altfor stræng og slet Behandling. Det 2det Husarregiment af den russisk-tyske Legion eller de sorte Husarer er af Fjenden ganske opløst, da der deserterede saa mange af dem. Vi leve her i den største Uvidenhed om, hvad der foregaar udenfor vores Kreds. Efter de Anstalter, man

træffer, kunde man slutte, at vi forblev her Vinteren over. Det maa gaa som det vil, skal jeg holde ud, lige til jeg falder sammen. Da Klokken alt er 3, og jeg i 3 Nætter saa godt som intet har hvilet mig, er det Tid at jeg vækker min Kapitajn for at løse mig lidt af, og vil jeg derfor nu bryde af. For 6 Timer siden kom jeg fra Kogel, hvor jeg har haft Station i 24 Timer, og mine Poster vexlede nogle Skud med de fjendtlige Forposter, som havde nærmet dem noget mere end sædvanlig, formodentlig for bedre at kunne observere deres egne Desertører.

Farvel bedste Bülow, og tænk stundom paa Din hengivne og sande Ven

Christian Wedel-Jarlsberg.

Hilsen og Venskab for min Familie og Venner, især Din Søster og Kone.

64. Fra Kapitajn C. Ewald til Major J. G. Lesser.

Bei Ratzeburg, den 31sten Oktober 1813.

Bester Freund!

Wir haben hier bei uns die Sitte, dass die Generäle und Obersten abwechselnd einer jeden Tag die Inspection über das ganze Lager führt. Dieses ist heute die Sache meines Generals, und ich sitze dann hier zwischen vier freilich sehr schmutzigen, jedoch aber noch in gegenwärtigen Zeiten sehr beneideten vier Wänden eines am Lager liegenden Häuschens, um Ihnen nachstehende Fragen vorzulegen: 1) Leben Sie? — 2) Wie? — 3) Wo? und 4) ist es Recht, einen so dicken Brief wie meinen letzten unbeantwortet [zu lassen] — ist es Recht, frage ich schliesslich, einem Ihnen so gänzlich, so aufrichtig ergebenen Freund auch nicht eine Silbe von sich hören zu lassen? Freilich gehen Sie nicht so wie wir dem Tode alle Jahr ein Mal entgegen, aber darum will ich doch wissen, wie Sie es haben, denn ich sehe Sie in grösserer Gefahr wie mich, denn es ist gewiss schlimmer, sich mit der theuren Zeit herum zu schlagen als mit den Cosacken.

Dass Napoleon total geschlagen worden, wissen Sie wohl, lieber Freund. Demnach werden wir hier bald wohl auch eine Rolle spielen, welche — dass wissen die Götter. Wir singen alle Abende, — denn lustig leben wir hier, und haben wir keinen Wein, so saufen wir Wasser, und keine Jungfern, so tanzen wir mit Huren — wir singen, sage ich, Schillers Reuterlied: und hätte ich kein Weib und um 4—5 Wochen Kind, so wär es mir alles gleich gut. Übrigens und im Ernst, was uns betrifft, so wird es freilich in den Hütten ein bischen kühl, aber übrigens fehlt es an nichts, weder an Essen noch an Muth — im Ganzen genommen ist es wirklich eine Freude, wie brav unsere Truppen sich stets zeigen.

Unser Prinz wird vom Marschall äusserst charmant behandelt; sie haben sich wirklich lieb. Z. B. Als letzhin die Baronesse L.[1]) den Prinzen besuchte, machte der Marschall ihr gleich die Visite und invitirte sie mit dem Prinzen zum Mittagsessen. Auf dem Geburtstage der Königin kam der Marschall mit allen Officieren, Generälen zum Prinz und gratulirte. Wenn Echmühl vom Prinzen weggeht, schliesst er gewöhnlich die Thür hinter sich ab und nimmt den Schlüssel bis an die Hausthür mit, wo er ihn denn abgiebt, damit der Prinz ihn nicht weiter begleiten soll. Alles dieses könnte immer noch blosse französische Galanteri genannt werden, aber der Marschall zeigt wirklich bei jeder Gelegenheit mit uns seine besondere Zufriedenheit. Eckmühl ist ein grosser Mann! Unser Prinz ausgezeichnet brav und gut. Aber so gut er ist, ist er nicht ohne Kraft und vergiebt bei keinem auch eine Idee von Furcht. Meinen Posten hier muss ich auch gegen meinen Wunsch behalten, just weil man [mit] mir besonders zufrieden ist, und mein Kreuz mit dem bösen Jungen, den ich übrigens in Respect halte, dabei geduldig tragen. Seit der Geschichte von Zarrentin habe ich nur einmal und sehr unbedeutend die Kugeln pfeifen hören. Die kleine Geschichte, die wir hier gehabt haben, sind Ihnen sogar aus den Zeitungen bekannt.

Meine Frau habe ich vor 14 Tagen in Plön, wohin sie von Eckernförde nach Luckner kam, gesehen. 3 Tage war ich bei ihr. Das waren glückliche Tage! Sie ist übrigens Gottlob sehr wohl und empfiehlt sich Ihnen und Ihrigen herzlich. — Nun Ade für heute, ich soll jetzt allerlei hier expediren, schliesse dafür aber mit der wiederholten Bitte, mir doch bald ein Paar Zeilen zu schicken.

Ihr
Carl Ewald.

65. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Generalmajor F. C. Bülow.

Ratzeburg, den 1ste November 1813.

For den for mig saa usigelig kjærkomne Efterretning om min Kones og Barns Velbefindende vover jeg at aflægge min inderligste Taksigelse. Hr. General! min Tak for denne Godhed som for de mange, De saa villig viser mod mig, formaar jeg kun svagt at tolke, men mit hele Livs Taknemlighed skal vise, at ej Mangel paa Vilje, men kun paa Lejlighed forhindrer mig fra at vise den i Gjerningen.

---

[1]) Baronesse Clarelia Dorothea v. Liliencron, født 1779, var en Datter af Gehejmeraad Ditlev Brockdorff til Rohlsdorff; hun blev 1813 lovformeligt gift med Prins Frederik af Hessen i Norge, hvortil hun havde fulgt ham. Hun havde tidligere været gift med Kapitajn, Overkrigskommissær A. E. C. Baron v. Liliencron, fra hvem hun blev skilt 1798.

Da en aldeles Rolighed her har fundet Sted, saa har jeg desværre ingen Lejlighed haft at kunne tilmelde Deres Højvelbaarenhed noget. Fjenden har lagt sig i Cantonnementskvarterer, og mod os staar kun en svag Forpostkjæde. Jeg haaber, at vi ikke ganske roligen lade dem ligge, men Marskalken kan ikke lide smaa Fægtninger, og da Fjenden stedse trækker sig tilbage uden noget Steds at tage Stilling, naar vi ville angribe ham, saa faa vi vel ej i de første Dage noget nyt. I dette Øjeblik er en Forpostfægtning, men som, da Skydningen nu sagtner, formodentlig om lidt er endt. Det er saa kjedeligt, at inden man kommer ud til Stedet, er det altid forbi, og man har da kun en Ridetur til Fordel, som vi desuden have nok af. Prinsen er reden derud, men da jeg har jour i Hovedkvarteret, er jeg i Dag Tilhører i Stedet for ellers Tilskuer. Gjør man sig ikke undertiden en lille Fornøjelse ved at drille de fjendtlige Forposter ved Seedorf og Kogel Mølle, og skydes lidt med dem og derved lade sig skjælde dygtig ud af dem, — saa er her aldeles intet Morskab. Husarfeltvagten ved Kogel Mølle vilde Dronningens Fødselsdag have foræret Hds. Majestæt en fjendtlig Ritmester Simonie, som daglig er med de ridderlige Øvelser paa Sletten ved Seedorf og er altid af de forreste og skjælder og skyder i et Kjøre. De havde nemlig aftalt at ville blot skyde alle efter ham og angribe ham altid. Det lykkedes ogsaa at bringe ham i Knibe, men i det Samme kom 60 Mand Kavaleri ham til Hjælp ud af Byen, og da ved Retræten en Husar var saa hidsig paa at skyde Ritmesteren, blev han afskaaren og tagen til Fange.

Dagen efter tilbød de os ham tilbage, om vi vilde til dem igjen levere en Desertør, som havde myrdet sin Vært, men Prins Eckmühl vilde ikke.

I Lübeck bygges 40 Blokhuse, hvert til 30 Mand, og her ogsaa en stor Del; eller rettere sagt, de tilhugges for siden at føres ud paa de Steder, de skulle staa.

General Molitor er ankommen til Bremen og bringer en Forstærkning af 22000 Mand til vort Armékorps. Efter Sigende skal han blive paa den anden Side Elben og sætte sig, om han trænges, ved Zollenspieker, hvor der er et stort Brohoved og betydelige Værker.

Eckmühls Stilling er altsaa nu fra Hamburg langs Elben til Lauenburg, fra dette langs Stecknitz over Büchen til Mølln over Brunsmark, Horst, Schmielau, Salem, Ziethen til Wiedebeck, langs Beck Aa til Ratzeburg Sø og bag Wackenitz til Lübeck.

Skydningen er ophørt, og altsaa er Fægtningen forbi; den har været ved Brunsmark, men kuns lidt Uenighed har været der. Saa snart Meldingen kommer, skal jeg have den Ære at melde det. Anbefalende mig forbliver jeg Deres Højvelbaarenheds

underdanige og taknemlige
Emil Scholten.

66. Fra Oberst N. Engelsted til hans Hustru.

Mølln, den 5te November 1813.

Bedste Kone.

Dit Brev af 30te Oktober Nr. 28 modtog jeg i Aftes, hvoraf jeg ser, at Du har været i Odense; jeg er vis paa, Fru Bibow[1]) øste nogle bitre Complimenter af sig. Hendes Mand kan ikke gjøre klogere end som at tage sin Afsked jo før jo heller; thi hans Sag er forplumret; jeg taler ham næsten aldrig; thi han kommer ikke til mig, og jeg mindre til ham. I Tirsdags den 2den November var jeg med Regimentet ude omtrent 2 Mile borte med General Vichery for at aflægge Kosakkerne en Visit; men de takkede for Æren; da vi kom dem paa godt $^1/_4$ Mil nær, retirerede de saa stærkt, at vi ikke kunde faa dem i Tale, saa vi red hjem med uforrettet Sag og kom her tilbages Kl. 6 om Aftenen. I Forgaars Aftes var jeg i en af de Franskes Lejre inviteret til Punchegilde og Bal i Anledning af Chefen for det 111te Regiment Oberst Holz's Geburtsdag. Hele Lejren var illumineret med Lys og Lamper foruden nogle Hundrede Ildsteder; Musik i en Fandens Tid. General Vichery var ogsaa der. Det selvsamme igjentoges i Aftes i en anden Lejr, hvor hans Oberstlieutenant ligger med det halve af Regimentet, hvor jeg ogsaa var. De viste mig al mulig udmærket Høflighed, som ikke er at beskrive, Malthe var med den første Aften. De holdt alle meget af Knøsen, han valsede dygtigt. Kl. $10^1/_2$ gik jeg hjem begge Aftener. De kalder mig den gamle raske Oberst, men det er ikke sandt, jeg er ikke mere rask, men stundom lidt munter i min Tale, som de lider godt. Jeg havde troet, at Blicher[2]) havde faaet Friboes[3]) Post i Fyn; hvem har faaet den? — — — — — —[4])

Hegelund behøvede slet ikke at rejse saa langt for at faa at vide, hvorfor han har faaet Afsked; jeg frygter, at han vil faa et kort Svar. Her siges, at det ikke gaar Napoleon saa ganske vel, saa Gud maa vide, hvad Ende dette vil tage. Hils Børnene og gode Venner fra din oprigtige Mand

N. Engelsted.

Ja Gud ved, jeg ønsker mig i Rolighed, men jeg ved kuns ikke, hvorledes det er gjørligt i nærværende Tider; thi med Ære maa man ende en saa lang Tjenestetid. Valdemars[5]) Brev er meget tydeligt

---

[1]) Oberstlieutenant ved fynske lette Dragoner V. Bibows Hustru.

[2]) Kapitajn i Artilleriet Gustav Blicher, blev 1812 gift med Malthaline Birgitte Engelsted, født 1788, en Datter af Oberst Engelsted.

[3]) Stabskapitajn i Artilleriet Christian Henrik Georg Frieboe, blev den 31te Juli 1813 Chef for den danske Artilleribataillons 10de Kompagni.

[4]) Det Udeladte indeholder kun Familiesager.

[5]) Valdemar Engelsted, født 1797, Søn af Obersten, blev senere Landmand og ejede bl. a. Nivaagaard; død 1887.

og vel stilet, nu kommer det kun derpaa an, at han vil være flittig i Kjøbenhavn og vise god Opførsel og være sparsommelig.

Dersom Kongen ikke giver Malthe en bedre Anciennitet, agter jeg at faa ham ansat i fransk Tjeneste.

Den nye Skat paa Sølv er haard. Du maa ikke angive de 12 svære Knive og Gafler samt 12 Spiseskeer; dem kan Du forvare et andet Sted.

67. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Kapitajn J. N. B. Abrahamson.

Ratzeburg, den 5te November 1813.

Kjære Ven!

Med den største Plaser vilde jeg skrive Dig noget nyt, dersom her blot var noget, men vi ere saa blank og bar derfor som muligt; vi skyde hinanden ihjel nu indbyrdes, da vi ingen Fjender have. En af Dronningens Bataillon er bleven skudt, da han i et Forbund har drevet det ædle Plyndren. Det gjorde en skjønne Effekt paa vore Folk, som ikke ere vante til dette Manøvre. General Loison har ladet 3 Bønder af Byen Lankow skyde ihjel, da de havde paa Akkord villet levere to franske Skildvagter ved Byen til de Svenske, men da bemeldte Skildvagter satte sig til Modværge, stak de den ene ihjel med Knive; den anden slap bort og fortalte Historien. Der blev da strax sendt nogle Kompagnier til Byen og lod hente alle Bønder. Disse maatte da udlevere de 3 Formænd, og de bleve bragte til Loison, som just da sad ved Bordet og spiste, sagde meget rolig til hans første Adjudant: „Gaa ud i Haven og lad dem skyde“ — og han gik ud, og faa Øjeblikke efter kom han tilbage, og Tingen var gjort.

En lille Affære have vi haft forleden Dag ved Brunsmark, hvor der som sædvanlig fra begge Sider blev skudt meget, men slet ikke truffet; Skydningen varede i $1^1/_2$ Time, og alle gik ubeskadigede, som ved et Høstmanøver tilbage, og kogte Suppen færdig. Man skyder og skyder og træffer aldrig eller i det mindste meget sjældent.

Fra Bardenfleth og mig selv skal jeg hilse og sige, at dersom Du lader vore Historier komme saadan i det offentlige som den Hedemannske — hvor om der har været debatteret offentlig hos Kaas; Bachmann[1]) har skrevet Hedemann det, og denne var her i dette

---

[1]) Generalmajor Hans Bachmann, Chef for Livregiment Ryttere, født ved Vejle den 18de Oktober 1752. Han stod i 60 Aar, fra Kadet til Chef, ved samme Afdeling. Blev i Slutningen af 1813 Chef for Rytterbrigaden ved Lille Bælt og gik som Brigadekommandør med det danske Kontingent til Frankrig 1815. 1830 à la suite og Kommandant i Slesvig. 1832 Generallieutenant. Død i Slesvig den 22de November 1841.

Øjeblik og fortalte, hvor tungt det var for ham, at en Hovedpine skulde bringe ham saadan i Disrénommée — saa faar Du nichts at vide, thi Du maa holde tæt, da, fordi man skriver sin Mening, kan den ej altid være tjenlig i Forhør og Krigsret; i hvor vel i denne Sag nok, da Fakta ere der.

I dette Øjeblik er her ankommen 5 danske Desertører fra Fjenden, de ere nemlig først deserterede fra fynske Infanteriregiment og Dronningens til Fjenden; der vilde de være fri, men bleve indklædte igjen i Kristentøjet og satte under de lüneburgske Jægere. Da nu alle vore gode Venner ere gaaede ved Dömitz over Elben, saa ere de derfra deserterede og efter en Marche paa 3 Dage og Nætter ankomne hertil. Om lidt skal jeg have den Ære at forhøre dem, hvor ud af man vil faa at vide, hvordan de have haft det, hvor hen de skal — og hvad de der skal bestille, — hvor ud af man da kan tro, hvad man vil, og lade være, hvad man vil.

Man har her Efterretning fra Hamburg, at Kejseren skulde have slaaet sig den 21de, 22de og 23de, og uagtet Tabet har været paa hans Side, kommen til Dresden; thi Rygtet siger, at han er retireret til Dresden. Endnu er her ellers ingen sandfærdige eller officielle Efterretninger om Slaget den 17de, 18de og 19de, thi de, vi have, have vi fra Fjenden, som den Gang sendte os de berlinske Aviser. Men da vi ingen siden have faaet, har Fjenden intet vundet, det er rimeligt at slutte.

Vi blive nok ellers staaende her i Vinterkvarterer, thi vi befæste os nu saaledes, at vor hele Stilling effektiv er en Fæstning, og saa længe Floderne ikke lægge til, gaa vi sikkerligen ikke her fra. Naar vi da gaa tilbage, bliver det til Hamburg og Lübeck, og vor nærværende Stilling beholdes ved de faste Skanser og Blokhuse.

Vi have nu saadant et Miskmask af Tropper imod os, af alle Slags og alle Nationer, saa det er snurrigt at se paa. I Dag er kommen en Desertør af et engelsk Husarregiment; bemeldte Desertør svømmede over Elben med sin Hest. De ere ganske munderede som vore Husarer, blot at de have hvidt Foerværk, i Stedet for vore have sort.

Nu vil jeg blot tilsidst bede Dig særdeles at hilse min Grandonkel[1]) og gratulere ham til bemeldte Guldsabel. Er der et godt Hug i den, da kunde han sende den her til mig, og jeg skal love for, at jeg strax skal ride ud og prøve den, hvor paa, naar den findes god, jeg nok skal beholde den. Skulde han ikke føle Attraa hertil, saa er mit Ønske, at han maa slide den med Helsen; men bedre var det dog, den var her; thi blev jeg nu f. Exempels Skyld taget til Fange, og Fjenden fandt, at min Sabel var ud af Guldet hin røde, saa troede [han], at al den Snak om Kurs og slette Penge var pure Løgn og Bagtalelse, og desuden, naar den fjendtlige Armé fik at vide, at vi havde Sabler af bar Guld, kom alle som Desertører over til os. Du saa vel som Grandonkel ser disse store Fordele, og Patriotismens Krav, haaber jeg, I selv kan slutte Jer til. Jeg vilde have

---

[1]) Generaladjudantlieutenant H. H. Rømeling.

skrevet dette til Grandonkel, naar jeg ikke havde troet det mere passende, at han fik disse Tanker fra en anden Haand, der saa kan lade det være, som kom det ganske fra ham selv.

Og hermed Lev vel; hils Peter og sig ham at L: nu er her tilladt i Følge Forespørgsel hos Kejseren, og han kunde altsaa kun tage Extrapost og komme her. I øvrigt kan Du fra mig bede ham have den Godhed at leve vel, ligesom ogsaa jeg tager mig den ærbødige Frihed at bede Dem leve vel og saa kostbart som muligt.

Deres vel affektionerede
Emil Schulten,
Freiherr von der Schultenburg.

Det kan Du læse om i Josts Bibel.

68. Fra Kapitajn F. C. E. Scholten til Generalmajor F. C. Bülow.

Ratzeburg, den 8de November 1813.

Endnu kan jeg desværre tilmelde Deres Højvelbaarenhed, at alt staar endnu i samme Stilling her som forhen og med samme Uvirksomhed, da vore Fjender ere meget langt fra os. Den Affære, jeg sidst omtalte, var ved Brunsmark, men for ubetydelig til, at der kunde forefalde noget meldeværdigt.

I Dag er en lille Rekognoscering ude for at gaa til Gross Zecker, hvor der skal være en Del gode Kort over Lauenburg, som Marskalken vil have; men der er kun [en] ubetydelig Styrke der, saa vil venteligt intet mærkeligt forefalde.

De Rygter, vi have modtaget om Slaget ved Gera, maa efter Sandsynlighed være falske, da alle de senere Desertører aldeles intet vide derom, og det dog er meget sædvanligt, at de fjendtlige Soldater bliver forelæst enhver Smule, der passerer, og naturligvis prydet med skjønne Farver; — og da vi tillige i Gaar modtog et Brev fra Fjenden paa en Kjæp, hvori intet omtaltes det mindste om Sejren, saa slutter jeg mig med temmelig Rimelighed til, at de sidste Efterretninger ere aldeles falske, og at Napoleon er i Avantage igjen. Fjenden har af de Tropper, som staa mod os, beafskediget en Del Officerer, den fornemste Grev Dohna, alle Preussere, og sendt dem til Berlin. De skulle være beafskedigede for Haardhed imod Folkene.

Det fjendtlige Korps, som er gaaet over Elben ved Dömitz, har 4 ridende Batterier med, hvert af 8 Piecer, 6 Kanoner og 2 Haubitser, 2 Fodbatterier og et Raketbatteri. Dette sidste bliver holdt meget hemmeligt Brugen deraf, men en Ordonnans af General Tettenborn, som har været nærværende ved en Prøve dermed ved Zarrentin, har gjort mig følgende Beskrivelse derover, nemlig: Folkene ere til Hest og føre med sig [en] meget let Jærntrefod, som har den Højde at, naar Rytteren sætter den i Jorden, da kommer Raketten

til at ligge saa højt, at Rytteren kan sigte eller rette denne paa Hesten, og rider han derpaa paa Siden af Maskinen og tænder saa Raketten. Men Manøvret skal være gaaet daarligt den Dag; vi faa nu at lære dem at kjende, naar de komme imod os. De skal ikke have Granater eller sligt paa Raketterne og være forskrækkeligt uakkurate i deres Kast, og ere de altsaa vel kun lidet at frygte. Inderligt var det imidlertid at ønske, om vi fik nogle af vore gode Raketter hertil; de kunde i disse slette Veje bruges med herlig Effekt, og skulde vi nok give vore gode Venner en saadan Lektion i Raketvæsenet, at de skulde forundres derover; især mod Kosakker vilde de være gode, da Pokker tog vist et helt Kosakregiment, naar en Raket kom ind imellem dem.

Vedlagt vover jeg ærbødigst at oversende en Ansøgning til Kongen med Bøn, at Deres Højvelbaarenhed vilde have den særdeles Godhed at anbefale den. Jeg vover at bede om Fourage for de to Heste, jeg haver efterladt i Kjøbenhavn.

Aldrig skulde jeg have bedt derom, dersom ikke min Svigerfader stedse blev sig selv lig. Han vil nu absolut have mine Heste solgt for igjen at sælge Foderet, og han vil, at jeg skal sælge Skovsgaarden for at lade ham faa Pengene imellem Hænder. For at tvinge mig hertil, lader han min Kone savne Penge, og da vi ikke endnu have faaet al vor Gage her, har jeg ikke kunnet sende hende nok. Han nægter at give hende en Skilling, uagtet hun blot har bedt om dem til Laans, da han forsikrer, ingen Penge at have og ikke under 60 % at kunne faa laant, og dette synes han dog at være for meget af sin Datter. Jeg vil paa ingen Maade sælge Skovsgaarden; kun frygter jeg, at min Svigerfader, for at sætte sin Plan igjennem, til 11te December gjør Kunster. Maaske at jeg derfor, om vi til den Tid ere komne i Vinterkvarter, ytrer det Ønske i Terminen at komme til Kjøbenhavn; dog dette er en vidtudseende Plan. For at konservere mine Heste er det altsaa blot, at jeg har vovet at vedlægge Ansøgningen til Kongen, og haaber paa Deres Højvelbaarenheds Bistand i denne Sag.

Jeg har aldrig bedt min Svigerfader om noget af hans Midler; naar han blot ikke vil tage mit, men give min Kone af mine Penge, hvad hun behøver, er jeg særdeles vel fornøjet; men at han for min Regning sætter min Kone ude af Stand til at leve, som hun er vant, og desuden vil tvinge mig til i denne Tid at sælge en Ejendom, jeg aldrig vil skille mig ved, — det gaar dog for vidt.

Deres Højvelbaarenhed vilde undskylde, at jeg som Undskyldning for min Ansøgning har anført disse private Forhold, men den megen Godhed, De stedse har vist mod mig, har givet mig Mod til at fremføre dette.

Anbefalende mig Deres Højvelbaarenhed har jeg den Ære at forblive Deres ærbødigste og med inderlig Taknemlighed lydige

Emil Scholten.

69. Fra Generalmajor Iver Christian Lasson til Generalmajor F. C. Bülow.

Ratzeburg, den 9de November 1813.

Deres Højvelbaarenhed ville, som jeg tør haabe, med sædvanlig Venskab tilgive, at jeg i Anledning af Hr. Justitsraad og Major v. Gamst's Død, der var Konsumptions-Kasserer i Nakskov, vover at anbefale mit Regiments 35aarige tjente tro Arbejder, Premierlieutenant von Onsberg[1]) til Deres bevaagne og gunstige Understøttelse og Anbefaling. Han har tjent længe og tro, er en særdeles ordentlig og duelig Regnskabsfører, men har nu et saa svækket Syn og saa stivt Legeme, at han virkelig ikke har Kraft til at udføre nogen militær aktiv Tjeneste. En sand Lykke vilde det være for ham at opnaa denne Betjening i sin Fødeby, og en lige saa sand Glæde for mig, om denne Naade maatte vorde ham til Del, hvortil jeg saa meget mere tør vove at nære Haabet, som Hs. Majestæt Kongen ved sidste Revue 1811 allernaadigst paa Juellinge gav ham Løfte om Befordring i det Civile.

Endnu ligge vi fast her siden den 3dje September for det kjære Ratzeburg, som vist har faaet sit Navn af den ubeskrivelige Mængde Rotter, som her findes saa vel i Byen, som i Bivuaken, med og imod hvilke man om Natten maa stundom forsvare sig, da disse uforskammede Dyr, endog i det Hus, hvor den du Jour havende opholder sig, ere saa talrige, at de ere nær ved at krybe en paa Fødderne.

Hvad mest er at beklage, ere vore mange stakkels syge Mandskaber, dog have de det endnu bedre, ved paa nærværende Tid at føres tilbage til Holsten, end de ville faa det, om vi skulde marchere frem, da Transporten vilde blive saa meget længere og byrdefuldere for dem; af mine medhavende Ordonnanser har jeg mistet en, som er død af Blodgang, alle de øvrige har jeg haft den Lykke at se igjennemgaa samme Sygdom og at komme sig igjen.

Det er flattant her at være Kavalerist, NB. dansk, for at høre den Ros, som vore gode Allierede lægge paa vores, uagtet de ellers ikke pleje at indrømme noget Fremmed Fortrinnet; men sandelig det er ogsaa iøjnefaldende; thi af alt det franske Kavaleri, jeg her endnu har set, fejle de fleste, som Rekrutter, endnu den Egenskab at kunne ride, ja selv imellem deres polske Lanciers og Kyrasserer finder man mange næppe halvt dresserte endnu. I den lille Affære ved Zarrentin, hvor jeg havde den Ære at kommandere Kavaleriet, havde jeg og 3 Eskadroner Kyrasserer med, men disse udgjorde paa en 5 à 600 Skridt en saa fast Reserve for de øvrige 8 danske Eskadroner, at de syntes urokkelige, som deres Kyrasser uigjennemtrængelige. Kom-

---

[1]) Premierlieutenant Jens Onsberg, født 1766 i Nakskov, var fra Underofficer avanceret til Adjudant ved slesvigske Regiment Ryttere, han blev afskediget den 2den December 1813 paa Grund af Alder og Svagelighed med Ritmesters Pension, og fik Aaret efter Kancelliraads Titel. Han døde den 30te Maj 1838 paa Egedesminde.

mandøren af disse Kyrasserer, en vakker Mand, har fortalt mig, at han i Fjor har gjort hele det russiske Felttog med, lige til Moskov, og i den hele Campagne ikke gjort mere end en eneste Attake; han har ikke mere end 15 Mand tilbage af sine Undergivne, som vare med i Rusland, Resten er enten Levninger af andre Regimenter eller Rekrutter, der fylde i Kyrassen som en Lysespid i en Humlesæk.

Nylig havde jeg Jour, en slesvigsk Grenader saa, at en gammel fransk bevæbnet Grenader borttog et Vindu af hans Kvarter her i Forstaden; vores forbød den franske dette, denne, vred herover, smed Vinduet paa Jorden, knuste det i Stykker, og trak Sablen imod vores, som, da han ingen Værge havde paa, inviterede hin paa en Faust-Kollation, som blev antaget, og nu smurte han den franske Grenader med tørre Næver og Hug saaledes ind, at Vagten maatte skille dem ad og bringe dem til mig; uagtet nu den Franske blødte og ømmede sig, saa vare dog hans Udtryk saare eftergivende: je vous prie mon général, de ne pas traiter cette bagatelle comme une affaire sérieuse, ce n'était que le résultat d'une gageure entre nous camarades, pour éprouver nos forces mutuelles, et voyez-vous, mon général, c'est moi qui ai perdu.

Anbefalende mig Deres Højvelbaarenheds fremturende venskabelige Erindring og Yndest, og min gamle tro Onsberg til Deres Bevaagenhed og formaaende Anbefaling, har jeg den Ære med den fuldkomneste Højagtelse at henleve Deres Højvelbaarenheds

ærbødigst hengivne

Lasson.

70. Til Major C. Bardenfleth.

Kjøbenhavn, den 26de November 1813.

Uagtet jeg rejste baade Dag og Nat, gjorde de afskyelige Veje mig det dog umuligt at komme her til før Aftenen den 23de.

Dagen efter havde jeg Avdiens hos Kongen. Han var meget naadig og lovede den begjærede Forstærkning, samt at Schumacher[1]) selv med 2 Raketbatterier snarest muligt skulde afgaa. Da Brev om min Ankomst var kommen før jeg selv, var ogsaa dette allerede før min Avdiens hos Kongen bleven bestemt. General Bülow sagde mig, at imellem de afgaaende Regimenter 2 skulde blive af Kavaleriet. Om de senere fra Auxiliærkorpset komne beroligende Efterretninger skulde gjøre nogen Forskjel, kan jeg endnu ikke sige. Man vil nødig i militærisk Henseende sende Tropper fra Sjælland og i diplomatisk nødig sende Tropper til Auxiliærkorpset. Det første, fordi man frygter, ikke at kunne faa dem tilbage til Foraaret; det sidste, fordi man frygter, at enhver Forstærkning til Auxiliærkorpset kunde ansés som en Forstærkning til Frankrig, og af de Allierede, især Østerrig, ilde optages, og vil dette nok egentlig foraarsage, at, i Fald

vi trænges for stærkt her, endnu mere bliver sendt fra, vil denne Forstærkning næppe komme til at agere direkte med Auxiliærkorpset, men danne en Slags Reserve, det kan retirere paa.

Jeg havde Lejlighed til for Hs. Majestæt at berøre adskilligt, saa vel Auxiliærkorpset som Holsten, Landstormen etc. angaaende, og General Bülow har jeg berettet, hvad jeg vidste om det vigtige Punkt Rendsborg. At Prins Frederik ikke med Eckmühl vil entrere i andet end militære Sager, finder Hs. Majestæt meget rigtig; dog troede han, at der burde klemmes paa for Penge til Auxiliærkorpset.

I Anledning af Hamburgerbanken tror jeg dog vi ministerialiter ville protestere. Danske Undersaatter tabe derved 2,500,000 Mk. B. foruden hvad de have tabt ved Varer, de Franske saa vel i Hamburg som Lübeck have taget, hvilket i Hamburg anslaas for $\frac{900}{m.}$ Mk. B.

Dels for at se til, hvad der bliver sendt, dels for maaske at komme til at rejse med Schumacher, agter jeg endnu at opholde mig et Par Dage. Det forlangte Tømmerredskab er fra Holmen afsendt.

Jeg ved ikke mere, som kan interessere, og forbliver med megen Agtelse Deres ærbødige

J. h.

---

[1]) Kapitajn Andreas Anton Frederik Schumacher, født 1782 i Segeberg. Divisionsadjudant ved Generaladjudantstaben, 1812 Chef for Raketfabriken. 1813 Kammerjunker. 1814 Chef for Raketkorpset. Død den 3dje Januar 1823.

NIELS ROSENKRANTZ'S

EGENHÆNDIGE BREVE TIL FREDERIK VI.

SEPTEMBER—MEDIO DECEMBER 1813.

1.

H. P. Løverdag, den 4de September 1813.

Deres Majestæts allerhøjeste Befaling igjennem Generalmajor Bülow efterkommes allerunderdanigst ved at sende i denne Portefeuille 100 Exemplarer af Krigserklæringen mod Sverig[1]. Jeg føjer i Underdanighed herved Afskrift af et Brev fra Hertugen af Bassano, indløben i Nat ved Kurer til Baron Alquier, som nu sender mig samme.

N. Rosenkrantz.

2.

H. P. Søndag Morgen, den 5te September 1813.

Deres Majestæt vil allernaadigst bemærke, at Grev Bernstorff meget viseligen har givet det østerrigske Ministerium af forstaa, at hans Ophold i Wien kunde blive ufordragelig med de Forbindelser, som Deres Majestæt har indgaaet med de Franskes Kejser[2]. Denne

---

[1]) For Hæren kundgjordes Krigserklæringen ved „Parolbefaling af 3die September". Se S. 173.

[2]) Se Bernstorffs Depeche af 18de Avgust, VI, 415.

Forsigtighed fra Grevens Side kommer saa meget mere til Pas, som Baron Alquier i Gaar ytrede, at det forekommer ham ønskeligt, at den østerrigske Gesandts Ophold ved Deres Majestæts Hof ophører. Han sagde at have derom skrevet til Hertugen af Bassano. Jeg maatte give ham Haab om, at dersom det blev af Kejseren fundet fornødent at afbryde de sædvanlige Forbindelser med Østerrig, vilde Deres Majestæt uden Tvivl dertil findes villig. Jeg bemærkede i det Hele i Gaar i Baron Alquiers Ytringer en betydelig Forandring. Den hidrører maaske ikke fra erhvervede nye Ordres, herefter at gaa mindre varsomt til Værks; men fra hans Overbevisning om, at den 27de Avgust[1]) har det lykkedes Kejseren at bestemme dette Felttogs Udfald. Han viste sig meget misfornøjet over, at ingen Heste endnu ere leverede, uagtet de alle i Følge Konventionen skal være tilvejebragt inden den 1ste Oktober. Han spurgte meget alvorligen, om der bliver noget foretaget fra norsk Grænse mod Sverig? og bragte atter de Schumacherske Raketter paa Bane[2]). Han talte om Lunkenhed og deslige.

N. Rosenkrantz.

3.

H. P. Løverdag, den 11te September 1813.

Deres Majestæt haver jeg at berette i Underdanighed, at Baron Alquier ingen nyere Efterretninger har erholdet end de af 31te f. M., hvorover han er temmelig urolig og tilskriver Udeblivelsen af Kurerer, at Vejene maa være usikre. Jeg har gjort ham bemærkelig, at Elbmundingens Forsvar falder den danske Sømagt alene til Last, da fra fransk Side ikke er blevet præsteret, hvad i Traktaten er tilsagt. Jeg har ligeledes foreholdt ham, at Kejserens Befaling, hvorefter danske Undersaatters Ejendom i Hamburg skulde udleveres, ikke bliver efterkommet, som Deres Majestæt vil se af Konsul Bøckelmanns Beretning[3]). Flere Handelshuse ville lide meget ved denne ubillige Behandling. Det van Deurske i Helsingør gaar derved formodentlig fallit[4]). Af den herved i Underdanighed føjede Berliner Avis, som Clarck har sendt mig, vil Deres Majestæt se, at der paastaas, at de Franske have lidt et stort Tab den 26de Avgust i Schlesien. Hvad der trøster mig, er Grev von Dernaths Tavshed desangaaende, da han dog maatte have, om end ufuldstændigen, erfaret noget om et Slag, forefalden paa den Dag[5]). Samme Gesandts Op-

---

[1]) Slaget ved Dresden.
[2]) Se Rosenkrantz' Brev af 9de Juli, VI, 384.
[3]) Generalkonsul Bøckelmanns Breve fra sidste Halvdel af Avgust og Begyndelsen af September dreje sig især om hans mislykkede Forsøg paa at reklamere en Del i Hamburg beroende Varer, som tilhørte danske Kjøbmænd.
[4]) Handelshuset Sal. Arent van Deurs's Enke & Comp.
[5]) Macdonald led et stort Nederlag ved Katzbach i Schlesien den 26de Avgust.

lysninger og Bemærkninger ere iøvrigt ikke opmuntrende. Flere Aarsager forene sig for at tro, at Kejser Napoleon har bemøjet sig for at underhandle, efter at Fjendtlighederne vare begyndte. Dertil hører de Undskyldninger, som baade af Hertugen af Bassano og af Daru, Ministre-secretaire d'Etat[1]) gjøres i de i Aviserne indrykkede Breve til Erkekantsleren[2]), fordi Kejseren ikke havde faaet Tid til at beskjæftige sig med den østerrigske Krigserklæring. Af den gothenborgske Avis ses, at allerede før end den svenske Regjering kunde have Kundskab om Deres Majestæts Krigserklæring, vare alle danske Undersaatter bortviste fra Sverig[3]).

N. Rosenkrantz.

4.

H. P. Tirsdag, den 14de September 1813.

Deres Majestæt vil af vedlagte Beretning fra Konsul Bøckelmann se, hvilke Bemærkninger Præfekten i Hamborg har tilladt sig at fremstille i Henseende til Reklamationen af danske Undersaatters i Hamborg og Lübeck oplagte Varer i Sammenligning med formentlig fra benævnte Steder til Holsten indsendte Ejendomme[4]). Disse Bemærkninger ere vel fremsatte som kommende fra ham selv, og derimod Løfterne om Erstatning som kommende fra Generalguvernøren og hidrørende fra Kejserens Befaling; men deraf flyder ikke desto mindre, at der ingen Godtgjørelse vil finde Sted, hvoraf vil flyde haardt og uopretteligt Tab for mange danske Handlende. Jeg ved hverken, hvori de til Holsten fra Stæderne flygtede Varer og Effekter bestaa, eller hvorledes de skulde nu kunne blive gjort udfindige. Det vilde ogsaa være højst ubillig at holde sig til disse Ejendomme, som med Tillid til Deres Majestæts Beskyttelse ere komne ind i Landet. For Følgernes Skyld tør jeg ej uden allerhøjeste Befaling paalægge Konsulen at opfordre Præfekten til at angive, hvori de flygtede Ejendomme bestaa, og hvem de tilhøre.

Sølv og Guld er nok det meste, som er bleven sendt bort, og derpaa kan let lægges Skjul.

N. Rosenkrantz.

---

1) Pierre Antoine Noël Bruno, Greve af Daru var Direktør for Forplejningsvæsenet ved Storarmeen.

2) Cambacérès, Hertug af Parma.

3) Under 8de September fik Kommandanten paa Kronborg, Generalmajor Scheel Ordre til at visitere alle Rejsende til og fra Sverig og fratage dem alle Breve og Dokumenter, som de maatte medføre (H. P.).

4) Bøckelmanns Indberetning af 10de September er ledsaget af et Brev til ham fra Præfekten i Hamburg, Baron Breteuil, hvori det meddeles, at en Del af de reklamerede Sager allerede vare tagne i Brug af den franske Elbflotille; de Franske maatte i det hele være berettigede til at bruge alt, hvad der forefandtes i Hamburg, dog vilde de danske Undersaatter kunne gjøre Regning paa Erstatning (H. P. Depecher).

5.

H. P. Tirsdag Morgen, den 14de September 1813.

Deres Majestæt berettes allerunderdanigst, at Clarck den 12te skriver, at Rygtet havde gaaet i Helsingør, at en Landgang skulde foretages paa Hveen, men at han ikke havde troet det, da der taltes saa almindelig derom flere Dage forud. Imidlertid vare de Svenske komne i Bevægelse efter Gløerfeldts [1]) Overkomst. Linieskibet „Æren", et Pramskib og 6 Kanonerbaade havde ofte været under Sejl. Totusend Mand Infanteri og en Eskadron Husarer skulle være indrykkede i Helsingborg og Landskrona. Tillige skulle 18 af deres Storbaade være blevne stationerede mellem Landskrona og Malmø og ved Høganæs. De Svenske lide dog ikke paa deres Konvojer langs egen Kyst, men skulle nu ville sende dem gjennem Beltet.

N. Rosenkrantz.

6.

H. P. Tirsdag Aften, den 14de September 1813.

Deres Majestæt forelægges i Underdanighed Afskrift af en Depeche fra Hertugen af Bassano af 7de ds. til Baron Alquier, som denne Gesandt i Eftermiddag meddelte mig [2]). I Betragtning af, at deri tales om Tildragelser i Schlesien, som skulle være forefaldne 4 til 5 Dage sildigere end de, hvoraf man bryster sig saa meget i de preussiske og svenske Beretninger og offentlige Blade, og at de omtalte Tildragelser have været til de Franskes Fordel; saa kan denne Depeches Indhold ej andet end være velkommen, uagtet den overfladelige Maade, som ikke engang er summarisk, hvorpaa der gjøres Melding om vigtige Begivenheder, ikke kan andet end opvække Mistanke om at Sagerne ej staa godt nogetsteds, og at man har været forlegen for at finde paa at gjøre Regnskab for en Stilling, som man ikke vil drage Sløret fra.

Ufrivilligen kalder denne Depeches Stil mig den tilbage i Hukommelsen, som herskede i de i Wilna udgivne Bulletins. Baron Alquier har ikke villet vedgaa at have erholdet noget videre eller udførligere med denne Kurér.

N. Rosenkrantz.

7.

H. P. Den 24de September 1813.

Deres Majestæt forelægges herved i Underdanighed Afskrift af et Brev fra Hertugen af Bassano til den herværende franske Gesandt,

---

[1]) Svensk Generalkonsul i Danmark og Postkommissær i Helsingør Isaak Gløerfeldt.
[2]) Findes ikke.

hvori tilkjendegives, at der af den kejserlig franske Regjering er givet Befaling i Lille i Flandern, som det nærmeste Sted, hvor Salpeter haves, at udlevere deraf hvad der mangler i de 5000 Centner Krudt, som ere tilstaaede, og hvoraf allerede 1000 Centner ere anviste i Naarden til den, som Deres Majestæt maatte afsende til Lille for at modtage dette Kvantum Salpeter.

Jeg indstiller derfor i Underdanighed, om Deres Majestæt maatte finde for godt at afsende en Artilleriofficer, for at modtage og transportere bemeldte Kvantum Salpeter, paa det jeg ved den franske Gesandt kan lade ham forsyne med fornøden Adresse til Vedkommende der paa Stedet[1]).

N. Rosenkrantz.

8.

H. P. Løverdag Morgen, den 2den Oktober 1813.

Deres Majestæt ville allernaadigst tillade, at i Betragtning af min mod Aftenen forestaaende Afrejse, hvortil allerhøjeste Tilladelse er mig forundt, jeg vover i Underdanighed at udbede mig allerhøjeste Befaling angaaende, til hvem den franske kejserlige Artilleriofficer, som er bestemt til at blive af Kapitajn Schumacher underrettet om Brandraketternes Forfærdigelse, haver at melde sig.

Af den her i Underdanighed vedlagte Beretning fra Konsul Bøckelmann i Hamburg vil allernaadigst erfares, at denne Officer under Navn af Kjøbmand Brulaud er afgaaet saa betids fra Hamburg, at han allerede i Gaar kunde været indtruffet. Det er mig om at gjøre at kunne i Dag endnu tilkjendegive Baron Alquier, til hvem den kejserlige Officer haver at henvende sig, paa det at ingen Ophold skal ved min Fraværelse finde Sted[2]).

N. Rosenkrantz.

9.

H. P. Løverdag Morgen, den 2den Oktober 1813.

Deres Majestæt forelægges i Underdanighed Kammerherre Rømelings i Gaar indløbne Beretning med allerunderdanigst Forespørgsel,

---

[1]) Dette Brev er expederet fra Departementet for de udenlandske Sager.

[2]) Kaptajn Schumacher havde i Følge et Brev fra Generaladjudant Bülow til Rosenkrantz (H. P.) udtalt Ønsket om, at en fransk Artilleriofficer maatte blive beordret til under hans Vejledning at sætte sig praktisk ind i Raketvæsenet, da det ikke vilde være let at give en Beskrivelse saa nøjagtig og udtømmende, at man paa Basis af den kunde forfærdige og betjene Brandraketterne. I den Anledning var Alquier bleven anmodet om at foranledige, at en saadan Officer sendtes til Kjøbenhavn.

om nogen anden Befaling, end den allernaadigst i Gaar givne, at Gesandten haver at forlade Eutin, bliver ham at tilstille. Følgerne for Holsten af den Rekvisition, som affordres i det Eutinske, i Fald Fjenden trænger ind i Landet, ere forud at se; men da det Eutinske nu en Gang er blevet saa haardt medtaget, saa synes derved intet at være at gjøre, det maatte da være ved Forestilling til Prinsen af Eckmühl igjennem Hs. Durchlauchtighed Prins Frederik af Hessen[1].

N. Rosenkrantz.

10.

H. P. Tirsdag Morgen, den 5te Oktober 1813.

Deres Majestæt forelægges i Underdanighed de i Gaar fra Kammerherre Rømeling indløbne Beretninger af 29de forrige Maaned og 1ste dennes.

Deres Majestæt vil tage i allerhøjeste Overvejelse om noget til Fyrstendømmet Eutin og dets Indvaaneres Understøttelse og Lettelse kan foretages. Kammerherre Rømeling maa i Følge den ham under 2den dennes tilsendte Befaling have forladt Eutin i Dag, eller senest maa han gaa derfra i Morgen.

Med Gaars Posten ere ingen Beretninger indløbne fra Dresden, Kassel og Paris. Moniteuren af 26de forrige Maaned havde naaet Hamburg, men indeholder kun Efterretninger fra Dresden af 17de September, af hvilken Dato vi her havde dem for otte Dage siden. Hvad der meget undrer mig, er, at der i Gaar ingen nye Efterretninger vare fremkomne fra Helsingborg til Helsingør. I Hamburg havdes kun Rygter, hvis Oprindelse ingen Troværdighed fortjente.

N. Rosenkrantz.

11.

H. P. Fredag, den 8de Oktober 1813.

Deres Majestæt forelægges i Underdanighed en Fremstilling af Statens nærværende Stilling og af de Farer, som omgiver den, Den er bleven mig tilsendt af Konsul Bøckelmann, som ikke ved, fra hvem den kommer. Han er i en liden Seddel, som fulgte med, bleven truet med det største Ansvar, om han undlod at tilstille mig den for at forelægge den Deres Majestæt. Konsul Bøckelmann, efter at have gjennemlæst den, har ikke fundet den egnet til at komme

---

[1]) Eutin var efter Davouts Ankomst i Ratzeburg Stillingen bleven stærk belastet med Indkvartering og Udredelse af Krigsfornødenheder, ja saa at sige udplyndret. I Løbet af 14 Dage skulde Fyrstendømmet bl. a. af Levnedsmidler og Fourage levere i Hamburg 2,400,000 Rationer (Memoires du Général Baron Thiébault, S. 129 f.). Jvfr. ogsaa S. 362.

for Deres Majestæts Øjne; men det vilde stride mod min allerunderdanigste Pligt, om jeg tillod mig at tilbageholde en Afhandling, hvori Deres Majestæts allerhøjeste Interesse omtales af en Undersaat, der synes at være besjælet af rene Hensigter, uagtet at hans Forslag næppe ville finde Deres allerhøjeste Bifald, da de gaa ud paa at redde Hertugdømmerne og, som Avtor holder for, hele Staten ved at opofre Kongeriget Norge. Han maa være en Holstener og en Mand, der kjender og har fulgt de politiske Begivenheder[1]). Han har uden Tvivl brugt en fremmed Pen til at afskrive hans Memoire. Det er mig ikke muligt at gjætte, hvo han er. Jeg kan ikke nægte, at jeg jo betragter den Vending, som Felttoget har taget, og de Følger, som det formodentlig vil føre med sig, fra samme Synspunkt som han. Lige som jeg før har holdt for, at der ingen Frelse var for Staten uden ved Fred med England, om den havde været at erholde, saa er jeg endnu af samme Mening, om, til at opnaa denne Fred, der endnu gives Udsigt dertil, hvilket jeg tvivler paa vilde blive Tilfældet, om end Deres Majestæt vilde bestemme Dem til at overlade Statens Skjæbnes Bestemmelse ubetinget i Kejseren af Østerrigs Haand, som i denne Memoire foreslaas.

N. Rosenkrantz.

12.

H. P. Søndag Aften, den 10de Oktober 1813.

Deres Majestæt bør jeg i Underdanighed forelægge vedføjede fortrolige (konfidentielle) Skrivelse fra Lisakewitz[2]), hvormed han har gelejdet den i lige Underdanighed vedføjede Beretning, som van Brienen har gjort til ham om en Samtale, han har haft med Kronprinsen af Sverig i Zerbst paa sin Tilbagerejse fra det russiske

---

[1]) Forfatteren til den meget vidtløftige anonyme og udaterede Afhandling betegner sig som en Mand „appelé par état à s'occuper particulièrement d'objets politiques, et placé peut-être plus favorablement que beaucoup d'autres pour recueillir et observer". Han beretter, at der i de Allieredes Hovedkvarter var Stemning for at løsrive Hertugdømmerne fra Danmark og „y établir un prince à qui des circonstances heureuses ont permis de faire jouir ses sujets d'une longue prospérité, et de se faire une réputation de sagesse de modération et de justice", men hvis dette blev til Virkelighed, vilde Efterverdenen strængt bedømme en Konge, som havde forsømt at redde sine mest hengivne Undersaatter. Ofret maatte under disse Omstændigheder bringes, hvor haardt det end vilde falde Kongen, Norge maatte afstaas. Denne Afstaaelse vilde dog kun blive midlertidig, thi den svenske Kronprins vilde sikkert, beruset af sit Held, kaste sit Land ind i nye Eventyr: naar da Sverigs Kræfter vare udtømte, kunde Danmark, hvis det ret havde forstaaet at drage Fordel af Fredens Velsignelse, benytte sig af Naboens Svækkelse, og da kunde en ny Kalmar-Union oprettes, varigere og bedre grundlagt end den forrige (H. P.). En endnu udførligere anonym „Memoire sur la paix" findes vedlagt en Skrivelse fra Departementet for de udenlandske Sager af 1ste Oktober 1813.

[2]) Se Bilag I.

Hovedkvarter[1]). Lisakewitz Skrivelse tilhændekom mig i Aftes. Jeg havde foresat mig personlig at overlevere Deres Majestæt samme i Dag. Men jeg har frafaldet allerunderdanigst at opvarte, dels for ikke at gjøre Opsigt, dels fordi Forkjølelse har holdt mig i Sengen til ud paa Formiddagen. Dog holder jeg for, ikke at burde foreholde Deres Majestæt Kundskab derom indtil i Morgen. At Lisakewitz har oversendt van Brienens Beretning i den bedste Hensigt, kan ikke bæres Tvivl om. Men Deres Majestæt vil finde, at Kronprinsen aldeles ikke har foreslaget noget nyt. Dette har jeg ogsaa foreløbigen tilkjendegivet Lisakewitz ved at sende ham en Pakke Aviser. Da Prinsen talte med van Brienen, vidste han ikke, at Krigen var erklæret mod Sverig. Af de Stralsunder eller Berliner Aviser ses, at den første Kundskab derom har han faaet af den franske Gesandt i Kassel hans opsnappede Brev, men deraf var Prinsen ikke i Besiddelse, da van Brienen var hos ham; thi ellers havde han maattet føre et andet Sprog, end det han fører, naar han tilstaar, at dersom Deres Majestæt gik over til de Allieredes Parti, han da kunde anvende flere Tropper i Tyskland og spare paa Søudrustningerne. Derved røber han atter, som han saa ofte har gjort, at Vanskelighederne, som han finder ved at bemestre sig Norge ved Magtens Anvendelse, bestemmer ham til at forsøge paa at naa sit Maal ved et ethvert andet Middel. Jeg tør haabe, at jeg ikke behøver at forsikre Deres Majestæt, at jeg ingenlunde finder det gjørligt eller nyttigt at indlade sig paa dette Forslag. Men jeg holder dog for, at jeg, uden at blande Deres Majestæts Navn deri, kan svare Lisakewitz paa en lige saa uofficiel Maade, som han har tilskrevet mig paa, og omtrent saaledes, som jeg i allerunderdanigst vedlagte Udkast har opsat[2]).

Derpaa bør enhver Ytring saa meget mere indskrænke sig, som Lisakewitz, uagtet han siger stedse af sit Hof at være betragtet som om han endnu var Minister ved Deres Majestæts Hof, dog aldeles ikke ytrer noget om sammes Tænkemaade.

Det er en dansk Mand, som nu har forladt Lisakewitz' Tjeneste, der har bragt Brevet fra Helsingborg, Der fulgte en Pakke med til Grosserer Otte[3]), hvori formodentlig Breve til adskilige, iblandt andre

---

[1]) Isak van Brienen, Legationssekretær ved det russiske Gesandtskab i Kjøbenhavn, havde den 7de September i Zerbst en Samtale med Kronprinsen af Sverig, der udtalte sin Forundring over, at Danmark ikke brød med Frankrig. Da v. Brienen svarede, at den danske Regjering kun af Fortvivlelze havde taget Parti med Frankrig, fordi de allierede Magter havde besluttet Danmarks Undergang, svarede Prinsen, at han aldrig vilde indvillige i Danmarks Ødelæggelse; han nærede den mest levende Interesse for den danske Konge, og hvis denne vilde slutte sig til Frankrigs Fjender, vilde Sverig lade sig nøje med strax at faa Trondhjems Stift, som det ved Fredsslutningen vilde tilbagegive, hvis Danmark ikke var tilfreds med den Erstatning, man vilde tilbyde det. Hvis Kongen af Danmark selv vilde føre Kommandoen over de Tropper, han skulde stille mod Napoleon, lovede Kronprinsen ikke blot at sætte dette igjennem, men ogsaa at forstærke hans Korps med russiske og preussiske Soldater. (H. P. Depecher).

[2]) Se Bilag II.

[3]) Sandsynligvis Grosserer og Forsørgelsesforstander N. P. Otte.

til van Brienens her efterladte Kusine. Jeg har tilbageholdt denne Pakke, som Otte skal i Morgen aabne i min Nærværelse.

N. Rosenkrantz.

Bilag I.

Fra B. Lisakewitz til N. Rosenkrantz.

H. P. Malmø, le 6 octobre 1813.

En faisant parvenir ci-joint à Votre Excellence le resumé de l'entretien que Mgr. le Prince Royal de Suède a eu avec M. van Brienen, lorsque celui-ci fut présenté à Son Altesse Royale à son passage par Zerbst, je profite de cette occasion pour me permettre quelques reflexions sur cette pièce importante en tant qu'elle concerne les intérêts du Danemarc. Il me paraît d'après le contenu de la pièce en question qu'on n'insiste sur la cession qualifiée de l'évêché de Drontheim que pour la forme et pour sauver l'honneur des puissances qui ont garanti cette cession, puisque même en l'exigeant on paraît disposé d'en revenir et de restituer dans le cas que l'équivalent qu'on promet à la paix générale au Danemarc, ne soit pas accepté. D'un autre côté les avantages que la cour de Copenhague pourrait obtenir en renonçant à son alliance avec la France, sont si évidents et d'une si grande importance qu'il me semble qu'on ne devrait pas balancer un instant de changer de système et de se joindre aux grandes puissances de l'Europe qui défendent la cause de tous les souverains et de tous les états pour assurer leur indépendance.

Votre Excellence qui connaît ma façon de penser et le vif intérêt que je prends au bien-être permanent du Danemarc, ne sera pas étonnée si je désire sincèrement la réussite des propositions actuelles qui, étant conditionelles, ne sauraient compromettre en aucune manière ni l'honneur ni la dignité de Sa Majesté le Roi puisque à la paix générale il dépendra toujours du bon plaisir de Sa Majesté d'accepter un équivalent, s'il est suffisant et à sa convenance, ou de rentrer en possession du pays dont on ne lui demande que le sacrifice éventuel.

En accusant à Votre Excellence la réception de son dernier billet qui accompagnait une lettre pour Madame la princesse de Wiasemsky que j'ai dûment acheminée à son adresse, et en la priant de me renouveler au souvenir gracieux de Madame de Rosenkrantz, j'ai l'honneur etc.

Basil Lisakewitz.

P. S.

Chez nous on me regarde toujours comme en fonction malgré ma demeure à Malmø, et M. van Brienen que j'avais envoyé au quartier général pour qu'il puisse obtenir quelque avantage et un emploi plus actif, a été renvoyé ici pour rester auprès de moi comme par le passé...

ut in litteris

B. Lisakewitz.

Udkast til Brev fra N. Rosenkrantz til B. Lisakewitz.

Bilag II.

Je ne méconnais point le motif qui a porté Votre Excellence à me transmettre le précis du rapport que vous a fait M. van Brienen. Je connais pour cela, Monsieur, trop bien votre façon de penser. Mais je vous prie de considérer que les propositions de Son Altesse Royale n'offrent en rien un nouveau point de vue de l'objet de cet entretien. C'est toujours le même projet dont l'existence a entravé la négociation de paix avec la grande Bretagne.

Votre Excellence connaît aussi bien que moi quel a été le résultat du refus de cette puissance de traiter de la paix sans admettre les prétensions de la Suède.

Vous avez toujours rendu justice, Monsieur, aux motifs qui ont empêché de sacrifier les Norvégiens par une considération quelconque et à aucune condition. Veuillez vous persuader qu'il n'y a point à en revenir.

[N. Rosenkrantz].

13.

H. P. Fredag Aften, den 15de Oktober 1813.

Deres Majestæt haver jeg i Underdanighed at berette, at med Posten, som i dette Øjeblik indløber, modtager jeg Brev fra Baron Selby[1]) fra Altona af 12te dennes, hvor han lykkelig er indtruffen med sin Familie efter mange Besværligheder. Hoffet havde ved sin Flugt overladt de fremmede Gesandtskaber til deres egen Skæbne paa den franske Gesandt nær. Der er ingen Uordener forefalden i Kassel. Et betydeligt Bytte af militære Fornødenheder og Vaaben er derfra bleven bortført.

Baron Selby begiver sig til Fyn. Han forlanger at vide, om det maa blive ham allernaadigst tilladt at komme hid. Kammerjunker Koss[2]) kan ventes. Da den westphalske Regering for Øjeblikket er opløst og Fjenden formodentlig endnu i Besiddelse af Hovedstaden og af den største Del af Landet, saa indstilles i Underdanighed, om det maa tillades Kammerherre, Baron Selby at begive sig hid.

Jeg har kun flygtigt gjennemlæst en Del af Gesandtens Beretning og tilhørende Bilager. Da det er sildigt, har jeg ej turdet give mig Tid til at gjennemgaa alt.

Et Rygte siger, at Kejseren havde vendt sig mod Kronprinsen og drevet ham tilbage over Elben, hvorpaa Hs. Majestæt var vendt tilbage til Dresden.

N. Rosenkrantz.

---

[1]) Charles Baron Selby, Kammerherre, overordentlig Gesandt ved det westphalske Hof, havde ved Fjendens Ankomst til Kassel egenmægtig forladt sin Post og begivet sig til Holsten. Se S. 217 f.

[2]) Joseph Albrecht Friedrich Christopher v. Koss, Kammerjunker, Legationssekretær ved det westphalske Hof.

14.

H. P. Løverdag, den 16de Oktober 1813.

Deres Majestæts allerhøjeste Befaling efterkommes ved at fremsende i Underdanighed Kammerherre, Baron Selby's Beretning. Jeg føjer dertil tvende private Breve fra ham[1]) hvoraf ses, at han har forandret sit Forsæt strax at begive sig til Fyen og derimod har villet rejse til hans Fader paa Güldenstein i Holsten.

Frygten i Holsten for at se denne Provins falde i Fjendens Vold er almindelig udbredt dér. Efter Konsul Bøckelmans Beretning maa Modvind og ikke Embargo lagt i de engelske Havne have hindret Ankomst af Efterretninger fra England; thi der var Aviser fra London i Hamburg af 24de September, hvori intet nyt af Vigtighed.

Der er givet Tilladelse til de 1500 Kasser The at føres ind over den franske Grænse, hvorover min allerunderdanigste Beretning i Dag skal fremsendes.

Til Baron Selby havde jeg under 11te September skrevet: Dersom Hoffet begiver sig tilbage over Rhin-Strømmen, kan det ikke staa til Dem at forblive i Kassel eller at vende tilbage til Danmark, da De vilde have fjendtlige Hære at gjennemrejse.

Jeg havde ventet, at den westphalske Regjering vilde have tilbudet Deres Majestæts Gesandtskab at følge med Kongen, eller at den i det mindste havde draget Omsorg for sammes sikre Afrejse paa samme Vej, som Hoffet tog. Men intet af dette er truffet ind. I Kassel og i Landet kunde Gesandtskabet ikke med Sikkerhed og Anstændighed forblive.

Det var under andre Omstændigheder, at jeg i Foraaret paalagde Baron Selby at søge at naa den danske Grænse. Dengang kunde Brud med Frankrig forudses.

N. Rosenkrantz.

15.

H. P. Den 20de Oktober 1813[2]).

Vel har den franske Gesandt ingen Befaling erholdt at tilkjendegive, at Kejseren, hans Herre, har erklæret Krig mod Sverig, men da den offentlig bekjendtgjorte Krigserklæring har en saa fuldkommen officiel Karakter, og Gesandten desuden har andraget paa, at den under 10de Juli dette Aar sluttede Alliancetraktat, som nu i det franske Rige er anerkjendt som en af Statens Grundlove, maa opfyldes, og i Følge dens 2den Artikel Krig fra Deres Majestæts

[1]) Intet af Bilagene findes.
[2]) Dette Brev er expederet fra Departementet for de udenlandske Sager.

Side erklæres mod Rusland og Preussen, saa er det min allerunderdanigste Pligt at indhente Deres Majestæts allerhøjeste Befaling desangaaende. Til den Ende fremlægger jeg atter i Underdanighed de Deklarationer, som Deres Majestæt allerede har approberet, og i lige Underdanighed tvende andre, noget forandrede Deklarationer, som mere overensstemmende med Traktaten og med de i det franske Riges Senat under Kejserindens, Regentindens Forsæde tagne Beslutninger.

De af Deres Majestæt allerede approberede Deklarationer bleve forfattede, da endnu ingen Krigserklæring mod Sverig fra Kejserens Side var kommen for Dagen, og de indeholdt derfor ingen udtrykkelig Krigserklæring, fordi Deres Majestæt ikke vilde gjøre dette Skridt, inden Kejseren fra sin Side havde, som det tilkom, opfyldt Traktatens 2den Artikel[1]). Da dette nu fuldkommen og formeligen har fundet Sted, har jeg holdt for at burde indstille de herved i Underdanighed fremlagte Deklarationer som mere overensstemmende med de forandrede Omstændigheder til allerhøjeste Approbation, paa det at de kunne, i Fald de maatte finde allerhøjeste Bifald, indrykkes i den først udgivende Statstidende og desuden offentlig kundgjøres ved Trykken[2]).

Ved at sammenholde de tvende Deklarationer mod Rusland vil Deres Majestæt allernaadigst bemærke, at jeg har udeladt den Periode, som i den allerede approberede taler om de i London gjorte Skridt for at tilvejebringe Fred med Storbritannien. Jeg er dertil bleven foranlediget ved at bemærke, at i Hertugen af Bassanos Fremstillelse forbigaas aldeles alt, hvad der kunde lade formode, at i Forbindelserne mellem Deres Majestæt og Kejseren nogen Forandring haver fundet Sted, eller at Allerhøjst De har alene fornyet Alliancetraktaten, fordi Fred med England ikke har været at erholde.

Jeg har frygtet for, at alt, hvad der kunde give Anledning til at bestyrke saadan Formodning, nu bør udelades, da det kun vilde fremkalde Kejserens Mishag.

Skulde Deres Majestæt derimod finde det passende, for at vise Deres Undersaatter, at det Krigsforhold, Staten nu kommer i til flere Magter, er en Følge af de Hindringer, som den i Åbo sluttede Traktat har lagt i Vejen for Allerhøjest Deres Bestræbelser for at tilvejebringe Fred, saa kan den første Deklaration udgives, ligesom den vidtløftigere Fremstillelse af Forholdet til Sverig, uden at samme gives en officiel Form og Karakter.

Ved at sammenholde de tvende Deklarationer, som angaa Preussen, vil Deres Majestæt allernaadigst finde, at Forandringerne i den nu allerunderdanigst fremlagte ikke ere væsentlige og kun hidrøre fra de senere forandrede Omstændigheder.

N. Rosenkrantz.

---

[1]) Jfr. S. 173.

[2]) Den 22de Oktober kundgjordes i Statstidende den dansk-franske Alliancetraktat af 10de Juli 1813, hvis 2den Artikel forpligtede Frankrig til at erklære Krig mod Sverig, medens Danmark paatog sig samme Forpligtelse overfor Rusland, Sverig og Preussen.

16.

H. P. Den 26de Oktober 1813[1]).

Deres Majestæts allernaadigste Reskript af 24de dennes forefandt jeg i Gaar ved min Tilbagekomst fra Landet[2]).

Jeg skal i Underdanighed efterkomme den allerhøjeste Befaling angaaende Udfærdigelsen af Kammerherre Baron Selbys Tilbagekaldelse fra det kongelig westphalske Hof og indkomme med allerunderdanigst Forestilling den vakant blevne Gesandtskabspost betræffende. Kammerjunker Koss overleverede mig i Gaar Kammerherre Baron Selbys udførligere Beretning, over hvad der foregik i Kassel fra den Dag Staden faldt i Fjendens Vold og indtil den 4de Oktober, da Gesandtskabet afrejste.

Deres Majestæt vil deraf allernaadigst se, at en Del af de Bemærkninger over de fjendtlige Hæres Tilstand og Styrke, som Kammerherre Selby beskyldes for at have udbredt som Rygter, egentligen ere de Fortællinger, som de fjendtlige Officerer have frembragt for ham, og som han gjærne, naar han havde indskrænket sig til at meddele dem som Opdagelser over Fjendens Tilstand, Styrke og Hensigter, kunde have bragt til den franske Kommandant i Eutin hans Kundskab uden at begaa nogen Forseelse. Men af hvad der lægges ham til Last. er der andre Bemærkninger, som, naar han vedgaar at have ytret dem, stride saavel imod hans Pligter som imod Sandhed[3]).

Jeg efterkommer Deres Majestæts allerhøjeste Befaling ved at føje herved Hs. Durchlauchtigheds Prins Frederik af Hessens tvende Beretninger og deri benævnte Skrivelse fra Prinsen af Eckmühl og tilhørende Beretning.

N. Rosenkrantz.

17.

H. P. Onsdag Morgen, den 3dje November 1813.

Deres Majestæt tilstilles i Underdanighed den i Aftes sildig indløbne svenske Bulletin, som desværre bekræfter de forudgangne Rygter om den franske Armés Nederlag[4]).

Danske skibbrudne Søfolk, som fra Sverig ere blevne sendte til Helsingør, have der fortalt meget om den over de Franske vundne Sejr.

N. Rosenkrantz.

---

[1]) Dette Brev er expederet fra Departementet for de udenlandske Sager.
[2]) Se S. 362.
[3]) Om Selby's Ophold i Holsten og hans der udtalte antifranske Symphatier, se S. 217 f.
[4]) Denne Bulletin, dateret Hovedkvarteret Leipzig den 20de Oktober 1813, meddeler Efterretning om Kampene fra den 16de til 19de Oktober, Slaget ved Leipzig.

18.

H. P. Den 5te November 1813.

Deres Majestæt vil allernaadigst have bemærket af Kammerherre Eybens og Kapitajn Coopmans[1]) frembragte Beretning, at omendskjønt Gesandten allerede den 31te Avgust havde anholdt hos det preussiske Ministerium om Rejsepas, efterat han forud under 17de s. M. havde forlangt Kurerpas, for ved Legationssekretærens Afsendelse at berette, at han ikke længer var anerkjendt i Egenskab af Deres Majestæts Minister, saa er det først den 25de Oktober at ham er bleven tilstillet Kurerpasset, men intet Pas til hans egen Rejse, som han dog flere Gange havde anholdt om. Gesandten, uvis om hans Beretning kunde komme sikkert frem, har ikke i samme gjort Melding om den eneste Aarsag, han formoder, der har givet Anledning til en Fremgangsmaade fra det preussiske Hofs Side, som strider saa aldeles mod Skik og Brug. Han har nemlig sluttet af en Samtale, som han i September Maaned havde med General Koeckeritz, Kongen af Preussens mest betroede Adjudant, at Kongen af Preussen, som højligen misbilliger den svenske Kronprins's Paastand, der har hindret Deres Majestæt fra at tilvejebringe Fred med England, havde Haab om, at denne Hindring kunde vorde hævet, hvilket Haab bemeldte General udtrykkeligen fremsatte og opfordrede Gesandten til at ytre sin Mening om Maaden, hvorledes disse Vanskeligheder kunde hæves, hvorpaa Kammerherre Eyben sagde, at han fandt, at dette kunde ske enten derved, at Kejseren af Rusland tilbagegav Sverig Aalandsøerne, eller at Sverig modtog sin Godtgjørelse i Tyskland, eller ogsaa at England afstod saa mange Kolonier til Sverig, at samme paa den Maade blev tilfredsstillet. Generalen tilbød sig at skrive derom til sin Herre, hvis Venskab for Deres Majestæt var ham fuldkommen bekjendt. Han viste Gesandten derpaa Brevet, inden han afsendte det. Kongen svarede strax, at han ikke havde Tid til at indlade sig derpaa i det Øjeblik. Mod Slutningen af September tilskrev Kongen Generalen, at det endnu ikke var Tid for Danmark til at bringes paa Bane. Da man nu sidst i Oktober ikke har villet lade Kammerherre Eyben afrejse, og han har erfaret, at Grev Bernstorff i September har været kaldet til Prag[2]) og er derfra rejst tilbage til Wien, saa holder Gesandten for, at der endnu er Haab om at finde en Udvej til at tilfredsstille Deres Majestæt, som foranlediger hans Tilbageholdelse. Han indstiller tilsidst, om Kapitajn

---

[1]) Den danske Gesandt og Legationssekretær i Preussen. Se S. 225.

[2]) I Begyndelsen af Oktober havde Metternich indbudt Bernstorff til en Sammenkomst i Prag, hvor han søgte at formaa Danmark til at sige sig løs fra Forbundet med Frankrig og slutte sig til Napoleons Modstandere, men da Østerrig samtidig fordrede, at Danmark skulde gaa ind paa de svenske Fordringer, blev Mødet resultatløst. (Archiv f. østerr. Gesch. LXXVII, 483).

Coopman skal ham tilbagesendes, og i alt Fald at ham, Gesandten, maa vorde tilkjendegivet, om det er ham tilladt at begive sig hid, i Fald den preussiske Regering endelig samtykker i hans Afrejse.

Jeg kan ingenlunde tillade mig at foreslaa, at Kapitajn Coopman sendes tilbage, hvilket kun vilde gjøre aldeles unyttig Opsigt. Paa den anden Side har jeg intet Middel til at fremsende Deres Majestæts Befaling til Kammerherre Eyben, og jeg indser ej andet end, at der maa oppebies om den Anmodning, jeg nylig har gjort til Grev Goltz[1]) i et Brev, hvori jeg sendte Grevinde Luckner en Anvisning, vil bestemme den preussiske Regering til at lade Kammerherre Eyben rejse, eller om Krigserklæringen mod Preussen ikke vil frembringe denne Virkning.

Jeg udbeder mig herom i Underdanighed Deres Majestæts allerhøjeste Befaling[2]).

N. Rosenkrantz.

19.

H. P. Mandag, den 15de November 1813.

Deres Majestæt tror jeg i Underdanighed at burde tilstille det herved føjede private Brev fra Konsul Bøckelmann i Hamburg, som i Dag med Feltpoststaffet er indløbet til mig[3]). Oprigtig Følelse af undersaatlig Pligt har ført hans Pen.

Vel bringe de overhængende Farer, hvormed han paa den ham allernaadigst anbetroede Post ser nærmere Fædrenelandet truet, ham til at ytre Meninger; men han viser sig stedse som den, som med Iver og uden at spørge sit Hjertes Følelser udfører de ham givne Befalinger.

Jeg ønsker, at dette Vidnesbyrd maa bevæge Deres Majestæt til at læse hans Brev med Skaansel. Af Frygt for at det skulde paa-

---

[1]) Den preussiske Udenrigsminister Grev August v. d. Goltz.

[2]) Dette Brev er expederet fra Departementet for de udenlandske Sager.

[3]) Bøckelmanns udførlige Skrivelse, dateret Altona den 11te November, gaar ud paa at vise, at Slaget ved Leipzig har tilføjet Frankrigs Magt Dødsstødet, og at det nu gjælder om at benytte den forandrede Situation paa rette Maade. Ved aabenlyst at bryde med Napoleon vil Danmark kunne tvinge de franske Tropper til at forlade Holsten og Hansestæderne. Herved vil Kongens Stilling over for hans nuværende Fjender blive væsentligt forandret; Krigstheatret vil blive fjærnet fra de danske Grænser; man vil kunne finde Udvej til en Forsoning med England og Rusland; man vil kunne sætte sig fastere i Østerrigs Gunst, og derved vil man kunne værge sig mod Sverigs Fordringer. Den svenske Kronprins's Ærgjerrighed vil let kunne ledes mod andre Maal; faar han Udsigt til Herredømmet over Frankrig, vil han baade lade Sverig og Norge fare. I Holsten er Tilstanden sørgelig, Hadet til Frankrig har naaet sit Højdepunkt; holder Danmark stadig med dette Rige, kan en Revolution befrygtes. At Bøckelman ikke stod ene med sine Anskuelser, ses af det i efterfølgende Bilag meddelte Brev fra Schimmelmann til Kongen, medens dennes Side 419 gjengivne Skrivelse vidner om hans absolute Modvilje mod at foretage nogen Art af Frontforandring.

drage ham Deres Majestæts allerhøjeste Unaade, var jeg nogle Øjeblikke uvis, om jeg burde forelægge Deres Majestæt dette Brev. Erindringen om min allerunderdanigste Pligt, intet at burde skjule for Allerhøjest Dem, har maattet overveje Frygten for at skade en tro Undersaat hos min allernaadigste Konge. Bekjendt med Deres Majestæts Beslutning har jeg intet at tilføje Indholdet af Konsul Bøckelmanns Skrivelse, men indskrænker mig til i Underdanighed at anbefale ham til Deres Majestæts vedvarende Naade og Tillid.

N. Rosenkrantz.

Bilag.

H. P. Copenhagen, den 9ten November 1813.

Allerunterthänigste Bemerkungen über die Lage Dänemarks.

Alles hat sich gegen Dänemark verschworen. Von Schweden ist es grausam beleidigt, von Gross Britanien verstossen, von Russland verrathen, von Preussen verlassen worden. Der Kaiser Napoleon, der beleidigt war, hat allein dessen Freundschaft zu schätzen gewusst.

Der Krieg ist an die Mächte erklärt worden, welche ohne einen Schein von Recht Norwegen von der dänischen Monarchie trennen wollen. Die königl. dänischen Truppen sind zu der französischen gestossen. Frankreichs und Dänemarks Sache ist nun dieselbe. Was kann, was soll nun geschehen? Soll man den einzigen Freund verlassen, weil er einen harten, ungewissen Kampf zu bestehen hat? Soll man sich den Feinden, weil sie gefährlicher geworden, ergeben? Ich muss aussprechen, wie könnte die Ehre, welche, wenn alles verloren, noch gerettet werden kann, mit einem solchen Verfahren bestehen? Nach diesem Gesichtspunkt fände nicht bloss eine scheinbare, sondern eine wirkliche Unmöglichkeit Statt, um das herannahende Schicksal, so schrecklich es auch sein mag, abzuwenden.

Fände hierüber kein Zweifel Statt, so wäre jedes Wort verloren, und was auch daraus erfolgte, so könnte die eingeschlagene Bahn nicht verlassen werden.

Aber zu wichtig, zu ernsthaft ist der Gegenstand, dass nicht jeder Gesichtspunkt, aus welchem er betrachtet werden kann, erwogen werden sollte. In der Politik giebt es nichts unwiderrufliches; nichts ist wankelmüthiger als die Freundschaft und Feindschaft, die durch sie entsteht; so bleibt eine Frage, ob alle gegen Dänemark verschworenen Mächte seine Feinde sein möchten, ob sie schon als solche gehandelt, ob der Kaiser Napoleon sich als dessen Freund zeigen würde, wenn er, vom Glück begünstigt, sich wieder mit der Umstaltung von Europa beschäftigte und nur darauf bedacht wäre,

jedem Staat den untergeordneten Platz anzuweisen, welcher das Ganze bilden sollte, worauf er seine Grösse zu stützen gedächte?

Wenn nun schon die erhabene Gesinnung eines Fürsten vor jeder Wankelmuth, wenn eine Verbindung eingegangen, zurück beben mag, so muss es doch auch anerkannt werden, dass mit Recht die Politik jedes Staates auf die Selbsterhaltung gegründet ist. Ob es eine Verpflichtung für einen Staat geben kann, welche dessen erstem und Hauptzweck untergeordnet sein könnte, ist als allgemeiner Satz schwer zu bestimmen. Eins kann man doch bei dieser schwierigen Frage doch wohl annehmen, dass keiner von seinen Bundesgenossen das Opfer seiner Vernichtung fordern kann, wenn ihm dieses Opfer unnütz ist. Ein zum Untergang des Staates geschlossenes Bündniss ist durch sich selbst ein politischer Widerspruch. Ein Staat oder der Beherrscher desselben übt das Recht aus, sein eigener Richter zu sein. Es ist kein Misbrauch von dem hohen Beruf, nur sich und seinem Gewissen Rechenschaft von seinen Handlungen schuldig zu sein, wenn er ein von ihm geschlossenes Bündniss nach dessen Absicht und Sinn und nicht nach den Buchstaben auslegt; dieses kann seine Ehre, seinen Ruhm nicht schmälern, wenn er in der Geschichte vor den Richterstuhl der Nachwelt gezogen wird.

Wende ich diese allgemeinen Bemerkungen auf das zwischen Dänemark und Frankreich geschlossene Bündniss an, so hat Dänemark ein Recht von dem Augenblick, da es zweckwidrig geworden, sich nicht dafür Preiss zu geben. Es käme aber noch auf die Entscheidungen an, ob schon wirklich diese Zweckwidrigkeit eingetroffen, ob es anstatt Dänemark Schutz und Beistand zu gewähren nur dessen Untergang herbeiführen kann, indem es für Frankreich zugleich selbst nur einen ungewissen und entfernten Vortheil haben könne.

In allen grossen Welthändeln hat es selten entgangen werden können, zwischen drohenden Gefahren die zu wählen, welche man zu bestehen vermochte.

Wie das Bündniss geschlossen ward, konnte es vermuthet werden, dass, ungeachtet der Unfälle, welche dem Kaiser Napoleon in Russland trafen, der Sieg sein treuer Gefährte wieder auf seine Seite treten werde, — dass es von ihm abhängen werde einen überwiegenden Einfluss auf die Zukunft von Europa auszuüben, — dass sein durchdringender Geist, wenn er nicht sicher von seiner Uebermacht wäre, den gefährlichen Kampf vermeiden oder Einhalt thun würde. Von allem diesen ist nichts eingetroffen; in allem hat er sich getäuscht oder das Glück hat ihn verlassen. Jeder Sieg, den man gegen ihn erhält; jeder Vortheil, den man gegen ihn erringt, ist für ihn ein doppelter Verlust und ein doppelter Gevinn für seine Feinde; denn wo sie vorrücken, finden sie Anhänger und Waffengenossen; und die unterjochten Völker, Deutsche, Italiener, Holländer erwarten sie mit Ungeduld wie Retter und Befreier. Der Geist der Zeit waltet nun gegen Napoleon. Kann er ihn nicht dämpfen, so wird er ihn überwältigen. Dieser Geist ist eine furchtbare Macht, wenn er rege geworden. Zwei Mönche haben, durch ihn gehoben,

Peder und Luther, in den Kreutzzügen und in der Reformation die Welt erschüttert. Nun predigt er einen religiösen Hass gegen den Welteroberer. Viele der Fürsten, Feldherrn und Staatsmänner, die jetzt an der Spitze vom aufgeregten Europa stehen, glauben ihn nicht zu huldigen und werden doch von ihm hingerissen. Immer hat ihn Napoleon gefürchtet, jedes geschriebenes und ausgesprochenes Wort, wie er es vermochte, welches dieser ihn verkündigte; aber er ist nicht bemüht gewesen, diesem Geist, da er sich allgewaltig glaubte, etwas anderes entgegen zu setzen als den Schrecken.

Wenn es je eine Wahrscheinlichkeit in der Politik gegeben, so ist es die, dass sich Napoleon nicht wieder auf die Höhe schwingen wird, zu deren Begründung ihm nur noch der letzte Schritt fehlte, da er den Krieg mit Russland begann, dass er sich auch nicht auf seiner jetzigen Höhe wird erhalten können. Wenn er aber doch zu ihrer Behauptnng alles aufs Spiel setzt, so hat jeder Staat, den seine unhaltbare Politik in die äusserste Gefahr stürtzt, er sei sein Bundesgenosse oder nicht, das Recht von ihm zu verlangen, dass er sie ändere. Wenn man nun meint, dass die französichen Heere hinter den Rhein zurück gedrängt werden, so ist es für Dänemark in dem Augenblick, da sein Schicksal entschieden werden muss, eben so viel, als wenn Napoleon gar nicht vorhanden wäre, und nur noch schicksalsvoller scheint es mir für das Reich zu sein, wenn abgeschnittene Hülfstruppen an den Gränzen oder [in] dem Innern zurück bleiben. Welcher Zustand würde daraus entstehen, wenn Napoleon die Herzogthümer, wie es mit Sachsen geschehen, wie einen Waffenplatz betrachtete, den er in der Erwartung, dass sich das Kriegsglück für ihn wandte, eine Zeit lang behaupten könne; welche Anhäufiung von Unglück würde daraus entstehen, wenn Dänemark zu Lande und zu Wasser mit einer Uebermacht angegriffen würde, wenn es zugleich von den Feinden und den Freunden verheert würde, wenn nicht allein Holstein und Schleswig, sondern auch Jütland von dem eindringenden Feind besetzt würde, wenn Norwegen, nachdem es dadurch jeder Unterstützung und Zufuhr beraubt worden, nachdem es allen Gräulen der Hungersnoth Preiss gegeben wäre, dennoch gezwungen würde zu unterliegen und die Fortsetzung von einem Widerstand, der dessen Bevölkerung ohne Kampf aufriebe, nicht länger gefordert werden könnte. Man wollte auch dafür einstehen, dass nicht in einigen Provinzen in diesem Zustande des Elends sich nicht der Aufruhr zu den übrigen Unglücksfällen gesellte. Wenn nun, nachdem alles dieses eingetroffen, auch Napoleon wieder seinen Feinden die Spitze bieten könnte und einen seinen Absichten gemessenen Frieden anzubieten im Stande wäre, würde er wohl eine ihm vortheilhafte Unterhandlung verzögern, schlechtere Bedingungen annehmen wollen, um das halb aufgelöste Dänemark wieder herzustellen; oder würde er die blutigen Trümmer, mit denen es bedeckt worden, wieder aufrichten können, und wenn Norwegen von Dänemark getrennt worden, würde er im Stande sein, es wieder mit ihm zu vereinigen? Wenn nun aber auch alles dieses zugegeben wird, so kann man mit Recht

fragen, was ist denn in der jetzigen [Zeit] noch zu thun übrig? Ich will mich nicht unterwenden zu behaupten, dass durch meinen Rath die Rettung hervorgebracht werden kann. Ob das, was ich noch als ein Rettungsmittel ansehe, ausführbar sei und wie es ausgeführt werden kann, muss ich der Beurtheilung von höheren Einsichten überlassen. Ich muss mich auf die allgemeine Uebersicht der Dinge und die Bemerkungen, welche von ihr hergeleitet werden können, beschränken.

Nichts kann geschehen, wenn man sich nicht in die Zeit fügen will; die grösten Männer, die mächtigsten Staaten haben sich diesem unterwerfen müssen; sonst bleibt nichts übrig als dem Schicksal, so wie es auch sein mag, entgegen zu gehen. Sobald Frankreich nicht mehr für uns vermag, scheint es mir die grösste Gefahr von allen zu sein, dass unsere Sache mit der seinigen vermengt werde. Nichts begünstigt mehr die Absichten des schwedischen Kronprinzen. Wir müssen Mittel finden ohne Verzug unsere Sache von der von Frankreich zu trennen; so ausserordentlich es auch scheinen mag, den letzten, einzigen Bundesgenossen aufzugeben, bevor man weiss, ob man dadurch die Feinde versöhnt. Wir müssen uns und wo möglich Hamburg von Vertheidigern befreien, deren kurzer und gefährlicher Schutz nur ein gewisses Verderben herbeiführen kann und wird. Man versichert gewiss, der Kaiser Napoleon sagte an den König von Sachsen, bevor er Leipzig verliess, er könne ihn nicht mehr schützen, er möchte das beschliessen, was zu seiner und seines Landes Rettung nöthig wäre. Wir können voraussetzen, dass Napoleon dieselbe Sprache mit Dänemark führen kann. Wenn Dänemark allein steht, so ist es vielleicht möglich, dass zuförderst ein Stillstand mit ihm zu Lande und zu Wasser in der Ostsee geschlossen werde. Die Entscheidung der grossen wichtigen Frage der Abtretung von Norwegen oder des Stifts Drontheim bliebe noch übrig. Dass dieses der Gegenstand der Unterhandlung werden muss, dass diese Frage nicht mehr ganz als keiner Erörterung fähig, so wie sie es nicht sein sollte, abgewiesen werden kann, ist nun eine Folge eines unwiderstehlichen Geschicks geworden. Aber diese Erörterung müsste wo möglich auf die Weise geführt werden, dass wenn der König Norwegen seiner Pflicht gegen ihn entbinden könnte, dass es von dem norwegischen Volke abhängen müsste, auf welche Weise es sich mit der Lawine Schwedens vereinigen wollte, und ob es entweder theilweise oder ganz geschehen sollte; dass wenn dieses erfolgte, es zugleich in Betracht kommen müsste, dass Dänemark ein nordisches Reich bildete, welches mit dem Plan übereinstimmte, welcher zur Unabhängigkeit der Staaten und dem Gleichgewicht von Europa in dem allgemeinen Frieden gelegt werden sollte, so dass es nicht allein zum Opfer einer ungerechten Politik ausersehen würde. Von Oesterreich ist noch vieles zu erwarten. Russland und Preussen werden Dänemark nicht ganz verlassen, und Gross Britanien wird es nicht zu Grunde richten wollen, wenn es seine eigene Politik heben kann. Der Kronprinz von Schweden wird alsdann, wenn doch von ihm jede Unterhandlung

verweigert würde, den unsicheren und tragischen Ausfall, den dieses in Norwegen haben könnte, fürchten. Wenn Dänemark seine eigene Sache vertheidigt, so bekäme der Krieg, der bloss dessen Anschliessung zum Zwecke hätte, einen andern Sinn; das äusserste kann auch alsdann von der Nation gefordert werden und zur Ergreifung aller Mittel, aller Anstrengungen, welche der grosse entscheidende Augenblick erheischt, aufgefordert werden.

Nicht Anmassung, nicht Vertrauen in mich selbst, sondern der brennende Eifer für meinen König haben mich bewogen, diese Gedanken vorzulegen; den Drang der Zeit habe ich mehr als meine Kräfte dabei zu Rathe ziehen können.

Schimmelmann.

20.

H. P. Tirsdag, den 23de November 1813.

Etatsraad Waitz[1]) i Hamburg, ved at fremsende Depechen[2]) fra Grev Bernstorff, beretter, at den er ham ihændekommen under Kuvert, som var aabnet, til Kammerherre Baron Selby?

Der er lidet Haab til, at Beretning fra Grev Bernstorff over Udfaldet af hans Conferencer med Grev Metternich i Prag vil fremkomme, da denne allerede er saa gammel. Hidtil har Grev Lützow intet fra hans Hofs Side haft at foredrage.

Jeg har vel stedse sagt til den østerrigske Gesandt, at Deres Majestæt haabede, at hans Hof ved enhver sig frembydende Lejlighed vilde antage sig Danmarks Interesse i Underhandlingerne med de Allierede, men jeg har endogsaa i den længe forbigangne Tid, hvortil bemeldte Gesandts Beretninger, indløbne forinden den 1ste Oktober, ikke kunnet ytre noget, som udviste Attraa til at nærme sig til de Allierede uden med Hensyn til de Underhandlinger, der sigtede til en almindelig, i det mindste kontinental Fred[3]).

N. Rosenkrantz.

21.

H. P. Løverdag Aften, den 27de November 1813.

Deres Majestæt haver jeg i Underdanighed at berette, at den under Navn af Kjøbmand Frølich hos den østerrigske Gesandt ind-

---

[1]) Etatsraad Christian Paul Ludvig Waitz, Kontrollør ved den danske Brevpost i Altona.
[2]) Vistnok den paa S. 398 meddelte Depeche af 13de Oktober.
[3]) Sidste Afsnit af Skrivelsen er meget uklart, men stemmer nøje med Originalen.

trufne Kurer, er den kejserlige Kammerherre Grev Bombelles[1]), hvilken har et Brev til mig fra Fyrst Metternich at aflevere[2]). Herom er jeg nu først bleven af Grev Lützow underrettet. Grev Bombelles er bleven affærdiget fra Kejserens Hovedkvarter under Navn af Frølich, hvilket han her har fundet for godt at aflægge. Endnu i Aften bliver maaske Fyrst Metternichs Brev mig tilstillet.

N. Rosenkrantz.

Bilag.

Fra Grev Metternich til N. Rosenkrantz.

H. P. Depecher. Francfort sur le Main, le 15 novembre 1813.

Le comte de Bombelles qui aura l'honneur de remettre à V. E. la lettre présente, est chargé d'une commission de l'Empereur pour la cour de Dannemark. Je prie V. E. de l'accueillir favorablement et d'ajouter foi à tout ce qu'il Lui dira de notre part.

Le moment actuel est d'une si immense valeur que l'Empereur a cru devoir le saisir pour faire parvenir à une puissance à laquelle il a pris l'intérêt la plus soutenu [des propositions], qui devraient influir directement à son sort futur. Le Roi ne jugera bien des intentions de mon auguste maître qu'en les calculant sur l'échelle de l'amitié la plus vraie. S. M. I. s'estimerait heureuse, si Elle pourrait continuer à donner à S. M. des preuves de ce sentiment.

Le prince de Metternich.

22.

H. P. Søndag Morgen, den 28de November 1813.

Deres Majestæt tilstilles i Underdanighed de nu indløbne Aviser, hvilke intet ubekjendt indeholde. Jeg er beskjæftiget med at opsætte allerunderdanigst Beretning om den Meddelelse, som den her indtrufne kejserlig-østerrigske Kammerherre Bombelles i Forening med Grev Lützow i Aftes frembragte. Jeg skal ile med at forelægge Deres Majestæt min allerunderdanigste Beretning, saa snart jeg dermed kan blive færdig. Deres Majestæts allerhøjeste Befaling angaaende de fra Banken i Hamburg udleverede Penge kom mig i Morges til Hænde og er afgaaet til Konsulen der.

N. Rosenkrantz.

---

1) Den østerrigske Afsending Louis Philippe Grev de Bombelles var den 27de November ankommen til Kjøbenhavn efter en stormfuld Overrejse fra Warnemünde og begav sig samme Dags Aften med den østerrigske Gesandt Grev Lützow til Rosenkrantz (Archiv f. österr. Gesch. LXXVII, 487—88)

2) Se Bilaget.

23.

H. P. Den 28de November 1813.

Deres Majestæt haver jeg i Underdanighed at berette, hvad den kejserlige østerrigske Kammerherre Bombelles i Forening med Gesandten Grev v. Lützow i Aftes forebragte efter at have indhændiget mig det herved i Underdanighed fremlagte Brev fra Fyrst v. Metternich, bestemt til at sætte ham, Grev v. Bombelles, i Stand til at foredrage de Forslag, som Kejseren ved ham lader gjøre Deres Majestæt.

Grev Bombelles foredrog mundtligen, hvad han havde at sige. Kejseren, hans Herre, havde selv paalagt ham at forsikre, hvilket i Ministerens Brev er udtrykt, at Hans Kejserlige Majestæt intet oprigtigere ønsker end at se det danske Monarki vedligeholdt, og at Deres Majestæt vil med alle andre Fyrster tage Del i Evropas Befrielse fra den franske Kejsers Overherredømme, som nu er tilintetgjort. Det vil smerte Kejseren, sagde Greven, om dette sidste Forsøg ikke skulde svare til hans, Kejseren af Ruslands og Kongen af Preussens Hensigter, som ere at give Deres Majestæt de sikreste Prøver paa deres Venskab for allerhøjst Dem og paa deres Attraa at se den danske Stats Grundvold befæstet. Kejseren af Østerrig, føjede han til, har endnu ikke indgaaet den samme Forpligtelse betræffende Norges Afstaaelse til Sverig, som sammes Allierede, men Hans Kejserlige Majestæt kan ikke undgaa at paatage sig den, i Fald Deres Majestæt vægrer sig for at antage de Forslag, som nu i Forening med Kejseren af Rusland og Kongen af Preussen og efter Aftale med den engelske Regjering gjøres. De bestaa deri:

At Deres Majestæt frafalder Alliancen med de Franskes Kejser og samtykker i en Vaabenstilstand paa den holstenske Grænse, hvorpaa ufortøvet skal følge Vaabenstilstand med Storbritannien, saasnart som herfra ved den østerrigske Gesandt og Grev Bombelles tilkjendegives, ved at sende til London, at Deres Majestæt har taget den foreslagne Beslutning, hvorpaa Legationssekretær Foulon[1]) skal blive sendt til Kejserens Hovedkvarter for at bringe Fuldmagt til Fredsunderhandlinger med de Magter tilbage, som Deres Majestæt er i Krig med. Disse Underhandlinger skulle grundes paa Trondhjems Stifts Afstaaelse til Sverig mod Vederlag. Hvori dette Vederlag skulde bestaa, blev ikke udtrykkelig fremsat, naar undtages at Koloniernes og Flaadens Tilbagegivelse blive nævnte, som naturlig Følge af Fred med Storbritannien, foruden hvad Omstændighederne iøvrigt ville tillade Deres Majestæt, da det er Kejseren af Østerrigs og hans Medforbundnes Hensigt at forskaffe Deres Majestæt overflødig Erstatning for hvad der forlanges af Allerhøjest Dem at aftræde.

---

[1]) Baron Foulon, østerrigsk Legationssekretær i Kjøbenhavn.

De forbundne Magter tilbyde derefter, at ville garantere Deres Majestæt det øvrige Norge og Deres Stater i Almindelighed. Disse ere de fremsatte Forslag. Jeg spurgte, om de vare aftalte med Kronprinsen af Sverig og om en Vaabenstilstand med Sverig ligeledes skulde oprettes? Hvorpaa blev svaret, at Kronprinsen med sine 18000 Svenskere ikke kunde modsætte sig hvad af de andre Fyrster er besluttet, og at Greven havde haft at undgaa at tale med Kronprinsen eller nogen Svensk undervejs, og derfor havde indskibet sig i Rostock og antaget et fremmed Navn for ikke at gjøre Opsigt. Grev Bombelles bestræbte sig for at overbevise mig om, at Kejseren, hans Herre, vel ikke nu kunde støde Konprinsen for Hovedet; men at baade han og Kejseren af Rusland, samt Kongen af Preussen ikke havde i Sinde at fremme alle Kronprinsens Ønsker, og at hans og Sverigs Fordel ikke komme i Betragtning, naar det gjælder om at afveje samme med det gamle danske Kongehus's og det danske Monarkis Bedste og Vedligeholdelse. Greven beraabte sig ofte paa de Instruktioner, som ere tillagte den engelske Ambassadør ved Kejseren af Østerrigs Hof, hvilke ingen Tvivl skulle lade om, at jo den engelske Regjering samtykker i alt, hvad Kejseren foreslaar for at opnaa det fælles Øjemed, at bringe Deres Majestæt ind i de samtlige europæiske Fyrsters Forbund mod Frankrig, hvortil de ved Leipzig af de forbundne Hære erholdte Fordele nu frembyde Sikkerhed.

Ved i Underdanighed at afgive denne Beretning tillader jeg mig allerunderdanigst at bemærke, hvori disse Forslag afvige fra de foregaaende, som sigtede til samme Maal, og som fra Kejseren af Rusland og Kronprinsen ere blevne til adskillige Tider gjorte, nemlig deri:

1. At der ikke er Spørgsmaal her om det øvrige Norge mod den Erstatning, som skulde tilbydes og som det stod til Deres Majestæt at forkaste og saaledes at beholde Norge med Undtagelse af Trondhjems Stift.
2. At Vaabenstilstanden med Storbritannien skulde gaa forud for Fredsunderhandlingerne med Deres Majestæts Fjender, hvorved for det
3. Afstaaelsen af Trondhjems Stift bliver gjort afhængig af Underhandlingernes Udfald, som vilde bestemmes ved det Vederlag som tilbydes[1]).

---

[1]) Bombelles Instrux er dateret den 15de November 1813 og udstedt i Frankfurt a. M. (Yngv. Nielsen: Aktmæssige Bilag $^{1813}/_{14}$ S. 45 ff.), Danmarks politiske Holdning dadles i skarpe Udtryk, og det fremhæves udtrykkeligt, at Østerrigs Tilbud maa betragtes som et Ultimatum. Og dog aander Metternichs Note Velvilje mod Danmark, idet Fredsvilkaarene, som af Rosenkrantz fremhævet, ere gunstigere end de tidligere fremsatte. Hertil maa nu rigtignok bemærkes, at den forandrede Affattelse af det norske Spørgsmaal udelukkende skyldtes Østerrig, som næppe vilde have været i Stand til at realisere sine Løfter; thi Østerrigs Intervention, som var sket paa Sverigs Opfordring og med

Vaabenstilstanden til Søs, i det mindste med Storbritannien, vilde imidlertid sikre Norge Tilførsel af Korn og Levnedsmidler og samme derved betrygges mod Følgerne af fjendtligt Overfald, i Fald Underhandlingerne ikke førte til Fred. Efter de forhen gjorte Forslag var Trondhjems Afstaaelse ubetinget. Nu derimod skulde samme kun finde Sted mod Vederlag.

Da jeg paa ingen Maade vovede at foregribe Deres Majestæts Beslutning, men meget mere maatte lade forstaa, at jeg ikke turde vente, at Deres Majestæt, som paa saa uhørt en Maade har set Deres Tilbud forkastede, hvorover ogsaa baade Grev v. Lützow og Bombelles ytrede samme Mening som jeg og forsikrede derved, at Kejseren indsaa, hvor højligen Deres Majestæt har maattet føle sig fornærmet derved, — ville laane Øret til disse Forslag, saa kunde jeg ikke udforske dem, jeg havde at tale med, saa nøje, som jeg ønskede; men maatte lade mig nøje med deres Forsikringer, at Kejseren af Østerrig og hans Allierede oprigtigen ønske, at give Deres Majestæt Prøver paa deres Venskab, hvortil Anledning vilde gives, naar kun Tid vindes for at afvende den overhængende Fare, som truer det danske Monarki, hvilken det er dem om at gjøre at afværge.

Der blev ofte bemærket, at det havde smertet Kejseren ligesaameget at afstaa Tyrol og andre Dele af sine Stater, som det er Deres Majestæt imod, at give Deres Samtykke til Afstaaelsen af en Del af Norge; men at Kejseren havde bragt slige Ofre for at redde det Hele og havde oppebiet den belejlige Tid og saa sig nu atter forsikret om Besiddelsen af Tyrol; at Nordmændenes Troskab og deres Afsky for at underkastes Sverig, som jeg havde anført at være det stærkeste Baand, der knytter dem til det danske Kongehus, vilde frembyde samme Udsigt for Deres Majestæt til at bringe dette tro Folk atter under Deres Scepter, om endogsaa en Del deraf blev afstaaet, som Kejseren havde haft til igjen at forene Tyrol med sit Monarki, hvilken nu er gaaet i Opfyldelse. Jeg tør endvidere ytre den Mening, at det er baade Østerrig, Rusland, Preussen og England om at gjøre, at Deres Majestæt beholder Norge ubeskaaret, naar dertil kan findes nogen Udvej. Der kan heller ikke drages i Tvivl, at Kronprinsens Medvirkning nu er de forbundne Magter langt mindre vigtig og fornøden, end forinden Kejser Napoleon blev drevet ud af Tyskland og var angrebet i Italien og i Frankrigs sydlige Provinser, og at altsaa nu, og saa længe Østerrig — som nu synes at staa i Spidsen for Forbundet og at være i Besiddelse af en overvejende Indflydelse paa Foretagendernes Bestyrelse baade i militærisk og politisk Hensyn — ikke har tiltraadt den med Sverig i Aabo sluttede Traktat, — der lettere kan ventes, at, efter at have for et Syns Skyld tragtet efter at forskaffe Sverig en Del af Norge imod Erstatning,

---

Ruslands og Preussens Billigelse, skulde netop ordne Sagen til Sverigs Fordel og tvinge Danmark til at afstaa først Trondhjem Stift og senere hele Norge. (Jfr. Archiv f. østerr. Gesch. LXXVII, 484 ff.).

de forenede Magter og især Østerrig, ville undskylde sig med Umuligheden, der har hindret dem fra at opfylde det givne Løfte, uden at tilbageholdes af Frygt for, at Kronprinsen skulde være i Stand til at hævne sig for den mod ham udøvede Svig.

Det vil ligesaa lidet undgaa Deres Majestæts Opmærksomhed, som det er undgaaet min, at, ved at indgaa Vaabenstilstand paa den holstenske Grænse, gives der Allerhøjst Dem ingen anden Sikkerhed for Følgerne af dette Skridt, end den, som Deres Majestæt maatte finde i Kejseren af Østerrigs Løfte om strax paafølgende Vaabenstilstand med England, hvilken før ikke har været at opnaa, men som nu tilbydes, og i samme Monarks Forvending til Fordel for Allerhøjst Deres Stater, naar de foreslagne Underhandlinger maatte finde Sted.

Vi have set mange og næsten alle Monarker i den senere Tid at have anerkjendt den Sandhed, at Statens Frelse er højeste Lov. Valget af Midlerne til et saa vigtigt Maals Opnaaelse staar ene i Monarkens Magt. Jeg har altfor ofte vovet at ytre min Mening om de Følger, der kunne ventes af Forbundet med Frankrig, for at jeg tør tillade mig at igjentage her, hvad jeg til andre Tider har fremsat desangaaende i ligesaa dyb Underdanighed, som jeg med Lydighed har udført Deres Majestæts allerhøjeste Befalinger, naar Underhandlinger med Frankrig ere blevne mig anbetroede.

Dette er alt, hvad jeg tillader mig allerunderdanigst at fremsætte ved lige underdanig at forelægge denne Beretning, som med Hensyn til Gjenstanden er af større Vigtighed end nogen anden Beretning, som i halvandet Aarhundrede af en Undersaat er bleven forelagt nogen af Danmarks Konger.

Deres Majestæts allerhøjeste Beslutning vil uden Tvivl bestemme, om det østerrigske Gesandtskab fremdeles skal forblive ved Deres Hof. Grev v. Lützow anholder om at det allernaadigst maatte forundes Grev Bombelles at fremstille sig for Deres Majestæt.

Nu bragtes mig Grev Bernstorffs Beretninger om Konferencen i Prag, men de ere i Sifre.

N. Rosenkrantz.

24.

H. P. Mandag, den 29de November 1813.

Deres Majestæt vil finde denne Beretning fra Grev Bernstorff lige saa oplysende som alt, hvad der flyder af hans Pen.

Da Fyrst Metternich allerede, forinden de militære Operationer havde taget en heldig Vending for de forbundne Magter, var i Besiddelse af saa stor Indflydelse paa Tingenes Gang, saa maa den nu have fæstet end dybere Rødder. Ligeledes kan af samme Aarsag

ventes, at Fyrst Schwarzenberg[1]) maa have vundet større Agtelse. Men der ses tydelig, at begge have at kjæmpe med de store Vanskeligheder, som den nærværende sjældne Forening mellem saa mange Stater, hvis underordnede Interesser ere saa forskjellige, nødvendig frembyder. Grev v. Lützow siger, at Kongen af Sachsen har begaaet en stor Fejl ved at sende sin Kaarde til Fjenderne, da de vare komne i Besiddelse af Staden Leipzig, hvorved det for Østerrig bliver vanskeligt at tale Ordet for ham. Kongens forrige Minister, Grev von Senfft, er imidlertid i Frankfurt og er efter nogen Vanskelighed bleven vel optaget af Grev Metternich.

Preussen ser sig stedse lig og vil gribe om sig.

Det er farligt, at Baron v. Stein er bleven sat i Aktivitet[2]). Han er Hovedet for den tyske Forening, som har udbredte Forbindelser, og som, især i de preussiske Stater, har udøvet saa stor Indflydelse.

Det vil blive vanskeligt for Grev Metternich under disse Omstændigheder at holde fast over sin Plan, ikke at tilfredsstille enhver, inden Værket er fuldendt. Det er mærkeligt, nu da vi vide, at Kongen af Neapolis er gaaet igjennem Schweitz til Italien, at man endnu, dengang Grev Bernstorff skrev sin Beretning af 13de Oktober[3]), gjorde Regning paa denne Konges Hengivenhed.

Han har forladt Kejseren, inden denne gik over Rhinstrømmen. Udfaldet af Kampene i Italien synes mig stedse at maatte have den mest afgjørende Indflydelse paa Tingenes nærværende Stilling.

N. Rosenkrantz.

Bilag.

Fra Grev Christian Bernstorff til N. Rosenkrantz.

H. P. Depecher. Vienne, le 13 octobre 1813.

J'ai trouvé le comte de Metternich singulièrement satisfait de la situation actuelle des choses. Il s'attend de voir le sort de la campagne incessamment décidé (?) en faveur des alliès. Selon lui chaque jour ajoute à la supériorité que ceux-ci ont gagnée sur leur ennemi, et il est d'avis que même la victoire éclatante que l'Empereur réussirait à remporter sur l'une ou l'autre des armées qui le serrent de plus en plus, ne suffirait plus pour rétablir l'équilibre en sa faveur. La confiance des alliés se fonde cependant moins sur l'étendue de leurs propres moyens que sur

---

[1]) Carl Philip Fyrste af Schwarzenberg, Generalissimus over de mod Frankrig forenede Armeer.

[2]) Heinrich Friederich Carl Baron v. Stein, preussisk Statsmand, en af Grundlæggerne af „Tugendbund". Han var meget ildesindet mod Danmark og fremkom gjentagne Gange med Forslag til dets Sønderlemmelse.

[3]) Se Bilaget.

l'état de découragement et de désorganisation où ils croient savoir l'armée française, et sur le décousu, l'embarras et la faiblesse dont toutes les dernières opérations de l'Empereur Napoléon portent le caractère. Les plans du prince de Schwarzenberg vont enfin recevoir tout leur développement. Les plans n'ont pas laissé de donner lieu à de vives et fréquentes altercations au quartier général des souverains. Toute l'armée s'est montrée impatiente d'une inaction qui lui a paru aussi honteuse que funeste, et le comte de Metternich seul, mais entièrement d'accord avec le prince de Schwarzenberg, a eu souvent beaucoup de peine à calmer la fougue ardente de l'Empereur de Russie. Il a cependant toujours fini par l'emporter à la faveur de l'ascendant presque sans borne qu'il paraît avoir gagné sur l'esprit de ce Souverain, et dont il use avec toute l'adresse et la circonspection que nous lui connaissons. C'est aux soins de ce ministre, que dans ce moment l'on peut regarder comme l'âme de la coalition, qu'est dû un accord que mille circonstances et les incidents de chaque jour semblent tendre à compromettre. La jalousie entre les troupes russes et autrichiennes, les contestations et récriminations entre les généraux, la répugnance extrême avec laquelle ceux de service se soumettent aux ordres du prince de Schwarzenberg qui ne leur inspire ni estime, ni confiance, les embarras et les besoins qu'une organisation défectueuse et insuffisante fait souvent éprouver aux troupes russes, les excès énormes que celles-ci se permettent tous les jours, toutes ces différentes causes ne tarderaient pas à saper les premières bases de l'union formée, si l'accord entièrement personnel entre les souverains ne servait à en reprimer les effets. L'Empereur Napoléon a fait, il y a environ quinze jours, une nouvelle tentative d'amener une négociation. Il a à cet effet adressé à l'Empereur Son beau-père une lettre remarquable. En voici le contenu tel que me l'a rapporté une personne qui venait de la lire. „Je voudrais livrer Zamosc, et je voudrais que V. M. veuille à cet effet faire une petite convention avec moi. En général j'aimerais m'entendre avec Elle sur les moyens et terminer une guerre qui fait le malheur de la France ainsi que de l'Allemagne et de l'Italie. Si V. M. peut concourir à une paix générale, Elle me trouvera disposé à la faciliter par de grands sacrifices. L'Impératrice est revenue de Cherbourg. Elle se porte bien, mais Elle souffre infiniment par cette malheureuse guerre qui nous désunit.“ L'on m'assure que l'Empereur d'Autriche a répondu que, la ville de Zamosc n'étant attaquée que par des troupes russes, c'était à l'Empereur de Russie qu'il devait s'adresser pour la livrer, mais quant à la paix, les sentiments de l'Autriche étaient toujours les mêmes, mais qu'elle ne pouvait plus recevoir d'ouverture y relative, que conjointement avec ses alliés. Le comte de Metternich est d'avis que, tant que les Français n'auront repassé le Rhin, il ne saurait être sérieusement question de négociation. Le ministre avait en vain désiré pouvoir attendre à Prague la nouvelle de la conclusion définitive avec la Bavière. Le traité, à ce que je viens d'apprendre ici, n'a été signé que le 8. L'on dit cependant que les restitutions, que la Bavière s'est engagée à faire à l'Autriche, ne sont qu'éventuelles et n'auront lieu que lorsque, le gouvernement bavarois sera mis en possession des indemnités qui lui ont été assurées. Il paraît

sûr qu'un corps de troupes autrichiennes va être mis sous les ordres du général Wrede pour marcher conjointement avec les Bavarois sur le Main. L'on croit savoir que le Prince Reuss[1]) entrera avec le reste de son armée en Tîrole pour se diriger sur Vérone, et l'on se promet dès à présent des triomphes du côté de l'Italie, où déjà les armées du Vice-Roi ont sur tous les points le dessous. Depuis que la grande armée combinée est entrée en Saxe, la garde de la Bohème se trouve confiée au général Bennigsen[2]) qui a pris la même position que le prince de Schwarzenberg vient de quitter. Les troupes que le général Bennigsen a amenées, passent pour être des plus belles. L'on évalue ses forces à 60000 hommes, y compris une division autrichienne qu'on lui a laissée. Je me suis apperçu, non sans quelque surprise, que l'intimité entre le comte de Metternich et M. de Humboldt[3]) a été sensiblement alterée. Le ministre autrichien paraît avoir démêlé dans la conduite de cet envoyé de Prusse un esprit d'une habitude d'intrigue dont la supériorité et la profondeur de son génie sembleraient devoir l'exempter, et il le soupçonne, je ne sais sur quel fondement, de travailler à tirer partie de l'influence que les circonstances et les services rendus lui ont valu, pour supplanter le baron de Hardenberg. Quelque encourageante que la marche des évènements semble être pour le Roi de Prusse, ce souverain qui est loin de pouvoir s'élever à la hauteur de l'exaltation qui s'est emparée de sa nation, se montre toujours fort effrayé des difficultés qui restent à vaincre, et souvent très dégoûté de sa position. Et il est vrai que cette position est pleine d'épines et d'embarras. A force de n'épargner aucun sacrifice, la nation prussienne s'approche à grand pas du dernier point d'appauvrissement, et le gouvernement de l'épuisement total de ses ressources. Sur deux millions de livres sterling de subsides que le gouvernement anglais a accordés à la Russie et à la Prusse, un tiers seulement est échu en partage à cette dernière. L'on m'a assuré que ces subsides y compris, le gouvernement prussien jouit tout au plus d'un revenu de 1200000 écus par mois, tandis que les seuls besoins de la guerre exigent au delà du triple de cette somme. Le montant des subsides que l'Autriche tirera de l'Angleterre paraît n'être pas encore définitivement fixé. Le gouvernement brittanique s'étant offert à différentes fournitures, la question devient plus compliquée. Un des écueils les plus dangereux pour l'accord entre les puissances coalisées, se trouve dans l'ardeur avec laquelle la Prusse s'attache dès à présent à s'assurer un arrondissement convenable. Elle avait d'abord jeté les yeux sur le Mecklenbourg, mais ce projet paraît avoir rencontré des difficultés insurmontables dans les liens qui subsistent entre la maison ducale et la cour de Russie. S'il est vrai, ainsi qu'on me l'assure de bonne part, que le gouvernement prussien porte ses vues actuellement sur

---

1) Henrik XV af Reuss-Plauen, østerrigsk Feltmarskalklieutenant.
2) L. A. T. Bennigsen, General en chef for den kort forinden ankomne russiske Reservehær.
3) Wilhelm v. Humboldt, en Broder til Naturforskeren, blev 1809 preussisk Gesandt i Wien og spillede en betydelig Rolle ved de diplomatiske Forhandlinger i 1813—16.

la Saxe, il éprouvera la plus forte opposition de la part de l'Autriche. Je suis même tenté de croire que la froideur survenue entre le comte de Metternich et le baron de Humboldt tient déjà en partie à cette difficulté qui a pu donner d'autant plus de mécontentement au ministre autrichien qu'il met les soins les plus assidus à écarter toute discussion susceptible de diviser les intérêts des souverains alliés ou de distraire leur attention du premier et principal objet de leur union.

Ce n'est qu'avec beaucoup de répugnance, que ce ministre a consenti à l'établissement d'un conseil d'administration pour les pays occupés par les armées alliées, dont la présidence vient d'être accordée au baron de Stein. Les plans de constitution pour l'Allemagne dont ce dernier continue à s'occuper, ne rencontrent sous aucun rapport l'approbation du comte de Metternich. On les dit fondés sur des idées théoriques et républicaines souvent les plus creuses et d'une complication qui seule suffirait pour les rendre impraticables. L'idée du comte Metternich paraît être de fixer les rapports futurs de l'Allemagne par une suite d'alliances libres entre les souverains et princes de cet empire auxquelles une première convention entre l'Autriche et la Prusse pourrait servir de modèle et de base. Il paraît qu'en dépit de la situation actuelle du Roi de Naples, l'Autriche compte encore sur lui, et lui offre toujours de traiter avec lui sur la base de la garantie de son existence et de l'intégrité de ses états. Le Prince Carcati a eu en dernier lieu à Prague une entrevue avec le comte de Metternich[1]). — — — — — — — — — — — — —

M. de Bildt[2]) a été admis en qualité de ministre de Suède au quartier général de Sa Majesté l'Empereur d'Autriche.

La grande armée s'est ébranlée le 4 de ce mois pour entrer en Saxe par la voie de Chemnitz. Les deux Empereurs ont quitté Tøplitz le 5 pour se rendre à Commotau où le Roi de Prusse n'aura pas tardé à les suivre. Le 8 le quartier général du prince de Schwarzenberg se trouvait à Chemnitz, celui du comte de Witgenstein à Altenbourg. Nous ne tarderons pas à connaître les résultats de cette opération importante. Le corps d'armée sous les ordres du général Bennigsen est resté en Bohême. Il a été renforcé par la division autrichienne du général comte de Colloredo. Celle du général Bubna est près de Stolpen en Lusace et s'y trouve soutenue par un corps de troupes russes que le général Blücher a laissé en cette province. Nous sommes informés de l'entrée des Russes à Cassel.

La dernière voie par laquelle je pouvais encore espérer à faire parvenir mes très humbles rapports à V. E. venant de m'être fermée, je me trouve actuellement réduit à la nécessité pénible de poser ma plume jusqu' à ce que les circonstances ou des hasards heureux m'offrent quelque nouveau moyen de communication[3]).

---

[1]) Det Udeladte indeholder kun en Meddelelse om forskjellige russiske og tyske Prinsessers Rejser.
[2]) Svensk Friherre Knut Bildt.
[3]) Bernstorffs næste Brev er af 23de December.

La dépêche que V. E. m'a fait l'honneur de m'adresser le 3 du passé, est la dernière qui me soit parvenue de Sa part. Cette privation est d'autant plus cruelle pour moi, que la crise où l'accord le plus étrange d'injustices et d'erreurs a réduit ma patrie, ne me laisse pas un moment de repos. Bernstorff.

Des lettres du Commotau du 11 de ce mois viennent de nous apprendre que le traité d'alliance entre l'Autriche et la Bavière a été ratifié par S. M. l'Empereur et Roi.

Le Roi de Wurtemberg n'a pas plutôt eu connaissance de cette transaction, qu'il a rappelé son ministre de Munich et a fait partir pour l'armée du maréchal Augereau les derniers 6000 hommes qui lui restaient dans le pays. La grande armée combinée avance à grands pas sur Leipzic. L'armée française marchant à peu près dans la même direction, tout paraît à disposer à une bataille générale.

Le général Bennigsen a pénétré en Saxe du côté de Dresde, et le général Bubna a également eu ordre de passer l'Elbe pour renforcer les opérations sur la rive gauche de ce fleuve.

25.

H. P. Mandag Aften, den 29de November 1813.

Deres Majestæt tilstiller jeg i Underdanighed nogle ældre Beretninger fra Greve Bernstorff end dem, som allerede ere fremsendte. Deres Indhold vidner om Fyrst Metternichs gode Hensigter, men desværre ere de ikke gangne i Opfyldelse[1]).

Grev Bombelles har nu været hos mig under Paaskud at forelæse mig en Fremstillelse af Tildragelserne i Tyskland, og ved denne Lejlighed udlod han sig mere bestemt end i Forgaars[2]). Kejser Frants og hans Minister, som meget ønske at forekomme, at Krigen skal udbrede sig til Holsten, have bragt det derhen, at de militære Operationer paa denne Kant ere standsede, indtil Deres Majestæts Svar indløber. Trondhjems Afstaaelse maa efter Grevens Instruktioner absolut lægges til Grund for Underhandlingerne, som skulle følge paa Vaabenstilstanden. Naar denne Basis ikke antages, maa Grev Bombelles og Grev Lützow afrejse.

Jeg har gjort gjældende ethvert Argument imod denne Paastand. Greven kunde naturligvis intet indvende, som var grundet. Han kom ofte tilbage til den Ytring, at Sverig ikke længe vilde kunne beholde

---

1) Se efterfølgende Bilag I og II.

2) Bombelles anden Sammenkomst med Rosenkrantz fandt Sted den 29de November. Han havde affattet en skriftlig „aperçu de l'état actuel du continent", hvori han søgte at godtgjøre Umuligheden af, at Krigen kunde faa et heldigt Udfald for Frankrig (Archiv f. østerr. Gesch. LXXVII, 488).

Norge eller en Del deraf, og at Kejseren, hans Herre, til visse vilde bestræbe sig for, at dette Rige ikke tabes for Deres Majestæt.

Han kan bringe paa Papiret og undertegne Hovedpunkterne til en Traktat, naar Grundvolden dertil kun antages. Jeg maa tilstaa, at jeg ikke har Udsigt til, at der bliver nogen Udvej tilovers, om end alle andre Hindringer lade sig rydde af Vejen.

Greven ønsker i alle Tilfælde, at det maatte tillades ham at opvarte Deres Majestæt, som ham er befalet, og vil i Tilfælde af Vægring udbede sig skriftligt Afslag[1]).

N. Rosenkrantz.

Bilag 1.

Fra Grev Christian Bernstorff til N. Rosenkrantz.

H. P. Depecher. Vienne, le 1 octobre 1813.

Je m'empresse de prévenir Votre Excellence que le comte de Metternich vient de me proposer un rendez-vous à Prague dans la vue de me consulter sur les moyens de détourner de nous les dangers imminents dont nous menace le triomphe, de plus en plus apparent de nos nombreux et puissants ennemis. Je n'ai pas hésité à accepter une invitation ainsi motivée, mais les circonstances nous sont trop décidément contraires, pour que je puisse me promettre aucun fruit de cette entrevue. Car le peu que Monsieur de Hudelist a pu me dire des intentions du comte de Metternich, sert à me faire comprendre que l'Autriche de plus en plus pressée de se prononcer en faveur des prétentions du Prince Royal de Suède et ne croyant plus dans sa position actuelle pouvoir rebuter ce Prince par un refus sec, a jugé devoir, avant de prendre un parti à cet égard, faire une dernière tentative de nous détacher de nos nouveaux liens et de nous amener à des termes d'accommodement avec les cours alliées. Tout ce que, dans ce cruel état de choses, je puis encore me flatter d'obtenir est que la cour d'ici ne mette dans les ouvertures qu'elle se dispose à nous faire, aucune nuance de menace, et qu'elle nous accorde, au moins dans les formes, les égards et les ménagements qui nous sont dûs de sa part. M. de Hudelist a cru m'encourager en me disant que d'un côté Votre Excellence avoit témoigné au comte de Lützow le désir d'un rapprochement entre le Danemarc et les cours alliées, et que de l'autre mylord Aberdeen ne perdait aucune occasion pour exprimer celui de son gouvernement que l'on puisse trouver le moyen d'effectuer un accomodement avec notre auguste cour. Je pars aujourd'hui et je compte être de retour en 8 ou

---

[1]) Grev Bombelles haabede ved en eventuel Avdiens at kunne indvirke paa „Kongens Adjudanter", hvis Indflydelse man ogsaa i Udlandet ansaa for at være overordentlig stor. Kongen udsatte imidlertid stadigt Tidspunktet for Avdiensen, og denne fandt først Sted den 5te December Kl. 5 om Aftenen. (Archiv f. österr. Gesch. LXXVII, 488—89.)

10 jours. La cour d'ici compte plus que jamais sur l'accession de la Bavière. M. H[udelist] et de Floret sont chargés de cette négociation. L'on espère que dans peu de jours tout sera résolu. La négociation avec le Wurtemberg paraît n'être guère moins avancée. L'on n'attend que la dernière certitude à cet égard pour diriger des forces considérables sur le Main. Je tiens de M. de Hudelist que déjà le commandant du corps auxiliaire bavarois a eu ordre de ramener les débris de ce corps en Bavière, et de guetter en cas d'opposition, le moyen de passer à l'ennemi. Le même chef de bureau m'a confié qu'aussitôt que l'on aura conclu avec la Bavière et le Wurtemberg, l'on songera aussi aux moyens de prévenir la France en Suisse. Le général Bennigsen qui est entré en Bohême par Zittau, a dû passer l'Elbe aujourd'hui entre Leitmeritz et Melnic. M. de Hudelist évalue la force de son armée à 40000 hommes de combattants effectifs. Aussitôt que ce renfort sera arrivé, la grande armée fera un mouvement à gauche pour s'étendre vers Chemnitz. Nous sommes informés qu'après que le général Blücher qui suit toujours la même marche, s'est de nouveau replié sur Görlitz, l'Empereur Napoléon est rentré à Dresde et que la majeure partie de ses gardes s'est mise en marche sous les ordres du maréchal Ney pour rétablir la sûreté des communications du côté de Leipzic. D'après les dernières nouvelles qu'on a reçues de la part du Prince Royal de Suède, 20000 hommes de son armée avaient passé l'Elbe.

Bernstorff.

Apostille. M. de Hudelist vient de me dire qu'il s'attend à être informé aujourd' hui ou demain de la conclusion d'un traité préliminaire avec la Bavière. Les Autrichiens sont rentrés à Kraimbourg. Si l'on est bien informé à Töplitz, ce qui reste de forces à l'Empereur Napoléon, peut être évalué 180—190000 hommes.

Bilag II.

Fra Grev Christian Bernstorff til N. Rosenkrantz.

H. P. Depecher. Vienne, le 12 octobre 1813.

Je viens de retourner de Prague. J'y ai passé 3 jours avec le comte de Metternich. L'objet et le résultat de cette entrevue n'ont que trop répondu à l'attente que j'avais dû m'en former. Le comte de Metternich me reçut avec une peine sensible. Il me déclara qu'il s'agissait d'une démarche à faire auprès de notre auguste cour dont il ne se promettait aucun fruit, vu que les alliés de la Suède, tout en nourissant encore l'espoir de nous amener à leurs vues, ne démordaient pas de leurs prétentions à notre charge; mais pour laquelle l'Autriche avait d'autant moins

hésité à servir d'organe, qu'elle croyait ne pas nous faire du tort, en nous fournissant une nouvelle occasion de nous expliquer franchement. Le comte me fit sentir que, si nous pouvions éprouver du soulagement ou voir de l'avantage à faire valoir nos justes plaintes à jeter un nouveau jour sur la nature et les motifs de notre conduite ou à faire connaître d'une manière plus particulière nos sentiments ou nos voeux, l'Autriche accueillerait nos représentations ou nos communications avec autant d'intérêt que d'empressement et s'estimerait singulièrement heureuse de trouver encore l'occasion de nous être utile. Le comte de Metternich ajouta qu'il voudrait d'autant plus avoir à se flatter que nous puissions encore trouver quelque moyen de revenir sur nos pas ou d'adoucir nos rapports avec les puissances coalisées que, dans le cas contraire, la position où l'Autriche se trouve vis-à-vis de ses alliés, ne saurait plus longtemps lui permettre de se dispenser de suspendre ses relations officielles avec le Danemark. Cette dernière insinuation formant le point le plus fâcheux et peut-être l'objet principal de la communication que le comte de Metternich avait à me faire, V. E. voudra me permettre de Lui rapporter à ce sujet, autant que ma mémoire m'en laisse la faculté, les propres paroles de ce ministre. „Cette suspension provisoire des rapports officiels entre nos deux cours", me dit-il, „n'a d'autre but que de mettre fin à une jalousie et à des persécutions qui commencent à compromettre l'accord dont dépend le succès de la coalition. Nous rendons toujours la même justice au Danemarc, nous jugeons encore sous le même point de vue la conduite qu'on a tenue à son égard, nous n'avons jusqu'à ce moment perdu aucune occasion pour exprimer énergiquement notre entière improbation à ce sujet. Tant qu'il nous est resté une ombre d'espoir d'écarter les prétentions formées à votre charge, nous n'avons négligé aucun moyen à cet effet. Dans ce moment il ne nous reste plus la faculté d'exercer aucune influence en votre faveur sur des alliés, vis-à-vis desquels vous vous trouvez placés dans des rapports ouvertement hostiles. En effet quel moyen employons-nous maintenant contre eux, à moins, ce que vous ne prétendiez pas, nous ne voulussions les menacer de l'abandon de la cause qui nous est commune avec eux. Nous avons été sans relâche et toujours plus vivement pressés d'accéder aux engagements que nos alliés ont pris vis-à-vis de la Suède. Nous nous y sommes constamment opposés, et encore à la conclusion d'un traité d'alliance que nous venons de signer avec l'Angleterre, nous avons éludé de nouvelles instances, faites pour vaincre notre résistance à cet égard. Mais plus nous avons mis de persévérance à ce refus, moins nous pouvons nous dispenser de satisfaire nos alliès sur un point de simple forme, pour prévenir des prétentions ultérieures et pour mettre à couvert le premier de nos intérêts, celui d'un accord parfait entre les coalisés. J'ose espérer que votre cour ne se méprendra pas sur nos motifs, et qu'elle se convaincra que les véritables sentiments de l'Autriche pour le Danemarc sont restés et resteront toujours les mêmes."

Pour adoucir encore mieux ce que la résolution prise peut avoir de mortifiant pour nous, le comte de Metternich tâcha de faire valoir la considération que, si, ainsi que cela n'est sans doute que trop possible, le Danemarc se trouvait de son côté pressé de rompre ses rapports avec

l'Autriche, il ne serait peut-être pas fâché d'être prévenu, et de se voir par là épargné le désagrément de céder, contre son gré, aux instances de son allié. Il ajouta du reste que le rappel du comte Lützow n'aurait lieu qu'après que la réponse de notre auguste cour serait arrivée, que par conséquent cette mesure pouvait encore être envisagée comme purement éventuelle, qu'au cas qu'elle fut jugée indispensable, l'on se verrait obligé à m'inviter à regarder mes fonctions officielles également comme suspendues, mais qu'encore dans ce cas, on verrait avec plaisir que le Roi, notre maître jugeât à propros de me laisser ici. — En pesant avec attention les communications que le comte de Metternich m'a faites, je serais embarassé à dire s'il faut chercher la cause principale de la démarche que le comte de Lützow va se trouver chargé de faire auprès de notre auguste cour, dans l'espoir conçu par les puissances coalisées de trouver notre système ébranlé par la marche des évènements, ou bien dans le désir de l'Autriche de faire précéder le rappel du comte de Lützow par une ouverture propre à en adoucir l'impression, à lui faire gagner du temps et peut-être même à lui fournir des motifs plus apparents pour une mesure à laquelle elle se porte avec la répugnance la plus marquée. Le comte de Metternich m'a donné la preuve la plus décisive de cette répugnance en arrêtant son courrier pour me laisser la faculté d'écrire à V. E. après mon retour à Vienne, et en me faisant comprendre clairement qu'il trouvait du plaisir à user de ce dernier moyen de tergiversation. Il paraît du reste que la vivacité avec laquelle mylord Aberdeen insiste sans cesse sur le désir de sa cour de trouver des moyens pour gagner le Danemarc, a la part la plus essentielle à la tentative qui va se faire. Non seulement il déclare à tout propos que la Grande Bretagne est prête à rendre au Danemark ses colonies et ses vaisseaux, mais il se tourmente l'esprit pour imaginer le moyen de nous procurer des indemnités, et il est allé dans un de ses entretiens avec le comte de Metternich jusqu'à dire que, s'il n'avait à ménager les sentiments personnels du Prince Régent et les intérêts de la famille Royale, il ne désespérait pas de porter son gouvernement à nous offrir le pays d'Hanovre. L'ouverture qu'on va nous faire, ayant été définitivement concertée avant qu'on m'en ait parlé, il n'a plus été question pour moi d'en combattre le projet. Et j'avoue que j'aurais été fort embarrassé, si l'on m'avait consulté à cet égard. Car si d'un côté je ne vois qu'avec peine une démarche dont probablement le secret ne sera si bien gardé qu'elle ne puisse donner d'ombrage à nos alliés, je ne saurais de l'autre me dissimuler que notre auguste cour pourra mettre un prix réel à ne pas voir ses rapports avec l'Autriche rompus avant d'en être avertie et d'avoir une dernière occasion de s'expliquer franchement et amicalement avec elle. Le comte de Metternich ne m'ayant fait part des instructions qui vont être expédiées au comte de Lützow, que pour m'engager à m'employer de mon côté à éclaircir ma cour sur les véritables motifs qui font agir l'Autriche dans cette occasion, j'ai dû me borner à lui promettre de rendre à V. E. un compte fidèle de tout ce qu'il voulait bien me dire à cet égard. Je me suis du reste prévalu de cette occasion pour lui retracer encore une fois tout le tableau, tant des injustices et des avanies que nous avons essuyées, que des soins

que nous [avons] pris pour prévenir la fâcheuse extrémité à laquelle nous nous sommes vus forcément réduits. J'ai dû encore cette fois-ci m'attacher surtout à lui faire sentir que, placés entre les prétentions des alliés et le ressentiment de la France, nous n'avions à chercher notre dernier salut que dans des engagements qui, sous le double rapport de la guerre et de la paix, étaient devenus également inévitables. Car j'ai trouvé au comte de Metternich, en dépit de sa disposition a nous rendre justice, toujours les mêmes préventions sur ce dernier point. Ne pouvant ou ne voulant se mettre entièrement à notre place, il méconnaît la nécessité urgente où nous nous sommes trouvés, pour nous accuser de précipitation.

Je suis fortement en peine d'avoir à ajouter que, bien que j'aie la conviction que le comte de Metternich m'a dit l'exacte vérité, en m'assurant que l'Autriche a jusqu'ici refusé son accession aux engagements que ses alliés ont pris envers la Suède, j'ai de fortes raisons pour croire que cela n'empêche pas que, dans ses explications verbales et confidentielles avec cette dernière puissance, elle ne soit allée bien plus loin qu'elle ose nous l'avouer. D'après ce qui m'a été dit de bonne part, il paraît que le comte de Stadion [1]), après avoir longtemps et vivement plaidé notre cause, s'est laissé arracher à Trachenberg des espérances ou des promesses sur lesquelles le comte de Metternich tout en le désapprouvant, n'a plus osé lui donner le démenti. Je suis d'autant plus inquiet à ce sujet que nous avons à nous attendre que, lorsque nos relations avec l'Autriche auront cessé, et que les intérêts des deux cours se diviseront de plus en plus, celle d'ici se laissera insensiblement gagner par toutes les préventions que ses alliés nourrissent à notre égard, et finira par perdre de vue tous les ménagements, sur lesquels nous avons eu jusqu'ici à compter de sa part. J'ai du reste eu la satisfaction de m'apercevoir que de toutes parts l'on est extrêmement las du Prince Royal de Suède qui, par ses inconséquences, ses fanfaronnades et ses indiscrétions fatigue et excède ses alliès de plus en plus.

L'on m'a assuré qu'il pousse l'arrogance et le ridicule jusqu'à vouloir se faire un mérite de ce que dans les circonstances actuelles il ne fasse valoir les titres qu'il croit avoir pour aspirer à la couronne de la France. Il paraît que la cour de Londres a été la première à s'apercevoir, combien peu il est fait pour répondre à la confiance que les alliés ont si inconsidérément placée en lui, et qu'elle éprouve dès à présent le regret le plus amer de s'être trop engagée avec lui. Les généraux qui servent sous lui, passent pour être entièrement dégoûtés.

Bernstorff.

26.

H. P. Den 29de November 1813.

Deres Majestæt tror jeg at burde i Underdanighed forelægge de Bemærkninger, som have fremstillet sig for mig ved at læse Grev Bernstorffs Beretning af 12te Oktober med Hensyn til de Meddelelser, som ved Grev Bombelles ere blevne fremsatte. I Henseende til det

[1]) Se VI, 160 Note.

oprigtige og deltagende Sindelag for Deres Majestæt, som Grev Bernstorff har fundet den østerrigske Minister besjælet af, da stemmer hans Beretning overens med det Sprog, som Grev Bombelles fører.

Der ses af Beretningen, at inden de forbundne Hære sejrede ved Leipzig, havde den østerrigske Minister besluttet at gjøre et Forsøg paa at sætte Deres Majestæt i Forbindelse med Østerrigs Allierede. Hvad enten det nu var med Hensigt at opnaa dette Maal, eller blot for at finde en Aarsag til at give efter for den Paatrængenhed, hvormed der fordres af den østerrigske Kejser, at han skal afbryde det venskabelige Forhold mellem begge Stater og paatage sig de samme Forpligtelser, som hans Allierede have indgaaet med Sverig, saa kan i begge Forudsættelser ej noksom skjønnes paa de venskabelige Ytringer, hvormed Østerrigs Forlegenhed skildres ved Fyrst Metternich.

Grev Bernstorff var ikke underrettet om de Forslag, som man allerede dengang var sindet at gjøre. Efter at have overvældet Kejser Napoleon og derved at have fattet et mere grundet Haab til at bringe ham til at frafalde Udøvelsen af det almindelige Herredømme, hvor efter han har tragtet, have de første Forslag formodentlig faaet mere Bestemthed, da nu de Allieredes Opmærksomhed i Tyskland, saa at sige, ene er henvendt paa den nedre Elbflod og paa de derved liggende Fæstninger, hvor fra de franske Tropper maa fordrives, om Tysklands Skæbne skal anses som afgjort.

Grev v. Lützow forsikrer mig, at de Instruktioner, som Grev Bombelles har medbragt, ere blevne gjennemsete og approberede af Kejseren af Rusland, Kongen af Preussen og af den engelske Ambassadør, hvilken sidste, efter Grev Bernstorffs Beretning, saa ivrigen tragter efter at tilvejebringe Forening med Danmark[1]).

Der kan ikke ventes at forskaffe sig Kundskab om disse Instruktioners egentlige Indhold, naar det ikke er Deres Majestæts Hensigt at antage de gjorte Forslag, hvilket efter min uforgribelige allerunderdanigste Mening ikke lader sig gjøre, med mindre Deres Majestæt vil sætte ubegrænset Tillid til Kejser Frants' og hans Ministers Sindelag, og De vilde vove, at lade det komme til Underhandling paa den foreslagne Basis i Haab om, at der under Underhandlingerne kan findes Lejlighed til, ved at forkaste det tilbudte Vederlag, at undgaa Afstaaelsen af en Del af Norge. Denne maa tages med Vaabens Magt, naar Deres Majestæt vægrer Dem for at afstaa den mod en tilbudt Erstatning.

Jeg maa tilstaa, at jeg ikke letteligen kan forestille mig, at naar Vaabenstilstand var indgaaet, hvorved Norges Stilling strax kan for-

---

[1]) Dette var kun til Dels rigtigt. Rusland og Preussen havde ganske vist billiget Østerrigs Intervention, dog kun paa Grundlag af Opfyldelsen af de svenske Fordringer, men den engelske Gesandt ved det østerrigske Hof, Lord Aberdeen, erklærer, at han ikke har bifaldet den Maade, hvorpaa Freden med Danmark søgtes tilvejebragt. (Archiv f österr. Gesch. LXXVII, 484).

bedres, og Underhandlingerne vare i Gang, de forbundne Magter da skulde — for at tilfredsstille Kronprinsen, som, efter Grev Bernstoffs Beretning, allerede falder dem besværlig, og, som, efter Grev Bombelles Ytringer, ikke bør anses for nu at have synderlig Indflydelse — med Magtens Anvendelse ville tvinge Deres Majestæt til at opfylde hans ærgjærrige Paastand. Men stedse bliver det et voveligt Foretagende at lægge Afstaaelsen til Grund for Underhandlingerne med Hensigt, at afvige derfra. Dette kan ingen nægte, ligesaa lidet som at den Maade og de Omstændigheder, som iagttages ved at frembringe de fra Østerrigs Side mundtlig gjorte Forslag, ere mindre tillokkende, end om deri var mere Klarhed og nøjere Bestemmelse.

Kundskab om Landets Stilling, om Forsvarskræfternes og Midlernes Tilstrækkelighed til at bestaa en Kamp, som skal afgjøre Kongehusets og Fædrenelandets Skæbne, udfordres derfor til at vælge mellem de overhængende Farer.

Jeg vil ikke saare Deres Majestæts faderlige Hjærte ved at skildre disse saaledes, som de fremstille sig for mig. Det er ikke Allerhøjst Dem ubekjendt, at jeg ingen Hjælp eller Redning venter fra den Side, hvorpaa vi nu støtte os. Tre Aars Erfaring under møjsommeligt Arbejde, som intet har frugtet, har afgjørende bestemt min Mening. Jeg vil heller ikke bedømme, om der i Landet gives Midler til at holde Forsvarskræfterne i fornøden Gang. Jeg vovede for mere end et Aar siden, uagtet jeg var ukyndig om Finansernes Forfatning, at afveje Farerne mod hinanden, som viste sig fra begge Sider[1]). Den Kundskab, jeg i den senere Tid har erholdt om Forfatningen ved, efter allerhøjeste Befaling, at møde i den overordentlige Finanskommission, har ej kunnet forandre min Mening[2]). En anden Beretning fra Grev Bernstorff af samme Dato venter jeg hvert Øjeblik at se desifreret[3]).

N. Rosenkrantz.

27.

H. P. Tirsdag, den 31te [d. e. 30te] November 1813.

Deres Majestæts allerhøjeste Befaling af Gaars Dato er mig nu tilhænde kommet[4]).

---

[1]) Breve fra Rosenkrantz til Kongen af 19de September 1812, V, 261 f.
[2]) Nedsat den 16. Juli for at ordne Landets Pengevæsen.
[3]) Findes ikke i Krigsarkiverne.
[4]) Herved sigtes maaske til Kongens Skrivelse til Rosenkrantz af 30te November, der er trykt hos Wegener: „Aktmæssige Bidrag“ Side 419 og som meddeles nedenfor Side 419, Note 2. Mærkelig nok er saavel ovenstaaende Skrivelse fra Rosenkrantz som og en anden af hans Skrivelser til Kongen, — se Wegener Side 420 — dateret den „31te“ November.

Det Skridt, der skal gjøres, er af saadan afgjørende Vigtighed, at jeg maa vove i Underdanighed at bønfalde Deres Majestæt om allerunderdanigst Tilladelse til at opsætte at afgive den mundtlige Erklæring til Østerrigerne, som er mig paalagt. Jeg har siden i Aftes gjentagen overvejet baade, hvad mig er bleven sagt, og hvad der endnu kan forsøges paa, for at erholde den Lettelse, som Vaabenstilstanden kan tilvejebringe til Norges Bedste.

Ikke kan eller vil jeg tilraade Deres Majestæt at afstaa dette Rige eller nogen Del deraf, saa længe De, som nu, besidder det ubeskaaret.

Jeg behøver at samle mine Tanker om Maaden, hvorpaa maaske endnu der kan drages Fordel af Grev Bombelles' Sendelse. Naar derfor Deres Majestæt tillader mig at tilbageholde Erklæringen, saa haaber jeg endnu i Aften, om De allernaadigst tillader mig at opvarte Allerhøjst Dem, at kunne tydeligere udvikle mine Tanker. Tiden er mig i Dag fra Kl. 12 til 3 Eftermiddag betaget, da jeg maa imodtage de fremmede Gesandter.

Deres Majestæts allerhøjeste Befaling forventes.

N. Rosenkrantz.

28[1].

H. P.

Af Grev Bombelles' Fortællinger, hvis Værd jeg ikke paatager mig at bestemme, har jeg beholdt følgende:

Greven forlod Frankfurt a. M. den 16de November og lagde Vejen over Leipzig og Berlin til Rostock[2]. Kejseren af Østerrig og Rusland, Kongerne af Preussen og Bayern samt Storhertugen af Hessen og Baden vare der forsamlede[3]. Kongen af Würtemberg var ventende samme Dag. Ham var forud bleven lovet, at hans gjenstridige Søn Prins Paul[4]) skulde fra Frankfurt bortfjærnes. I Weimar saa Greven Kurfyrsten af Hessen, som agtede sig til Kassel. Greven stadfæster, at Kongen af Neapolis var kommen til Schweiz. Han paastaar, at han har forladt Kejseren for at vende tilbage til sine Stater, hvor han vil slaa sig til de forbundne Magters Parti. Efter Grevens Foregivende var Kejser Napoleon endnu ved hans Afrejse i Metz[5],

---

[1]) Brevet, der er uden Dato og Underskrift, findes henlagt i H. P. Indkomne Sager Nr. 1132 for 1. December 1813. Det har sandsynligvis været benyttet som Hjælpemiddel ved et mundtlig Referat,

[2]) Det synes, som om Bombelles havde valgt Søvejen for at undgaa Kronprinsens Hovedkvarter.

[3]) D. v. s. i Frankfurt.

[4]) Paul Carl Friederich August, Kong Frederik af Würtembergs yngste Søn af 1ste Ægteskab.

[5]) Napoleon var senest den 10de November ankommen til St. Cloud, den 7de var han i Mainz. (Correspondance de Napoléon.)

og man holdt for, at han havde ladet kalde Senatet did til sig. I Frankfurt fremstillede sig den polske Fyrste Sulkowsky[1]) for Kejser Napoleon og erklærede, at han og hans Landsmænd vilde tage imod de Allieredes Tilbud, som nu kunde bestemme Polens Skjæbne, og at de polske Tropper ikke vilde følge med over Rhinstrømmen, hvortil deres Ed ikke forbandt dem. Efter at have tiltalt Fyrsten meget haardt, lod han ham og nogle tusende Polakker fuld Frihed til at gaa bort. De stødte strax til de Allieredes Hær. General Dombrowski[2]) blev tilbage med nogle Hundrede Mand. Storhertugen af Frankfurt[3]) havde frasagt sig Regeringen ved Erklæringen til Kongen af Bayern og havde derved bestemt Vicekongen[4]) til sin Efterfølger, hvorpaa var blevet svaret, at det sidste vilde nærmere blive at bestemme.

De østerrigske Tropper under Bellegarde[5]) vare kun nogle faa Mile fra Majland.

Staden Dresden havde vel overgivet sig paa Vilkaar, at Garnisonen, som var 25000 Mand stærk, skulde føres til Frankrig og ikke tjene, inden den blev udvexlet; men Kejser Frants lod til ikke at ville stadfæste disse Vilkaars Opfyldelse og at ville drage General Klenau til Ansvar derfor. Garnisonen var imidlertid bragt til Bøhmen[6]).

Grev Bombelles antager, at Kejser Napoleon har tilbageført over Rhinen omtrent 65000 Mand, hvoriblandt 30000 gode Tropper, mest af Garderne. Af disse maa Officerer og Underofficerer uddrages for at formere nye Korps af den sidste Konskription. Han paastaar ogsaa, at der er bleven gjort Fredsforslag til Kejser Napoleon, men uden Virkning.

Hochheim, ligeoverfor Mainz, blev den 5te November indtaget uden synderlig Modstand. Det skete ikke for at angribe Fæstningen, men for at sikre Hovedkvarteret i Frankfurt.

N. Rosenkrantz.

---

[1]) Vistnok Fyrst Johan Sulkowski, der siden 1811 havde fulgt det franske Hovedkvarter.

[2]) Johan Henrik Dombrowski, polsk General i fransk Tjeneste, vendte først i 1814 tilbage til Polen.

[3]) Carl Theodor Anton Marie, forhen Kurfyrste af Mainz m. m., var siden 1810 Storhertug af Frankfurt.

[4]) Eugen Napoleon, siden 1805 Vicekonge af Italien, gift med Prinsesse Augusta Amalie, Datter af Kong Maximilian Joseph af Bayern.

[5]) Feltmarskalk Henri Greve af Bellegarde overtog i Aaret 1813 Overkommandoen i Italien og blev senere Generalgouvernør over de derværende østerrigske Besiddelser.

[6]) Den 11te November havde Marskalk Gouvion St. Cyr overgivet Dresden til den østerrigske General af Kavaleriet Johan Greve af Klenau, Friherre af Janowitz. Garnisonen skulde føres til Strassburg og maatte ikke tjene mod Frankrigs Fjender, inden den var udvexlet. Fyrst Schwarzenberg erklærede imidlertid den 17de s. M. Kapitulationen i Herzogswalde for ugyldig; Klenau blev sendt til Italien, og St. Cyr fik Valget imellem at gaa til Dresden og paany lade sig indeslutte, eller at gaa til Østerrig som Krigsfange med sit Korps. Han valgte det sidste. Klenau blev 1815 kommanderende General i Böhmen og Schlesien.

29.

H. P. Onsdag Aften, den 1ste December 1818.

Deres Majestæts allerhøjeste Befaling skal jeg i allerdybeste Underdanighed efterkomme ved at samle, hvad der udfordres til at foredrage den vigtige Sag, hvorover Deres Majestæt er allernaadigst sindet at have flere Mænds Mening. Jeg skal dermed være færdig i Morgen Aften, saa at Deres Majestæt paa Fredag kan befale, at Foredraget finder Sted. Jeg vover allerunderdanigst at bede Deres Majestæt at ville allernaadigst tilstille mig det Udkast i det franske Sprog, som efter allerhøjeste Befaling i Morges forblev i Deres Majestæts Hænder, og hvoraf jeg ingen Afskrift har beholdt[1]).

N. Rosenkrantz.

30.

H. P. Den 4de December 1813.

Deres Majestæt haver jeg i Underdanighed at berette, at jeg har gjort den franske Gesandt bekjendt med Allerhøjst Deres Hensigt, at ville foreslaa ved Hs. Durchlauchtighed Prinsen af Hessen, at en Vaabenstilstand indgaas paa Grænsen baade for Deres egne og de franske Tropper[2]). Gesandten er ikke ved Marskalken bleven underrettet om, at ham har været foreslaaet at forlade Hamburg og Omegnen for at gaa tilbage til Frankrig.

Han forsikrede mig, at han ingen Mening kunde have angaaende det Skridt, Deres Majestæt har i Sinde at gjøre; men at dømme efter Grundsætninger, saa holdt han for, at Marskalken ikke vil byde Hænderne til en Vaabenstilstand. Han bemærkede derved, at, da et saadant Forslag nødvendig sætter forud, at den, som gjør det, har

[1]) Den 1ste December havde Kongen meddelt Rosenkrantz, at han vilde „forsamle et Raad, i hvilket De skal forelægge hele Sagen om de Fordringer, der nu gjøres til mig". (Se Side 419, Note 2.) Som Medlemmer af dette Raad indtraadte de i Kjøbenhavn tilstedeværende Statsministre, Præsidenterne samt muligvis Justitiarius i Højesteret, og Resultatet af dets Overvejelser blev, at man burde benytte Østerrigs Tilbud. (Wegener: Aktmæssige Bidrag, 420—21. C. Th. Sørensen: Kampen om Norge, I, 389—90). Om dette Raad, der skal have været samlet den 5te og 6te December, taler ogsaa Grev Lützow i sin Indberetning af 7de December; han paastaar, at Kancellipræsident Kaas kæmpede med Held for de franske Interesser. (Archiv f. österr. Gesch. LXXVII, 489).

[2]) Under 4de December havde Kongen skrevet til Frederik af Hessen og bemyndiget ham til at slutte en Vaabenstilstand paa 6—8 Uger, selv om de Franske ikke kunde blive optagne i den, dog burde den kun sluttes, „naturligvis paa antagelige og ej vanærende Vilkaar". Brevet faldt imidlertid i Carl Johans Hænder, og et Duplikat naaede først senere Auxiliærkorpset.

Grunde dertil, som hidrøre fra hans egen Fordel, saa vil Fjenden enten strax aldeles forkaste det eller fordre nogensomhelst Sikkerhed eller Fordel for sig.

Han skriver til visse desangaaende til Marskalken. Jeg forsikrede Baron Alquier, at Deres Majestæt aldeles ikke havde taget denne Beslutning med Hensyn til noget politisk Vilkaar; men ene fordi Tropperne ingen Sold erholde. Jeg tvivler dog om, at jeg har overbevist ham, omendskjøndt jeg føjede til, at naar Deres Majestæt havde villet sætte politiske Underhandlinger i Forbindelse dermed, saa stod det til Dem, at gjøre denne Sag af her, for saa vidt Deres egne Tropper angaar[1]).

N. Rosenkrantz.

31.

Kabinetssekretariat. Mandag Aften, den 6te December 1813.

Deres Majestæt ville allernaadigst undskylde, at jeg ikke endnu kan forelægge til allerhøjeste Bedømmelse Brevet til Kejser Frants[2]). Det skal allerunderdanigst fremsendes i Morgen. Jeg ønsker, at Sekretær Foullon, som kun skal oppebie det, maa kunne faa det med sig lige som mine Breve til Fyrst Metternich og til Grev Bernstorff. Brevet fra den engelske Ambassadør[3]) til det engelske Ministerium gaar vel bedst fra Fladstrand til de nærmeste engelske Krydsere der i Farvandet.

Østerrigerne have forsikret mig, at om et eller andet Sted var blevet besat inden for Holstens Grænse, skal samme strax blive forladt.

N. Rosenkrantz.

32.

Kabinetssekretariat. Mandag Aften, den 6te December 1813.

Deres Majestæt ville allernaadigst tillade, at jeg i Underdanighed beretter, at jeg har afgivet Deklarationen til de østerrigske

---

[1]) Dette Brev er expederet fra Departementet for de udenlandske Sager.

[2]) Den 6te December om Aftenen meddelte Rosenkrantz stærkt bevæget de østerrigske Diplomater, at Kongen var gaaet ind paa deres Forslag. Disse gik ud paa følgende: Fjendtlighederne indstilles, Danmark tiltræder Forbundet mod Frankrig og slutter under Østerrigs Mægling Fred med sine Fjender paa de gunstigste Vilkaar. Trondhjem afstaas mod Erstatning. Danmark gjør Regning paa engelske Subsidier i den forestaaende Krig. Kongens Brev, som udfærdigedes den 7de, udtrykker hans fulde Tilslutning og Tillid til Kejser Frants. (Archiv f. österr. Gesch. LXXVII, 490—91.)

[3]) Det her omtalte Brev var rettet til Lord Castlereagh og indeholdt en Anmodning til den engelske Regering om at holde inde med Fjendtlighederne, men det har vel snarere haft den østerrigske end den engelske Ambassadør til Forfatter. (Jfr. Archiv f. österr. Gesch. LXXVII, 490.)

Underhandlere, som have nedskrevet den for at undgaa Misforstaaelse[1]), men jeg har ikke været heldig nok for at undgaa aldeles at nævne Trondhjem, hvilket Ord er bleven tilføjet saaledes: „d'une partie de la Norvège septentrionale, comprise sous la dénomination du Drontheim.“ De sagde, at det var dem mere om Navnet end om Tingen at gjøre, da derved Kejseren af Rusland og Kronprinsen skulde tilfredsstilles.

De fandt det til Dels ikke gjørligt at indrykke eller at love, at Marskalk Prins Eckmühl skulde indbegribes i Vaabenstilstanden, da General Walmoden til visse ikke vilde billige, at de stipulerede om en Vaabenstilstand med en fransk General, hvortil de ikke ere avtoriserede, og at deres Løfte altsaa vilde blive aldeles uden Virkning. De støttede desuden deres Afslag paa, hvad der er forefaldet med den franske Garnison, som var i Dresden[2]), for at bevise, hvor forsigtige de maatte være.

Da Marskalken har skilt sig fra Deres Majestæts Auxiliærkorps og befinder sig i en fransk Stad[3]), og det allerede er bleven Hs. Durchlauchtighed Prinsen af Hessen tilladt at slutte Vaabenstilstand uden at indbefatte de Franske deri, saa finder jeg ikke, at der bør paastaas, at Vaabenstilstanden udvides og derved den hele Forhandling kuldkastes. Men jeg har imidlertid sagt til de to Grever, at jeg ikke kunde uden Deres Majestæts Samtykke udelade denne Paastand, hvorom de i Morgen tidlig skulde nærmere blive underrettede.

N. Rosenkrantz.

33.

Kabinetssekretariat. Fredag, den 7de December 1813.

Deres Majestæt maa jeg i Underdanighed indstille til, at Østerrigs Legationssekretær, Baron Foullon, maa anbefales til Hs. Durchlauchtighed Prins Frederik af Hessen som kommanderende General, paa det han med Sikkerhed kan komme frem til General Grev Walmodens Hovedkvarter.

Under nærværende Omstændigheder finder jeg, at Baron Foullon først maatte melde sig i Slesvig hos Hs. Durchlauchtighed Landgreven for af ham at blive anvist, hvor han med Sikkerhed bedst kan træffe Prins Frederik. Jeg indstiller derfor i Underdanighed om Deres Majestæt Selv finder for godt at foranstalte noget desangaaende eller om Allerhøjst De ville allernaadigst befale mig at anbefale den østerrigske Kurér til Hs. Durchlauchtighed Landgreve Carl til Øjemedets Befordring.

N. Rosenkrantz.

---

[1]) Erklæringen var nemlig mundtlig. Se S. 413, Note 2.
[2]) Se S. 411.
[3]) D. v. s. Hamburg.

34.

H. P. Tirsdag Morgen, den 7de December 1813.

Deres Majestæt betroede mig i Gaar allernaadigst Hs. Durchlauchtighed Landgrevens Skrivelse til Allerhøist Dem betræffende Kammerherre v. Hedemanns Sendelse[1]).

Ved i Underdanighed at tilstille Deres Majestæt bemeldte Skrivelse og tilhørende Bilager vover jeg lige underdanigst at ytre, at naar jeg med Hs. Durchlauchtighed turde antage, at, ved at tilstille Kammerherre v. Hedemann Adgang for med Hensigt at indlade sig paa Skrømt paa hans Forslag, det kunde bringes derhen, at Kronprinsen, som sender ham, eller hvis Forslag han har paataget sig at foredrage, derved kunde lade sig bevæge til at lade underhandle i Stedet for at gaa fremad, saa vilde jeg ubetinget tilraade at lade Kammerherre v. Hedemann give Pas ved mig for at lade ham ansé sig selv for en antagen Underhandler. Men da jeg ingenlunde kan antage Hs. Durchlauchtigheds Mening, saa holder jeg for, at hverken det haster med at foranledige Kammerherre v. Hedemanns Hidkomst eller at give den Anseelse af nogen synderlig Vigtighed,

At hindre ham fra at begive sig hid, vilde maaske ikke være raadeligt, da han bør betragtes ene og alene som Deres Majestæts Undersaat, hvilken i saadan Egenskab maa kunne opholde sig, hvor han lyster, naar han holder sig Lov og Anordninger efterrettelige, hvoraf flyder, at han ikke maa brevvexle med Fjenden, hvorpaa han dog først maatte gjøres opmærksom, naar han kommer hid, thi herfra vil han vist lade sig være angelegen at give Kronprinsen Underretninger. Maaske er han just udsendt for at udforske, hvorledes Grev Bombelles Forslag optages.

Naar Deres Majestæt efter hans Ankomst vilde paa hans Andragende svare ham, at hans velmente Hensigt ikke miskjendes; men naar den paa en fremmed Fyrstes Vegne forebringes af en af Deres Undersaatter, kunde De ikke indlade Dem Selv derpaa, men henvise ham til mig.

Jeg maa kun i Underdanighed tilføje, at dersom Kammerherre v. Hedemann er Kronprinsen vitterlig hengiven, saa er det bedre, han er her, end i Holsten.

N. Rosenkrantz.

35.

H. P. Den 9de December 1813.

Allerhøjeste Befaling af Dags Dato har jeg efterkommet ved at tilkjendegive Grev Bombelles og den østerrigske Minister, at tvært-

---

[1]) Oberstlieutenant Hartvig Johannes Christoph Hedemann, født i Slesvig 1756, stod i engelsk-hannoveransk Krigstjeneste. Han blev 1813 af Kongen af England sendt til Kronprinsen af Sverrigs Hovedkvarter og afgik paa dennes Opfordring til Auxiliærkorpsets Hovedkvarter for at forhandle om Vaabenstilstand.

imod den førstes Forsikring Fjenden er brudt ind i Holsten [1]). Han undskylder sig med, at der ikke havde været forudset, at hans Ophold, uden at have modtaget endeligt Svar, vilde have varet saa længe, og at saaledes Kronprinsens Utaalmodighed har faaet Overhaanden, og føjede til, at han, Grev Bombelles, ikke havde villet fornærme ved at tilkjendegive ved sin Ankomst her, at ham kun var tilladt at oppebie Svar inden nogle faa Dage [2]).

Han haaber endnu at formaa Grev v. Walmoden, som har at rette sig efter de ham fra Hovedkvarteret igjennem Fyrst Metternich tilsendte Befalinger, til at vende tilbage igjen ud over Grænsen. Med samme Overbevisning turde han intet love de Svenske betræffende, da de ikke staa under Grev Walmodens Befaling, men han smigrer sig med, at de ligeledes ville lade sig overtale til at gaa tilbage.

For at bidrage fra deres Side til at befri Holsten for Fjenderne, agte de østerrigske Underhandlere, ufortøvet at afsende en Skrivelse til General Walmoden, som maaske bedst og snarest kunde befordres til sin Bestemmelse ved Deres Majestæts egen Foranstaltning, ved at afsende denne Skrivelse ved en Officer eller Guide til Hs. Durchlauchtighed Prins Frederik, som kan lade det tilstille den fjendtlige General.

Skulde dette allerunderdanigste Forslag ikke finde allerhøjeste Bifald, saa bliver det østerrigske Gesandtskabs Skrivelse at afsende ved Grev v. Lützows Tjener med Anbefaling til Hs. Durchlauchtighed Landgreven.

N. Rosenkrantz.

---

[1]) Se Kongens Brev til Rosenkrantz (S. 363).

[2]) Der var ansat Audiens for Bombelles til 1ste December, men den blev udsat Dag for Dag og først efter at Bombelles den 4de December om Aftenen havde erklæret, at han vilde afrejse inden 48 Timer, hvis han ikke fik Svar, blev han tilligemed Gesandten Lützow stedt til Audiens hos Kongen den følgende Dags Aften (Archiv f. österr. Gesch. LXXVII, 489). Efter dette Møde og vel efter at det foran omtalte „Raad" havde været samlet den 6te December, var det, at Frederik VI gik ind paa de østerrigske Forslag — se Breve Nr. 31 og 32, S. 418.

FREDERIK VI'S BREVE

TIL NIELS ROSENKRANTZ

SEPTEMBER—MIDTEN DECEMBER 1813.

1.

H. P. Hovedkvarter Frederiksberg Slot, den 26de September 1813.

I Anledning af Din allerunderdanigste Forestilling af 24de dennes om at sende en Artilleriofficer til Holland for der at modtage det Salpeter og Krudt, som den franske Regjering overlader Os, tilkjendegiver Vi Dig allernaadigst, at da Transporten fra Holland til Holsten igjennem det Hannoverske for Øjeblikket ikke synes at kunne ske med tilbørlig Sikkerhed for fjendtlige Streifkorps, saa ville Vi hellere udsætte saavel Krudtets som Salpeterets Transport hertil nogen Tid, saa meget mere som Vi angaaende Krudtet forvente nogle nærmere Oplysninger fra den til Holland afsendte Etatsraad Graae[1]).

Da Transportomkostningerne af formeldte Artikler ville blive betydelige, ønske Vi at Du hos den herværende franske Gesandt Baron Alquier søger om muligt at bevirke, at der fra fransk Side blev gjort Foranstaltninger for at lette Os Transportomkostningerne til Vore Grændser af det Krudt og Salpeter, man vil overlade Os.

Frederik R.

---

[1]) Vistnok Etatsraad Emanuel Rasmus Grove, Medlem af den kgl. afrikanske Konsulatdirektion.

2.

H. P. Hovedkvarter Frederiksberg Slot, den 5te Oktober 1813.

Paa de gjorte Propositioner fra den Eutinske Regjering kan Jeg aldeles ej indlade Mig. Havde man ej forstødt den Hjælp, Jeg baade gav og tilbød Landet, havde dette været forekommet[1]).

Farlighed for mine Lande er dette heller aldeles ej, thi de Allierede vil vist ikke, i Fald de kom i mine Lande, skaane dem; derom er jeg overbevist; desuden kan Jeg intet bidrage til at lette Eutin. Imidlertid vil Jeg underrette min Svoger om Sagen, og kanske kan han hindre den voldsomme Behandling, hvormed de nu trues.

I Henseende til Rømelings Rappel, da bliver dette uforandret[2]).

Frederik R.

3.

H. P. Hovedkvarteret Frederiksberg Slot, den 24de Oktober 1813.

Det har været Os meget ubehageligt atter at gjøre den sørgelige Erfaring, at en ellers duelig Embedsmand ved Uklogskab har frembragt Rygter, samt at øjeblikkelige Tildragelser har nedrevet hans Mod. Det er Vor Gesandt ved det westphalske Hof, Kammerherre Baron Selbys Tilfælde, hvilket Du nærmere af tvende Rapporter fra Vor Svoger og Commendant en Chef for Vort Auxiliærkorps med tilhørende Bilager vil erfare m. m.; det som Vi, omendskjønt med Mishag og Medlidenhed, om ham selv have bemærket, er de nedværdigende Ytringer, han har brugt over Vore brave, tro og modige Tropper. Alt dette har foranlediget Os til allernaadigst at beslutte, at Kammerherre Baron Selby skal rappelleres fra hans nuhavende Mission, samt at Du foreslaar Os en anden Gesandt i hans Sted til det westphalske Hof. Naar Du har gjennemlæst Rapporterne, ønske Vi dem tilbagesendt.

Om denne Beslutning har Vi meddelt Vor Svoger, Prins Frederik til Hessen, Commendant en Chef for Vort Auxiliærkorps, det Fornødne[3]).

Hesten for Grev Jouffrie er alt siden den 29de det Fornødne bleven besørget, saa at han for denne Gang er bleven hjulpen.

At bruge Menagement for Rusland og Preussen indse Vi ingen Grund er til. De menagere ikke Vore Stater og Enhver bør høste

---

[1]) Se Side 322.

[2]) Den 12te Oktober forlod Kammerherre Rømeling Eutin og begav sig til Ratzeburg.

[3]) Se Side 417 f.

den Fordel, man kan, af Krigen; det skylder man sig selv. Hvad derimod de Ejendomme vedkommer, der for nærværende Tid findes af disse Stater i Vore Lande, har Vi troet at maatte for Tiden ej røre ved, da det er af ringe Betydenhed; derimod skal Skibene kommanderes. Det fornødne er ogsaa befalet. Angaaende de Personer af den russiske Mission, der endnu er her, da skal Vi i Morgen nærmere bemyndige Dig herom[1]).

Frederik R.

4.

H. P. Hovedkvarter Kjøbenhavn, den 16de November 1813.

Jeg har gjennemlæst Generalkonsul Bøckelmanns partikuliere Brev til Dem. Jeg miskjender ingenlunde hans gode Mening, omendskjønt [den] i ingen Henseender stemmer med Min eller de Beslutninger, Jeg har taget, som er at vedblive i et og alt den med Kejser Napoleon sluttede Traktat og antagne politiske System[2]).

---

[1]) Den 22de Oktober havde Frederik VI erklæret Rusland og Preussen Krig. Der findes ikke i Krigsarkiverne nogen Skrivelse fra Kongen til Rosenkrantz af 25de Oktober.

[2]) Om Kongens politiske Standpunkt se tillige Side 228. Som yderligere Oplysning aftrykkes de nedenstaaende Breve fra Kongen til Rosenkrantz, uagtet de ikke findes i H. P. Indk. S. (Se C. F. Wegener: Aktmæssige Bidrag til Danmarks Historie i det 19de Aarh. S. 419 f.).

Kjøbenhavn, den 30te November 1813.

Jeg har nøje overvejet Deres Beretninger af 28de og 29de November samt Grev Bernstorffs af 12te og 13de Oktober. Men da alting drejer sig om at afsige Alliancen med Frankrig og tillige at afstaa Trondhjems Stift, — det hverken kan jeg eller vil indgaa. Til den Ende maa De svare mundtligt til Grev Lützow og Kammerherre Grev Bombelles, at jeg ikke kan afstaa Noget af de mig tilhørende Lande, da det strider mod vor Kongelov, og at besynderlig det norske Folk og Trondhjemmerne i Særdeleshed altid have været Kongehuset tilgedan og i Særdeleshed i denne Krig havde vist det med rørende Exempel paa deres Hengivenhed for mig, ved hellere at udsætte sig for Hungersnødens grueligste Følger, end vise sig utro mod mig. Et saadant Folk kan jeg ikke forlade.

Iøvrigt har De at forsikre om min Erkjendtlighed for enhver Meddelelse af den østerrigske Kejser, hvis Ven jeg altid ønsker at blive, ligesom enhver Meddelelse af dette Hof vil modtages med Erkjendtlighed, især naar det maatte føre til Fred, hvortil Europa og mine Stater i Særdeleshed trænge. Endelig er det min Villie, at om endog Grev Lützow kaldes tilbage, da skal Grev Bernstorff ej rappelleres, ligesom at i Tilfælde, at en Fredskongres blev sammenkaldt, denne Minister strax skal begive sig derhen. Thi saa lidt man tør haabe det, var det dog en Mulighed, som da maa benyttes.

Frederik R.

Jeg har oprettet ved Auxiliærkorpset et Husarkorps paa 200 Mand, som betales af den franske Feltkasse og munderes i Hamborg. Dette vil meget lette Tjenesten ved Kavaleriet, som har været meget streng. Det danske Auxiliærkorps staar nu bag Steckenitzen og det hele 13de Armékorps staar imellem Lauenburg, Mölln og Travemünde. Alle Defileer, som føre til Holsten, ere besatte og forskandsede.

Imellem Kolding, Fredericia og Vejle formerer Jeg en Reserve.

Hvilket alt Jeg har troet at burde underrette Dem om.

Frederik R.

5.

H. P. Hovedkvarter Kjøbenhavn, den 9de December 1813.

Hermed følge tvende Rapporter fra General Prins Frederik til Hessen af 5te og 7de dennes, hvoraf Du vil erfare, at de allierede Armeer ikke have oppebiet Greve Bombelles Underhandlinger her, men ganske imod hans Løfte og Formodning angrebet Vore Tropper og trængt ind i Holsten, hvorom Vi ønske at Du underretter saa vel Grev Bombelles som Grev Lützow.

Frederik R.

Kjøbenhavn, den 1ste December 1813.

Det er Statstyrerens højeste Pligt at tage og udføre sine Beslutninger til Statens Vel og Ære; men naar saa vigtige Gjenstande, som de, vi nu skulle afgjøre [foreligge], mener jeg det for min Pligt, at høre flere Mænds Meninger. Til den Ende vil jeg forsamle et Raad, i hvilket de skal forelægge hele Sagen om de Fordringer, der nu gøres til mig, med videre. Til den Ende har De strax at tilmelde mig, om De imorgen kan være dermed færdig, og det saaledes, at jeg kan sammenkalde det imorgen eller paa Fredag.

Frederik R.

Den overordentlige Raadsforsamling blev sammenkaldt den 5te December og besluttede at antage Østerrigs Forslag og Mægling, afstaa Trondhjem Stift og slutte Fred med de Allierede, se Side 412, Note 1.

FREDERIK VI'S

BREVVEXLING MED STATHOLDEREN I NORGE. SEPTEMBER—OKTOBER—NOVEMBER 1813.

1. Fra Kongen til Prinds Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Frederiksberg Slot, den 3dje September 1813[1]).

En fra Gothenborg ankommen dansk Skipper har berettet, at paa bemeldte Sted findes meget betydelige Magasiner saa vel af Korn som Kolonialvarer, samt at man næsten ingen regulære Tropper saa i Sverig; ved Hvaløerne var stationeret 8 svenske Kanonbaade, hvilke udgjorde den hele Styrke, som fandtes norden for Gothenborg.

Frederik R.

2. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Frederiksberg Slot, den 3dje September 1813[2]).

Krigen er nu udbrudt med Sverig; til den Ende tilstilles Dem hoslagte Parolbefaling[3]), samt Krigsdeklarationen mod Sverig. Krigserklæringen til Preussen og Rusland udsatte Jeg, omendskjønt Traktaten med Frankrig bestemmer det, indtil Kejser Napoleon har erklæret Krigen imod Sverig.

---

[1]) Modtaget den 9de September.
[2]) Modtaget den 9de September.
[3]) Parolbefalingen er af samme Dato som Brevet og indeholder en offentlig Meddelelse om Krigserklæringen mod Sverig og Grundene dertil.

Den 27de har jeg haft Brev fra Auxiliærkorpset, og den Gang vidste Prins Frederik ej, naar de kom til at marchere videre. Vore Tropper havde besat Wismar, og de Svenske, som vare i Mecklenburg, flygtede. Det er saare vigtigt, at De, saa snart De kan, angriber. Hovedkolonnen bør gaa paa Gothenborg, en Kolonne paa Carlstad og den bør skaffe sig Foreningspunkter med Deres Kolonne. Fremrykningen i Flotillen bør gaa paa Strømstad. Naar De blot kan holde Dem imellem Gothenborg, Venern Sø og Klareelven, saa kan De ved Partier, De indsender i Landet, ikke alene hindre Troppesamlingen, men endog forskaffe Dem Levnedsmidler. Dersom De ej kan holde Dem paa svensk Grund, da bør De i Tide bortføre alt, som kan være nyttigt for Norge, Guld, Sølv, Jærn, Kobber, alle Varer, særdeles Levnedsmidler og Korn. Affæren sidst ved Helsingør[1]), som gav Anledning til Krigen, var Sundtoldens Erlæggelse. De første Gange blev truet til at erlægge samme. Dette foranledigede, at Tolden blev ej lagt i Gaar, da Ordren af Mig var givet til at forlange Tolden, og Skibene ved Skud maatte nødes dertil, fyrede de Svenske; derved blev en liden Kanonade; Raketterne bleve ej brugte, men Brandgranaterne, dog blot for at nøde Skibene til at lægge bi. Vand og Storm hindrede Vor Flotille at udrette noget. Et Skib, som af Vor Flotille var taget, blev forladt, da Fjenden undsatte det; et Skib, som stod paa Grund, blev af Vore brændt. I Morgen skal jeg skrive mere. Blot maa Jeg tilføje, at Regeringskommissionen nu maatte sættes, samt at de Svenske enten bortsendes eller tages i Ed. Ligeledes bør alle opbragte eller tagne Svenske gjøres til Krigsfanger. Deres Original og Duplikat af 22de Avgust imodtog Jeg i Nat Kl. 12 slet.

Frederik R.

3. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Frederiksberg Slot, den 4de September 1813[2]).

Siden i Gaar er intet nyt forefalden, men de vigtige Efterretninger fra Kejser Napoleons Armé, hvor baade kejserlig østerrigske Tropper, preussiske og russiske ere slagne[3]), ere saare vigtige. De Allierede have tabt 50,000 Mand, som ere ude af Stand at fægte, og deres Retirade paa Debostadt og Maxen synes saare vanskelig.

---

[1]) I nævnte Parolbefaling siges at „svenske bevæbnede Fartøjer have endog med Magt hindret andre Nationers Skibe fra at klarere ved Øresunds Toldkammer i Helsingør mellem de danske Skibe og Kronborg paa den ene Side og nogle svenske Skibe paa den anden Side".

[2]) Modtaget den 21de September.

[3]) I Slaget ved Dresden den 26de og 27de Avgust.

Vore Tropper ere nu i Rostock. Hovedstyrken var den 29de Avgust endnu forenet med Prinsen af Eckmühl i Schwerin. Jeg frygter, at Kronprinsen af Sverig har faaet Tid at naa Stralsund. De svenske Aviser berømme sig, at de have alt tilintetgjort os i det Lauenburgske, og de Franske have de sejret over; disse Rodomontader ere sædvanlige af denne Nations Regering. Endelig maa Jeg gjøre Dem opmærksom paa at have et vaagent Øje med Fremmede, som ogsaa med de russiske Konsuler, hvis Regeringer snart kan vente at være i aabenbar Krig med Mig.

Frederik R.

4. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 4de September 1813[1]).

Deres Majestæts Depeche af 10de Avgust i Original og Duplikat, Depechen af 14de[2]) i Original, den af 17de[3]) Duplikat, den af 21de i Original og Duplikat, den af 24de Avgust i Original, og endeligen Befalingen af 26de Avgust med Kureren Lieutenant Sneedorff[4]) haver jeg tjenstligen modtaget.

1) Fredshaabet svandt, og den afgjørende Kamp om Tilværelse og Selvstændighed begynder. Gud give Deres kongelige Majestæts Vaaben Held til i Forening med de Franskes at tilvinde Evropa Freden! At Tropperne i Holsten nu ere besjælede af den Aand, der lader haabe et godt Udfald af deres Foretagender, glæder mig inderligen i enhver Henseende og i Besynderlighed for Deres Majestæt og min Ven Prins Frederik. Angaaende offensive Operationer fra Norge, da maa jeg, saa ubehageligt det end er mig ikke strax at kunne gjøre Deres Majestæts Forventning Fyldest, henholde mig til min Rapport af 29de og 30te Maj. Nøden paa Landet er til Dels afhjulpen ved den tidlige næsten fuldendte Høst; men for at naa denne Tidspunkt uden at udsætte Folket for Hungersnød, have de militære Magasiner maattet hjælpe, og endnu ligger Byernes og Roflotillernes Forsyning paa dem.

Forraadene ere efter de i Dag meddelte Lister: 8567 Tønder (Provideringskommissionens for Militæretaten eller det reserverede Forraad) foruden 6584 Tønder i Fæstningerne og de militære Magasiner under Kommissariatskommissionen, og til September Maaneds Udgang vil, naar vi ingen Undsætning faa forinden, vi omtrent være paa Bunden af al Forraad. — De Svenskes hele Stilling mod os er ind-

---

1) Modtaget den 18de September.
2) Se VI 450.
3) Se VI 452.
4) Sekodnlieutenant i Flaaden Henrik Gerner Sneedorff.

rettet paa at afvente paa vort Angreb; de ønske intet hellere. Magasiner findes aldeles ikke førend i Gothenborg og Venersborg; ved Uddevalla er de svenske Forskansninger, didhen trækker alt sig tilbage; der ventes 13 til 16000 Mand, vel for det meste ungt Mandskab, men dog exercerede hele Sommeren og forsvarende deres Fædreneland; hvad kunde et Indfald af nogle Dage, for at ødelægge Grænsestrækningen, nytte, uden til at tjene i en Forsvarskrig, under Vaaben og besjælede af Iver til at forsvare Fosterlandet og Havne; et intet nyttende Indfald. Sker Angrebet alene fra Norge uden Kooperation fra Sjælland, kan den norske Armé med største Succes ikke komme videre end til Göthaelv eller Kanal, og foruden at tage Hensyn til ovennævnte Følger af saadant Indfald vil den Fordel, at ernære Armeen paa fremmed Grund, kun vare kort, hvorimod Armeen svækkes og udsættes for betydeligt Tab ved en Retræte til et Land, hvor Magasinerne ere tømte, og Armeen følgelig maa ernæres ved Udskrivning hos Landmændene, der selv have lidet. Saa snart vi derimod have fuldkommen Forraad eller blot det nuværende uafhængig af Roflotillens, Byernes, de offentlige Stiftelsers og senere hen Landets Forsyning, eller saa snart en forud aftalt Kooperation fra Sjælland finder Sted, da tør jeg tilraade et Indfald fra Norge, men før ikke. De Svenske ere noksom beskæftigede i Tyskland til ikke at tænke paa at sende Tropper tilbage til Sverig; mod Sverig berammede og nærmere bestemte Kooperationer kunde desaarsag altid udføres og saa vel fra den Side, som fra Norge med heldigere Udsigter, end et partielt Indfald fra Norge nogen Tid vil tillade. Jeg beder Deres Majestæt at gjennemlæse mine Rapporter af 30te Maj paa ny; De vil se, at 3 Uger udfordres til aldeles at samle Armeen, som jeg hidindtil med velberaad Hu og nødtvungen ved Magasinernes Tilstand har ladet blive hjemme. Nu Høsten til Dels er forbi, ere Troppesamlinger mulige, og Krigens Udbrud fornødengjør dem, men jeg kan ikke letsindig tænke paa Fremtiden, og Magasinernes Tilstand byder at spare, derfor samler jeg kun det Mandskab, jeg ansér højst fornødent til Landets Forsvar og Grænsens Sikkerhed, afventende Deres Majestæts nærmere, naadigste Befaling til, hvad videre skal ske, eller der maa foretages, hvilket det altid er mit højeste Formaal at efterfølge, for saa vidt Midlerne til at udføre dem svare til Hensigten.

Pligtfølelse mod Deres Majestæt og mod det tro norske Folk, som De har anbetroet til min særdeles Omsorg, bevæger mig til at oversende aldeles uforbeholdent disse Forestillinger.

Jeg takker underdanigst for de under 21de udfærdigede Befalinger til at sætte andre 500000 Rigsbankdaler til Zahlkassens Disposition, dertil trænges højligen. Jeg haaber, at de af Deres Majestæt approberede Kaperudrustninger i Bergens og Trondhjems Stifter skal have forønsket Virkning.

Nu alt Fredshaab er forsvunden, bliver det vel snart Tid til at udruste Kapere over hele Norge, hvor til jeg afventer Deres kongelige Majestæts Befaling, naar September Maaned og Oktober skulle give rigest Udbytte. Undtagelsen for alle med Lejdebreve og Sikkerheds

Skrivelser farende Skibe vil vel stedse udtrykkelig blive befalet, saaledes som Befalingen af 26de Avgust[1]) benævner det.

Christian Frederik.

5. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarteret, Frederiksberg Slot, den 8de September 1813[2])

Jeg har endnu ingen norsk Post faaet, hvilket er især i dette Øjeblik meget ubehageligt. Jeg maa ret indstændig paalægge Dem at angribe, saa snart som muligt, de Svenske; intet kan for Tiden være mere vigtigt og nyttigt.

De vigtige Sejre, Napoleon har haft, og deres uberegnelige Følger vil tilvisse være Dem af Vigtighed at erfare; jeg bilægger den derfor.

Disse Anstrængelser lade formode, at Efterretning om, at Kronprinsen af Sverig er fremrykket og har tilbagedrevet General Gérard ere sande, thi formodentlig har de Franskes Magt været imod ham forminsket. Imidlertid vidste Napoleon intet deraf efter den hoslagte Relation.

Vore Tropper have ført sig fortræffelig, og de have hver Dag haft Affære, men formodentlig Efterretning om Kronprinsens Fremmarche, tillige med at begge Flanker af Prins Eckmühl bleve truede, har foraarsaget, at de den 2den September vilde marchere over Gadebusch til Ratzeburg, for at koncentrere sig. Kronprinsen af Sverig vil snart af Napoleon blive bragt til Retirade, og da vil han tillige med det Korps, som er imod Vore Tropper, maatte gaa tilbage, og da haaber Jeg, vi vil kunne virke imod Vor Fjende fra alle Kræfter.

De Steder, hvor Kronprinsens Armé staar, er efter de Svenskes Bulletin Belitz, Beltzig, Truppun, alt i en parallel Linie med Magdeburg og Wittenberg.

Det onde Vejr har forhindret Kanonbaadene at virke, men ellers er der ofte smaa Affærer.

Frederik R.

---

[1]) En kgl. Plakat af 27de Avgust (Reskriptet er af 26de) satte den ved en kgl. Resolution af 11te Februar standsede Kaperfart igjen i Virksomhed. Plakaten lyder paa „at der under fjendtlige Skibe forstaas, foruden engelske, tillige svenske, russiske, preussiske og mecklenburgske Skibe, hvilke samtlige opbringes," dog skulde alle Skibe, som vare forsynede med Lejdebrev eller Protektionsskrivelse fra Statholderen uhindret passere. Det maa dog bemærkes, at en anden kgl. Plakat af 4de Septbr. bestemte — rimeligvis fordi der endnu ikke var erklæret Rusland og Preussen Krig, hvilket skete den 22de Oktober, — at russiske, preussiske og mecklenburgske Skibe, som opbragtes, kun skulde lægges under Beslag indtil nærmere Bestemmelse.

[2]) Modtaget den 21de September.

6. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 9de September 1813[1]).

Deres Majestæt! Lieutenant Gandil[2]) er i dette Øjeblik ankommen med Quadruplikat af Depechen af 3dje September Nr. 8 og Quadruplikat af Parolbefalingen af 3dje September Nr. 6. Bemeldte Parolbefaling er allerede tilstillet Tropperne paa Grænsen og Admiral Lütken, men Krigserklæringen fulgte ikke.

En Post skal den 6te være kastet over Bord ved Fladstrand. Jeg erfarer af Lieutenant Gandil, at min Depeche Nr. 1, afsendt den 4de med en Kurér, endnu ligger for Modvind i Frederiksværn. Da det er lige vigtigt for Deres Majestæt som for mig, at De modtager min Depeche af 3dje d. M., saa afsender jeg med en anden Kurér Triplikat af samme Depeche, samt af Depechen af 9de Nr. 2, og maa jeg ganske henholde mig til mine Indberetninger om vor Tilstand og især om Magasinernes Forfatning; indtil jeg faar Deres Majestæts Svar herpaa, foretager jeg ingen videre Troppesamling af Betydelighed, langt mindre et Angreb, som i mine Tanker hverken vil bringe os Hæder eller Gavn.

Vejene blive nu efterhaanden ufremkommelige blandt Bjergene, saa at denne Aarstid vist er blandt de ufordelagtigste til militære Foretagender af Betydenhed. Vi opægge kun Tusende af den svenske Nation, som ellers ej gribe til Vaaben; vi vilde næppe kunne holde os 8 Dage over Grænsen. Jeg er uerfaren i Maaden at føre Krigen paa her i Norge eller i Sverig, men dette er ligeledes General Staffeldts og Oberst Seyersteds Mening.

Jeg beder Deres Majestæt indstændigt at tage dette i Overvejelse, førend De gjentagende befaler mig at begynde et saa voveligt Foretagende, der under disse Omstændigheder kunde have de uberegneligste Følger for det Folk, hvis Lyksalighed De har anbetroet mig at bidrage til, (hvad) der staar i min Magt.

Til Medlemmer af Regeringskommissionen, siden de ej ere designerede af Deres Majestæt, agter jeg at udnævne Kammerherre Rosenkrantz, Stiftamtmand Thygeson, Stiftamtmand Grev Trampe, Etatsraad Falbe og Konferensraad Anker, hvilket jeg haaber at ville have Deres Bifald. Maaske ogsaa Deres Majestæts nærmere Befaling indløber, forinden denne Expedition udfærdiges.

Christian Frederik.

7. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarteret, Frederiksberg Slot, den 11te September 1813.

Da det vigtigste, der kan meddeles, er det fra Krigstheatret, saa har Jeg ladet forfatte vedlagte Relation, som vil interessere Dem og

---

[1]) Modtaget den 18de September.
[2]) Sekondlieutenant i Flaaden Johan Peter Gandil.

give Dem det rigtige Overblik af det Hele. Prinsen af Eckmühl stod den 6te September endnu langs Steckenitzen; alle Passe vare besatte. Vore Tropper have ved hver Lejlighed udmærket sig og ere blevne roste af de Franske og af Prins Eckmühl; hoslagte Parolbefaling beviser det. I Nærheden af Schlutup har Ritmester Wedel-Wedelsborg ladet sig overrumple; han er saaret, og Estandarten mistede han; dette er meget ubehageligt.

Jeg længes efter at erfare, hvad De kan gjøre imod Fjenden, thi det ved Jeg, De gjør. Her er intet forefalden uden Ubetydeligheder; det, som er det vigtigste, det er, at Prøven snart maatte lykkes paa et svensk Orlogsskib med de Schumacherske Raketter.

Frederik R.

8. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Askim Præstegaard, den 17de September 1813[1]).

Deres Majestæt! Paa den Tur, jeg har gjort i denne Del af Landet, besaa jeg fremdeles den i afvigte Maaned oparbejdede Vej over Rellingsaasen ved den nordvestlige Bred af Øjeren og fandt dette Arbejde fremmet; det vil nu kun udfordre noget Arbejde næste Aar for at fuldende Kommunikationsvejen for alle Troppearter paa Glommens og Øjerens vestlige Bredder. Denne Dag anvendes til at bese de forskjellige Overgangssteder over Glommen sønden for Ørstad Sund, der frembyde Lejlighed til at slaa Bro og at dække samme med Feltforskansning. Jeg ansér det af yderste Vigtighed saa vel ved de defensive som offensive Operationer at sikre sig den uforstyrrede Overgang over Glommen.

Brigaden under Generalmajor v. Staffeldts Kommando er nu ganske formeret[2]); i Gaar holdt jeg Revue over bergenhusiske Skarpskytterbataillon og fandt den i god Orden. De bergenhusiske Tropper ville have godt af at øves i Felttjenesten.

Jeg har befalet en Del af aggershusiske Skarpskytterregiment sammentrukken til Grænsens Besættelse. Saa vidt Efterretningerne fra Sverig lyde, er alting roligt, dog ventes at Grænsen skal stærkere besættes, men det er endnu ikke udført.

Jeg beklager, at mine Depecher af 4de og 7de dennes først saa sent nemlig den 10de eller 11te have kunnet afgaa fra Norge; det vil længere berøve mig den Lykke at modtage Deres Majestæts Svar

---

[1]) Modtaget af Kongen den 2den Oktober.

[2]) Generalmajor Bernhard Ditlev Staffeldt fik Kommandoen over en Brigade, som blev formeret d. 12te September ved Onstad Sund og Sannesund. Den bestod af 2 Batailloner Bergenshus, 1 Skarpskytterbataillon, det norske Jægerkorps, 400 Mand af Vesterlenske Regiment, 2 8Pds. Batterier og 60 Ryttere: 3520 Mand.

og Befalinger. En dansk Post, afgaaet den 5te September fra Fladstrand, er kastet over Bord af Frygt for fjendtlig Forfølgelse, en anden er signaleret ankommen den 14de til Christianssand; men endnu haver jeg ikke Brevene.

Christian Frederik.

9. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarteret, Frederiksberg Slot, den 18de September 1813[1]).

Jeg indsér meget vel, at uden Magasiner intet kan foretages imod Sverig, saa ønskeligt det end maatte være. Men ved at reducere sig til aldeles intet, kan saa let Lunkenhed opstaa imellem Tropperne og Nationen, samt de Svenske faa Lejlighed til at operere imod Norge. De bør desuden føle Krigen, og Vore Tropper have godt [af] at agerere(!) sig; til den Ende kunde Strejferier gjøres, som til Strømstad, hvor dels kunde hæves Brandskatter, dels andre Fornødenheder samt Varer. Fæstningerne Kongsvinger, Frederikshald, Frederiksstad bør sikres for ethvert Slags Overfald, ligeledes bør Christianssand og Elverum besættes; thi disse Punkter i Fjendens Hænder vilde snart afskære Kommunikationen imellem Søndenfjælds og Nordenfjælds. Saa mange Tropper bør sammentrækkes, som ere fornødne til at dække Landet og som kan ernæres. Kontreadmiral v. Risbrigh er befalet at gjøre alt for at proviantere Norge. Ligeledes har Jeg i denne Anledning tilskreven Provideringskommissionen her. Efter mit seneste Brev vil De alt være underrettet saa vel om Pengene som om Kaperfarten samt Krigsdeklarationen, men til ydermere Sikkerhed følger Kaperanordningen herved. Jeg bifalder aldeles Deres Valg af Medlemmerne til Regeringskommissionen.

Jeg skal arbejde paa at forskaffe alle Fornødenheder til Norge. Den nye Provideringsindretning vil vist bidrage meget til at ordne dette. Omendskjønt Jeg har berørt mindre Expeditioner, som paa Strømstad, saa beder Jeg Dem dog først at sikre sig Magasinerne og Deres egne Fornødenheder, forinden Vi angribe Fjenden. Ved Auxiliærkorpset er alt godt, og Forstaaelsen med de Franske saa god som mulig; Min Svoger og Prins Eckmühl ere paa den behageligste Fod, ligeledes alle Generaler, Officerer og Soldater med de Franske. Min Svoger var i Ratzeburg ligesom Prins Eckmühl i Mølln.

Hermed følge de nyeste Efterretninger fra den store Armé.

I Anledning af Enkedronningen af Sverigs Død[2]) er anlagt Hofsorg siden den 12te September paa 8 Uger; samtlige Officerer bære sort Flor om Armen.

---

[1]) Besvaret af Prinsen den 1ste Oktober.
[2]) Gustaf den Tredjes Dronning Sophie Magdalena (født den 3dje Juli 1746), en Datter af Kong Frederik den Femte af Danmark, døde den 21de Avgust 1813.

Jeg slutter med de bedste Ønsker for Dem og takker Dem for Deres Iver og Aktivitet.

Frederik R.

10. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania den 21de September 1818[1]).

Deres Majestæt! Jeg har modtaget Deres Majestæts Skrivelse af 4de og 7de September Nr. 9 og 10 begge i Original.

Jeg ser atter heraf, hvilken Værd Deres Majestæt sætter paa et Angreb fra norsk Side. Efter min Overbevisning bør det ej foretages nu; jeg har sagt mine Grunde. Intet Udfald af Bestand kan forventes; vi mangle Forraad, og de nationale Tropper ere ikke endnu noksom forsynede med Ydertrøjer til at modstaa Aarstidens Raahed eller Vinterens Kulde i en langvarig Campagne; deraf følger Sydomme og Elendighed, og vi mangle Penge til at bestikke med. Den svenske Nation gives ny Kraft og forøgede Stridskræfter ved et Angreb fra vor Side, ja det kunde maaske blive et Paaskud for Kronprinsen af Sverig og en Del af hans Armé til at vende tilbage, især naar de Allierede ved Overmagt i Troppetal kunde undvære de Svenske, men desuagtet er det muligvis et politisk Offer, som Deres Majestæt maa bringe; thi at vi omsider maa gaa tilbage med Tab, naar vi ere for svage til at erobre Sverig, vil ej kunne nægtes, og Deres Majestæt er Herren, der befaler, efter at have vejet Grundene for og imod et saa vigtigt Foretagende. Desaarsag har jeg bestemt mig til at foretage en Kornudskrivning som Laan i 3 Maaneder af 18000 Tønder [for] Aggershus og Christianssand Stifters Skyld, hvoraf Byerne kan forsynes og Militærmagasiner erstattes deres Forskud i September Maaned, saa at de ommeldte 14000 Tønder i Militærmagasinerne kunde bevares til Armeens Tjeneste; men i hvor liden i sig selv, trykkende Udskrivning, Bøder paa Forbrugen, og hvor fornøden Tilførsel er, vil indsés; ikke mindre fornøden er Forsyning med Penge; thi naar Armeen skal samles, vil mange medgaa. Endnu forventer jeg Deres Majestæts Svar paa min Beretning af 4de September i nogle Dage. Men skulde det ikke indløbe førend den 27de September, da sammentrækker jeg Armeen, og vil den til den 15de Oktober forhaabentligen kunne være i slagfærdig Stand, naar Deres Majestæts Befaling [til] Angreb, uagtet disse mine Forestillinger mod samme, maatte indløbe. — Jeg har ved mundtlig Conference mellem en af mine Adjudanter, Kapitajn Rosenørn og den svenske Adjutant Vijnblad paa Feltmarskalk Essens Vegne[2]) vedtaget, at Fiskerbaade og fredelige Beboere paa Grænsen

---

[1]) Modtaget af Kongen den 2den Oktober.
[2]) Feltmarskalk Grev Hans Henrik v. Essen kommanderede den mod Norge sammendragne svenske Hær.

ikke skal molesteres; Krigen skal kun føres med Bevæbnede; jeg haaber, at Deres Majestæt bifalder denne Aftale, som er grundet paa Menneskelighedens Fordring, og som i dette Øjeblik, da vi maa holde os defensive, tillader mig at besætte Grænsen militærisk rigtig, nemlig bag [Søerne], medens det fremliggende smalle Terrain kunde observeres med Patrouiller. Dette forhindrer imidlertid ikke at udføre, hvad der kan foretages til Vands eller Lands mod den svenske Krigsmagt, og kan Deres Majestæt være forvisset om, at Deres norske Krigere vil gribe enhver fordelagtig Lejlighed med Begærlighed.

Regeringskommissionens Organisation har jeg tilladt mig endnu at udsætte; den er først absolut nødvendig, naar jeg til et Felttog forlader Christiania. Efter dens forrige Organisation, da alt blev afgjort efter fleste Stemmer, og Vicestatholderen havde tvende Stemmer, maa den opholde Forretningernes Gang mangfoldig og indskrænke Statholderens Myndighed. Den eller han er næsten overflødig; skal den bestaa ved Siden af Statholderen, naar han er nærværende, maa den være konsultativ, men ingen exekutiv Myndighed besidde; Statholderen maa have den afgjørende Stemme og som nu staa Deres Majestæt til Ansvar. I hans Fraværelse derimod i et Felttog maa han overdrage den en Del af den exekutive Myndighed, saaledes som min Instruktion siger, og saa meget af den ham anbetroede Myndighed „som han efter Omstændighederne finder passende og nødvendig."[1])

Jeg ønsker meget at erfare, om denne min Formening er overensstemmende med Deres Majestæts Vilje og Hensigt med Regeringskommissionen. Skulde jeg, forinden Svar indløber, finde mig foranlediget til efter disse Grundsætninger at etablere Regeringskommissionen, da vil den, om samme skulde have mere Myndighed, letteligen kunne tillægges ved senere Forføjning.

En heldig Forandring har jeg at tilmelde. Flere Handelshuse have fra Leith modtaget Efterretning, at efter Regeringsbefaling, givet in medio Avgust, kan alle Varer, som ej i Loven ere forbudne at udføres, tillades at indlades i fredelige Nationers Skibe (det er svenske og russiske samt preussiske Skibe) direkte til Norge, at Korn ogsaa heri var indbefattet, og at man var beskæftiget med at indlade alt det Forraad, som var henliggende i Leith, for Bergen og Trondhjem. Hornemann[2]) skriver det samme under 26de og 27de Avgust, samt at han haaber, at denne Udklarering skal sikre Skibene mod engelsk Opbringelse. Disse Breve skulde sendes med et preussisk Skib, ladet med Korn for Bergen. Brevene ere ankomne til Bergen, men officiel Melding fattes mig, at Skibet virkelig har udført Korn. Imidlertid omtvivler jeg det ikke. — — — — — — — — — — — Til Trondhjem er til Dels indbragt, dels forventende 21

---

1) Regeringskommissionen blev ikke sammenkaldt i Aaret 1813. Om dens Forberedelse se: Yngv. Nielsen. Bidrag til Norges Historie 1814, I, 80 ff.

2) Henrik Frederik Hornemann, Associé af Handelshuset Roocke og Hornemann i London.

amerikanske og én dansk Prise, som Kapere af disse Nationer have taget, og hvis Ladningers bekjendte Beløb er 2800 Centner Hvede, 1100 Centner Linfrø, 5500 Tønder Tjære foruden meget Hamp, Trælast o. s. v. Til Christianssand er ankommen et Skib under svensk Flag og foregiver Bestemmelse til Gothenborg med 950 Tdr. Korn for kgl. Regning fra Tønning; denne Fart, som er sandsynlig og let, kunde maaske fordelagtig benyttes. — — — — — — — — — — —[1])

Christian Frederik.

11. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Frederiksberg Slot, den 21de September 1813.

Duplikatet af Deres Depeche, dateret den 9de September, modtog Jeg ved Lieutenant Gandil, ligesom Jeg har imodtaget Originalen Nr. 4 samt Duplikatet, betræffende Diskontokassen ved Overlærer Rasmussen[2]). Sagen betræffende Diskontokassen[3]) har Jeg tilstillet Finanskommissionen med Befaling at forelægge Mig Planen med sammes Bemærkninger.

Ved at efterlæse Deres foregaaende Depeche frygter Jeg, at der indløber en Misforstaaelse i Henseende til at opbringe preussiske, mecklenburgske og russiske Skibe; thi disse Skibe skal blot ligge under Beslag, alt i Overensstemmelse med 2den § i Ordren af 26de Avgust. Dersom Varerne ere Fordærv eller Indsvinding underkastet, da kan de sælges ved offentlig Avktion, og det, hvad deraf indkommer, indbetales som et Depositum i Min Kasse.

Saa vel i Henseende til Pengene tror Jeg, at alt nu maa være bragt i Orden; at der har manglet Papir til Rbd. Sedler er vist en Fejl, ligesom at det aabne Brev om Bankforanstaltningen burde i Duplikat og Triplikat have været tilstillet Rigsbankens norske Afdeling.

Fra Armeen høres intet nyt uden de Svenskes Løgne. Baron Alquier har faaet for faa Timer en Kurér, men da han er paa Frederiksdal, tør Jeg næppe vente at kunne med denne Post underrette Dem om Indholdet deraf.

Frederik R.

P. S. Hermed følger det, Jeg har faaet fra Dresden, dateret den 16de September, hvoraf man kan se, at de udspredte Rygter ere falske.

Frederik R.

---

[1]) Det i Skrivelsen udeladte vedrører en Beretning fra Hornemann i London om Forholdene i Spanien, samt en Del Rygter, som Prinsen har erfaret om Begivenhederne i Evropa.

[2]) Overlærer S. Rasmussen, senere Professor i Mathematik ved Universitetet i Christiania og Zahlkasserer.

[3]) I Følge kgl. Reskript af 20de Oktober 1813 blev der for Norge oprettet en privat Laane- og Diskonto-Kasse. Prinsens efterfølgende Breve behandler denne Sag med stor Vidtløftighed; da imidlertid Sagen turde have mindre Interesse, er en Del af hans Udtalelser om den forbigaaet.

12. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 24de September 1813.[1])

Deres Majestæt! Endnu savner jeg Efterretninger fra Danmark om Deres Befalinger senere end 7de September, dog ønsker jeg at modtage dem, forinden den i min seneste Depeche nævnte Dag indløber, paa hvilken jeg har i Sinde at give Befalinger til Armeens Sammentrækning; thi jeg bør end en Gang sige det, at det med Hensyn til vore Forraad er et saare betænkeligt Skridt, forinden Tilførsel finder Sted. Armeens Styrke, naar den marcherende Del, omtrent 20000 Mand, Depotbataillonernes 2000 Mand, Landeværnets 4050 Mand og de øvrige Fribatailloners Mandskab 3450 Mand inddrages, er, som Deres Majestæt ser, saa betydelig i Forhold til de Forraad, som de skal tære paa, og til de Penge, som de vil koste at lønnes med, og som i Ordets egentlige Forstand ikke haves, naar denne Maaned er til Ende, og dens Udgifter ere bestridte. Forinden Anvisning fra Finanskollegium sætter flere Penge til Statskassens Disposition, faar Zahlkassen ikke fra Banken flere end de bestemte 500000 Rbd. og 200000 Rbd. med hvilke de i Zahlkassen forhaandenværende gamle Sedler skal ombyttes, men disse Summer afleveres kun langsomt og er største Del disponeret over, medens alle Fordringer indløbe fra alle Sider; med Deres Majestæts Befaling til Armeens Sammentrækning maa nødvendigvis nye Anvisninger til Forsyning med Penge indløbe; thi ellers ere vi bundne ved Mangel paa dette Middel i al Rørelse.

De Svenske forholde sig aldeles rolige, og ingen vitterlige Troppebevægelser foretages, saa at kun Hensigt til offensive Foretagender fra vor Side kan foranledige Armeens Sammentrækning; men denne bør jeg ej give Rum, førend bemeldte Deres Majestæts Svar indløber. At jeg nævnte Armeens marcherende Del saa stor og Fribataillonernes Mandskab saa lidet, grunder sig paa den Beslutning, jeg har fattet, strax ved de marcherende Batailloners Formering at forøge dem hver især med 250 Mand af de bedste nu exercerede Fribatailloners Mandskab, indtil 1000 Mand her, samt i Tilfælde at Trondhjems Stift ikke trues, at trække et Regiment ned til Østerdalen. Ved førstnævnte Indretning vil det være saa meget des lettere at forsyne de tilovers blevne Fribatailloner med Officerer. Artilleriet mangler Officerer, Armeen trænger højligen til Kirurger, dersom Deres Majestæt vil betænke os dermed.

1) Jeg har den Lykke at vedlægge tvende Rapporter, indsendte af Kontreadmiral Lütken om tvende svenske Rekognosceringsfartøjers Erobring, hvilke, ihvorvel af ringe Betydenhed, dog vidne om vore Søkrigeres vante Uforsagthed og Dristighed, og som vil erfares med Bifald af Deres Majestæt.

---

[1]) Modtaget af Kongen den 28de Oktober.

2) Ved Depechens Slutning indløber Melding fra Frederikshald, at Efterretninger fra Sverig bebude en 6000 Mand i Anmarche fra Uddevalla for at forstærke Tropperne paa Grænsen.

Christian Frederik.

13. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 28de September 1813[1]).

Deres Majestæt! Det er i Dag den 28de September, og endnu har jeg ingen Post fra Dem. Det er i Sandhed beklageligt og dobbelt i dette Øjeblik.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — —[2]) Naar offensive Operationer foretages mod Sverig, maa Formaalet være stort: ikke gaa ind for med Tab at gaa tilbage; al Kraft fra Norge og Danmark maa opbydes, og Sverig maa erobres eller revolutioneres. Man maa nøde dem til at sammenkalde en Rigsdag og sige dem forud, at de skal have Valget mellem Vasaslægt og det danske kongelige Hus (hvor Foreningen med Norge opnaas), siden vil Valget nok finde sig af sig selv. Den norske Armé maa trænge Feltmarskalk Essens Armé til Gothenborg Kanal og holde samme en échec, medens den danske Armé, som slaar Feltmarskalk Toll, opererer til samme Maal og enten effektuerer en Forening mellem 2 Armeer ved Jönköping, hvorved dog Defileerne Tifveden og Holveden blive at forcere en front, eller og, som jeg tror bedre, den norske Armés Hovedstyrke omgaar disse Defileer over Carlstad og opererer lige paa Stockholm; men denne Plan, som bør aftales i Forvejen, lader sig sandeligen ikke udføre med 20000 Mand fra Norge alene; jeg ved ikke, hvorledes det staar til paa Fastlandet indtil Avgust Maaneds Udgang, og da gik det jo godt, men skulde Napoleon nogen Sinde underligge, da har Deres Majestæt ikke andet at gjøre end at vove alt for at vinde alt; Danmark er da tilintetgjort, snart vil Jylland, Norges Forraadskammer, hærges af Fjenden, og da er Hungeren ad Aare uundgaaelig; da findes kun Redning i Sverigs Erobring, ellers kan ingen menneskelig Evne redde Norge fra at underligge og Danmark fra Opløsning; men indtil det afgjørende Øjeblik, hvor Danmark og Norge kan virke i Forening mod den træske Nabo, der adskiller os, bør Kræfterne efter min Overbevisning spares; de faa Kræfter, som endnu levnes os, men som, forenede til ét Maal, endnu kan frelse det elskte Fædreland. Endnu en Gang besværger jeg Deres Majestæt at tage det vel i Betænkning! Gjort Gjerning staar ikke til at ændre, og Følgen af at spilde sin Kraft i Utide bliver uberegnelig. Jeg

[1]) Modtaget af Kongen den 23de Oktober.
[2]) Det udeladte handler om militære Forholdsregler m. m.

haaber at modtage Deres Kongelige Majestæts Svar paa disse frimodige Ytringer. Jeg ønskede at vide Deres Majestæts Mening, om Grev Wedel-Jarlsberg skulde tages med i Regeringskommissionen, naar den sættes. Han holder sig tilbage ganske som privat Mand og skjuler ikke at være blandt de saakaldte tilsidesatte, for ej at sige udeltagende i et saa vigtigt Øjeblik som dette. Han har bestemt ingen strafværdig Forbindelse med Fjenden, og jeg tror, han haaber Norges Frelse af mig, og at han derfor ønsker mit Held og redeligen vil lade sig bruge til, hvad jeg fordrer af ham; ved at holde ham ude af Forretninger, gjør man hans urolige Hoved raadvildt; ved at tage ham med, har man ham mere under Øjne. Jeg raader snarere dertil, end derfra; men har han ikke Deres Majestæts Tillid som Embedsmand, saa bør han ej bruges i saa vigtig en Post. Han har tabt meget af sin Popularitet og er derfor mindre skadelig, hvis hans Ærgjerrighed skulde forlede ham til at handle med onde Hensigter i et kritisk Øjeblik[1]).

Justitsraad Bernhoft er ankommen hertil i Gaar Aftes gjennem Sverig. Han har overbragt mig gode Tidender fra Deres Majestæt, som inderligen har glædet mig, men desværre ingen danske Brevskaber eller Aviser; de tyske indtil den 14de September havde han med. — — — — — — —[2]).

Christian Frederik.

14. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 1ste Oktober 1813[3]).

Jeg er bleven usigeligen glædet ved Ytringen af Deres Majestæts Tilfredshed med mine Bestræbelser og ved at være saa heldig, at de af mig trufne Foranstaltninger saa aldeles svare til Deres Majestæts Hensigter og ytrede Vilje, at nemlig saa mange Tropper bør sammentrækkes, som ere fornødne til at dække Landet, og som kan ernæres. Ved det oplandske Regiment, som senest er indkaldt, vil den venstre Fløj af Egnen af Kongsvinger og Elverum, som Deres Majestæt omtaler, kunne forstærkes og den benævnte Hensigt at gjøre mindre Indfald, dels for at skade Fjenden, dels for at vænne Tropperne til Krig, kunne opfyldes, — saa snart vi have Forraad i Magasinerne! Udarbejdningen af Detaillen ved Kornudskrivningen som et Laan af Landet til Magasinerne har forhalet den i min Depeche af 21de September

---

1) Se Yngv. Nielsen. Grev Herman Wedel-Jarlsberg og hans Samtid, I, 569 ff.
2) Resten af Brevet indeholder Efterretninger fra Sverig uden Interesse.
3) Da Prins Christian Frederik senere erfarer, at hans Originaldepecher af 28de September og 1ste Oktober ere kastede i Søen, og er uvidende om, hvor vidt Duplikaterne ere ankomne til Kongen, sender han under 27de Oktober Triplikater af disse Skrivelser.

omtalte Udskrivning, som, naar hele Armeen strax skulde have været[1]), vilde have været betydelig, men Deres Majestæts Befaling af 18de og de deri indeholdte Bestemmelser tillader mig at nedsætte det hele Kvantum til 31,000 Tdr., hvoraf kun 15,750 Tdr. udskrives i Oktober Maaned. Skulde den staaende og hæftige Søndenvind, som i Dag blæser, tilføre os Korn, som Gud give, da kunde jeg maaske endnu være saa lykkelig at undgaa en i sig selv odiøs og for den kongelige Kasse byrdefuld Foranstaltning.

Deres Majestæts Befaling angaaende Provideringen af Norge har jeg modtaget og takker Deres Majestæt underdanigst for, hvad der allerede er gjort for denne vigtige Sag. Deres Majestæts bestemte Vilje at ville hjælpe os, fremlyser af hver Deres Befaling, dog tror jeg, at Kommissionen for Norges Providering ved dens Forestilling ikke noksom har ryddet de Hindringer af Vejen, der endnu modsætte sig den private Handel, nemlig at Udskrivningen i Danmark er for stor, fordi den aldeles ikke har ladet de nærværende Beholdninger komme i Anslag, og fordi Hertugdømmerne ej skulle bidrage til Udskrivningen. Skal deres Kornhandel være fri, bør de i det mindste taale en forholdsmæssig større Udskrivning til Norges Forsyning, hvorved et lige Kvantum kunde afgaa fra Danmarks Udskrivning til den private Handel, eller og Udførelsen af Korn og Oliekager burde forbydes fra Hertugdømmerne til andre Steder end Danmark og Norge. Saa længe der er Spørgsmaal om at brødføde en Nation, som hylder en og samme Konge, saa længe dette sker med store Opofrelser af den øvrige Stat, er det ubilligt, at samme Konges Undersaatter i en anden Provins skulle være fritagne for at bidrage til samme Maal og hvorfor? Fordi de have Sølvpenge! Det er jo en Selvfølge, at den norske Kjøbmand maa betale Holstenerne med Sølv, og han vil kunne det ved Hjælp af de foreslagne Laaneindretninger; men skal han konkurrere til hans Varer med Landets Fjender, der have lettere Betalingsmiddel, da fordyres jo Varerne til det uhyre.

— —

Jeg har gjennemlæst min Depeche af 28de September og den deri skitserede Plan til Angreb paa Sverig i Forening fra Danmark og Norge, og den forekommer mig af den Vigtighed at fordre mundtlig Aftale for (hvad der ikke er umuligt) at udføre den til Vinter, naar først vort Korn i Magasinerne er ankommen, de fornødne Ydertrøjer til Armeen anskaffet, og Pengene ikke mangle. De Svenske i Tyskland ville nok blive beskæftigede saaledes, at de ikke komme hjem i Vinter, og dette Øjeblik er naturligvis det gunstigste til en saadan Operation. Skulde Kronprinsen af Sverig finde en ligesaa retfærdig Kugle som Moreau fandt den, da tror jeg, at man bør se Tingen an, hvorledes de indbyrdes Partier i Sverig oprive hinanden; at angribe i det Øjeblik vilde forene Gemytterne. Men da gjælder det at nytte det rette Øjeblik, for at drage Fordel af Spliden, da ogsaa, maaske allerede nu, vilde man kunne nærme sig England til Fordel for Norges

[1]) Her mangler et Ord rimeligvis „sammentrukken."

Handel og Tilførsel; saaledes har jeg i Dag at tilmelde Deres Majestæt, at et Skib under mecklenburgsk Flag med 3000 Tdr. Korn fra Leith, udklareret til Trondhjem, er anløben til Christianssund. Nu, Englænderne have faaet de Svenske i Kampen, forandres deres Forhold mod Norge; jeg haaber med Sikkerhed. — — — — — — — Udbetalingen af Sølvværdi, som finder Sted i Danmark, har jeg ogsaa befalet at skulle udredes af de kongelige Kasser i Norge nu til 1ste Oktober. Men vi ere derfor paa Bunden af vor Kasse, og Rigsbanken fordrer Befaling for at forsyne med Penge.

Christian Frederik.

15. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Frederiksberg, den 2den Oktober 1813.

Jeg har rigtig imodtaget Deres Depecher, nemlig Originalen Nr. 6 af 17de September samt Originalen og Duplikaten Nr. 7 af 21de September. Jeg ser deraf, at De ej ansér noget Angreb paa Sverig nyttigt. Om endog Omstændigheder nøde til at afstaa for et Øjeblik fra et Angreb, saa vil enhver Demonstration være nyttig. Jeg maa derfor aldeles referere Mig til Min Depeche af 18de September, hvor Jeg blot forlanger Strejferier. At de Svenske ikke ser det gjærne, derom bærer Jeg ingen Tvivl; men har man Krig, maa man lade sin Fjende føle det tunge deraf, thi ellers faar man det selv at føle. Ja, Jeg vil endog være fornøjet, naar man ved Demonstrationer holder de Svenske i Ave.

Den af Dem trufne Overenskomst med de Svenske, betræffende Fiskerne, finder aldeles Mit Bifald.

Det er meget lykkeligt, at saa mange Priser ere indbragte, men Jeg beder Dem at mindes, at, naar danske Skibe skulde vorde opbragte, da maa de fratages Kaperen, han maa være dansk, fransk eller Amerikaner; alt dette er ligegyldigt for at fratage og frigive Skibet; blot bør Skibet ved Tolden efterses.

Naar De i Fremtiden beretter Mig noget til Fordel for Vor Fjende, saa ønsker Jeg hellere at [det] var i Sifre; thi skulde det falde i disses Hænder, da giver det saa megen Anledning til Omtale, særdeles naar disse paa en saadan Maade fik det først at vide, hvilket dog ej var umuligt.

Nyt ved Jeg intet at melde; ved Armeen er alt endnu in statu quo.

Frederik R.

16. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter Frederiksberg, den 5te Oktober 1813.[1])

Vi ere her i aldeles Uvished om alt, hvad der foregaar paa det store Krigstheater. De Svenske udbrede, at de blokere Wittenberg, at

[1]) Denne Depeche besvares først den 22de Oktober.

General Thielman er i Leipzig, at Kronprinsen af Sverig er i Ryggen af Kejser Napoleon, og han berører paa den ene Side den bøhmiske Armé og paa den anden Side er forenet med General Blücher. Siden den 19de September ved Vi intet fra Dresden, men da var alt uforandret, og de russiske Fanger bleve i smaa Etaper bortført til Strassburg. Den svenske Efterretning synes at være førend den 17de, følgelig tidligere end den Gang, Kejseren slog de Allierede og fordrev dem til Culm paa Vejen til Tøplitz. Derimod tror Jeg, at de strejfe stærkt om Elben, og det gjør Kommunikationen samt Posternes Gang vanskelig. Auxiliærkorpset staar i den faste Position ved Ratzeburg, og Prinsen af Eckmühl støder med den højre Fløj imod Elben. Eutin er nu besat af de Franske og maa levere stærke Kontributioner. De Svenskes Relationer ere saa løgnagtige, at man med Vanskelighed kan skjælne imellem det sande og det usande, thi det er i hverandre som et Spindelvæv.

Jeg gjør alt for at proviantere Norge; maatte de lyse Nætter ej hindre det. Jeg har til den Ende bestemt 27000 Tønder. I December haaber Jeg med Vished at kunne handle, og da kan de virkelig store Afskibninger begynde. Gud ske Lov at Sygdommene nu ere til Ende; man kan med Sandhed sige, at aldrig nogen Hungersnød saa lykkelig er tilendebragt med mindre Ulykke end denne.

Frederik R.

17. Fra Prins Christan Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 5te Oktober 1813[1]).

Deres Majestæts Befalinger af 7de September, — af 11te September — af 14de September — af 18de September — af 21de September — af 25de September[2]), har jeg siden min seneste Depeches Afgang imodtaget.

Jeg vil haabe, at Deres Majestæts senere fra Tyskland modtagne Depecher ville kunne imodsige de private Efterretninger, man her har fra Danmark, om et stort Slag ved Berlin, hvilket den svenske Kronprins først havde tabt, omsider havde endt med de Franskes Nederlag. — — I øvrigt er jo Kejser Napoleons Stilling aldeles defensive og langt fra, hvad man kunde ønske. I Besynderlighed finder jeg Prinsen af Eckmühls Tilbagetog til Grænsen af Holsten foruroligende; den røber hans Korps Svaghed.

Skulde et fjendtligt Indfald af nogen Betydelighed ske i Holsten, da haaber jeg dog, at alle Sager af Værd, alle Skibe og Baade og saa vidt muligt alt ungt Mandskab føres bort; jeg vilde ønske, at alle disse Skibe kunde lades med Korn, som i Forvejen var udskrevet i

---

1) Modtaget af Kongen den 16de Oktober.
2) Kongens Brev af 25de September er uden Betydning og derfor ikke medtaget.

Landet; thi det var dog bedre, end at det skulde falde i Fjendens Hænder og savnes for os. Maa der blot levnes Tid til disse Messures! At skaane Holsten for at vinde denne Nation er vist frugtesløst; de vil altfor gjærne se sig under et andet Herredømme. Jeg nævner Udskrivning af Korn i disse Provinser, med Hensyn til hvad jeg forhen har skrevet om Nødvendigheden af at formindske Udskrivningen i Danmark, for at levere mere Korn til Handelen. Den vedliggende Forestilling fra Overprovideringskommissionen vil nærmere detaillere dette[1]). Forestillingen fra Kommissionen for Norges Providering har fremkaldt og gjort det til Pligt, at fremsende disse frimodige Ytringer om de nødvendige Betingelser, uden hvilke den private Kornhandel ikke kan ventes fremmet med Held. Skulde de ikke mødes med allerhøjeste Bifald, da tør jeg som min individuelle Mening anføre, at Norge da maa forsynes ved offentlig Foranstaltning, ved Udskrivning eller Indkjøb af de størst muligste Kvantiteter Kornvarer, som maatte overføres i kongelige og for kongelig Regning fragtede Skibe; ja, jeg vil endog foreslaa, at foretage Forsyninger ved en bevæbnet Expedition; naar nemlig alle eller nogle af de i Kjøbenhavn liggende Krigsskibe og Kompagniskibe, som kan føre Kanoner, armeredes (en flûte) og indtog Kornvarer af de militære Magasiner i Sjælland, som letteligen kunde erstattes deres Varer. En saadan Expedition maa vel kunne naa sin Bestemmelse, forudsat at den Udrustning kunde ske hemmelig, og at den rette Tid passedes, naar Englændernes Hovedstyrke har forladt Farvandene. Jeg tror, at der ikke vovedes meget Tab derved, og at Norge saaledes kunde modtage henved 100000 Tdr. Korn paa en Gang. I alle Tilfælde var maaske dette Forslag at tage i Betænkning. — — — — — — — — — — —

Christian Frederik.

18. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 8de Oktober 1813.

— —[2])

Fra den kommanderende General i 2den Armé-Division, Hs. Excellence General von Krogh, indsendes efter Begjæring hans allerunderdanigste Ansøgning om formedelst Svaghed at entlediges fra Kommandoet, hvorhos han ansøger om at blive staaende i Detaillen med Vartpenge og at forundes Trondhjems Fæstnings Emolumenter indtil sin Dødsdag.

Den vedlagte Doktorattest om Generalens ved Alder svækkede Legems- og Sjælskræfter, og hans eget Ønske ikke at overleve sig selv til Skade for Kongens Tjeneste, gjør det til Pligt for mig, at

---

[1]) Findes ikke vedlagt i H. P.
[2]) Det Udeladte handler om Provideringsforholdene.

understøtte dette hans Andragende, samt forestille dets Bønhørelse som en Nødvendighed. Vilkaarene ved en saa fortjent Oldings Afgang vil ved Deres Majestæts Naade blive bestemte med Hensyn til Ansøgerens lange og tro Tjeneste. Kun vilde jeg have ønsket, at han ikke havde nævnt de, den virkelige Kommandant tilkommende Fæstningsemolumenter, saa meget mere som deres Afsavn i Vartpengene kunde betænkes, men maaske at den gamle Mand dermed forbinder en prix d'affection, som han dog kun i kort Tid vil kunne nyde[1]).

Det vanskeligste er hans Posts Besættelse. Generallieutenant, Grev v. Schmettow[2]), kan vel ikke forbigaas uden at gives Afsked. Den paa ham følgende Generalmajor v. Bang[3]) er endnu mindre skikket til Kommandoen. Foruden mange andre Bizarrerier, som Generallieutenant Grev v. Schmettow er bekjendt for, er han altid af modsat Mening med alle General v. Kroghs Foranstaltninger, men under en kommanderende General i hele Norge vilde dette ikke kunne have saa ubehagelige Følger som ellers. Jeg har spurgt Oberst v. Seyersted[4]) om hans Mening, i hvor vidt det kunde være skadeligt for Deres Majestæts Tjeneste, at Generallieutenant Grev v. Schmettow erholdt Kommandoen, og han ytrede sig for mig, at han ikke med Grund kunde paastaa dette, og hvem skulde dertil vælges! Jeg kjender ingen General at foreslaa. Generalmajor v. Staffeldt[5]) er ikke lidt af Trondhjemmerne fra sidste Krig af, og desuden vilde han alt formeget savnes søndenfjælds. Oberst v. Seyersted vilde uden Tvivl være Manden, men dette fordrer tvende Generalers Afgang, og denne hans Ansættelse kunde desaarsag maaske udsættes til næste Gang, hvis Deres Majestæt vil anfortro Grev v. Schmettow Kommandoet. Jeg har lovet at tale Stiftamtmand Schouboes Sag hos Deres Majestæt. Hans Kaar ere som bekjendt maadelige, og Christianssand er et saare dyrt Opholdssted. Han lever saare indskrænket, men han har en stor Familie, og hans Stilling som Stiftamtmand gjør Fordring paa at leve anstændigen. — — —

Biskop Nordahl Brun vil for føje Tid siden gjennem Kancelliet have indsendt en Ansøgning til Deres Majestæt, som i Kopi vedlægges, hvori han i Dødstilfælde anbefaler sin Enke og efterladte Børn i Deres Majestæts Naade. Vilde Deres Majestæt give ham en saadan beroligende Forsikring? Han skriver mig, at andet fordrer han ikke for sig selv.

---

[1]) General Georg Frederik Krogh afskedigedes den 5te Januar 1814 med fuld Gage og øvrige Indtægter. Han døde i Trondhjem den 3dje August 1818.

[2]) Generallieutenant Carl Jacob Voldemar, Greve af Schmettow, Chef for 2det throndhjemske Infanteriregiment.

[3]) Generalmajor Carsten Gerhard Bang, Kommandør for 1ste trondhjemske Infanteriregiment og det frivillige røraasiske Bergjægerkorps.

[4]) Oberst Johannes Seyersted, Generalkvartermesterlieutenant i Generalstaben i Norge.

[5]) Generalmajor Bernhard Ditlev Staffeldt, Kammerherre, Chef for norske Jægerkorps.

I dette Øjeblik ankommer Melding fra Oberstlieutenant Stabel[1]) om hvorlunde Lieutenant Nelle[2]) i aggershusiske Skarpskytterregiment med Sergent Melbye og et Kommando af bergske Kompagni har ved Strand, $^1/_4$ Mil fra Solum Tuld, ophævet en svensk Forpost paa 1 Sergent og 6 Mand af Wærmelands Regiment, hvilke ere indbragte som Fanger til Aggershus.

Christian Frederik.

Bilag.

Fra General G. F. v. Krogh til Kongen.

I. S. Trondhjem, den 1ste Oktober 1818.

Udgang Juli Maaned havde jeg det Uheld, at min Ridehest, som uventet blev sky, styrtede mig til Jorden, hvorved al Riden blev mig forbudet for Eftertiden. Dette gjør mig nu aldeles uduelig til Deres Kongelige Majestæts allerhøjeste Tjeneste, thi flere Alderdommens Svagheder have siden den Tid voldsomt indfundet sig, og hvorom allerunderdanigst vedlagte Kancelliraad Doktor Frimanns og Divisionskirurgus Rolls Attester vidne.[3])

Jeg har haft den sjældne Lykke at tjene Deres Kongelige Majestæt og trende af Deres Højsalige Forfædre i 67 Aar; jeg indtræder nu i mit 82de og staar paa det sidste Trin af Gravens Brede, hvorfor jeg tvinges, for ej at skade Deres Kongelige Majestæts allerhøjeste Tjeneste ved min Udygtighed, allerunderdanigst at ansøge om Afsked, dog saaledes, at jeg maatte blive staaende i Detaillen som General for ej at overgaa til den civile Jurisdiktion. Inderlig beklager jeg, at min økonomiske Forfatning ikke tillader [mig] efter Ønske at afgaa uden at falde den Kongelige Kasse til Besvær, thi desværre min liden Formue, som alene bestod i nogle og 50000 Rdlr., er ganske tilsat, da jeg stedse har afskyet al Egennytte og aldrig sparet, naar det gjaldt Tjenesten og Fædrelandets Ære. Jeg er altsaa nødsaget, allerunderdanigst at ansøge Deres Kongelige Majestæts allerhøjeste Naade, og ved den at erholde ved min Afgang tilstrækkelige Vartpenge, for uden Kummer at kunne ende mine tilbageværende Levedage. Deres Kongelige Majestæt vil 'maaske allernaadigst erindre, hvad der tildrog sig den Formiddag, i Aaret 1788 ved Deres Afrejse fra Trondhjem, da Generallieutenant von der Osten ansøgte fremdeles at beholde Fæstningernes Emolumenter, som jeg havde savnet alt fra 1772,

---

[1]) Oberstlieutenant Frederik Vilhelm Bruenech Stabel, Bataillonskommandør i Aggershus' nationale Skarpskytterregiment.

[2]) Premierlieutenant Vilhelm Jacob Adolph Nelle af Aggershus' nationale Skarpskytterregiment (se Aal: Norges Historie 1ste Udg. II 353).

[3]) I Følge Attesterne led Generalen af stærk Tunghørighed, svulne Fødder, Hoste, Vanskelighed ved at tale og ved at bevæge sig. Han plagedes desuden af Svimmelhed og andre Svagheder, hans Aandskræfter toge af, særlig var hans Hukommelse svækket.

da Generalkommandoet blev mig allernaadigst anbetroet, til 1788, følgelig i 16 Aar, endskjønt mine Formænd havde erholdet disse Emolumenter fra den Tid, de erholdt Kommandoet. Deres Kongelige Majestæt befalede derfor, at det expres skulde indrykkes i Ordren, at samme skulde tildeles mig. Tør jeg allerunderdanigst ansøge at beholde disse til Erstatning for de 16 Aar, jeg har savnet samme, da vilde det meget hjælpe min økonomiske Forfatning de sidste Dage af mit Liv.

Idet jeg saaledes nedlægger for Deres Kongelige Majestæt min allerunderdanigste Ansøgning om Entledigelse fra mine havende Embeder, tillade De allernaadigst, at en Olding paa Gravens Brede tilbeder Deres Kongelige Majestæt Sundhed, Held og glade Dage, saa at Deres ædle Hjærte ej maatte have flere Sorger, og De endnu se det elskede Fædreland tiltage i Velstand og Magt.

Allerunderdanigst
G. F. v. Krogh.

19. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Eidsvold Jernværk, den 15de Oktober 1813.[1])

Deres Majestæt! Jeg har siden min seneste Depeches Afgang fortsat min Rejse gjennem Høland her til Eidsvold. Undervejs har jeg besøgt forskjellige Posteringer af aggershusiske Skarpskytterregiment og fundet Mandskabet stedse raskt og ved godt Mod.

Høsten har i denne Del af Landet kun ydet Lidet, men dette Lidet var meget godt Smaakorn; dersom det skal konserveres til Afbenyttelse, saa er det almindelige Sagn i Smaalenenes Amt, at det øvrige Korn ikke rækker længere end til Aarets Udgang. Hjærtet bløder, man tænker sig Nødvendigheden af endnu at maatte fordre Kornleverancer af disse Mennesker, hvor lidet end er — — — — — — Mængden fordrer kun som Laan, — — — — — —, men at Nødvendigheden er forhaanden, det vil — — — — — skjønnes af Magasinernes Tilstand, naar der foruden Forraadet i Fæstningerne til Garnisonerne, paa Post — — — — Maaneder, i de søndenfjældske Provideringsmagasiner for Landmilitæretaten den 21de September kun var i Behold 3894 Tdr. Rug, 552 Tdr. Byg og 1684 Tdr. Havre; og i Provideringens egne Magasiner 281 Tdr. Hvede, 588 Tdr. Rug og 759 Tdr. Byg samt 1332 Tdr. Havre. Ingensinde have Magasinerne været saaledes paa Bunden. De kraftigste Foranstaltninger, beskyttede af Forsynet, kunne ene redde os ud af saa vanskelig en Stilling.

---

[1]) Skrivelsen, hvis Sifre ikke fuldstændig kan tydes, er modtaget af Kongen den 30te Oktober.
En Skrivelse fra Prinsen af 12te Oktbr., der kun indeholder Klager over Postgangen, der, efter at Postforsendelserne igennem Sverig vare standsede, gik over Jylland, har mindre Interesse og er derfor ikke medtagen.

Jeg gjør en — — — — — — om at fremme Norges Forsyning med væbnet Haand; men dette lader sig næppe udføre før sidst i November eller i December Maaned, naar de engelske Flaader have begivet sig hjem — — — — — —[1]).

Christian Frederik.

20. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Frederiksberg Slot, den 16de Oktober 1813[2]).

Efterretningerne fra Tyskland[3]), man har, ere næsten alle sammensatte i Kronprinsen af Sverigs Kabinet. Af hoslagte vil De se den virkelige Stilling af de franske Armeer, hvilke alle berømmes; blot synes Kejserens Stilling imod Schlesien svag; de øvrige saa gode og saa sikre, at han kan baade operere imod Böhmen eller imod Lausitz, alt som Omstændighederne kræve det. Generalmajor Czernicheff har med 3000 Mand angrebet og taget Cassel, efter at Garnisonen fik Lov at gaa til Frankfurt. De have funden i Cassel en Del Geværer og Kanoner samt taget 150000 Rdlr. i Sølv. Kongen var alt borte og kommen til Frankfurt. Imidlertid er Czernicheff alt borte igjen, hvilket beviser, at det hele har været et Strejftog, dels for at skade de Franske, men særdeles for at udgyde deres Gift i hele Tyskland.

I Henseende til Vores Grænser, da ere de meget godt dækkede, og skulde det Uheld være, at den nu for Holsten gode Position blev forladt, da er Holsten ej let at angribe, naar man er i Besiddelse af Hamburg og Lübeck. At Holstenernes Stemning paa Grænserne og kanske somme Godsejeres ej er den bedste, er vist meget muligt, omendskjønt dog de klogere maa tilstaa, at de nu ere i mindre slibrig Stilling end de vare, i Fald Jeg havde gaaet over paa de Allieredes Parti, ligesom de endnu intet have lidt af Krigen.

Provideringsforslaget skal vist tages i Overvejelse, omendskjønt Jeg tror at der er gjort meget. Kanske vil Ritmester Adeler[4]), som rejser til Norge, allerbedst oplyse Dem om Sagernes Gang, og hvorledes det staar. At bruge armerede Skibe til at opføre Korn fra Sjælland var ej muligt. Vi have set, hvor lidet disse Skibe udrette imod en overlegen Magt. Herpaa er Orlogsskibet Prins Christian Frederik og Fregatten Najaden[5]) et talende Bevis. Derimod er det

---

[1]) Resten af Skrivelsen er uden Betydning.
[2]) Modtaget i Christiania den 3dje November.
[3]) To korte Skrivelser fra Kongen af 9de og 12te Oktober ere ikke meddelte, da de kun indeholde Efterretninger fra Tyskland m. m. uden Betydning.
[4]) Ritmester à la suite ved sjællandske Rytterregiment Christian Lente Baron Adeler, Cand. juris, Kammerjunker (senere Amtmand og Kammerherre) var Medlem af den norske Provideringsadministration i Jylland.
[5]) Orlogsskibet Prins Christian Frederik maatte den 22de Marts 1807 efter et hæderligt Forsvar og efterat være grundsat paa Sjællands Odde stryge for Overmagten, 2 engelske Orlogsskibe og 3 Fregatter, og blev brændt af Fjenden. Fregatten Najaden blev den 6te Juli 1812 i Lyngøer ødelagt i Kampen med et engelsk Orlogsskib.

godt i Vintermaanederne at lade Briggerne løbe imellem Jylland og Norge, for at hente Provision og Korn, hvilket sidste Jeg vil bede Dem at overlægge med Kontreadmiral Lütken. Admiral Lütken klager i en Rapport til Mig over Provision. Jeg beder Dem at afhjælpe dette dels ved at forskaffe ham det Fornødne, dels ved at lade oplægge de Fartøjer, som Aarstiden ej tillader at bruge.

Frederik R.

21. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Frederiksberg Slot, den 19de Oktober 1813.

Jeg har ingen Depecher faaet fra Dem siden sidst, Jeg skrev. Gid Jeg snart maatte høre fra Dem og erfare, hvad De har gjort paa den svenske Grænse, eller hvad De tror at kunne gjøre for Øjeblikket. Fra den store franske Armé vides intet videre, end hvad Jeg sidst berettede Dem.

Man har Efterretning om den største Udskrivning af Mandskab i Frankrig, da de Franske sige at, da de Allierede lade Landstorm og alt gaa i Felten, saa skal den franske Energi ej staa tilbage for disse, og Selvstændigheden af de Franske skal modsættes de Allierede. Ved Auxiliærkorpset gaar alt meget godt. Ved den sidste Affære tog Oberst Engelsted med det jyske Regiment lette Dragoner 50 Heste og 60 Mand af et preussisk Husarregiment til Fanger; de øvrige bleve nedhuggede eller jagede paa Flugten.[1])

I øvrigt haver Jeg intet at berette Dem af Vigtighed.

Frederik R.

22. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 22de Oktober 1813.

Deres Majestæt! Depechen af 5te Oktober Nr. 18 erkjendes modtagen saa vel i Original som Duplikat med Professor Rasmussen. Deres Majestæts Bemærkning, at aldrig nogen Hungersnød med mindre Ulykke er overstaaet, end den Norge har været udsat for, er saare glædelig, og det er tilvisse frydefuldt at kunne berette, at nu saa godt som al Sygdom har efterladt, ja! at de, som have ernæret dem af Barkebrød, aldeles ikke have været udsatte for de onde Følger af Næringsmidlernes Forandring. Paa mange Steder, saasom i Østerdalen ere Indvaanerne saa fornuftige, at de vedblive at blande Bark i deres Brød, for ej at tabe Vanen for et, til somme Aarstider nødvendigt Hjælpe-Fødemiddel.

---

[1]) Se Side 208 ff.

Det unge Mandskab, som har exerceret i September Maaned, og hvoraf 500 Mand nu ere til Tjeneste ved oplandske Regiment, have paa ingen Steder vist Tegn til Svækkelse, uagtet den maadelige Føde, de have maattet behjælpe sig med. At Høsten indtraf saa meget tidligere end ellers, maa i øvrigt ansés for en stor Redning, og Lykken og Forsynet bevare os fra at friste slige Tider paa ny.

Endnu kan jeg ej melde Tilførslens heldige Fremgang. Af de i Deres Majestæts Depeche benævnte 27000 Tønder ved jeg desværre ingen ankommen, naar det ej skulde være de senest under russisk Flag til Øster-Risøer ankomne 2600 Tønder med Skibet Flora. Ligesaa lidet ere 3 Skibe, der afgik fra Jylland samme Dag som Professor Rasmussen, indkomne i norske Havne. Til Bergen er af en Kaper indbragt en engelsk Prise med 1800 Tønder Hvede, kommende fra Archangel.

Fra Hornemann i London har jeg erholdt Brev af 13de September. Han omtaler Udskibningen af Korn fra England til Norge saaledes: Et preussisk Skib har man tilladt at udklarere herfra til Bergen. I Leith skal lignende Afskibninger med preussiske og russiske Skibe finde Sted, men Afskiberne løbe megen Risiko, og kun norske eller danske Kjøbmænd ville kunne paatage sig den; thi for en engelsk Kjøbmand er det utilladt. Der lader til at være en Modsigelse i, at Kommandanterne af de engelske Skibe skulde saa samvittighedsfuldt forhindre enhver Tilførsel til Norge, saa vel som at Regeringen skulde nægte enhver Slags Handel med Nordmanden og offenlig tillader russiske og preussiske Skibe at udklarere Korn til en eller anden Havn i Norge. Men der siges, at det er for ej at gjøre Indgreb i Kornlovene, som tillade Korn at udføres til ublokerede Havne. Jeg formoder altsaa, at de engelske Krydsere vil let paa en eller anden Grund opbringe de Skibe, som de finde styrende deres Kurs til en norsk Havn, lige meget under hvad Flag de sejle. Var dette imidlertid Hensigten, vil det jo være meget lettere for den engelske Regering at erklære de norske Havne i Blokadestand, og dette haver den endnu ikke gjort. Jeg har det sikre Haab, at Englands Forhold mod Norge formildes nu, de have faaet de Svenske i Kampen. — — —

Christian Frederik.

23. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Frederiksberg Slot, den 23de Oktober 1813.

— — — De kan være forvisset om, at Jeg arbejder med al Kraft paa Norges Providering. De sidste Forslag ere gaaede til Provideringskommissionens Erklæring; der er forskjellige Ting at bemærke deri, som De snart kan vente, thi Jeg kan ej dølge for Dem, at Jeg ej indsér, hvorledes Jeg skal lade trække af Kjøbmændene paa min Kasse. Jeg tror at Kjøbmanden hjælpes bedst ved at levere ham Korn,

som erstattes af ham in natura. Hvorledes skulde vel Kjøbmændene for dette Aar og under Krigen, som Overprovideringskommissionen mener, alene proviantere Norge? Hvorledes skal Kjøbmændene nu paa en Studs paatage sig en saa farlig og bindende Leverance? Derimod, ved i Aar at overlade Kjøbmændene Korn imod Erstatning, vil man bedst se, hvad Vore Kjøbmænd kan og vil paatage sig, og har man det efter Mine Tanker mere i sin Magt at hjælpe Norge paa flere Veje. Dette er foreløbige Bemærkninger, som Jeg med næste Post skal nærmere afgive Min Resolution over. Ordbogen for Telegrafen skal vorde Dem tilstillet ved en sikker Lejlighed; maaske kunde Overavditør Olsen[1]) bedst paatage sig dette, da han dog skal opsendes. Kammerjunker Anker[2]) har bragt Mig de bedste Efterretninger fra Dem, samt at der er borttaget en svensk Patrouille af 1 Underofficer og 8 Mand. Jo mere Fjenden harcelleres, jo lykkeligere er det. Deres Ønske for Kronprinsen af Sverig bitræder Jeg aldeles, omendskjønt man ej bør for meget haabe paa Sligt, var dog et Held for Norden at blive befriet for denne Fredsforstyrrer. Jeg beklager meget at den værdige og sjældne General v. Krogh ikke længere kan vedblive i Tjenesten. Han var en sjælden klog, redelig og almindelig elsket Mand; derved havde han den Lykke at kjende Norge til Grunden, at være kjendt [af] alle og kjende alle selv. Jeg har ej decideret Mig, hvad Jeg heri vil gjøre. Jeg tror næsten, at det var raadeligst at lade baade Grev Schmettow og Generalmajor Bang afgaa og ansætte Oberst Seyersted ad interim til at føre Kommandoen.

Da Vi alt vare i Krig med Rusland og Preussen, og da Vores Traktat med Frankrig er trykt, samt at Kejseren af Frankrigs Deklaration imod Sverig er trykt og kundgjort, saa har Jeg ogsaa deklareret disse Hoffer Krig, hvilket De vil se af det i Dag i Statstidende indrykkede, som og af den i Dag udgivne Parolbefaling.

Da de Engelske ikke ville give Tilladelse for noget Skib at fare paa Norge, saa har Bovigs ønsket at faa Lejdebreve, hvilke Jeg har givet ham in blanco, hvormed han indfører igjen her Salt og Stenkul.

I dette Øjeblik imodtager Jeg Deres Depeche Nr. 8 af 24de September desifreret. Jeg ser deraf, at De vil gjøre de marcherende Bataillоner til 1000 Mand; Mig synes, det bliver altfor vanskeligt. Imidlertid vinder De ved Fribataillonerne de manglende Officerer. Efter Planen skulde hver Division i Bataillonen blot være 150 Mand uden Officerer, Underofficerer og Spillemænd, hvilket vilde gjøre hver Bataillon til 750 Mand. Imidlertid er det lokale og Distributionen lettere paa Stedet at bedømme, hvorfor Jeg vil overlade Dem Sagen. At Glommen og Østerdalen dækkes strax, glæder Mig at se. Artilleriofficerer troede [Jeg], at De var komplet med; imidlertid skal Jeg

---

[1]) Overavditør Ulrich Christian Olsen ved Prins Christian Frederiks Regiment.

[2]) Kammerjunker Erik Theodor Christian Bernhard Anker, Premierlieutenant ved aggershusiske ridende Jægerkorps, tjenstgjørende ved Ulaneskadronen i Kjøbenhavn.

lade det nærmere efterse; Kirurgernes Mangel skal Jeg ogsaa søge at afhjælpe.

Jeg kan ej melde Dem noget nyt fra Auxiliærkorpset. De har gjort en Rekognoscering, og en Officer og 2 Mand, som vovede sig for langt frem, bleve tagne af Fjenden. Ligeledes toge Vore Folk nogle Preussere. Rekognosceringen. som skete, var blot for at se om de Fjendtlige vare forstærkede, men dette var ej Tilfældet[1]. Cassel har Fjenden forladt, og Kongen af Westphalen er siden den 8de Oktober etableret med sit hele Hof i Cassel. Ellers haves intet nyt.

Frederik R.

24. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Frederiksberg Slot, den 26de Oktober 1813.

Deres Originaldepeche Nr. 13 af 12te Oktober har Jeg rigtig imodtaget. Jeg skal søge at bringe det i Orden saa vel i Henseende til Pengene som til Posterne. Omendskjønt at Finanskollegiet skal blive underrettet om den Pengemangel, saa formoder Jeg, at de nye Skatter vil aldeles afhjælpe dette.

Jeg approberer aldeles, at De lader Tropperne øve i Felttjenesten; intet er vigtigere, og naar Soldaten kan skyde og marchere godt samt ved Felttjenesten, saa er han det, han bør være for at kunne bruges.

I Henseende til Grev Wedel-Jarlsberg, da synes Deres Ide at bruge ham i Regeringskommissionen rigtig, men Jeg maa paalægge Dem at se ham paa Fingrene; thi han er en meget tvetydig Person[2].

Fra Armeen haves intet, paa de Strejferier nær, som gjøres. Baron Selbye, som er kommen tilbage fra Cassel, har med ikke liden Uforsigtighed talt om de Franskes Stilling og om Vore Tropper, at han endog har bestemt Dagen, naar Vi skulde angribes, hvilket alt er befunden at være urigtigt[3].

Frederik R.

25. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 27de Oktober 1813[4].

— — — — — — — — — Ved at oversende nogle Privatbreve, tagne paa Postbaaden, har den svenske Feltmarskalk ogsaa sendt

---

[1]) Se Side 214 ff.
[2]) Grev Wedel var paa den Tid paa Rejsen til Danmark, se Yngv. Nielsen: Grev Herman Wedel-Jarlsberg og hans Samtid I S. 570.
[3]) Se Side 418.
[4]) Modtaget af Kongen den 4de December.

Bulletins indtil 6te Oktober fra Dessau og Udskrift af en Skrivelse fra Kronprinsen til ham, saalydende: „faites connaître aux Norvégiens que malgré l'état prospère de mes affaires, j'ai fait faire une nouvelle tentative auprès du Danemarc, afin d'éloigner de ce pays les horreurs d'une guerre, dont l'issue ne peut que lui être funeste. Je ne sais si cette démarche réussira. Quoiqu'il en soit, la Suède n'aura point à se reprocher, d'avoir négligé quelque moyen pour que les deux états continuent à vivre dans la plus parfaite harmonie."

Jeg er meget nysgjerrig for at erfare, hvori Vilkaarene for denne „parfaite harmonie" skulde bestaa; formodentligen de sædvanlige, som ingen dansk-norsk Mand kan høre uden Forbitrelse. De Svenskes Bulletins nævne vel intet afgjørende Slag indtil den Tid, men man kan vel ikke nægte, at Napoleons Stilling jo er kritisk, og at de Allierede have stor Overmagt i Troppetal. Give Gud, at Udfaldet maatte blive til Danmarks Frelse! Jeg deler med Deres Majestæt Glæden over vore Troppers gode Forhold. Fra England nævne private Breve Ministrenes Fasthed i de antagne Grundsætninger, som afhænge af deres Forbindelser med Sverig, og Umuligheden af hidindtil at opnaa Licencer. Jeg har bevilget den russiske Konsul, Hofraad Brünett[1]) til Afrejsen en Parlementær til Gothenborg og ved samme Lejlighed ere 2 Skibskapitajner, som af Agent Nielsen ere paa Regeringens Vegne befuldmægtigede til Indkjøb af Klæde og Lærreder til Armeen samt Medicinalvarer, afsejlede. Med største Møje og for Størstedelen med Agentens Redebonhed i at tjene Staten, har jeg faaet de dertil fornødne fjorten Tusinde Pund Sterling — — — — —[2]) Renter, og mit Løfte om Tilbagebetaling i sin Tid, enten i Sterling eller i Rigsbankpenge efter Kursen; men Gud véd hvor Pengene skal komme fra. Jeg har i Dag sendt en detailleret Forestilling til Finanskollegiet over de højst fornødne Penge, som Zahlkassen endnu skylder at udbetale, eller som gjennem de militære Avtoriteter af Sø- og Landetaten skal udbetales i Repræsentativer inden Aarets Udgang. Summen er 925285 Rbdr. N. V., hvortil kun er anvist 300000 Rbdr. Jeg har fordret andre 800000 Rigsbankdaler anviste, samt i Tide de videre fornødne Summer. Jeg bør anbefale denne vigtige Sag til Deres Majestæt; thi det vil være den pinligste Stilling at stædes i, ingen Penge at have til Troppernes Betaling eller Matrosernes Afmønstring. I Trondhjem havde allerede alle Militære haft Lønning tilgode. Med Længsel imødeser jeg Bestemmelserne om Laane- og Diskonto-Kassen; den skal i det mindste kunne hjælpe de Handlende ud af Pengeforlegenheden hvori de befinde sig, hvilken lammer alle Foretagender[3]). Endnu ere ingen Kornskibe ankomne; men det er ogsaa for godt Vejr dertil, samt Nordenvind og Frost.

---

[1]) Hofraad Ivan Brünett, russisk Generalkonsul og Karantæneagent i Norge.
[2]) Utydelige Sifre.
[3]) Reskript om en norsk Laane- og Diskontobank af 20de Oktober 1813. Det er trykt hos Aal: Norges Historie. II, 632. (1. Udgave).

Admiral Lütken har indberettet, at under 25de dennes er til Strømstad ankommen nogle svenske Kanonbaade, hvis Antal angives til 36 Stykker. Hvad der kan foretages mod dem, haaber jeg at skulle falde ud til Flagets Ære[1]).

Christian Frederik.

26. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Frederiksberg Slot, den 30te Oktober 1813.

Det gjør Mig ondt at Avlingen i visse Distrikter i Smaalenenes Amt ikke er saa god og ej svarer til Mit Ønske. Imidlertid haaber Jeg, at Norge ej alene kan blive forsynet med det Fornødne, men at Avlingen i det Hele vil afhjælpe enkelte Distrikters mindre gode Høst. Den 24de Oktober passerede en betydelig Konvoj forbi Kronborg, kommende fra Gothenborg, bestemt til Stralsund. Den skal efter flere Personers Udsigende have haft følgende Regimenter om Bord, nemlig: Bahus, Elfsborg, Nerike, Wærmeland, Østgøthedal Regimenter samt Göteborgs Artilleri. Skulde disse Korps aldeles være embarkeret og ikke blot Kompletteringer af disse Regimenter være om Bord, saa var Sverig temmelig blottet, og hver Operation imod dette Land derved vil blive lettet. Jeg beder Dem ret nøje at undersøge dette.

De Svenske udbrede paa alle Maader, at de have haft ved og om Leipzig den 17de, 18de og 19de stor Sejr over Napoleon, som at han har maattet retirere. Disse Efterretninger sendes til Sverig og bekjendtgjøres Prins Eckmühl og Vort Auxiliærkorps ved at lade dem sætte paa Stænger. De Franske have Efterretning om, at Prinsen af Moskva har slaget Kronprinsen af Sverig ved hans Overgang over Elben.

Det er vanskeligt at vide, hvad der er sandt. Exaltationen overdriver alt, og at faa sikre Efterretninger er vanskeligt. Imidlertid bliver et Angreb paa Holsten vanskeligt, dels formedelst at de dog, i Fald de have sejret, maa observere Napoleon, som altid forstærkes, jo nærmere han kommer sine Grænser, dels er Holsten dækket ved Prins Eckmühls Armé og Vort Auxiliærkorps, som har ved Hamburgs Befæstning et saare fast Punkt.

Da Jeg længe intet haver hørt, hvorledes det gaar paa Laurvigs Jærnværk samt om Reverberovnen snart kan ventes færdig, saa beder Jeg Dem at undersøge dette, samt indberette, hvorledes det gaar og om hvilke Hindringer der maatte hindre Fortgangen, thi det er saare uheldigt, at man ingen Kanoner mere kan erholde.

Frederik R.

---

[1]) Prinsens næste Depeche af 29de Oktober meddeles ikke, da den ikke indeholder Andet end Klager over den knappe Providering og Pengemangelen. Den i ovenstaaende Skrivelse omtalte svenske Flotille vendte samme Dag, den ankom, tilbage til den svenske Kyst efter at have foretaget en Rekognoscering.

27. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 2den November 1813.[1])

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — —[2]) Svenske Bulletins berette et afgjørende Slag, som den 18de Oktober er forefaldet ved Leipzig, og som uheldigvis har endt sig med Napoleons Nederlag. Skjønt denne Efterretning som sædvanlig overdrives, saa lader Napoleons mislige Stilling dog frygte for, at den, i hvad Udfaldet angaar, kun er altfor sand. Følgerne kunne vorde uberegnelige, især for Deres Majestæt. Vidste jeg kun Deres Majestæts Tanker om, hvorledes der kan og bør handles, naar Danmark og Norge om føje Tid staa blottede, omspændt af Fjender. Vinteren vil i nogle Maaneder værne om Øerne og Norge, men hærges Jylland, da trues det norske Folk før med Undergang, end om Fjenderne vare i selve Landet. Vilde det da ikke være ønskeligt, som nødvendigt, at opnaa et fredeligere Forhold for Norge med England; jeg kan ikke tænke mig anden Redning og tror at den burde forsøges førend Fortvivlelsen, som den i manglende Fald uundgaaelige Hungersnød indgiver, bliver det norske Folks sørgelige Lod. Vel véd jeg, at denne samme Fortvivlelse kan blive Drivfjederen til store energiske Handlinger, til det djærveste Foretagende mod Nabolandet, men dette er at vove alt, naar ingen Fødemidler findes i Landet, og det vil dog ikke kunne lykkes uden Samvirken fra Danmarks Side; hvad er Deres Majestæts Hensigt i saa Henseende? Med Sverig kan ingen Udsoning tænkes, uden at dets Regering afstaar fra sine Hensigter paa Norge. Det norske Folk vil ikke være svensk, men et fredeligere Forhold med England, hvis Regering næppe kan andet end ønske at staa i et saadant Forhold med Norge, vilde ved at aabne Tilførslen, snarere lette end forhindre de Foretagender, som i Tiden kunne udføres imod Sverig. Skal en slig Underhandlig lykkes, er det imidlertid en uundgaaelig nødvendig Betingelse, at samme drives fra Norge direkte med England, for at indbilde det, at de kan afsondre Norges Interesse fra Danmarks; thi alt hvad der foretages fra Danmarks Side er forgjæves, undtagen under den ene Betingelse, som dog aldrig kan indgaas, at Norge skulde afstaas til Sverig.

Bør man lade noget Middel uforsøgt, for at bevare dette Arveriges Selvstændighed og Uafhængighed af det svenske Aag? Med koldeste, modneste Overlæg maa tilvisse et sligt vigtigt Foretagende vejes, man maa tænke sig Statens hele Stilling og enhver Udvej til Redning; først da vælge man! Jeg har nedskrevet det for at vidne,

---

[1]) Modtaget af Kongen den 4de Deeember.

[2]) Det udeladte handler om Providerings- og Finanssager. Prinsen meddeler, at der til Norge, til Dels for kongelig Regning, er ankommen over 100000 Tdr. Korn, samt at han paa eget Ansvar i Forventning om kgl. Approbation har meddelt Providerings-Administrationen i Aalborg, at der kan tegnes Assurance for fuld Værdi af de Kornladninger, som sendes til Norge o. s. v.

at ogsaa jeg tænker paa Fremtiden og pønser paa at udfinde Midler til Fædrelandets Frelse. Jeg skylder at fremlægge mine uforgribelige Tanker og frimodige Ytringer for Deres Majestæt, der vil se Norge reddet, og som har den Tillid til mit oprigtige Sindelag, som det fortjener, og som jeg under alle Omstændigheder skal vise mig værdig[1].

Christian Frederik.

28. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 5te November 1813[2].

Deres Majestæts Befalinger Nr. 20 i Duplikat samt Nr. 21 og 22de Original har jeg været saa heldig at modtage med det samme Postfartøj, som den 29de Oktober bragte Baron Adeler her til Landet. (Han ankom til Christiania den 3dje November). Baronen har haft en langvarig og ubehagelig Rejse, og det er saa meget mere at beklage som de Anliggender, han egentligen rejser for, visseligen ej taale Opsættelse. Den Fremstillelse, han i sit Indlæg til Kommissionen for Norges Providering paa Administrationens Vegne gjør, er aldeles modstridende hvad Overprovideringskommissionen og selve Provideringskommissionen i Kjøbenhavn har ansét for rigtigt, men her gjælder det ikke om Meninger, men om at finde Sandheden, og det nægtes ikke, at Administrationen har Erfaringen paa Stedet selv for sig, naar den blot havde talt før. I Morgen samles han med Overprovideringskommissionen, og skal jeg derefter forelægge Deres Majestæts Resultatet; men hvis vi, som jeg vil haabe, blive enige med Administrationen, da vil Deres Majestæt ogsaa bifalde, at de Bestemmelser, som tages, ufortøvet bringes i Udførelse, da det visseligen ikke taaler nogen som helst Opsættelse.

En saare bekymringsfuld Omstændighed er Mangelen paa Skibe i Danmark; Administrationen siger, at den i Jylland og Fyn kun har 34 Skibe at disponere over; der nedsendes hvad man kan tilvejebringe i Norge, men jeg tror, at fra Hertugdømmerne og Sjælland ogsaa kunde afsés Fartøjer. De første burde, som jeg forhen har ytret, være fyldt med Udskrivnings-Korn, og da deres Sejlads gjennem det lille Bælt ikke vil være usikker, saa er Afskibningen derfra til Norge vel længere, men ingenlunde vanskeligere end fra Jylland. I Aaret 1808 tillodes at udskibe 58000 Tønder fra Sjælland og Øerne til Norge. Dette Kvantum og forhaabentlig mere vilde ligeledes i Aar kunne afskibes fra de kongelige Magasiner paa Sjælland, men jeg kan ikke undlade at gjentage den Idé, som jeg har sat saa megen Haab paa, at nemlig denne Transport maatte udføres med væbnet

---

[1]) Skrivelsen er trykt hos C. Th. Sørensen. Kampen om Norge I. 390 f.
[2]) Modtaget af Kongen den 4de December.

Haand i Kompagniskibe eller gamle kongelige Skibe, armerede en flûte. Deres Majestæt nævner Fregatten „Najaden“, men netop dennes og flere Briggers lykkelige Sejlads fra Danmark til Norge i Vinterens Tid, bestyrker mig i min Forhaabning, at en slig Expedition maatte kunne lykkes. Med Admiral Lütken er jeg ganske enig om Briggernes Brug i Vintermaanederne overensstemmende med Deres Majestæts Vilje. Han har ladet afgaa Kanonjollerne til Oplagsstederne, men jeg tør ikke lade ham afgaa med Hovedstyrken fra Hvaløerne, førend den svenske Flotille oplægges, ej heller bør den øvrige Kyst blottes, førend det bliver umuligt for Rofartøjer at holde Søen. Proviant deler Landetaten broderligen med Søetaten, naar blot Admiralitetet vilde sørge for, at der snart sendes Provisions op. Den totale Pengemangel vil ved Afmønstringen være til største Besvær. Admiralitetet har anvist Værftet i Frederiksværn 30000 Rdlr. paa Zahlkassen i Christiania, hvilke ogsaa højligen tiltrænges; det er en let Sag, men der skulde i Forvejen være sørget for Resourcer til Pengene. Fordringer indløbe fra alle Sider, og denne Mangel lammer alle Foranstaltninger. Maatte jeg blot snart se dem afhjulpne. — — — — — — — — —[1])

Christian Frederik.

29. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Kjøbenhavn, den 6te November 1813.[2])

Omendskjønt Jeg ingen Breve har erholdt fra Dem, saa skriver Jeg dog i Dag for at vedligeholde Traaden af Vores Correspondance.

Her er intet forefalden siden; derimod oversvømmes Vi med Efterretninger om de Allieredes Sejr ved Leipzig, og at Sachsen og Bajern skal have forladt Napoleon; ligeledes hedder det, at Kongen af Sachsen er fangen, og somme fortælle, at han er i Berlin; andre sige, at han er bragt til Prag. Jeg vil tro, at Napoleon er slaaet og at de Tyskes Forræderi maa heri have bidraget, men det øvrige kan Jeg ej endnu bestemt sige; desuden var de Allieredes Hær i alt 500,000 Mand, og Napoleons Armé var bragt over 400,000 Mand; en saadan Hær maa, omendskjønt den lider og kan tabe, dog udholde noget. Prinsen af Eckmühl og Vort Auxiliærkorps staa urokkelig i den stærke Position ved Ratzeburg, og han skal dække Holsten. Dette er ikke alene lykkeligt og nyttigt for Os, men det er ogsaa militærisk rigtigt, thi ved enhver Bevægelse fra fransk Side dækker Holsten Napoleons venstre Flanke.

---

[1]) Det udeladte omhandler Bankvæsen.

[2]) Modtaget i Christiania den 26de November, samtidig med en kort Skrivelse fra Kongen af 2den November, der ikke meddeles, da den intet indeholder af Betydning.

I Forgaars kom Vor Legationssekretær Coopmann fra Breslau, efter at Kammerherre Eyben havde forlangt Pas, men aldrig kunde obtinere dem; omendskjønt man deklarerede ham, at Grev Dohna, preussisk Gesandt hos Mig, var rappelleret, og at hans Funktioner vare ophørte, slæbte man ham dog fra et Sted til et andet, indtil han endelig fik et Kurérpas. Ingen Depecher havde han faaet her fra siden Juni Maaned; da dette maa gjøre Opsigt, har Jeg tilmeldt Dem Sagen.

Jeg har i Dag afsendt Amtmand, Kammerjunker Jessen[1]) til Aalborg for at paadrive og forkynde Korntransporten til Norge samt gjøre de fornødne Aftaler om alt.

Frederik R.

30. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Kjøbenhavn, den 9de November 1813[2]).

I Dag har Jeg fra Administrationen i Jylland modtaget den glædelige Efterretning, at en Del Korn er ankommen til Norge; dette har glædet Mig saa meget mere, som de engelske Krydsere have opbragt en Del Kornskibe. For at dække Kornindskibningen fra Jylland og dertil, ere disse lukkede Kanonchalouper saare gode[3]).

Fra Tyskland haves ingen nye Efterretninger uden de Igjentagelser af Relationen af 20de Oktober. Forræderiet af Tyskerne, som roses af de Allierede og deres Tilhængere, maa vist have bidraget mest dertil, thi ellers havde han vist slaaet dem og givet dem det, de fortjente. Ved Prins Eckmühl vides intet andet, end at han har trukket sig tilbage. Ligesom Min Svoger aldeles intet andet kjender til Sagen end det, der siges i de svenske Bulletins. Prinsen af Eckmühl har deklareret, paa ingen Maade at ville forlade sin Stilling, men at dække Holsten imod enhver Invasion.

Christian R.

31. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H, P. Hovedkvarter, Kjøbenhavn, den 13de November 1813[4]).

Jeg har endnu intet hørt fra Norge, men Min Længsel er desto større efter at erfare noget.

---

[1]) Fhv. Divisionsadjudant i Generalstaben Major Mathias Reinholdt Jessen blev 1813 Amtmand over Hjørring Amt.
[2]) Modtaget i Christiania den 26de November.
[3]) Provideringsadministrationen i Aalborg meldte den 6te November til Kongen, at i Følge Efterretninger fra Norge vare de vigtigste af alle de Expeditioner, der vare afgaaede, nemlig 3 Brigger og 1 Bark, ankomne til norske Havne.
[4]) Modtaget i Christiania den 26de November.

Fra Krigstheatret erfares intet siden den af Kronprinsen af Sverig udgivne Bulletin af 21de Oktober. De øvrige ere blot Igjentagelser af de Sejre, som allerede ere fortalte i den af 21de Oktober[1]). I øvrigt lader det at være afgjort, at Napoleon trækker sig tilbage til Rhinen. Saa sørgelig som den hele Stilling er, saa vist har Jeg det Haab, at Napoleon vil oprette sit Tab, og Jeg er overbevist om, at enhver vil byde Haanden til Selvforsvar; saaledes stoler Jeg heri paa de Norske og Danske.

Den Hamburger Bank er tagen af de Franske i Beslag. De Penge, Jeg har i Banken, faar Jeg ud strax, ligesom Jeg haaber at faa de Penge ud, som tilhøre mine Undersaatter.

Ved Auxiliærkorpset er alt meget godt; det staar endnu ved Ratzeburg.

Frederik R.

32. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 15de November 1813[2]).

Deres Majestæt! Efter inderligen at have længtes efter Brevskaber fra Danmark, overbragte Posten mig i Dag Deres Majestæts Depecher af 19de Oktober — af 23de Oktober — og af 26de Oktober. De gode Efterretninger, som Deres Majestæt har om Auxiliærkorpset og dettes gode Forhold, maa være til sand Glæde for Deres Majestæt; maa vi snart her se os i Stand til i lige Grad at fortjene Vor Konges Tilfredshed, enhver brav og tro Undersaats højeste Løn.

Desværre bliver vor Stilling misligere og misligere ved Mangel paa Provisioner og Korns heldige Tilførsel. Gud forbyde, at Øjeblikket skulde komme, da jeg maa lade nogle af de samlede Tropper gaa hjem af Mangel paa Provisioner, men at samle hele Armeen nu er plat umuligt, da den i Samlingstiden af 14 Dage vilde fortære alle Forraad. Af nedsendte Skibe ere en Del, vel 20 Skibe, mest Smaafartøjer, tabte; men med usvækket Virksomhed skal vist det nødvendige, betydelige Antal nedsendes. Allerede ere Søofficerer ansatte i de fleste Havne for at paadrive Ekviperingen. I Gaar er Baron Adeler afrejst og har lovet med største Virksomhed at paadrive Afskibningen fra Jylland. Mangel paa Skibe, hvis mange tages paa Nedrejsen af Fjenden, vil jeg [?] fornødent gjøre [?] jeg maa [nævne] som [meget] ønskeligt at [fornemmeligen] et betydeligt [Parti] Skibe, i Vinterens Hjærte, maatte med væbnet Haand føres herop. — — — — — —[3]).

---

[1]) Se Recueil des ordres de mouvement, proclamations et bulletins de S. A. R. le Prince Royal de Suède S. 384.

[2]) Skrivelsens Sifre ere paa Grund af deres Utydelighed ikke tilstrækkelig desifrerede.

[3]) Det udeladte indeholder Provideringssager. Tvende af Prinsens Skrivelser af 9de og 18de s. M., der næsten udelukkende dreje sig om Provideringsvanskeligheder og økonomiske Bekymringer, ere ikke medtagne, dels fordi de ere Gjentagelser af Prinsens tidligere Forslag, og dels fordi de paa Grund af de kommende Begivenheder ikke fik nogen Betydning. Se i øvrigt C. Th. Sørensen. Kampen om Norge I, S. 346 ff.

Jeg beder Deres Majestæt indstændigst at forsyne os med Korn. Jeg bør ikke skjule, at det flere Lønningsdage har faldet vanskeligt at betale Tropperne, og til Matrosernes Afmønstring har jeg, som sagt, ikke de fornødne Summer i Sedler at disponere over. Rigsbankens Fabrikation af Smaasedler gaar for langsomt i Forhold til de paatrængende Udgifter.

Den paabudne Skat af 8 Procent vil indbringe meget, skjønt i Norge forholdsmæssigt mindre end i Danmark. Reskriptet af 20de Oktober om Laane- og Diskonto-Kassen har jeg modtaget med sand Taknemmelighed og gjenkjendt deri Deres Majestæts landsfaderlige Omhu for det norske Folk. Jeg spaar mig de heldigste Frugter af samme, men dens Virksomhed vil næppe føles førend om 2—3 Maaneder.

Om Grev Wedel-Jarlsberg[1]) vilde Deres Majestæt meddele mig hvad De erfarer; jeg skal da søge at berigtige det. Han er for Tiden i Begreb med at rejse til Danmark efter Korn, hvor hans Svigerfader har faaet Anvisning paa Laan af 9000 Tdr. Korn — — — — — — — — — —[2])

Alt dette tilsammentaget kunde maaske antyde, at de Allierede enten virkeligen havde til Hensigt at gjøre et Forsøg mod Hjærtet af det danske Monarki, Sjælland, eller og at landsætte Tropper i Ryggen paa vor og de Franskes Stilling i Holsten, medens en forøget Magt maaske tillige angriber den i Fronten, eller at de omsider have udfunden, at en Landgang i Jylland var at tilintetgjøre Norges Subsistens og saaledes at røve det sidste Haab til Udholdenhed for det Mod, som [har modstaaet] vore umenneskelige Fjender; og hvad skal kunne forhindre dem denne Plans Udførelse? Havde vi blot først faaet betydelige Korntilførsler, vilde det, i Tilfælde af, at ikke Sjælland men en af de andre Provinser angrebes, som dog næppe derfra kunde bistaas, være det eneste sande Middel, i samme Stund at anfalde Sverig fra begge Sider, men i dette Øjeblik vilde det være et fortvivlet Skridt herfra, siden jeg ikke engang har saa meget Forraad, at hele Armeen i 14 Dage kunde, samlet, fødes. Gaar de Allieredes Expedition paa Jylland og dér ødelægger vore Forraadskamre, hvilket Valg var da tilbage for Norge, end at arrangere sig med England saa godt man kan, for i det Mindste at undgaa det svenske Aag? Kjender Deres Majestæt noget andet Middel? At byde alle Farer Trods med Mod og Standhaftighed er sikkerligen en Beslutning, der ikke noksom kan anprises; men naar en hel Nation om Vinterdage trues med Hungersdød, da holder den sandeligen ikke Stand. Dog midt i disse bekymringsfulde Dage gjenlyder det Rygte, som private Breve fra England have overbragt, at England vilde gjøre Danmark Tilbud

[1]) Endnu i Slutningen af Maaneden laa Grev Wedel vejrfast i Frederiksværn. Nogle Breve, som paa den Tid ere vexlede mellem Prinsen og ham, meddeles i Yngv. Nielsen: Grev Herman Wedel og hans Samtid I, S. 621 f.

[2]) Det udeladte indeholder Avisuddrag m. m.

om Fred, og at gjøre fælles Sag med de Allierede, med Løfte at formaa Sverig til at modtage Skadesløsholdelse for Norge. Gud give at det var sandt! Det vilde være den sandeste Redning for Norge, som Sagerne nu staa i Danmark; og [Deres Majestæts] landsfaderlige Sindelag lader mig haabe, at De, uansét alle andre Forhold, ikke afviser saadant et Tilbud, naar De ser nogen mere Sikkerhed for Deres Riges Opholdelse, og England, ved strax at tilstaa Norge fri Tilførsel, viser, at det frafalder sin hidtil førte umenneskelige Adfærd, der, saa vidt jeg skjønner, strider saa meget mod dets sande Politik. Dog det er maaske kun et Haab, bygget paa et falsk Rygte, men hvad man ønsker, det haaber man!

Jeg aabner atter denne Depeche for at tilmelde Deres Majestæt, at Kureren, Lieutenant Larsen, er ankommen og har overbragt mig Deres Majestæts Befalinger af 30te Oktober — — — — — — —[1]).

Christian Frederik.

33. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 18de November 1813.

Deres Majestæt! Siden senest ankomne Post og Kureren med Deres Majestæts Befalinger indtil Nr. 26[2]) er ingen Post ankommen. Jeg har kun ved en Kanonbaad modtaget Aviserne indtil 5te November og private Efterretninger, som desværre bekræfte Tildragelserne i Tyskland, hvor, som det synes, Napoleons Regimente er til Ende, da han nødsages til Retræte indtil Rhinen. I Italien gaar det jo ikke heldigere; Bajrernes Affald fra hans Sag afgjør Tingen der. Traktaten mellem Østerrig og Bajern staar officiellement i de engelske Aviser. I Hamburg huserer de Franske jo slemmere end nogen Sinde tilforn; Bankens Borttagelse er det mest afgjørende Skridt, men selv dansk Ejendom og danske Undersaatter lide ved deres Medfart. Marskalk Davout er uden Tvivl afskaaret fra Frankrig; gaar han bort, staar Hertugdømmerne aabne for Fjenden; bliver han, frygter jeg ikke mindre for, at de blive Krigsskueplads. Maatte Deres Majestæt dog finde en tænkelig Udvej for at frelse Deres Land, som Napoleon ikke mere kan beskytte; maatte det Rygte om fredelige Tilbud fra Englands og Ruslands Side bekræfte sig; uden Betænkelighed skulde Deres Majestæt gribe samme, og Deres Undersaatters Velsignelser lønne Dem derfor. Posterne hvile endnu siden den 26de Oktober her i Landet og tillige med mine trængende Forestillinger om den overhaandtagende Pengemangel, da de mest presserende Udgifter, Lønninger til Tropperne af Sø- og Landetaten, ej kan præsteres. Naar de senest anviste Summer af 300000 Rigsbankdaler i Sedler og 500000 Rbdlr. i Anvisninger ere opbrugte, med Posterne ingen Hjælp bringes

[1]) Resten af den lange Skrivelse indeholder vidtløftige Betragtninger, Forslag og Beretninger om Providerings- og Økonomi-Væsen.

[2]) Af 30te Oktober.

mig, og det nye Paalæg af 8 % paa alle Varer af udenlandsk Oprindelse ej heller giver tilstrækkelige Summer, saa ser jeg intet andet Middel end det i min Depeche af 12te November Nr. 21 angivne: selv at fabrikere Sedler, og Pligt byder mig da, at overtræde de bestemte Former for at undgaa et langt større og uberegneligt Onde, nemlig: naar alle Regeringens Udtællinger standse. Rigsbanken arbejder desuden for langsomt paa sine Sedler, at hverken Regeringen eller Private tilstrækkeligen kan hjælpes ved samme.

Christian Frederik.

34. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Kjøbenhavn, den 20de November 1813 [1]).

Endnu mangle Vi den norske Post, hvilket er saa ubehageligt ej at vide, hvorledes det gaar. Gid snart Posten maatte bringe Mig de bedste Efterretninger om Tilførslen til Norge.

Vi have nu faaet Moniteur og Journal de l'Empire, hvilke tydeligt have lagt for Dagen, at Kejser Napoleon har sejret over Vore fælles Fjender, men den Perfidi, som viste sig blandt de tyske Tropper, har nødt Kejseren endelig efter hin Sejr til Retiraden, som skete i største Orden til Erfurt; aldrig har Napoleon handlet bedre end ved denne Lejlighed, aldrig menneskeligere end ved at overlade til Kongen af Sachsen frit Valg til at tage det Parti, han fandt bedst for sin Stat; om Kongen af Sachsen har valgt det bedste ved at blive Krigsfange, vil Tiden lære; han skaanede ogsaa Leipzig, som i Sandhed ej fortjente det.

Vort Auxiliærkorps er nu bag Steckenitzen, og blot en Rekognoscering har funden Sted, hvorved General Lallemand med Holsten Rytterregiment og det 17de Lanciersregiment har kastet 4 fjendtlige Eskadroner og et Batteri tilbage. Retranchementet ved Mølln blev ogsaa angrebet, men de Franske slog Fjenden tilbage, og 11 Døde og Saarede bleve af Fjenden paa Valpladsen. Endnu ere Vore Fjender ej stærke imod Os, og det lader som det er mere et Observationskorps, som opererer, og de Angreb, der gjøres, ere blot for at rekognoscere Stillingen.

Jeg maa bede Dem at samle alt, hvad De kan, for at komplettere de militære Magasiner; thi forinden dette er ordnet, tør Jeg ej tænke paa nogen Slags Operation. Imidlertid anbefaler Jeg Dem at genere Fjenden og med smaa Foruroligelser at chikanere de overmodige Svenske.

Frederik R.

---

[1]) En kort Skrivelse af 16de November med Efterretninger fra Krigsskuepladsen uden Betydning er udeladt.

35. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 22de November 1813[1]).

Deres Majestæt! Jeg tror at skylde Deres Majestæt saa snart som muligt at melde hvad jeg erfarer fra England; en engelsk Efterretning kan i dette kritiske Øjeblik være af Vigtighed. Jeg har nemlig set et privat Brev fra en Kjøbmand, som befinder sig i England, for om muligt at opnaa Licencer eller slutte andre Handelsforbindelser, der under fremmede Flag kunde skaffe Norge Korn. Han skriver under 15de Oktober væsentligst følgende: Forbitrelsen mod Norge eller rettere mod det danske Hof er meget stor siden dets nye Forbindelse med Frankrig. Saa længe Lord Castlereagh er i Spidsen for Regjeringen, kan Norge næppe vente Lettelse i Henseende til Tilførsel af Korn, da det strængeste Bud er meddelt alle Toldboder ej at lade noget Skib udklarere med Levnedsmidler til Norge. Skibe, som vare indladede med Korn for Norge, have maattet udlosse igjen. For 3 Maaneder siden kunde det have lykkes at faa alt Korn, som laa paa Export (fremmed Korn), udklareret i preussiske Skibe. (Hvor beklageligt, at man da Ingen havde, der kunde virke paa Stedet). G. Normann, Bankier, skriver nylig, at have haft en Samtale med Lord Castlereagh angaaende Handelen paa Norge, men alle Forestillinger have været forgjæves. Han ytrede endog sin Fortrydelse, at der endnu gaves engelske Undersaatter, som vilde tale for en Nation, der dagligen indbringer deres Skibe og tillader fjendtlige Krigsskibe og Fartøjer at opbringe og kondemnere deres Handelsflaader i norske Havne. Denne Opbringelse har forværret Stemningen meget; en Fregat og 2 Brigger skal udsendes for at igjentage eller opbrænde de amerikanske Prisskibe i de norske Havne. Jeg har derom underrettet 2den Armédivision. Lord Castlereaghs Beslutning er, at intet Skib skal gaa fra eller til Norge. Licencer bleve derfor ogsaa afslaaet for Trælast fra Norge, endskjønt Dokkommissionen behøver denne Sort og selv har gjort Forestilling desangaaende. Næppe tør man derfor vente nogen Forandring i Systemet imod Norge, saa længe Stillingen paa Fastlandet ikke forandrer sig. England behøver Kronprinsen af Sverigs Hjælp alt for meget paa Fastlandet, for ikke at eftergive saa meget som muligt alle hans Fordringer, og disse er Norge. Imidlertid skulle de Allieredes Fremgang være betydelig, men ikke saa betydelig, som man siger, og skulde Kongen af Danmark frafalde den franske Alliance, hvilket man allerede her slutter af den danske Kurs's Forbedring, saa kunde vist Sverigs Fordele betinges i denne Krisis, da de danske Tropper for eller imod vist giver et Udslag. Sker dette ikke, og Sverig siden paastaar Norge, og England indvilliger at angribe offensive fra Søsiden, og lykkes det dem at undertvinge Norge, som Gud forbyde, saa er det vist ogsaa de nær-

---

1) Modtaget af Kongen den 4de December.

værende Ministres Plan at komme i Sjællands Besiddelse for bestandig, for at have Nøglen til Østersøen. Længe har man allerede talt om en svær Expedition mod Kjøbenhavn; dog give de fleste den nu en anden Bestemmelse mod Holland, og til det første haaber jeg, at Aarstiden er for sen. Under 26de Oktober skrives, at det ikke lykkedes Normann med nogen af sine Ansøgninger om Licencer; dette System skal aldeles ophæves. Saaledes, og under de nu saa forværrede Omstændigheder, vil, som det synes, al Underhandling fra det danske Hofs Side med England være forgjæves. Fra Norge kan vel forsøges igjennem Private om at erholde Licencer, men jeg frygter for at det vil være ligesaa frugtesløst, saa længe England sætter en saa ubetinget Pris paa Sverigs Medvirkning til det store Maal paa Fastlandet. Begivenhedernes Udvikling nærmer sig med stærke Skridt. Napoleons Overmagt er til Ende, og han kan ikke mere beskytte Danmark. Krigsrædsler true Hertugdømmerne og Jylland, og falde disse Provinser i Fjendens Hænder, saa er Norges Tilførsel afskaaren og Hungersnøden for Døren. Er først Angrebet paa Danmark begyndt, saa hviles ikke, før dette Rige er tilintetgjort, førend England tidlig eller sildig opnaar sit Hovedformaal at besidde Sjælland, hvis Sverig faar Norge. Begge disse Vilkaar forekomme mig uadskillelig forbundne og den eneste Maade, paa hvilken Norges Forening med Sverig kan forbindes med Englands Interesse, efter at Danmark ved Tabet af sine Fastlandsprovinser ikke kan tjene som Modvægt imod Sverigs voxende Magt. Lige vigtigt for Danmarks Existens og for Norges Tilførsel er det altsaa, at Krigsrædsler holdes ude for Rigets Grænser, og jeg tror, at alle Midler dertil maatte opbydes. Den Tid er kommen eller vil snart komme, da Sverigs Hjælp for de Allierede er mindre vigtig, da Rusland, sin Overmagt bevidst, ikke mere frygter Kronprinsen af Sverig, som desuden er gaaet for vidt til at kunne gaa tilbage igjen. Da Ruslands Interesse ej kan være at forstørre Sverig, hvilket den ej heller, uagtet Traktaten, har bidraget til, og nu kan tale et tydeligt Sprog, England næppe vil bistaa Sverig imod Ruslands Ønske, som for Tiden har megen Magt, saa tror jeg at denne Stemning bør benyttes, og der er vel ingen Tvivl underkastet, at Østerrig med al sin Indflydelse vil bistaa Danmarks Sag. Grev Bernstorff[1]) kunde, tror jeg, med Fordel benyttes til strax at rejse til det store Hovedkvarter og underhandle, for at sige det med ét Ord: Danmark tiltræder Koalitionen, hvilken, i hvad Betingelserne saa blive, vil sikre de danske Provinser og Norges Tilførsel, som bør være en af Vilkaarene; selv paa Preussen kunde fordelagtigen virkes, maaske gjennem General Blücher ved hans Nevø, Overpræsident Blücher[2]), som gjærne kunde vælges til at overbringe et Brev fra Deres Majestæt til Kejseren af Rusland, og som besidder den Frimodighed og Loyauté, som gjør ham skikket til slige Missioner. Det

---

[1]) Grev Christian Günther Bernstorff, dansk Gesandt i Wien.
[2]) Grev Konrad Daniel Blücher, Overpræsident i Altona.

glemmes næppe, at det var Bernadotte, der fangede Blücher ved Lübeck[1]). Krigserklæringen mod Rusland og Preussen maatte fremstilles som aftvungen, og Ønsket at forny den gode Forstaaelse med Sverig maatte lægges for Dagen. Haard er denne Kamp og den Overvindelse, som det maa koste Deres Majestæt at byde Haanden til Deres uforsonligste Fjender, men bedre at gjøre det, medens Danmark endnu bestaar, end naar Hertugdømmerne og Jylland ere tabte, — og kan de, kan de reddes? Jeg vil ikke raade til svage Forholdsregler, men jeg skjønner, at Danmark ikke kan staa sig imod dets mange og forenede Fjender. Ved at vove alt mod alt, gaar Danmark maaske til Grunde, og Norge, udsat for Hungeren, er givet til Pris for dets Fjenders Vilkaar. Gud forbyde, at jeg skulde opleve den Stund. Ved at underhandle vindes Tid, og Tid vunden, er meget vunden.

Christian Frederik.

36. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Kjøbenhavn, den 23de November 1813.

Der er intet nyt at berette. Endnu er Vort Korps ej angreben, og saa længe det staar, hvor det nu staar, haves intet for Holsten at befrygte; imidlertid bør man være betænkt paa det værste, og derfor forstærkes Tropperne i Holsten fra Øerne, og en Reserve forsamler sig imellem Kolding, Vejle og Fredericia! Efter al Sandsynlighed har Kejser Napoleon slaaet Bajrerne, da Aviserne tale om en Affære, der har haft Sted efter hans Ankomst til Erfurt den 29de, 30te og 31te Oktober[2]). Disse skulle alle have været til Kejser Napoleons Fordel. De Allierede prale af, at Czernicheff ved Oppenheim skulde have passeret Rhinen med Kosakker, men det er ej sandsynligt, da enhver Passage over Rhinen vilde være farlig for de Allierede, hvorfor de vist ej vil vove derpaa. En stor Konvoj, som længe har lagt ved Malmø, er passeret her forbi og er gaaet nord efter. Den bestod af 200 Koffardiskibe og var saa godt dækket, at det var umuligt at tænke paa Angreb, ogsaa formedelst den sildige Aarstid. Den norske Post er endnu ej ankommen, hvilket er saare ubehageligt.

Frederik R.

P. S.

Jeg beder Dem paa alle mulige Maader at bidrage til Baadenes Ankomst fra Norge, for at disse hele Aaret igjennem kan benyttes til Korntransporten. Skulde man mangle Baade, da er de nye Lodsbaade af Sølling[3]) meget brugelige, ellers maa De lade bygge Baade. Vel bringe Baade ikke meget ad Gangen, men Mængden gjør meget

---

[1]) Den 14. Oktober 1806.
[2]) Fægtningen ved Hanau.
[3]) Kommandør i Flaaden Peter Norden Sølling.

og det, der tabes, er ej betydeligt. Naar nu store Skibe ogsaa gaa, da tør man haabe et godt og lykkeligt Udfald.

Frederik R.

37. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 26de November 1813.

Deres Majestæt! Omsider har jeg været saa heldig at modtage tvende Poster, nemlig af 6te og 13de November, og med samme Deres Majestæts Depeche af 2den November Nr. 27 i Duplikat, Depechen 6te November Nr. 28 i Original, Nr. 29 af 9de November i Duplikat, Nr. 30 af 13de November i Original. Desligeste ere tvende Artilleriofficerer, Lieutenanterne v. Due og Hingelberg[1]) ankomne. De tvende andre ere nok landede mere Vester paa. For denne betydelige Hjælp for Tjenesten ved den norske Artilleribrigade takkes underdanigst.

Ved Modtagelsen af Deres Majestæts Befaling af 10de November angaaende svenske Krigsfangers Udvexling affærdigede jeg Kapitajn Suenson[2]), Kontreadmiral Lütkens Adjudant, for at afhandle denne Sag. De Svenske havde allerede den 15de November gjort Forslag hertil, saa at det uden Tvivl vil være let at enes herom.

Søetaten er i disse Dage ankommen hertil. Aarstiden har fremkaldt den sædvanlige Oplægning af Kanonbaade; tolv ere endnu tilbage ved Hvaløerne, som til Foraaret vil være en vigtig Station, skulde imidlertid ikke blive ganske ubesatte i Vinter. Af Kornskibe ere uagtet den føjeligste Vind, og uagtet jeg ved, at mange ere afgaaede fra Fladstrand, kun i ringe Antal komne hertil; omtrent 4500 Tønder ved jeg med Vished at være ankommen, flere formodes at have anløbet vestligere Havne. Jeg skal berette Deres Majestæt Ankomst deraf, saa snart jeg med Sikkerhed underrettes om samme. Jeg tilskriver den hidtil værende ubetydelige Tilførsel fornemmeligen Mangel paa Skibe; vi skal herfra søge at afhjælpe samme saa meget som vi formaa, og alle Foranstaltninger vil dernæst sikkert træffes i Danmark for at skaffe os det herop, thi som Deres Majestæt siger, Norges Proviantering bliver daglig mere og mere vigtig. Jeg takker Deres Majestæt, at De har sendt Amtmand Jessen til Jylland for at paadrive Værket. Om dets mulige heldige Udfald, naar samme skal kunne ventes, refererer jeg mig til min i Depechen Nr. 22[3]) ytrede Formening. Deres Majestæt er nu upaatvivleligen nærmere underrettet om Stillingen i Tyskland. Efter hvad jeg saa vel af svenske Efterretninger, som af hvad der fra Elben erfares, kan slutte mig til, er Napoleons Overmagt i Tyskland til Ende. Alle tyske Fyrster for-

[1]) Sekondlieutenanterne Frederik Gottschalck Haxthausen Due og Christian Peter Hingelberg.
[2]) Kapitajn i Flaaden Jean Jacques Isaak Suenson.
[3]) Af 15de November.

lade ham, lige saa snart de kunne undslippe det franske Aag; Hessen, Hanoveranerne, ja vel Hollænderne, saa snart de se Muligheden dertil, ville vist opstaa og forøge de Allieredes Stridskræfter i en utrolig Grad, thi det er nu bleven en Nationalkrig, og den er i Længden uimodstaaelig; man se Spaniens Exempel. Napoleon, trængt tilbage over Rhinen, vil kunne forsvare Frankrigs ved Fæstninger dækkede Grænse, hvilken de Allierede desuden næppe ere saa ufornuftige at angribe, men naar Luneviller-Freden nu bydes ham af Østerrig, mon han da ikke modtager den? Kan han tro, at hans egen Nation godvilligen lader sine sidste Kræfter opbyde for at begynde en Erobringskrig paany, hvis bedrøvelige Resultater de endnu føle; er det ikke Franskmændenes eget Ønske at se deres Riges Grænser indskrænkede til Rhinen, og Freden saaledes igjen vunden? Har ikke enhver uheldig Krigsbegivenhed frembragt en hemmelig Glæde i Frankrig ved det Haab saaledes at se Krigens Rædsler endte? Deres Majestæt ville spørge Kammerherre Bourke herom; saa vidt jeg erindrer, har han forsikret mig dette; under saadanne Omstændigheder, da Napoleon selv som Feltherre maa tabe Armeens og Nationens Tillid, hvor kan man da haabe, at han vil kunne oprette sit Tab? Han vil kunne forsvare sin Grænse, og hele Nationen skal staa ham bi, men for hans Erobringssyge lader den sig næppe føre over Rhinen til nye Ødelæggelser. Altsaa er den Slutning, jeg heraf drager, at han ikke heller længere kan sikre Danmark eller foreskrive en Fred, som kan sikre Deres Majestæt Deres Stater. Byder Klogskab ikke at drage Fordel af at kunne vælge nu, hvad man om føje Tid bliver nødt til at gjøre? Skulde Østerrig, Rusland eller England tilbyde Forsoning, jeg besværger Deres Majestæt! afvis den ikke! Søg snarere nøje Forening med Østerrig. Denne Magt kan ene gjøre Udslaget til Fordel for Danmark. Deres Majestæt, kan vist stole paa Deres danske og norske Undersaatter, men Danmarks Kræfter lade sig beregne; det kan ikke staa sig mod det hele forenede Evropa, adskilt fra Frankrig ved mægtige Hære. Prins Eckmühls Stilling ved Elben maa være stærk, men er dog tilsidst at overmande i Hamburg og Lübeck; og Rendsborg kan, naar det skal forsvares, udkræve næsten hele det under hans Kommando forsamlede Armékorps til Besætning, og da staa dog Hertugdømmerne og Jylland aabne for Overmagten. Imidlertid sikrer hans Stilling Norges Forraadskamre godt; Tid og Tid bliver vunden, og benyttet vil det lade haabe et bedre Udfald end Begyndelsen beredte og tillod at vente. Foruden formeldte til Norge ankomne 4500 Tønder Korn er endnu ankommen til Norges forskjellige Havne 3190 Tønder; overalt tør man haabe, at de 12 fra Fladstrand under 20de November afgangne Skibe alle ere ankomne til den norske Kyst.

Christian Frederik.

38. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Kjøbenhavn, den 27de November 1813.

Norske Posten er endnu ej ankommen; imidlertid haaber Jeg, at, da Vinden er nordligere, Vi snart tør vente at faa Efterretninger. Vore Tropper have endnu samme Stilling, og omendskjønt Prins Frederik af Hessen ved en Rekognoscering har søgt at finde Fjenden, var der ingen i hans Nabolag. En svensk Patrouille paa 30 Mand havde nærmet sig, men den var borte igjen 24 Timer inden Prinsens Ankomst; ligeledes var ingen Broer eller Anstalter til Angreb af Fjenden synlige. I Lüneburg har der været fjendtlige Tropper, men hvor mange vides ikke med Vished; ja Rygtet gik saa vidt, at man paastod, at Fjenden havde taget Ochsenwerder, men dette er aldeles ugrundet. Det lader som Operationerne af Fjenden vende sig imod Holland. Stade og Harburg ere stærkt besatte af de Franske; i øvrigt staa de Franske under Prinsen af Eckmühl langs Stecknitz som hidindtil. Stadfæstelsen af de franske Sejre imellem Hanau og Frankfurt ses af de Altonaer Aviser af 22de og 23de November. Da Posternes Gang er saa utilforladelig imellem Norge og Jylland, var det godt at lade afgaa Duplikaterne fra Christianssand og Originalerne fra Frederiksværn. Fra Frederiksværn kan det ofte vare flere Uger inden man kan udløbe, derimod fra Christianssand kan man med nordlige og østlige Vinde altid gaa. Jeg ønsker at De træffer i den Henseende de fornødne Foranstaltninger.

Frederik R.

39. Fra Kongen til Prins Christian Frederik.

H. P. Hovedkvarter, Kjøbenhavn, den 30te November 1813.

Jeg har da endelig modtaget indtil Nr. 23 af Deres Depecher dog undtages herfra Nr. 12, hvoraf hverken Original eller Duplikat er ankommen[1]).

Det nyeste, Jeg har at berette, er, at en østerrigsk Kurér Oberst Grev Bombelles er ankommen fra Rostock over Møen hertil. Han har medbragt et Brev fra Metternich til Gehejmestatsminister Rosenkrantz, hvilket blot er en Rekommandationsskrivelse. Derimod gjør han mundtlig følgende skammelige Deklaration, at Vi skal afstaa Trondhjems Stift til Sverig og afsige Alliancen med Frankrig, samt tillige deklarere Os imod samme. De vil da selv se, hvad der er at vente af slige Mennesker. Kronprinsen af Sverig siges endnu ej at have indgaaet det; følgelig er dette ej at antage. At Jeg derimod

---

[1]) Prinsens Skrivelse af 18de November. — Den savnede Depeche Nr. 12 er af 8de Oktober, men denne lader Kongen dog til at have kjendt i sin Skrivelse af 23de Oktober.

behandler ham saa høflig som muligt, indsér De let, ligesom at Jeg viser mig villig til at antage det østerrigske Hofs videre Meddelelser, omendskjønt disse ej kan antages. De skal sandelig blive forsynet med Korn og alt, hvad menneskelig Magt kan gjøre. Amtmand Jessen rejser nu for at fragte Skibe og paadrive alt saa vel i Jylland som i Holsten. At afsondre Norge fra Danmark er altfor farligt og bør aldrig ske. Disse Rigers Interesse er ens, og hvem der vil forebringe Dem sligt, fjærn den fra Deres Side. Det er Mit inderlige Ønske, det kan aldrig føre til noget godt. Ved Auxiliærkorpset er alt ved det samme. Angreb paa os er endnu hverken Tegn til eller endnu begyndt. Efter militær Calkule indsér Jeg ikke, at Holsten for Tiden vil blive angreben, thi Holland er det rigtige Objekt og Holsten kan let observeres af de Allierede. De taler om at gjøre nye Sedler; dette tror Jeg bør aldrig ske; den nye Diskontoindretning eller Oprettelsen af en Komité af rige Folk, som sammenskyde Aktiva, hvorpaa kunde udstilles rentebærende Sedler, dette vilde Jeg ansé bedre, thi dels vilde de holde sig i Kredit, dels vilde de ej behøves at imodtages i Skatter i Min Kasse, men kunde dog anvendes til Leverandører og deslige. Stiftamtmand Thygeson og slige sande Patrioter vilde bedst kunne indlede en saadan Sag.

Frederik R.

40. Fra Prins Christian Frederik til Kongen.

H. P. Christiania, den 30te November 1813.

Deres Majestæt! Siden min seneste Beretning er mig tilhændekommet Posterne af 2den og 9de November med Deres Majestæts Depecher af samme Dato Nr. 27 og 29 i Original, Nr. 26 og 28 af 31te Oktober og 7de November i Duplikat.

Jeg har intet Nyt at indmelde. Fra Kysten er berettet en fjendtlig Konvoj af 2 Fregatter, 4 Kutterbrigger og 57 Transportskibe sejlede ud af Kattegattet.

Saaledes maa man haabe, at de fjendtlige Krydseres Antal formindskes til Lettelse for vore Tilførsler. Briggerne konvojere nu de nedgaaende Skibe[1]), efter Omstændighederne henimod eller til jyske Kyst, og krydse sig da tilbage med eller uden Konvoj. Dette er en nødvendig Mesure siden Smaakrydsere ofte under Skagen borttage mange af vore Skibe, og sandeligen, vi have kun faa at miste, især da Tilførslen er i høj Grad paatrængt. Den 25de, 26de og 27de er saaledes alene fra Frederiksværn afsejlede 38 Fartøjer. Tilstanden af vore Magasiner søndenfjælds var den 31te Oktober efter Listerne følgende: 647 Tønder Hvede, 6805 Tønder Rug og Rugmel, 2670 Tønder Byg og Bygmel, 2821 Tønder Havre. Indført for kongelig

---

[1]) Skibe, som fra Norge sendtes til Jylland efter Korn.

Regning er i November Maaned: 7256 Tønder Kornvarer, hvilke have bødet paa Maanedens Forbrug; heraf vil tilfulde skjønnes vor Forfatning i al sin Farlighed, i Fald hastig Hjælp ikke kommer i Øjeblikket. Hvad Summer, der i Tiden maa udredes for de betydelige Tab, som vil finde Sted ved de mange af Provideringskommissionen herfra expederede Fartøjer, er endnu uberegneligt, men her kan ikke mere være Spørgsmaal om Penge til saa vigtigt et Formaal; imidlertid maa der dog tænkes paa Udveje til flere Millioner Rigsbankdalers Anvendelse hertil, hvorom Jeg nærmere skal berette.

Christian Frederik.

Personal-Register til syvende Bind.

Aagesen, Søren, Generalkrigskommissær, Deputeret i Generalkommissariatskollegiet. 11.

Abel, Cornelia Maria, gift med Oberst Niels Engelsted. 336.

Abel, Jacob, Gjæstgiver i Hillerød. 336.

Abercron, Christian Frederik, Oberst i oldenborgske Infanteriregiment. 90. 100.

Aberdeen, George Hamilton Gordon, Lord, engelsk Gesandt ved det østerrigske Hof. 403. 406. 408.

Abrahamson, Joseph Nicolaj Benjamin, Kapitajn, Divisionsadjudant i Generalstaben. 253. 261. 265. 291. 307. 308. 316. 324. 338. 345. 353. 355—359. 366.

Abrahamson, Werner Hans Frederik, afskediget Kapitajn, Lærer ved Landkadetkorpset og Artillerikadetinstitutet, Forfatter. Død $^{22}/_{9}$ 1812. 23.

Adeler, Christian Lente, Baron, Kammerjunker, cand. juris, Ritmester à la suite i sjællandske Rytterregiment, Medlem af den norske Provideringsadministration i Jylland. 442. 450. 453.

Aggersund, Anders Larsen, Menig i jyske Regiment lette Dragoner, Fisker. 188.

Ahlefeldt, Overførster i Trittau. 83.

Ahlefeldt, Adolph, Stabskapitajn, $^{9}/_{9}$ 1813 Chef for Jægerkompagniet af Dronningens Livregiment II. 194. 196.

Ahlefeldt-Dehn, Cai Georg Vilhelm, Major i oldenborgske Infanteriregiment. 132. 284.

Ahlefeldt-Laurvig, Frederik, Greve, Generallieutenant, kommanderende General paa Langeland. 23. 27.

Ahrentsschildt, Vilhelm Daniel, Generalmajor, Chef for den russisktyske Legion. 113. 125. 136. 137. 177. 200.

Alers, Vagtmester i Husarregimentet. 188.

Alexander I, Kejser af Rusland. 42. 43. 111.

Allains, fransk Oberst. 106.

Alopæus, Maximilian, russisk Diplomat. 340.
Alquier, Charles Jean Marie, Baron, fransk Gesandt i Kjøbenhavn. 22. 30. 31. 36. 37. 44. 136. 223. 224. 373. 374. 376. 377. 413. 417. 431.
Andersen, Bombarder ved Batteriet Gerstenberg. 167.
Anckarsvärd, Oberstlieutenant i søndre skaanske Infanteriregiment. 114.
Anker, Carsten Tank, Konferensraad, Ejer af Eidsvold Jærnværk, norsk Regeringsraad. 426.
Anker, Erik Theodor Christian Bernhard, Kammerjunker, Premierlieutenant i aggershusiske ridende Jægerkorps. 445.
Arenfeldt, Baron, svensk Kapitajn. 66.
Arnheim, russisk General. 321.
Arnim, Major, Chef for et hanseatisk Kavaleriregiment, falden den 3dje September 1813. 115. 149. 164. 165.
Aschehoug, Hieronymus, Sekondlieutenant ved Matroskompagniet. 167.
d'Aubert, Jacques, Oberstlieutenant i Artilleriet, Pladskommandant i Altona; højstkommanderende Artilleriofficer ved Auxiliærkorpset. 19. 20. 48. 58. 63. 64. 74. 76. 91. 122.
d'Aubignosc, Generaldirektør for det franske Politivæsen i Hamburg og Omegn. 13.
Augusta Amalie, Prinsesse af Bajern, gift med Vicekongen af Italien Eugen Napoleon. 411.
Avril, fransk Brigadechef. 106.

Bachmann, Hans, Generalmajor, Chef for Livregiment Ryttere. 366.
Bagger, Rasmus Langeland, Justitsraad, Politimester i Kjøbenhavn. 16.
Baggesen, Frederik Ludvig August Haller, Sekondlieutenant i holstenske Skarpskytterkorps. 258. 290.
Baggesen, Jens Immanuel, Digter, Fader til foregaaende. 258.
Bang, Carsten Gerhard, Generalmajor, Kommandør for 1ste trondhjemske Infanteriregiment og det frivillige røraasiske Bergjægerkorps. 439. 445.
Banks, Joseph, Sir, engelsk Filantrop og Reisende. 5.
Barchmann, Vicekorporal i Husarregimentet. 207. 212.
Bardenfleth, Frederik Løvenørn, Major i Kavaleriet, Divisionskvartermester i Generalstaben, Souschef ved Auxiliærkorpset. 13. 16. 90. 100. 170. 171. 259. 261. 273. 290. 292. 318. 323. 328. 329. 333.
Bardenfleth, Jens Carl, Major i Kavaleriet, Overkvartermester i Generalstaben, Stabschef ved Auxiliærkorpset. 48. 75. 76. 83. 89. 100. 132. 140. 178. 180. 188. 190. 202. 214. 232. 245—247. 249. 251. 252. 258—260. 264. 265. 273. 283. 290—292. 298. 301. 305. 310. 313. 315. 316. 318. 323. 328. 329. 331—333. 341. 344—346. 350. 353. 354. 366. 371.
Bardenfleth, Johan Frederik (Fritz), Kapitajn i Flaaden, Hofchef hos Prins Frederik Ferdinand til Danmark, Kammerherre. 259. 323. 328. 332. 341.

Bardenfleth, Poul Christian Ditlev, Kammerjunker, Ritmester i fynske Regiment lette Dragoner, ansat ved Generalkommandostaben i Fyn. 212. 245. 246. 252. 259. 264. 291. 305. 323. 328. 333. 337.
Bassano, Hertug af, se Maret.
Baudissin, Carl Ludvig, Greve, Kammerherre, Ordensmarskalk, Generallieutenant, Kommandant i Kjøbenhavn, $^{13}/_{11}$ 1813 Guvernør samme Sted. Død $^{1}/_{3}$ 1814. 19. 240. 241.
Baudissin, Wulff Carl Henrik Frederik, Greve, Kammerjunker, Chargé d'affaires i Stockholm. 46.
Bauer, Klavs Henrik, Menig i Husarregimentet. 212.
Bechtolsheim, Carl Eugen, Major i slesvigske Infanteriregiment. 120. 195.
Bechtolsheim, Ludvig August, Ritmester i fynske Regiment lette Dragoner, $^{9}/_{9}$ 1813 à la s. i Regimentet; $^{25}/_{9}$ 1813 Majors Karakter. 318. 332.
Beck, Hans, Generalmajor, Chef for Artilleriet. 23. 93.
Bellangé, fransk Oberst. 106.
Bellegarde, Henri Greve, østerrigsk Feltmarskalk. 411.
Belluno, Hertug af, se Victor.
Bennet, Chef for skaanske Karabinierregiment. 114.
Bennigsen, Ernst, Sekondritmester i Husarregimentet, $^{14}/_{10}$ 1813 Eskadronschef i holstenske Rytterregiment. 127. 161. 166. 188. 194. 204. 205. 213. 265. 270.
Bennigsen, Levin August Theophilus, russisk General. 400—402. 404.
Benzon, Christiane Albertine, gift med Ritmester Poul Christian Frederik Bardenfleth. 259.
Benzon, Peter Ulrik Frederik, til Christiansdal, Kammerherre, Major, Amtmand. 259.
v. Bergen, Hans, Musketer i Dronningens Livregiment. 228.
Bergenstråhle, Oberst, Brigadechef i den svensk—mecklenburgske Division. 114.
Berger, Ernst Ludvig, Major, Chef for 6te Husareskadron. 90. 127. 132. 133. 135. 138—140. 144. 160. 161. 166. 187. 188. 193. 194. 252. 257. 293.
Bergman, Overjæger af 2den Bataillon slesvigske Jægerkorps 3dje Kompagni. 341.
Bernadotte, se Carl Johan.
Bernhoft, Justitsraad. 434.
Bernstorff, Christian Günther, Greve, Gehejmeraad, Statsminister, Gesandt i Wien. 43—45. 276. 373. 386. 392. 397. 398. 402—404. 407—409. 413. 419. 458.
Berthier, Alexandre, Fyrste af Neufchatel og Wagram, fransk Viceconnetable, Marskalk, Stabschef hos Napoleon I. 53. 111. 119.
Berven, Johannes, Skibskapitajn. 5.
Bias, fransk Bataillonschef, Kommandant i Travemünde. 124.
Bibow, Johan Vilhelm Christoffer, Oberstlieutenant i fynske Regiment lette Dragoner. 144. 155. 156. 180. 193. 212. 318. 323. 324. 328. 345. 365.

Bie, Lorents Peter, Kapitajn i fynske Infanteriregiment, $^{16}/_{10}$ 1813 Major. 213.
Bigot de Villandry, Baron, westphalsk Gesandt i Kjøbenhavn. 44.
Bildt, Knut, svensk Friherre, Gesandt i Wien. 401.
Bille, Michael Jens Petronius, Kapitajn i Flaaden. 2. 3.
Bille, Steen Andersen, Kammerherre, Kontreadmiral, Deputeret i Admiralitets- og Kommissariatskollegiet. 2.
Bille, Steen Andersen, Avditør. 38.
Binzer, Ludvig Jacob, Generalmajor. Død $^{11}/_{11}$ 1811. 100.
Bjørcksten, Lieutenant, Stabsadjudant hos General Vegesack. 114.
Bjørn, Andreas, Agent. 259.
Bjørn, Lovise Augusta, gift med Kammerjunker, cand. jur. Markus Pauli Carenus Holst v. Schmidten. 340.
v. Blankovic, Frøken, gift med Kapitajn Frederik Carl Emil Scholten. 256.
Blicher, Gustav, Kapitajn i Artilleriet. 54. 91. 143. 169. 179—181. 193. 194. 306. 365.
Blichert, Peter Arnold, Garnisonspræst i Citadellet Frederikshavn, Lærer ved Landkadetkorpset. 9.
Blome, Otto, Kammerherre, Generaladjudant, Oberstlieutenant à l. s. i Livregiment lette Dragoner, Afsked $^{11}/_{12}$ 1813. Gesandt i St. Petersborg. 21. 38. 40.
Bluhme, Amalie Dorothea, gift 1. med Dr. med. Eiler Salholt, 2. med Generalmajor Johan Theodor Wegener. 238.
Blücher, Lieutenant af tyske Jægere. 164.
Blücher, Conrad Daniel, Kammerherre, Overpræsident i Altona. 13. 221. 222. 458.
Blücher, Gebhardt Leberecht, preussisk General. 43. 401. 404. 437. 458.
Blücher, Kuno Wolfrath, Hofjunker, Kapitajn i slesvigske Infanteriregiment. 204. 205.
Bodahl, Jacob Alexander, Sekondlieutenant i Kronens Regiment. 72.
Bogue, Chef for et engelsk Raketbatteri. 115.
Bohnsten, Underofficer i slesvigske Infanteriregiment. 207.
de Bombelles, Louis Philippe, Greve, østerrigsk Diplomat. 393—397. 402. 403. 407. 408. 410. 411. 415. 416. 419. 420 462.
Bonnichsen, Bonche, Oberst, Næstkommanderende i jyske Regiment lette Dragoner. Faldt $^{6}/_{12}$ 1813. 82. 336.
Bornemann, Anker Vilhelm Frederik, Generalavditør for Danmark, Deputeret i Generalkommissariatskollegiet. 18. 19. 26. 78.
Bornstedt, Ritmester i det Lützowske Frikorps. 112.
v. Both, Oberst, Chef for den mecklenburgske Grenader-Gardebataillon. 114. 201.
Bourke, Edmund, Kammerherre, dansk Diplomat. 461.
Bovigs, 445.
Boy, afskediget Lieutenant. 3. 4.
Boy, Anna Sophie, gift med Premierlieutenant François Xavier Josephe de Plane i danske Livregiment til Fods. 3.

Brackel, Andreas Nicolaus Julius, Oberstlieutenant i oldenborgske Infanteriregiment. 90.
Brandt, Kompagnichef i det mecklenburgske ridende Jægerkorps. 140.
Brandt, Hans Albrecht, Bonde fra Wandsbeck. 175.
Brauer, Handelshus i Amsterdam. 35.
Breteuil, Baron, Præfekt i Hamburg. 375.
Bretteville, Louis le Normand de, Stabskapitajn i 3dje jyske Infanteriregiment, Felthospitalsdirektør ved Auxiliærkorpset. 91. 171. 230.
van Brienen, Isak, Legationssekretær ved det russiske Gesandtskab i Kjøbenhavn. 379—382.
Brockdorff, Ditlev, til Rohlsdorff, Gehejmeraad. 363.
Brockdorff, Clarelia Dorothea, gift 1. med Kapitajn, Overkrigskommissær A. E. C. Baron v. Liliencron, 2. med Prins Frederik af Hessen-Cassel. 363.
Brockdorff, Wulff Henrik Frederik Batavus, Kapitajn i holstenske Skarpskytterkorps. 128. 131. 137. 149. 150. 163. 284—287.
Brorson, Christian Frederik, Professor, Præst ved Garnisonskirken i Kjøbenhavn, Lærer ved Landkadetkorpset og ved Artillerikadetinstitutet. 7. 9.
Brosset, Major, Adjudant hos Marskalk Davout. 105. 184. 262.
Bruhn, Hans Frederik, Kapitajn i Dronningens Livregiment. 170. 195.
Bruland, Kjøbmand, Psevdonym. 377.
Brun, Johan Nordahl, Biskop i Bergens Stift. 439.
Bruun, Peter Urban, Major og Eskadronschef i fynske Regiment lette Dragoner, $^2/_{10}$ 1813 Afsked. 174. 212. 266. 283. 291. 308. 318. 324. 325. 337.
v. Brückmann, Major, Chef for den engelsk—tyske Artilleribrigade. 115.
Brünett, Ivan, Hofraad, russisk Generalkonsul og Karantæneagent Norge. 447.
Bræstrup, Christian Jacob Cosmus, Avditør ved slesvigske Infanteriregiment. 274. 282.
Bubna, østerrigsk General. 401. 402.
Burgwedel, Carl Frederik Vilhelm, Premierlieutenant i holstenske Infanteriregiment, Adjoint ved Generalkvartermesterstaben. Afsked $^{19}/_8$ 1813. 273.
Burgwedel, Frederik Vilhelm Ludvig, Premierlieutenant i holstenske Infanteriregiment. 273.
Burmeister, Musketer i Dronningens Livregiment. 228.
v. Byern, Lieutenant, Adjudant hos General Dørnberg. 114.
Bülow, Stabsadjudant hos General Vegesack. 114.
Bülow, Frants Christoffer, Kammerherre, Generalmajor, Generaladjudant, Chef for Generaladjudantstaben. 1—4. 10. 12. 17. 19. 78. 79. 237. 239. 256. 263. 290. 297. 315. 316. 319. 326. 329. 333. 338. 339. 341. 346. 347. 350. 354. 356. 357. 360. 362. 363. 368. 370. 371. 377.

Bülow, Fredrik Vilhelm, Greve af Dennewitz, preussisk General. 117. 232.
Bülow, Johan Ernst, Generallieutenant, dansk Minister i London. 359.
Bøckelmann, Georg Vilhelm, dansk Konsul i Hamburg. 13. 222. 374. 375. 377. 378. 387. 388. 419.

Caire, fransk Finansembedsmand i Hamburg. 260.
Cambacères, Hertug af Parma, Erkekansler. 375.
Cappeln, Johan Otto, Ritmester i fynske Regiment lette Dragoner, $^{6}/_{10}$ 1813 forsat til jyske Regiment lette Dragoner. 212. 237. 345.
Carcati, Fyrste, neapolitansk Diplomat. 401.
Carl, Prins af Hessen-Kassel, Feltmarskalk, kommanderende General i Norge og Hertugdømmerne, Præsident i Generalkommisariatskollegiet, Chef for Landkadetkorpset. 52. 54. 55. 57. 60. 62. 64. 67. 68. 70. 72. 82. 84. 87. 92. 93. 104. 136. 148. 221. 336. 339. 414.
Carl Johan, Kronprins af Sverig. 116—119. 125. 142. 157. 158. 171. 172. 198. 221. 349. 412. 458.
Carl Theodor Anton Marie, Storhertug af Frankfurt. 411.
Carré, fransk Kapitajn, Adjudant hos General Lallemand. 106. 164.
Carstens, Gotthard Frederik, Sekondritmester i Husarregimentet. 124. 156.
Castlereagh, Henry Robert Stewart, Viscount, Marquis af Londonnery, engelsk Udenrigsminister. 38. 39. 413. 457.
Castonier, Frederik Julius Christian, Oberst i fynske Infanteriregiment, $^{16}/_{10}$ 1813 Chef for 3dje jyske Infanteriregiment. 49. 52. 54. 59. 66. 67. 71. 89 91. 100. 159. 162. 163. 179. 213. 299.
Castonier, Peter Daniel Isaac, Major i fynske Infanteriregiment. 213.
de Castre, fransk Ingenieuroberst. 170.
Cathcart, William Schaw, Greve, engelsk Generallieutenant, Afsending ved de Allieredes Hovedkvarter. 40
Chaban, François Louis René Mouchard, Greve, fransk Statsraad, Finansintendant i Hamburg. 13. 96. 146. 158. 159. 189. 250. 260.
Chaupin, Kapitajn, Adjudant hos Marskalk Davout. 105.
Cheanichew, Oberst i et Kosakregiment. 184. 320.
Christian VIII. Konge af Danmark. 256.
Christian, Prins af Hessen-Cassel, General, kommanderende General paa Fyn, Inspektør over hele Kavaleriet af den danske Armé, Chef for fynske Regiment lette Dragoner. 245. 318.
Christian Frederik, Prins af Danmark, General, Chef for Prins Christian Frederiks Infanteriregiment, Statholder i Norge, $^{24}/_{6}$ 1813 kommanderende General i Norge, Inspektør over Kavaleriet, Infanteriet og de lette Tropper i den norske Armés 1ste Divisionsdistrikt samt Chef for aggershusiske Skarpskytterregiment. 11. 421—423. 425—429. 431—434. 436—438. 440—444. 446. 448—453. 455—457. 459—464.
Clarck, William, Skibsklarerer i Helsingør. 374. 376.
v. Clausewitz, Carl, Oberstlieutenant, Stabschef hos General Walmoden, krigshistorisk Forfatter. 112. 117.

Clauswitz, Frederik Carl, Avditør, Korpsstabsavditør ved Auxiliærkorpset. 91. 146. 260. 261.
Clauswitz, Frederik Henrik August, dansk Konsulatssekretær i Hamburg. 12. 13.
Colditz, Frederik, Premierlieutenant i slesvigske Jægerkorps, Adjoint i Generalstaben. Død $^{5}/_{12}$ 1813. 316. 346.
Collin, Bernt Møllmann, cand. theol. 9.
Colloredo, Greve, østerrigsk Divisionsgeneral. 401.
Coopmann. Edzard Vilhelm, Kapitajn, Legationssekretær i Berlin. 223—225. 386. 387. 452.
Coppenhagen, Wolf Joachim, dansk Spion. 68.
Cornelisen, Cornelius, Kapitajn i oldenborgske Infanteriregiment. 131. 137. 163. 195. 287.
Cronhelm, Frederik Ernst Henrik, Oberst i Dronningens Livregiment, $^{28}/_{9}$ 1813 Chef for Kronens Regiment. 91. 194.
Czernicheff, Alexander Iwanowitsch, russisk General; senere Krigsminister. 206. 442. 459.

Dankwerth, mecklenburg-strelitzsk Amtshauptmann i Ratzeburg. 281.
Danneskjold-Løvendal, Carl Valdemar, Greve, Kammerherre, Kapitajn i danske Livregiment til Fods, Adjudant hos Fyrsten af Eckmühl, $^{7}/_{8}$ 1813 Major. 62. 123. 165. 221. 247—249. 281. 343. 346.
Daru, Pierre Antoine Noël Bruno, Greve, Direktør for Forplejningsvæsenet ved den franske Storarmé. 375.
Davout, Louis Nicolas, Hertug af Auerstaedt, Fyrste af Eckmühl, fransk Marskalk. 13. 49. 52. 53. 55. 58. 60. 62. 64—67. 70. 72—77. 79—81. 83. 87. 92. 93. 96. 100—102. 104. 105. 107—112. 116. 117. 119. 121—128. 130. 132. 133. 135—143. 145—148. 151. 152. 154. 155. 157—160. 165—169. 171. 172. 176—182. 196. 198—201. 203. 211. 214—227. 229. 231—234. 242. 245. 247. 249—251. 255. 256. 262. 264. 268. 270. 272. 276. 280. 281. 290. 291. 297. 298. 300—302. 304. 306. 308—311. 313. 318. 319. 322. 326. 328. 331. 333. 334. 339. 340. 342—344. 346. 349. 351. 353—356. 358. 363. 364. 372. 378. 385. 414. 422. 425. 427. 428. 437. 448. 451. 452. 455. 461. 462.
Deichmann, Jean Bartholomé, Sekondlieutenant i holstenske Rytterregiment. 248. 253.
Delcambre, Baron de Champvert, fransk Brigadegeneral. 106. 122. 159. 160. 161. 170. 196. 202. 226.
Delmann, Musketer i Dronningens Livregiment. 228.
v. Dernath, Magnus, Greve, Kammerherre, dansk Diplomat. 374.
van Deurs, Sal. Arent Enke og Komp., Handelshus i Helsingør. 374.
Diedrichsen, Underofficer i slesvigske Infanteriregiment. 207.
zu Dohna, Frederik, Greve, Oberstlieutenant og Chef for den russisktyske Legions 2. Husarregiment. 114. 202—204. 209. 215. 226. 368.
v. Dohna, Vilhelm Heinrich Maximilian, Greve, Gehejmelegationsraad, preussisk Diplomat. 83. 224. 452.

Dolgorucki, Sergius, Fyrste, Generallieutenant, russisk extraordinær Afsending ved det danske Hof. 40—43.
Dombrowski, Johan Henrik, polsk General i fransk Tjeneste. 110. 411.
Doppelstau, Hans Christoffer, dansk Spion. 68.
Dorrien, Johan, Generalmajor, Chef for holstenske Rytterregiment. Død $^{18}/_{10}$ 1813. 213.
Due, Frederik Gottschalk Haxthausen, Sekondlieutenant i Artilleriet. 460.
Dumonceau, Jean Baptiste, Greve af Bergendael, hollandsk Marskalk og fransk General. 54. 62. 240.
v. Düben, Major, Overadjudant hos General Vegesack. 114. 236.
Düring, Carl Vilhelm, Ritmester i holstenske Rytterregiment. Ejer af Vamdrupgaard. 132. 139. 163. 164. 284. 285.
Døring, Ernst August, Kammerherre, Amtmand over Segeberg Amt. 220.
Dørnberg, Frederik Vilhelm Caspar, Greve, Generalmajor og Chef for den russisk-tyske Legions Kavaleridivision. 114. 125. 136. 137. 177. 200—203. 206. 208. 215. 265. 307. 311. 332. 334. 335. 351.

Eckel, Johan Philip, Regimentskirurg i slesvigske Infanteriregiment. 207.
Ecker, Johan, Menig i Husarregimentet. 212.
Eckmann, Kjøbmand i Lübeck. 278.
Eckmühl, Fyrste af, se Davout.
Elfving, Major, Batterichef i den svensk-mecklenburgske Division. 114. 150.
Engelsted, Cornelia, gift med Ritmester Johan Georg Wittrog. 337.
Engelsted, Maltha, Sekondlieutenant i fynske ridende Jægerkorps. Adjudant ved Auxiliærkorpsets 1ste Brigade, $^{24}/_{12}$ 1813 Premierlieutenant. 90. 226. 244. 343. 345. 346. 366.
Engelsted, Malthaline Birgitte, gift med Kapitajn Gustav Blicher i Artilleriet. 365.
Engelsted, Niels, Oberst, Chef for jyske Regiment lette Dragoner. 91. 100. 124. 127. 129. 130. 132. 133. 135. 140. 141 144. 147. 154. 155. 208—211. 226. 244. 255. 295. 336. 337. 341. 344. 345. 347. 350. 365.
Engelsted, Valdemar, senere Ejer af Nivaagaard. 365.
Engelstoft, Laurits, Dr. phil., Professor, Justitsraad, Assessor i Direktionen for Universiteterne og de lærde Skoler. 5.
v. Essen, Hans Henrik, svensk Greve og Feltmarskalk. 429. 433.
Eugen Napoleon, Vicekonge af Italien. 411.
Ewald, Anna Laura. 16.
Ewald, Carl, Premierlieutenant ved den danske Artilleribataillon, Adjoint i Generaladjudantstaben, $^{25}/_{1}$ 1813 overkomplet Divisionsadjudant. Kapitajn og Stabschef ved Auxiliærkorpsets 2den Brigade. 14. 15. 91. 175. 180. 256. 258. 273. 292. 296. 299. 305. 307. 308. 312. 316. 326. 328. 341—343. 345. 346. 362. 363.
Ewald, Caroline Dorothea. 16.

Ewald, Catharina Elisabeth. 16.
Ewald, Edward, Sekondlieutenant i Husarregimentet. 180. 186. 188. 205. 207. 212. 282. 300. 308. 309.
Ewald, Johan, Generallieutenant. Død $^{25}/_{6}$ 1813. 13. 15. 100. 238. 243. 256. 259.
Ewald, Johannes, Premierlieutenant i Husarregimentet. 205. 207. 212. 308. 309. 335. 361.
Ewald, Marie Vilhelmine Margrete. 16.
Ewald, Sophie, gift med Major Frederik Løvenørn Bardenfleth. 16. 259.
Evensen, Lars, Skibskapitajn. 5.
Eyben, Frederik, Greve, Kammerherre, Gesandt i Berlin. 21. 43. 223. 224. 386. 387. 452.

Fabrice, Ejer af Herregaarden Roggendorf. 275.
Fabritius de Tengnagel, Frederik Mikael Ernst, Premierlieutenant i fynske Regiment lette Dragoner, $^{2}/_{10}$ 1813 Afsked. 212. 299. 337.
Fabritius de Tengnagel, Mathias Leth, Major i fynske Regiment lette Dragoner, $^{2}/_{10}$ 1813 Afsked. 194. 212. 299. 318. 333. 337.
Falbe, Hans Hagerup, Etatsraad. Justitiarius i Aggershus Stift Overret. 426.
Falbe, Frederik Vilhelm, Generalmajor, Deputeret i Generalkommissariatskollegiet. 11.
Fallois, Generalmajor, Brigadechef i den svensk-mecklenburgske Division. 114.
Falsen, Johanne Christine, Forfatterinde, g. m. Oberstlieutenant Julius Christian Harboe af holstenske Rytterregiment. 283.
de Fayet, Lieutenant, Adjudant hos Marskalk Davout, falden $^{18}/_{10}$ 1813. 216. 301. 351.
Fich, Hans Jacob, cand. theol. 9.
Fischer, Carl, Krigskancellisekretær, Feltkasserer ved Auxiliærkorpset, $^{18}/_{8}$ 1813 Overkrigskommissær. 91. 146. 190—192. 260. 261. 318. 331.
Fischer, Christan, Kapitajn i slesvigske Jægerkorps. 156.
Fischer, Vilhelm Frederik, Krigskancellisekretær, Overmagasinbestyrer ved Auxiliærkorpset, $^{18}/_{8}$ 1813 Overkrigskommissær. 91. 260.
Flindt, Carl Ludvig Henrik, Premierlieutenant i Prins Frederik Ferdinands Dragonregiment, $^{22}/_{11}$ 1813 forsat til sjællandske Husarkorps. 175. 188. 294. 355.
Flitner, Ditlev, Stabskapitajn i Dronningens Livregiment. 91. 169. 194.
Flor, Lars, Sekondlieutenant ved Matroskompagniet. 167.
de Floret, østerrigsk Diplomat. 404.
Foulon, Baron, østerrigsk Legationssekretær i Kjøbenhavn. 394. 413. 414.
Frants, Kejser af Østerrig. 402. 408. 411. 413.
Frederik VI, Konge af Danmark. 2. 10. 16. 24. 26—28. 47. 52. 60. 63. 67—70. 77. 83. 84. 87—89. 92—94. 104. 111. 119. 120. 135. 165. 171—173. 187. 191. 192. 211. 218—225. 234. 253. 373.

416—423. 425. 427. 429. 431. 436. 437. 443. 446. 448. 452. 453. 456. 459. 460. 462. 463.
Frederik, Konge af Würtemberg. 410.
Frederik, Prins af Hessen-Kassel, General, Chef for holstenske og aggershusiske Infanteriregiment, Chef for Auxiliærkorpset. 11. 54. 72. 73. 78. 84. 87. 89. 90. 93. 94. 97. 99. 101. 117. 119. 121. 123. 124. 126. 128. 129. 132. 134. 135. 136. 138. 139. 140. 143. 145. 147. 148. 151. 153. 154. 159. 165. 166. 167. 169. 172—174. 179—183. 185—189. 192. 201. 204. 207. 211. 212. 216—223. 225. 226. 228. 229. 232—235. 238. 247. 249—251. 265. 280. 283. 291—294. 300. 315. 326. 334. 339. 342. 349. 354—356. 363. 372. 378. 385. 412. 414. 416. 418. 420. 422. 423. 462.
Frederik Carl Ludvig, Hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck, Generallieutenant. 84.
Frederik Ferdinand, Prins til Danmark, Generalmajor, Chef for Prins Frederik Ferdinands Dragonregiment. 246. 259.
Frederik Vilhelm Carl Ludvig, Prins til Hessen-Philipsthal, Major, Chef for Uhlaneskadronen. 32.
Frederik Vilhelm Poul Leopold, Prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck, Major i Kavaleriet, Overkvartermester i Generalstaben, $^{26}/_{2}$ 1813 Generalkvartermesterlieutenant. 48.
Fremming, Peter, Premierlieutenant i fynske Infanteriregiment. 227.
Friboe, Christian Henrik Georg, Premierlieutenant i Artilleriet, $^{31}/_{7}$ 1813 Stabskapitajn. 365.
Friis, Christian Frederik Malte, Kapitajn i Ingenieurkorpset, Adjudant i Auxiliærkorpsets Stab. 90. 170. 290. 323. 328. 343.
Friis, Erik, Præst i Marslev paa Fyn. 243.
Friis, Johan Christian Gottlob Gotthold, Stabskapitajn i Artilleriet. 194. 195. 216. 235. 337.
Frimann, Kancelliraad, Læge i Trondhjem. 440.
Frisenberg, Christian Frederik, Sekondlieutenant i fynske Infanteriregiment. 227.
Fritze, Batterichef i det Lützowske Frikorps. 112.
Frølich, Kjøbmand. 392. 393.
Funck, Peter Carl Didrik, Sekondlieutenant à la suite i oldenborgske Infanteriregiment. 186.
Fürstenstein, Greve, westphalsk Minister. 32.

Gamst, Christian Rosenberg, Major, Justitsraad, Konsumptionskasserer i Nakskov. Død 1813. 370.
Gandil, Johan Peter, Sekondlieutenant i Flaaden. 426. 431.
Gebauer, Chef for et Bankkontor i Altona. 222.
Gengoult, Baron, fransk Brigadegeneral. 106. 125. 137. 143. 155. 170. 178. 352.
Gerstenberg, Georg Adolph Vilhelm, Kapitajn i Artilleriet. 48—50. 54. 90. 122. 125. 126. 127. 130. 131. 137. 149. 151. 153—155.

163. 165. 166. 169. 188. 191. 185. 203. 254. 259. 262. 264. 267. 269. 284. 285. 287.
Girard, fransk Generallieutenant. 109. 110. 159. 172. 425.
Gjurup, Søren Nielsen, Korporal i jyske Regiment lette Dragoner. 188.
Gloucester, Hertug. 1.
Gløerfeldt. Isaak, svensk Generalkonsul i Danmark, Postkommissær i Helsingør. 376.
Gløersen, Jørgen, afskediget Oberstlieutenant, Overbefalingsmand for Kystmilitsen i Flensborg og Aabenraa Amter. 245. 246. 252. 264. 291. 305. 323. 328. 332. 341.
Golovin, Adolph Vilhelm Schack Frederik, Kapitajn i slesvigske Infanteriregiment; $^{24}/_{6}$ 1813 Chef for sammes Grenaderkompagni. 169. 196. 279. 282.
v. d. Goltz, Alexander Vilhelm, Friherre, Oberstlieutenant og Chef for den russisk-tyske Legions 1. Husarregiment. 114. 204. 216. 217. 323.
v. d. Goltz, August, Greve, preussisk Udenrigsminister. 387.
Gosch, Jæger af oldenborgske Infanteriregiment II. 189.
Gottschalk, Johan Henrik Frederik, Korporal i Husarregimentet. Høker. 207. 212.
Grove, Emanuel Rasmus, Etatsraad, Medlem af den kgl. afrikanske Konsulatsdirektion. 417.
Grüner, Frederik Carl Ferdinand, Oberst og Kommandør for 2det jyske Infanteriregiment. 27.
Gustaf IV Adolph, Konge i Sverig. 32.
Güldencrone, Frederik Julius Christian, Baron, Stiftamtmand i Aarhus. 36.
Gærtner, Batterichef i det Lützowske Frikorps. 112.
Gønner, Vilhelm Christoffer, Stabskapitajn i Artilleriet. 49. 50. 65. 80. 91. 120. 124. 129. 133. 140. 144. 147. 154. 160. 169. 179. 181. 186. 195. 235. 236. 299. 306.
Gøricke, Christian Georg Vilhelm, Sognepræst ved Garnisonskirken i Kjøbenhavn. Død $^{28}/_{6}$ 1810. 7. 9.

Harck, Dr., Raadsherre i Lübeck. 58.
Haffner, Adam Mogens Wenzel, Oberstlieutenant af Artilleriet, Generalkvartermesterlieutenant, Kommandant i Altona til $^{28}/_{5}$ 1813. 10. 24. 25. 48. 69. 74.
Haffner, Johan Wolfgang Reinhold, Generalkvartermester, Generalmajor, Chef for Generalkvartermesterstaben og Guidekorpset. 221.
Hagerup, Mathias, Krigsraad, Sekretær ved Kjøbenhavns Politikammer; Lærer ved det militære Institut. 297.
Hahn, Carl Frederik, Greve af Hahn-Neuhaus, Kapitajn, Adjudant hos General Tettenborn. 112. 322.
Halkett, Oberstlieutenant, Brigadechef i den engelsk-tyske Legion. 113.
Hanfft, hanseatisk Ritmester, Slagter i Hamburg. 206. 207. 227. 322.
Hansen, Etatsraad. 337.

Harboe, Christiane Elisabeth, gift med Joh. Fr. v. Schmidten til Villiamsborg ved Horsens. 246.
Harboe, Julius Christian, Oberstlieutenant i holstenske Rytterregiment. Død $^{8}/_{9}$ 1813. 91. 152. 193. 194. 283.
Hardenberg, Carl August, Baron, preussisk Minister. 400.
Hartmansdorff, Oberstlieutenant i Jønkjøpings Infanteriregiment. 114.
Hauch, Frederik, Gehejmekonferensraad, Generalpostdirektør. 12.
Hauser, Conrad Casper, Konferensraad, Administrator ved det vestindiske Handelskompagni. 273.
Haxthausen, Frederik Julius, Kammerherre, Generalkrigskommissær, Deputeret i Generalkommissariatskollegiet. 11. 95. 96.
Heboe, Jørgen Sejersted, Premierlieutenant i Artilleriet. 280.
Hedemann, Bernhard Otto, Kammerherre, Oberst i Livregiment Ryttere, $^{26}/_{10}$ 1813 Chef for holstenske Rytterregiment. 167. 175. 212. 213. 293. 294. 318. 324. 325. 327. 366.
Hedemann, Christian, Sekondlieutenant i slesvigske Infanteriregiment. 207.
Hedemann, Hartvig Johannes Christoph, engelsk-hanoveransk Oberstlieutenant, Kammerherre. 415.
Hegelund, Mikael, Sekondritmester i fynske Regiment lette Dragoner, $^{2}/_{10}$ 1813 Afsked. 212. 337. 365.
Heise, fransk Maire i Lübeck. 220.
Helmenstreit, Kapitajn i det Lützowske Frikorps. 112. 216.
Heltzen, Christian Ludvig Gustav, Premierlieutenant i Artilleriet. 131. 137. 151. 167. 188.
Hennings, Georg Ditlev, Premierlieutenant i oldenborgske Infanteriregiment. 131.
Herbst, Hans, Konstabel Nr. 97 af 18de Artillerikompagni, faldt den 28. Avgust 1813. 151.
Herveau, fransk Adjudant. 249.
Hillerslev, Søren, Menig i jyske Regiment lette Dragoner. 189.
Hingelberg, Christian Peter, Sekondlieutenant i Artilleriet. 460.
Hjorth, Mikael Christian, Regimentskirurg i Prins Ferdinands Dragonregiment, Felthospitalslæge ved Auxiliærkorpset. 91.
Hofer, Andreas, tyrolsk Patriot. 311. 356.
Hofman. 337.
Hogendorp, Thierry, Greve, fransk Divisionsgeneral, Guvernør i Hamburg. 12. 13. 105. 120. 221. 224. 247.
Holst, Carl Frederik, Kapitajn i holstenske Skarpskytterkorps. 214.
Holst, Frederik, Kapitajnlieutenant i Flaaden. 6.
Holstein, Frederik Conrad, Kammerherre, Oberst og Chef for Kongens Livjægerkorps; Chef for det kgl. Theater. 18.
Holstein, Henrik Christoffer, Greve, Premierlieutenant i Husarregimentet. 161. 188.
Holsten, Frederik, Kapitajnlieutenant i Flaaden, konst. Generalkonsul i Gøteborg, Chef for Matroskompagniet. 29—31. 33. 35. 167. 169. 195.
Holsten, Hans, Baron, Kammerherre, Kommandørkapitajn i Flaaden, Øverstbefalende over Sødefensionen i Hertugdømmerne 82. 104. 136.

Holten, Carl Ludvig, Major, Generalvognmester ved Auxiliærkorpset. 9/9 1813 Kommandør for slesvigske Infanteriregiment II. 72. 91. 155. 195.
Holtzermann, Kapitajn i den engelsk-tyske Legion. 113.
Holz, Oberst, Chef for det franske 111te Infanteriregiment. 157. 162. 257. 279. 282. 365.
Homann, Menig i Husarregimentet. 188.
Hope, Alexander, Baronet, engelsk General. 57.
Hoppelstad, Dragon af jyske lette Dragonregiments 2den Eskadron. 210.
Hornemann, Henrik Frederik, Associé af Handelshuset Roocke og Hornemann i London. 430. 431. 444.
Horsens, Mads, Dragon af jyske lette Dragonregiments 3dje Eskadron. 210.
d'Houdetot, Kapitajn, Adjudant hos Marskalk Davout. 105. 128. 301.
v. Hudelist, østerrigsk Diplomat. 403. 404.
v. Humboldt, Vilhelm, preussisk Gesandt i Wien. 400. 401.
Høegh, Thyge Gregorius, Premierlieutenant i Kongens Regiment til Fods, Adjudant ved Auxiliærkorpsets Avantgarde. 22/11 1813 Kapitajn. 90. 166. 188. 290. 316. 343. 346.
Høegh-Guldberg, Christian, Major og Eskadronschef i jyske Regiment lette Dragoner, 6/10 1813 Premiermajor i fynske Regiment lette Dragoner. 127. 170. 181. 194. 209—212. 226. 306. 341. 344. 345. 347. 348.
Høegh-Guldberg, Frederik, Professor, Lærer ved Artillerikadetinstitutet. 23. 353. 358. 359.

Istrup, Christen Christensen, Dragon af jyske lette Dragonregiments 4de Eskadron. 210.

Jacobi, Kapitajn i den engelsk-tyske Legion. 202.
Jacobsen, Carl, Sekondlieutenant i jyske Regiment lette Dragoner. 210.
Jahnke, Frants, Korporal i Husarregimentet. 207 212.
Jarguhar, Arthur, engelsk Skibschef. 81. 82.
Jensen, Søren, Menig i fynske lette Dragonregiments 1ste Eskadron. 193. 194.
Jerôme Napoleon, Konge af Westphalen. 183. 218. 311.
Jess, Marius, Kapitajn i oldenborgske Infanteriregiment. 166. 180. 182. 186. 188. 301. 303. 313.
Jessen, Mathias Reinhold, Kammerjunker, Major, Divisionsadjudant i Generalstaben. Afsked 24/6 1813. Amtmand over Hjørring Amt. 15. 452. 460. 463.
Jøens, Johan Rudolf Christian, Premierlieutenant i holstenske Infanteriregiment, 6/10 1813 Kapitajn i samme Regiment. 213.
Jouffrie, Greve. 418.
Jouffroy, fransk Brigadegeneral. 105.
Juel, Frederik, til Taasinge, Kammerherre, Generalmajor. 24.
Jæhde, Jørgen, Konstabel ved Batteriet Gerstenberg. 167.
Jæhde, Peter, Jæger i oldenborgske Infanteriregiment II. 182. 189.

Kaas, Frederik Julius, Kammerherre, Kancellipræsident. 56. 74.
Kaltenborn, Carl Frederik Ferdinand Vilhelm, Kapitajn, Divisionsadjudant ved 1. norske Armédivision. 6.
Kardorff, August Nikolaj Carl, Generalmajor, Kammerherre, Chef for Livregiment lette Dragoner; $^{19}/_{1}$ 1814 Generallieutenant. 238.
Keil, Johan Carl Frederik, Overlæge, Regimentskirurg i oldenborgske Infanteriregiment, Korpsstabslæge ved Auxiliærkorpset. 91. 192. 193. 272. 350.
Kiellmann, Eskadronschef i Mørnerske Husarregiment. 114.
Kielmansegge, Oberst i den engelsk-tyske Legion. 113. 200.
Kirchhoff, Johan Hieronymus, Oberst, Deputeret i Generalkommissariatskollegiet. 11.
Kirchner, Eskadronskirurg i Husarregimentet. 207.
Klenau, Johan, Friherre af Janowitz, østerrigsk General af Kavaleriet. 411.
Kling, Sergent ved Batteriet Gerstenberg. 167. 189.
Koch, Johan Henrik, Menig i Husarregimentet. 212.
Koeckeritz, preussisk General. 386.
Kollerup, Jens Christoffer, Korporal i jyske Regiment lette Dragoner. 188.
v. Koss, Joseph Albrecht Frederik Christopher, Kammerjunker, Legationssekretær ved det westphalske Hof. 382. 385.
Koye, Frederik Valentin Peter Gottfried, Kapitajn i Artilleriet. 48. 50. 91. 143. 153. 159. 163. 169. 174. 175. 179. 195. 196. 214. 215. 352.
Krabbe, Jørgen Christian Carl, Sekondlieutenant i Artilleriet. 124. 169. 195.
Krauchenberg, Ritmester, Adjudant hos General Lyon. 113.
Krebs, Henrik Johannes, Krigsraad, Felthospitalsinspektør ved Auxiliærkorpset. 91.
Krieger, Johan Cornelius, Kontreadmiral i Flaaden. 22.
Krogh, Christian Gregers Frederik, Premierlieutenant i fynske Regiment lette Dragoner. 182. 188. 282. 283. 299. 302. 306. 307.
Krogh, Georg Frederik, Kammerherre, General, kommanderende General i den norske Armés 2det Divisionsdistrikt, Chef for 1ste trondhjemske Infanteriregiment, Kommandant i Trondhjem. 438—441. 445.
Krogh, Gotsche Hans Ernst, Kammerjunker, Ritmester, Ordonnatør. 147. 263.
Krohn, August Frederik, Stabskapitajn i oldenborgske Infanteriregiment, Adjudant i Auxiliærkorpsets Stab. 90. 155. 156. 290. 343.
Krohn, Jasper, Korporal i Husarregimentet 189.
Kruse, Stephan Diderik, Kapitajn i Flaaden, Chef for Elbdefensionen. Død $^{27}/_{12}$ 1813. 81. 82.
Kuhlmann, Batterichef i den engelsk-tyske Artilleribrigade. 115.
Kuhlmann, Johan, Menig i Husarregimentet, Daglejer. 188.
Küper, Chef for det engelsk-tyske Husarregiment. 114.
Kønig, jun., Menig i Husarregimentet. 188.

Kørner, Theodor, Adjudant ved Lützows Frikorps; tysk Digter, faldt den 26de Avgust 1813. 147.

Lallemand, Charles François Antoine, Baron, fransk Brigadegeneral. 106. 107. 122. 125—135. 137—139. 142—144. 148—154. 162—166. 169. 175. 182. 192. 203. 227. 229. 232—234. 254. 256. 259. 264. 265. 267—269. 283—286. 288. 322. 456.
Laloy, Kapitajn, Adjudant hos Marskalk Davout. 52. 105. 301.
Lang, Handelsagent i Gøteborg. 34.
Larsen, Lieutenant, Kurér. 455.
Lasson, Jens Frederik, Premierlieutenant i slesvigske Rytterregiment. Adjudant ved Auxiliærkorpsets 2den Brigade. 91. 295. 296. 302. 313—316. 341—343.
Lasson, Iver Christian, Generalmajor, Chef for slesvigske Rytterregiment, Brigadechef i Auxiliærkorpset. 54. 71. 89. 91. 100. 123. 125. 136. 168. 169. 179—182. 188. 193. 216. 229. 274. 278. 295. 303. 306. 312. 314. 315. 342. 343. 346. 370. 371.
Lautensach, Psevdonym for Frederik VI. 222.
Lavaetz, Johan Daniel, Konferensraad, Medlem af Kommercekollegiet i Altona. 192.
de Laville, César, fransk General, Stabschef hos Marskalk Davout. 13. 75. 79. 81. 83. 105. 123. 134. 138. 140. 144. 178. 202. 214. 220. 232. 248. 300. 302.
Layné, fransk overordnet Læge. 192.
Leclerc des Essart, fransk Brigadegeneral. 106. 160. 163. 169. 201. 322. 334.
Lecouturier, fransk Oberst. 105.
Lemarrois, fransk General, Kommandant i Magdeburg. 517. 159.
Lemke, Hans Jacob, Korporal i Husarregimentet. 188.
Leschly, Jens, Major i holstenske Skarpskytterkorps, $^{6}/_{7}$ 1813 Oberstlieutenant. 90. 259. 284.
Lesser, Joachim Gottfried, Major, Overkvartermester i Generalstaben. 242. 267. 299. 312. 326. 327. 353. 362.
Levetzau, Christian Sophus Carl Ernst Siegfried, Sekondlieutenant i fynske Regiment lette Dragoner, à la suite i fynske ridende Jægerkorps. 216. 351. 352.
Levetzow, Albrecht Philip, Gehejmeraad, Landdrost i Pinneberg. 30.
Levetzow, Didrik Vilhelm, Premierlieutenant i slesvigske Infanteriregiment. 280. 281.
Lewon, Carl Peter Frederik, Sekondlieutenant i Livregiment lette Dragoner. 211. 341. 344.
Leyonstjerne, Carl Frederik Vilhelm, Major i holstenske Infanteriregiment, $^{6}/_{10}$ 1813 à la suite i Dronningens Livregiment paa Ventepenge. 90. 213.
Licht, Jacob Ditlev Frederik, Stabskapitajn i slesvigske Infanteriregiment. 204. 205. 207.
v. Liliencron, Andreas Ernst Christian, Kapitajn, Overkrigskommissær. 363.

Liliencron, Ludvig Carl Christoph, Baron, Kapitajn i holstenske Skarpskytterkorps, Adjudant ved Auxiliærkorpsets Stab. 14. 52. 66. 90. 290. 343.
Lillienskjold, Anton Christian, Ritmester i jyske Jægerkorps. 245. 246. 252. 264. 291. 305. 323. 328. 332. 341.
Linard, fransk Major, Kommandant i Eutin. 217. 218.
Lindholm, Hans, Kammerherre, Kommandør i Flaaden, tjenstgjørende Generaladjudant og Jagtkapitajn. 100. 102. 104. 135. 136. 247. 249. 251.
Lisakewitz, Basil, russisk Diplomat, 379—382.
Lobedanz, August Vilhelm, Premierlieutenant i Dronningens Livregiment, Adjudant ved Auxiliærkorpsets 2den Brigade, $^{24}/_{12}$ 1813 Kapitajn. 91. 296. 303. 314. 316. 343. 346.
Lohse, Christian Mathias, Kapitajn i Artilleriet. 49. 50. 80. 88. 120. 124.
Loisi, fransk Oberstlieutenant, Kommandant i Travemünde. 169.
Loisson, Olivier, Baron, fransk Generallieutenant. 105. 121. 122. 125. 128. 132—135. 137—139. 142—145. 148. 151. 152. 155. 158. 160. 162. 163. 167. 169. 171. 178. 182. 201. 226. 234. 235. 250—252. 256 259. 264. 265. 267. 270. 281. 282. 284. 285. 288. 289. 296. 300. 321. 322. 328. 333. 352. 356. 357. 366.
Lorentzen, Postkommissær i Helsingborg. 11.
Lorentzen, Frederik August, Dr., Raadmand i Segeberg Amt, Overinspektør ved Saltværket i Travensalze. 220.
Louise, Prinsesse af Danmark, gift med Landgreve Carl af Hessen. 336.
Lowzow, Christian Frederik, Stabskapitajn i Dronningens Livregiment 239.
Luckner, Grevinde. 387.
Ludvigsen, Anton Peter, Premierlieutenant i jyske Regiment lette Dragoner, $^{24}/_{12}$ 1813 Sekondritmester. 295.
Lund, Magnus Christian, Regimentsdyrlæge i holstenske Rytterregiment, Korpsstabsdyrlæge ved Auxiliærkorpset. 91.
Lundbye, Joachim Theodor, Kapitajn i Artilleriet. 49. 51. 54. 65. 66.
v. d. Lust, Thecla, gift med Kapitajn Frederik Carl Emil Scholten. 256.
Lüders, Philip Ernst, Sekondlieutenant i oldenborgske Infanteriregiment. 182. 188.
Lütken, Otto, Kontreadmiral i Flaaden. 432. 443. 448. 451. 460.
Lützow, Major, Stabsadjudant hos General Vegesack. 114.
Lützow, Gotthard, Kapitajn i slesvigske Infanteriregiment. 124. 144. 147. 275. 280—282. 360.
Lützow, Johan Rudolf, Greve, østerrigsk Diplomat. 392—394. 396—398. 402. 403. 406. 408. 412. 416. 419. 420.
Lützow, Ludvig Adolph Vilhelm, Baron, preussisk Major, Chef for det Lützowske Frikorps. 74. 112. 147. 158. 161. 162. 176. 177. 180. 200. 251. 254. 282. 289. 305. 306. 317. 332.
Lyon, Generalmajor, Chef for den engelsk-tyske Legion. 113. 125. 177. 200.
de Løvenørn, Frederik, Konferensraad, Amtmand, død 1779. 246.

de Løvenørn, Sophia Magdalene, død $^{1}/_{9}$ 1786, gift med Generalmajor Johan Frederik Bardenfleth, død $^{27}/_{1}$ 1811. 246.

Macdonald, Etienne Jacques Josephe, Hertug af Tarent, Marskalk af Frankrig. 374.
Mallesch, Johan Christian, Major i oldenborgske Infanteriregiment; $^{9}/_{9}$ 1813 Generalvognmester ved Auxiliærkorpset. 195.
Malling, Ove, Gehejmekonferensraad, Kgl. Historiograf, Medlem af Direktionen for Universiteterne og de lærde Skoler. 5.
Mandix, Edvard, Sekondritmester i fynske Regiment lette Dragoner, $^{2}/_{10}$ 1813 Afsked. 180. 212. 337.
Manuel, fransk Kapitajn. 129.
Marcolini, Camillo, Greve, sachsisk Minister og Overstaldmester. 206.
Maret, Hugues Bernard, Hertug af Bassano, fransk Udenrigsminister. 22. 33. 373—376. 384.
Mariboe, Ludvig, Kapitajn for et frivilligt Artillerikorps i Christiania. 35.
Marselis, Gabriel, Kjøbmand i Amsterdam. 36.
Marselis, Vilhelm, Godsejer. 36.
Martens, Jæger i oldenborgske Infanteriregiment II. 182. 189.
Martin, Oberstlieutenant, Brigadechef i den engelsk-tyske Legion. 113.
Marwitz. Oberstlieutenant, russisk-tysk Brigadechef. 157. 176. 199.
Mathiesen, Musketer af slesvigske Infanteriregiments 2det Kompagni. 175.
Maximilian Joseph, Konge af Bajern. 411.
Mechlenburg, Vilhelm, Kapitajn i oldenborgske Infanteriregiment. 196.
Meggersee, Slagtermester i Rendsborg. 70.
Melbye, Sergent i aggershusiske Skarpskytterregiment. 440.
Metternich, Clemens Wenzel Nepomuk Lothar, Fyrste, østerrigsk Udenrigsminister. 386. 392—395. 397—408. 413. 416. 462.
Meyer, Oluf, Feltpræst ved Auxiliærkorpset. 91.
Michaelsen, Christian, Stabskapitajn i holstenske Infanteriregiment, Adjudant i Auxiliærkorpsets Stab. 90. 290.
Michaelsen, Gustav Emanuel, Major i fynske Infanteriregiment. 91. 213.
Mielzynski, fransk Brigadegeneral. 106. 162. 163. 167.
Mohnhaupt, Oberstlieutenant, Chef for General Walmodens Reserveartilleri. 115. 125.
Moldenhawer, Daniel Gotthilf, Konferensraad, Dr. theol., Professor, Overbibliotekar ved det kgl. Bibliotek, Medlem af Direktionen for Universiteterne og de lærde Skoler. 5.
Molitor, Gabriel Jean Josephe, fransk General. 364.
Moltke, Andreas Georg Adam, Major i 3dje jyske Infanteriregiment. 27.
Moltke, Carl Emil, Greve, Kammerherre, Diplomat. 41—43. 45. 46.
Moltke, Ferdinand, Greve, Ritmester i Livregiment Ryttere, $^{2}/_{10}$ 1813 forsat til fynske Regiment lette Dragoner. 212. 337.
Moltke, Frederik Philip Victor, Major i holstenske Infanteriregiment, $^{25}/_{7}$ 1813 Oberstlieutenant. 72. 91. 135. 174. 236.

Moltke, Joachim Godske, til Bregentved, Greve, Gehejmekonferensraad, Ordenskansler. 211.
Monnoye, fransk Finansembedsmand i Hamburg. 260.
Monrad, David, Etatsraad, Direktør i Generalpostdirektionen. 12.
Monrad, Peter Johan, Konferensraad, Deputeret i danske Kancelli. 18.
Moreau, Jean Victor, forhen fransk General; død $^2/_9$ 1813. 307.
Morman, Oberst og Chef for det svenske, Kongens hvervede Infanteriregiment. 114.
Morris, engelsk Admiral. 6.
Motz, Oberst, „Landbaumeister" i Hertugdømmet Slesvig. 15.
Muderspach, Frederik Christian, Major i 3dje jyske Infanteriregiment. 281.
Munderloh, Frederik Ludvig, Stabskapitajn i slesvigske Infanteriregiment. 124. 144. 147. 281.
Müller, Kapitajn i den franske Generalstab, faldt $^{18}/_{10}$ 1813. 216.
v Müller, Oberst, Chef for det mecklenburgske ridende Jægerregiment. 114. 133. 143. 149—151. 163. 200. 201. 207.
Müller, Johan Caspar, Sekondlieutenant i Artilleriet. 131. 137. 149. 150. 165. 167. 188.
Münch, Hans Peter, Generalkrigskommissær, Deputeret i Generalkommissariatskollegiet. 11. 97. 146. 155. 156. 189. 190. 192. 260. 261. 263. 266. 282. 317. 318. 331. 338.
Münster, Carl Frederik, Underofficer i slesvigske Infanteriregiment. 207.
Myohl, Simon Mathias, Sekondlieutenant i slesvigske Infanteriregiment. 204. 279. 281. 282.

Napoleon I, Kejser af Frankrig. 29. 41. 47. 51. 65. 73. 75. 80. 89. 92. 96. 102—105. 107—112. 116. 119—121. 134. 136. 141. 142. 157—159. 162. 168. 171—173. 218. 222—225. 242. 246. 258. 269. 362. 365. 368. 375. 380. 386—391. 396. 399. 404. 408. 410. 411. 419. 421. 422. 425. 433. 437. 447—449. 451. 453. 455. 456. 458—461.
Natzmer, Ferdinand, Major, Brigadechef i den russisk-tyske Legion. 113.
Nelle, Vilhelm Adolph, Premierlieutenant i aggershusiske nationale Skarpskytterregiment. 440.
Ney, Michel, Hertug af Elchingen, Fyrste af Moskwa, fransk Marskalk. 159. 182. 316. 404.
Nicolaus. Jæger i oldenborgske Infanteriregiment II. 182. 189.
Nielsen, Jacob, Agent. 447.
Nissen, Daniel, Jæger i slesvigske Infanteriregiment. 207.
Nordhoe, Christen, Menig i jyske Regiment lette Dragoner. 189.
Normann, G., Bankier i London. 457. 458.
Nostitz, Carl, Oberstlieutenant, Stabschef hos General Dørnberg. 114. 202.
de Nully, Peter, i London. 2.
Nøcke, Hans Henrik, Korporal i Husarregimentet. 207. 212.
Nørholm, Jens, Menig i jyske Regiment lette Dragoner. 189.

Oelsen, Musketer i Dronningens Livregiment. 228.
Ohm, Ditlev Henrik, Vagtmester i Husarregimentet. 188.
Olsen, Ulrik Christian, Overavditør ved Prins Christian Frederiks Regiment. 445.
Onsberg, Jens, Premierlieutenant i slesvigske Rytterregiment. Afsked $^{2}/_{12}$ 1813. 370. 371.
v. **Opstall**, Major, Chef for det hanseatiske Artilleri. 115.
v. d. **Osten**, Generallieutenant 440.
Osten, fransk Brigadechef. 106.
v. **Osten-Sacken**, Oberst, Chef for den frivillige mecklenburgske Jægerbataillon. 114. 149.
Otte, N. P. Grosserer; Forsørgelsesforstander. 380.
Oudinot, Charles Nicolas, Hertug af Reggio, fransk Marskalk. 65. 109—111. 119. 141. 142. 158. 159. 171. 269. 283. 297.
Ourié, fransk Oberst i Artilleriet. 105. 236.

Paludan, Holger Frederik, Krigsraad, Telegrafinspektør, Bestyrer af Telegrafen i Korsør m. m. 12.
Pecheux, fransk Divisionsgeneral. 126. 128. 167. 170. 177. 178. 182. 198. 303—306. 322.
Peers, Menig af Husarregimentet. 188.
Peters, Musketer i Dronningens Livregiment. 228.
Petersdorff, Major i det Lützowske Frikorps. 112. 177. 180. 181. 183. 200. 306. 332.
Petrofsky, Polak, Adjudant hos General Lallemand. 227.
Pflugh, Frederik, Ritmester, Adjudant hos General Dørnberg. 114. 206
v. **Phuel**, Oberstlieutenant, Souschef hos General Walmoden. 112.
de **Plane, François Xavier Josephe**, Premierlieutenant i danske Livregiment til Fods; $^{28}/_{8}$ 1813 Stabskapitajn, $^{30}/_{9}$ 1813 forsat til 3dje jyske Infanteriregiment. 3. 4.
de **Plane, Jean Baptiste André Xavier**, Oberst i Fodfolket. 4.
du **Plat, Peter Henrik Glode**, Generalmajor, falden ved Dybbøl $^{18}/_{4}$ 1864. 359.
du **Plat, Christian Frederik Glode**, Oberstlieutenant, Kommandør fr Danske Landkadetkorps. 7. 8.
Platzmann, Raadsherre i Lübeck. 58.
Plessing, Kjøbmand og Raadsherre i Lübeck. 58.
Plato, Amalia Caroline, gift med Major J. G. Lesser. 327.
Pacomandy, Sergent i slesvigske Infanteriregiment. 275.
de **Ponthon**, Baron, fransk Ingenieurgeneral. 105.
Posselt, Christian Frederik, Premierlieutenant i holstenske Rytterregiment, $^{14}/_{10}$ 1813 Sekondritmester. 167.
Poul Carl Frederik August, Prins af Würtemberg. 410.
Preen, Carl Albrecht Cordt, Oberstlieutenant i jyske Regiment lette Dragoner, Kammerherre hos Landgreve Carl af Hessens Gemalinde, Prinsesse Louise af Danmark. 76. 336. 350.
Preusser, Carl Andreas Leopold, Premierlieutenant i fynske Regiment lette Dragoner. 217. 283.

Pristroph, Rafael Thune, Kapitajn i slesvigske Infanteriregiment. 120. 140. 155. 160. 196. 204.
Puggaard, Hans, Kjøbmand, Legatstifter. 1. 2.
Puls, Johan Anders, Menig i Husarregimentet, Snedkersvend. 188.

v. Qualen, Johan Ditlev, Kapitajn i holstenske Infanteriregiment, $^{6}/_{10}$ 1813 Major og Kommandør for samme Regiments 4de Bataillon. 170. 179. 196. 213 236.
v. Qualen, Rudolf Anton Ludvig, Kammerjunker, Major af Infanteriet, Overadjudant i Generalstaben. 291. 297. 312. 358. 360.
v. Qvalen, Josias, til Borghorst, Kammerjunker, Ritmester i Garden til Hest. 127. 161. 166. 188. 194. 204. 226. 265. 270.

Raben, Oberstlieutenant. 253.
Rambusch, Henrik, Premierlieutenant i slesvigske Infanteriregiment, $^{24}/_{12}$ 1813 Stabskapitajn. 204. 205. 207.
Rasmussen, S., Overlærer, senere Professor i Matematik ved Universitetet i Christiania og Zahlkasserer. 431. 443. 444.
v. d. Recke, Ernst David, Ritmester i jyske Regiment lette Dragoner, Adjudant ved Auxiliærkorpsets Overkommando. $^{8}/_{11}$ 1813 Kommandør for det ny oprettede sjællandske Husarkorps. 130. 308. 309. 338. 340. 343. 346. 353—355. 357. 359.
Reggio, Hertug af, se Oudinot.
Reiche, Kapitajn i pommerske Jægere. 112.
Reimers, Peter Vilhelm, Premierlieutenant i oldenborgske Infanteriregiment. 258. 290.
Reusch, Christian Harboe, Kapitajn i Dronningens Livregiment. 228.
Reusch, Hans Henrik, Kapitajn i Dronningens Livregiment. 228.
Reuss-Plauen, Henrik XV, østerrigsk Feltmarskalklieutenant. 400.
v. Rhein, Batterichef i den svensk-mecklenburgske Division. 114.
Richter, Lieutenant, Adjudant hos General Lyon. 113.
Rieck, Caspar Leopold, Oberstlieutenant i fynske Infanteriregiment, $^{16}/_{10}$ 1813 Kommandør for Regimentet. 213. 226. 227.
Riedels, Kapitajn i Tyrolerjægerne. 227. 356.
Risbrigh, Frederik Christian, Kontreadmiral i Flaaden. 5. 7. 428.
Rist, Johan Georg, Geheimelegationsraad, Etatsraad, forhen Generalkonsul i Hamburg. 12. 13. 30.
Riston, Kapitajn, Adjudant ved det franske 111te Infanteriregiment, faldt i Avgust 1813. 157. 282.
la Roche, Kommandersergent. 358.
Rohr, Lieutenant af tyske Husarer. 164.
Rold, Erik Mortensen, Korporal i jyske Regiment lette Dragoner. 188.
Roll, Gottlieb Christian, Regimentskirurg ved 1ste trondhjemske Infanteriregiment, Divisionskirurg i 2det norske Divisionsdistrikt. 440.
Roloff, fransk Officer. 357.

Romme, fransk Brigadegeneral. 106. 161. 162. 166. 167. 169 179. 181. 185. 200—203. 214—217. 288. 299. 300. 306. 322. 333. 334. 351.
Rosen, Axel Pontus, Greve, Landshøvding i Gøteborg Len. 34.
Rosenberg, dansk Spion. 68.
Rosenkrantz, Marcus Gjøe, Stiftamtmand over Aggerhus Stift, Kammerherre. 426.
Rosenkrantz, Niels, Geheimekonferensraad, Gehejme-Statsminister. 2. 21. 28—34. 36—46. 136. 219. 373—379. 381—388. 392—395. 397. 398. 402—404. 409—417. 419. 462.
Rosenstand-Goiske, Frederikke Amalia Kaas, gift med Kapitajn Carl Ewald. 258.
Rosenstand-Goiske, Peder, Overavditør. 258.
Rosenørn, Henrik Christian, Kapitajn, Divisionsadjudant ved Generalkommandoen i den norske Armés 1ste Divisionsdistrikt. 429.
Rosenørn, Peter Otto, Premierlieutenant i jyske Regiment lette Dragoner, Adjudant. $^{24}/_{12}$ 1813 Ritmester. 337. 350.
Rothe, Andreas Bjørn, Etatsraad, Deputeret i slesvig-holstenske Kancelli, Medlem af Direktionen for Universiteterne og de lærde Skoler. 5.
Rothe, Benedicte Rosine Marie, gift med Kapitajn Werner Hans Frederik Abrahamson, død 1812. 353.
Rothe, Carl Adolph, Kommandørkapitajn i Flaaden, Guvernør paa Bornholm. 26.
Rømeling, Jobst Conrad, Kammerherre, dansk Diplomat. 377. 378. 418.
Rømeling, Hans Christian, Kapitajn, Divisionskvartermester, Adjudant ved Auxiliærkorpsets 1ste Brigade. 90. 206. 242—244. 267. 273. 296. 326—328. 335. 343. 346.
Rømeling, Hans Henrik, Oberstlieutenant af Infanteriet, Generaladjudantlieutenant i Generalstaben. 309. 367.
Rømer, Carl Ludvig Vilhelm, Oberstlieutenant af Infanteriet, Generaladjudantlieutenant i Generalstaben. 18.

Saint Cyr, Gouvion, fransk Marskalk. 411.
Saint Cyr, Jean François de Carra, fransk Divisionsgeneral. 231. 232. 234.
Salholt, Eiler, Dr. med. 238.
Sarazin, forhen fransk General. 33.
Sass, Korporal ved Batteriet Gerstenberg. 167.
Saumarez, James, Baron, engelsk Admiral. 34.
Scharffenberg, Poul Ulrik, Major i oldenborgske Infanteriregiment. 90.
Schaumberg, Ernst Vilhelm Ludvig, Hofjunker, Oberstlieutenant i slesvigske Infanteriregiment. 52. 61. 62. 91. 204. 205. 207. 212. 277. 360. 361.
Schaumburg, Joachim Henrik August, Sekondlieutenant i jyske Regiment lette Dragoner, $^{24}/_{12}$ 1813 Premierlieutenant. 210.
Scheel, Moritz, Generalmajor, Kommandant paa Kronborg. 375.
Scheele, Batterichef i den russisk-tyske Artilleribrigade. 115.

Scheelen, Jean Leonhard, Korporal i Husarregimentet; $^{1}/_{1}$ 1814 Sekondlieutenant i samme Regiment. Student. 188.
v. Schill, Kammerherre, Ejer af Herregaarden Gresse. 276.
v. Schill, preussisk Major i Husarerne. 114. 227. 264.
v. Schill, Ferdinand, preussisk Major, faldt ved Stralsund $^{31}/_{5}$ 1809. 189.
Schimmelmann, Ernst Henrik, Greve, Gehejme-Statsminister. 2. 16. 34. 387. 392.
Schleus, Claus, Musketer i slesvigske Infanteriregiment. 207.
Schmettow, Gottfred Vilhelm Christian, Greve, Generalmajor, Kommandør for 1ste Armédivision i Norge. 25.
Schmettow, Carl Jacob Voldemar, Greve, Generallieutenant, Chef for 2det trondhjemske Infanteriregiment. 439. 445.
Schmidt, Georg Martin Halvor, Sekondlieutenant i slesvigske Infanteriregiment. 204. 207.
Schmidt, Henrik Ferdinand, Stabskapitajn i slesvigske Infanteriregiment. 275.
v. Schmidten, Anna Justa Marie, gift med Kapitajn Frederik Carl Emil Scholten. 256.
v. Schmidten, Elisabeth Charlotte, gift med Major Jens Carl Bardenfleth. 246.
v. Schmidten, Frederik Carl, Premierlieutenant i slesvigske Rytterregiment, Adjoint ved Generalstaben. 246. 274.
v. Schmidten, Johan Frederik, til Villiamsborg ved Horsens. 246.
v. Schmidten, Markus Pauli Carenus Holst, Kammerjunker, cand. jur. 340.
v. Schmidten, Ulrik Christian, Generalkrigskommissær. 256.
Schnitter, Ditlev Conrad Ludolf, Kapitajn i slesvigske Jægerkorps. 188.
Schnoor, Hans, Menig i Husarregimentet, Arbejdsmand. 212.
Scholten, Adelgunde Elise Marie, f. 1813, gift med Generallieutenant Johan Ernst Bülow, dansk Minister i London. 359.
Scholten, Casimir Vilhelm, Oberst, Kommandant i Vestindien. 253.
Scholten, Elisabeth Cathrine, gift med General du Plat, der faldt 1864. 359.
Scholten, Frederik Carl Emil, Kammerjunker, Kapitajn, Divisionsadjudant, Adjudant ved Auxiliærkorpsets Stab. 90. 186. 205. 206. 253. 256. 261. 265—267. 288. 291. 296—298. 307. 308. 312. 319. 322. 324. 326. 333. 336. 338. 339. 342. 347. 350. 353. 357—360. 363. 364. 366. 368. 369.
Scholten, Jobst Gerhard, Kapitajn à la suite i sjællandske Jægerkorps, til Lundbygaard. 291. 297. 368.
Scholten, Peter Carl Frederik, Stabskapitajn i sjællandske Jægerkorps, Adjudant hos Generalmajor F. C. Bülow, Kammerjunker. 291. 297. 312. 340. 353. 358. 359.
Schou, Frederik, Kapitajn i oldenborgske Infanteriregiment. 90. 122. 154. 160. 170. 179. 186. 196. 204.
de Schouboe, Ole Borch, Stiftamtmand i Norge. 439.

Schreibvogel, Niclas Siegfred Philip, Oberstlieutenant i slesvigske Infanteriregiment. 91. 195.
v. d. Schulenburg, Georg Ludvig, Greve, Generalmajor, Chef for Kjøbenhavns Infanteriregiment, Kommandør for den bevægelige Armédivision, $^{28}/_{7}$ 1813 Chef for 1ste Brigade i Auxiliærkorpset. 14. 16. 48. 49. 52—59. 61—83. 89. 90. 100. 125. 136. 168. 169. 175. 179. 181. 215. 216. 229. 238. 239. 244. 299. 303. 306. 325. 342. 343.
Schultz, Johan Philip, Premierlieutenant i fynske Regiment lette Dragoner, $^{2}/_{10}$ 1813 Sekondritmester. 307.
Schulze, Wulff Otto Frederik, Kapitajn i slesvigske Infanteriregiment. 204.
Schumacher, Andreas Anton Frederik, Kapitajn i Ingenieurkorpset, Divisionsadjudant, Chef for Raketfabriken, Kammerjunker 1813. 22. 371. 372. 377.
Schwarzenberg, Carl Philip, Fyrste af, Generalissimus over de mod Frankrig forenede Armeer. 398—401.
Schwedenstjerne, Kommandant i Helsingborg. 11.
Schøller, Christian, Premierlieutenant i fynske Regiment lette Dragoner. 307.
Schøller, Thomas Georg, Sekondlieutenant i fynske Infanteriregiment, $^{19}/_{10}$ 1813 Premierlieutenant. 227.
Scriver, Vilhelm Christian, Oberstlieutenant, Kommandør for slesvigske Infanteriregiment. 91. 140. 143. 169. 205. 276. 277. 281.
Selbye, Charles, Baron, Kammerherre, overordentlig Gesandt ved det westphalske Hof. 32. 217.—219. 382. 383. 385. 392. 418. 446.
Senfft, Greve, sachsisk Diplomat. 398.
Seydewitz, Hans Joachim, Stabskapitajn i slesvigske Infanteriregiment. 280.
Seyersted, Johannes, Oberst af Infanteriet, Generalkvartermesterlieutenant i Generalstaben i Norge. 426. 439. 445.
Sievers, Johan Mathias, Musketer i Dronningens Livregiments 6te Musketerkompagni. 228.
Simolin, Alexander, Ritmester i den russisk-tyske Legions 1ste Husarregiment. 216. 364.
Sindahl, Jens Andersen, Dragon af jyske lette Dragonregiments 3dje Eskadron. 210. 348.
Sneedorff, Henrik Gerner, Sekondlieutenant i Flaaden. 423.
Sophie Magdalena, Dronning af Sverig, født Prinsesse af Danmark. Død 21. Avgust 1813. 428.
Spoormann, Batterichef i det hanseatiske Artilleri. 115.
Späth, Christian Ludvig, Major, Chef for 2den Husareskadron. 90. 124. 127. 181. 186. 188. 194. 204. 205. 207. 213. 215. 304. 320. 321. 326. 328. 332. 335. 336. 355. 360. 361.
Stabel, Frederik Vilhelm Bruenech, Oberstlieutenant i aggershusiske nationale Skarpskytterregiment. 440.
Stadion, J. Ph. C. Jos., østerrigsk Minister, Greve. 407.
Staff, Herman, Premierlieutenant, Adjudant hos General Ahrentsschildt, $^{14}/_{11}$ 1813 Generalkvartermesterlieutenant. 113.

Staffeldt, Bernhard Ditlev, Kammerherre, Generalmajor, Chef for norske Jægerkorps. 426. 427. 439.
Stahl, Claus, Vicekorporal af Dronningens Livregiment. 228.
Stedingk, Curt Bogislaus Ludvig Christoffer, Friherre, svensk Feltmarskalk. 117.
Steffens, Peter Frederik Svane, Stabskapitajn i Kongens Regiment. 171. 226. 227. 281. 322. 326. 343. 346. 357—359.
Stein, Major i det hanseatiske Kavaleri. 180. 321.
Stein, Henrik Frederik Carl, Friherre, preussisk Statsmand. 117. 398. 401.
Steinmann, Peter Frederik, Major og Divisionskvartermester i Generalstaben. 353.
Stemann, Henrik Hirnklau, Sekondlieutenant i slesvigske Infanteriregiment. 275.
Stemann, Julius, Major i holstenske Regiment Ryttere, 24/7 1813 Premiermajor. 153. 166. 194.
Stenglin, Lieutenant, Stabsadjudant hos General Vegesack. 114.
Stick, Menig i Husarregimentet. 188.
Stjerngranat, Bataillonschef i smaalandske Dragonregiment. 114.
Stisser, Claus Christoffer, Sekondlieutenant i holstenske Skarpskytterkorps. 163.
Strangway, Lieutenant ved et engelsk Raketbatteri. 115.
Strøm, Christian Ludvig, Sognepræst i Kregome og Vinderød, Feltpræst ved Auxiliærkorpset. 91.
Stülpnagel, Ferdinand, Oberst, Adjudant hos General Walmoden. 112.
Støcker, Hans, Musketer i Dronningens Livregiment. 228.
Suchtelen, Poul, Greve, russisk General, Gesandt i Stockholm, historisk Forfatter og Bogsamler. 57.
Suenson, Jean Jacques Isaak, Kapitajn i Flaaden. 460.
Suhr, Johan Nikolaus, Sekondlieutenant i slesvigske Infanteriregiment. 281.
Sulkowski, Johan, Fyrste. 411.
Sympher, Batterichef i den engelsk-tyske Artilleribrigade. 115. 202.
Sølling, Peter Norden, Kommandør i Flaaden. 459.
Sønnichsen, Henrik, Ritmester i Livregiment lette Dragoner, 2/10 1813 forsat til fynske Regiment lette Dragoner. 147. 161. 167. 188. 212. 216. 217. 226. 227.

Tauentzin, Frederik Bogislaus Emanuel, preussisk General. 117.
Tettenborn, Frederik Carl, Friherre, russisk General. 53. 60—64. 83. 111. 112. 125. 128. 131. 136. 157. 158. 176. 177. 198—200. 208. 215. 261. 264. 265. 268. 289. 290. 332. 334. 368.
Thaarup, Thomas, Professor. 3. 4.
Thiebault, Paul Charles François Adrien Dieudonné, Baron, fransk Divisionsgeneral. 56. 74—76. 83. 106. 120. 122. 123. 125. 128. 130. 133. 134. 137. 139. 143. 154. 156. 160. 167—169. 203. 240. 251. 268. 277—279. 288. 322. 352.
Thiele, Sergent i slesvigske Infanteriregiment. 204. 207.

Thielmann, J. A., Friherre, preussisk General. 437.
v. Thienen, Claus Christoffer, Oberst, Kammerherre, Præses i Remontekommissionen. 68.
Thomas, fransk Ordonnatør. 156. 190. 192. 331.
Thornton, Edward, engelsk Gesandt i Stockholm. 30. 39. 46. 57.
Thortsen, Anna Elisabeth, gift med Kapitajn P. C. F. Scholten. 308.
Thortsen, Johan, Kapitajn. 308.
Thorup, Frederik Georg, Premierlieutenant i jyske Regiment lette Dragoner, $^{9}/_{11}$ 1813 Sekondritmester. 239. 241.
de Thygeson, Nicolaj Emanuel, Stiftamtmand i Aggershus' Stift. 426. 463.
Tiedemann, Batterichef i den russisk-tyske Artilleribrigade. 115.
Timm, Musketer i Dronningens Livregiment. 228.
Toll, Johan Christoffer, Baron, Feltmarskalk, Guvernør i Skaane. 11. 12. 17. 433.
Top, Hans, Kammerraad, Postmester i Helsingør. 12.
Trampe, Frederik Christopher, Greve, Kammerherre, Dr. juris, Stiftamtmand over Trondhjems Stift, Amtmand over søndre Trondhjems Amt. 426.
Trepka, Christian Frederik, Kammerjunker, Stabskapitajn i Kjøbenhavns Infanteriregiment, Adjudant ved Axiliærkorpsets 1ste Brigade. 90. 241. 244. 343.
Trost, Frederik, Kapitajn i holstenske Artilleribataillon. 194.
Turs, Furér ved Jægerkompagniet af oldenborgske Infanteriregiment II. 182. 189.
Tønder, Nicolaus, Stabskirurg ved den danske Armé. 95. 96. 171. 231.

Unzer, Justus, Premierlieutenant à la suite i fynske Regiment lette Dragoner, Adjudant ved Auxiliærkorpsets Avantgarde. 90. 343.
Ursin, Albrecht Stephan Henrik Julius, Sekondlieutenant i jyske Regiment lette Dragoner. 133. 210. 348.

Wagram, Fyrste, se Berthier.
Waitz, Christian Poul Ludvig, Etatsraad, Kontrollør ved den danske Brevpost i Altona. 392.
Waldeck, Samuel, Oberst, Kommandør for holstenske Skarpskytterkorps, Chef for Auxiliærkorpsets Avantgarde. 48. 54. 71. 89. 90. 100. 124. 126. 127. 129—131. 137. 145. 149. 153. 162—166. 168. 169. 187. 188. 229. 252. 256. 258. 259. 264. 265. 267. 269. 283. 288. 290. 316. 342. 343.
Wallmoden-Gimborn, Ludvig Georg Thedel, Greve, russisk Generallieutenant, $^{28}/_{6}$ 1813 Chef for den russisk-tyske Legion. 112. 116—118. 125. 133. 136. 138. 139. 149. 152. 154. 157. 158. 165. 176—178. 181. 182. 198—204. 207. 208. 215. 223. 226. 227. 232. 264. 265. 268. 289. 292. 305. 334. 349. 352. 414. 416.
Walterstorf, Ernst Frederik, Kammerherre, Generallieutenant, dansk Gesandt i Paris. 21. 22. 29. 33. 37.

Wandall, Johan Frederik, Premierlieutenant i jyske Regiment lette Dragoner. 78. 130.
Vandamme, Dominique Josephe, Greve af Hüneburg. fransk General. 71. 73. 80. 105. 290. 299. 316.
Wandler, Jørgen, Lieutenannt i Odense. 341.
Wardenburg, Vilhelm, Oberstlieutenant og Chef for den russisk-tyske Legions 2den Infanteribrigade. 113.
Warnicke, Nicolaj Ludvig, Premierlieutenant i Livregiment Ryttere, $^{22}/_{11}$ 1813 forsat til sjællandske Husarkorps. 130. 184. 185. 188. 297—299. 337.
Wartensleben, Cæsar Alexander Scipio, Greve, Ritmester i General Ahrentsschildts Stab, $^{21}/_{9}$ 1813 forsat til General Walmodens Stab. 113.
Wasmer, Frederik Ditlev Wulff, Premierlieutenant i tellemarkiske Infanteriregiment, $^{8}/_{7}$ 1813 forsat til oldenborgske Infanteriregiment. 182. 188.
Wasmer, Lorents Jacob, Oberstlieutenant i slesvigske Jægerkorps. 51. 52. 62. 64. 90. 124. 156.
Wattier, Greve de St. Alphonse, fransk Generallieutenant. 105. 107. 137. 142. 169. 178. 180. 181. 196. 300. 302. 303. 306. 312—314. 322. 352.
Wedel-Jarlsberg, Christian, Baron, Premierlieutenant à la suite i Kongens Regiment. 360. 362.
Wedel-Jarlsberg, Johan Casper Herman, Greve, Kammerherre, Amtmand over Buskeruds Amt. 434. 446. 454.
Wedell-Wedellsborg, Frederik Christian Gottlob, Baron, Sekondritmester i holstenske Regiment Ryttere. Dødelig saaret $^{3}/_{9}$ 1813. 163. 164. 265. 266. 270. 283. 287. 427.
Wegener, Carl Ludvig, Kammerjunker, Major af Kavaleriet og Chef for jyske Jægerkorps, Pladskommandant i Altona. 68.
Wegener, Christian Gregorius Godenius Salholt, Kapitajn i slesvigske Jægerkorps. 67. 74. 127. 129. 130. 132. 140. 166. 169. 179. 180. 182. 188. 196. 204. 205. 226. 238. 241. 242. 257. 293. 341. 349. 361.
Wegener, Johan Theodor, Generalmajor, Kommandant i Fredericia kommanderende General i Nørrejylland. 10. 47. 48. 62. 69. 238. 240. 243.
Wegener, Just Eiler Salholt, Kapitajn i 3dje jyske Infanteriregiment, Adjoint i Generalkvartermesterstaben, $^{6}/_{7}$ 1813 Divisionskvartermester. 240.
Vegesack, Eberhard Gotthard Ernst, Baron, Generallieutenant, Chef for den svensk-mecklenburgske Division. 114. 117. 118. 125. 134. 139. 140. 143. 148—153. 157. 158. 163. 164. 171. 175—177. 181. 182. 199—201. 203. 207. 226. 261. 262. 264. 265. 269. 289. 290. 292. 307. 332—334.
Vijublad, Adjudant hos den svenske Feltmarskalk H. H. Greve v. Essen. 429.
Wellerup, Andreas Severin, Kirurg ved Kronens Regiment, Regimentskirurg og Overlæge ved Felthospitalet i Kiel. 213.

Wellington, Arthur Wellesley, Hertug, britisk Feltherre og Statsmand. 269.
Wertheim, Batterichef i det hanseatiske Artilleri. 115.
Westphal, Jørgen Daniel, Skarpskytte Nr. 67 af holstenske Skarpskytterkorps II. 166. 189. 323.
Westphalen, Greve, Ritmester i den hanseatiske Legion. 182. 282. 302. 306. 311. 312. 314. 321. 322. 334.
Wetterstedt, Gustaf, Friherre, svensk Hofkansler. 57.
Wiasemsky, Fyrstinde. 381.
Vichery, fransk Generallieutenant. 106. 122. 125. 129. 132—134. 137. 139. 140. 143. 154. 156. 160. 162. 167. 170. 178. 184. 185. 196. 202. 208. 209. 211. 214—217. 226. 232. 234. 251. 265. 268. 289. 306. 319. 322. 323. 336. 341. 345. 347. 348. 351. 352. 365.
Victor-Perrin, Charles, Hertug af Belluno, fransk Marskalk. 105.
Wiering, Batterichef i den engelsk-tyske Legion. 113.
Wiggers, Georg Frederik, Sekondlieutenant i jyske Regiment lette Dragoner, $^{19}/_{10}$ 1813 forsat til fynske Regiment lette Dragoner. 209—212. 344. 345. 347. 348.
Wilckenn, Carl Frederik Vilhelm, Major i holstenske Skarpskytterkorps. 90.
Vilhelm, Prins til Hessen-Kassel, Oberstlieutenant i holstenske Infanteriregiment. 90.
Willemoes, Martin, Premierlieutenant i Livregiment lette Dragoner. 295.
de Villeneuve, Lieutenant, Adjudant hos Marskalk Davout. 105.
Wilster, Julius Frederik Ferdinand Vilhelm, Kapitajn i oldenborgske Infanteriregiment. 298.
Vinache, fransk Ingenieurmajor. 105.
Vinger, Korporal i jyske Regiment lette Dragoner. 188.
Vingleiche, maréchal des logis i de franske chevaux-légers. 166.
Winzingerode, Ferdinand, Friherre, russisk General og Diplomat. 117. 232.
Wischmann, Jæger i oldenborgske Infanteriregiment II. 182. 189.
de Witt, Otto Nordingh, Sekondritmester i holstenske Rytterregiment. 123.
Wittgenstein, Ludvig Adolph Peter, Prins af Sayn, russisk General. 43. 401.
Wittrock, Vagtmester i jyske lette Dragonregiments 1ste Eskadron. 210.
Wittrog, Johan Georg, Ritmester i jyske Regiment lette Dragoner. Død $^{28}/_{12}$ 1813. 161. 166. 170. 183—185. 188. 195. 210. 337. 345.
Wittrup, Peter, Premierlieutenant i holstenske Artilleribataillon, Chef for Auxiliærkorpsets flyvende Park. 122.
Witzendorf, Johan Vilhelm Avgust, Major à la suite i Dronningens Livregiment, $^{28}/_{9}$ 1813 virkelig Major i Regimentet. 83. 240.
Witzleben, Oberst, Brigadechef i den engelsk-tyske Legion. 113. 176. 177. 201. 207. 227.
Wrede, bajersk General. 206. 400.

Wulff, Hans Emanuel, Kapitajnlieutenant i Flaaden. 26.
Wulff, Henrik Frederik, Menig i Husarregimentet, Indsidder. 188.
Wynecken, Joachim August Frederik, Major i Dronningens Livregiment, 23/9 1813 Kommandør for 2den Bataillon. 194.
Würtzen, Carl Gottfried, Oberst, Kommandant i Citadellet Frederikshavn. 10.

Zadera, Major, Adjudant hos Marskalk Davout. 105. 236.

Æreboe, Annette Marie, gift med Kapitajn Hans Christian Rømeling. 243.
Æreboe, Eleonore, gift med Præst Erik Friis. 243.
Æreboe, J. S., Justitsraad, Amtsforvalter i Segeberg. 243.

Trykfejl i syvende Bind.

Side	62.	17 Linie	f. o.	„Schaumburg" læs „Schaumberg".
—	91.	8. —	f. n.	„I. K. F. Keil", læs „I. C. F. Keil".
—	„	1. —	f. n.	„H. G. Krebs", læs „H. J. Krebs".
—	194	7. —	f. n.	„Frost", læs „Trost".
—	195	5. —	f. o.	„C. E. Mallesch"„ læs „J. C. Mallesch".
—	210	10. —	f. n.	„Schaumberg", læs „Schaumburg".
—	238	Note 1.		„1809", læs „1800".
—	259	Note 3.		„P. M. Fr. Benzon", læs „P. U. Fr. Benzon".

H-4-